

DEPARTAMENT D'ART I MUSICOLOGIA
FACULTAT DE FILOSOFIA I LLETRES

Any 2015

Tesi doctoral
Doctorat en Musicologia

**SOM POBRES DE SOLEMNITAT!
CAP A L'EMANCIPACIÓ DEL MÚSIC PREROMÀNTIC
A PALMA DE MALLORCA**

VOLUM I

MARC HISTÒRIC
MÚSICA I MÚSICS A LA CATEDRAL DE MALLORCA

Autor: José Joaquín Esteve Vaquer

Director: Dr. Francesc Cortès Mir

SUMARI

INTRODUCCIÓ

Justificació del treball.....	7
El tema escollit.....	10
Estat de la qüestió.....	11
Les fonts consultades	19
Estructura del treball	21
Agraïments	25
Relació d'arxius i biblioteques consultats.....	26

MARC HISTÒRIC

Una visió de la situació mallorquina en el segle XVIII	27
L'inici del segle XIX.....	29
Situació d'Espanya abans de la Guerra del Francès.....	30
La crisi monàrquica.....	30
Situació social i econòmica	31
Situació de Mallorca abans de la Guerra del Francès	33
La Guerra del Francès a Espanya.....	34
El conflicte bèl·lic.....	35
L'Espanya dels dos poders	36
El govern de Josep I i els afrancesats.....	36
Les Corts de Cadis i la crisi de la societat estamental.....	37
Mallorca durant la Guerra del Francès.....	39
La guerra i les seves conseqüències econòmiques	39
Les lluites entre liberals i servils	41
La restauració de l'absolutisme monàrquic a Espanya i Mallorca.....	42
El Trienni Constitucional	44
La Dècada Ominosa	48

MÚSICA I MÚSICS A LA CATEDRAL DE MALLORCA

LA CAPELLA DE MÚSICA DE LA CATEDRAL.....	54
Consideracions prèvies sobre el funcionament: particularitats dins la generalitat.....	56
Les porcions de música: rendibilitat dels músics per al capítol catedralici.....	66
Protecció del capítol catedralici vers els músics	70
El gaudi del fur eclesiàstic per part dels músics catedralicis	75
Intents de l'autoritat judicial civil d'implicar-hi els músics	83

Notes sobre la formació dels músics	85
Relacions amb l'escolania del Santuari de Lluc	91
Renovació estètica i sonora: evolució musical de la capella.....	98
Interconnexió musical entre els àmbits militar i religiós	108
El militars Carlos Julián Bordés i Gerónimo Tarbouriech:	
Músics i compositors a la capella.....	114
Estat de la capella de música durant l'últim quart del segle XVIII:	
estretors econòmics i capelles retallades	119
Insubordinacions de músics i inestabilitat dins la capella:	
les ordinacions de 1778.....	122
La jubilació del mestre de capella Llorenç Estada:	
canvis funcionals en la direcció de la capella de música i més insubordinacions.....	126
Incompliment del pacte d'unió de les capelles musicals per part del capítol catedralici	
i dificultats econòmiques dels músics	129
La beneficència dels músics	134
Enfrontament entre l'autoritat militar i el capítol:	
l'erecció de la Capella Reial de santa Aina de 1792	140
Insults i trompades entre els músics de les dues capelles.....	161
Reclamació dels efectes propietat de la música de la Capella Reial de santa Aina	166
Llibertat d'elecció de capella per als ciutadans.....	171
Disputes derivades de la sentència donada per l'Audiència el 10 de març de 1794	194
Unió de les capelles de música i reformes en l'organització: l'inici del declivi	200
L'entrada al segle XIX: pervivència de la vella estructura organitzativa	217
Vicissituds, nomenaments i successions	219
El canonge protector.....	219
Mestres i directors	220
Els minyons o musiquets	221
Els músics.....	225
El músic degà	233
La junta econòmica	234
La qüestió econòmica: a la recerca d'una possible solució.....	235
El pla de música catedralici de 1809: l'intent de retorn als orígens.....	239
Circumstàncies especials en temps de la Guerra del Francès	247
Nous projectes durant els anys de la restauració absolutista.....	252
El pla de música de 1817: intent de racionalització dels recursos econòmics	
i humans i actualització de la capella	254
L'abandó definitiu de la tendència reformista.....	269

La capella de música durant el Trienni Constitucional i la Dècada Ominosa.....	270
Estructura orgànitzativa: vicissituds, nomenaments i successions.....	271
El canonge protector.....	272
El mestre de capella.....	272
Els minyons o musiquets.....	273
Els músics.....	276
La junta econòmica	280
La reducció de la inversió en culte durant el Trienni Constitucional i les seves conseqüències en la capella de música.....	281
Algunes decisions sobre les músiques catedralícies en la Dècada Ominosa: anys d'incertesa.....	284
La fallida del pla de música de 1831 i la inevitable reducció econòmica	286
Algunes almoines destinades als músics i les seves famílies	292
 ORGUES I ORGANISTES.....	293
L'instrument: aproximació històrica	293
Organistes.....	326
Necessitat d'un bon organista a la darrerria del segle XVIII.....	337
Erecció de l'ofici d'organista a la Seu.....	338
Dos organistes a la Catedral	343
Erecció d'un nou ofici d'organista	343
Convocatòria d'oposicions a organista	347
 ELS MINISTRILS DE LA CATEDRAL DE MALLORCA I DE LA UNIVERSITAT	350
Nombre de places, provisió i estatus	352
Vicissituds, nomenaments i successions en el segle XVII.....	357
Els ministrils i l'ofici de torner en el segle XVII	365
El ministrils en el segle XVIII: vicissituds, nomenaments i successions. Els inicis de la decadència	371
Altres jocs de ministrils palmesans en els segles XVII i XVIII.....	389
Els ministrils en el segle XIX: decadència i amortització de les places.....	395
Tipologia dels actes en els quals participaren els ministrils en els segles XVII, XVIII i XIX	406
Els instruments emprats pels ministrils palmesans	412
La música interpretada	414

INTRODUCCIÓ

Justificació del treball

El present treball començà ara fa dotze anys, quan ens vàrem plantejar la possibilitat d'estudiar la música escènica que havia estat interpretada al coliseu de Palma al llarg del segle XIX. Abans de fer aquest plantejament, a fi de tenir una visió general de l'activitat teatral i musical al voltant de l'escena palmesana, havíem fullejat la premsa local d'aquella època, havíem intentat localitzar als arxius palmesans la documentació que havia generat l'administració del coliseu i, com no, les partitures de les obres que havien estat interpretades en aquell segle. Sens dubte, per les dades que havíem obtingut en aquesta etapa inicial, es tractava d'un tema força interessant, que podria aportar moltes dades noves i interessants sobre el funcionament de les companyies espanyoles i italianes que actuaren al nostre coliseu, sobre els actors, cantants i músics que recorrien els teatres espanyols buscant el seu manteniment, i sobre les obres que formaven part del repertori musical d'aquelles companyies.

Després de dos anys de dur treball als arxius palmesans, vàrem ser capaços d'esbrinar tot allò que envoltava l'escena i la música escènica interpretada a la Casa de les Comèdies de Palma en els disset primers anys del segle: les companyies que foren contractades, els esdeveniments que els afectaren, els actors que hi representaren i la seva relació amb la música, l'aspecte administratiu i la gestió de l'activitat teatral i el repertori interpretat, entre d'altres aspectes. El fruit d'aquesta tasca investigadora fou el treball d'investigació que fou llegit el 14 de setembre de 2005 sota el títol *La música a la Casa de les Comèdies de Palma de Mallorca: 1800-1817*, el qual superà les nostres pròpies expectatives inicials, tant en el volum i qualitat de la informació obtinguda com en el resultat. Treball que tres any més tard, el 2008, fou publicat amb nombroses modificacions en el text sota el títol *La música al teatre de Palma (1800-1817). L'efecte de la reforma il·lustrada*.¹

Seguint en aquella línia d'investigació iniciada dos anys abans de la presentació del treball d'investigació, i amb la intenció de culminar allò que ens havíem proposat a l'inici, l'any 2006 vàrem inscriure la nostra tesi doctoral amb el títol provisional de "La

¹ ESTEVE, Josep-Joaquim: *La música al teatre de Palma (1800-1817). L'efecte de la reforma il·lustrada*, col. Arbre de mar, núm. 29. Palma: Documenta Balear, 2008.

música a la Casa de les Comèdies de Palma durant la primera meitat del segle XIX". L'objectiu pareixia estar clar.

Paral·lelament a la tasca de recopilació i tractament de documentació per a la tesi, i amb la sensació de no estar oprimits pel temps, vàrem continuar amb la tasca d'investigació que havíem iniciat l'any 1997 a l'Arxiu de la Catedral de Mallorca, a fi d'esbrinar i clarificar l'activitat musical que s'hi havia desenvolupat al llarg dels segles. Llibres d'actes capitulars, registres de fàbrica, d'almoines, comptabilitat, llibres de sagristia, instàncies, correspondència, i d'altres documents imprescindibles per al seu estudi, endemés de les partitures, conformaven el dia a dia de les nostres sessions a l'arxiu catedralici, les quals eren alternades amb visites regulars a l'Arxiu del Regne de Mallorca, a la recerca d'informació que completés la que trobàvem a la catedral.

En aquell estat, l'any 2006 vàrem rebre l'encàrrec per part d'una editorial palmesana per a la realització d'un treball en petit format sobre l'activitat musical desenvolupada a les Illes Balears al llarg del segle XIX. La confecció d'aquest treball, malgrat ser de caire divulgatiu i poc exhaustiu, ens proporcionà una primera visió global de l'activitat musical desenvolupada a Palma en aquell segle.²

L'any 2007, fou el Consell de Mallorca el que ens encarregà la realització d'un projecte relacionat amb les bandes de música mallorquines. Malgrat que al principi es tractava de confeccionar un volum divulgatiu amb la història general d'aquest tipus de formació i la seva presència a l'illa, posteriorment, a la vista de la gran quantitat d'informació que ja teníem recollida i que vàrem anar ampliant en els mesos posteriors, el projecte es concretà amb la confecció de tres volums en gran format sota el títol *Història de les bandes de música de Mallorca*. El primer d'aquest volums veié la llum en el mes de març de 2009 i en ell tractem la història dels ministrils i les bandes de música militars que formaren part de la guarnició de la plaça, com a antecedents més directes de les bandes de música civils.³ El segon volum, fou publicat en el mes de novembre de 2010 i en ell abordem la història de les bandes de música civils de Palma, des del inicis del segle XIX fins a avui en dia.⁴ El tercer volum, encara que acabat i

² ESTEVE, Josep-Joaquim: *La música a les Balears en el segle XIX*, col. Quaderns d'història contemporània de les Balears, núm. 56. Palma: Documenta Balear, 2007.

³ ESTEVE, Josep-Joaquim: *Història de les bandes de música de Mallorca*, vol. I. Palma: Consell de Mallorca, 2009.

⁴ ESTEVE, Josep-Joaquim: *Història de les bandes de música de Mallorca*, vol. II. Palma: Consell de Mallorca, 2010.

preparat per a l'impresament no es publicà com a conseqüència de la celebració de les eleccions municipals i autonòmiques en el mes de maig de 2011.⁵ En ell tractem la història de les bandes de música a cadascun dels pobles de l'illa i de la Federació Balears de Bandes i Associacions Musicals i les seves activitats, de la qual acabàvem de publicar la seva història, en commemoració del seu vintè aniversari.⁶

A banda d'aquests treballs, en els anys posteriors, lligats a les mencionades investigacions, hem estat capaços de tenir quasi enllestida la història de la música a la Catedral de Mallorca i hem publicat dos articles relacionats amb la primera temporada d'òperes que es dugué a terme en el coliseu palmèsà en el segle XVIII⁷ i com a coautor, junt amb el nostre director de tesi, el Dr. Francesc Cortès Mir, un volum recopilatori de cançons interpretades en temps bèl·lics.⁸

A mesura que avançaven totes les investigacions que dúiem en marxa, de cada vegada eren més evidents les relacions entre els tres àmbits musicals que acabem de mencionar i en els quals treballàvem: l'activitat musical desenvolupada a la catedral, la música escènica i les bandes de música. Tot, amb un únic fil que els unia, comú a tots tres, els músics. A mesura que conformàvem els distints treballs ens adonàvem que els músics que formaven part de la capella de música catedralícia també formaven part de l'orquestra del teatre i de les bandes de música, tant militars com civils. Endemés, també hi havia músics que arribaven a l'illa amb els regiments destinats a la plaça i acabaven formant part de la capella musical catedralícia. Fou aleshores que, junt amb el nostre director, prenguérem la decisió de variar el projecte inicial i dedicar tots els nostres esforços a intentar esbrinar les causes d'aquella omnipresència. D'aquí el nou títol que li donem al nostre treball de tesi: "Som pobres de solemnitat! Cap a l'emancipació del músic preromàntic a Palma de Mallorca".

⁵ ESTEVE, Josep-Joaquim: *Història de les bandes de música de Mallorca*, vol. III, Inèdit.

⁶ ESTEVE, Josep-Joaquim: *Que soni la banda! Vint anys de gestió federal*. Palma: Documenta Balear, 2010.

⁷ ESTEVE, Josep-Joaquim: "I Drammi giocosi in viaggio tra Barcellona, Palma di Maiorca, Madrid e Valenza. Un affare di impresari e cantanti", en *Problemi di critica goldoniana*, XIV, vol. I. Ravenna: Longo Editore, 2007, p. 155-175.

ESTEVE, Josep-Joaquim: "La empresa operística: ocio y negocio para los empresarios catalanes", en *Rivista di Letteratura Teatrale*, núm. 5 (2012). Pisa-Roma: Fabrizio Serra Editore, 2012, p. 39-57.

⁸ CORTÈS, Francesc i ESTEVE, Josep-Joaquim: *Músicas en tiempos de guerra. Cancionero (1503-1939)*, col. El Espejo y la lámpara, núm. 6. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2012.

El tema escollit

Si bé, com apunta el Dr. Francesc Cortès, des de fa pocs anys el segle XIX musical català comença a ser més conegut i a mesura que avancen els estudis musicològics, van desapareixent els prejudicis en els quals estava immers,⁹ no ocorre el mateix amb el segle XIX musical balear, del qual podem dir, en termes generals, que encara és un gran desconegut del panorama musical i musicològic.

No hi ha dubte que la convulsió i la inestabilitat del segle, tant en l'àmbit polític, econòmic i social, afectaren en més o menys grau, depenent de les diferents èpoques, la producció i l'activitat musical. Uns bons exemples del que acabem de dir els tenim en les interrupcions que es produïren de les temporades còmiques i líriques al teatre i els balls públics i en la dissolució i creació de les bandes de música militars i civils. Malgrat això, en cap moment es deixaren de celebrar les funcions religioses i actes civils i la ciutat i els barris, en la mesura que els era possible, continuaren celebrant les festes dels patrons i els principals esdeveniments amb música. Així, doncs, els músics continuaren la creació i la interpretació de noves obres per a aquelles manifestacions culturals i socials.

Com indica el títol, el present treball té com a objectiu principal esbrinar les causes que dugueren al músic de principis del segle XIX a intentar buscar en l'aspecte econòmic vies alternatives de finançament que li permetessin el seu manteniment i el de la seva família. En definitiva, documentar aquesta diversificació de l'activitat musical que li permeté mantenir la seva dignitat professional davant la institució que fins aquell moment havia exercit de mecenes i que ara es trobava amb dificultats econòmiques: l'Església.

Per a poder dur a terme aquest objectiu, hem partit de l'estudi de la capella de música de la Catedral de Mallorca, analitzant quin era el seu funcionament, els mitjans econòmics i personals de què es disposava i les reformes proposades i realitzades per a poder fer viable la seva pervivència, entre d'altres aspectes. Com a complement, hem estudiat l'activitat musical desenvolupada al teatre de Palma, tant de les companyies còmiques espanyoles com les d'òpera italiana: la gestió i l'administració teatral, les

⁹ CORTÈS, Francesc: "La música catalana del segle XIX", dins *Història crítica de la música catalana*, Francesc Bonastre i Francesc Cortès coord.. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2009, p. 424.

vicissituds que afectaren les companyies, els actors, cantants, ballarins i músics i el repertori interpretat. També hem centrat la nostra atenció en altres diversions amb participació musical, com eren els balls públics de màscares realitzats durant l'època del carnestoltes i altres activitats esporàdiques –recitals, acadèmies i balls públics i privats– i la creació, presència i activitat de les bandes de música, tant militars com civils. Tot centrat en el període comprés entre l'inici del segle XIX i el final de la Dècada Ominosa.

Estat de la qüestió

Són inexistents els estudis dedicats al segle XIX musical en els quals s'abordi d'una manera exhaustiva el tema que aquí tractem i quan en algun treball es tracta es fa d'una manera molt general. En la majoria dels casos es posa en evidència que entre els últims anys del segle XVIII i primers del XIX ocorre un canvi en els factors de mecenatge i que la principal causa d'aquest canvi fou el procés desamortitzador iniciat precisament en aquesta època i culminat amb la llei promoguda pel ministre Mendizábal el 1835.

Emilio Casares, en el seu article “La música del siglo XIX español. Conceptos fundamentales”, en parlar de la situació social de l'ofici de compositor, diu el següent:

Como es sabido, con la llegada de la revolución francesa se inicia un cambio en los factores de mecenazgo, que con la llegada del romanticismo entra en crisis, ejerciendo una clara influencia sobre la vida de los músicos, que se extendió asimismo al campo de la educación. El sistema anterior, basado en nuestra patria, en buena medida, en el servicio a la iglesia, entra en crisis, dejando sin tutelaje a centenares de músicos españoles que eran sus deudos. La Desamortización de Mendizábal iniciada en 1835 y continuada, de una u otra manera, hasta que llega el acuerdo con el Vaticano de 1851, que pone fin al proceso desamortizador, trae como consecuencia, el despido de cientos de músicos que comienzan a malvivir en cafés y tablaos, pero incide sobre todo en el creador, que tiene que acomodar su música a unos medios mucho más pobres, precisamente en el momento del crecimiento de la música romántica en medios orquestales y estructura musical; finalmente, marcó una profunda crisis en el sistema de donde salían los músicos, es decir, la organización de las capillas musicales.

No hubo una sociedad civil que asumiese la función de la iglesia y demandase una música acomodada a los gustos europeos.¹⁰

¹⁰ CASARES, Emilio: “La música del siglo XIX español. Conceptos fundamentales”, en *La música española en el siglo XIX*, coord. Emilio Casares i Celsa Alonso. Col. Estudios Sociales Iberoamericanos, núm. 4. Oviedo: Universidad de Oviedo, 1995, pp. 35-36.

Per la seva part, Maria Antonia Virgili marca com a inici de la decadència accentuada de les capelles musicals les disposicions del govern liberal del trienni. En referir-se a la música religiosa d'aquesta època, apunta les paraules següents:

En los primeros años del siglo son muchas las catedrales que hacen gala de una clara inquietud y voluntad de mantener las capillas a un alto nivel de calidad y cantidad de sus componentes. Ello constata a la par que las enormes dificultades económicas están presentes de forma determinante y las capillas ven disminuir a sus componentes, tanto por la marcha de algunos de ellos al exilio, como a los frentes de batalla. Los cabildos, sin embargo, se esfuerzan por mantener el esplendor del culto, dando pruebas de consideración con los músicos, reservándoles las plazas, admitiendo transitoriamente como refuerzos a clérigos y religiosos ajenos a la capilla, etc.

[...] Con la llegada de Fernando VII hubo años de calma en los que algunas capillas se estabilizaron y otras incluso recuperaron ciertos esplendores. Sin embargo, a partir de 1820, con el gobierno liberal se recrudecieron las dificultades y los recursos económicos se vieron tan menguados que resultaron escasos para poder pagar a todos los componentes. El trienio liberal dictó medidas que diezmaron por completo los recursos de los cabildos y en pocos casos se llegó a un restablecimiento de la situación de las capillas como en épocas anteriores.¹¹

Com s'ha pogut constatar, cap dels dos autors fan referència a l'actitud dels músics que integraven les capelles musicals en aquell moment per a superar les dificultats econòmiques en les quals es trobaven immersos els capítols catedralicis i que els afectaven directament. La realització d'estudis i treballs d'investigació parcials, centrats en l'estudi d'un compositor o d'un àmbit musical concret –església, teatre, bandes de música, entre d'altres–, sens dubte, impossibilita una visió àmplia que permeti el plantejament de la principal de la principal qüestió que intentem aclarir en aquest treball: la diversificació de l'activitat dels músics catedralicis abans de la desfeta provocada per la desamortització de Mendizábal.

Així, doncs, amb l'assumpte damunt la taula i com a pas previ a l'estudi relacional que intentàvem realitzar, calia esbrinar en primer lloc en quina situació es trobaven els estudis en els distints àmbits musicals escollits.

Malgrat la seva importància dins el panorama musical illenc, la capella de música catedralícia ha estat una de les institucions musicals més poc estudiades fins al moment. El primer treball dedicat a l'estudi de l'aspecte musical de la Catedral de

¹¹ VIRGILI, María Antonia: "La música religiosa en el siglo XIX español", en *Revista catalana de musicologia*, núm. II (2004). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2004, pp. 183-184 i 186.

Mallorca fou la tesi confeccionada per Bernat Julià Rosselló per al magisteri de cant gregorià i presentada a l'Institut Pontifici de Música Sacra, de Roma, l'any 1965, sota el títol *Maestros y Músicos de la Catedral de Mallorca*.¹² En el seu treball Julià dedica capítols a la fundació de la catedral, al cor i als cantors, als mestres de cant i de capella, a la capella de música, als ministrils, als minyons del cor i als orgues i organistes, en el període que abraça des de la fundació de la catedral fins al segle XX.

Malgrat estar confeccionat sense gaire rigor acadèmic, ser poc exhaustiu i incomplet i contenir nombroses imprecisions, aquest treball ha servit de base per a la majoria de treballs que directa o indirectament han tractat la història musical catedralícia amb posteritat. Ens referim principalment al treball publicat per Joan Parets, Biel Massot i Pere Estelrich, els quals publicaren un estudi sobre la història de la música a la catedral, dins el volum *La Seu de Mallorca*.¹³ En aquest treball, els autors ofereixen una síntesi del treballs de Julià i dediquen apartats a les dignitats musical, cantaires i cor, a l'ensenyament musical, fent-hi especial menció del mestres de capella, i a les agrupacions musicals, dins les quals classifiquen tant agrupacions com empleats relacionats amb la música: la capella de música, els ministrils, l'*Schola Cantorum*, els minyons del cor i els primatxers. Completen el treball amb llistats cronològics de mestres de capella, primatxers i organistes.

En l'àmbit d'estudis més generals cal fer menció dels treballs publicats per Joan Company Florit, per a la veu "Balears", dins el *Diccionario de la música española e hispanoamericana*,¹⁴ i Daniel Codina i Francesc Cortès, en els anys 1999 i 2000, respectivament, dins la *Història de la música catalana, valenciana i balear*.¹⁵ Codina en el seu estudi "La música vocal d'església en el classicisme" només dedica un paràgraf per a nomenar els mestres de capella dins el període tractat. Poc més precís es mostra el professor Cortès en el seu estudi "La música religiosa", publicat al tercer volum de la mencionada història en dedicar tres pàgines a la música religiosa balear del segle XIX. Aquests treballs també prenen com a fonament les dades que posa a la nostra disposició

¹² El treball ha estat imprès fa uns anys. JULIÀ, Bernat: "Maestros y músicos de la Catedral de Mallorca", en *X Trobada de Documentalistes Musicals* (2003). Mallorca: Fundació ACA-Centre de Recerca i Documentació Històrico-Musical de Mallorca, 2004, pp 197-290.

¹³ AA.DD.: *La Seu de Mallorca*, col·lecció *L'illa de la calma* (sèrie major), núm. 25. Palma: José J. de Olañeta, Editor. 1995, pp. 298-303.

¹⁴ COMPANYY, Joan: "Balears", dins *Diccionario de la música española e hispanoamericana*, vol II. Madrid: Sociedad General de Autores y Editores, 1999, pp. 93-102.

¹⁵ AA.DD.: *Història de la música catalana, valenciana i balear*, vol. II (1999) i vol. III (2000). Barcelona: Edicions 62, 1999.

el treball de Julià.

No hi dubte que els anteriors treballs no ofereixen una visió de la importància de la capella de música catedralícia dins el panorama musical balear i de la seva activitat musical i social. La manca d'investigació ha estat la tònica en els anys compresos en el període 1965 i 1995 i la conseqüència ha estat que fins avui en dia continuem tenint treballs incomplets i imprecisos que s'han perpetuat en el temps.

Més interessants, si cap, són els treballs publicats per Antoni Mulet respecte als orgues de la Seu mallorquina. La tasca de recuperació del patrimoni organístic balear iniciada en la dècada dels anys vuitanta del segle XX ha permès dur a terme una tasca d'investigació intensa que ha donat com a fruit la publicació de nombrosos articles dedicats a la construcció i restauració dels orgues històrics i concretament als orgues catedralicis. En aquesta línia cal destacar el treball que Mulet dedica als orgues de la Catedral de Mallorca dins el treball *La Seu de Mallorca*, abans mencionat.¹⁶ En ell fa un recorregut per les distintes etapes per les quals han passat els orgues de la Seu des dels seus inicis fins a la reforma de 1986-1993: l'orgue gòtic, l'orgue plateresc, l'orgue barroc i l'orgue romàntic. Treball que fou pràcticament reproduït pocs anys més tard al volum *Orgues de Mallorca*.¹⁷

Menció a part mereix la tesi doctoral realitzada per Cristina Menzel sota el títol *La música a Mallorca en el segle XVII*,¹⁸ que malgrat tenir com a objectiu principal la recuperació i estudi de les fonts musicals conservades a la Catedral de Mallorca d'aquell segle, també fa una contextualització dins el panorama musical mallorquí. Mitjançant l'estudi de la formació de les distintes capelles musicals, principalment la de la catedral, de les seves activitats i participació en les distintes celebracions religioses i civils, l'autora intenta donar una visió general del paper de la música en l'ambient cultural i humanístic de Mallorca.

Més afortunada ha estat l'activitat teatral a la casa de les comèdies de Palma, la qual ha estat una de les més estudiades dins el panorama cultural balear. Si revisem la

¹⁶ AA.DD.: *La Seu de Mallorca*, col·lecció *L'illa de la calma* (sèrie major), núm. 25. Palma: José J. de Olañeta, Editor. 1995, pp. 304-311.

¹⁷ MULET, Antoni i Arnau Reynés: *Orgues de Mallorca*. Palma: José J. de Olañeta, Editor, 2001.

¹⁸ MENZEL; Cristina: *La música a Mallorca en el segle XVII*. Tesi doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona, 2012. [En línia] [Ref. del 7 de juliol de 2015] Disponible en web: <<http://www.tdx.cat/handle/10803/126402>>.

bibliografia apareguda els darrers anys podrem constatar la presència de diversos estudis, tant generals com particulars, dedicats al teatre en llengua catalana i castellana, realitzat i interpretat a les Balears. En aquest sentit, la tasca realitzada recentment per Joan Mas i Vives i Domingo Garcías Estelrich és digna de menció per la seva valuosa aportació a l'estudi del fet teatral tant en l'àmbit local com nacional. Amb els treballs publicats per aquest dos autors es pot fer un recorregut historiogràfic del teatre representat als nostres teatres des dels inicis del segle XIX fins a l'època romàntica., completant, en certa manera, el recorregut iniciat per Eusebi Pascual a la darrereria del segle XIX.

L'actual renaixença de l'interès pel fenomen teatral podria ser comparable a la tasca de recerca i estudi iniciada per diversos autors a la darrereria del segle XIX, coincidint amb la necessitat de l'autoconeixement, propugnada per Miquel dels Sants Oliver i altres autors mallorquins, que marcà, en certa manera, la ideologia i la cultura de la Mallorca d'entre els dos segles. Entre els anys 1880 i 1900 les pàgines de l'*Almanaque Balear*, publicat pel diari local *El Isleño*, i del *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana* acolliren un bon grapat d'articles de recerca sobre la construcció de l'edifici teatral, les companyies que hi actuaren, les obres que s'hi interpretaren i altres aspectes concrets de l'espectacle escènic. Començaren aquesta ingent tasca de recerca Àlvar Campaner i Juan O'Neill, amb la publicació de sengles articles a les pàgines de l'*Almanaque* de l'any 1880. L'article d'Àlvar Campaner, recull, en la línia de recerca iniciada al seu *Cronicón Mayoricense* (1881), les dades teatrals consignades al Dietari del lletrat Joaquim Fiol entre els anys 1786 i 1788, formant un catàleg força interessant per a l'estudi de les obres, tant declamades com musicals, interpretades per les companyies còmiques espanyoles que treballaren al nostre coliseu aquells anys. Campaner, endemés de transcriure les notícies teatrals, completà el catàleg agregant-hi el nom d'alguns dels autors de les obres. Per la seva banda, Juan O'Neill, publicà un interessant article sobre l'activitat musical als teatres palmesans. O'Neill, després d'apuntar algunes dades teatrals, formà una relació de les "Óperas puestas en escena en el Teatro Principal de Palma de Mallorca, y en el Teatro del Círculo Mallorquín desde el año 1824 hasta 1879", en la qual es recollien els títols de les òperes i els cantants que formaven part de les companyies d'òpera que visitaren els nostres teatres –casa de comèdies, teatre del Círculo Mallorquín i d'altres– en aquella època. Segons apunta l'autor, dit llistat fou confeccionat amb els nombrosos llibrets que ell mateix havia

localitzat als arxius i a les biblioteques palmesanes. La relació, incompleta i amb algunes inexactituds, com hem pogut comprovar al llarg de les nostres investigacions, té la seva importància per ser uns dels pocs treballs d'aquestes característiques publicat a les Balears.

El mateix Eusebi Pascual reconeixia que l'aparició d'aquests dos articles havien despertat en ell el record de velles aficions i l'havien decidit a escriure, segons ell, "cuatro palabras sobre el mismo asunto". Amb aquesta declaració, publicada a l'*Almanaque* de 1881, començà Pascual la seva tasca investigadora sobre el teatre i l'activitat teatral desenvolupada a Palma. Gràcies a les seves investigacions, publicades a les pàgines de l'*Almanaque Balear* –anys 1881, 1882, 1883, 1885, 1886 i 1891– i del *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·lina* –anys 1894, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900–, hem conegut l'època en la qual començà la construcció de la casa de les comèdies de Palma, la seva inauguració, les primeres companyies que hi representaren, les obres que s'hi interpretaren, els noms dels abonats, algunes de les reformes i treballs de condicionament del coliseu. Pel que fa a l'activitat musical desenvolupada al nostre teatre, Pascual només publicà un article en el qual es fa referència a la música i als cantants que hi actuaren. Fou el primer, titulat "El teatro de Palma. Noticias nuevas sacadas de papeles viejos", en el qual completava, d'alguna manera, les dades que havia aportat O'Neill un any abans. A l'article es nomenaven algunes de les òperes i operetes que havien interpretat les companyies còmiques espanyoles que havien treballat a Palma durant els primers anys del segle XIX i nomenava alguns dels cantants i actors més destacats d'aquesta època. Però, sens dubte, el més interessant eren les dades que oferia l'autor sobre la primera companyia d'òpera italiana que actuà al coliseu de Palma, de la qual tenim constància. La vinguda d'aquesta companyia es produí l'any 1767 gràcies a la gestió de l'empresari català Francesc Creus. Durant uns mesos el públic de Palma pogué gaudir d'un espectacle que semblava estar reservat als teatres de la capital espanyola i al de Barcelona. Amb tot luxe de detalls, Pascual nomena un per un els components de la companyia, les òperes que s'hi interpretaren, de les quals havia trobat el llibret imprès, i algunes de les dedicatòries impreses en aquells llibrets.

La tasca desenvolupada per Eusebi Pascual serviria de base per a tots els estudis que es publicaren en anys successius sobre el teatre. Així, en 1955, Francesc Pons Vallès, edità *La Casa de las Comedias (hoy Teatro Principal)*. El treball no és més que un recull de les dades publicades anteriorment per Pascual, tal com reconeix el propi

autor a la introducció de la publicació. Ja a la dècada dels anys setanta, concretament l'any 1972, el professor Ángel Raimundo Fernández publicà dins la revista *Mayurca* uns apunts sota el títol d'”Aportación al estudio del teatro en Mallorca”, en què pràcticament es reproduïen les notícies ja conegudes fins aquell moment. El darrer estudi d'aquestes característiques aparegué l'any 1982, quan Gaspar Sabater decidí publicar el seu treball *De la Casa de las Comedias al Teatro Principal*, en el qual es fa un recorregut per la història del nostre coliseu en totes les seves etapes. Sabater inicia el recorregut històric en la construcció de l'antiga casa de les comèdies i finalitza amb l'activitat teatral desenvolupada fins l'any 1982. Endemés de recollir les dades de tots els treballs mencionats anteriorment, aquest estudi aporta el nom de les companyies teatrals i grups musicals que actuaren al teatre fins l'any de la publicació. Amb aquesta darrera aportació a l'estudi del fet teatral es cloïa un cicle dominat per les investigacions realitzades per Eusebi Pascual.

L'any 1986, Joan Mas i Vives publicà *El teatre a Mallorca a l'època romàntica*. Amb aquest treball s'obria un nou cicle dins les investigacions en el camp de l'escena mallorquina. En un ampli i exhaustiu estudi, Mas ens descobreix, entre altres qüestions, la legislació i l'activitat teatral desenvolupada als teatres mallorquins al llarg del període 1833-1874. En la mateixa línia es desenvolupen els treballs de Domingo Garcías Estelrich, que inicià la tasca investigadora amb la seva tesi doctoral titulada *Teatro y sociedad en la Mallorca del siglo XVIII*, en la qual es fa un estudi força complet de l'activitat teatral desenvolupada a la casa de les comèdies palmesana al llarg d'aquell segle. El treball inclou l'anàlisi de trenta-sis obres de teatre castellà escrites en aquella època –entre les quals es troba el *Drama para las fiestas de la beatificación de la Beata Catalina Tomás*- i aporta, pel que fa a l'aspecte musical, nova documentació sobre la companyia italiana d'òpera que actuà al coliseu entre els mesos de juny de 1767 i febrer de 1768, amb la publicació dels contractes signats entre els regidors de l'Hospital i l'empresari Francesc Creus. Del mateix autor són els estudis *El teatro en Palma (1800-1810)*, *El teatro en Mallorca en los albores del Romanticismo (1808-1824)* i *La ópera y el teatro en Mallorca (1824-1834): La Década Ominosa*, els quals donen continuïtat a la tasca investigadora iniciada amb la seva tesi doctoral. En aquests tres estudis, Garcías estudia, prenent com a base la documentació de la Junta de Teatres palmesana conservada a l'Arxiu Municipal de Palma i la premsa local, l'activitat teatral desenvolupada a la casa de les comèdies durant aquells dos períodes. Posteriorment, el

mateix autor ha publicat *Historia del teatro en Mallorca: del Barroco al Romanticismo (1600-1834)*, recull i síntesi dels treballs mencionats.

Per a finalitzar el recorregut per la bibliografia teatral mallorquina nomenarem l'article publicat per Manuel Larraz, estudiós del teatre a Espanya a l'època de la Guerra del Francès, titulat "El teatre a la Ciutat de Mallorca durant la Guerra del Francès (1811-1814)", en el qual recull algunes de les crítiques publicades en la premsa local de l'època estudiada i un interessant llistat d'obres interpretades per les companyies còmiques que actuaren al nostre coliseu durant aquells anys, extret de les cartelleres publicades pels periòdics locals. Finalment, cal fer menció del *Diccionari del teatre a les Illes Balears*, dirigit per Joan Mas i Vives, en el qual es recullen les veus referents a l'espectacle teatral en l'àmbit de les illes, entre les quals, cal destacar, les que fan referència al món musical escènic i als músics i cantants balears que hi destacaren.

La majoria dels treballs que acabem de nomenar ens aporten poques dades per a l'estudi de l'activitat musical desenvolupada a l'escena palmesana. La gran quantitat d'estudis dedicats al teatre contrasta amb l'escassetat bibliogràfica específica referent al fenomen musical dins l'àmbit escènic. Malgrat l'actual proliferació d'estudis dedicats a les representacions teatrals, l'activitat musical desenvolupada als teatres palmesans ha estat poc tractada pels estudiosos del fet teatral, essent un dels aspectes més poc estudiats. A la majoria dels treballs tan sols es nomena la música com a simple complement de l'escena, obviant, d'aquesta manera, l'important paper que aquesta jugà en el desenvolupament de l'espectacle teatral, aportant a l'escena varietat i frescor, i, el que és més important, ajudant a introduir els canvis estètics propis de cada període. Fins a l'actualitat, són molt poques les obres científiques que s'han dedicat a l'estudi de la música escènica interpretada als coliseus palmesans durant el segle XIX. El més interessant és, sens dubte, el treball de Domingo Garcías, titulat *La ópera i el teatro en Mallorca (1824-1834) La Dédaca Ominosa*, que recull l'activitat operística i teatral desenvolupada al nostre coliseu durant aquells anys. En aquest estudi, Garcías ens apropa els noms dels cantants, les companyies i el repertori interpretat al teatre de Palma en aquella dècada. També cal destacar els estudis publicats per Francesc Amengual Abraham, a la darrerria del segle XIX, i Joan Parets i Serra, quasi un segle després. *El arte del canto en Mallorca*, és el títol de l'estudi publicat pel professor Francesc Amengual. Es tracta d'un treball publicat en quatre volums de petit format, subtitulats *Edad de Oro*, *Epoca de Verdi*, *Apogeo del canto* i *La decadencia del canto*

respectivament, que recullen les dades més significatives sobre alguns cantants i algunes obres interpretades als teatres palmesans al llarg del segle XIX. Per la seva banda, Joan Parets publicà, l'any 1982, l'opuscle *La ópera en Mallorca (siglo XIX)*, que recull, a grans trets, l'activitat operística d'aquell segle, nomenant alguns dels cantants mallorquins més destacats. Aquests tres estudis, units als dos articles publicats a la darrereria del segle xix per O'Neill i Pascual, constitueixen l'escàs bagatge d'estudis sobre l'activitat musical desenvolupada als coliseus palmesans al llarg del segle XIX.

Finalment, per a completar aquesta visió bibliogràfica sobre els distints àmbits musicals que tractem en aquest treball, cal anotar l'absència de treballs existents sobre les bandes de música mallorquines, els balls públics i la resta d'activitats i divertiments musicals de l'època a l'inici de la nostra investigació. Aquests buits els hem anat omplint aquests darrers anys amb la publicació dels treballs que hem relacionat a la justificació que hem fet a l'inici d'aquest capítol.

Les fonts consultades

Per a la realització del present estudi hem utilitzat principalment la documentació conservada als arxius següents: Arxiu Capitular de Mallorca (ACM), Arxiu Municipal de Palma (AMP), Arxiu del Regne de Mallorca (ARM) i Arxiu Diocesà de Mallorca (ADM). La documentació generada per aquestes institucions ha estat completada amb el buidatge de la premsa publicada a l'època que abraça el nostre treball. Per tractar-se d'una documentació bastant extensa i nombrosa obviarem relacionar cadascun dels registres consultats i en el seu lloc indicarem on es troba la documentació per a l'estudi de cadascun dels àmbits i els registres més importants.

Per a l'estudi de la capella de música catedralícia i dels orgues i organistes, els organistes i els ministrils hem utilitzat, bàsicament, la informació que ens han proporcionat els registres catedralicis custodiats a Arxiu Capitular de Mallorca. Sobretot, hem consultat els llibres d'actes del capítol, fonamentals a l'hora d'esbossar i estudiar els canvis ocorreguts en el si de la capella de música. Hem complementat aquesta informació amb els registres comptables –llibres de mesa capitular, almoines i fàbrica, principalment–, instàncies i memorials, entre d'altres. Tota aquesta documentació també ens ha servit per a realitzar l'estudi dels ministrils. En tractar-se d'una institució musical instituïda i pagada pel capítol catedralici i l'antiga Universitat

de Mallorca i posteriorment sufragada per l'Ajuntament de Palma ens ha resultat obligatori utilitzar també els llibres d'actes de les dues institucions públiques, custodiats a l'Arxiu del Regne de Mallorca i a l'Arxiu Municipal de Palma, respectivament.

Per a l'estudi de la música al teatre hem utilitzat la informació que ens han proporcionat els llibres i els lligalls d'esborranys d'actes de les reunions de l'Ajuntament de Palma i les actes i documents pertanyents a la Junta de Teatres de Palma, dipositats i custodiats a l'Arxiu Municipal de Palma, i les actes de la comissió de teatre de la junta de govern de l'Hospital General. L'Ajuntament i la Junta de Teatres palmesana –creada l'any 1802, a partir de les disposicions del nou reglament de teatres que entrà en vigor l'any 1801– foren els òrgans encarregats de gestionar i administrar el coliseu de Palma durant el període que estudiem. El primer tenia la potestat d'autoritzar o denegar l'obertura del teatre i, endemés, controlava l'administració de l'Hospital General, propietari del coliseu, mitjançant els dos regidors que formaven la junta d'aquell establiment. La segona, formada pel corregidor, un regidor i un diputat del comú, dels que formaven part de l'Ajuntament –elegits pel mateix consistori–, i un censor, era l'encarregada de vetllar pel compliment de tota la normativa teatral que era enviada des de Madrid, fer respectar els contractes entre els regidors de l'Hospital i l'empresari i entre aquest i els còmics i empleats de les companyies, assignar les llotges i els seients de platea entre el públic i intentar solucionar, en primera instància, els conflictes que sorgissin al llarg de l'any còmic. Per aquesta raó, aquestes fonts documentals ens han proporcionat la principal informació sobre companyies, empresaris, còmics, músics, contractes, públic, preus i altres aspectes teatrals, que tractarem al llarg del treball. Aquesta informació primordial, ha estat completada amb les dades extretes dels padrons municipals dels anys i els programes i rebuts teatrals de la carpeta número 57 del Fons Desbrull, també custodiats a l'Arxiu Municipal de Palma; els expedients informatius i els actes, que en matèria teatral foren emesos pel Reial Acord, alguns documents notariais, extrets de la secció de protocols, i alguns documents administratius, pertanyents al fons de l'Hospital General, custodiats a l'Arxiu del Regne de Mallorca; les actes de les reunions del capítol de la catedral de Palma i els lligalls d'instàncies dels segles XVIII i XIX, guardats a l'Arxiu Capitular de Mallorca.

Per a l'estudi de l'organització dels balls públics ens han resultat primordials els llibres d'actes del consistori palmèsà i alguns lligalls pertanyents al Fons Pons, tots ells

custodiats a l'Arxiu Municipal de Palma. Pel que respecta als anuncis, bàndols i dates de les celebracions dels balls hem consultat també els anuncis publicats a la premsa de l'època.

Quant a les bandes de música, resulta essencial partir de la consulta de la bibliografia per a conèixer les nombroses organitzacions que sofrí l'Exèrcit durant el primer terç del segle XIX. Un període convuls amb la Guerra del Francès i l'alternança d'ideologies que provocà nombrosos canvis en l'estructura dels cossos. Per a poder fer una relació del regiments i batallons vinguts a l'illa hem emprat els noticiaris existents i algunes notícies extretes de la premsa. Sobre l'organització d'algunes bandes de música i l'activitat desenvolupada per aquestes en les celebracions que es realitzaren a llarg del període hem consultat les actes municipals i els lligalls del Fons Pons que en fan referència de l'Arxiu Municipal de Palma i la premsa local.

Finalment, per a poder oferir les notes biogràfiques dels músics, actors, actrius i cantants que hem inclòs al llarg del treball hem consultat els padrons municipals, custodiats a l'Arxiu Municipal de Palma, i els llibres sacramentals de la Catedral, custodiats a l'Arxiu Capitular de Mallorca, i els llibres sacramentals de les parròquies mallorquines, custodiats a l'Arxiu Diocesà de Mallorca.

Estructura del treball

Com hem comentat, en aquest treball estudiem els àmbits en els quals els músics catedralicis diversificaren la seva activitat durant el primer terç del segle XVIII. Amb l'objectiu de donar-hi una estructura clara i amena per a la lectura, hem dividit el contingut del treball en sis seccions ben diferenciats: música i músics a la Catedral de Mallorca, la música al teatre de Palma, altres activitats musicals, les bandes de música, biografies i conclusions.

La primera secció, la qual ocupa el primer volum d'aquest treball, està dedicada al l'estudi de la música i els músics catedralicis, principals protagonistes d'aquest treball, i està dividida en tres subseccions: la capella de música, orgues i organistes i els ministrils de la Catedral de Mallorca i de la Universitat. En la primera d'aquestes subseccions, endemés d'exposar els antecedents necessaris per a la comprensió del funcionament peculiar i particular de la capella musical de la catedral mallorquina, estudiem la situació i evolució de la institució en els darrers anys del segle XVIII i el

primer terç del XIX: les disputes entre els músics, els problemes econòmics, els plans de reforma plantejats pel capítol a fi d'assegurar la seva pervivència. En la segona subsecció tractem tot allò relatiu als orgues i organistes catedralicis, pràcticament des de la fundació de la catedral fins al període que estudiem: construcció d'instruments, reformes, adobs i nomenaments d'organistes. Finalment, en la tercera fem un recorregut per la història dels ministrils instituïts pel capítol catedralici i la Universitat a la darreria del segle XVI, amb una exposició de totes les vicissituds, nomenaments i successius que sofriren al llarg de tres segles.

La segona secció, que ocupa el segon i tercer volum, està dedicada a la música al teatre de Palma. Dins d'aquesta secció es poden distingir dues subseccions cronològiques: una que abraça des de l'inici del segle XIX fins als anys del Trienni Constitucional, en la qual foren protagonistes les companyies còmiques, i l'altra coincident amb l'anomenada Dècada Ominosa, en la qual l'òpera i les companyies italianes s'ensenyoriren de l'escena palmesana.

Dins la primera subsecció –segon volum d'aquest treball–, el primer apartat està dedicat íntegrament a tot allò relatiu a l'organització, administració, jurisdiccions i competències que afectaren al coliseu de Palma durant el període que estudiem. Al llarg d'aquest apartat, hem organitzat la informació en dos grans blocs temàtics. En el primer, ens ocupem de la construcció del teatre –les raons per les quals els regidors de l'Hospital decidiren construir-lo i els períodes d'activitat–, les reformes i els treballs de condicionament que ha sofert al llarg de la seva història i, en darrer lloc, la visió del coliseu que alguns dels erudits que han passat per la ciutat de Palma plasmaren a les seves publicacions. Al llarg dels set capítols que formen el segon bloc temàtic, ens ocupem dels canvis en la jurisdicció teatral que es produïren arran de l'entrada a Espanya del pensament il·lustrat, de la reforma teatral impulsada pels neoclassicistes il·lustrats, la creació i la pervivència de la Junta de Teatres de Palma i les seves relacions amb els estaments teatrals madrilenys i, com no, la legislació teatral de tot el període que estudiem.

En el segon apartat d'aquesta subsecció tractem tot allò relatiu a les companyies còmiques espanyoles, les úniques que actuaren al nostre coliseu durant aquells anys. En primer lloc ens ocupem de la formació i composició de les companyies còmiques espanyoles de principis del segle XIX, així com dels encàrrecs que cadascun dels

còmics desenvolupava, amb una especial atenció als encàrrecs musicals. Després intentem aclarir la complicada gestió d'una companyia còmica, esbrinant quines eren les responsabilitats econòmiques dels empresaris i els autors, els sous que cobraven els còmics i les despeses que generava l'empresa –arrendament del teatre, funcions de benefici i drets de propietat intel·lectual–. A continuació ens ocupem de les vicissituds que tingueren que suportar les companyies còmiques que actuaren al coliseu de Palma entre els anys 1800 i 1817. Al llarg d'aquests capítols, estudiem tots els fets que afectaren a les companyies i al desenvolupament de les funcions teatrals. Finalment, incloem de tres capítols que, sens dubte, aportaran noves dades sobre els còmics, els cantants i els músics que actuaren al nostre coliseu. El primer presenta les informacions aparegudes en la premsa local sobre la qualitat dels cantants que treballaren a Palma. El segon, tracta la circulació de còmics entre els teatres espanyols. El tercer, a mode de notes soltes, són les dades personals dels músics, cantants i actors que hem pogut recollir al llarg de la nostra investigació dels diversos arxius que hem visitat.

El tercer apartat està dedicat a l'estudi de les representacions teatrals durant el Trienni Constitucional, tant a les cases particulars com al coliseu palmèsà. Sembla que fou dins aquest període quan apareixen les primeres mostres d'òpera italiana a la nostra ciutat.

En el quart i últim apartat aquesta subsecció, dedicat al repertori musical emprat per les companyies còmiques espanyoles, estudiem els distints gèneres que l'integraven. A mode d'introducció, exposem algunes consideracions sobre el repertori de les companyies còmiques, la circulació d'obres i les conseqüències musicals de la reforma teatral neoclàssica. Tot seguit, realitzem una aproximació a l'estat en el qual es trobava la música escènica a l'Espanya d'entre els dos segles. Dins d'aquest apartat, relacionem i tractem cadascun dels gèneres que, al llarg del segle XVIII, es representaren als teatres nacionals. Després, estudiem la morfologia de les funcions teatrals al principi del segle XIX i el paper que desenvolupava la música dins les representacions. Finalment, relacionem les obres musicals interpretades al coliseu de Palma al llarg dels anys que estudiem, amb una especial atenció a les sarsueles i òperes nacionals, les òperes italianes i les operetes franceses traduïdes al castellà, els *melólogos*, les *tonadillas* escèniques, els balls i les cançons i himnes patriòtics interpretats durant la Guerra del Francès. Completem aquest apartat amb l'estudi de les preferències musicals del públic de Palma segons la premsa de l'època i la localització i l'inventari de les fonts musicals

d'aquest període que es conserven als nostres arxius.

La segona subsecció –tercer volum d'aquest treball–, està dividida en dos apartats: el primer dedicat a l'estudi de les representacions operístiques al nostre coliseu en cadascuna de les temporades que es dugueren a terme i el segon dedicat al públic que assistí al teatre durant el primer terç del segle XIX, tant a les representacions de comèdies com d'òpera.

Iniciem el primer apartat amb els antecedents de les representacions líriques al coliseu palmesà i després seguim amb l'estudi de les temporades d'òpera que es realitzaren al llarg de la Dècada Ominosa. Dins de cada temporada, quan la documentació ens ho permet, estudiem les gestions realitzades pels distints empresaris i el desenvolupament de la temporada. Completem les dades referents a les temporades amb la inclusió del diari de representacions, una estadística de la temporada i el catàleg de llibrets conservats. Finalitzem amb una estadística general de la representació d'òperes en el període 1824-1834, el repertori dels fragments d'òpera interpretats en les temporades, una taula comparativa de primeres representacions a Espanya de les óperes representades a Palma en el mateix període i algunes notícies sobre els cantants que actuaren al nostre coliseu en aquella època.

El segon apartat d'aquesta subsecció està dedicat al públic. En ella tractem totes les qüestions relatives als espectadors que acudien a les funcions que es representaven al nostre coliseu. En primer lloc, estudiem quina era la capacitat del coliseu i la seva distribució espacial –llotges, seients de platea i altres localitats–. Després, analitzem els preus de les entrades i els distints abonaments i la seva evolució, així com les possibles causes de la seva fluctuació. Finalment estudiem la distribució social de l'espai del coliseu –amb una especial atenció als abonats a les llotges i als “propietaris” dels seients de platea–, la potestat de repartir els abonaments, els diversos conflictes derivats del tipus de distribució de llotges que es duia a terme al coliseu de Palma i, finalment, l'evolució del públic al llarg d'aquests anys.

Finalitzem aquesta subsecció amb un petit apartat dedicat a l'escenografia i els efectes del teatre, en el qual es tenen en compte els inventaris realitzats per la comissió de teatres de la Junta de Govern de l'Hospital General abans de l'inici de cada temporada i al seu acabament. La importància d'aquest apartat radica en què ens permet

saber quines eren les decoracions que es confeccionaven en cada temporada per a les òperes que s'hi representaven.

En la tercera secció estudiem altres diversions amb participació musical, com eren els balls i els concerts i acadèmies musicals que se solien realitzar de manera esporàdica o estacionalment a la ciutat, tant en l'àmbit públic com privat. Les cançons i himnes patriòtiques ocupen un altre capítol d'aquesta secció. Durant la Guerra de Francès les cançons i himnes escrites amb la finalitat d'enardir l'esperit d'unitat davant l'enemic ocuparen nombroses pàgines de la premsa a l'Espanya no ocupada, com era el cas de Palma i de ben segur que aquestes, endemés d'interpretar-se a les funcions teatrals, també eren interpretades a les tertúlies privades. La restauració de l'absolutisme, una vegada finalitzat el conflicte bèl·lic, dugué la recrudescència de l'enfrontament entre els liberals i els servils iniciat amb l'aprovació de la Constitució de 1812, dut al límit durant el Trienni Constitucional. Aleshores els càntics recolliren els idearis simbòlics dels dos bàndols.

La quarta i la cinquena seccions estan dedicats a l'estudi de les bandes de música militars i civils, tant mallorquines com aquelles que foren destinades a la guarnició de la plaça, i a exposar les biografies d'aquells músics que foren protagonistes del treball.

Finalitzem el nostre estudi amb la sisena secció, en la qual exposem les conclusions a les quals hem arribat després d'haver realitzat l'anàlisi de totes les dades que hem recollit al llarg de la nostra investigació.

Completa el treball la relació de les publicacions consultades i relacionades amb el tema escollit.

Agraïments

Abans de concloure aquesta introducció, volem fer patent el més sincer agraïment a totes aquelles persones que ens han ajudat i aconsellat. En primer lloc vull agrair al Dr. Francesc Cortès les seves indicacions en la direcció d'aquesta tesi. De ben segur sense la seva saviesa i coneixements aquesta tesi mai no hagués vist la llum.

També vull agrair, de manera especial, als directors i equips de bibliotecaris i arxivers de cadascuna de les biblioteques i arxius que hem visitat, la seva amabilitat i disponibilitat per a facilitar-nos la consulta dels seus fons.

Per últim, agrair a la meva família, la meva esposa Merche, i els nostres fills, Marcos i María, el suport que m'han donat i la paciència que han tingut durant aquests anys.

Relació d'arxius i biblioteques consultats

Arxius

Arxiu Capitular de Barcelona (ACB)

Arxiu Capitular de Mallorca (ACM)

Arxiu Diocesà de Mallorca (ADM)

Arxiu General del Consell de Mallorca (AGCM)

Arxiu Històric Nacional (AHN)

Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB)

Arxiu Municipal de Palma (AMP)

Arxiu del Regne de Mallorca (ARM)

Institut Municipal d'Història de Barcelona (IMHB)

Biblioteques

Biblioteca Lluís Alemany (BLA)

Biblioteca de la Fundació Bartomeu March (BFBM)

Biblioteca Nacional d'Espanya (BNE)

Societat Arqueològica Lul·liana (SAL)

MARC HISTÒRIC

Una visió de la situació mallorquina en el segle XVIII

El segle XVIII es caracteritza per un notable impuls demogràfic, el qual trenca la crisi del segle precedent, i per canvis econòmics positius –creació de les Societats Econòmiques d'Amics del País, la ruptura del control castellà sobre les colònies americanes, desenvolupament català, valencià, basc,...-. Els il·lustrats intenten trobar sol·lucions als mals d'Espanya, mentre la monarquia, sobretot, sota el regnat de Carles III, intenta reformes i actua en ocasions d'acord amb els principis il·lustrats. Per contra, és un segle de contradiccions, en el que la majoria de la població espanyola es mostra reticent als canvis. Les classes privilegiades de la societat estamental no accepten les reformes i els esdeveniments de la Revolució Francesa frenen l'ideari del reformadors.

La rendició, l'11 de juliol de 1715, a les tropes de Felip V, comandades pel capità d'Asfeld, comportà la imposició del sistema centralitzador, el qual ja havia estat imposat a altres territoris de l'antiga Corona d'Aragó. Així desaparegueren definitivament les antigues institucions pròpies: el Gran i General Consell, el virrei, els jurats de Palma i del Regne, les Universitats i el procurador reial, entre d'altres. El seu lloc fou ocupat per la Reial Audiència, els capitans generals, l'intendent, els ajuntaments, els regidors, i d'altres figures, dependents en última instància del Consell de Castella. S'aboliren els oficis i foren derogades les lleis d'estrangeria, donant accés als càrrecs a aquells que no eren naturals de les Illes. Només el Consolat de Mar, sense el control dels impostos sobre les mercaderies, el dret privat i el Sindicat de Fora, subsistiren a la reforma imposada a través del Decret de Nova Planta de 1716.

Les illes de Mallorca i Eivissa esdevingueren una província, ja que Menorca havia quedat sota domini britànic. Els assumptes administratius i econòmics passaren a ser competència dels ajuntaments, formats per regidors nomenats per la Reial Audiència als pobles i a proposta del reia la ciutat de Palma.

Amb la implantació d'aquest nou ordre institucional arribà la repressió austriacista i altres càrregues, com ara l'organització i manteniment d'un exèrcit permanent a l'illa a causa de la inseguretat en què es varen trobar les Illes al llarg de tot

el segle, la creació d'una nova forma impositiva –les anomenades talles– i la imposició de nous impostos sobre l'aiguardent, els productes d'importació i l'ús del paper segellat, el que provocà l'agreujament de la situació econòmica dels habitants. El procés de castellanització fou irreversible al llarg de tot el segle, amb la particularitat que mentre a les ciutats parlar en castellà arribà a ser una moda als pobles se seguiren els mateixos costums que abans. En contrapartida, s'inicià el funcionament de les Juntes de Sanitat, a fi d'evitar els temuts contagis, l'establiment d'un servei periòdic de contactes amb la Península i la lluita contra els corsaris i pirates berberescs.

Els descendents del jueus conversos foren autoritzats a viure a qualsevol indret de la ciutat, i se'ls deixà participar en l'Exèrcit i en l'organització gremial.

El regnat de Felip VI s'inicià amb un període de fam i epidèmies, el qual tingué el seu punt àlgid entre els anys 1749 i 1752. A aquesta situació desesperant s'uní la disposició, el 1747, de la primera lleva general i forçosa de soldats, la incapacitat i corrupció dels governants illencs i la decadència del poder local.

En contraposició es troba el regnat de Carles III, amb un esperit reformista, contagiats del pensament il·lustrat. En aquest període se celebraren les primeres eleccions per a l'ocupació de càrrecs: el 1766 s'elegiren quatre diputats del comú i el síndic personer i tres anys més tard, el 1769, els alcaldes de barri. També s'organitzà el regiment de provincials per a la defensa de l'illa davant l'amenaça anglesa. Certs esdeveniments, com l'expulsió dels jesuïtes i l'inici de la integració dels xuetes, remogueren, en certa manera, la vida quotidiana mallorquina. En l'aspecte econòmic i social, la llibertat comercial impulsada des del govern contrastà amb la normativa restrictiva per al comerç mallorquí de cereals i l'intercanvi amb Amèrica, es creà una Companyia de Comerç i es fundà la *Sociedad Económica de Amigos del País*, que aglutinà les inquietuds renovadores.

Pel que fa a la població, aquesta presenta un augment poc significatiu al llarg del segle XVIII: si a la fi del segle XVII els recomptes donaven una xifra de devers cent mil habitants illencs, la xifra que ens aporta el cens de Larruga de 1797 se situa al voltant dels cent quaranta mil habitants. Bona part de la població estava concentrada a Palma, que durant els últims trenta anys del segle comptà amb uns trenta mil habitants. El curt

creixement de la població fou degut, segons els autors, a les crisis de subsistència i les epidèmies de 1744, 1748-1750, 1760 i 1793.

Dins la societat illenca existeixen gran diferències socials, típiques d'una societat d'antic règim. La gran majoria de la població mallorquina estava lligada al medi rural: l'agricultura era la base de la seva activitat econòmica i de la seva estructuració social. Segons Jordi Nadal,¹⁹ el 1797 les Balears presentaven un dels percentatges més elevats de propietaris, entre els agricultors, i una proporció de jornalers superior a la mitjana espanyola. Aquest sector era el més empobrit i el més explotat, la principal víctima dels anys de crisi i el que experimenta, de manera més directa, la disminució del seu salari a mesura que es produeix l'augment dels preus, sobretot, durant la segona meitat del segle.

La producció agrícola mallorquina continuà condicionada, al llarg del segle XVIII, per una estructura econòmica de subsistència, centrada, sobretot, en la producció de cereal, que es trobava en clara recessió, més accentuada a partir de mitjan segle. També es trobava en el mateix estat el nombre de caps de bestiar. La producció oleícola estigué íntimament lligada al comerç, el qual es trobava estancat i que només començà a revifar cap a la fi del segle.²⁰

L'inici del segle XIX

La crisi de l'Antic Règim, a la darrerria del segle XVIII i principis del XIX, marcà l'inici d'un profund canvi en l'estructura social, política, econòmica i cultural. La revolució liberal-burguesa acabaria, a poc a poc, amb tots els pressuposts considerats inamovibles fins al moment, substituint-los per unes noves bases i nous valors socioculturals. La monarquia absoluta, la societat estamental i el règim senyorial serien reemplaçats per un estat liberal i constitucional, una societat de classes i un règim econòmic capitalista. Tots aquests canvis es produïren a Europa i Amèrica al llarg del segle XIX. A Espanya tingueren la seva fase crucial durant el regnat de Ferran VII. L'any 1808 és considerat el punt de partida del naixement del que alguns autors han anomenat la nova Espanya. La invasió francesa posà al descobert la fragilitat de l'Estat

¹⁹ NADAL, Jordi: *La población española (siglos XVI a XX)*, Barcelona: Editorial Ariel, 1966, p. 102

²⁰ ROURA, Lluís: *L'Antic Règim a Mallorca. Abast de la commoció dels anys 1808-1814*. Mallorca: Conselleria d'Educació i Cultura del Govern Balear, 1985, p. 12-57.

espanyol de l'Antic Règim creant la situació idònia perquè una bona part del país prengués consciència de la necessitat de dur a terme un ampli pla de reformes.

Situació d'Espanya abans de la Guerra del Francès

La crisi monàrquica

Amb la mort de Carles III, succeïda l'any 1788, ocupà el tron d'Espanya el seu fill Carles IV. El seu regnat (1788-1808) estigué marcat pels esdeveniments de la revolució francesa, que tant condicionà la política interior i exterior del país. Aquest regnat suposà, entre altres coses, el final de l'etapa reformista de la Il·lustració, provocant, entre els sectors més vinculats a ella, una gran frustració. Pel que respecta a la política exterior, cal destacar els continus vaivens de la política duta a terme pels seus ministres: Floridablanca, Aranda i Godoy. Amb Floridablanca com a primer ministre Espanya afrontà els difícils dies de la Revolució Francesa, que atacava al poder monàrquic, i intentà mantenir els drets de Lluís XVI. El ministre emprengué una campanya de repressió i censura contra la propaganda revolucionària, en la qual, fins i tot, s'arribà a revivificar l'actuació de la Inquisició com a instrument de control ideològic. La por a una guerra i les pressions rebudes per part dels seus enemics personals, feren que el rei decidís la seva substitució per Aranda. Aquest, exprimer ministre de Carles III, antic il·lustrat volterià i amic de nombrosos revolucionaris francesos adoptà una postura moderada i neutralista davant la Convenció francesa. D'una banda, tendia a una convivència indecisa amb la nova França a la que intentà arribar-se aprofitant la seva imatge exterior. De l'altra, defenia a Espanya d'un contagi revolucionari. El 14 de Juliol de 1789 es produí la presa de la Bastilla i amb ella la destitució de Lluís XVI, veient-se forçat Aranda a reconèixer la república francesa a canvi que França reconegués la neutralitat espanyola. Aquesta actitud féu que la seva popularitat caigués davant els sectors que pressionaven a favor d'una decidida intervenció espanyola a fi de restablir en el seu tron a Lluís XVI. Aranda fou destituït i substituït per Godoy el 15 de novembre de 1792. El nou ministre, favorit de la reina Maria Lluïsa, s'inclinà per una política que intentà salvar al rei francès dels revolucionaris provocant la declaració de guerra de la Convenció francesa a Espanya l'any 1793.

La Guerra Gran (1793-1795), entre la monarquia espanyola i la república francesa, se saldà amb un fracàs rotund tant en el terreny militar com en el diplomàtic, tingué greus repercussions econòmiques i, endemés, posà en perill a la pròpia monarquia. Després de la fracassada invasió de França pel general Ricardos, que arribà fins a les portes de Perpinyà, els francesos entraren a Espanya arribant fins a Miranda de Ebro. Davant els avanços dels francesos i les capitulacions d'alguns estats europeus – recordem que França es trobava en guerra amb la resta d'Europa– Godoy optà per abandonar l'aliança amb Anglaterra i firmar la pau de Basilea en juliol de 1795. Amb ella es reprengué la tradicional aliança amb França i se cedí la meitat de l'illa de Santo Domingo a canvi dels territoris conquistats pels francesos. El 18 d'agost de 1796 es firmà el primer tractat de Sant Ildefons, pel qual Espanya s'alià amb França. Des d'aquest moment se succeïren els desastres. Immediatament es declarà la guerra a Anglaterra i posteriorment a Portugal –guerra *de las naranjas*–, d'acord amb el segon tractat de Sant Ildefons. En 1802 se signà la pau d'Amiens amb Anglaterra, per la qual es recuperà l'illa de Menorca, i tres anys després, l'any 1805, es reprengué la guerra. La derrota de la flota anglo-espanyola en Trafalgar significà la fi del poder espanyol en els mars i de les restes del nostre prestigi com a potència mundial.

El 27 d'octubre de 1807 se signà amb la França napoleònica el tractat de Fontainebleau, pel qual Espanya s'unia al sistema de bloqueig continental contra Anglaterra i Portugal es repartia entre els dos països. Les tropes franceses entraren en territori espanyol amb el pretext d'ocupar Portugal. Des d'aquest moment tres esdeveniments feren que la monarquia espanyola entrés en una greu crisi: l'avalot d'Aranjuez (13 de març de 1808), les abdicacions de Baiona (maig de 1808) i els esdeveniments del dos de maig.

Situació social i econòmica

El període 1790-1808 estigué marcat per una greu crisi econòmica, social i política que amenaçà de manera directa l'Antic Règim. Els problemes interns –males collites, motins antinobiliaris, crítiques contra les amortitzacions i vinculacions i d'altres– i l'agreujament de la situació internacional –particularment les guerres contra França i Anglaterra, que incidiren en la producció manufacturera i en el comerç ultramarí– emplaçaren al país enfront d'una crisi generalitzada.

Al principi del segle XIX, Espanya tenia entre deu i dotze milions d'habitants, concentrats majoritàriament en el sector rural. El pes de l'agricultura era cinc vegades superior al de la indústria. L'estructura del camp, amb la pervivència del règim senyorial, no havia experimentat cap canvi. L'actitud dels propietaris, dels especuladors i els aclaparadors empitjoraren les conseqüències de la crisi agrícola. El monopoli de la terra per la noblesa i l'Església, refermat en molts casos per la primogenitura i les vinculacions, encaria el preu de la terra i impedia els contractes d'arrendament de llarga durada. L'escassetat de queviures accentuà els conflictes socials i el domini del poder municipal per part de la noblesa féu fracassar les mesures reformistes de Carles III.

El comerç exterior també entrà en crisi i la indústria més desenvolupada –el sector cotoner català– frenà l'impuls que havia pres durant els darrers decennis del segle XVIII com a conseqüència de les guerres contra Anglaterra i la reducció del poder adquisitiu dels camperols. Des del 1805 tot el creixement comercial i industrial i la recuperació naval espanyola del segle XVIII s'enfonsen en la crisi de començament del segle. Després, a partir de 1808, amb la pèrdua de les colònies, la crisi s'accentuà.

D'altra banda, els conflictes internacionals i la crisi econòmica empitjoraren l'estat de les finances. El deute públic –els vals reials– s'incrementà de manera espectacular de 1797 a 1807. L'any 1808 s'arribà a la xifra de set mil milions de rals. Aquesta situació, féu que Godoy, amb el permís del papa Pius VII, posés en marxa les primeres mesures desamortitzadores. Fins la seva suspensió, en maig de 1808 per Ferran VII, es vengueren aproximadament la sexta part dels béns de l'Església. A Mallorca, durant els últims anys del segle XVIII, la institució havia començat a suportar les concessions econòmiques fetes a l'erari pels respectius papes. Entre d'altres, el Fons Pius Beneficial, concedit per Pius VI a Carles III, el 14 de maig de 1780, format a base de retenir la tercera part del valor de les rendes i beneficis; el subsidi anual de set milions de rals concedit pel mateix papa a Carles IV el 25 de juny de 1794 sobre tots els béns eclesiàstics i fins a la total amortització dels vals reials, el producte del qual fou destinat a sufragar les despeses de la guerra contra la Convenció; el subsidi extraordinari de trenta-sis milions de rals concedit el 7 de gener de 1795, i el subsidi extraordinari de tres-cents milions de 1799. Endemés de realitzar nombroses contribucions voluntàries i donatius obligatoris de joies innecessàries per al culte, com el que demanà el cardenal arquebisbe de Toledo a la primeria de 1795.

Situació de Mallorca abans de la Guerra del Francès

Al principi del segle XIX, la societat mallorquina es trobava dins els trets propis de l'Antic Règim. Una estructura social i econòmica marcada pel règim senyorial i, sobretot, el pes de l'estructura nobiliària eren les característiques més significatives al principi de segle.

La inestable política interior i exterior duta a terme per la monarquia espanyola de Carles IV repercutí de manera significativa a les Balears. Durant la Guerra Gran, a Mallorca es mobilitzaren les milícies i s'allistaren un miler i mig de soldats destinats a reforçar l'exèrcit espanyol que lluitava al Rosselló francès. A banda del factor humà, els mallorquins col·laboraren econòmicament, destinant importants donatius a la causa nacional. La pau i la posterior aliança que Espanya signà amb França significà l'inici de les hostilitats amb els anglesos, que no tardaren a apoderar-se, per segona vegada, de l'illa de Menorca l'any 1798. A partir d'aquest moment, arribà a Mallorca un important contingent amb l'objectiu de preservar l'illa d'una imminent invasió per part de les tropes angleses. Endemés, es reforçà el sistema defensiu costaner i s'organitzaren les milícies urbanes. Aquestes mesures suposaren un esforç econòmic considerable per part de les corporacions i la resta d'estaments civils i religiosos de l'illa. Amb la signatura de la pau d'Amiens, l'any 1802, Menorca tornà a ser propietat de la monarquia espanyola, tornant l'aparent normalitat a la societat mallorquina, ja que els continus bloqueigs i saqueigs de vaixells mercants durant els períodes de guerra feia perillar l'abastament d'alguns aliments bàsics que venien de la península.

No obstant això, un dels trets que cal esmentar d'aquest període fou el descontent popular provocat per les mesures economicofiscals implantades pel mallorquí Miquel Gaietà Soler. Nomenat Secretari d'Estat i Hisenda i Superintendent general per Godoy l'any 1798, Soler decretà l'any 1805 la implantació de nous impostos sobre el vi i altres productes del camp. La mesura contradeia el privilegi de 1802, que concedia l'exempció d'imposts durant vint anys a totes les vinyes que es plantessin en el termini dels cinc anys posteriors. Davant la nova imposició fiscal, el descontent popular es traduí en la negativa i el boicot de la part forana a les entrades de vi a Palma. Poc després, l'any 1808, es produïren importants avalots i actes violents contra els recaptadors dels impostos i les seves propietats a molts pobles de la part forana.

Quan a principis d'abril de 1808 arribaren a Mallorca les notícies de l'abdicació de Carles IV, amb la caiguda de Godoy i el ministre Soler es produïren els tumults, instigats per alguns membres de la noblesa i militars, que veien en la persona de Soler un home de família modesta que havia aconseguit un estatus social elevat; els religiosos, que havien sofert la desamortització iniciada per Godoy; i el propi poble, com a protesta davant la nova pressió fiscal. La ira del poble es dirigí contra els familiars i amics de Soler, que gràcies al tràfic d'influències, ocupaven importants càrrecs a l'administració mallorquina. El 30 d'abril s'organitzaren festes i actes religiosos per la proclamació de Ferran VII com a rei. El 9 de maig es féu pública a Mallorca la seva sortida cap a Baiona, i al cap de dos dies es conegueren els fets del 2 de maig a Madrid. Malgrat els esforços de les autoritats per a controlar la situació, al llarg del mes de maig els aldarulls iniciats a Palma es traslladaren a molts pobles de l'illa. Mentrestant, Jovellanos, desterrat a Mallorca per ordre del ministre Godoy des de 1802, fou alliberat i les informacions que arribaven de València sobre les intencions de la família reial cada cop eren més clares. A la darrerria del mes maig, quan es conegué la notícia de l'aixecament contra els francesos i la formació a València d'una junta revolucionària, els mallorquins demanaren i aconseguiren l'excarceració dels pagesos que havien estat empresonats durant la revolta. Com a altres províncies, les autoritats mallorquines mantingueren una actitud d'indecisió davant la crisi política de 1808. Finalment, el 29 de maig, quan el capità general s'assabentà que l'aixecament contra els francesos era quasi general, convocà una junta extraordinària, a la qual assistiren representats de totes les forces vives de la ciutat. Després de llargues discussions, la junta acordà declarar la guerra a França, formar una Junta Suprema de Govern, integrada per totes les autoritats del Regne de Mallorca, i establir relacions amb Anglaterra. Després d'un tedèum oficial a la catedral, es reuniren per primera vegada el 30 de maig tots els integrants de la nova institució, que governaria les illes en nom del rei Ferran VII, que fou proclamat el 5 de juny amb una gran festa popular i religiosa.

La Guerra del Francès a Espanya

La Guerra del Francès (1808-1814), qualificada de gran desastre nacional, fou una guerra d'alliberament nacional que marcà l'evolució històrica posterior del país, no sols per les seves greus conseqüències econòmiques, sinó també pels seus efectes socials. En l'àmbit econòmic i social, la destrucció, en ocasions intencionada, dels

incipients nuclis d'indústria tèxtil, retardà l'inici de la Revolució Industrial fins a mitjan segle XIX. La catàstrofe econòmica i demogràfica, unida a la profunda crisi financera que s'arrossegava des de finals del segle XVIII, condicionà no sols l'evolució econòmica, sinó també la política interna i internacional.

El conflicte bèl·lic

Amb l'aixecament antifrancès de Madrid, el 2 de maig de 1808, l'assumpció de la sobirania per les juntes provincials i les seves declaracions de guerra a l'invasor s'obrí definitivament l'etapa bèl·lica.

Durant els dos primers anys, l'aixecament nacional impedí el desenvolupament del pla d'ocupació francès, que consistia en controlar els principals ports peninsulars. La derrota de l'exèrcit invasor del general Dupont per les tropes nacionals comandades pel general Castaños a Bailén, el 19 de juliol de 1808, i la capitulació del mariscal Junot davant l'exèrcit expedicionari anglès, obligaren el govern de Josep I a retirar-se fins a l'Ebre. Davant l'avanç de la reconquesta, Napoleó, al front de la *Grand Armée*, penetrà a la península, en novembre de 1808, destruint els cossos de l'exèrcit espanyol que havia aconseguit organitzar la Junta Suprema, la qual cosa provocà la ruptura de les línies espanyoles i la retirada de l'exèrcit expedicionari anglès comandat pel general John Moore. Finalment, les derrotes sofertes per l'exèrcit espanyol del centre a Uclés, el 13 de gener de 1809, i la del nou exèrcit espanyol organitzat per la Junta a Ocaña, el 19 de novembre del mateix any, facilitaren el control de la península per part de les tropes franceses, obligant els anglesos a replegar-se a Portugal. A partir d'aquesta data i fins l'any 1812, començà una etapa de clar domini francès, encara que diversos fets dificultaren el definitiu control dels francesos: la resistència de ciutats importants, com Saragossa, Girona, Tarragona i València –aquestes darreres ocupades respectivament en 1811 i 1812–; la decidida intervenció anglesa i l'aparició d'una nova forma de combat, la guerrilla, que ràpidament es convertí en un fenomen de masses, en el qual destacà el component religiós. La definitiva ofensiva victoriosa iniciada l'any 1812 pels exèrcits anglès, portuguès i espanyol, sota el comandament del general Wellington, coincidint amb la campanya de Napoleó a Rússia, obligà a Josep I a abandonar definitivament Espanya, després de ser derrotat en la batalla del pla de Vitòria, el 21 de juny de 1813, quedant únicament sota el domini francès l'est peninsular.

El 31 d'octubre de 1813, Wellington recuperà Pamplona i després entrà en territori francès. Aleshores, Napoleó tractà amb Ferran VII, presoner a Valençay, per a tornar-li el tron espanyol, firmant un vergonyós tractat de pau, que les Corts ordinàries, reunides a Madrid a les primeries de 1814, rebutjaren mitjançant un decret i un manifest datat el 2 de febrer. Al cap de quatre dies, el 6 de febrer Napoleó abdicà a Fontainebleau i el 18 i 19 d'abril es pactà la suspensió de les hostilitats entre el general Wellington i els generals francesos Soult i Souchet, obligant-se a tornar a Espanya totes les places ocupades.

L'Espanya dels dos poders

La invasió i l'inici del conflicte bèl·lic plantejà l'aparició de dos poders. D'una banda, el govern de Josep Bonaparte, basat en la cessió dels drets del tron d'Espanya que Carles IV, Ferran VII i la resta de la família reial féu a Napoleó. De l'altra, el de la Junta Suprema Central, que no acceptà la renúncia dels Borbó, assumí la sobirania nacional i dirigí l'aixecament nacional. Ambdós centres de poder intentaren dur a terme unes profundes reformes polítiques i administratives, limitades pel conflicte bèl·lic.

El govern de Josep I i els afrancesats

La instauració del govern afrancesat de Josep I es plantejà sobre les bases que el propi Napoleó protagonitzà: la promulgació d'una Constitució semblant a les de l'Imperi i una sèrie de reformes que enllaçaven amb el programa il·lustrat, a fi d'atraure's als reformistes.

La Constitució de Baiona, promulgada el 6 de juny de 1808, sorgí dels projectes que el propi Napoleó elaborà i tenia la mateixa condició autoritària de les Constitucions imperials. Així, l'estructura del sistema polític descansava sobre tres òrgans: el Senat, el Consell d'Estat i les Corts. El Senat i el Consell eren de designació reial. El primer tenia la facultat de suspendre la Constitució i protegir la llibertat personal i d'impremta. El segon intervenia en el procés legislatiu, la iniciativa del qual corresponia al govern. Les Corts no tenien iniciativa legislativa, limitant-se a l'aprovació dels projectes que se li presentessin.

La completa aplicació d'aquesta Constitució, prevista per a l'any 1813, hagués suposat una important transformació sociopolítica i administrativa per a Espanya. Al llarg del seu articulat es disposava el reconeixement de drets fonamentals –llibertat d'impresma, inviolabilitat del domicili i d'altres–, l'elaboració de codis civils i criminals, la reforma de la Hisenda i l'abolició de les duanes interiors. La reforma es completava amb el decret, promulgat per Napoleó en desembre de 1808, d'abolició de la Inquisició i la reducció i supressió del nombre de convents. Mesures, que d'haver-se aplicat, haguessin significat el final de l'Antic Règim.

La majoria del país rebutjà el nou govern, encara que un bon nombre d'espanyols, bé per convicció o bé per interès, col·laboraren amb ell. Eren els anomenats afrancesats. Alguns d'ells eren destacats homes de la Il·lustració que estaven convençuts que la resistència contra la nova dinastia era inútil, i que els darrers Borbó havien demostrat la seva ineptitud per a continuar el programa reformista iniciat durant el regnat de Carles III. El nou govern els semblava el compromís més idoni per a aplicar les reformes que el país necessitava, dins de la concepció clàssica del Despotisme Il·lustrat i del respecte a la llei. Junt als afrancesats convisqué un grup de persones que s'aprofitaren del moment. D'una banda, els funcionaris, que es veren obligats a jurar la nova dinastia amb l'objectiu de preservar els seus llocs de feina. De l'altra, els que s'adheriren al nou govern simplement per a treure un profit personal. Tant els uns com els altres sempre foren considerats col·laboracionistes i traïdors per l'opinió pública, marcant una profunda empremta en la història immediatament posterior. La definitiva derrota de les tropes imperials portà a l'exili a unes dotze mil famílies afrancesades.

Les Corts de Cadis i la crisi de la societat estamental

Malgrat les amenaces de dispersió del poder amb l'aparició de les juntes locals i provincials per tot el país, aquestes darreres afavoriren la concentració del poder en un sol òrgan directiu, la Junta Suprema Central, des de setembre de 1808. La seva tasca, retreta pels absolutistes i els liberals, estigué centrada en la direcció del conflicte bèl·lic, sense practicar cap de les reformes anunciades. En maig de 1809 s'inicià el procés que culminaria amb la reunió de les Corts, deixant a aquestes la tasca de transformar l'Estat i la societat de l'Antic Règim.

Prèvia a la convocatòria de les Corts es realitzà una àmplia consulta sobre les mesures que les Corts devien adoptar. Les respostes mostraven l'interès de l'opinió pública envers les qüestions polítiques d'ordre pràctic, com ara, la limitació del poder absolut del rei, el rebuig dels estaments i del règim de privilegis, la divisió de poders, els drets individuals i algunes reformes socials.

Al principi de 1810, la Junta Central transferí els poders a un Consell de Regència. Ni la Junta ni el Consell foren capaços de resoldre el problema de la representació i, per tant, l'abast de les futures Corts. Abans d'inaugurar-se les Corts, es presentaren dues postures enfrontades. D'una banda, els anomenats jovellanistes, sota l'influx britànic, que pretenien mantenir la continuïtat historicoconstitucional espanyola, constituint dues cambres, una de les quals representaria als estaments privilegiats. De l'altra, els revolucionaris o liberals, partidaris d'una única cambra que assumís la sobirania nacional i dugués a terme la tasca de construir un nou estat mitjançant una Constitució que recollís la tradició històrica i les novetats revolucionàries aportades per la revolució francesa.

La guerra afavorí clarament als liberals, ja que moltes províncies estaven ocupades pels francesos i no pogueren designar i enviar als seus representants. Sols les regions perifèriques, on existia una important burgesia comerciant oberta a les idees modernes, aconseguiren enviar als seus representants. La composició de les Corts es completà a la pròpia ciutat de Cadis, feu del liberalisme. Amb aquestes circumstàncies quedava clar que el disseny del nou Estat no podia ser altre que el liberal burgès. En la primera sessió de les Corts es féu patent la divisió dels diputats en dos bàndols. Els absolutistes o servils, per als qui la sobirania descansava únicament en el monarca, i els liberals, per als qui la nació estava per damunt del sobirà.

Després d'any i mig de sessions es promulgà la Constitució el 19 de març de 1812. La primera Constitució espanyola es fonamentava en els següents principis: el reconeixement de la sobirania nacional i els drets individuals; la divisió dels poders; reconeixement oficial de la religió catòlica com a única de la nació; establiment d'un sistema de representació que, encara que reduïa la participació dels privilegiats, també exclouïa a la major part de la població per exigir als electors una determinada posició econòmica –sufragi censatari–, i la creació de milícies nacionals per a la defensa interior del règim.

A més de la Constitució, altres decrets assentaren les bases per a la liquidació dels fonaments econòmics i jurídics de la societat estamental, com ara, l'abolició dels senyorijs, un programa desamortitzador, la llibertat de contractació i llibertat d'indústria. En definitiva, la implantació del model socioeconòmic de liberalisme. El decret de 6 d'agost de 1811 incorporant els senyorijs jurisdiccionals a la nació, mitjançant el qual tots els ciutadans passaven a la jurisdicció comuna de l'Estat, posà fi al règim senyorial de l'Antic Règim. L'obra desamortitzadora, igual que havia ocorregut al llarg del segle XIX, estigué supeditada al deute públic. Finalment, tant l'abolició dels senyorijs jurisdiccionals com la desamortització revelaren la incapacitat de la burgesia liberal espanyola, que no pogué crear una classe mitjana pagesa que donés estabilitat i suport al règim liberal, com quedà demostrat en els avatars del liberalisme espanyol.

Mallorca durant la Guerra del Francès

La guerra i les seves conseqüències econòmiques

El conflicte bèl·lic contra els francesos repercutí de manera considerable a Mallorca. Encara que l'illa no fou mai envaïda per les tropes napoleòniques, la seva contribució en armes, soldats i diners al manteniment de la guerra fou molt important.

Mallorca comptava, a l'inici del conflicte, amb un contingent de forces regulars superior als sis mil soldats. Quan a la darrerria de 1808 l'exèrcit francès ocupà bona part de Catalunya, la Junta Suprema de Govern del Regne procedí a defensar l'illa dels probables atacs de l'enemic, decretant l'allistament general dels homes aptes per al servei compresos entre els setze i els quaranta anys, i la creació de les Milícies Urbanes. També un important contingent de voluntaris, que integraven el Regiment de Voluntaris de Ciutat, participà a la campanya del Principat i un batalló de milícies provincials de reclutament forçós s'embarcà cap a Alacant. A mitjan 1812 sortí de l'illa l'anomenada Divisió Mallorquina, sota el comandament del general Wittingham, formada per més de nou mil soldats, que lluità els darrers anys del conflicte a València.

Quant als ajuts econòmics, aquests foren copiosos. Primer en donatius voluntaris, en els quals l'Església jugà un paper important, i després, quan la situació es tornà crítica, mitjançant contribucions especials de caràcter forçós. Endemés, a partir de 1810, a fi de protegir el comerç marítim dels possibles atacs dels vaixells de guerra

francesos i dels corsaris, la Junta de Govern decretà un impost especial sobre totes les mercaderies objecte d'importació i exportació.

D'altra banda, a mesura que les ciutats i les províncies peninsulars anaren caient en mans dels francesos començà l'arribada a Mallorca d'un nombrós contingent de refugiats, catalans i valencians principalment. L'afluència massiva de refugiats provocà notables dificultats d'allotjament i manutenció. A aquesta allau de gent de tota condició social –nobles, membres de la jerarquia eclesiàstica, comerciants, metges i d'altres– s'agregà la presència a les nostres illes dels presoners francesos. En un principi s'havia reservat la funció Hospitalària a les Illes, gràcies a les infraestructures que ja hi existien –llatzaret de Maó, Port de Palma, i d'altres–. Una vegada descartat l'intercanvi de presoners, la Junta Central decidí traslladar-los, després de la capitulació de l'exèrcit francès a Bailén, de la badia de Cadis a Mallorca. Finalment, les autoritats mallorquines decidiren confinar els més de nou mil presoners francesos a l'illa de Cabrera. Abandonats a llur pròpia sort i mancats d'aliments, les epidèmies i malalties causaren una gran mortalitat.

La substitució de la funció d'hospital a la de presó, implicava una major perillositat, per la proximitat de les costes franceses. Amb aquest argument, les autoritats provincials aconseguiren la disminució de les lleves de soldats illencs i un compromís de protecció de l'armada anglesa, la qual recuperà extraoficialment l'illa de Menorca. La despesa de manteniment que originaven els presoners justificà una petita disminució de l'impost per a sufragar la guerra, però l'amenaça de tornar a pujar els impostos i la massiva arribada de tropes peninsulars provocaren alguns avalots.

Paradoxalment, Mallorca visqué durant els anys que durà el conflicte una recuperació del sector comercial. Durant els anys en què els principals ports levantins restaren sota el domini dels francesos, Palma monopolitzà la major part del tràfic comercial amb les colònies americanes. Endemés, una part dels refugiats catalans, que havien aconseguit fugir de la invasió amb els seus capitals, instal·laren diverses fàbriques, forns, magatzems i impremtes. Malauradament, aquest nou dinamisme econòmic i comercial no cristal·litzaria, ja que un cop acabada la guerra, els refugiats tornaren a les seves terres d'origen, emportant-se amb ells els capitals i l'esperit d'iniciativa.

Malgrat tot, la situació creada per la guerra havia esgotat la poca economia que quedava abans del conflicte. A les contribucions voluntàries i forçoses, nous impostos, expropiacions, despeses de manteniment de l'exèrcit i dels presoners francesos, s'hi afegiren uns anys de collites de cereals deficients i la decadència de la producció olivarera. El desequilibri entre la producció i el consum determinà la manca i l'augment dels preus, produint una greu crisi que afectà sobretot als grups socials menys privilegiats.

Les lluites entre liberals i servils

La implantació del règim constitucional desencadenà a Mallorca una dura polèmica que enfrontà els liberals, defensors de les reformes anunciades al nou codi, als absolutistes, també anomenats servils pels primers, acèrrims defensors de la continuïtat de l'Antic Règim. La divisió política interna ja havia començat abans de la guerra. Els enfrontaments entre Carles IV i Ferran VII feren d'aquest darrer l'estendard dels que volien acabar amb l'Antic Règim influïts per les idees revolucionàries franceses, que havien arribat anys abans mitjançant els contactes, sobretot comercials, amb Marsella i els refugiats francesos, nobles i clergues, que fugiren dels revolucionaris.

La lluita ideològica entre ambdues tendències fou virulenta, i, sens dubte, es veié afavorida per la presència dels refugiats que hi intervingueren activament. La propagació de les idees liberals tingué com a aliat indiscutible una sèrie de publicacions periòdiques que aparegueren des del moment en què les Corts promulgaren el decret de llibertat d'impremta. Durant el període 1812-1814, Palma esdevingué la quarta població espanyola quant al nombre de publicacions, en una societat fonamentalment analfabeta. A Palma el bàndol liberal, minoritari, estava representat per funcionaris, professionals liberals, comerciants i militars, i els seus òrgans de premsa foren l'*Antorcha* i l'*Aurora Patriótica Mallorquina*, impresa pel valencià Miquel Domingo, pràcticament l'únic impressor dels papers liberals que sortiren a Mallorca. D'altra banda, la tendència conservadora, estava representada pel clergat i una part de l'aristocràcia. Els periòdics des dels quals atacaren als liberals foren: *El Amigo de la verdad*, *Semanario Cristiano Político de Mallorca*, *Diari de Buja*, *Lluna Patriótica Mallorquina* i *Nou Diari de Buja*. Si Cadis fou el feu del liberalisme, Palma fou considerada l'oposició més ferma a les idees constitucionals.

Les diferències ideològiques es radicalitzaren quan es tractaven assumptes relatius a les institucions religioses. Els diaris absolutistes acusaven d'afrancesats i filòsofs tots els qui expressaven idees en favor de la desaparició del Sant Ofici. Quan en el mes d'abril es conegué el decret d'abolició d'aquell tribunal, la satisfacció del grup liberal i dels xuetes mallorquins, fins al moment perseguits, fou contrarestada des de les troncs pels frares que enardiren al poble contra la mesura. D'aquesta manera, el 30 d'abril de 1813 s'enfrontaren físicament els dos bàndols a Mallorca com a conseqüència de les disputes que fins aleshores s'havien limitat a la premsa i a les esglésies.

La restauració de l'absolutisme monàrquic a Espanya i Mallorca

Alliberat Ferran VII, el 24 de març de 1814, en virtut del tractat de Valençay, pel qual Napoleó li tornà els drets al tron espanyol, començà la imposició de l'absolutisme en la seva primera etapa (1814-1820). La restauració absolutista partia d'un repudi total del règim i les reformes liberals i un retorn a les més rànquies estructures de l'Antic Règim: restabliment del règim de Consells, de la censura, de la Inquisició, derogació de l'obra desamortitzadora i recuperació del paper privilegiat de la noblesa i el clergat.

En un primer moment, les Corts ordinàries reunides a Madrid intentaren que el rei jurés la Constitució. No obstant això, aquestes a penes comptaven amb el suport popular i de l'exèrcit, i, endemés, s'havien enemistat amb la jerarquia eclesiàstica i amb els servils per l'entrada en vigor de les reformes constitucionals. L'anomenat "Manifest dels Perses", subscrit per seixanta-nou diputats servils, en el qual es condemnava tota l'obra constitucionalista, i el suport de l'exèrcit del general Elio facilitaren el cop d'Estat de Ferran VII. El Decret de València del 4 de maig de 1814 abolí tot el que les Corts havien dut a terme durant la seva absència i, per tant, anul·là la Constitució. La vertadera opinió del país respecte a les Corts es posà de manifest amb la indiferència general davant la caiguda del règim constitucional i l'actitud d'expectativa que mantingué la resta de l'exèrcit.

Suprimida l'etapa reformadora, el vell règim s'imposà sustentat per les forces tradicionals: noblesa, Església i Exèrcit. L'Església recuperà les seves propietats i la Inquisició i la Companyia de Jesús foren restablertes. La noblesa demanà la restitució dels seus drets senyorials territorials i jurisdiccionals, encara que aquests darrers no els

foren tornats. La crisi demogràfica i econòmica originada per la llarga i destructiva guerra i la pèrdua dels mercats americans fou la llosa més pesada d'aquests anys.

La repressió ferrandina havia abastat a afrancesats i liberals. Però, mentre els primers foren gradualment perdonats, encara que sempre odiats per col·laboracionistes, els liberals, davant la sistemàtica persecució que eren objecte pels seus delictes polítics, tingueren que emigrar o passar a la clandestinitat. Des del moment de la restauració els liberals, amb el suport d'una part de l'Exèrcit, intentaren restablir de nou la Constitució. A partir de 1814, diversos grups civils, agrupats en lògies maçòniques, i els militars descontents intentaren diversos pronunciaments, però tots ells fracassaren. Les conspiracions d'elements civils i militars prosseguiren davant la ineptitud del govern. Finalment, l'any 1820 triomfà l'aixecament en favor de la Constitució de 1812 de l'exèrcit acantonat a l'illa de León i San Fernando. El descontentament dels caps, la indisciplina i la captació ideològica, afavoriren la revolta liberal de Las Cabezas de San Juan dirigida pel general Riego. L'extensió del fenomen revolucionari i la formació d'una junta provisional, obligà a Ferran VII a jurar el 7 de març la Constitució de 1812. D'aquesta manera s'inicià a Espanya un nou període conegut com el Trienni Liberal, guiat, en bona part, pels postulats ideològics de la primera etapa constitucional.

Pel que fa Mallorca, les notícies del retorn de Ferran VII i el restabliment de l'Antic Règim foren ben rebudes, sobretot, pels frares reaccionaris, capdavaners de l'absolutisme monàrquic. En els tumults de caire antiliberal que es produïren es cremaren exemplars de la Constitució i d'aquells periòdics que havien defensat les idees constitucionals. Aleshores, començà una forta repressió contra els elements liberals més destacats, com Guillem Ignasi de Montis, el jutge Ignacio Pablo Sandino i Miquel de la Victorica, que foren empresonats. En canvi, al clergat absolutista, que havia lluitat contra els liberals, se li atorgaren prebendes. Durant el període polític que s'encetà retornà la Companyia de Jesús, que havia estat expulsada en temps de Carles III, es restablí la Inquisició i se suprimí, d'acord amb la prohibició de Ferran VII, tot tipus de premsa política.

Malgrat tot, les reformes ja havien començat i anys després, amb el Trienni Liberal (1820-1823), i l'arribada al poder de la filla de Ferran VII, s'acabaria definitivament amb l'Antic Règim.

El Trienni Constitucional

L'alçament i el pronunciament que el tinent coronel Rafael de Riego realitzà l'1 de gener de 1820 a la localitat sevillana de Las Cabezas de San Juan inaugurà el que es coneix com a Trienni Liberal o Constitucional, que va finalitzar amb la invasió del territori espanyol per les tropes franceses en 1823 i el restabliment de l'absolutisme el novembre del mateix any. Després del pronunciament, Riego proclamà la restauració de la Constitució de 1812 i el restabliment de les autoritats constitucionals. La revolució liberal prengué força en els mesos següents i obligà Ferran VII a jurar la Constitució el 7 de març de 1820.

Aquesta segona etapa constitucional, en la qual la burgesia es mostrà molt més moderada i sempre temerosa de la revolució popular, constitueix una nova fase en la modernització de l'Estat, marcada per la divisió i les limitacions del liberalisme.

En aquest període, la lluita política no cal reduir-la a l'enfrontament entre absolutistes i liberals. En ell també es manifesten les divisions dels liberals: els moderats, els quals, entre altres coses, desitjaven aconseguir un compromís amb les antigues classes dominants que fes acceptables i duradores les reformes, i els exaltats, els quals exigien el compliment estricte de la Constitució de 1812 i que els projectes gaditans d'abolició de l'Antic Règim fossin realitat. La divisió propicià diversos intents de cop d'Estat per part dels absolutistes. D'altra banda, serien les Societats Secretes - masoneria, comuneria- les que aglutinessin el liberalisme demòcrata espanyol en defensa de la Constitució i de la seva difusió popular.

Amb l'obertura de les Corts, el 9 de juliol de 1820, es començà la tasca de modernització de l'Estat: supressió de les vinculacions i primogenitures, abolició del règim senyorial, reducció del delme a la meitat, desamortització dels béns de les ordres suprimides, reforma de les ordres regulars, supressió definitiva de la Inquisició i els jesuïtes, mesures totes elles que beneficiaven els interessos de la burgesia. En l'àmbit de l'Administració: s'inicià la divisió del territori en províncies, s'aprovà el primer Reglament d'Instrucció Pública, s'elaborà el primer Codi Penal i es creà la Milícia Nacional, la qual desenvolupà una paper fonamental a l'hora de sufocar els intents de cop d'Estat protagonitzats per la Guàrdia Reial. Al llarg del període existí una constant fricció entre les Corts i el rei, el qual feia ús del dret a vet a fi d'obstaculitzar les

reformes. Aquesta manera de procedir, reforçà les forces de la contrarevolució, les partides realistes, que en 1822 arribaren a controlar àmplies zones de Catalunya i Navarra.

Sens dubte, el major fracàs del Trienni fou el problema del deute públic, lligat a l'estrangulament econòmic del país. El fracàs d'utilitzar la desamortització com a fons d'amortització i garantia per a adquirir emprèstits estrangers i en l'aplicació de les contribucions directes propicià l'aplicació d'imposts sobre el consum i l'extensió de les càrregues fiscals en el precís moment en el qual els preus agraris es precipitaven a la baixa. De seguida, la majoria del país identificà el règim liberal amb una major pressió fiscal, la qual cosa tindria greus conseqüències.

L'èxit de la revolució espanyola de 1820 havia servit d'esperó a altres revolucions del mateix signe a Portugal, Nàpols, Sicília i havia repercutit en moviments liberals al Piemont, Alemanya i Rússia, i en la independència grega, la qual cosa feia trontollar l'Europa restaurada. Així les coses, veient que la contrarevolució no seria capaç de derrocar el règim liberal, la Santa Aliança decidí intervenir. L'estiu de 1823, un exèrcit francès, els Cent mil fills de sant Lluís, sense a penes resistència civil i militar, reposà al tron absolut Ferran VII. Novament la repressió caigué sobre els liberals, obligant-los a prendre el camí de l'exili i la clandestinitat.

La notícia de l'alçament militar de Riego no arribà a Mallorca fins a la darrera del mes de gener i no fou fins al 16 de març de 1820 quan es començaren a prendre les primeres mesures revolucionàries, amb la reposició del règim defensor de la llibertat. Aquell mateix dia els comandaments de les forces militars juraren la Constitució i acordaren tornar a donar el nom de Plaça de la Constitució a la que fins aquell moment havia estat la plaça de Ferran VII. Davant el deconeixement del que passava, la ciutadania provocà alguns desordres. El tancament del Tribunal de la Inquisició produí entre els habitants de la capital un cert malestar i alguns grups de persones, en la seva majoria descendents dels jueus conversos, intentaren ocupar el claustre del convent de sant Domingo. La múltitud es calmà en saber que les forces militars havien jurat la Constitució. A la jura realitzada per les tropes seguiren alguns desordres d'escassa importància: l'intent de forçar la casa del caporal de rendes, l'assalt a l'edifici de la Inquisició i la retirada de la làpida de la plaça de Ferran VII. Els esdeveniments més greus es produïren al convent de sant Domingo, on els descendents dels jueus conversos

cremaren inscripcions i saquejaren algunes dependències. Al dia següent es feren els nomenaments de les noves autoritats i el 19 de març es commemorà en nou estat amb diversos actes. La proclamació de la Constitució tingué lloc el 8 d'abril: primer l'Ajuntament i després el poble, que acudí a la seva parròquia. Finalment, en aquest procés constituent, el 26 d'abril es formà la nova Diputació Provincial amb les mateixes persones que la formaven el 1814.

Els tres anys de règim contitucional a Mallorca no foren gens fàcils. El desenvolupament del liberalisme, la lluita contra els elements absolutistes i la passivitat quant a l'actitud hostil de grans masses de població provocaren una vida política intensa i activa.

Les primeres actuacions del nou règim es dirigiren a reivindicar les figures del herois liberals. Les restes del general Lacy, afusellat al Castell de Bellver, foren traslladades a Catalunya. Durant el període apareguren nombroses publicacions de caire liberal amb la intenció de difondre el nou ideari. A fi de desenvolupar la funció política liberal, en el mes de maig es reuní la Junta Electoral i elegí diputats a Corts i vocal de la Diputació Provincial. El 7 de desembre es publicà el bàndol convocant eleccions municipals i els alcaldes, regidors i síndic que sortiren elegits formaren el nou Ajuntament Constitucional a partir de l'1 de gener de 1821. En el mes de febrer fou designat en propietat Cap Polític Guillem Ignasi de Montis.

Malgrat tot, el règim constitucional es movia en un ambient de poca seguretat: la nit del 21 de setembre de 1821 s'organitzà un complot absolutista amb l'objectiu de llevar la làpida de la Constitució de la plaça del seu nom a Palma, i en el mes de desembre es prohibí la reunió de militars. L'arribada de personalitats absolutistes confinades a les illes contribuí a mantenir l'estat de tensió. A això hi ha que agregar les dificultats i tensions internes del règim. Existia malestar, la qual cosa provocà mesures represives, com la destitució del rector de Santa Maria a causa de les seves idees absolutistes. Però, sens dubte, el fet més greu fou la sublevació absolutista de Campos l'1 de desembre de 1822. L'alçament tingué caràcter anticonstitucional, ja que es destituí l'ajuntament i els seus membres foren substituïts per partidaris realistes. En poques hores, l'alçament fou sufocat i els seus caps fets presoners. Les forces enviades des de Palma foren rebudes al seu retorn amb una calorosa rebuda.

L'any 1823 continuava l'ambient d'intranquil·litat. L'1 de febrer prengué possessió el nou cap polític Genís Quitana que substituï Ramon Despuig, comte de Montenegro, el qual havia substituït Montis en el mes d'abril de 1822. Al mateix temps es començà a editar el *Diario Patriótico de la Unión Española*, radical en les seves idees liberals, el lema del qual era *Constitución o muerte*.

L'amenaça de la Santa Aliança planejava l'horitzó i les manifestacions absolutistes eren cada vegada més atrevides i freqüents: el 8 de gener un grup d'absolutistes cremaren diversos números de periòdics liberals i poc després aparegueren pasquins al·lusius a la divisió existent entre els liberals. Aleshores es prohibiren les reunions públiques a fi de tractar qüestions polítiques.

L'entrada dels Cent mil fills de sant Lluís fou coneguda primerament a Menorca a través d'un vaixell holandès. De seguida, la Junta de Govern publicà la proclama en la qual es convidava els mallorquins a defensar la Constitució. La Universitat Literària, l'Ajuntament i la Milícia Nacional proposaren mesures per a la defensa i el 5 de juny de 1823 se celebrà un acte públic d'afirmació constitucional. Malgrat el que ocorria, la realitat era que el règim liberal es desmoronava i la seva defensa era difícil.

Pel que fa a les mesures preses pel govern, cal dir que la política del règim constitucional s'organitzà sobre dos principis: eficàcia de l'actuació governativa i triomfalisme en l'execució de les mesures adoptades que servessin de propaganda de la nova ideologia. L'aparició de la pesta a Mallorca, l'estiu de 1820, donà lloc a les primeres realitzacions: la Junta de Sanitat establí un cordó sanitari a la ciutat i als pobes afectats i el control per a l'entrada d'aliments a la capital i prohibí els enterraments a les parròquies decretant la instal·lació de cementiris. Molta més importància tingué l'epidèmia de febre groga declarada a Palma en setembre de 1821. Davant la situació, les autoritats sortiren de la capital i s'acordà la recollida de plata de les esglésies per a poder fer front a l'extrema necessitat que patia la població, acunyant-se moneda al castell de Bellver. Endemés, es disposà la formació d'un barri de barraques a la Real on foren traslladades les famílies dels barris afectats.

La situació era apressant i per això es prengueren mesures d'austeritat pública, a la vegada que s'intentava acabar amb certs abusos: es rebaixaren els salaris de tots els empleats públics. Malgrat això, la situació persistí i en setembre de 1823 es requisà la

plata en forma de joies que hi havia a les esglésies. D'altra banda, l'aparició de moneda falsa i el contraband continuaven alterant l'ordre econòmic i pel que fa a la seguretat, durant el període encara persistia l'amenaça dels atacs pirates.

Quant al govern municipal, cal destacar les seves decisions sobre l'escombrament de l'edifici de la Inquisició, la coneguda com Casa Negra, en juny de 1823, i la divisió de la ciutat en setze quarters amb tres barris de demarcació en cadascun d'ells.

Les relacions del nou règim amb l'Església semblaven cordials, encara que l'eliminació de determinats ordes religiosos i, fins i tot, la venda dels seus béns després de la seva expoliació per l'Estat, creà un indubtable estat de tensió, fins i tot, entre el propi poble. En desembre de 1820 es publicà el decret sobre extinció d'ordes monacals i se procedí a la venda dels seus béns. El 28 de febrer de 1823 s'expulsaren els dominics i els caputxins. En resum es podria dir que l'enfrontament entre el règim i l'Església fou més bé amb un sector d'ella, concretament el clero regular.

La Dècada Ominosa

Els darrers deu anys del regnat de Ferran VII no foren una simple restauració del règim, tal com havia ocorregut el 1814: calia modernitzar-se, això sí, sota les pautes d'un despotisme passat, l'Administració i resoldre la fallida de l'Hisenda. Els primers anys foren de dura repressió del liberalisme i de depuració, sobretot, a l'Exèrcit. En els anys posteriors el perill provingué de les pròpies files absolutistes, dels sectors intransigents.

Entre 1825 i 1830 s'intentà assegurar la continuïtat del règim mitjançant algunes reformes: creació d'una Junta de Foment de la Riquesa del Regne i el Codi de Comerç i la racionalització del sistema fiscal.

El moderantisme dels governs ferrandins exasperà els intransigents, encapçalats per importants sectors de l'Església, els quals, no tan sols demanaven la paralització de l'obra desamortitzadora, sinó també el restabliment de la Inquisició. La revolta dels absolutistes més radicals alcançà el seu moment més greu el 1827 –la revolta dels malcontents–, considerat per alguns autors com el primer alçament carlista. L'intent no

fou sancionat pel germà del rei i fracassà. D'igual manera fracassaren les conspiracions liberals del 1826 i 1831.

El període 1830-1832 marcà el moment clau per a la transició cap al liberalisme i els orígens de l'alçament carlí. En març de 1830 fou promulgada la Pragmàtica Sansió que anulava la Llei Sàlica. En octubre d'aquell mateix any nasqué Isabel amb el que es truncava l'esperança de la successió a favor de Carles Maria Isidre. L'últim any de regnat, presidit per Cea Bermúdez, fou decisiu per a assegurar la successió de la infanta Isabel: es tornaren a obrir les Universitats tancades des del 1830, es depurà l'Exèrcit d'elements carlistes, es dissolgueren els cossos de Voluntaris Realistes i s'atorgà una àmplia amnistia als liberals.

A la darrera d'octubre de 1823 arribaren les primeres notícies sobre el triomf de l'absolutisme a Mallorca. La situació fou confusa en un primer moment, però, a la primeria del mes de novembre el comte d'Almodóvar, màxima autoritat constitucional de l'illa, reuní les forces dels règim i acordaren entregar el comandament als absolutistes. Encara que el nou ajuntament no es formà fins el 6 de novembre, la nit del 5 i el 6 es produïren desordres a la ciutat que foren precedits per l'entrega de les armes pels tres batallons de Milícia Nacional. Es procedí a llevar la làpida de la Constitució i grups de persones atacaren els descendents dels jueus conversos. El 7 de novembre es cantà un Tedèum en acció de gràcies per la reposició de Ferran VII en el poder absolut. Aquell mateix dia dominics, caputxins i els frares de la Real tornaren a ocupar els seus convents i a fer-se càrrec dels béns que els havien estat usurpats. En els dies posteriors es designaren les persones que havien d'ocupar els càrrecs importants.

Com en el període anterior, entre les primeres mesures preses per les noves autoritats figuraren l'exaltació de les persones i institucions que havien estat vexades pel règim constitucional i la reposició dels ordes religiosos que havien estat objecte de persecució. Tot seguit s'organitzaren els cossos de Voluntaris Realistes, en substitució de la Milícia Nacional del règim constitucional. El triomfalisme imperà en la societat palmesana i aquest es traduí en actes festius.

Paral·lelament es prengueren mesures represives contra els elements constitucionals: al Castell de Bellver foren empresonats Esteve Bonet, alcalde constitucional, Joan Coll, destacat en la pacificació de l'alçament de Campos, Miquel

Salvà, tinent de la Milícia Nacional, que també destacà en aquell esdeveniment, entre d'altres. L'aprehensió d'elements liberals fou constant. D'altres tingueren que emigrar. Igual que en el període anterior, començaren a arribar a les illes confinats.

El 1825 es produïren canvis en els elements del govern mallorquí: fou designat capità general Josep Maria d'Alós i Mora, mallorquí, i com a bisbe Antonio Pérez de Hirias. La consolidació del règim absolutista es verificava lentament. Malgrat això, el descontent d'una part de la població es feia palés cada vegada que es processava elements liberals.

En juliol de 1828 fou destituït el capità general i el seu lloc fou ocupat per José Aymerich. Els esdeveniments relacionats amb la família reial donaven ocasió a fets socials notables en la vida de la ciutat: festejos pel naixement de la infanta Isabel; preocupació per la salut del rei i l'alegria per haver-la recuperat posteriorment.

La situació en els últims anys del regnat de Ferran VII es féu difícil. A la darrerria de 1827 es descobrí un complot contra el règim i en 1831 es produïren dues sublevacions. En el mes de febrer uns desaforats se sublevaren a la vila d'Inca, al convent de sant Francesc, i el moviment tingué clar caràcter constitucional. L'altra sublevació es produí en el mes de març a Palma, amb el resultat d'una vintena d'elements detinguts.

La situació d'enfrontament es calmà en arribar el decret d'amnistia donat per la reina Maria Cristina el 1832, amb Ferran VII malalt de mort. La mesura aportà tranquil·litat a una població temerosa dels excessos repressius del sistema i a la vegada desitjosa d'un ambient de major pau. Per això, el jurament d'Isabel II com a hereva del Regne d'Espanya fou celebrat a Palma amb uns magnífics festejos.

Al llarg d'aquest segon període, els absolutistes decidiren solventar la seguretat i afiançament del poder i una política sèria de promoció i millores capaç de neutralitzar les mesures preses pel govern constitucional. Així s'establí una Comissió Militar, integrada per setze militars presidits pel brigadier Tomàs de Verí, la qual havia de vetllar per la pau pública. Aquesta fou complementada, poc després, per la creació a Palma de la Intendència de Policia. Amb aquestes dues institucions es pretengué assegurar l'estabilitat del règim absolutista. Amparada i presservada per aquestes dues institucions, la vida política es desenvolupà amb relativa normalitat. Pel que fa a les

millors, es desenvoluparen alguns projectes a Palma i es milloraren algunes vies de comunicació. No obstant això, una de les disposicions que causaren major consternació fou la Reial ordre del 13 de gener de 1830, per la qual es procedí a l'extinció de la Universitat.

MÚSICA I MÚSICS A LA CATEDRAL

LA CAPELLA DE MÚSICA DE LA CATEDRAL

Des del punt de vista musical i social, a principis del segle XIX, la capella de música de la catedral era la formació més important i prestigiosa de Mallorca. Havia estat instituïda de manera oficial l'any 1596 i essent un dels centres de formació musical més importants de l'illa, des d'aquelles dates, esdevingué primordial i essencial en les principals celebracions religioses i civils realitzades a Palma. Del seu entorn sortiren la majoria dels músics, cantaires i compositors protagonistes d'aquest treball.

En l'aspecte musical, des de la seva institució fins a arribar a les acaballes del segle XVIII, la capella de música de la catedral hagué d'adaptar-se als canvis operats en els models estètics. En aquest sentit, l'evolució de la nostra capella musical no és aliena a la de la resta de les capelles semblants del territori hispànic. L'esplendorós segle XVII, amb el desenvolupament de la polifonia renaixentista i l'obligatori increment de veus i instruments, donà lloc, durant la primera meitat del segle XVIII, a la introducció dels models sonors i estètics de la música escènica italiana, la qual cosa comportà la introducció de nous instruments musicals i la incorporació d'un major nombre de músics.

Mentre en l'àmbit musical es produïen aquests canvis, en l'àmbit social, pel que respecta als músics com a persones, es començaren a posar els fonaments d'una tràgica i difícil trajectòria suportada amb més o menys dignitat al llarg dels anys. La preeminència eclesiàstica exercida pel capítol catedralici des de la conquesta continuà vigent durant els segles en els quals la capella de música estigué en actiu. La conseqüència primera i més directa fou el proteccionisme interessat dels canonges vers els músics, amb l'única finalitat d'impedir la proliferació d'altres agrupacions musicals semblants que poguessin qüestionar aquella situació. El monopoli musical catedralici s'estengué a tota la ciutat, en mans d'una capella que s'hagué de sobredimensionar per a poder abastar la creixent demanda musical per part de la societat. Amb el pas dels anys, la dualitat funcional, la divisió dels efectius d'acord amb les celebracions que se solemnitzaven dins l'edifici catedralici i fora d'ell, distorsionà la potestat nominativa de l'òrgan de govern, la qual cosa propicià, en l'aspecte organitzatiu i funcional, un funcionament quasi autònom, però, condicionat per la forta dependència institucional.

Aquesta particular i peculiar forma de funcionament, unida a diversos factors, entre els quals poden citar els canvis socials i institucionals operats a la ciutat com a conseqüència del canvi de dinastia i la natural evolució musical que hem apuntat abans, provocaren, a la primeria del segle XVIII, el primer enfrontament entre el capítol de canonges i una part important de la capella de música. El resultat de la disputa fou l'excisió musical. A partir d'aquell moment, començaren les dificultats econòmiques per a una capella que no parava de créixer a l'empara del capítol. Les almoines puntuals no bastaren per a pal·liar els anys de males collites i escassetat de queviures i es mostraren més insuficients quan a la primeria de la dècada dels anys setanta d'aquell segle el capítol catedralici decidí annexionar els músics expulsats. Aquell fou, sens dubte, l'inici d'un final agònic i desastrós.

La situació d'estretor econòmica que patí la Seu com a institució al llarg del segle XIX, agreujada pel procés desamortitzador iniciat durant el darrer quart del segle XVIII i intensificada durant el segon terç del XIX, motivà la definitiva desaparició de la capella de música. La Guerra del Francès i les contínues contribucions, talles i subsidis, tant ordinàries com extraordinàries, reclamades per l'Estat i els governs provincials i municipals marcaren el declivi econòmic institucional. Davant la manca d'ingressos, el capítol es plantejà en diverses ocasions la reestructuració de la capella musical que havia mantingut durant més de dos segles. Finalment, la dràstica reducció de la despesa del culte, cap a la meitat del segle, motivà la reducció de les despeses musicals i en conseqüència la dissolució definitiva de la capella de música.

Així, doncs, a la vista del que acabem d'esbossar i abans d'endirsar-nos en l'estudi del període que abraça aquesta secció del treball, convé realitzar un breu recorregut històric pels dos segles anteriors –des de la institució oficial de la capella fins als últims anys del segle XVIII–, en els quals la formació sofrí transformacions i tingué que adaptar-se a l'evolució social, cultural i musical de cada moment, a fi de poder manifestar les peculiaritats i particularitats inherents al seu funcionament i, així, assentar les bases per al nostre estudi.²¹

²¹ La informació que apareix als següents capítols ha estat extreta del nostre treball titulat *La capella de música de la Seu de Mallorca (1596-1870). Orígens i evolució de la principal agrupació musical mallorquina*, inèdit fins ara.

Consideracions prèvies sobre el funcionament: particularitats dins la generalitat

Com hem apuntat abans, la capella de música de la Seu de Mallorca, fou instituïda oficialment l'any 1596, un any després d'haver-s'hi acordat instituir un joc de ministrils, pagats a parts iguals entre els Jurats de la Universitat i el capítol catedralici. Malgrat això, tenim la certesa que uns anys abans ja hi ha constància d'activitat musical amb la presència del prevere Pau Villalonga, nomenat mestre de capella pel capítol catedralici en 1565. Segons els llibres d'actes de les reunions celebrades pel capítol de canonges, la plantilla de cantors de la capella, en aquella època, era la següent:

Baxos
Reverendum Dyionisionis Oliver presbyterum
Reverendum Anthonium Cabot presbyterum
Reverendum Joannem Pi Presbyterum
Gabrielem Ribes
Honorabilis Morla bibliopolam [llibreter]

Tenors
Reverendum Paulum Vilalonga presbyterum
Reverendum Anthonium Puiol
Honorabilis Antonium Vicens
Reverendum Jacobum Verger
Honorabilis Michaellem Company

Contraalts
Reverendum Franciscum Bordoy presbyterum
Reverendum Joannem Antonium Segui
Reverendum Gabrielem Alcaniz
Michaellem Lebrers
Honorabilis Nicholaum Mercadal

Tiples
Pueros insirvientes choro huius ecclesiae²²

Aleshores figurava en el càrrec de mestre de capella l'honor Antoni Vicens, que substituïa mossèn Pau Villalonga, que com hem apuntat havia estat nomenat primer mestre de capella l'any 1565. Endemés, cal anotar que des de l'any 1593, i tal vegada com a conseqüència de l'avançada edat de Pau Villalonga, els canonges havien decidit nomenar un capitular encarregat dels assumptes musicals concernents a la catedral. Es tractava de la figura del canonge protector de la música, que en els dos segles que aquí

²² ACM. Actes capitulars, sig. 1634, ff. 151 r.-151 v.

repassem, esdevindria una figura essencial i cabdal per al capítol, sobretot, en els conflictes haguts entre els músics i els canonges.

Aquests foren els cantaires que, junt amb els ministrils, la resta d'instrumentistes que formaven part de la capella musical i els organistes, solemnitzaren les celebracions més importants realitzades a la Seu mallorquina en el període situat entre els segles XVI i XVII. Per les setze festivitats assenyalades a l'acte notarial d'institució de la capella, que es comprometia efectuar el mestre de capella, cada cantor havia de rebre cinc sous de moneda mallorquina, igual quantitat l'organista i dos sous el manxador. Diferent tractament reberen Antoni Vicens, que havia de percebre vuitanta lliures per la tasca de mestre de capella i la instrucció dels minyons del cor, endemés de setze lliures pel lloguer de la seva casa, i Pau Villalonga, que havia de percebre cinquanta lliures durant la seva vida en reconeixement dels treballs que havia prestat a la catedral.²³ El total del cost de la música s'havia de repartir entre les meses episcopal i capitular i el ram dels aniversaris, que aportava una quantitat molt inferior a aquestes.²⁴

A la primeria del segle XVII ja hi ha constància de solemnitzacions per part de la capella de música fora de la catedral, a altres esglésies i convents de la ciutat i extramurs. Es tractava de festivitats dels titulars de parròquies, convents i confraries i de celebracions d'aniversaris instituïdes pels ciutadans més benestants. Sembla que la coincidència d'aquestes celebracions amb les pròpies de la catedral provocaren les primeres dissensions entre els canonges i els músics. Tal vegada per aquesta circumstància l'any 1622 el capítol, d'acord amb el bisbe, decidí desfer la capella i organitzar-la de bell nou, amb mossèn Miquel Serra al capdavant, en substitució de Miquel Ferragut. A poc a poc i amb el pas dels anys, la situació, cada vegada més habitual pel creixent nombre de celebracions que havien de solemnitzar els músics a causa de les deixes testamentàries, fou acceptada i assumida pel capítol de canonges, tal vegada incapaços de contradir les disposicions testamentàries que, per altra banda, també deixaven sucosos ingressos a l'Església. La solució adoptada fou la d'ampliar el nombre de places de la capella musical a fi de donar abastament a la demanda musical tant interna com externa.

²³ ARM. Protocols notarial, sig. P-172, ff. 241 v.- 242 v., existeix una altra còpia a sig. P-177, f. 154 r.

²⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1634, ff. 151 r.-151 v.

D'aquesta manera el capítol catedralici mantingué el domini local en la qüestió musical durant la primera meitat del segle XVII, evitant la possible creació d'altres capelles de música que rivalitzessin en importància amb la pròpia de la Seu. Ara bé, cal aclarir que la capella musical catedralícia no fou l'única activa en aquest període. Hi ha indicis que apunten a l'existència d'altres capelles musicals, bé en l'àmbit conventual o en l'àmbit civil, en forma de cobles de cantaires i instrumentistes sense seu fixa. Respecte a les primeres, l'única dada que tenim és indirecta, ja que fa referència a l'adquisició, per part dels pares mercedaris, d'un joc de ministrils, tal vegada amb l'objectiu d'acompanyar els cantors del Convent de la Mercè en les seves celebracions.²⁵ Respecte a les segones, a l'expedient obert a la catedral arran de l'erecció de la capella de música de santa Eulàlia, de la qual parlarem tot seguit, figura un informe en el qual s'assegura l'existència a la ciutat d'una altra capella musical "volant", és a dir, sense seu fixa, la qual, endemés de solemnitzar algunes celebracions, servia de pedrera musical per a la capella de la catedral.

Probablement fou aquesta preeminència i el domini exercit pel capítol de canonges el que provocà que en el mes de novembre de 1665, un grup de músics de la ciutat, probablement aquells que formaven la capella volant que acabem de mencionar, amb el suport i la protecció dels nobles Antoni Sureda Valero, cavaller de l'hàbit de Montesa, Francesc Desbrull, Gaspar de Puigdorfila, cavaller de l'hàbit de Santiago, i Joan Miquel Fuster, decidís formar una altra capella de música estable, semblant a la de la catedral i capaç de rivalitzar amb ella. Els músics elegiren mestre de capella Miquel Martí, i seguint les recomanacions del bisbe Pedro Fernández Manjarrés de Heredia i prèvia l'acceptació del reverend comú i preveres de la parròquia de santa Eulàlia de Palma, la nova formació fou ajustada i instaurada sota l'advocació de la titular parroquial, amb la intenció de solemnitzar totes aquelles celebracions que s'hi realitzaven. L'elecció de la parroquial no fou casual, ja que era la segona església en importància a Mallorca després de la catedral i en ella es realitzaven moltes celebracions i funcions fundades i amortitzades, quasi totes solemnitzades fins aquell moment per la capella de música de la Seu. El fet provocà l'enfrontament institucional entre el reverend comú de l'església parroquial, el bisbe i el capítol de la catedral. No sabem per quina raó, el principal rival del capítol en l'assumpte fou el bisbe Manjarrés,

²⁵ ESTEVE, Josep-Joaquim: *Història de les bandes de música de Mallorca*, vol. I. Palma: Consell de Mallorca, 2009, p. 48.

que havia ocupat la mitra l'any 1661, per trasllat del bisbe Escolano a la seu de Tarazona. El bisbe, endemés d'aconsellar la instauració de la capella a la parroquial, decretà no tan sols la facultat que tenia la nova agrupació musical de solemnitzar totes les celebracions amb música de la parròquia sinó també les d'altres parròquies, esglésies i convents, d'igual manera que ho feia fins aquell moment la de la catedral. Endemés, decidí deixar de pagar la part corresponent a la mesa episcopal a la capella de música per la música que es feia a la catedral i de la fàbrica, la qual cosa provocà un greuje econòmic per als músics catedralicis difícil d'afrontar.²⁶ L'enfrontament entre el bisbe i els canonges es dirimí davant el nunci d'Espanya i la Cúria Romana. Malgrat els diversos intents de conciliació, la situació no es resolgué fins dos anys després de la mort del bisbe, ocorreguda el 26 de desembre de 1670. El seu successor, el bisbe Bernat Cotoner, canonge mallorquí, que havia estat vicari general seu vacant entre els anys 1653 i 1654 i arquebisbe d'Oristano, era un gran coneixedor de la realitat mallorquina, al contrari que el bisbe Manjarrés, i per aquesta raó, el 1671, any del seu trasllat a l'illa, els pagaments de la mesa episcopal destinats a la música tornaren a la normalitat. Això no obstant, els músics tingueren que reclamar per via judicial als hereus del bisbe Manjarrés les quantitats que aquest havia deixat de pagar, les quals no se'ls feren efectives fins uns anys més tard.

L'any següent, l'11 de febrer de 1672, deixà de funcionar i es dissolgué de manera definitiva la capella de música de santa Eulàlia i alguns músics, els principals, el mestre de capella Miquel Martí i el contralt Antoni Pieres, preveres, i el corneta Josep Selma, demanaren, mitjançant la mediació de l'arquebisbe bisbe Cotoner, la seva incorporació a la capella de música catedralícia. Dels tres músics, els dos primers ja havien format part d'ella abans de la formació de la de santa Eulàlia. Una bona mostra de l'interès del bisbe per a acabar amb la disputa és la proposta que figura a l'acord: el capítol admeté els tres músics en qualitat de supernumeraris, "particularment per donar gust a Su Ilustrísima del Sr. Arcabisbe Bisbe", fins que se'ls proveís una plaça, suplint les faltes d'altres músics i, en cas que no se'n produïssin, les dues meses, la capitular i la episcopal, suplirien els seus salaris, "attes que Su Ilustrísima ve be a contribuir per la sua part".²⁷ D'aquesta manera, finalitzà el primer gran conflicte musical en el si de la

²⁶ Pràcticament des de la institució oficial de la capella de música els bisbes contribuïen en pagar la meitat de les funcions musicals que la capella de música realitzava dins la catedral.

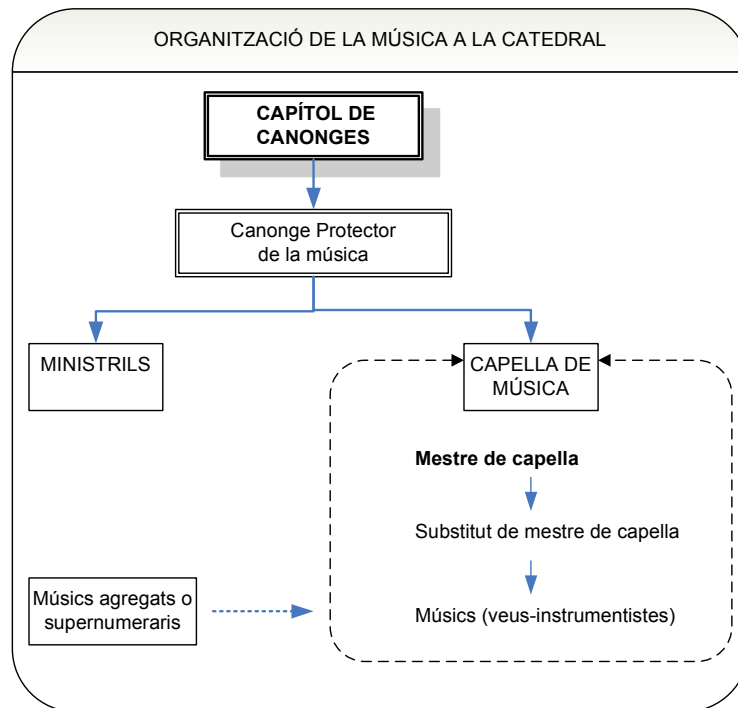
²⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1639, ff. 406 v.-407 r.

catedral mallorquina, amb el rerefons de l'enfrontament entre el bisbe i el capítol, el qual, sens dubte, sortí reforçat, davant la resta d'autoritats i comunitats eclesiàstiques.

Pocs anys més tard, en febrer de 1678, un altre grup de músics ciutadans decidiren instaurar una altra capella de música, successora de l'anterior, a l'església de l'Anunciació de l'Hospital General, però, sembla que aquesta, en comptar amb la protecció de la Universitat, no provocà cap enfrontament amb el capítol catedralici. Era el seu mestre de capella el prevere Jaume Mir Vanrell, músic de la capella de música de la Seu. Així, a partir d'aquell moment, els ciutadans pogueren triar entre dues capelles musicals per a la solemnització de les celebracions cívicoreligioses i aniversaris fundats –la capella vella, és a dir, la de la catedral, i la capella nova, aquesta recentment formada–, encara que la capella musical catedralícia continuà ostentant la preeminència que havia estat qüestionada seriosament uns anys abans.

Amb tot, a la darrerria del segle XVII la capella de música de la catedral ja funcionava, degut al crescut nombre de músics que la formaven, d'una manera quasi autònoma, a diferència de la majoria de les capelles de música de l'època a l'àmbit hispànic, que solien dependre íntegrament dels òrgans de govern de les catedrals, col·legiates i esglésies a les quals pertanyien. Mentre en aquestes les seves places es proveïen mitjançant oposició, a la catedral mallorquina eren els propis músics els qui proposaven l'admissió de nous membres, sense haver-hi cap mena d'examen previ, simplement pels seus dots interpretatius o pels anys de treball que el músic havia estat agregat a la formació sense rebre cap estipendi oficial de la catedral. El capítol, a proposta del mestre de capella, tenia la potestat de nomenar els nous músics i assignar i augmentar, segons els casos, les porcions que cada músic rebia en les funcions que es realitzaven dins i fora de la catedral. Les primeres, aquelles celebracions pròpies de la Seu, pagades entre el capítol i el bisbe a parts iguals i les altres, les realitzades a altres indrets, a compte de les deixes testamentàries, confreres, i d'altres institucions i particulars. Com que el nombre de músics excedia el nombre de places de la capella, aquests podien percebre un quart, mitja part, tres quarts, una part sencera o, fins i tot, mig quart de part de la vintena en què es dividia el rendiment de cada funció. D'aquestes, un nombre fixe eren per al mestre de capella i els minyons del cor i la resta es repartien segons la porció que cada músic tenia assignada en les funcions de dins la catedral, de fora o en totes dues, segons la seva vàlua. A banda d'aquests, també existien els músics supernumeraris que hem mencionat abans, és a dir, músics agregats

a la capella que substituïen els músics titulars quan aquests, per qualsevol circumstància no podien acudir als actes i que solien percebre l'assignació pecuniària d'aquests. Per la seva part, el capítol controlava el funcionament de la capella mitjançant el canonge protector de la música, que era qui s'ocupava de totes les qüestions relacionades amb la música i la capella i feia d'intermediari entre els músics i els canonges. Amb tot, l'ordre jeràrquic era el següent:

Amb aquella situació entrà la capella de música en el segle XVIII. Un segle marcat pel canvi de dinastia, però també pels conflictes entre els músics i els canonges a causa de la relativa independència pretesa i guanyada pels músics en l'esdevenir del segle anterior, amb un clar detonant econòmic. El desproporcionat increment de músics en la capella i el conflicte bèl·lic provocaren una reducció en els ingressos, cada vegada més minsos. Paral·lelament es produïren algunes disputes entre el mestre de capella, el prevere Joan Martí, i el substitut de mestre de capella, el també prevere Miquel Suau, sobretot, a causa de la coincidència d'actes i celebracions en un mateix dia a indrets diferents i sobre la potestat administrativa dels ingressos obtinguts per la capella de música en les seves actuacions foranes, de les quals s'encarregava el substitut.

Durant els anys 1727 i 1728 es produí en el si de la capella de música de la Seu una expulsió massiva de músics derivada de l'enfrontament d'una part dels músics que

la formaven amb el capítol de canonges. Malgrat que no ho podem afirmar amb rotunditat, sembla que el conflicte amagava algun que altre matíç polític derivat de la Guerra de Successió. El procés havia començat l'any 1717, quan el músic napolità Antoni Romero Sabater sol·licità del capítol la gràcia de poder suplir les absències dels músics numeraris en les funcions de la capella de música. Per les dades que disposem, no ens consta que Romero formés part d'algun regiment destinat a Mallorca, més bé hi ha indicis que ens fan pensar que arribà a l'illa amb les noves autoritats militars després de la guerra, molt probablement com a integrant d'un grup d'instrumentistes al servei de Jean-François de Bette, III marquès de Ledesma, nomenat capità general l'any 1715.²⁸

El capítol, suposem que en un gest de submissió davant les noves autoritats civils i militars borbòniques de l'illa, acceptà la petició i imposà al substitut de mestre Miquel Suau que avisés Romero per a suplir les faltes dels músics en les celebracions de fora la Seu. Suau féu cas de l'ordre en poques ocasions, ja que el napolità no estava ben considerat entre els músics, els quals opinaven que era un músic d'escassa habilitat musical. Aquella situació provocà reiterades queixes del músic davant els canonges. La situació s'allargà durant uns anys i originà un greu conflicte entre els músics de la capella que defensaven la suposada independència que havien gaudit fins aquell moment, tant organitzativa com administrativa, i els canonges, que sempre havien deixat total llibertat al mestre i als músics i que en aquesta ocasió volien fer valer les seves determinacions i així recuperar la seva potestat nominativa en les places de la capella. Miquel Suau fou expulsat de la capella, juntament amb quatre músics més per decisió capitular l'any 1727 i un any més tard se'n expulsaren catorze més. Davant aquella situació, a fi de suplir els músics que havia expul·lit, el capítol catedralici decidí formar una nova planta de músics i acceptà la incorporació del mestre de capella Rafel Vallés i els músics que en aquell moment formaven l'anomenada "música nova", successora de les dues capelles de música que s'havien organitzat a la ciutat durant la segona meitat del segle XVII. Així, el 12 de març de 1728, es presentà i aprovà la nova plantilla de músics que formaven la capella de música de la catedral, amb expressió de les porcions que cadascun dels músics havia de rebre en les celebracions realitzades dins i fora de la catedral.

²⁸ Així es desprèn de l'anotació que apareix al compte de l'import de la música pels tres dies de la proclamació del rei Lluís I, en el qual s'especifica un pagament a Antoni Romero "de Palacio" per la seva assistència (AMP. Fons Lligalls Nous, sig. LN 2008/45, doc. núm. 3).

Planta nova de Musichs, tant dins de la seu com fora de la seu

Llista dels Musichs

	<i>Dins de la Seu</i>	<i>Fora de la Seu</i>
<i>Miquel Planes pre.</i>	<i>1 part</i>	<i>1 part</i>
<i>Pere Joan Bennasser pre.</i>	<i>1 part</i>	<i>1 part</i>
<i>Mathia Jaume pre.</i>	<i>1 part</i>	<i>1 part</i>
<i>Miquel Cañyellas pre.</i>	<i>1 part</i>	<i>1 part</i>
<i>Francesch Pujol mayor</i>	<i>1 part</i>	<i>1 part</i>
<i>Antoni Estrader</i>	<i>3 cortons</i>	<i>3 cortons</i>
<i>Guillem Alberti</i>	<i>3 cortons</i>	<i>3 cortons</i>
<i>Antoni Alberti</i>	<i>2 cortons</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Jaume Badia</i>	<i>2 cortons</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Domingo Fiol (Baxo)</i>	<i>2 cortons</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Jaume Joan</i>	<i>1 corto</i>	<i>1 corto</i>
<i>Joan Auli</i>	<i>1 corto</i>	<i>1 corto</i>
<i>Antoni Romero</i>	<i>2 cortons</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Miquel Rodrigues</i>	<i>2 cortons</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Mestre y Miñons</i>	<i>4 parts</i>	<i>4 parts</i>
<i>Rafel Valles pre.</i>	<i>1 part</i>	<i>1 part</i>
<i>Pere Antoni Cabanellas pre.</i>	<i>1 part</i>	<i>1 part</i>
<i>Pere Francesch Truyols pre.</i>	<i>1 corto</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Pere Joan Coll mayor</i>	<i>2 cortons</i>	<i>1 part</i>
<i>Gabriel Miquel</i>	<i>2 cortons</i>	<i>3 cortons</i>
<i>Marti Mayol</i>	<i>1 corto</i>	<i>3 cortons</i>
<i>Guillem Beltran</i>	<i>1 corto</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Pere Joan Coll minor</i>	<i>1 corto</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Joseph Soler</i>	<i>1 corto</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Joan Passó (Baxo)</i>	<i>2 cortons</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Pere Joan Manjes (Sacabutxo)</i>	<i>1 corto</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Antoni Marcer Porta</i>	<i>1 corto</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Matheu Darder</i>	<i>1 corto</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Francesch Estada</i>	<i>1 corto</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Francesch Cabanellas</i>	<i>1 corto</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Francesch Bas</i>	<i>1 corto</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Sebastia Farrá</i>	<i>2 cortons</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Barthomeu Beltran</i>	<i>1 corto</i>
<i>Antoni Picornell</i>	<i>1 corto</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Honofre Ferrer</i>	<i>1 corto</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Antoni Cifre</i>	<i>1 corto de faltas</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Antoni Juan</i>	<i>1 corto</i>
<i>Guillem Manjas</i>	<i>1 corto</i>	<i>2 cortons</i>
<i>Jaume Colom</i>	<i>2 cortons</i> ²⁹

Malgrat aquesta nova planta, l'enfrontament entre els músics expulsats i els canonges es dirimí en diversos plets, que en primera instància, a la cúria diocesana,

²⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1646, ff. 245 v.-246 r.

guanyaren els músics, però que perderen en apel·lació davant la Sagrada Rota Romana, que publicà la seva sentència definitiva l'any 1730. Malgrat obtenir sentència ferma, la polèmica entre el capítol i els músics encara continuà durant uns anys més ja que els canonges pretenien impedir, entre altres qüestions, que els músics poguessin organitzar una nova capella de música. En principi, els expulsats intentaren instaurar la seva seu a l'oratori de sant Pau, capella contigua al palau episcopal, la qual cosa provocà les reiterades queixes del capítol davant el bisbe. En elles els canonges argumentaven que aquella capella havia estat sempre considerada com una capella pròpia de la Seu. Davant l'oposició i les pressions dels canonges, mossèn Miquel Suau i la resta de músics expulsats optaren per demanar la protecció del Regent per poder-se constituir en capella de música a la capella de santa Aina, que encara avui existeix al palau reial de l'Almudaina. L'any 1734 obtingueren la desitjada llicència del regent i se signà un decret on, a petició del músics, es determinà que fos aquesta la capella de música que havia de solemnitzar totes les festes pagades pel regent i pels gremis de la ciutat. D'aquesta manera tornà a haver-hi dues capelles de música a la ciutat amb una gran rivalitat: la capella de música de la catedral, dirigida per Rafel Vallés, i la capella de música de santa Aina –titular de la capella situada dins el recinte de l'Almudaina, just davant la Seu mallorquina–, dirigida pel prevere Miquel Suau.

Mentre la capella musical de la Seu continuava el seu quefer diari, l'any 1735, el papa Climent XII publicà una butlla pontifícia mitjançant la qual es concedia l'erecció de la confraria de santa Cecília, que els músics expel·lits havien demanat mentre el procés estava pendent de resolució a Roma. Després de realitzar els tràmits pertinents, el vicari general de la diòcesi féu efectiu el decret d'erecció l'any 1736.

Una vegada aconseguida l'erecció de la confraria i sota la protecció del Capità General, l'any 1740, els músics de la nova capella sol·licitaren del Regent la consecució del títol de música reial per a la capella, petició que fou concedida amb la Reial Cèdula expedida el 19 de juliol de 1765, un any després que el mestre català Joan Rossell Argelagos abandonés aquella capella, la qual havia dirigit des del 1747, per a ocupar la plaça de mestre de capella a la Catedral de Toledo.³⁰

³⁰ Per a conèixer les dades referents al mestre de capella Joan Rossell i Argelagós consulteu: CAZURRA i BASTÉ, Anna: *El compositor i mestre de capella Joan Rossell i la seva aportació al pre-classicisme musical hispànic*, Tesi doctoral.

La trajectòria de la capella de música de santa Aina o Capella Reial es va interrompre l'any 1772, quan les dues capelles musicals, després d'una quarantena d'anys separades, decidiren unificar-se en una sola. El 13 de novembre d'aquell any el capítol aprovà el pla que sobre l'agregació del cos de la música de la Capella Reial a la capella de la catedral havien elaborat els comissionats, amb el vistiplau dels mestres de les dues capelles musicals, Andreu Corró, per part de la Capella Reial, i Llorenç Estada, de la catedral.³¹ Entre els músics integrants de la capella, hi figuraven els següents, que, segons la documentació, havien *de partir tonos*:

Tenores.....	Sr. Antonio Sastre Pro. Sr. Andrez Corro pro. Sr. Francisco Bas Sr. Antonio Literas
Contraltos.....	Sr. Vicente Gonzales Sr. Rodenas Sr. Benito Vadell Sr. Miquel Roqueta Sr. Joseph Santiago pro.
Violines.....	Sr. Lucas Oliver Sr. Jayme Sanxo Sr. Mariano Do Sr. Antonio Rotger Sr. Francisco Estada
Claves.....	Sr. Juan Fullana pro. Sr. Miguel Morell pro. Sr. Guillermo Ferrer Sr. Antonio Joseph
Violines 1º.....	Sr. Beltran Sr. Gabriel Cursach Sr. Jorge Roig Sr. Antonio Auli Sr. Juan Morell
Violines 2º.....	Sr. Juan Estrader Sr. Mathias Alsemora Sr. Pedro Antonio Servera Sr. Juan Carrio
Oboeses.....	Sr. Lucas Pons Sr. Carlos Glat Sr. Miguel Crespi
Trompas.....	Sr. Fernandez Sr. Juan Roig Sr. Roque Sebastian Sr. Sebastian Corró. ³²

³¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1660, ff. 86 r.-86 v.

³² *Ibíd*em, ff. 87 r.-88 r., acta del 14 de novembre de 1772.

Resulta evident que aquests músics no eren tots els que formaven la capella musical en aquell moment perquè, entre altres qüestions, el pla contemplava que les parts de música, que en aquell moment ascendien al nombre de cinquanta, s'havien de reduir progressivament fins al nombre de quaranta-cinc, i, com ja hem pogut comprovar per l'anterior llistat, hi havia pocs músics dins la capella que tinguessin assignada una part completa en el repartiment dels emoluments guanyats en les solemnitacions de les celebracions, tant dins com fora de la Seu.

Respecte a les festivitats que havia acostumat solemnitzar la Capella Reial, el pla especificava que a partir d'aquell moment les realitzaria la capella de música de la catedral. En la mateixa sessió, en la qual s'aprovà el mencionat pla, els canonges comissionaren el canonge protector de la música perquè fes entendre a tots els músics "la unión y el amor con que recíprocamente debían tratar, mirándose todos miembros de la capilla de esta santa Iglesia, y que a la menor queja de cualquier de ellos se castigará con toda severidad". Malgrat ser un pla consensuat, aparentment sòlid, i les recomanacions del capítol, la unificació no fou definitiva, com veurem més endavant, ja que l'any 1792 el comandant general tornà a instituir de bell nou la capella de música de santa Aina o Capella Reial, una altra vegada arran de l'expulsió d'alguns músics de la capella catedralícia per part del capítol.

Les porcions de música: rendibilitat dels músics per al capítol catedralici

Abans, en parlar de la situació de la capella de música a la darrera del segle XVII, hem mencionat un funcionament de la institució un tant peculiar, quasi autònom, diferent del que se solia practicar en l'àmbit hispànic, on les capelles musicals depenien directament dels òrgans de govern de les catedrals, col·legiates i esglésies a les quals pertanyien. A fi d'explicar aquesta particularitat convé fer una ullada a les actes capitulars i esbossar la forma de proveir les places de música a la nostra catedral i el seu nombre.

Com hem pogut comprovar, a l'acta d'institució de la capella de 1596 es relacionen quinze places de músic –cinc contralts, cinc tenors i cinc baixos– endemés de les places de minyons tiples, sense especificar-ne el nombre. En un primer moment, la provisió d'aquestes places no diferí gaire del que es feia a la majoria de les capelles catedralícies: quan es produïa una vacant, es realitzaven els exàmens pertinents i era el

capítol el que elegia el candidat més idoni d'entre els que havien proposat els examinadors. En el cas dels nomenaments de substituïts, és a dir, aquells músics que servien pels titulars en les seves malalties i absències, era el capítol qui els elegia sense mediar cap tipus d'examen, ja que no es tractava de cobrir una vacant. Així es desprèn de dos acords presos durant aquells primers anys de funcionament. Consta que el 6 de setembre de 1596, el capítol elegí i nomenà Miquel Pasqual com a substituït de Joan Antoni Seguí, contractat, possiblement malalt. Dos anys més tard, com era d'esperar, els canonges elegiren Pasqual per a ocupar la vacant que havia deixat el difunt Seguí, en atenció a la seva habilitat i perícia. No obstant això, també en aquella sessió es fixaren els criteris que havia de seguir el capítol a l'hora d'elegir els candidats idonis. Segons s'explica al document, una vegada realitzat l'examen, els examinadors havien de presentar als canonges els candidats més hàbils d'entre els quals s'havia d'elegir el més idoni. Així, davant la igualtat de dos candidats, s'establí la preferència pels eclesiàstics abans que els laics i, entre aquells, els eclesiàstics que servien a la catedral.³³

Donat que les actes no ens aporten més dades al respecte, suposem que aquesta fou la pràctica que es dugué a terme durant els primers anys del segle XVII i que amb el pas dels anys s'anà desvirtuant, donant lloc a una cobertura de places un tant arbitrària, sense precedir oposició o examen. Tal vegada fou a partir de la nova erecció de la capella, realitzada l'any 1622, i a mesura que s'incrementà l'activitat de la capella fora de la catedral i cresqué el nombre de músics que s'aglutinaven al seu voltant, necessaris per a cobrir aquella demanda musical externa, quan s'establí un altre tipus de provisió basat en el criteri dels propis músics. És a dir, quan es produïa una vacant, eren els integrants de la capella, amb el mestre al capdavant, els qui proposaven al capítol els músics que hi havien de ser incorporats. Es tractava de la mateixa pràctica que es duïa a terme en l'assignació de places en els músics que formaven part de la capella que actuaven fora de la catedral, amb l'única diferència que en aquestes no intervenia el capítol.

De com s'arribà a aquella pràctica, no tenim proves documentals concretes. Ara bé, ja hem apuntat que des de la institució oficial de la capella, aquesta començà a realitzar actuacions fora de l'àmbit catedralici. Des d'un principi, aquestes actuacions foren cabdals per a l'economia dels músics i, per aquesta raó, a mesura que

³³ ACM. Actes capitulars, sig. 1634, ff. 167 r. i 249 v.-250 r.

s'incrementà la coincidència de celebracions fou necessària la incorporació de més músics per a poder realitzar-les. D'aquesta manera, al llarg del segle XVII, es formà, des del punt de vista organitzatiu i administratiu, una doble capella, una altra capella dins la capella original, encarregada de solemnitzar les celebracions externes. Totes dues estaven sota les ordres del mestre de capella de la catedral, encara que els músics podien pertànyer –tenir plaça o porció de música– a la de la catedral, a la de fora o en totes dues, depenent de la seva habilitat. L'organització i el nomenament dels efectius per a la capella que actuava fora estava sota el control total dels músics i sembla que fou aquella especial situació en la que es trobaven els músics la que féu implantar el sistema de provisió que hem explicat. D'aquesta manera la capella aconseguí el funcionament quasi autònom que hem mencionat a l'inici del capítol.

Tal vegada per aquella situació i pels problemes que havien patit amb la capella de música de santa Eulàlia i l'erecció de la capella de música de l'Hospital General, precisament l'any 1678, el capítol determinà la necessitat que les places es tornessin a donar per concurs. El 7 de setembre d'aquell any, els canonges acordaren que la vacant de contralt que havia deixat el reverend Antoni Pieres fos coberta mitjançant concurs “y de cetero todas las parts de musica qui vacaran se donen axi matex per concurs”.³⁴ De la forma com es realitzaven els exàmens ens n'assabentem a través del document corresponent a l'acta de la reunió capitular celebrada el 19 de desembre de 1682, en el qual s'explica el següent:

[Al marge] *Prouehir parts de musica.*

Hauent citat per effecte de Prouehir dos parts de musica qui vacan, la una per dexacio del Rd. Michel Marti pre. organista; y la altre per la professio de Pau Lledó pre. Religios Cartuxo.

Feren relacio los señors canonges, Mir, Togores menor y Ballester menor Protector de la musica, que air a la tarda feren concurs de los Pretensors de las dos parts de musica qui vacan; la una de Tenor, y la altre Contralt: y que segons lo examen que feren hauent cantat al orga major, y despres dins la aula Capitular dauant dits examinadors, y lo Mestre de Capella y los musichs mes peritos, y antichs de la musica se feu judici de prouehir a los infrascrits, com a mes dignes.

Habito tractatu, et discussis votis. fonch feta gracia de mitje part de veu de Tenor, a Jaume Cardona = y altre mitje part de Tenor, a Pere Llinas de la part vacant per dexacio del Rd. Michel Marti pre. organista qui obtenia aquella per mort del Rd. Juan Castillo pre.

Fonch feta gracia de mitje part de Contralt a Pere Ribot, y altre mitje part

³⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1640, f. 107 v.

a Juan Gelebert per la vacancia de la part de Contralt que obtenia Pau Lledo pre. are Religios Cartuxo.

Fonch concedida mitje part de ausencias, y enfermedats a los infrascrits = ço es mitje part a cascu. A Guillem Marcó, y Coll, nebot del Rd. Joseph Coll, y mitje part a Juan Benejam organista: y no hauent ni falta de musicchs se supliran las dos mitjes parts per los señors canonges particulars, qui es son offerts a pagarlos.³⁵

Malgrat la imposició del capítol, sembla que al poc temps les provisions es tornaren a realitzar de la mateixa manera que s'havien fet en els anys precedents, és a dir, amb el criteri i recomanació dels músics titulars com a únic requisit per a poder ocupar una part o porció de música i el nomenament del capítol.

Com hem comentat abans, aquesta pràctica fou el principal detonant del conflicte que esclatà entre els canonges i una part dels músics que formaven la capella de música a l'inici del segon quart del segle XVIII. No obstant això, una vegada finalitzat l'enfrontament amb les sentències rotals a favor del capítol, i una vegada reiniciada l'activitat de la capella catedralícia, amb una renovada plantilla, la pràctica continuà sent la mateixa, això si, més controlada pels canonges mitjançant el canonge protector de la música.

Les necessitats musicals i sonores –sobretot, amb la incorporació al repertori d'obres policorals– i el consegüent increment de músics provocaren la divisió d'aquelles quinze parts constituïdes originalment en mitges parts i posteriorment en quarts o quartons. Amb això, els músics participaven en les “músiques” no necessàriament amb la mateixa proporció. Es podien donar casos en els quals un mateix músic tingués assignada un porció en les actuacions catedralícies diferent a la que tenia assignada en les actuacions foranes i músics que només gaudien de parts o porcions, més grans o petites, en alguna d'elles, com es pot observar a la relació de la nova plantilla de la capella de 1728 que hem transcrit en el capítol anterior.

Però, a qui beneficiava aquesta situació? Als músics o al capítol? D'entrada, no hi ha dubte, que amb aquest sistema féu més precari el treball del músic. Si en un principi tots els músics de la capella rebien la mateixa proporció d'emoluments en les actuacions, ja que cada músic tenia assignada una part sencera per la seva servitud, ara el músic havia de realitzar o complir les mateixes obligacions per un salari més baix,

³⁵ *Ibidem*, ff. 253 v.-254 r.

fins i tot, per una quarta part del que havien guanyat aquells primers músics. D'aquí les dificultats econòmiques que patiren els músics, les quals foren la causa de la majoria d'enfrontaments, disputes i desavinences entre els músics i el capítol i entre els propis músics al llarg dels segles XVII i XVIII. En un món i una realitat diferent es trobava el capítol, el qual, pràcticament amb els mateixes despeses, mantenia una capella musical capaç de cobrir quasi al cent per cent la demanda musical de la ciutat, la qual cosa el situava en una posició més preeminent, si cap, respecte a la resta de comunitats eclesiàstiques. Per tant, podem afirmar que l'únic beneficiat del sistema fou el capítol de canonges de la catedral, en particular, i l'Església en general, ja que les seves necessitats musicals respecte al culte foren cobertes a costa de l'esforç i sacrifici dels músics.

Protecció del capítol catedralici vers els músics

De la breu exposició que acabem de realitzar se'n deriva un cert proteccionisme del capítol catedralici vers els músics que formaven part de la capella de música pròpia. Una protecció derivada de la supremacia eclesiàstica que exercia i interessada des del punt de vista institucional. Indiscutiblement, la primera institució eclesiàstica illenca havia d'estar en possessió de la millor capella de música, capaç, com hem comentat, no tan sols de solemnitzar les celebracions pròpies sinó també les de la resta d'esglésies i convents ciutadans. Per aquesta raó, els canonges intentaren en tot moment, fins i tot durant els anys en els quals existiren plets pel mig, incentivar i ajudar els músics en totes aquelles situacions que afavorien la seva presència a la capella. Les actes capitulars estan farcides de peticions i concessions d'ajuts, sobretot, econòmics, que intentaven pal·liar les estretors dineràries dels músics.

La mencionada protecció començava en el moment en què els nins iniciaven la seva instrucció musical com a minyons del cor sota la direcció del mestre de capella, responsable, endemés, de la seva alimentació i vestimenta. Per a cobrir les despeses, el mestre i els minyons tenien assignades una quantitat de parts de música fixes, suposadament suficients, en totes les celebracions solemnitzades per la capella, tant dins com fora de la Seu, i que a principis del segle XVIII era de quatre parts, tal com es pot

observar al llistat que hem reproduït anteriorment, corresponent a la nova plantilla de la capella musical de 1728.³⁶

Una vegada finalitzada la seva etapa, per haver canviat la veu, el minyó de cor rebia de les arque catedralícies, prèvia la petició corresponent, cinc o deu lliures en concepte d'almoïna. La mencionada quantitat variava d'acord amb el temps que havia servit al cor i a la capella: se li pagaven cinc lliures si havia servit menys de cinc anys i deu si el temps de servei havia estat igual o superior a aquell període. En la majoria dels casos aquest ajut econòmic anava destinat a l'adquisició del vestit llarg característic que feien servir els músics de la capella.

Relació dels minyons del cor que sol·licitaren del capítol de la catedral l'almoïna corresponent després d'haver finalitzat els seus serveis com a tals (1750-1799)³⁷

Data reunió	Nom	Temps de servei	Almoïna	Observacions
07.05.1751	Antoni Sastre	Prop de 4 anys	5 L.	Desitja continuar en la capella de música i necessita vestit llarg ³⁸
03.09.1751 10.09.1751	Pere Joan Ferragut	Més de 4 anys	5 L.	
14.01.1752	Miquel Valens	Prop de 4 anys	5 L.	
28.07.1752 11.08.1752	Josep Florit	Més de 3 anys	5 L.	Per a poder vestir-se amb decència
20.10.1754	Maties Alzamora	Prop de 4 anys	5 L.	Desitja continuar en la capella de música
14.01.1756	Antoni Amengual	4 anys	5 L.	Desitja continuar en la capella de música
13.07.1757	Antoni Ferrà	Prop de 4 anys	5 L.	Per a poder vestir-se
19.04.1758	Gabriel Pons	7 anys	10 L.	“y no exercitarse ab algun instrument en servey de la capella, sia expellit de la musica”
12.07.1758 28.07.1758	Joan Custurer	3 anys	5 L.	Desitja continuar en la capella de música i vestit.

³⁶ Com hem comentat, al llistat de la nova planta de músics aprovada pel capítol de la catedral amb data del 12 de març de 1728, les parts assignades al mestre i als minyons del cor eren quatre. Posteriorment, a partir de 1782, com a conseqüència de la jubilació del mestre de capella Llorenç Estada i el nomenament com a substituït i director de Jaume Sancho realitzat en 1779, el capítol solia contribuir amb alguna quantitat extra a fi que el director pogués alimentar dignament els minyons, ara sota la seva tutela (ACM. Actes capitulars, sig. 1663, f. 215 v.).

³⁷ Les dades que figuren en aquesta taula han estat extretes de la informació que ens aporten les actes de les reunions capitulars celebrades entre 1750 i 1799. Degut a que en algunes ocasions la informació és escassa ens hem vist obligats a posar els signes d'interrogació. En altres, basant-nos en la informació aportada hem pogut completar algunes dades, les quals hem posat entre claudàtors.

³⁸ Durant l'etapa com a minyons, els músics vestien les sotanes i roquets que el capítol els proporcionava. Per aquesta raó, en el moment de canviar la veu, els músics que desitjaven continuar al servei de la capella demanaven l'ajut econòmic per a poder comprar el vestit amb el qual vestien els músics.

				El capítol obliga: “ab tal que en el interim tardará, a cobrar la veu se dega emplear ab algun instrument en servey de la Musica”.
11.07.1759	Francesc Estada	Més de 5 anys	10 L.	
08.08.1760	Joan Garau	Més de 4 anys	5 L.	Desitja continuar en la capella de música i necessita vestit
17.09.1662	Ignasi Umbert	Més de 5 anys	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i necessita vestit
02.03.1763	Guillem Ferrer	9 anys	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i necessita vestit decent
16.03.1763	Pere Lluç Albertí	7 anys en la capella (4 d'ells com a minyó del cor)	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i necessita vestit decent
05.05.1763	Jaume Vanrell	8 anys en la capella (3 d'ells com a minyó del cor)	5 L.	
13.07.1764	Pere Melis	3 anys	5 L.	
16.09.1667	Joan Rodenas	5 anys	10 L.	Desitja continuar en la capella de música
01.06.1768	Pere Antoni Arbona	Més de 5 anys	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i necessita vestir-se decentment
26.08.1768	Llorens Fornes	Menys de 5 anys	5 L.	Per a poder vestir-se decentment
14.02.1769	Joan Font	5 anys i 9 mesos	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i necessita vestir decentment
11.10.1769	Bru Sacarés	Prop de 3 anys	5 L.	
27.04.1770	Josep Albertí	4 anys	5 L.	Desitja continuar en la capella de música i necessita vestit
28.02.1771	Franesc Caneves	4 anys	5 L.	
29.01.1772	Jaume Amengual	Prop de 4 anys	5 L.	Desitja continuar en la capella de música i vestir-se amb alguna decència
05.02.1773	Bartomeu Padrinas	Prop de 4 anys	5 L.	
17.12.1773	Miquel Vich	Prop de 6 anys	10 L.	Per a vestir-se amb alguna decència
20.05.1774	Joan Dols	?	5 L.	Desitja continuar en la capella de música i vestir-se amb alguna decència
23.08.1776 30.08.1776	Antoni Rosselló	Més de 5 anys	10 L.	Desitja continuar en la capella de música
21.11.1776	Gaspar Ferragut	?	5 L.	Es troba malalt, a punt de morir.

13.02.1777 18.02.1777	Joan Vich	3 anys	5 L.	
18.06.1777	Bernardí Mercant	4 anys	[5 L.]	
18.01.1778 30.01.1778	Francesc Pasqual		5 L.	
13.05.1778	Gabriel Gil	5 anys	10 L.	
09.10.1778	Antoni Aulí	3 anys	5 L.	
29.01.1779	Nicolau Terrassa	3 anys	[5 L.]	Almoina per a vestir hàbits llargs
11.08.1779 25.08.1779	Sebastià Ginard	4 anys	[5 L.]	Desitja continuar en la capella de música, per aquest motiu estudiava orgue
17.10.1781	Miquel Sancho	3 anys	5 L.	
21.02.1882	Feliu Pons	5 anys	10 L.	
14.01.1784	Joan Ribot	Més de 5 anys	10 L.	Per a poder vestir-se
13.08.1784	Salvador Ferrer	?	5 L.	
20.10.1784	Joan Flaquer	3 anys	5 L.	
10.05.1786	Josep Crespí	Més de 5 anys	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i poder sortir amb hàbits llargs
06.09.1786	Josep Torelló	Més de 5 anys	10 L.	Desitja continuar en la capella de música
01.12.1786	Joan Mut	Més de 5 anys	10 L.	Desitja continuar en la capella de música
22.02.1787	Jaume Barrera	Més de 5 anys	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i vestir-se
24.04.1789	Pere Lluç Albertí	5 anys	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i necessita vestit
15.07.1789	Josep Alcover	5 anys	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i per això necessita uns hàbits llargs
23.06.1790	Andreu Llabrés	6 anys	10L.	Desitja continuar en la capella de música y necessita hàbits llargs
12.04.1791	Joan Pastor	?	10 L.	Desitja continuar en la capella de música
27.05.1791	Bartomeu Cañellas	?	?	Desitja continuar en la capella de música
19.04.1793	Joan Alcover	7 anys	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i necessita vestit
12.06.1793	Jaume Gelabert	?	?	Desitja continuar en la capella de música
21.12.1793	Andreu Llabrés	5 anys	?	Desitja continuar en la capella de música
21.12.1793	Francesc Ribas	5 anys	?	Desitja continuar en la capella de música
23.02.1796	Miquel Esquerrer	?	?	
09.03.1797	Joan Cladera, clergue	Més de 5 anys	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i

				necessita hàbit llarg
11.08.1797	Joan Ribas	5 anys	10 L.	Desitja continuar en la capella de música
01.12.1797	Antoni Puigserver	?	?	Desitja continuar en la capella de música i necessita vestit
11.08.1798	Joan Moragues	5 anys	10 L.	Per a poder vestir-se amb alguna decència

A partir d'aquell moment, el jove músic tenia dues opcions: abandonar la capella de música o continuar al servei de la mateixa en qualitat d'agregat o supernumerari, en la qual servia com a cantaire en una altra veu o com a instrumentista. Amb el pas dels anys, aquesta fidelitat era recompensada amb l'assignació d'alguna de les porcions de música, bé en les celebracions pròpies de la Seu, en les que se solemnitzaven fora d'ella o en totes dues. Normalment la prestesa amb la qual el jove músic aconseguia una d'aquestes assignacions fixes depenia directament de la seva habilitat musical i de la seva utilitat per a la capella de música, encara que, com hem vist, en alguns casos això no sempre era així, a causa dels interessos creats, la concessió de favors i la forta competència que existia entre els propis músics per aconseguir el més aviat possible uns mínims ingressos econòmics estables.

Una vegada aconseguida alguna porció, el músic devia fidelitat total a la institució, que es traduïa en la incompatibilitat d'utilitzar els seus coneixements musicals en altres agrupacions semblants –circumstància prou difícil de realitzar a causa de la preeminència exercida– i en la obligatorietat de demanar els preceptius permisos per a poder absentar-se circumstancialment de la capella per assumptes personals o, el que era més important i valorat pel capítol, per a perfeccionar les seves habilitats musicals a altres indrets de la Península o a l'estranger.³⁹ En aquests casos, els canonges solien reservar les porcions i emoluments al músic perquè quan es reintegrés pogués continuar el gaudi de les parts que tenia assignades abans de marxar. En alguns casos de força major, en els quals l'absència havia de ser previsiblement curta o a causa d'una malaltia, fins i tot, se li reservaven els emoluments, concedint-li el que s'anomenava una “presència”, és a dir, el músic seguia cobrant les seves assignacions dineràries encara que no hi assistís. Aquest tipus de llicència s'aplicava en tot cas al

³⁹ Fins i tot, en algunes èpoques, el capítol catedralici no veia amb bons ulls que els músics de la capella es casessin i per aquesta raó, els músics que no pertanyien a l'estament eclesiàstic havien de comptar amb el permís de la institució. En cas contrari, podien ser expel·lits de la capella.

degà de la capellà de música, al músic més antic, al qual se li concedia aquesta presència de manera quasi automàtica com a recompensa dels anys de servei prestats i per la seva representativitat dins l'agrupació musical.

El capítol, conscient de l'important servei de la música al culte, en diverses ocasions es mostrà sensible amb les necessitats dels músics. Traslladat a termes actuals, podríem dir que els canonges establiren una espècie de serveis socials per a la capella musical.⁴⁰ D'aquesta manera es concediren ajuts econòmics als músics que necessitaven adquirir un instrument musical per al seu estudi, a aquells que les parts assignades no bastaven per a mantenir a les seves famílies i, fins i tot, als que abandonaven la capella de música per a professar alguna ordre o als que tenien fills o filles amb voluntat de professar.

Menció a part mereixen els ajuts destinats a les famílies dels músics i minyons malalts. Aquesta fou una qüestió tan important, tant pels canonges com pels músics, que l'11 de febrer de 1784, a la vista de diverses peticions realitzades pels propis músics, el capítol acordà reservar el producte d'una part de música en les celebracions realitzades dins la catedral i una altra en les que es realitzaven fora a fi d'atendre les necessitats derivades d'aquesta circumstància.

El gaudi del fur eclesiàstic per part dels músics catedralicis

Una qüestió de rellevant importància per als integrants de la capella de música de la catedral era el gaudi del fur eclesiàstic, la qual cosa suposava estar sotmesos a la competència dels jutges eclesiàstics –la Cúria Eclesiàstica– en lloc de la Reial Audiència, és a dir, a ser tractats de la mateixa manera que ho eren els eclesiàstics, tant en les causes civils com criminals. Aquesta immunitat respecte a la justícia ordinària havia estat reconeguda per a tots els servidors de l'Església, inclosos aquells laics assalariats, des dels inicis i confirmada en els distints concilis celebrats fins al Concili de Trento.⁴¹

⁴⁰ Des d'antic la Seu disposava d'un ram econòmic anomenat el ram de les almoines, en el qual es recollien totes les almoines llegades i la seva distribució. Els únics beneficiats d'aquesta distribució no foren els músics. Entre els beneficiaris també es trobaven la resta d'emplats de la catedral i els ciutadans amb necessitats que ho sol·licitaven.

⁴¹ Sobre la jurisdicció eclesiàstica i la immunitat o gaudi del fur eclesiàstic podeu consultar PÉREZ DE PRADO Y CUESTA, Francisco: *Defensa canónica de la potestad decretoria, y executiva que por el derecho de Jesuchristo, y de su Iglesia tienen los obispos sobre sus súbditos legos en las causas del fuero*

A ca nostra, sembla que aquesta havia estat una pràctica immemorial aplicada a tots els dependents de la catedral, tots aquells que sense ser eclesiàstics desenvolupaven tasques i percebien un sou assignat pel capítol, i en aquesta situació també es trobaven els músics que tenien assignada alguna porció en les músiques, els anomenats als documents de l'època com a músics porcioners. Malgrat això, encara que reconegut des dels inicis de la capella, el privilegi fou dirimit i quedà fixat per als músics catedralicis l'any 1728, arran de la disputa que mantingueren la Cúria Eclesiàstica i la Reial Audiència davant el Tribunal de Competències del Regne de Mallorca com a conseqüència de la detenció d'Antoni Albertí, uns dels músics que tenia assignada porció en les músiques. Després de tot el procés, en el qual el procurador de la Cúria Eclesiàstica defensà aquella pràctica immemorial i el de la Reial Audiència argumentà, bàsicament, que els músics seglars, com era el cas d'Albertí, no podien gaudir del fur eclesiàstic d'igual manera que no estaven exempts de pagar els tributs, el 22 de desembre de 1728, el jutge Matías Escalzo y Acedo, sentencià i confirmà que l'únic tribunal competent per a jutjar Albertí, és a dir, als músics seglars que gaudien d'una assignació, era la Cúria Eclesiàstica.⁴²

Entre altres assumptes, el gaudi del fur eclesiàstic tingué una especial importància en el compliment del servei d'armes estipulat en les lleves manades pel rei, que d'haver-se complert hagués suposat un notable perjudici, tant pels músics com pel propi culte i, en l'àmbit més personal, en el dret a dur espasa.

El 3 de novembre de 1770, el rei Carles III expedí a Madrid la *Real Ordenanza en que S. M. establece las reglas que inviolablemente deben observarse para el annual reemplazo del Ejército con justa y equitativa distribucion de las provincias*,⁴³ per la qual s'establien les bases fixes per a la realització dels sorteigs dels homes que anualment havien d'ingressar en el servei de les armes a fi de cobrir les nombroses baixes que per mort, compliment del temps o deserció es produïen als regiments, i

eclesiástico. Establecida en las Sagradas Escrituras, Sagrados Cánones, Disciplina Eclesiástica, y Santos Padres: Reconocida por los Principes: y últimamente canonizada por el Santo Concilio de Trento. [En línia] [Ref. del 12 de gener de 2014]. Disponible en web:

<<https://books.google.es/books?id=QSMx27wYFNsC&pg=PA457&lpg=PA457&dq=:+Defensa+can%C3%B3nica+de+la+potestad+decretoria&source=bl&ots=jLQQfoYBxh&sig=0ZjmfWstr0iW0re1ERB4C4N4Ms&hl=ca&sa=X&ved=0CDsQ6AEwBGoVChMIw6TPj9XWYAIvGUAUCh3PqgYd#v=onepage&q=%3A%20Defensa%20can%C3%B3nica%20de%20la%20potestad%20decretoria&f=false>>.

En ell, el bisbe de Teruel, documenta i argumenta la jurisdicció i la immunitat eclesiàstica, en un recorregut pels distints concilis.

⁴² ACM, Quaderns i papers solts, sig. 16029, doc. núm. 21.

⁴³ ARM. Fons Audiència, sig. AA 574/4.

mantenir un exèrcit més o menys estable. Al llarg dels cinquanta-nou articles que comprèn l'ordenança s'establien, entre d'altres qüestions, les condicions que havien de complir els joves obligats a servir les armes, la forma de realitzar els sorteigs, les penes per als que no complien l'obligació de servir i per als que fomentaven irregularitats en els sorteigs, els exempts de realitzar el servei militar, tant per motiu dels càrrecs que ocupaven com per situacions personals i de salut, la durada del servei, llicències, gratificacions i possibles ascensos en la carrera militar.

Segons les baixes que es produïen any rere any als regiments d'infanteria, cada província i, consegüentment, cada poble devia aportar un nombre d'homes proporcional als seus veïnats. Aquestes baixes havien de ser cobertes, segons l'article sisè de l'ordenança, per joves elegits mitjançant un sorteig entre tots els joves solters compresos entre els disset i els trenta-sis anys d'edat, amb la robustesa, sanitat i disposició convenient per al maneig de les armes, amb una estatura superior als cinc peus i que la seva condició laboral i personal no figurés entre les nombroses exempcions que marcava el reglament. Una vegada inscrits, registrats i mesurats, es realitzaria un sorteig a fi de conèixer els noms dels qui havien de complir amb l'obligació de servir les armes per un període de vuit anys.

Uns dies després de la publicació de l'ordenança, el 24 de novembre, s'expedí a San Lorenzo de El Escorial la Reial Cèdula que manava l'observació i el compliment de l'ordenança sobre lleves.⁴⁴ Aleshores es posaren en marxa els mecanismes burocràtics per a la inscripció de tots els joves que complien les condicions especificades a l'ordenança. Com en quasi totes les lleis que es promulgaren a l'antic règim, els més perjudicats continuaren sent les capes més humils de la societat de l'època, que s'havien de sacrificar en el servei de les armes, mentre les capes més acomodades, aristocràcia, noblesa, alts funcionaris i alguns sectors productius quedaven exclosos d'aquesta obligació de vassallatge.

Una de les institucions més afectades per la nova normativa fou l'Església, que mantenia un nombrós contingent seglar per al seu servei, entre els quals es trobaven els campaners –amb una important tasca en els tocs, tant religiosos com civils–, els escolans, els sagristans i, evidentment, els músics. Efectivament, entre les nombroses

⁴⁴ ARM. Fons Audiència, sig. AA 574/4. *Real Cedula de Su Magestad, y Señores del Consejo, por la que se manda observar la nueva ordenanza expedida, dando reglas para el anual reemplazo del Exército, con lo demas que contiene. Año 1770.* Amb data del 24 de novembre de 1770.

exempcions que relacionava l'ordenança, que no relacionarem aquí per ser massa nombroses, no hi figuraven els músics i els altres empleats seglars al servei de l'Església. Només “los familiares adictos al estado eclesiástico”,⁴⁵ és a dir, els preveres i la resta d'eclesiàstics, quedaven exempts del sorteig. Tampoc en quedaven exempts els clergues tonsurats o d'ordres menors que no cursessin estudis, amb autoritat i mandat del bisbe, en universitats aprovades o en seminaris conciliars.⁴⁶ Aquesta circumstància féu que els estaments eclesiàstics, defensant els seus interessos, intentessin protegir els seus fidels empleats.

Sens dubte, una de les institucions eclesiàstiques mallorquines més afectades fou la catedral, que donava treball a un bon grapat de seglars i aglutinava en la seva capella de música la majoria dels músics, tant de veu com instrumentistes, que hi havia a Palma en aquella època. Així, el 29 de desembre de 1770, el capítol estudià el memorial presentat pels campaners, en el qual demanaven que es realitzessin les gestions oportunes per a ser exclosos del sorteig. El capítol nomenà una comissió perquè en el seu nom es poguessin realitzar les diligències necessàries a fi d'aconseguir el que es demanava.⁴⁷ El mateix ocorregué amb els sagristans, que, el 5 de febrer de 1771, una vegada comunicats els seus noms a l'intendent amb la intenció d'alliberar-los del sorteig, foren cridats per segona vegada i sota pena perquè es presentessin a la Intendència.⁴⁸

El 15 de març de 1771, el canonge protector de la capella de música de la catedral, Ramon Despuig, comunicava al capítol que, en virtut de l'últim edicte publicat per a la lleva s'havien de presentar per a prendre'ls mida, sota les penes que comprenia el mateix edicte, tots els sagristans, escolans i músics que, complint els requisits estipulats en l'ordenança, encara no havien comparegut, i que a la capella de música de la catedral hi havia alguns músics compresos en aquell edicte. En la seva exposició, el canonge recordà al capítol que els músics de les catedrals gaudien de la immunitat eclesiàstica i del fòrum, segons havia declarat la congregació del concili. El capítol acordà comunicar-li al bisbe la situació i comissionà el canonge protector de la música

⁴⁵ *Ibíd.*, p. 16.

⁴⁶ *Ibíd.*, pp. 21 i 22.

⁴⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1659, ff. 181 v.-182 r.

⁴⁸ *Ibíd.*, ff. 191 r.-191 v. Prèviament, el 22 de gener d'aquell any, l'intendent envià un memorial al Capítol en el qual, a fi de donar compliment a l'ordenança, li demanava la relació de tots els escolans, sagristans i la resta de servidors de la catedral, solters i compresos entre els disset i els trenta-sis anys d'edat (ACM. Quaderns i papers solts, sig. 16057, doc. núm. 10).

perquè, en nom del capítol, confeccionés un memorial, al·legant la situació en què es trobaven els músics afectats, per a presentar-lo a la Junta Militar Provincial –formada pel comandant general, l'intendent i l'auditor de guerra– perquè es declararessin els músics exempts de concórrer al sorteig.⁴⁹ L'endemà, el bisbe donà el vistiplau a les gestions que pretenia realitzar el capítol.⁵⁰ Tres dies més tard, el 19 de març, el canonge protector de la música presentà al capítol el memorial que havia confeccionat. En l'escrit es reconeixia que l'ordenança no eximia els músics però es puntualitzava que tampoc els incloïa expressament, “teniendo á su favor no solamente los motivos por los quales se sirve Su Magestad declarar la exempcion de otros muchos, sino ahun mayores parece que deven conciderarse comprendidos en la susodicha exempcion”. A fi de justificar aquesta postura, el canonge exposava el següent:

Quanto respira, en todas sus clausulas, y admirables Providencias, la citada ordenanza en suma se reduce á dejar bien servidos todos los Oficios necesarios, y distribuir con justa y proporcionada equidad el servicio personal de los vasallos entre los que no hagan falta, y ahun entre los que se crien y habiliten para substituir por los que con el tiempo vengan á faltar; bajo de cuyo supuesto que es por si mismo manifiesto como tambien que el servicio de la Iglesia no puede hazerse decentemente, ni cantarse á Dios las devidas alabanzas sin el coro de Músicos de dicha Iglesia tan ajustado á la Santa reformation del Sagrado Concilio; Los quales se han de buscar [] muchachos entre los que tengan buena voz para enseñarles. Y si salen utiles aplicarles después á la capilla como así es notorio á V.S. y á todo el Pueblo; Si quando enseñados, que comienzan á servir á la Iglesia, se les incluyera en la Quinta no seria otra cosa que quitar á la Iglesia unos sirvientes necesarios, y dejarla sin proporcion de encontrar otros idóneos pues que para ello es necesario el conjunto de la pericia y del tenor de voz correspondiente, el que es moralmente imposible que se halle en esta Isla á no ser por rara casualidad en uno, u otro sino por el medio que se ha practicado siempre de enseñar los muchachos de esperanzas y retener á su tiempo los que salen utiles, y si se huviesse de recurrir á buscarlos fuera de la Isla el gravamen y mayores gastos que ocasionaria á la Iglesia fuera imponderable el atraso que experimentaria el servicio, y culto divino.⁵¹

A més, recordava que els músics que pertanyien a la capella de música de la catedral havien gaudit i gaudien constantment del fur eclesiàstic, segons havia estat declarat pel canceller i jutge de competències en sentència de 22 de desembre de 1728 en judici contradictori entre la Reial Audiència i la cúria eclesiàstica. Continuava

⁴⁹ *Ibíd.*, ff. 236 r.-236 v.

⁵⁰ *Ibíd.*, ff. 237 r.-237 v.

⁵¹ ACM. Quaderns i papers solts, sig. 16057, doc. núm. 9.

l'exposició agregant que resultava impossible “que Su Majestad, cuyo incomparable Zelo de la Gloria de Dios, y de la perfeccion y aumento del Divino culto excede quanto se puede encarecer, quisiera comprenderles en las Quintas, que es el medio mas directamente opuesto á conseguir el glorioso, e importantísimo fin principal objeto de las Chatolicas y piadosas intenciones de Su Majestad como ha manifestado en diferentes echos que seran perenne monumento de su feliz Reinado”, i més quan de la resta d'oficis i ministeris necessaris de la República, encara que poguessin suplir-se més fàcilment per individus privilegiats o no aptes per a l'exèrcit que els músics de l'Església, no en deixava cap sense l'exempció corresponent. Concloïa dient que si en l'ordenança no es feia menció especial dels músics era a causa de no haver-se fet presents les circumstàncies que en ells concorrien i en conseqüència no podien entendre's inclosos en la derogació general de l'exempció, perquè no s'havia d'ampliar més enllà del que deia l'ordenança i que, pel mateix motiu, no s'havia d'innovar cap cosa respecte dels músics. El capítol, després de llegir-lo, acordà presentar-lo a la Junta.⁵²

El 30 de març l'intendent contestà al capítol mitjançant un escrit en el qual li comunicava que recollia les observacions fetes en el memorial que se li havia presentat, però que en compliment de la Reial ordenança i mentre no es disposés altra cosa, havia de disposar que el capítol li comunicés al dia següent els noms dels músics afectats per la normativa perquè, una vegada allistats, reconeguts i mesurats, fossin units a la resta de joves compresos en el sorteig, i que el dia primer d'abril es presentessin els músics a la Intendència.⁵³ El mateix dia es reuní el capítol i acordà que el mestre de capella formés una relació dels músics que es trobaven en aquella situació, i hi diferenciés els que eren tonsurats i els solters, i que l'endemà es presentessin a la Intendència, tal com ho havia disposat l'intendent al seu escrit.⁵⁴ Segons la llista enviada a l'intendent,⁵⁵ aquests músics eren els tonsurats Gabriel Pons, de 28 anys d'edat, Guillem Ferrer, de 24 anys, Pere Lluc Albertí, de 23 anys, Joan Rodenas, de 23 anys, i Antoni Arbona, de 21 anys, i els solters Josep Ferrer, de 34 anys d'edat, Joan Garau, de 26 anys, Francesc Estada, de 27 anys, Josep Albertí, de 18 anys, i Benet Vadell, de 24 anys.

⁵² ACM. Actes capitulars, sig. 1659, f. 240 r.

⁵³ ACM. Quaderns i papers solts, sig. 16057, doc. núm. 11.

⁵⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1659, ff. 246 v.-247 r.

⁵⁵ ACM. Quaderns i papers solts, sig. 16057, doc. núm. 12.

El 22 d'abril, vista la postura de l'intendent en el compliment de l'ordenança, el capítol, a proposta del canonge Francesc Güells, protector de la sagristia major de la catedral, acordà sol·licitar informació als capítols de Saragossa i València sobre el que havia esdevingut en aquelles catedrals sobre el mateix assumpte.⁵⁶ Mentre s'esperaven les notícies que podien arribar d'aquelles dues catedrals, el 2 de maig, el capítol acordà comissionar els canonges Francesc Güells, Jaume Sureda, protector de la capella de música, i Antoni Bisquerra, canonge doctoral, perquè, en el seu nom, poguessin presentar memorials, tant en el Regne de Mallorca com a la Cort, a fi d'aconseguir l'exempció dels músics, sagristans i campaners inclosos en la Reial Ordenança.⁵⁷

En l'escrit dirigit a l'intendent que feia referència als músics s'exposava que la capella de música de la catedral havia estat erigida l'any 1595, obtemperant el que havia disposat el Sant Concili de Trento en els decrets de reforma sobre la celebració de la missa i que aquesta circumstància constituïa ministeri eclesiàstic, que exercitaven els músics de la capella de música per resolucions capitulars. Per aquest motiu, l'any 1605 es dotà la capella de música de fons provinents de les meses episcopal i capitular, i que des d'aquell moment tots els músics que percebien part dels útils per a la dotació eren considerats porcioners de la mateixa Església, i gaudien de l'exempció del fur, que era, segons el capítol, el distintiu que recomanava el rei a la mateixa Reial ordenança, per als que no devien incloure's en el sorteig. Continuava l'escrit exposant que a l'Estat hi havia dos tipus de vassalls, els eclesiàstics i els civils, que dirigien a un mateix fi el seu servei. Els músics, endemés de ser porcioners de la catedral i tenir reconegut el gaudiment del fur eclesiàstic, segons la sentència de 1728 que ja hem mencionat, eren vassalls que servien l'Estat mitjançant el culte al Déu dels Exèrcits, a través del qual s'aconseguien les victòries contra els enemics de la corona. Finalment, suplicava a l'intendent l'exclusió dels músics de la catedral del sorteig per al servei de les armes i en cas de no poder-ho executar, ho comunicés a la Reial Junta, encarregada de decidir els casos que no es preveïen en l'ordenança.⁵⁸

El 15 de maig arribaren notícies des de Saragossa. A la missiva, amb data del 7 de maig, dirigida al degà i capítol de la catedral de Mallorca, el capítol de la catedral de Saragossa exposava que, en un principi, quan es formaren els registres per al sorteig, els

⁵⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1659, f. 253 r.

⁵⁷ *Ibidem*, ff. 260 r.-261 r.

⁵⁸ ACM. Quaderns i papers solts, sig. 16057, doc. núm. 14.

músics i els sagristans d'aquella catedral també hi havien estat inclosos, però una vegada presentada a la Junta que estudiava les exempcions dels allistats la documentació que justificava que eren empleats en el servei de l'altar i el cor, segons els seus respectius càrrecs, i amb un sou fix, foren declarats exempts del sorteig. Aleshores, el capítol de la catedral decidí tornar a presentar memorials adjuntant l'escrit enviat des de Saragossa a fi d'aconseguir el desitjat objectiu.⁵⁹

Segons Campaner, el sorteig se celebrà el 22 de juliol a la Sala.⁶⁰ No sabem amb certesa si els músics quedaren exclosos del sorteig i, per tant, del servei de les armes, encara que l'absència de més referències sobre l'assumpte a les actes del capítol i la continuïtat a la capella de música dels músics implicats ens fa pensar que finalment el capítol aconseguí l'objectiu.

No obstant això, a partir del mes de juny de 1771 es publicaren, probablement a mesura que sorgiren els dubtes a l'hora d'aplicar l'ordenança, tot un seguit de reials cèdules que concedien exempcions al sorteig de la lleva per als individus que ocupaven llocs de feina considerats primordials per a l'Estat.⁶¹ En el cas dels músics al servei de l'Església suposem que no totes les províncies actuaren com l'aragonesa i les peticions d'exempció per als músics foren nombroses, ja que el 26 d'octubre de 1773 el rei Carles III promulgà la *Real Cedula de S. M. y Señores del Consejo, por la qual se declaran esentos del Sorteo para el Reemplazo del Egercito á todos los Musicos de Plaza sentada, y asalariados de las Cathedralas, è Iglesias de estos Reynos, tanto de Voz, como de Instrumento, en la forma que contiene*. S'hi exposava el següent:

*SABED, que siendo la Musica util y necesaria para el Culto Divino, y mereciendo sus Profesores bastante atencion, por la dificultad de encontrarlos à proposito para el servicio de las Iglesias, por mi Real Decreto de nueve de este mes comunicado al Consejo, publicado, y mandado cumplir en él en trece del mismo: He venido en declarar esentos del Sorteo para el Reemplazo del Egercito à todos los Musicos de plaza sentada, y asalariados de las Cathedralas, è Iglesias de estos mis Reynos, tanto de voz, como de instrumentos; bien que deben ser alistados para verificar su identidad, y salario que efectiva y verdaderamente gocen; cuidando mucho las Junta Provinciales de que no se cometa en esto fraude, ó suposicion de Plazas.*⁶²

⁵⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1659, ff. 262 r.-262 v.

⁶⁰ CAMPANER, Álvaro: *Cronicón Mayoricense*. Palma: Establecimiento Tipográfico de Juan Colomar y Salas, Editor, 1881, pàg. 567.

⁶¹ Aquestes reials cèdules es poden consultar a l'ARM, Fons Audiència, sigs. AA 575/1 i següents.

⁶² ARM. Fons Audiència, sig. AA 575/3.

Amb la publicació d'aquesta Reial cèdula finalitzà de manera definitiva l'assumpte.

Com hem comentat abans, el gaudi del fur eclesiàstic no tan sols protegia els músics en qüestions que directament afectaven al desenvolupament de la seva feina, també en altres assumptes més personals, com l'ús de l'espasa.⁶³ En la sessió celebrada el 28 de novembre de 1783 el capítol envià al canonge protector un memorial de la capella de música en el qual suplicava la protecció necessària perquè els músics havien rebut avís d'haver estat inclosos al llistat per a pagar la pena en cas de trobar-los amb espasa, “y esto sin embargo de gozar los Exponentes del Fuero Eclesiástico por sentencia del Chanciller”. A causa de l'avís alguns músics havien deixat d'utilitzar-la per no exposar-se a un afront. Pocs dies més tard, en la reunió del 17 de desembre, després d'escoltar l'exposició realitzada pel canonge Joan Barceló, protector de la música, el capítol acordà que els músics afectats podien acudir a la Reial Audiència per a poder presentar tots els privilegis i títols que els assistien per cenyir l'espasa.⁶⁴

Intents de l'autoritat judicial civil d'implicar-hi els músics de la capella

Ja hem dit que el gaudi del fur eclesiàstic implicava la dependència de la jurisdicció eclesiàstica en qüestions tan fonamentals com la justícia. En ocasions, aquesta suposada immunitat no fou compresa ni compartida per les autoritats judicials civils, sobretot, en els casos que afectaren als músics civils que no havien estat ordenats. El poder civil no veia amb bons ulls que aquells individus, que no pertanyien a l'estament eclesiàstic, no poguessin ser jutjats com la resta de ciutadans i poguessin el-ludir la seva jurisdicció i refugiar-se sota la capa eclesiàstica. Un bon exemple el tenim documentat a les actes capitulars corresponents a l'any 1790.

El 10 de setembre d'aquell any, la capella de música envià un memorial al capítol catedralici en el qual relatava els fets ocorreguts arran de l'empresonament d'un dels seus músics, el qual s'havia negat a declarar davant un dels oïdors de la Reial Audiència, al·legant el fur eclesiàstic. L'al·legació feta no caigué bé a l'oïdor i aquest,

⁶³ Resulta un tant desconcertant l'assumpte, ja que no sabem per quin motiu els músics podien cenyir espasa en aquells anys. Segons sembla, per la llei vigent a l'època, l'ús de l'espasa estava prohibit (*Novísima recopilación de leyes de España*. Llibre XII, Títol XIX, *Del uso de armas prohibidas*, Llei III. Madrid, 1806, pàg. 381).

⁶⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1663, ff. 345 v. i 354 v.

segons els músics, aprofità l'ocasió per manifestar la seva autoritat i, d'alguna manera, mofar-se del músic. La capella entenia que amb aquell procedir no només s'agreujava els músics sinó també al capítol, del qual depenien, i per aquella circumstància tan greu els canonges havien de prendre alguna mesura. L'escrit, ric en detalls i ple de valentia, perquè suposava l'enfrontament amb el poder civil, deia el següent:

Ilustrisimo Señor

La Capilla de Musica de esta Santa Iglesia representa, y dice, que en el Dia 26 Agosto ultimo D. Joseph Maria Puig ohidor de la Real Audiencia hizo poner en la Carcel al Musico Antonio Lliteras, porque haviendole querido exigir una declaracion como testigo alegó su fuero Eclesiastico, y que en fuerza de el no devia egecutarlo, sin que precediese noticia, y permiso de su privativo superior el Sr. Provisor, y Vicario General en semejantes casos, sin perjuicio de la respectable dependencia, que tambien reconoce en V.S.I.

Esta violencia se agravo con la rigurosa circunstancia, y modo doloso de haver hecho conducir a la Prision publica al expresado Musico vestido de habitos Clericales acompañado de un alguacil, sirviendo tan ignominioso espectaculo de mofa algazara, y estrepito en todas las Gentes, que le vieron ir, y principalmente en los presos de la Real Carcel al tiempo de entrar en ella, pues empezaron a proferir expresiones injuriosas no solo contra el arrestado si tambien contra todos los que por el sagrado caracter dignamente visten la insignia de San Pedro. Si la tropelia, allanamiento del fuero eclesiastico, y sus escandalosas circunstancias, que quedan referidas no pueden oirse sin grande dolor, menos podran tolerarse las subsecuentes mortificaciones del inocente arrestamiento, pues haviendole tenido 29 Horas en un encierro sin comunicacion, como a qualquier Homicida, se le sacó luego a prestar la pretendida declaracion asegurado con Grillos, como se egecuta con un facinoroso, bajo cuya violencia, y temeroso de otras mayores huvo de declarar con infraccion de los Privilegios de su fuero eclesiastico, que en manera alguna es disputable, ni capaz de ofrecer la menor duda, pues repetidas veces está ya declarado por el Sr. Canciller en diferentes terminantes deliberaciones, que obran en el particular..

La Capilla entiende, que en cabeza de Antonio Lliteras se ha ido agravio a toda ella, no menos, que a la respetable Authoridad de V.S.I. bajo cuyos auspicios se considera, pues que su constitucion no es otra, que servirle en las funciones de la Santa Iglesia, y esto no tanto por las obvenciones, que obtiene, quanto por disfrutar las preheminencias del fuero, y respeto a que por las razones expuestas no deve ser V.S.I. menos interesado en su conservacion, que la misma capilla.

Suplica esta rendidamente a V.S.I. que tomando en consideracion un insulto de tanta gravedad, un espectaculo ignominioso de los Habitos Clericales por las calles publicas, la injusta mortificacion de encierro, y grillos a un inocente, sin otro delito, que haver representado su fuero, y ultimamente el aliento, que puede dar este egemplo a los Juezes laicos para repetirle en lo succesivo, se sirva V.S.I. resolver segun sea de su agrado el medio de que la Capilla quede vindicada del desayre, que ha sufrido, no menos que de el agravio, con que se ha vulnerado la authoridad, y

*facultades de V.S.I. cuya vida guarde el Cielo dilatados años. Palma 10
7bre. de 1790.*

*El Maestro de la Capilla Lorenzo Estada Pro.
Por la misma Sebastian Ginard Subdiacono*

Vizente Gonzalez

Vertaderament, l'assumpte era greu. Els canonges, després d'una llarga discussió, acordaren enviar al Provisor Eclesiàstic un ofici perquè aquest prengués les providències conduents a vindicar la jurisdicció i fur dels músics de la catedral en aquest cas i altres que poguessin ocórrer, “y la proteccion que como a commensurales deve por su instituto dispensarles el Cavildo”.⁶⁵ Suposem que a la vista de l'ofici el Provisor Eclesiàstic inicià les gestions a fi de defensar la seva jurisdicció davant la jurisdicció civil, ja que a les actes capitulars no es torna a nomenar l'assumpte.

Un cas semblant ocorregué a la primeria del mes de gener de 1797. La nit del 2 d'aquell mes fou empresonat el músic de la capella catedralícia Antoni Aulí. L'endemà, el canonge Onofre Barceló, protector de la capella, assabentà el capítol, “extrañando el hecho por el privilegio del Fuero Eclesiastico que gozavan dichos Musicos”. A la vista de la relació i després de reflexionar l'assumpte, els canonges, abans de prendre providència i acordar resolució sobre el particular, comissionaren el mateix canonge protector perquè esbrinés la causa que havia motivat l'empresonament.⁶⁶ No sabem com finalitzà l'assumpte perquè les actes capitulars no ens aporten cap dada més, però, resulta interessant aquell fet per a il·lustrar la protecció capitular que hem posat de manifest al llarg d'aquest capítol.

Notes sobre la formació dels músics

Anteriorment, en parlar de la protecció que el capítol catedralici proporcionava als seus músics hem exposat breument que aquella s'iniciava en el moment en el qual els nins començaven la seva formació general i musical a la catedral. Aquesta espècie de protecció venia donada, sens dubte, per la importància que els minyons de cor tenien per al desenvolupament d'algunes de les celebracions litúrgiques.

⁶⁵ ACM. Actes capitulars, sig.1666, ff. 46 v.-49 v.

⁶⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1668, f. 131 r.

Hom sap que durant el segle XII la reforma gregoriana impulsà la creació d'escoles als capítols catedralicis que compliren la missió desenvolupada anteriorment per les escoles monàstiques. Una disciplina tan important per al ritus com era la música requeria d'eclesiàstics músics experimentats, dotats d'una qualitat tímbrica i de veu excepcionals, capaços de suportar el pes de les cerimònies i celebracions. Resultava habitual que la formació d'aquests es dugués a terme als propis centres eclesiàstics, on solien ser instruïts des de la seva infantesa com a minyons de cor, sota les ordres d'aquells eclesiàstics músics que ja ocupaven o havien ocupat places relacionades amb el cant i la música.

Ja des de dates molt primerenques tenim constància de l'existència d'una escola de gramàtica i una escola de cant a la catedral mallorquina on es desenvolupava aquella tasca d'aprenentatge i perfeccionament del llatí i la música, no tan sols dels minyons del cor sinó també de la resta d'eclesiàstics que en formaven part. Les primeres dades que tenim al respecte ens situen entre els anys 1344 i 1348, en els quals regentà l'escola de cant el diaca Bartomeu Valentí. Encara que amb buits documentals importants, quasi podem afirmar que durant els segles XIV, XV i bona part del XVI les tasques instructivo-musicals a la Seu foren desenvolupades, en la majoria dels casos, per eclesiàstics que a la vegada ocupaven les places de primatxers.

Amb el nomenament de mossèn Pau Villalonga com a mestre de capella, el 28 de febrer de 1565, l'ensenyament de la música i la instrucció dels minyons passaren a ser unes de les seves principals responsabilitats. Villalonga desenvolupà aquestes tasques fins a la institució oficial de la capella de música, l'any 1596. A partir d'aquell moment, els mestres de capella que foren nomenats al llarg dels segles XVII i XVIII tingueren com a obligació l'acolliment dels minyons del cor, la seva manutenció i vestimenta i la seva educació i instrucció musical, fins al canvi de veu. En comptades ocasions, per la indisposició, avançada edat o malaltia del mestre de capella, aquest assignava, amb el vistiplau del capítol catedralici, les tasques instructives al seu substitut o a un altre músic de la capella, capaç de dur-les a terme.

Mestres de capella	Substituts
Pau Villalonga (1565-1596) (honorífic, 1596-1609)	
Antoni Vicens (1596-1615)	
Miquel Ferragut (1615-1622)	

Miquel Serra (1622-1638)	
Mateu Cifre (1638-1647)	
Jaume Antoni Bordoy (1647-1653)	
Magí Fiol (1653-1697)	
	Pere Joan Martí (1692-1697)
Pere Joan Martí (1697-1730)	
	Miquel Suau (1717-1727)
	Miquel Planes (1727-1730)
	Rafel Vallés (1730)
Rafel Vallés (1730-1744) (jubilat, honorífic, 1744-1756)	
Gabriel Miquel (1744-1747)	
Llorenç Estada (1747-1810)	
	Jaume Sancho (1778-1803)
	Miquel Sancho (1803-1812)

Com hem comentat, en els inicis, la instrucció musical era una activitat primordial per a la celebració litúrgica i a partir de la institució de la capella de música més encara perquè de l'activitat depenia tenir tiples de qualitat i cantaires experimentats. Així es posà de manifest en l'acord pres pels canonges el 7 de setembre de 1640, advertència feta al mestre de capella Mateu Cifre, que deia el següent:

Habito tractatu que la musica te necessitat de reforme en particular a que el mestra de ella assistesca en la almoyna a enseñar tot lo temps que es necessari, y se ha acostumat, y junctament que en la musica si ha alguns miñons, qui no son a proposit per falta de la veu.

[Al marge] *El mestre de la Musica asistesca a la Almoyna per enseñar los miñons.*

Fuit conclusum que el señor Protector de la musica aduertesca al mestre de capella assistesca en la almoyna a enseñar ab molta diligentia lo temps que es costum altrement que lo molt Rd. Capitol hi prouehira, y que de aqui al deuant no rebe miñons sens consentiment, y approbatio del señor Protector de ella, y que els qui vuy son inutilis se despadescan, y sen reben de nous en dita forma, y paraque es pusca millor alcançar el fi de que els miñons sien habils, y seruescan esta Iglesia se ha resolt que els miñons de la Sacrestia sien patits, y de edad que es puga fer experientia si tindran veu per entrar a la musica y axi de aqui al deuant los qui entraran a servir a la sacrestia sera ab aprouatio del señor Protector de la musica, y mestre de capella, y los qui vuy seruexen a la sacrestia si no son habils se despedescan.⁶⁷

⁶⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1637, ff. 161 v.-162 r.

Des del seu ingrés fins al canvi de veu, els minyons rebien la instrucció necessària per a poder cantar les composicions habituals del repertori. El període instructiu depenia de l'edat amb la qual ingressava el jove a la institució i podia durar, habitualment, entre quatre i set anys. Per aquesta raó la substitució d'uns per altres era constant. Després del canvi de veu i d'haver rebut l'almoïna corresponent al període de temps que havia servit, el minyó, convertit en músic, solia romandre de manera voluntària sota les ordres del mestre de capella, com a músic agregat o supernumerari de la capella, a fi de poder aconseguir alguna plaça o porció de música en el futur. Al llarg de la nostra investigació hem pogut comprovar com un percentatge important dels músics que formaven part de la capella de música en aquells segles foren instruïts i iniciaren la seva trajectòria professional com a minyons del cor. Alguns, fins i tot, arribaren a ser nomenats mestres de capella. Són els casos de Jaume Antoni Bordoy, que apareix com a minyó del cor a mitjan dècada dels anys deu del segle XVII, com a contralt de la capella entre els anys 1626 i 1648 i mestre de capella entre 1647 i 1653, en què renuncià per a professar l'ordre cartoixana; Magí Fiol, el qual deixà de ser minyó del cor l'any 1638, després apareix com a tenor entre els anys 1649 i 1653 i mestre de capella de 1653 –successor de Jaume Antoni Bordoy– a 1698, en què morí, i Jaume Mir, el qual deixà de ser minyó del cor en 1664, formà part de la capella catedralícia a partir de 1667 i entre els anys 1678 i 1690 fou mestre de la capella de música de l'Hospital General. D'altres, en canvi, pogueren ocupar beneficis d'orgue o places de mestre de cant instituïdes a altres parròquies mallorquines.

En altres ocasions, la instrucció musical es produïa en l'àmbit familiar i els coneixements musicals es transmetien de pares a fills o entre parents no tant directes, donant lloc a la formació de nissagues de músics importants, amb un cert pes específic dins la pròpia capella. Aquesta circumstància provocava que en alguns casos, les places o, fins i tot, les porcions de música que gaudia el pare a la capella fossin heretades pels seus fills. Tal vegada un dels casos més significatius fou el del músic Guillem Albertí, cantaire amb la veu de baix, el qual figurà a la capella amb porció de música des del mes de gener de 1692 i en agost de 1725 demanà la seva jubilació a causa de la malaltia que patia i que les seves absències fossin cobertes per algun dels seus fills músics, Guillem i Antoni.⁶⁸ Consta que Guillem Albertí, instrumentista de llaüt, ja gaudia d'una

⁶⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1641, ff. 267 v.-268 r. i sig. 1645, ff. 282 v.-283 r.

porció de música des de l'any 1718.⁶⁹ Malgrat això, en 1726, a la mort del seu pare, els dos germans foren agraciats pel capítol amb la part de música que aquell obtenia, és a dir, mitja part de música a cadascun.⁷⁰ Aquesta forma d'instrucció musical era la que se solia emprar amb més assiduitat entre els ministrils, com veurem més endavant en ocupar-nos d'ells. L'ensenyament d'instruments diferents als dels ministrils –violí, flauta, oboè, clarí, clarinet, i d'altres– corria a càrrec dels músics experimentats de la pròpia capella.

De manera excepcional les actes capitulars ens aporten algunes dades significatives sobre músics que demanaren els permisos necessaris al capítol per a poder estudiar o ampliar els estudis musicals a altres indrets, fora de les illes. El cas més primerenc fou el de mossèn Joan Antoni Seguí, del qual sabem que a finals del segle XVI es trobava absent del regne “per effecte de estudiar y exercitarse en lo art de musica, al qual es affectat per a millor poder servir la present Seu”.⁷¹ La pràctica fou més freqüent a mesura que avançaren els anys i s'incrementà el nombre de músics que formaven la capella de música. Com hem comentat, en la majoria dels casos, els canonges respectaren la plaça o porció de música que els interessats gaudien a la capella, cedint els seu gaudi a altres músics pel temps que durés la llicència.

Entre les institucions musicals que aportaren músics ja formats a la capella de música de la catedral es troben les capelles de música que es formaren al llarg dels segles XVII i XVIII i que ja hem relacionat a l'inici d'aquesta secció. Ens referim, sobretot, a la capella de música de la parròquia de santa Eulàlia, formada en el mes de novembre de 1665 i instituïda de manera oficial en aquella parròquia l'any següent i que sobrevisqué fins l'any 1672; la capella de música de l'església de l'Anunciació de l'Hospital General –més coneguda com l'església de la Sang–, instaurada l'any 1678 i comandada pel mestre de capella Jaume Mir Vanrell, músic de la capella de la catedral, la qual continuà existint en diverses etapes i amb distints mestres de capella fins l'any 1728, i la capella de música de santa Aina, activa en els dos períodes del segle XVIII que ja hem comentat. En aquests casos, cada capella de música s'encarregava de la instrucció dels seus minyons, els quals, en alguna que altra ocasió foren motiu de discòrdia. En una reunió capitular celebrada en el mes de març de 1689 es tingué

⁶⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1644, f. 83 v.

⁷⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1645, f. 356 v.

⁷¹ ACM. Quaderns i papers solts, sig. 16301, doc núm. 51.

present que la capella nova –suposem que la de l’Hospital General– havia pres un minyó de la capella catedralícia i aleshores els canonges comissionaren el protector de la música perquè posés remei a aquella situació i, fins i tot, donés part al bisbe.⁷² Malgrat això, el que majoritàriament es produí fou un traspàs de músics ja formats, sobretot, d’aquestes capelles cap a la de la catedral, la més important i principal. Cas excepcional fou el de la capella de música de santa Aina, que en les dues ocasions en les quals fou instituïda la formaren músics procedents de la catedral i que en el moment de la seva dissolució aportà nous músics formats durant els anys en què estigué activa.

De manera excepcional, cal fer menció que en ocasions els convents de les ordres presents a Palma també aportaren algun que altre músic a la capella, sobretot, aquells que disposaven d’una bona veu i servien per a cobrir les necessitats musicals. És el cas del mercedari fra Nadal Bennàsser, que formà part de la capella en qualitat de contralt entre els anys 1649 i 1672, en què renuncià.

Amb tot, la capella de música de la catedral s’erigeix dins el panorama musical dels segles XVII i XVIII com la principal i la més important institució dedicada a l’ensenyament musical de l’illa i la seva activitat formadora s’irradià a altres institucions en les quals l’ensenyament de la música resultava fonamental, com ara, el col·legi de la Sapiència, fundat pel canonge penitencier Bartomeu Llull l’any 1633.⁷³ Sabem que al llarg del segle XVIII, tots els mestres de música que hi exerciren foren músics que formaven part de la capella de música de la catedral.

Joan Gelabert, àlies Sencelles	1709-1721
Ramon Albertí,	1721-1726
Climent Garau	1726-1752
Francesc Cabanellas	1752-1780
Joan Garau	1780-1829
Josep Alcover	1829...

⁷² ACM. Actes capitulars, sig. 1641, f. 141 v.

⁷³ Coneixem les dades que aportem gràcies a BONET, Guillem: “Mestres de Solfa a la Sapiència”, dins *II Trobada de Documentalistes Musicals* (Llucmajor, 1991), Fundació ACA-Centre de Recerca i Documentació Històrico-Musical de Mallorca, Búger, pàg. 129-158.

Relacions amb l'escolania del Santuari de Lluc

Una altra institució que aportà músics a la capella de música catedralícia i, en certa manera, rivalitzà com a centre de formació musical fou l'escolania del Santuari de Lluc.⁷⁴ Localitzat al cor de la Serra de Tramuntana, el santuari fou a partir del segle XVI, però, amb més intensitat a partir del segle XVII i, sobre tot, en el segle XVIII, un important centre de formació musical, del qual sortiren músics experimentats que ocuparen places d'organista, mestre de música i, com no, de cantaire i instrumentista a la capella catedralícia. També al llarg d'aquests segles, alguns músics de la capella de la catedral ocuparen les places de mestre de música del santuari, col·laborant de manera activa a la formació d'aquella important i valuosa pedrera de músics.

Fou l'any 1526 quan el Prior Gabriel Vaquer presentà a l'ordinari diocesà unes ordinacions a fi de posar-hi en funcionament un col·legi de preveres col·legials. En elles, en fer menció dels actes de culte en els quals havien de prendre part els col·legials –les set hores canòniques, la missa que es cantava de la mateixa manera que es feia a la catedral i la missa matinal de Nostra Senyora–, es mencionen per primera vegada i de manera oficial els sis minyons encarregats de cantar, precisament, aquella missa matinal, tal com es feia al Santuari de Montserrat.⁷⁵ Sobre aquelles ordinacions fou redactada la Butlla de fundació del nou col·legi de preveres de Lluc, obtinguda del Papa Clement VII el 25 de setembre de 1531.

Per a complir la comesa de cantar la missa matinal i els goigs a Nostra Senyora no es requeria en els minyons una gran competència musical, tal com es recollia a la butlla anteriorment mencionada: “in Grammatica congruos et in cantu mediocriter eruditos”. Malgrat això, els col·legials sembla que aspiraven a millor qualitat i ja a mitjan segle confiaren la docència musical als mestres Antoni Tallades i al jove Miquel Serra, primers mestres de música de la casa. No obstant això, les visites pastorals

⁷⁴ Sobre l'activitat musical a l'escolania de Lluc entre els segles XVI, XVII, XVIII i XIX consulteu: JUAN, Rafel: *Hojas de Lluc*, núms. 12, 13, 14 i 15, exemplars mecanografiats. També sobre l'activitat al mateix centre en el segle XVIII: ESTEVE VAQUER, Josep-Joaquim i MENZEL SANSÓ, Cristina: “L'aportació musical de l'Escolania de Lluc en el segle XVIII”, dins *Actes de les XXII Jornades d'Estudis Locals*. Palma, Institut d'Estudis Balearics, 2004, p. 161-168.

⁷⁵ Fem referència al nomenament de manera oficial, perquè com apunta el pare Juan, tal vegada amb anterioritat a aquestes ordinacions ja s'havia fet experiència d'Escolania. Així es desprèn de les dades que aporten els volums comptables del mencionat prior, les quals ens assabenten que des de l'any 1515 ja s'admeteren alguns nins per a estar o estudiar al santuari.

realitzades al llarg d'aquell segle, evidenciaren la falta de rigor en l'ensenyament i, en ocasions, la falta de mestre.

Durant els segles XVII i XVIII, gràcies a les disposicions donades pel bisbe Joan Vich i Manrique en 1586, per les quals s'establí a cada poble de la diòcesi la confraria de la Verge de Lluc a semblança de la que ja existia a Palma,⁷⁶ i la construcció de la nova església –vertadera catedral en miniatura, segons afirma el pare Juan a les seves *Hojas de Lluc*– començada l'any 1622, es millorà la quantitat i la qualitat de les activitats musicals i litúrgiques al Santuari. El nivell musical d'aquests dos segles millorà notablement amb l'augment del nombre de minyons, la introducció d'instruments en l'acompanyament del cant i la docència exercida per mestres capacitats. Els sis minyons estables del segle XVI foren nou en 1634, de quinze a vint en 1687, tretze en 1747, sense comptar dos “de promesa”, catorze en 1780 i en 1788 s'ordenà que fossin deu.

Relació de minyons documentats en dos anys del segle XVIII

1734	1747
Gulliem Sastre	Pere Joan Bernard
Miquel Juan	Antoni Amengual
Per Antoni	Francesc Riera
Miquel Sabater (àlies Oratge)	Bartomeu Lliteres
[Pisquel]	Nicolau Valens
Miquel Horrach	Llorenç Noguera
Cristòfol Oliver	Francesc Tomàs Sivella
Gaspar Pastor	Jaume Arbona
Blas	Pere Joan Sivella
Miquel Amengual	Agustí Caimari
Marc Oliver	Andreu Albertí
Josep Botellas	Jaume Cifre
	Mateu Ferrer

La designació de mestre de música era competència dels propis col·legials. Si es mostraven reticents en la provisió de la plaça de música, l'ordinari intentava esmenar la negligència imposant greus penes canòniques, com ocorregué l'any 1624, quan previngué als col·legials amb l'excomunió major *latae sententiae*, si no n'elegien un. Per una intima enviada des del propi ordinari el 28 de desembre de 1633 al prior i col·legials, a fi d'elegir col·legial per la plaça que havia deixat vacant mossèn Jaume

⁷⁶ Anteriorment a aquesta data ja s'havia establert a Palma la confraria a través de la qual es recollien alguns dels fons necessaris per al manteniment del santuari.

Sancho, ens assabentem que aquell sacerdot havia de tenir “pars per a ensenyar cant pla, cant d’orga, quantrepunt, gramatica, y de orga”. En principi l’elegit havia de ser sacerdot no beneficiat i no trobant-se’n cap la lletra especificava que fos elegit sacerdot beneficiat que tingués aquelles qualitats. Sembla que a banda d’aquelles obligacions, el col·legial de música, com a encarregat de tot allò referent a la música del santuari també tenia la de proporcionar les noves composicions que es cantaven en les celebracions més importants. Així ho inferim de la carta que el col·legial mossèn Miquel Suau envià al prior del santuari el 29 de desembre de 1734. En ella, Suau especifica que junt a la carta també li remetia “*La Nagrilla*, un villancico a 4 ab violins y coblas solas al Naxament”, tal vegada, per la data de la carta, perquè fos interpretada en la festa de l’Epifania.

En ocasions, la concurrència de candidats i els consegüents litigis per a discernir els seus drets sobre les places demoraven la seva provisió. La falta de persones que reunissin les condicions musicals abans esmentades repercutia forçosament en la formació dels minyons i restava sumptuositat, devoció i ostentació als oficis. En conseqüència, es corria el perill de l’entebeïment de la devoció dels fidels i la reducció de les almoines. A fi d’evitar aquestes deficiències, de vegades els col·legials apel·laren a mesures extraordinàries, com la d’elegir col·legial de música el propi mestre de capella de la Catedral, perquè es fes càrrec de l’ensenyament dels minyons i de la direcció de la música al Santuari. És el cas de mossèn Miquel Serra, el qual va exercir-hi, almenys, entre els anys 1627 i 1629, renunciant després per a poder servir el seu benefici a la Catedral.

Un altre dels problemes als quals s’enfrontà l’escolania en aquests segles fou la falta de residència dels col·legials. Alguns d’ells no complien amb aquesta obligació i només hi residien durant l’estiu per al seu solaç. Prova d’exemplar sinceritat fou la carta que mossèn Esteve Sansó, prevere i músic, envià al prior i a la resta dels col·legials el 27 de novembre de 1664, un any després d’haver estat elegit col·legial. En ella, l’antic minyó reconeixia la falta de residència que hi havia i comunicava que per certs inconvenients renunciava al seu dret. La carta havia estat escrita a Palma.

Davant aquests abusos, l’única solució avantatjosa havia de ser la contractació d’un mestre de música i de gramàtica aliens al Col·legi. Qüestió aquesta que quedà referendada en unes ordinacions que per a la reforma de la Casa i Col·legi de Lluç foren

escrites a la darrerria del segle XVIII, probablement pel bisbe Pedro Rubio Benedicto y Herrero, en les quals s'especificava que “para lo que se sigue en adelante deva mantener aquel Collegio dos Maestros conducticios ad nutum amovibles, el uno de Gramatica y el otro de Musica, deviendo el Collegio elegir al que fuera mas habil de los que se offrecieren en pretendientes”. Amb tot, i resseguint les dades donades pel pare Rafel Juan, extretes dels llibres del santuari, els mestres de música documentats al llarg dels segles XVII i XVIII, són els següents:

1609-1611 Rafel Rosselló	1699-1701 Francesc Caimari
1615-1617 Bartomeu Bordoy	1701-1707 Francesc Caimari
1617-1619 Bartomeu Bordoy	1707-1709 Sebastià Beltran
1619-1621 Rafel Rosselló	1709-1711 Francesc Caimari
1623-1625 Rafel Rosselló	1711-1713 Francesc Caimari
1627 Pere Cifre	1717-1719 Andreu Reynés
1627-1629 Pere Cifre	1719-1721 Andreu Reynés
1629-1631 Joan Vilar	1722-1723 Antoni Company
1633 Jaume Sancho	1723-1725 Antoni Company
1637-1639 Joan Vives	1725-1727 Antoni Company
1660 Antoni Simó	1727-1729 Antoni Company
1661 Pere Cerdà	1729-1731 Antoni Company
1661-1663 Pere Cerdà	1731-1733 Antoni Company
1669-1671 Joan Cladera	1733-1792 Antoni Company
1671-1673 Pere Cerdà	1792 Antoni Riera, subdiaca.
1673-1675 Pere Cerdà	1793 Miquel Cardell
1675-1683 Llorenç Jaume	
1683-1685 Pere Cerdà (?)	
1685-1687 Llorenç Jaume	
1687-1695 Llorenç Jaume	
1695-1699 Mateu Gelabert	

Quant a la docència musical, les relacions entre la catedral i el santuari foren estretes, sobretot, a la primeria del segle XVIII, gràcies al nomenament de col·legials de destacats músics de la capella catedralícia. És el cas dels preveres Francesc Caimari, Sebastià Beltran, Miquel Suau i Sebastià Oliver, aquests dos últims sembla que amb excusa de residència pels càrrecs musicals que ocupaven. El reverend Miquel Suau, en el moment d'haver estat nomenat col·legial –en 1723– ocupava la plaça de substitut del mestre de capella Joan Martí i el diaca Sebastià Oliver –en 1728– era organista. Cas singular fou el de Miquel Cardell, el qual figura en 1787 com a minyó del Santuari i posteriorment com a músic de la capella de música de la catedral i professor de música del santuari, en distintes èpoques. En comptades ocasions, la catedral cobria les seves necessitats musicals amb els propis col·legials i minyons. Una prova d'això la tenim en

la reunió del 24 de març de 1666, en la qual el capítol acordà que el canonge protector de la música s'informés amb els músics, sobre quin d'ells seria “a propòsit” per a cantar el Jesús de la Passió, o si convenia escriure al reverend Pere Cerdà, col·legial de Nostra Senyora de Lluc, en cas de no trobar-ne cap que estigués preparat, deixant l'assumpte i la decisió en mans del propi canonge protector.⁷⁷

Molts foren els minyons que es formaren musicalment al santuari. Només durant el segle XVIII, la documentació indica un total de cent vint-i-un minyons que formaren part de l'escolania. Com ocorria a la pròpia catedral i a la resta de la capelles musicals, el seu pas pel santuari era relativament breu –entre cinc i deu anys– a causa del canvi fisiològic del registre de veu. Arribat aquest moment, els minyons havien de triar el seu futur: uns s'inclinaven per la carrera eclesiàstica o per l'ingrés a algun ordre religiós mentre d'altres, els més hàbils en l'art musical, seguien la professió i aconseguien plaça d'organista a alguna de les parròquies o de músics en alguna de les capelles musicals, preferentment a la de la catedral, la més important.

Minyons que continuaren l'activitat musical després de la seva estada al Santuari

Any	Minyó	Destinació
1703	Gabriel Oliver	Músic de la Catedral el 1730
1705	Jaume Fornari	Músic de la Catedral el 1707
1706	Antoni Picornell	Músic de la Catedral el 1728
1715	Macià Jaume	Organista de la Catedral el 1725
1720	Antoni Juan	Músic de la Catedral el 1728
1720	Pere Joan Mancas	Ministril el 1728
1728	Josep Ferrer	Músic de la Catedral el 1730 (Contralt)
1734	Miquel Amengual	1739 va a Olite (Navarra), canonge regular de sant Antoni
1746	Miquel Llabrés	Músic de la Catedral el 1750
1747	Antoni Amengual	Músic de la Catedral el 1748 El 1752 era organista a Pollença
1756	Clement Amengual	Organista de la Catedral el 1777 Successor de Macià Jaume
1760	Antoni Morro	Músic de la Catedral el 1791
1775	Antoni Albertí	Organista de la Catedral?
1778	Bartomeu Caldés	Elegit organista de Binissalem
1787	Miquel Cardell	Músic de la Catedral

Pel que respecta als instruments, resulta evident que l'instrument més important d'entre els que se citen a la documentació era l'orgue, acompanyant més freqüent de les

⁷⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1639, f. 173 r.

veus en les celebracions. Els minyons s'exercitaven amb instruments més petits i menys dificultosos a l'hora de fer-los sonar, com ara el *monocor* (clavicordi) i *simbal* (clavicèmbal), els quals, en ocasions, apareixen citats a la documentació com a "monocors dels minyons". Per al seu manteniment, era habitual la compra de rodets de corda.

A més d'aquests, també figuren entre la documentació la xeremia, el baixó, l'arpa, el violí, el violó, l'oboè, la flauta i la trompa. Instruments que s'hi introduïren a mesura que evolucionà la música. A la darrereria del segle XVII, mossèn Rafel Busquets, prevere i beneficiat a la catedral i col·legial de Lluç, escriví que ja hi havia al col·legi "capella formada de cant d'orga, y los mateixos minyons canten ab molta armonía de veus y instruments".⁷⁸ Sobre els instruments que acompanyaven aquella capella vocal, resulten interessants els apunts comptables del santuari, entre els quals destaquem les tres lliures i dos sous que es pagaren el 31 d'agost de 1704 pels adobs realitzats a dos baixons i una xeremia i l'adquisició, en 1734, d'un baixó, el qual havia fet portar de Barcelona el músic Joan Lladó, oboè d'un regiment de dragons destinat a Palma.

Amb la finalitat d'exercitar-se i prendre les lliçons oportunes d'aquests instruments, els minyons se solien desplaçar fins a Palma i allí passaven alguns mesos, per compte del col·legi. A la primeria de la dècada dels anys vint del segle XVIII, Antoni Juan, de Campos, junt amb altres minyons, practicava l'oboè a casa del ministril Antoni Estrader. Aquest important músic, pare d'una nissaga musical, no faltava a la festa principal de Lluç, pagant-li la cavalcadura i altres despeses, i a ca seva servia al col·legi realitzant els adobs de diversos instruments, tant de corda com de vent, copiant diferents toques o comprant paper per a realitzar les còpies musicals o enquadrant llibres de música.

Per a acabar d'establir les relacions musicals d'ambdues institucions en allò referents als instruments, cal assenyalar que tant Joan Lladó com Antoni Juan, eren músics de la capella de música de la catedral i oboïstes al regiment de dragons en la dècada dels anys trenta del segle XVIII.

Un altre punt en comú entre les dues institucions, a través dels músics, és l'arxiu musical conservat al santuari. En l'actualitat, l'arxiu és un dels més importants de les

⁷⁸ BUSQUETS, Rafel: *Llibre de la invenció y miracles de la prodigiosa figura de Ntra. Sra. de Lluch*. Palma: Impr. Pera Frau, 1684, p. 17-18.

Balears i recull un important fons de música dels segles XVIII, XIX i XX. La música anterior a aquests segles s'ha conservat de manera fragmentària i les obres són escasses, encara que tenim indicis de l'existència en èpoques pretèrites d'un major nombre de composicions. Com a botó de mostra ens podria servir la despesa consignada a un dels llibres comptables, corresponent al 25 de juny de 1604, per la qual ens assabentem que aquell dia el prior Bartomeu Bordoy comprà “uns llibres de Morales de mestre Cabanelles, ab que y a quatre misses, un joch de motets de les festes de tot l'any de Pelestrina, ab los vuit tons de Magnificat de Morales”. El preu foren nou rals castellans, que passada a moneda mallorquina la quantitat ascendí a una lliura, cinc sous i sis diners.

Sobre l'exercici d'instruments de corda entre els minyons n'és un bon exemple la important col·lecció d'impresos holandesos de la primera meitat del segle XVIII, realitzats per Jeanne i Estienne Roger i Michel-Charles Le Cène, els quals reproduïen obres instrumentals italianes de Tomasso Albinoni –*Balletti a tre, due violini e violoncello col Basso continuo, op. 3*–, Pietro Antonio Locatelli –*XII concerti grossi a quattro e a cinque*–, Antonio Vivaldi –*L'estro armonico*– o Archangelo Corelli, entre d'altres. D'aquest últim compositor es conserven els *Concerti Grossi*, opus 6, els quals foren editats a Amsterdam per Estienne Roger (núm. 197) l'any 1714, els quals foren adquirits pel mestre de música Antoni Company a la primeria de la dècada següent, la qual cosa ens indica la rapidesa amb la qual arribaven a l'illa les novetats editorials i l'interès del col·legi per a adquirir-les i formar un bon repertori.⁷⁹

En el cas de la música escènica, cal esmentar l'exemplar que s'hi conserva de l'obra de Francesco Corselli titulada *El robo de las sabinas o La cautela en la amistad*, de 1735.

Pel que respecta a la presència d'obres de músics implicats amb la capella de música de la Catedral, durant els segles XVII i XVIII, cal destacar l'existència de composicions de Clement Amengual, minyó de l'escolania i organista de la catedral, del qual es conserva un *Tono al Nacimiento a 4* titulat *Veniu correns pastorets*, i mossèn Miquel Suau, substituït de mestre de la capella de música de la catedral, col·legial de

⁷⁹ Una simple descripció d'aquests impresos holandesos es pot consultar a: ESTEVE, Josep-Joaquim i MENZEL, Cristina: “Els impresos musicals conservats a Mallorca” dins *VIII Trobada de Documentalistes Musicals* (Manacor, 2001), Illes Balears: Fundació ACA-Centre de Recerca i Documentació Històrico-Musical de Mallorca, 2002, pp. 123-132.

Lluc i mestre de la capella de música instituïda a la Capella Reial de santa Aina, del qual es conserven les composicions següents: *En el portal esta noche. Tono a 4 al Nacimiento de Christo* (1725), *Nunc dimitis a solo y a 4* (1731), *Ecce nunc benedicite Dominum a solo y a 4* (1733) i *Salmos de completas para la Virgen de Lluch*.

Per tant, a la vista de les dades que acabem de relacionar podem afirmar els estrets vincles que unien les dues institucions, almenys, en allò referent a la música. Com hem comentat a l'inici, la capella de música de la catedral solia proporcionar al santuari col·legials i mestres de música capacitats per a formar els minyons, alguns dels quals seguirien la professió musical en la capella.

Renovació estètica i sonora: evolució musical de la capella

A la vista de les dades que avui en dia es coneixen sobre la pràctica polifònica als centres religiosos durant l'Edat Mitjana, no resultaria estrany intuir que des d'un principi, a la nostra catedral, es practiqués el cant polifònic durant les celebracions litúrgiques, encara que, de moment, no disposem de cap prova documental que ens ho demostrï. Cal situar-nos en els últims anys del segle XIV i primers del XV, quasi dos segles després de la conquesta, en la etapa final de l'*ars nova*, per a obtenir les primeres dades. A l'inventari de la sagristia realitzat en 1399, entre els llibres classificats com a mixtos, ja figura un llibre de gran format, enquadernat amb posts en el qual es llegia *esset illus qui sonat organa*, el qual, sense cap mena de dubte, es tracta d'un llibre de cant d'orgue, de cants polifònics.⁸⁰ Confirma la nostra afirmació el fet que uns pocs anys més tard, en febrer de 1404, el regent de la sagristia pagués a Domingo Pons, de casa mossèn Llorenç Serrellí, vuit sous per cornar el missal d'en Verdera, "lo llibre de cant d'orga" i el breviari dominical de la sagristia.⁸¹ Aquesta és la primera dada que ens confirma la pràctica del cant polifònic a la nostra catedral. Per la inscripció i la tipologia del llibre, probablement es tractés de composicions escrites a l'estil dels *organa* que cantava o composava el canonge Lucas a la catedral tarragonina en el segle XII i que havia estat una de les formes musicals polifòniques més emprades pels mestres de l'Escola de Notre-Dame.

⁸⁰ Descartem aquí la possibilitat que es tractés d'un llibre destinat a l'ús exclusiu de l'organista simplement perquè es tractava, com hem comentat, d'un llibre de gran format, possiblement perquè els cantors veiessin sense gaire dificultats la notació.

⁸¹ ACM. Sagristia, sig. 1105, f. 54 v.

Que la pràctica i l'ensenyament del cant polifònic era més que habitual a la nostra Seu durant el segle XV ens ho demostra l'albarà firmat pel llibreter Francesc Grua, en el mes de març de 1424, mitjançant el qual fa constar el pagament de vint sous al mestre de cant d'orgue per haver reparat el quadern o partida del *Te igitur* del missal vell que servia a l'altar major. Resulta interessant i un tant curiós que el regent de la sagristia, a l'anotació corresponent només fes referència al mestre de cant, la qual cosa ens confirma que el mestre de l'escola de cant catedralícia, mossèn Francesc Canyet, a banda d'ensenyar el cant monòdic també hi ensenyava els rudiments polifònics.⁸² Uns anys més tard, en el mes d'abril de 1450, el mateix llibreter tornà a lligar un llibre de cant d'orgue per a la Seu.⁸³

Precisament a mitjan del segle XV, malgrat l'escassetat de dades, quasi podem afirmar que la pràctica polifònica i l'estima per ella era ja generalitzada i no exclusiva dels centres d'ensenyament religiosos. L'1 d'octubre de 1454 foren inventariats els béns de mossèn Joan Blanch, prevere i beneficiat a la nostra catedral, que vivia a un alberg situat a la parròquia de sant Miquel, davant la sèquia de la ciutat. Entre els volums que conservava a la seva modesta biblioteca figurava un llibre de pergami, sense cobertes, de cant d'orgue.⁸⁴ Uns anys més tard, el 7 de gener de 1465, foren inventariats els béns de la dona Margarita, viuda de Jaume de Sant Joan, mestre d'aixa. També en aquest cas, entre els volums que conservava, apareix un llibre de cant d'orgue: "Item, altre libre gran, de forma de full, de cant d'orgue, ab cobertes de pregami".⁸⁵ La dada és d'una gran importància, ja que ens indica la presència i la pràctica de música polifònica en l'àmbit civil i privat, fora del cercle eclesiàstic, on era més evident. Endemés, resulta destacable que no només es practicava entre les capes més cultes i acomodades de la societat palmesana, també entre els menestrals, les capes mitjanes de la societat, amb un cert nivell cultural i educatiu.

La pràctica polifònica continuà amb més intensitat si cap durant el segle XVI i amb l'evolució estilística que es desenvolupà a Espanya, no només en l'àmbit

⁸² ACM. Sagristia, sig. 1119, ff. 52 v. i 59 v.

⁸³ ACM. Sagristia, sig. 1143, f. 53 r.

⁸⁴ HILGARTH, J. N.: *Readers and books in Majorca, 1229-1550*. París : Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, 1991, vol II, pp. 502-503, i ROSSELLÓ, Ramon i PARETS, Joan: *Notes per a la historia de la música a Mallorca*. Mallorca: Centre de Recerca i Documentació Històrico-Musical de Mallorca, 2003, vol I, p.146.

⁸⁵ ARM. Protocols notariais, sig. C-193, ff. 34 r.-35 v. Reproduït a HILGARTH, J. N.: *op. cit.*, vol. II, p. 513, i a ROSSELLÓ, R. i PARETS, J.: *op. cit.*, vol. I, p. 147.

eclesiàstic sinò també, encara que no tenim dades suficients, en l'àmbit privat. Cal anotar que en aquest últim àmbit continuem obtenint algunes dades soltes a través dels inventaris de béns. Així el 29 d'octubre de 1538, en l'inventari dels béns de l'argenter Bernat Esteve, apareixen relacionats alguns quaderns de llibre de cant pla i d'orgue.⁸⁶

Com a botó de mostra del que succeí a la nostra catedral, resulten interessants les dades següents: el 4 d'abril de 1506 foren inventariats els béns de mossèn Onofre Garrell, prevere i primatxer de la catedral, entre els quals es trobaren un llibre de paper de cant, orgue i cant pla, un altre llibre de paper, amb cobertes de pergamí, de cant pla i un llibre vell de pergamí de cant de tons;⁸⁷ el 27 de setembre de 1525 foren inventariats els béns de mossèn Jaume Jeroni Salom, canonge de la catedral, entre els quals figurava un llibre amb cobertes de post, notat en part de cant d'orgue i un altre llibret imprès, amb cobertes de pergamí titulat *Enchiridion Musicae*.⁸⁸ En el mes d'octubre de 1541 vingué a Mallorca l'Emperador Carles V, en la seva expedició cap a l'Alger, acompanyat de la seva capella de música. Entre el 13 i el 18 d'aquell mes l'emperador romangué a Mallorca i durant la seva estada a Palma, com era preceptiu, es realitzaren una sèrie d'actes i celebracions amb la seva presència. El notari de Muro, Rafel Socies en deixà constància escrita als seus protocols i en descriure l'entrada de l'emperador a la capella de santa Aina del castell de l'Almudaina per a oir missa, diu: *e dalt a la sala per hon entrà sonaren tants clerins e sacabutxos e trompetas que paria hun paraís e sonaren de la ora entrà fins casi que lo prevere ja era a la epístola puy deian missa baixa*. Després, en descriure la celebració de la missa que es féu a la catedral el diumenge dia 16, diu: *E après lo diumenge seguent que contavem a setse de octubre Sa Magestad ana a ohir missa a la Seu, ahon ana tanta de gent que no cabian a la Seu e del castel fins a la Seu no podien anar...e dix la missa lo ardiaca Vilalonga e lo evangeli lo canonge Sant Joan, al parer meu que ara bonament no'm recorda, e cantaren a cant de orga la capella del emperador e sonaren los orguens, hun de la capella de Sa Magestad, e acabada la missa isque e s'ana al castel...*⁸⁹ De moment no sabem si fou

⁸⁶ ARM. Protocols notarians, sig. A-281, f. 248 r., reproduït a ROSSELLÓ, R. i PARETS, J.: *op. cit.*, vol I, p. 164.

⁸⁷ ARM. Protocols notarians, sig. P-450, f. 367 r., reproduït per ROSSELLÓ, R. i PARETS, J.: *op. cit.*, vol I, p. 159.

⁸⁸ ARM. Protocols notarians, sig. B-144, f. 227 r., reproduït per ROSSELLÓ, R. i PARETS, J.: *op. cit.*, vol I, pp. 162-163.

⁸⁹ ARM. Protocols notarians, sig. S-1231, ff. 221 r.-233 v., reproduït per ROSSELLÓ, R. i PARETS, J.: *op. cit.*, vol II, pp. 19-20.

Nicolau Gombert el mestre de capella que també visità Mallorca amb la capella musical imperial.

L'únic testimoni en forma de música notada que es conserva a l'arxiu musical de la catedral sobre la pràctica polifònica durant la primera meitat del segle XVI és una partitella que correspon al *cantus* d'un recull de composicions sacres i profanes titulat *Messa motteti canzoni novamente stampate Libro Primo*, publicat per Niccolò de Giudici a Roma l'any 1526 i dedicat a la comtessa Costanza di Maniera. En l'obra es recullen composicions de Pierre Moulu, Philippe Verdelot, Matthieu Gascoigne i Josquin des Prez, entre d'altres. La partitella està catalogada amb la signatura SP126.⁹⁰

Malgrat la seva escassetat, les dades ens confirmen, d'una banda, el coneixement i la pràctica de la polifonia d'una manera, com hem dit abans, cada vegada més habitual, d'altra, la ràpida recepció dels canvis operats a la resta d'Europa en l'àmbit musical i de les obres musicals importants de l'època: l'*Enchiridion Musicae Mensuralis*, de Georg Rhaw (1488-1548), que apareixia a l'inventari de 1525, havia estat imprès a Leipzig per Valentini Schumann, l'any 1520.

A Espanya, durant la segona meitat del segle XVI començaren a posar-se les bases del que havia de ser el període més esplendorós de les capelles musicals espanyoles: el barroc. En aquell període la polifonia anomenada "clàssica", desenvolupada al llarg dels segles anteriors, arribà a la seva culminació i és en els últims anys del segle quan comencen a aparèixer a les obres musicals les primeres manifestacions d'un nou tipus de melodia, evolució natural de l'anterior; es començà a emprar en les composicions la policoralitat, la qual s'afermà i es desenvolupà ràpidament; s'introduí la música instrumental en les celebracions diàries de les catedrals, amb la contractació com a assalariats de conjunts instrumentals estables formats per flautes, xeremies, cornetes, sacabutxos i baixons, i, tal vegada per això, l'ús del fagot –el sacabutx, en els casos d'absència d'aquest– o l'orgue per a reforçar la línia del baix d'aquella polifonia renaixentista, en la clara funció de baix continu. Ja en el segle XVII, la melodia tendí cap a unes cotes de virtuosisme més altes, comparables al *bel canto* italià, segons López-Calo; la policoralitat arribà als seus extrems, amb l'escriptura, durant la segona meitat del segle, d'obres a 15, 16, 18 i, fins i tot, a 21 o

⁹⁰ JEPPESEN, Knud: "An unknown pre-madrigalian music print in relation to other contemporary Italian sources (1520-1530)" en *Studies in musicology: essays in the history, style and bibliography of music in memory of Glen Haydon*. Westport: Greenwood press, 1976, p. 3-17.

més veus agrupades en cors; el continu fou encomanat definitivament a instruments polifònics com l'orgue, l'arpa i l'arxillaüt i durant el segon terç del segle començà a utilitzar-se el xifrat. Pel que respecta als ministrils, cal dir que, de cada vegada, la seva presència fou més imprescindible: bé amb el sosteniment i acompanyament de les nombroses veus o substituint-les.⁹¹

Com hem comentat, fou durant la segona meitat del segle XVI, una vegada finalitzat el Concili de Trento, quan el capítol catedralici decidí nomenar mossèn Pau Villalonga mestre de capella i així formar-ne una, la qual fou instituïda de manera oficial l'any 1596, un any més tard que la cobla de ministrils. Pocs són els testimonis que ens han arribat de l'activitat de la capella i els ministrils en aquella època, no obstant això, ens serveixen per a afirmar l'assimilació de les noves tendències musicals, les quals hem exposat breument abans. L'any 1598, amb motiu de la presa de possessió del Regne de Mallorca per part del rei Felip III, se celebraren festes a Palma. En l'acte del jurament, que se celebrà a la Seu, amb l'assistència d'autoritats, cavallers i seguici, se celebrà la preceptiva missa, la qual fou acompanyada "con muy rica, dulce, amena y delicada mussica de voces con muy lindo concierto, organo y menestrilles, cansiones, vilancicos y mottetes". Després, en el Tedèum, tornaren a participar la capella i els ministrils.⁹² Uns anys més tard, en 1621, se celebrà a la Seu l'acte de presa de possessió del Regne de Mallorca per part del rei Felip IV i sabem que les vespres de dominica es cantaren amb música a dos cors i ministrils.⁹³

Sobre les composicions que interpretava la capella en aquest període poques mostres han romàs a l'arxiu musical. S'hi conserven el segon llibre de misses de Giovanni Pierluigi Palestrina, editat a Roma per Valerio i Luigi Dorico l'any 1567 – signatura SV2–, un fascicle que correspon als *Impropria* que es cantaven el Divendres Sant, també de Palestrina –signatura SEM1– i el Llibre de faristol del mestre Pau Villalonga –signatura SV1–, una de les poques mostres de música polifònica renaixentista d'autors pertanyents a l'àrea catalana.⁹⁴ Endemés d'aquestes

⁹¹ Per a una visió generalitzada dels canvis musicals operats en aquest període resulta imprescindible la consulta de: LÓPEZ-CALO, José: *Historia de la música española. 3. Siglo XVII*. Madrid: Alianza Editorial, 1983.

⁹² ARM. Còdex 192, reproduït per ROSSELLÓ, Ramon i PARETS, Joan: *op. cit.*, vol II, p. 21.

⁹³ ARM. Còdex 115 i 116, *Noticiari de Joan Fe, familiar del Sant Ofici i primatxer de la Seu, amb afegits del seu germà Antoni Fe, Jaume Pujol, notari, i Francesc Maria Ferrer, catedràtic de medicina, 1795*. Reproduït per ROSSELLÓ, R. i PARETS, J.: *op. cit.*, vol II, p. 37.

⁹⁴ ESCALES, Romà i CRESPI, Francesc: *El llibre de faristol de Pau Villalonga*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2009. Recentment, el 31 de març de 2012, el grup vocal *Poema Harmònic*, dirigit per

composicions, per un inventari realitzat durant la segona meitat del segle XVII, sabem que la capella també interpretava composicions de Philippe Rogier (c. 1561-1596), integrant i mestre de la capella flamenca del rei Felip II, i Juan Navarro, mestre de capella a Àvila i Salamanca. Amb tot, l'inventari, que reproduïm més endavant de manera completa, relaciona, d'aquest període, els volums següents: [1] *Primo. Un llibre gran de Philipo Rogier de Misas*; [4] *Un llibre gran de Mises de Pelestrina*; [6] *Un llibre gran de selmodie a 4. de Juan Nevarro*; [8] *Un llibre gran de pelestrina de mises a []*, i [11] *4 llibres petits de pelestrina*.⁹⁵

Sens dubte, el mestre de capella Pau Villalonga fou fonamental en la introducció i el desenvolupament de la música a la catedral mallorquina. Sembla que amb una predisposició natural per al cant, la seva estada a Barcelona entre els anys 1562 i 1564 fou la confirmació de la vàlua que ja havia demostrat a ca nostra en els anys anteriors. A Barcelona ocupà a partir de 1563 la plaça de mestre de cant pla i d'orgue de la parròquia de santa Maria del Mar⁹⁶ i a Palma, a partir del el 28 de febrer de 1565, la plaça de mestre de capella.⁹⁷ A partir d'aquell moment fou l'encarregat d'aportar als cantors les composicions que havien de cantar en les distintes celebracions. Així, el 15 de març de 1566, el sotsobrer de la fàbrica de la Seu, mossèn Pere Crespí, seguint ordres del bisbe, que es trobava a València,⁹⁸ pagà a Pau Villalonga set escuts, és a dir, deu lliures i deu sous, per dos llibres de misses de cant d'orgue.⁹⁹

Al llarg del segle XVII, d'acord amb l'increment d'activitat de la capella de música, el cabal de composicions també s'incrementà. Misses, vespres, lletanies, himnes, magníficats, completes, motets, salms, misereres, *villancicos* i tons, entre d'altres composicions, escrites en el nou estil, conformaren el repertori de la capella. Per fer-nos una idea, reproduïm a continuació l'inventari de l'arxiu musical realitzat pel

Joan Company, ha enregistrat sota el segell de la Catedral de Mallorca, la missa continguda en aquest volum.

⁹⁵ ACM. Quaderns i papers solts, sig. 16029, doc. núm. 22.

⁹⁶ ESCALAS, Romà i CRESPI, Francesc: *op. cit.*, pp. 27 i 69.

⁹⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1630, f. 232 v.

⁹⁸ Segons Llorenç Pérez, l'any 1566, el bisbe de Mallorca, Diego de Arnedo, viatjà a València a fi de treballar en el Sínode Provincial. Endemés, al mateix treball Pérez especifica que el 13 de gener d'aquell any es començà la tercera visita a les esglésies de Palma. Segons la documentació, les dates en què es realitzaren les visites foren les següents: església de santa Eulàlia, 13 de gener de 1566; església de Santa Creu, 20 de gener de 1566; església de sant Jaume, 12 de maig de 1566; església de sant Miquel, 19 de maig de 1566, i església de sant Nicolau, 26 de maig de 1566. Totes les visites foren realitzades en nom del bisbe pel doctor Llorenç Foncilles. Cal fer notar la inactivitat visitadora que hi ha entre el 20 de gener i el 12 de maig, prova de l'absència del bisbe de la diòcesi (PÉREZ, Lorenzo: *Las visitas pastorales de don Diego de Arnedo a la Diócesis de Mallorca (1562-1572)*, vol. I. Palma: Imprenta Politécnica, 1969).

⁹⁹ ACM, Fàbrica, sig. 1816, ff. 84 v. i 137 v.

mestre de capella Magí Fiol l'any 1668, després de constatar els canonges la desaparició d'un nombre important de composicions musicals de la caixa de la música situada "alt lo lleginder del chor".

Llista de tota la música de la catedral

- [1] *Primo Un llibre gran de Philipo Rogier de Misas*
- [2] *Un llibre gran de Resposos de Nedal*
- [3] *Un llibre gran y. 4. petits del Domine ad adjuvandum*
- [4] *Un llibre gran de Mises de Pelestrina*
- [5] *Un llibre gran de imnes vells a. 4*
- [6] *Un llibre gran de selmodie a 4. de Juan Nevarro*
- [7] *Un llibre gran de Misas de Requiem*
- [8] *Un llibre gran de pelestrina de mises a*
- [9] *Un llibre gran dels passi estempat*
- [10] *Dos llibres grans de Popule meus*
- [11] *4 llibres petits de pelestrina*
- [12] *Los resposos a 4. de N^a S^a de Agost*
- [13] *Un Respos a. 3. cors de nedal Verbum caro*
- [15] *Llibres de motets del Sr. Canonge llull*
- [16] *Miserere a. 4. dels fassos*
- [17] *Motet Sepulto domino a. 4.*
- [18] *lo devellement*
- [19] *Vespres de Casals*
- [20] *Tots los imnes del any*
- [21] *Motet de Pentecostes*
- [22] *Motet de St Pera*
- [23] *9. llibres del Sr. Canonge alemany de Vespres*
- [24] *Un salm Beatus Vir a. 8.*
- [25] *9. llibres del Sr. Canonge Alamañy que son Misses*
- [26] *Missa Vicente Garcia*
- [27] *Misa de Cassals*
- [28] *Missa Ut re mi*
- [29] *Missa 2. ^m*
- [30] *Missa fra llitra*
- [31] *Salve a 8. Vermella*
- [32] *Motet o vos omnes*
- [33] *llibre de llementations can pla¹⁰⁰*

Molta d'aquella música no s'ha conservat, però, a partir d'aquella data l'arxiu es tornà a regenerar, a omplir de noves composicions, tant realitzades aquí com importades d'altres indrets.

¹⁰⁰ ACM. Quaderns i papers solts, sig. 16029, doc. núm. 22.

L'acompanyament instrumental de l'orgue i els ministrils durant els dos primers terços del segle XVII fou pràcticament imprescindible, encara que veritablement les actes i la resta de documentació capitular no ens ajuden a afirmar-ho amb rotunditat. De la importància dels ministrils i l'acompanyament instrumental que desenvolupaven en la capella n'es una bona mostra l'acta de la reunió celebrada el 17 d'octubre de 1635, en la qual el canonge protector de la música exposà al capítol que el mestre havia dit que perquè la capella estigués ajustada seria convenient tenir quatre cornetes i que faltaven dos instruments, els quals, en cas de manar-los fer, serien tocats pels músics sense percebre cap salari. Sembla que la consulta que es féu al bisbe fou afirmativa, ja que un mes més tard, el 16 de novembre, els canonges acordaren que es paguessin seixanta rals –vuit lliures i deu sous– a Mateu Cifre, ministril, per haver construït aquells dos instruments.¹⁰¹ Pocs anys més tard, a mitjan mes de març de 1638, morí el mestre de capella Miquel Serra, prevere, i en el seu lloc fou nomenat el mateix Mateu Cifre, primer i únic mestre de capella que no formà part de la jerarquia eclesiàstica, el qual exercí fins a la seva mort, ocorreguda en el mes de febrer de 1647.¹⁰² Malauradament, les úniques mostres de música interpretada pels ministrils que es conserven a l'arxiu musical són sis tons –tres complets i tres incomplets– enquadernats junt al segon llibre de misses de Giovanni Pierluigi Palestrina, que hem mencionat abans.

D'altra banda, l'arpa, l'altre instrument emprat per a la realització del continu durant el segle, apareix citada per primera vegada a les actes capitulars l'any 1693. El 18 de febrer d'aquell any, el capítol sancionà el músic Pere Barrera pels excessos que havia fet a l'hora de tocar l'arpa al convent del Sant Esperit.¹⁰³ Malgrat això, no hi ha dubte que l'instrument ja feia alguns anys que formava part de la capella en els acompanyaments d'algunes celebracions. Així es pot inferir de l'acompanyament de la seqüència de resurrecció *Victimae paschali laudes*, a 8 veus, de Cristóbal Galán (c. 1625-1684), que es conserva a l'arxiu –sig. SP12. Altres dels instruments emprats per a l'acompanyament, l'arxillaüt i el violó no surten nomenats a les actes capitulars fins a les primeres dècades del segle XVIII. El 17 de setembre de 1717, Guillem Albertí, fill del músic Ramon Albertí, desitjant continuar els serveis a la capella “en lo exercici de Archillaut” demanà al capítol la gràcia d'alguna porció de música. El capítol li prometé

¹⁰¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1636, ff. 358 v. i 360 v.

¹⁰² ACM. Actes capitulars, sig. 1637, ff. 75 v. i 336 r.

¹⁰³ ACM. Actes capitulars, sig. 1641, f. 311 v. Pere Barrera havia obtingut un quartó de la música en el mes de gener de l'any anterior (Ibídem, ff. 167 v.-268 r.)

la primera vacant.¹⁰⁴ Tres anys més tard, el 25 de setembre de 1720, el músic Pere Joan Coll, que havia servit durant vint anys la “capella nova”, és a dir, a la capella de música volant que existia a Palma, com a organista, veu de contralt i amb els instruments d’arpa, violí i violó, demanà la seva admissió a la capella catedralícia.¹⁰⁵ En aquesta ocasió Coll no aconseguí el seu objectiu. Sembla que a la capella catedralícia tots aquests instruments ja estaven ben servits.

L’anterior cita de les actes capitulars ens serveix per a il·lustrar el que succeí a les capelles musicals en els últims anys dels segle XVII i primers del XVIII. A partir d’aquests anys, la música espanyola sofrí una forta influència italiana, sobretot, des del canvi de dinastia, amb la predilecció per les representacions operístiques i l’arribada a Espanya de nombrosos músics i compositors italians que s’establiren a la cort. Aquesta influència arribà, fins i tot, a l’Església, malgrat la consegüent reticència per part d’alguns dels sectors més conservadors,¹⁰⁶ on es produïren una sèrie de canvis que esdevingueren essencials en el canvi de concepció musical: nou tractament de les veus, nova concepció harmònica i major ornamentació instrumental, a imitació de l’estil operístic italià representat a l’època.

Al llarg de la primera meitat del segle XVIII, a la majoria de les capelles musicals espanyoles començà a introduir-se el violí com a element d’acompanyament. La catedral mallorquina no fou una excepció, encara que no es nomena l’instrument fins l’any 1720, precisament en aquella sol·licitud presentada per Pere Joan Coll. No obstant això, i com hem insinuat, sembla que ja hi havia músics a la capella que tocaven l’instrument. I és que ja en el segon quart del segle XVII tenim constància de sonadors de violí, no en l’àmbit eclesiàstic: Antoni Bonnin, sonador de violí, fa testimoni d’un matrimoni l’1 de maig de 1628.¹⁰⁷

A partir de l’any 1720, són de cada vegada més freqüents les dades sobre la presència de violinistes, alguns d’ells italians. D’entre tots, cal destacar la presència, durant aquest segle, dels violinistes Paulo Antonio Re, italià, natural de Pavia, que el 9

¹⁰⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1644, ff. 51 r.-51 v.

¹⁰⁵ *Ibidem*, f. 287 v.

¹⁰⁶ Cal recordar aquí les paraules escrites per fra Benito Jerónimo Feijoo al seu discurs XIV sobre la *Música en los Templos*, inclòs en el seu *Teatro crítico universal*, en el qual criticava la música i els músics espanyols d’aquella època, amb especial referència a la música religiosa i a la inclusió dels violins en aquest tipus de música.

¹⁰⁷ ACM. Libre de matrimonis, sig. 13877, f. 56 r. Agraïm la localització d’aquesta dada a Francesc Molina.

de febrer de 1724 dirigí una instància al capítol en la qual exposava que feia molt de temps que s'emprava en tocar el violí i ensenyar;¹⁰⁸ Carlos Julián, valencià, músic oboïsta del Regiment de Dragons d'Oran, del qual parlarem més endavant; Salvatore di Lorenti –Salvador de Lorenzo–, maltès, el qual, segons la petició que ell mateix havia presentat al capítol es reputava com a músic compositor i violinista que havia adquirit l'habilitat per temps de sis anys al conservatori de música de la ciutat de Nàpols,¹⁰⁹ i Juan Juliani, napolità. Entre els violinistes mallorquins que apareixen a les actes capitulars d'aquells primers anys del segle XVIII cal nomenar Miquel Rodríguez (1726), Pere Antoni Servera (1731), Miquel Pellicer (1732), Guillem Beltran (1736), Martí Ventayol (1736), el prevere Miquel Planes (1738), Francesc Pujol (1738), Jeroni Juan (1739), Francesc Salom (1739) i Joan Morell (1741).

A la introducció del violí li seguiren la incorporació de flautes, oboès, trompes, violes, violoncels, clarinets i fagots, entre d'altres. Si esbrinem les actes capitulars de la catedral de Mallorca d'aquest segle, no ens resultarà difícil comprovar que diversos d'aquests instruments arribaren amb un mateix músic, de la mateixa manera que un segle abans ho feren els ministrils. Sens dubte, els hàbits musicals de l'època permeteren i potenciaren la multiplicat d'habilitats com a forma d'augmentar les possibilitats de contractació. Un clar exemple el tenim en la persona d'Antonio Romero Sabater, músic napolità que l'any 1717 formulà una petició al capítol de la catedral per a ser admès a la capella de música, atès que tocava la corneta i altres ministrils,¹¹⁰ i que per una altra petició presentada l'any 1724, per a rebre benefici de la capella de música, ens assabentem que feia molts anys que s'ocupava de tocar el clarí, l'oboè i la flauta.¹¹¹

Tampoc resulta casual veure un mateix músic empleat a la capella de música, a algun regiment i a l'orquestra del teatre en un mateix període de la seva vida. El canvi de la concepció musical, amb la consegüent ampliació i l'enriquiment del ventall instrumental, provocà una forta demanda de músics hàbils en aquests “nous” instruments. Demanda que fou coberta amb la simultaneïtat d'ocupacions per part dels músics.

¹⁰⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1645, f. 112 v.

¹⁰⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1651, ff. 59 v.-60 r.

¹¹⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1644, f. 5 v.

¹¹¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1645, f. 112 v.

Aquesta pràctica, en certa manera habitual, també es produí a Mallorca, sobretot a Palma, on convisqueren, durant la segona meitat del segle XVIII, tres àmbits en els quals es desenvolupà l'activitat musical d'aquest segle: l'eclesiàstic, el teatral i el militar. Sens dubte, una de les institucions que fomentà aquesta simultaneïtat d'ocupacions fou la capella de música de la catedral que, pel seu peculiar funcionament i la seva importància com a institució musical, facilità la incorporació de músics provinents de l'àmbit militar, a fi de cobrir les noves necessitats sonores, i, a la vegada, cedí músics per a la formació de les bandes dels regiments que arribaven des de la Península i de l'orquestra del teatre. Com a botó de mostra d'aquesta pràctica ens serveix de moment la petició formulada el mes de juliol de 1788 per Antoni Busquets, José Arias i José Garcín, músics del Regiment de Dragons del Rei i agregats a la capella de música de la catedral, en què sol·licitaven el permís del capítol per a passar a Menorca amb la companyia còmica de l'empresari Josep Leal, després d'haver-lo obtingut del coronel del regiment.¹¹²

Per tant, si comparem les dades que acabem de relacionar amb les dades conegudes d'altres catedrals i capelles musicals, podem confirmar que la pràctica polifònica i posteriorment la capella de música de la Catedral de Mallorca s'adaptaren a mesura que evolucionaren els cànons estètics i sonors al llarg dels segles que hem tractat. Malauradament, la documentació que tenim al nostre abast no acaba de deixar clara la promptitud amb la qual s'adoptaren els canvis, i només ens aporta indicis que ens fan suposar la importància que tingueren els ports mallorquins, importants escales en les rutes comercials de la Mediterrània, a l'hora de rebre les innovacions musicals que ja eren efectives a la Península o a altres països amb relació comercial amb Espanya.

Interconnexió musical entre els àmbits militar i religiós

Com hem comentat, al llarg del segle XVIII, la música espanyola sofrí una forta influència italiana, sobretot, des del canvi de dinastia, amb la predilecció per les representacions operístiques i l'arribada a Espanya de nombrosos compositors italians que s'establiren a la cort. Aquesta influència arribà, fins i tot, a l'Església, on es produïren una sèrie de canvis que esdevingueren essencials en el canvi de

¹¹² ACM. Actes capitulars, sig. 1665, f. 184 v.

concepció musical.

Al llarg de la primera meitat del segle XVIII, a la majoria de les capelles musicals espanyoles començà a introduir-se el violí com a element d'acompanyament. Aquest fou, sens dubte, un dels punts fonamentals de la italianització de la música religiosa. A la introducció del violí li seguiren la incorporació dels violons, oboès, trompes, flautes, clarinets i fagots, entre d'altres.

Si fullegem les actes capitulars de la catedral d'aquest segle, no ens resultarà difícil comprovar que diversos d'aquests instruments arribaren amb un mateix músic, de la mateixa manera que un segle abans ho feren els ministrils. Sens dubte, els hàbits musicals de l'època permeteren i potenciaren la multiplicitat d'habilitats com a forma d'augmentar les possibilitats de contractació. Un clar exemple el tenim en la persona d'Antonio Romero Sabater, músic napolità que l'any 1717 formulà una petició al capítol de la catedral per a ser admès a la capella de música, atès que tocava la corneta i altres ministrils,¹¹³ i que per una altra petició presentada l'any 1724, per a rebre benefici de la capella de música, ens assabentem que feia molts anys que s'ocupava de tocar el clarí, l'oboè i la flauta.¹¹⁴

Tampoc resulta casual veure un mateix músic realitzant la seva activitat a la capella de música i a algun regiment de la plaça en un mateix període de la seva vida. El canvi de la concepció musical, amb la consegüent ampliació i l'enriquiment del ventall instrumental, provocà una forta demanda de músics hàbils en aquests nous instruments. Demanda que fou coberta amb la simultaneïtat d'ocupacions per part dels músics.

Aquesta pràctica, en certa manera habitual, també es produí a Palma, i la institució que més fomentà aquesta simultaneïtat d'ocupacions fou la capella de música de la catedral, la qual, pel seu peculiar funcionament i la seva importància com a institució musical, facilità la incorporació de músics provinents de l'àmbit militar, a fi de cobrir les noves necessitats sonores, i, a la vegada, cedí músics per a la formació de les bandes dels regiments que arribaven des de la Península.

¹¹³ ACM. Actes capitulars, sig. 1644, f. 5 v.

¹¹⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1645, f. 112 v.

La primera referència que tenim sobre la presència d'instruments de vent distints als ministrils a la capella de música de la catedral data de l'any 1724, quan el napolità Antoni Romero expressà que feia anys –probablement des que sol·licità l'ingrés a la capella de música l'any 1717– que tocava el clarí, l'oboè i la flauta. No ens consta que Romero formés part d'algun regiment destinat a Mallorca, encara que hi ha indicis que ens fan pensar que arribà a Mallorca amb les noves autoritats militars destinades a l'illa després de la Guerra de Successió. Probablement fou integrant d'un grup instrumental al servei de Jean-François de Bette, III marquès de Ledesma, nomenat capità general l'any 1715, encara que no hem pogut confirmar-ho. Així es desprèn de l'anotació que apareix al “Compte del import de la musica per los tres dias de la proclamacio de Nostron Rey Dn. Luis primer que Deu gde.”, que diu: “Mas a Antoni Romero de Palacio per la asistencia de los tres dias...”.¹¹⁵ Així, doncs, no resultaria gens estrany pensar que Romero fou l'introduïdor de l'oboè a Mallorca, ja que és a partir de les dades que acabem de relacionar quan comencen a ser més freqüents les notícies sobre la presència d'oboïstes a la capella de música de la catedral i de l'intercanvi d'aquests instrumentistes amb els regiments.

L'any 1731, Mateu Darder, oboïsta francès, que probablement havia vingut a l'illa amb algun cos militar i que havia estat admès a la capella de música de la catedral el mes de març de 1728, quan el capítol proveí les porcions que havien quedat vacants arran de l'expulsió de músics que provocà l'erecció de la capella de música de santa Aina, es queixà al capítol perquè no rebia l'estipendi estipulat per tocar l'oboè a “las siestas”¹¹⁶ que es cantaven amb violins i oboè. Sembla que aquest era l'únic oboïsta que hi havia a la capella, ja que a la relació feta pel canonge protector de la música s'especifica que Darder era el músic “qui toca en la Musica lo Instrument de Buf”.¹¹⁷ Pocs mesos després, el 25 de juny de 1732, Darder demanà el permís del capítol per a absentar-se de la capella de música i viatjar a França a restablir-se de la malaltia que l'havia privat de tocar l'oboè, principal instrument que tocava.¹¹⁸

Sembla que la plaça d'oboè que havia deixat Darder, fou ocupada per Joan Panó, músic de baixó que, com Darder, també havia estat admès a la capella de música de la

¹¹⁵ AMP. Fons Lligalls Nous, sig. LN 2008/45, doc. núm. 3. El subratllat és nostre.

¹¹⁶ Música que en les esglésies es cantava o tocava els capvespres.

¹¹⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1647, f. 275 r.

¹¹⁸ *Ibidem*, f. 379 r. El capítol li concedí la llicència d'un any, encara que no es restablí de la malaltia i morí l'any 1734 (ACM. Actes capitulars, sig. 1648, f. 276 r., acta del 23 de juliol de 1734).

catedral l'any 1728. Panó és el primer exemple de simultaneïtat d'ocupacions entre els àmbits que ací estudiem. Per la seva petició presentada al capítol en el mes d'octubre de 1732 ens assabentem que endemés d'ocupar la plaça de baixó dels ministrils també havia assentat plaça d'oboè en el Regiment de Dragons de França, creat el 1719 i destinat en aquella època a Mallorca. Amb ell podem conèixer un dels problemes més comuns amb els quals s'enfrontava la capella arran d'aquesta pràctica. El músic demanava llicència al capítol per a poder passar a la Península amb el regiment, ja que havia realitzat algunes diligències per a poder eximir-se del servei, que havia començat feia tres anys i alguns mesos, i poder quedar a Mallorca, atès que encara li quedaven per servir un any i vuit mesos. Com que Panó ocupava la plaça de baixó i, endemés, obtenia benefici en les actuacions de dins i fora de la catedral, aquest demanà al capítol que li mantingués aquestes prebendes mentre estigués fora de l'illa ocupat al servei del regiment. El capítol li concedí la llicència sempre que “en la ausencia que ha de fer del present Regne aquell se interessa al Real servey”.¹¹⁹

En el mateix cas es trobaren l'any 1734 Joan Lledó, substituït de Panó mentre aquell es trobava fora de l'illa,¹²⁰ i Antoni Roig, ambdós músics de la capella de música de la catedral i oboès del regiment de Dragons destinat a Mallorca. En la seva petició exposaven que els emoluments que guanyaven amb la música no bastaven per a mantenir a les seves famílies i per això s'havien agregat al regiment, en el qual servien al rei quan no eren necessaris a la capella. En aquell moment, assabentats que el regiment havia de passar a un altre regne, demanaven la reserva de les places que gaudien a la capella.¹²¹ L'any 1773 demanaren el permís del capítol per a embarcar-se cap a Barcelona Lluç Oliver, Vicenç González, Ferran Ferrando, Josep Roig i Joan Roig, músics de la capella de música de la catedral i del Regiment de Dragons d'Almansa,¹²² i el 1789 foren Antoni Busquets i José Garcín, músics del Regiment de Dragons del Rei, els qui el demanaren per a embarcar-se cap a Alacant.¹²³ En tots aquests casos el capítol condescendí.

Resulta evident, per les dades que hem vist fins a aquest moment, que el capítol intentà evitar l'enfrontament amb les autoritats militars de l'illa i, per tant, amb el rei.

¹¹⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1647, f. 458 r., acta del 27 d'octubre de 1732.

¹²⁰ *Ibidem*, f. 483 v., acta del 17 de desembre de 1732.

¹²¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1648, f. 343 v., acta del 24 de novembre de 1734.

¹²² ACM. Actes capitulars, sig. 1660, f. 131 r., acta del 7 de juliol de 1773.

¹²³ ACM. Actes capitulars, sig. 1665, f. 336 r., acta del 24 de novembre de 1789.

Malgrat l'escassetat d'oboïstes o instrumentistes de vent que hi pogués haver a la capella, els canonges concediren les llicències i la reserva de les places mentre els músics estiguessin fora de l'illa, al servei del rei, i sempre que ho haguessin sol·licitat amb antelació. El procediment habitual i correcte per als músics que formaven part de la capella consistia a demanar anticipadament al capítol el permís necessari per a poder assentar plaça en algun regiment, igual que ho feien per a poder absentar-se de la capella per algun motiu personal o, fins i tot, per a poder casar-se. Així, l'any 1744, Francesc Salom suplicà al capítol “es servesca darli permis de entrar en servey de Se Magestad (Deu lo guarde) en el regiment de Dragons”, i dos anys després, el 1746, fou Jeroni Juan qui demanà semblant gràcia. En els dos casos el capítol concedí el permís, puntualitzant que no havien de desatendre les seves obligacions amb la capella.¹²⁴

Els vertaders problemes sorgien quan els músics no respectaven els tràmits establerts i assentaven plaça en els regiments sense haver demanat el permís del capítol. És el cas del mateix Francesc Salom, Antoni Marcer i Antonio Sabater –Antonio Romero Sabater–, que el 1739 foren expel·lits de la capella per haver assentat plaça d'oboè en el Regiment d'Infanteria de Galícia sense tenir el permís del capítol. L'assumpte es resolgué favorablement per als músics gràcies a la intercessió del coronel del Regiment, José de Lima, davant el capítol.¹²⁵

Si la capella de música de la catedral proporcionava músics per a cobrir les places dels regiments, aquests també col·laboraren a l'hora de cobrir les necessitats de la capella de música. Hi ha alguns exemples de músics militars que arribaren a l'illa destinats amb els regiments i que assentaren plaça a la capella de música. És el cas del valencià Carlos Julián, oboïsta del Regiment de Dragons d'Oran, i José Antonio Garcín, músic del Regiment de Dragons del Rei, que s'oferí a tocar el violí i el baixó.¹²⁶ Tal vegada, uns dels casos més peculiars foren Santiago Le Fevre i Gerónimo Tarbouriech, músics del Regiment de Suïssos de Bestchart, que foren admesos a la capella de música de la catedral el 16 d'agost de 1792, després d'haver-hi treballat quasi un any com a músics agregats.¹²⁷

¹²⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1651, ff. 375 v.-376 r., acta de l'11 de març de 1744, , sig. 1652, f. 6 r., acta del 6 de gener de 1746.

¹²⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1650, ff. 351 r.-351 v., 353 v.-354 r., 374 v. i 375 r.-375 v., actes de l'11 i 16 de setembre i del 23 d'octubre de 1739.

¹²⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1664, f. 218 v., acta del 16 de desembre de 1785.

¹²⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, f. 228 r.

En comptades ocasions el capítol respectà com a principal ocupació del músic la militar, si aquest havia estat admès a la capella de música procedent d'algun dels regiments destacats a l'illa. El 23 de juliol de 1755 fou admès a la capella el jove músic valencià Vicenç González, que, endemés de cantar de contralt i ser bon violinista, sabia tocar el clarí i el baixó, i era músic del Regiment de Dragons d'Almansa. Després de quinze anys de servei a la capella en qualitat de primer contralt, González demanà "la presencia a la Musica todas las ocasiones que este empleado en el dicho Regimiento". És a dir, demanava que se li pagués el que li corresponia per cada funció de la capella sempre que no pogués assistir-hi per motiu d'estar ocupat en el regiment. Després de rebre els oportuns informes, el capítol, de manera excepcional i atesos els molts serveis que el músic prestava a la capella, li concedí la "presència".¹²⁸

Quan les necessitats de la capella de música es trobaven cobertes, el capítol no dubtà a rebutjar l'admissió d'instrumentistes nous, inclosos els militars. Així, el 23 de juny de 1790, Josep Pujol, primer oboè del Regiment del Rei, sol·licità la gràcia de ser admès a la capella de música, i es va oferir a tocar l'oboè i la flauta. Sembla que a la capella ja estaven cobertes les places d'aquests instruments perquè uns dies després el capítol acordà que no era procedent la pretensió del suplicant.¹²⁹

La pluralitat d'ocupacions exercida per alguns dels músics fou també motiu de desavinences dins la capella de música. Desavinences que segurament tenien com a punt de partida l'economia. L'any 1787 sorgiren algunes dificultats per a formar una germandat tots els músics de la capella, i s'hi oposaven els tres músics que també havien assentat plaça en el Regiment de Dragons del Rei, José Garcín, Antoni Busquets i José Arias. El capítol, després de discutir l'assumpte, encomanà a un canonge que els tornés a persuadir "y que en casso de rehussar la Hermandad con los demas Musicos de la Capilla, desde aora para entonces quedassen expelidos de ella".¹³⁰ Finalment, davant l'amenaça, els músics acceptaren la germandat.

¹²⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1654, ff. 287 r.-287 v., acta del 23 de juliol de 1755, i sig. 1659, ff. 185 v., 296 r. i 299 v., actes del 16 de gener i 11 i 20 de setembre de 1771. Com ja hem comentat, aquesta pràctica era habitual entre els músics i els canonges i preveres en cas de patir alguna malaltia que els impedís assistir a les funcions i oficis o simplement per ser individu de molta edat.

¹²⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, ff. 29 r. i 32 r., actes del 23 de juny i del 9 de juliol de 1790.

¹³⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1665, f. 42 r., acta del 20 d'abril de 1787.

Els militars Carlos Julián Bordés i Gerónimo Tarbouriech: músics i compositors a la capella

Un dels casos extraordinaris de l'intercanvi de músics entre l'àmbit militar i el religiós, per la tasca musical desenvolupada al llarg de la seva vida i per la seva fecunditat com a compositor, fou el músic valencià Carlos Julián¹³¹ Bordés, oboïsta del Regiment de Dragons d'Orán¹³² i excel·lent violinista. Fill de Josep Julià i d'Antonina Bordés,¹³³ aquest músic arribà a Mallorca, destinat amb el seu regiment, a mitjan dècada dels anys trenta del segle XVIII. De seguida, el 14 de gener de 1735, el canonge Bordils exposà al capítol que el protector de la capella de música de la catedral, estava assabentat que es trobava a Palma Carlos Julián, “que era musich violinista de gran habilidad, y destreza”, que estava disposat a servir a la capella, sempre que el capítol l'admetés, i que s'oferia a ensenyar el violí als minyons i als músics que volguessin aplicar-se en aquest instrument. Endemés, com que Julián ja havia rebut la promesa d'alguns membres capitulars de contribuir amb algunes partides de diners al seu manteniment, el canonge Bordils finalitzà l'exposició proposant l'admissió del violinista a la capella de música de la catedral i que el capítol li assenyalés el benefici que n'havia d'obtenir. El capítol, després d'escoltar aquesta proposició i atès que era un músic hàbil i podia aportar beneficis a la capella de música “per lustre de esta Santa Cathedral”, resolgué que s'admetés el músic, i li assenyalà una part de benefici en les actuacions que la capella de música realitzés dins la catedral.¹³⁴ D'aquesta manera Carlos Julián inicià una relació amb la capella de música de la catedral de Mallorca que durà sis anys.

No hi ha dubte que després de la desfeta que havia sofert la capella de música en els anys precedents, a causa de l'expulsió dels músics que aconseguiren formar la capella de música de santa Aina, el capítol volia regenerar-la i no dubtà en admetre els músics dels quals rebia bones referències. Endemés, cal recordar que pocs anys abans, a la darrerria de 1730, també s'havia produït el relleu en el magisteri de la capella. El 20

¹³¹ És molt probable que el seu cognom original fos Julià, ja que en aquest segle era habitual castellanitzar els cognoms procedents de Catalunya i el País Valencià. Endemés, a la seva partida de casament i a algunes actes capitulars apareix el cognom Julià.

¹³² El Regiment de Dragons d'Oran havia estat creat el 3 de desembre de 1734, després de la reconquesta, el 1732, d'aquesta plaça africana per l'exèrcit de Felip V. Anteriorment, havia estat denominat Regiment de Dragons de Saragossa (GÓMEZ, M. i ALONSO, V.: *El ejército de los Borbones*, vol. I, pàg. 114).

¹³³ ACM. Llibre de matrimonis, sig. 13877, f. 124 v.

¹³⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1649, ff. 9 v.-10 r.

d'octubre, després de ser acceptada la renúncia de mossèn Miquel Planes, com a substituït de mestre de capella, a petició de mossèn Pere Joan Martí, mestre de capella, en fou nomenat mossèn Rafel Vallés, mestre de la capella “nova” que havia estat admès a la capella catedralícia, junt a la resta dels seus músics, el 12 de març de 1728. Pocs dies més tard, a la primeria del mes de novembre, morí el mestre de capella, Pere Joan Martí, després de quasi quaranta anys d'exercici, i el 17 d'aquell mateix mes fou elegit Vallés per al magisteri.¹³⁵

El mateix any que va ser admès, es representà a la catedral de Mallorca l'*Oratorio allegorico al santissimo sacramento del Altar para la Iglesia Cathedral*, fundat, segons el llibret d'aquesta composició,¹³⁶ sobre les paraules *Viaticum meae peregrinationis / Advena ego sum, & peregrinus / Mare tempestuosum mundus est* i “reducido a concento musico por Carlos Julian natural del Reyno de Valencia, y Musico de la Cathedral de Mallorca, Obuè primero del Regimiento de Orán”.

L'any següent, el 1736, es representaren, també a la catedral de Mallorca, els seus *Oratorios Eucharisticos, rasgos de luz, y harmonia*. Es tracta, com el seu nom indica, de tres oratoris eucarístics per a ser representats durant tres dies consecutius en la festivitat de l'octava del Corpus. Escrits pel prevere Guillem Fruxà i Thomàs, canonge penitencier de la catedral per a la festivitat de l'octava del Corpus, foren “reducidos a consento musico por Carlos Julian, Musico de dicha Iglesia, y primer Obuè del Regimiento de Oran”. El primer dia es representà l'*Oratorio sacro alegorico al Santissimo Sacramento. La más augusta Cena*; el segon dia, l'*Oratorio sacro al Santissimo Sacramento. El alimento del Alma Santa*; i el tercer dia, l'oratori titulat *El arca triunfante*.¹³⁷

¹³⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1647, ff. 65r.-66r. i 86r.-86v.

¹³⁶ BLA, sig. T-5 (98). ORATORIO / ALLEGORICO AL SANTISSIMO SACRAMENTO / del Altar para la Iglefia Cathedral en el Año 1735, / fundado fobre las figuientes palabras. / *Viaticum meae peregrinationis / Advena ego fum, & peregrinus / Mare tempeftuofum mundus eft.* / REDVCIDO A CONCENTO MVSICO POR CARLOS / Iulian natural del Reyno de Valencia, y Mufico / de la Cathedral de Mallorca / Obuè primero del Regimiento de Oran / A QVATRO VOZES / Tiple primero Eftrella, el Niño Iefus, / Tenor primero Piloto, Angel Cuftodio / Alto Marinero / Tenor fegundo Marinero el Alma / Mallorca: En cafa de la Viuda Frau Impreffora / de la Real Audiencia.

¹³⁷ BLA, sig. V-1 (149) / ORATORIOS / EUCHARISTICOS, / RASGOS DE LUZ, / Y HARMONIA, / QUE EN LA ANTIGUA CELEBRIDAD / de la Octava del Corpus, instaurada / por el / M. R. ILLUSTRE CABILDO DE LA CA- / thedral de Mallorca, Consagra al Santissimo / nombre de / IESUS SACRAMENTADO / EL M. R. S. Dr. GUILLERMO FRUXA, / y Thomas, Presbytero, y su Canonigo / Penitenciero, &c. / REDUCIDOS A CONSENTO MUSICO / por Carlos Iulian, Musico de dicha Igle- / sia, y primer Obuè del Regimiento de / ORAN. / En Palma, Año 1736. / Con licencia: En Casa de la Viuda Frau / Imp. En la Cadena de Cort.

Com a músic desplaçat del seu entorn familiar, el 26 de setembre de 1738 demanà al capítol una llicència temporal de dos mesos per “estar precissat per dependencias de la sua conveniencia per la Plaza, que serveix en el Regiment de Cavalleria que se troba en lo present Regne, y veure tambe sos Pares”. El capítol li concedí la llicència reservant-li la plaça a la capella de música, que tornà a ocupar quan tornà a Palma.¹³⁸

El 17 de març de 1740 demanà permís al capítol catedralici per a poder casar-se¹³⁹ amb una veïna de Palma i dona de bons costums, segons la petició. El capítol accedí¹⁴⁰ i cinc dies després, el 22 de març d’aquell any, Carlos Julián, veí de la parròquia de Sant Jaume, es casà a la catedral amb Maria Anna Malvó, donzella, natural de Bolonya (Itàlia), veïna de la parròquia de l’Almudaina i filla de Nicolau Malvó i de Maria Fersi.¹⁴¹

La seva celebritat i la seva vàlua com a músic i compositor augmentaren ràpidament durant aquests anys, i va arribar a realitzar composicions per a celebracions i festivitats alienes a la catedral i en les quals participava la capella de música de la catedral. És el cas de l’oratori titulat *El álcides apostólico*, que es representà el dia de la festivitat de sant Gaietà de Thiene, fundador de l’ordre de clergues regulars de Sant Gaietà –teatins– de l’any 1740, al convent que l’ordre mantenia a Palma.¹⁴²

DIA PRIMERO

ORATORIO SACRO ALEGORICO AL / Santissimo Sacramento la màs Augusta / Cena.

Personas.

<i>Balthasar.</i>	<i>Daniel.</i>
<i>Idolatria.</i>	<i>Iusticia.</i>
<i>Coro I.</i>	<i>Coro 2.</i>

DIA SEGUNDO

ORATORIO SACRO AL SANTISSIMO / Sacramento. El Alimento del Alma Santa.

Personas.

<i>Sunamitis.</i>	<i>Esposo.</i>
<i>I. Feé.</i>	<i>El Demonio.</i>
<i>I. Coro de virtudes.</i>	<i>2. Coro de vicios.</i>

DIA TERCERO.

ORATORIO / EL ARCA TRIUNFANTE. / VOZES / Divino Oraculo. Respeto. / Josue. Rey de Jericó. / Amor. y Choro. / Reducido à concepto Musico por Carlos Iulian, / Violin primero de la Cathedral de Palma, y / Obué primero del Regimiento de Oran.

¹³⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1650, f. 219 r.

¹³⁹ Com hem comentat, solia ser una pràctica habitual dins la capella de música, sobretot, entre els que ocupaven plaça de música dins la catedral.

¹⁴⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1650, f. 433 r.

¹⁴¹ ACM. Llibre de matrimonis, sig. 13877, f. 124 v.

¹⁴² BLA, sig. V-5 (187) / EL ALCIDES APOSTOLICO. / ORATORIO. / A SAN CAYETANO THIENE FUNDA- / dor de los Clerigos Regulares Theatinos. / Reducido este Oratorio á Conconto Musico por / Carlos Iulián, Violin primero de la Ca- / thedral de Palma, y Obué I. Del / Regimiento de Orán. /

Uns mesos després de la representació del precedent oratori, Julián expressà la seva intenció de deixar la capella de música. El 2 de desembre de 1741 el canonge protector de la capella de música exposà al capítol de la catedral que el mestre de capella, el reverend Rafel Vallés, li havia participat que Carlos Julián no volia servir més a la capella. Aleshores el capítol acceptà la renúncia de Julián i decidí suprimir la part de benefici que havia estat creada expressament per a ell.¹⁴³ Quant als motius pels quals havia decidit abandonar la plaça de violinista que ocupava a la capella de música de la catedral prenen força dues hipòtesis. La primera se sustenta sobre l'imminent trasllat del Regiment de Dragons d'Oran cap a una altra plaça, ja que l'any 1745 ja no es trobava a Palma, i n'ocupava el lloc el Regiment de Dragons de Batàvia.¹⁴⁴ Després, amb la posterior dissolució del Regiment de Dragons d'Oran per la reforma de l'exèrcit de 1749¹⁴⁵ és probable que ingressés en el Cos de la Guàrdia de la Reial Casa, concretament en les Reials Guàrdies d'Infanteria Valones, de guarnició a Madrid. Lloc que, segons la documentació que tenim a la vista, ocupava ja el 1756. L'altra hipòtesi pren com a base la promoció personal a través dels èxits i el renom aconseguits a Palma per a abandonar el Regiment de Dragons d'Oran i ingressar directament en el Cos de Reials Guàrdies d'Infanteria Valones. Tant l'una com l'altra poden ser suposicions vàlides si tenim en compte que a la "Real Ordenanza para el regimen, gobierno, servicio y disciplina de los dos Regimientos de Guardias de Infantería...", amb data de l'1 de maig de 1750, s'especifica per primera vegada la presència de músics d'oboè en el Cos de les Reials Guàrdies d'Infanteria. Concretament, en el títol corresponent a les "Guàrdies en General", s'especifica en el punt sisè: "Cuando las Compañías marchen a montar la Guardia, los Oficiales llevarán los Espontones, los Sargentos las Alabardas; los soldados las armas al hombro y lo Tambores, y Oboes tocarán alternativamente la Marcha".¹⁴⁶

Cal fixar l'atenció en aquesta marxa que tocaven els tambors i els oboès quan les companyies preparaven la guàrdia. Al *Libro de la Ordenanza de los toques de pífanos y tambores que se tocan nuevamente en la Infantería Española compuestos por Manuel de Espinosa*, de 1761, figura una marxa sota el títol *La Marcha de las Guardias*

PERSONAS. / San Cayetano Contralto. / El Amor Divino. Tenor. / La Fé. Tiple I. / La Heregia. Tiple 2. / Lutero. Baxo. / Coro Apostolico. / Coro 2. / Coro Heretico. Coro 3. / Mallorca en la Empresa de la Viuda / Guasp. Año de 1740.

¹⁴³ ACM. Actes capitulars, sig. 1650, f. 515 v.

¹⁴⁴ CAMPANER, A.: *op. cit.*, p. 531.

¹⁴⁵ GÓMEZ, M. i ALONSO, V.: *op. cit.*, vol. II, p. 14.

¹⁴⁶ *Ibidem*, pàg. 277.

Walonas, escrita per Carlos Julián.¹⁴⁷ La marxa està instrumentada per a pifre 1r, pifre 2n i tambors, instrumentació que no ens ha d'estranyar, ja que, malgrat que feia pocs anys que els músics d'oboè formaven part de les Reials Guàrdies d'Infanteria Valones, la posterior Reial ordre de 2 d'agost de 1759 també havia donat entrada per primera vegada en aquest segle als gastadors i als pifres a la plana major d'aquests cossos.¹⁴⁸

Malgrat que residia a Madrid, Carlos Julián continuà mantenint alguns contactes a Mallorca. Gràcies a ells, continuà component música per a ser interpretada en aquestes terres. El 19 de desembre de 1756, últim dia del novenari de Sant Josep, que anualment se solemnitzava a l'església del Reial Convent del Carme de Palma, es representà l'*Oratorio al feliz tránsito del glorioso esposo de Maria Santissima San Joseph*, "reducido á conciento musico por D. Carlos Julian", que en aquella època ocupava la plaça de primer violí a la capella de música de "Nuestra Señora de la Soledad" i músic de les Reials Guàrdies Valones.¹⁴⁹

Un altre cas destacable dins el col·lectiu de músics militars de l'època fou el suís Gerónimo Tarbouriech, músic del Regiment de Suïssos de Bestchart, que, com hem vist anteriorment, formà part de la capella de música de la catedral durant quasi un any, en qualitat d'agregat, i que posteriorment, el 16 d'agost de 1792, fou admès de manera oficial juntament amb el seu company Santiago Le Fevre. Tarbouriech és un dels exemples de la plena integració dels regiments estrangers a la societat mallorquina. Com a compositor, és autor de la música del *Drama para las fiestas de la beatificacion de la beata Catalina Tomas*, que escrigué Josep Sagrera, beneficiat a la capella de sant Dídac del Convent de Sant Francesc, representat en el marc de les grandioses festes que se celebraren a Palma en el mes d'octubre de 1792 amb aquell motiu.

¹⁴⁷ BNE. Secció de Música, sig. M-2791, f. 8 v. Citat per FERNÁNDEZ, R.: *Historia de la música militar de España*. Madrid: Ministerio de Defensa, 1999, p. 91.

¹⁴⁸ GÓMEZ, M. i ALONSO, V.: *op. cit.*, vol. II, pàg. 281.

¹⁴⁹ BLA, sig. V-6 (191) / ORATORIO / AL FELIZ TRANSITO DEL GLORIOSO / Esposo de Maria Santissima / SAN JOSEPH. / REDUCIDO à CONCIENTO MUSICO POR D. / Carlos Julian, Musico de las Reales Guardias / Vvalonas, primer Violin que fuè de la Capilla / de la Cathedral de Mallorca, y actual / de Nuestra Señora de la Soledad / en Madrid. / QUE A DEVOCION, Y EXPENSAS DE / un devoto del Santo Patriarca se ha de cantar / à 19 Diciembre de 1756. el ultimo dia / de su Novenario, QUE ANNUALMENTE SE SOLEMNIZA EN / la Iglesia del Real Convento de Nuestra / Señora del Carmen en Palma / de Mallorca. / INTERLOCUTORES / Jesus, Maria, Joseph, Angel. / Con Licencia: Por Ignacio Frau / Impreffor del Rey N. Sr.

D'aquest oratori es conserva un altre llibret imprès per Salvador Savall (BLA, sig. V-6 (191) / 6.), la qual cosa indica que es tornà a representar, almenys, una vegada més.

Malauradament, als nostres arxius musicals no es conserva cap mostra de les composicions a les quals hem fet referència al llarg d'aquest capítol, per la qual cosa no podem oferir una breu ressenya dels recursos musicals i estilístics emprats per aquests compositors encara que, amb tota seguretat, d'haver-se conservat, serien una mostra evident de les diverses etapes evolutives de la música al llarg del segle i de la introducció i utilització de nous instruments.

Estat de la capella de música durant l'últim quart del segle XVIII: estretors econòmics i capelles retallades

Com hem comentat abans, l'any 1772 s'uniren les dues capelles de música que coexistien a Palma, la Capella Reial de santa Aina i la de la catedral, o, tal vegada, millor dit, el capítol catedralici aprovà el pla que havien elaborat els comissionats d'ambdues agrupacions a fi d'agregar aquella capella a la pròpia de la Seu. Convé fer aquest aclariment perquè, com es podrà comprovar en els capítols següents, aquesta serà una de les principals qüestions en els plets seguits pels músics a la Reial Audiència mallorquina arran de la nova erecció de la Capella Reial que pretengueren realitzar en 1792 el comandant general Bernat de Tortosa i un grapat de músics expulsats de la capella catedralícia.

Sobre els motius que forçaren aquella unió, després de més d'una quarantena d'anys de separació i enfrontaments, encara no tenim dades que posin llum a l'assumpte. Des del punt de vista purament musical i local, podríem pensar que tal vegada es degué aquell fet a què, amb el pas dels anys, la majoria dels músics i canonges protagonistes del conflicte ja no hi eren, que les diferències havien estat en part superades o que després de la marxa del mestre Joan Rossell, la capella de santa Aina no fou capaç de trobar cap altre mestre de capella de la vàlua del català. També cap la possibilitat que fos la conjunció d'aquests tres factors, agregant-li el component econòmic, el que motivà la unió. No obstant això, no cal perdre de vista la més que possible intervenció del nou bisbe de la diòcesi, Juan Díaz de la Guerra, nomenat en el mes de juny d'aquell mateix any i arribat a l'illa en el mes de setembre. El nou bisbe havia ocupat anteriorment càtedra de Dret Canònic i, abans de venir a Mallorca, durant quasi sis anys, una plaça d'auditor de la Rota Romana, a la qual havia estat proposat pel propi rei Carles III. En la nostra opinió, sembla que l'enteniment entre el nou bisbe i el capità general, marquès d'Alós, màxima autoritat militar de l'illa, de qui depenia la

capella musical de santa Aina, fou l'element aglutinador. El fet és que aleshores els músics que quedaven actius a la capella de música de santa Aina foren integrats dins la capella de música de la catedral.

A partir d'aquell any de 1772 s'obrí una nova etapa per a la capella de música de la catedral marcada per les dificultats econòmiques i les disputes, diferències i enfrontaments entre els integrants d'aquelles dues agrupacions musicals que en aquell moment, amb la protecció de les màximes autoritats, militar i eclesiàstica, pretenien ser una sola. Des de la unió, la capella solemnitzà totes les funcions musicals que se celebraven a la ciutat i als convents i monestirs extramurs. Paradoxalment, malgrat aquell increment de funcions, els músics de cada vegada ingressaven menys emoluments. Els efectius s'havien incrementat i amb ells el nombre de parts entre les quals s'havien de repartir els guanys. Una situació difícil que complicava encara més l'increment de la carestia de vida d'aquells anys, com es posava de manifest als nombrosos memorials que es presentaren als canonges.

D'altra banda, en el si de la capella afloraren en més d'una ocasió les picabaralles, fruit de situacions i circumstàncies viscudes en el passat, i a aquestes s'uniren les que sorgiren entre els músics catedralicis que motivaren, la jubilació del mestre de capella Llorenç Estada després de trenta-un anys de servei en el càrrec i el nomenament d'un director de la capella, el músic Jaume Sancho, amb unes funcions determinades.

Amb tot, s'iniciava un procés difícil que hauria de dur a una institució musical aparentment rànica cap a la modernitat, però, que a la llarga suposaria la seva desaparició.

Taula de les quantitats pagades pel capítol per la meitat de les músiques, ordinàries i extraordinàries, de dins la catedral, incloses les places de mestre de capella, corneta, sacabutx i xeremia.¹⁵⁰

Any	Quantitat			Any	Quantitat		
	Lliures	Sous	Diners		Lliures	Sous	Diners
1766	265	15		1793	344	5	
1767	265	5		1794	362		
1768	271	15		1795	328	15	
1769	270			1796	321	5	
1770	268	5		1797	316	10	
1771	278	10		1798	375	16	8
1772	273	5		1799	344	5	
1773	274	10		1800	505	12	
1774	275	5		1801	493	7	
1775	273	15		1802	495		
1776	269			1803	501	18	
1777	275	12		1804	507	6	
1778	287	16		1805	479	18	
1779	272	1	7	1806	479	18	
1780	290	15		1807	497	18	
1781	276	2		1808	513	18	
1782	299	17		1809	510	8	
1783	302	15		1810	487	18	
1784	325	15		1811	472	18	
1785	329			1812	480	8	
1786	315	17		1813	527	18	
1787	314	9		1814	501	18	
1788	331	5		1815	504	18	
1789	332	10		1816	502	18	
1790	329	15		1817	518	18	
1791	333	5		1818	508	18	
1792	337	5		1819	509	16	

¹⁵⁰ ACM. Mesa capitular, sigs. 2904 i 2905.

Insubordinacions de músics i inestabilitat dins la capella: les ordinations de 1778

Després d'uns pocs anys d'aparent calma, de convivència pacífica, des de la unió de les dues capelles musicals, no trigaren a aparèixer les diferències, disputes i insubordinacions en el si de la capella de música. En el mes de febrer de 1778 –encara no s'havien complit els quatre anys des de la reunificació dels músics ciutadans– el capítol tractà l'assumpte de la jubilació que havia demanat el mestre de capella, el prevere Llorenç Estada. El 13 d'aquell mes es llegí la seva petició en la qual exposava que des del primer de novembre de 1747 –data del seu nomenament– havia exercit l'encàrrec de mestre amb tota diligència i exactitud i sol·licitava que, d'acord amb els seus serveis i la seva avançada edat, els canonges li concedissin la jubilació amb retenció del salari i la part acostumada, i oferia assistir a la música sempre que fos necessari o el capítol ho considerés oportú. En la discussió que seguidament es produí, alguns canonges comentaren que la petició havia estat fruit de la falta de subordinació que tenien al mestre alguns músics de la capella. Malgrat considerar-lo creditor a la jubilació, el capítol li la denegà i comissionà dos canonges perquè revisessin les antigues constitucions de la capella i conforme jutgessin convenient, n'agreguessin algunes o eliminessin altres, i que després les presentessin al capítol per a la seva aprovació, amb la finalitat que a partir d'aquell moment els músics tinguessin una reglamentació fixa per al seu govern i d'aquesta manera s'evitessin els disturbis i la falta de subordinació deguda al mestre i, al mateix temps, es proporcionés el càstig als contraventors. Com que els canonges consideraven necessària la continuïtat del mestre, encarregà als comissionats que li sol·licitessin el que prosseguís a regentar la seva ocupació, mentre s'acordava resolució, a fi de contenir els límits de les seves respectives obligacions als individus que componien el cos de la capella.¹⁵¹

Una setmana més tard, el 20 de febrer es tornà a tractar l'assumpte. Els comissionats feren relació de les diligències practicades: havien revisat les constitucions antigues, segons les quals es governava el cos de la capella de música de la Seu i la pràctica que en aquell moment regia el cos des de l'any 1728, les quals llegí el secretari durant la sessió. Després de la lectura, els canonges iniciaren la discussió sobre els motius de les mútues desavinences dels músics i els remeis que es podrien proporcionar sense prendre cap decisió sobre l'assumpte. Respecte que consideraven aquest una

¹⁵¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1662, ff. 12 r.-12 v.

matèria que havia de ser tractat amb reflexió i maduresa, decidiren citar reunió extraordinària per música per al dia 23 d'aquell mateix mes.¹⁵²

En aquella sessió es tornaren a llegir les ordinacions de 1728 i la pràctica que es duia a terme en govern de la capella de música, la qual fou aprovada per majoria dels canonges assistents amb la inclusió d'un poder delegat al canonge protector de la música perquè pogués dirimir qualsevol disputa entre els músics sense haver de donar part al capítol, excepte en els assumptes greus. El capítol manà al protector que comunicés les ordinacions als músics “cuya exacta, e inviolable observancia les encargaba y mandaba”, i al mateix temps acordà que el prevere Llorenç Estada prosseguís en l'encàrrec de mestre de capella.¹⁵³

Les mencionades ordinacions deien el següent:

Reglas, Constituciones, o Ordinacions, que per el bon Govern de la Capella de Musica de esta Santa Yglesia resolgué el M.I. Capítol se comunicassen a tots los Membres de ella per la sua observancia ab acuerdo Capitular de 23 del Mes de Febrer del Any 1778.

1..... Als 23 Novembre Dilluns de Santa Cecilia Patrona de la Capella de Musica de esta Santa Yglesia se cantara un Offici Conventual per los Germans Musichs Diffunts, advertint que los qui faran falta, arribant acabats ja los Kirie del dit Offici, pagara 4 sous per Part, y aixi mateix en lo offici del Dia, y dit el Deus inadjutorium meum intende y Gloria Patri de las primeras, o segonas Vespres de la Sancta.

2..... Acabat lo offici Conventual, se encantarà per un Miño la Cera de la Festa, que quedara. Ferá despues el Señor Mestre la proposta de Cobrador, cas de haverien de fer, cuyo encarrech es donará per major part de vots, o be a qui el duga per menos. Luego propondrá el mateix Señor Mestre Señadors de faltes per cada Boxard, y dos Obridors de Contes; los que fets igualment per major part de vots, deuran concorrer, y entender juntament ab lo Señor Mestre en las difficultats que ocurrescan ja sobre faltas, ja sobre los demes asuntos pertañents a Contes.

3..... Quant algun Musich voldrá anar fora la Ciutat per algun tems, demanará Licencia el Señor Mestre, y si no ley vol donar, o li diu, que sia a Ciutat per tal, o tal Dia y el tal Musich dexa de restituhirse el Dia que se li señala, no essent per mal tems, o falta de salut, porá alliberarlo de la multa el Señor Canonge Protector, o el M.I. Capítol: Advertint, que cas que el referit Musich pas a anarsen sens la diguda Licencia, y cau malalt en el tems, que no la te, no gazara de la presencia en tot el tems de aquella malaltia.

4..... Si algun Musich asisteix algun acte de Musica y en tems del Sermo sen va sense Licencia del Señor Mestre y a falta del Señor Mestre durá

¹⁵² *Ibíd.*, ff. 13 v.- 14 r.

¹⁵³ *Ibíd.*, ff. 14 r.-14 v.

demanarla a el Sacerdot mes antich, y a falta de Sacerdot a el Musich mes antich / se li señará mige falta.

5..... Venint el cas de haver de combregar algun Musich, deurá la Musica assistir y donar a la Casa del malalt un Ciri de quatre unsas, y un Real de Plata per el Combregar, cuyo acompañament deuran seguir ab quatre achas de un ble, quatre Musichs Sacerdots; y a falta de Sacerdots Musichs mes vells.

6..... Morint un Musich, deura la Capella entregar 10 lliures a la Casa del Mort en ajuda del gastos de la Sepultura y ferli celebrar cent Misas, que diran los sacerdotes de la mateixa Musica y sera de la obligacio del Individuos de ella, assistir a la Processó y Offici del Diffunt so pena de quatre sous per Part, y lo mateix a la Processó tansolament del Diffunt Pare o Mare de Musich: Pero dita pena, no incorreran los qui ab licencia del Señor Mestre seran en aquell tems fora de la Ciutat.

7..... Sempre que el Señor Mestre vulla asetjar qualsevol caso sia de Musica en la Capilla de la Almoyna, o, congregar la Capella per algun asunto pertañent a la Musica es deura avisar per Sancta Cecilia y los qui faran falta quedaran mulctats de quatre sous per Part, a no ser, que lo escus alguna Causa llegalitima.

8..... Sempre que el Señor Mestre necessit de algun Musich, porá ferlo cantar, o tocar qualsevol Instrument sapia, y si dit Musich no vol obeir, porá el Señor Mestre privarlo de lo que be li aparega.

9..... Qualsevol Musich, que no arripia a tems, y no obstant el Señor Mestre necessita de ell, y el crida per tocar, o cantar deura obehir, y en semblant cas, no se li deura señar, sino mitge falta.

10..... El Señor Mestre tendra Facultat de poder avisar qualsevol Musich que sia, y de que necessit per qualsevol acte de Musica, y el Musich deurá obeir encareque no lloch assistir a aquell acte y de no se li señara falta: Advertint pero, que aquell acte li valdra per un altre en que el Mestre no necessit de ell.

11..... Si algun tonista es queixa de que epoch lo que se li dona per el treball que passa, el Señor Mestre lo proposara a tots los tonistas ab qui deura conixer sobre aquest asunto, y veurer si dits Musichs convenen a que se li añaesca alguna cosa, lo que tropian, que en justicia guaña.

12..... Soles el Señor Mestre deura cuidar de la Santa de la Patrona de la Capella Santa Cecilia.

13..... Ningun Musich, sia cantor o Instrumentista de qualsevol Instrument [] enviar a fer ningun acte de Musica, o beretar, que no sia igual en veu, o Instrument ab aquell que envia, o ab qui barata.¹⁵⁴

14..... Havent-hi a un matex tems dos o tres actes de Musica, el Musich mes antich porá elegir lo acte ahont vulla assistir, tenint present en la eleccio que fasse, no la sua propia convenencia, sino la de tota la Capella.

15..... Quant el Señor Mestre dexara de assistir a alguna Funcio, deura manar el compas el Musich mes antich, no haventhi pero Sacerdot, qui cante en el primer cor.

¹⁵⁴ L'article fa referència a una de les pràctiques habituals de la capella, com era la de suplir les faltes dels músics numeraris, és a dir, aquells que gaudien d'alguna porció de música. Els encarregats de suplir-les eren els nombrosos músics que es trobaven agregats a la capella, aquells dels quals ja hem parlat anteriorment, supernumeraris, que participaven en les celebracions però que no gaudien ni tenien assignada cap porció de música.

16..... Si arriba alguna ocassio en que el Señor Mestre tenga motiu de quexa contra algun Musich, o Musichs, o que los Musichs la tengan entre si, o contra el Señor Mestre, el que es tropia agravat per qualsevol motiu sia deura acudir a el Señor Canonge Protector, expressanli lo agravi que se li haze fet, o motiu de quexa, que tenga y qualsevol sia la Providencia, que don dit Señor Canonge Protector, se deura atendre a ella com a dada per el M.I.Capitol, pues per aquest fi li ha conferit tot el seu Poder ab resolucio del Dia demunt referit, a excepcio de los asuntos, o casos de major entidad.

De tot lo que y perque conste a tots los Individuos de la Musica de esta Santa Iglesia per la sua inviolable Observancia. Fas fé.

*D. Barthomeu Quetgles Pre. Secretari.*¹⁵⁵

L'aprovació de les ordinacions no posaren l'ordre desitjat dins la capella musical i les insubordinacions cap al mestre continuaren. El 15 de juny d'aquell mateix any acudí el mestre de capella al capítol amb l'objectiu de reiterar la petició que havia formalitzat el 13 de febrer, en la qual demanava la seva jubilació. Després d'escoltar la petició, els canonges li preguntaren sobre quina era la causa per la qual demanava la jubilació. El mestre féu relació de la falta de subordinació, atenció i respecte que li tenien alguns musics de la capella sense atendre "ni al caracter de Sacerdote con que se hallava condecorado, ni a la obligacion en que se hallavan constituhidos de obedecerle, como Maestro que les mandava y cuyas desatenciones no parecia razon, que sufriese en las circunstancias presentes de hallarse constituhido Maestro de la Capilla de orden del M. I. Cavildo lo primero, porque faltando a la devida obediencia de precisso havia de faltar la necessaria subordinacion con manifiesta quiebra de la Musica, y lo otro por el perjuicio que acarrea a su salud la poca, o ninguna sugesion de algunos discolos".

En atenció al que havia exposat el mestre i després d'haver-li manifestat els canonges quant estranyava que en els casos que havia mencionat no hagués fet valer la seva autoritat per a contenir en els límits dels seu deure als músics, el capítol acordà que el mestre prosseguís en el seu càrrec i que a partir d'aquell moment castigues amb la privació o les privacions que tingués per justes a aquells que tinguessin l'insolent atreviment de faltar-li al degut respecte i obediència en tots aquells casos o assumptes en els quals podia manar-los com a mestre de la capella de la catedral.¹⁵⁶

¹⁵⁵ ACM. Quaderns i papers solts, sig. 16024, doc. núm. 1.

¹⁵⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1662, ff. 47 r.- 47 v.

La jubilació del mestre de capella Llorenç Estada: canvis funcionals en la direcció de la capella de música. Continuen les insubordinacions.

Sembla que la postura del capítol vers el problema de les insubordinacions dins la capella de música suavitzà la situació perquè a les actes capitulars ja no figura cap altra referència al respecte en els mesos successius. Malgrat això, el mestre de capella no desistí de demanar la justa i merescuda jubilació del càrrec. El 2 de desembre de 1778, el capítol remeté al canonge protector de la música un memorial del mestre Llorenç Estada en el qual tornava a exposar que amb motiu de la seva avançada edat, d'haver complert l'encàrrec durant trenta-un anys i trobar-se mancat de forces per a continuar la tasca de mestre, demanava la jubilació amb retenció del salari i la part, tal com s'havia concedit als seus antecessors, i s'oferia a assistir a totes les funcions que el capítol considerés oportunes.¹⁵⁷

Pocs dies més tard, el 5 de desembre, el canonge protector Jaume Oliver exposà que després d'haver parlat amb el mestre havia esbrinat que el motiu principal de la seva sol·licitud era la càrrega que li suposava la instrucció dels minyons del cor, “ya demasiadamente pesada para el”. Com que el considerava creditor a la jubilació, el protector proposà un pla per al bon govern de la capella segons les circumstàncies d'aquell moment, que consistia en les condicions següents:

1º. Que el Maestro de la Musica Lorenzo Estadas se quedasse con el sueldo de tal y con la Parte pero con la precisa obligacion de asistir y llevar el compas en las Funciones de la Cathedral Dias de Fundadores, quarenta Horas, y otras que le mandasse el Cavildo y que en el caso de la velacion de algunas Religiosas entrasse a la parte, como los demas, que asistian a los tonos.

2º. Que de orden de S.S. tuviesse a Jayme Sancho, que cuydasse de la Instruccion de los Muchachos y conservacion de los Papeles, siendo de su inspeccion avisar para las Funciones, y suministrar los Papeles de la Musica: Cuyo Jayme Sancho en ausencias, y enfermedades del Maestro tuviesse el Mando, diesse el compas breve, o largo segun juzgasse conveniente, y sin poderle replicar ninguno de aquellos, a quienes, o por mas antiguos, o Ecclesiasticos correspondiesse el llevarle.

3º. Que si el Maestro de la Musica Lorenzo Estadas huviesse de asistir mandasse algunos Dias antes al referido Sancho llevasse los Papeles que fuessen de su gusto, y si omitiesse esta prevencion, huviesse de conformarsse con los que dicho Sancho le presentasse.

4º. Que en ausencia del Maestro; tuviesse facultad de mulctar y privar a qualquier dependiente del mismo modo, que el Maestro la tenia, y

¹⁵⁷ *Ibíd.*, ff. 119 v.-120 r.

si fuesse cosa que pidiesse superior remedio avisara al Sr. Canonigo Protector, para que resolviera lo que tuviesse por oportuno.

Una vegada presentat el pla, el capítol aprovà, amb la majoria dels vots, la jubilació del mestre de capella sota les condicions abans exposades. Un dels canonges que votà en contra del pla fou Pasqual Dezcallar, que expressà que de cap de les maneres volia ni consentiria mai que la capella de música tingués un mestre que no fos eclesiàstic, com en efecte no ho era el mencionat Jaume Sancho.¹⁵⁸

A banda de les protestes dels canonges contraris a la presència de Jaume Sancho com a cap de la capella de música, sembla que el canvi directiu fou ben rebut per part dels músics, encara que se'n derivaren algunes disfuncions dins la institució musical. És cert que en les condicions imposades al mestre per a la seva jubilació no es nomena en cap moment la potestat a l'hora de concedir llicències i permisos als músics, que fins aquell moment havia estat competència del mestre de capella, i del capítol en la qüestió de la concessió de la presència a certs actes als músics impedits, malalts i degans.¹⁵⁹ Tant uns com els altres causaven trastorn a l'hora d'avisar els músics necessaris per a cada acte. A fi de solucionar aquesta circumstància contrària a la capella, el 3 de febrer de 1779 el capítol acordà que tant el mestre com el seu substitut poguessin precisar a tots els músics de la capella que tenien concedida la presència a la música a tots aquells actes en què fos necessària la seva assistència. Així mateix, en relació a la concessió de permisos per part del mestre de capella, el canonge protector exposà en aquella mateixa reunió que Llorenç Estada prosseguia donant a alguns músics llicència per a sortir fora de la ciutat, de la mateixa manera que ho havia acostumat abans d'assenyalar-li el substitut per al seu descans. En aquelles circumstàncies ocorria l'inconvenient de poder fer molta falta els músics a qui el mestre havia donat el permís, perquè ignorant-ho el substitut, sens dubte, comptaria amb ells i una vegada realitzat el repartiment dels músics a fi d'assistir a les respectives funcions per a les que haguessin estat destinats es podria trobar sense ells, ja que tenien llicència del mestre. Després d'escoltar l'assumpte, els canonges acordaren que els músics que havien obtingut llicència del mestre per a poder sortir fora de la ciutat o no assistir a algun o diversos actes de la capella haguessin de comunicar-ho al substitut a fi d'evitar les faltes als actes en els

¹⁵⁸ *Ibidem*, ff. 121 r.-122 r.

¹⁵⁹ En aquella època el capítol solia concedir la presència a certs actes –enterraments de pàrvuls, processons, i altres actes que solemnitzava la capella– als músics impedits i malalts i a tots els actes de la capella al músic degà, el més antic de la capella. La concessió d'aquesta gràcia consistia en què el músic, encara que no podia assistir al acte, continuava cobrant la part que se li havia assignat.

quals, tal vegada, la seva assistència podia ser necessària.¹⁶⁰

D'altra banda, malgrat l'aprovació de les ordinacions de l'any 1778 per a un millor govern i funcionament de la capella de música i els canvis operats en la direcció de la mateixa, als pocs mesos continuaren les insubordinacions d'alguns músics. En aquest sentit les actes capitulars ens assabenten que en la sessió celebrada el 17 de setembre de 1779, els canonges, a la vista del memorial presentat pel director de la capella, Jaume Sancho, suspengueren de tots els emoluments el músic Antoni Lliteras i que en la sessió celebrada el primer d'octubre d'aquell mateix any, el canonge protector de la música Antoni Bisquera informà els canonges que els germans Antoni i Pere Joan Lliteras, músics, havien incorregut en diverses ocasions en la falta de subordinació deguda al mestre i al director de la capella, perquè malgrat haver estat avisats per a algunes funcions havien faltat, "pretextando después motivos frívolos, o no alegando el menor motivo", per la qual cosa quedava burlat el mestre o el director que havia comptat amb ells i no podia prevenir ni remeiar la falta enmig de la funció. En conseqüència i tenint en compte el que havia exposat Jaume Sancho en el memorial presentat en la reunió del 17 de setembre anterior, per vots uniformes el capítol acordà expel·lir de la capella de música els mencionats músics, que no foren readmesos fins al mes de febrer de 1780. En la reunió celebrada el 29 de febrer d'aquell any, el capítol tractà l'assumpte de tornar admetre els dos germans músics, "y obstando en la estimación de S.S. el único reparo de que después de tanto tiempo que se hallaban despedidos, no se habían humillado como correspondía, a implorar la gracia y prometer la enmienda al M. I. Cabildo", el canonge Nicolau Villalonga informà que la intenció dels dos músics havia estat demanar la gràcia del capítol just després de la seva expulsió però que ell havia acceptat la medicació i a causa de la falta de salut no ho havia pogut dur a terme fins a aquell moment. En l'atenció del qual, els dos músics foren readmesos per uniformitat de vots, a excepció del canonge Pasqual Dezcallar que expressà que de cap de les maneres convenia ni convindria mai en admetre els referits músics a la capella.¹⁶¹

¹⁶⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1662, f. 152 v.

¹⁶¹ *Ibidem*, ff. 233 r.-233 v. i 287 r.-287 v..

Incompliment del pacte d'unió de les capelles musicals per part del capítol catedralici i dificultats econòmiques dels músics

Hem comentat anteriorment que un dels punts que abraçava el pacte d'unió de les capelles de música de santa Aina i de la catedral de 1772 era la reducció progressiva del nombre de parts de música, que en aquell moment ascendia a cinquanta, fins a les quaranta-cinc. Aquest era un aspecte econòmic importantíssim per als efectius de les capelles, perquè del nombre de parts a repartir depenien els ingressos que havien de percebre. A major nombre de parts els ingressos per les porcions assignades a cada músic esdevenien menors que amb un nombre de parts més reduït. Dit d'una altra manera, no era el mateix repartir el producte entre cinquanta que entre quaranta-cinc parts, en aquest cas.

D'altra banda, el gran nombre de músics que aglutinava la capella obligava al capítol a recompensar-los amb algun estipendi si volia mantenir la unitat i evitar les dissensions i, fins i tot, la formació d'una altra capella musical. Probablement fou per aquesta raó per la qual, pocs anys després de la unió, els canonges ja començaren a incomplir el pacte acordat. Així, en la reunió celebrada el 2 de desembre de 1774, el canonge Raimon de Togores, protector de la música, exposà que ja es trobaven vacants cinc parts de música a la capella i que no obstant haver resolt que aquestes es reduïrien fins a les quaranta-cinc –nombre que amb aquestes vacants ja es complia– entenia que a la capella hi havia molts músics sobre els quals requeia la major part del treball, el mèrit dels quals podria ser recompensat més prest del que podria ser si s'hagués d'esperar fins a complir la mencionada reducció. El capítol condescendí amb la petició del protector i decidí proveir dues de les cinc parts vacants, repartint-les entre els músics més benemèrits. Finalment, el 16 de desembre, d'acord amb el llistat presentat pel protector, el capítol assignà les dues parts i les repartí entre disset músics, en porcions que oscil·laven entre el quart i el mig quart de part.¹⁶²

Lista de los qartones provehidos fuera de la Cathedral.

<i>Gabriel Cursach.....1 qn.</i>	<i>Mathias Alsemora.....medio qn.</i>
<i>Jayme Sancho..... 1 qn.</i>	<i>Antonio Roger.....medio qn.</i>
<i>Juan Carrio.....1 qn.</i>	<i>Joseph Ferrer.....medio qn.</i>
<i>Juan Garau.....1 qn.</i>	<i>Sebastian Roca.....medio qn.</i>
<i>Joseph Botellas..... medio qn.</i>	<i>Miguel Crespi.....medio qn.</i>

¹⁶² ACM. Actes capitulars, sig. 1660, ff. 279 r. i 283 v.-284 r.

Antonio Lliteras.....medio qn.

Juan Rodenas.....1 qn.

Quartones provehidos dentro la Cathedral.

Mariano Do.....1 qn.

Gabriel Pons.....1 qn.

Antonio Auli.....1 qn.

Benito Vadell..... 1 qn.

Antonio Roig.....1 qn.

La intenció del capítol de continuar proveint les parts i quartons de música que quedaven vacants a la capella era clara i també la de continuar incorporant-hi músics. Així ho indiquen els acords presos pels canonges en els anys següents. El 6 de setembre de 1776, el canonge protector de la música, Pere Orlandis, recordà els canonges que per la mort d'Antoni Estrader, músic de la capella, es trobaven vacants alguns quartons de música, tant dins com fora de la Seu. Aleshores s'acordà que el mestre de capella formés un pla perquè es pogués atendre amb els referits quartons als músics considerats més benemèrits. El 9 d'octubre es tornà a recordar l'assumpte i el capítol acordà que quan se cités una reunió capitular per música es prendria providència sobre el particular. Finalment, el 30 d'aquell mateix mes, malgrat reconèixer la reducció de parts acordada amb el pla, es formalitzà la provisió, "en atención a que por sus servicios eran acrehedores muchos de los individuos de dicha Capilla a alguna recompensa, la que de preciso havia de dilatarseles por mas tiempo de lo que era devido a su mérito, si no huviesse de preveherse fuera de la Cathedral ninguna, hasta reducidas al número sobredicho". El repartiment i l'adjudicació dels emoluments fou la següent:

Fuera de la Cathedral

Al Rdo. Juan Fullana pro.1 quarton

A Antonio Lliteras.....1/2 quarton

A Antonio Ferrá.....1/2 quarton

Dentro de la Cathedral

Al Rdo. Juan Fullana pro1 quarton

A Joseph Santiago1 quarton

A Jayme Sancho.....1 quarton

A Antonio Roig1 quarton¹⁶³

Poques setmanes més tard, en la sessió del 25 de novembre d'aquell any, el capítol acordà reincorporar a la capella de música Pere Joan Lliteras, músic que ja havia pertangut a la formació, atesa la seva habilitat, i li proveí una part sencera en les

¹⁶³ ACM. Actes capitulars, sig. 1661, ff. 190 r., 217 r. i 224 r.

músiques de fora de la Seu.¹⁶⁴

Aquestes són només unes mostres de la pràctica que dugué a terme el capítol durant els mesos posteriors a la unió de les dues capelles. De cada vegada, la capella musical era més nombrosa i els estipendis més minsos, i sens dubte aquella situació provocà les insubordinacions en el si de la capella que ja hem comentat i que finalment motivaren la jubilació del mestre de capella Llorenç Estada. Només després de l'aprovació de les ordinacions de 1778, que pretenien frenar les mencionades revoltes, el capítol intentà reprendre la reducció de les parts de música. Així es desprèn de l'acord pres a la darrereria del mes d'octubre de 1778. El 9 d'aquell mes, el canonge Jaume Oliver, protector de la música exposà que en aquell moment es trobaven vacants vuit quartons, quatre dins la catedral i altres quatre fora, la qual cosa feia present perquè el capítol prengués alguna resolució. Aleshores els canonges acordaren que el referit canonge s'assabentés del mèrit dels individus de la capella per a fer després relació i en la seva vista acordar el que es tingués per més oportú. Uns dies més tard, el 16 d'octubre, el canonge presentà al capítol la llista de músics que havia elaborat el mestre de capella. Com que a la reunió havien faltat molts capitulars, el capítol acordà diferir l'acord per a una altra reunió en la que fossin presents un major nombre de canonges. Finalment, en la reunió celebrada el 30 d'octubre de 1778, els canonges, després de recordar la reducció de parts que s'havia de realitzar, deixaren de proveir alguns dels quartons vacants. Cal anotar aquí, que el nombre de quartons mencionats inicialment no coincideixen amb el que s'especifica a l'acta d'aquella reunió ni tampoc aclareix quins eren dins la catedral i quins fora. Segons el document, el capítol deixà de proveir sis quartons vacants fora de la Seu i es reservà la provisió dels tres quartons vacants fora de la catedral per quan ho estimés convenient. Malgrat això, amb la no provisió d'aquells sis quartons quedaven les parts de música reduïdes al nombre de quaranta-cinc.¹⁶⁵

No obstant això, en la sessió del 5 de febrer de l'any següent, els canonges ja assignaren un d'aquests quartons vacants al músic Antoni Morro i probablement algun altre a Lluç Pons, el qual també figura a l'acta però sense especificar-hi cap assignació, "sin embargo de estar suspendida la Provision de los seys vacantes que havia, para reducir las Partes al numero acordado en la Union de entrambas Musicas".¹⁶⁶ Semblant

¹⁶⁴ *Ibíd.*, f. 228 r.

¹⁶⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1662, ff. 108 v., 110 v. i 114 v.

¹⁶⁶ *Ibíd.*, f. 153 r.

acord s'adoptà en la sessió celebrada el 7 de febrer de 1881, en el qual s'assignaren, malgrat l'acord de reducció i amb la intenció de premiar el mèrit dels músics, nou quartons a altres tants músics en les músiques de dins la catedral, i dotze quartons a catorze músics en les músiques de fora.¹⁶⁷

Dentro la Santa Iglesia

Fuera de la Santa Iglesia

<i>Al Ldo. Miguel Morell pro. 1 qton.</i>	<i>A Antonio de Sineu.....2 qton.</i>
<i>Al Ldo. Juan Fullana pro..... 1 qton.</i>	<i>A Pedro Antonio Arbona.....1 qton.</i>
<i>A Pedro Juan Lliteras 1 qton.</i>	<i>A Miguel Crespi1 qton.</i>
<i>A Pedro Juan Ferragut 1 qton.</i>	<i>Al Ldo. Honofre Pomar1 qton.</i>
<i>A Mariano Do 1 qton.</i>	<i>A Gabriel Gil 1 qton.</i>
<i>A Lucas Pons..... 1 qton.</i>	<i>A Juan Estrader1 qton.</i>
<i>A Martin Ballaster 1 qton.</i>	<i>A Miguel Fonollar1 qton.</i>
<i>A Juan Garau 1 qton.</i>	<i>A Sebastian Ginard.....1 qton.</i>
<i>A Juan Carrio..... 1 qton.</i>	<i>A Benito Vadell..1/2 qton.</i>
	<i>A Mathias Alsamora1/2 qton.</i>
	<i>A Juan Garau..... 1/2 qton.</i>
	<i>A Francisco Estada.....1/2 qton.</i>
	<i>A Arnaldo Palmer1/2 qton.</i>
	<i>A Juan Rodenas1/2 qton.</i>

Any rere any es proveïren i s'assignaren porcions o parts de música a nombrosos músics, tant en les músiques de dins la Seu com en les de fora, i se'n incorporaren i agregaren alguns altres, sense ponderar la greu situació econòmica que es generava, ja que les assignacions de cada vegada eren menors. Bona prova d'aquesta situació eren els memorials que des del 1782 el director de la capella de música, Jaume Sancho, presentava any rere any al capítol a fi d'aconseguir ajut econòmic per poder vestir i alimentar els minyons del cor, dels quals s'havia fet càrrec des de la jubilació del mestre de capella Llorenç Estada, perquè la part de música que aquests percebien resultava insuficient.¹⁶⁸

Suposem que conscientment el capítol intentava evitar una altra excisió en el si de la capella de música, ja que d'altra manera no s'explica que l'any 1789, disset anys després de la unió de les dues capelles musicals, encara s'adoptessin acords d'assignació de parts basats en exposicions com la que realitzà el canonge protector de la música, Miquel Serra, en la sessió celebrada el 15 de juliol d'aquell any, en la qual

¹⁶⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1663, f. 6 v.

¹⁶⁸ *Ibidem*, f. 215 v., acta de la reunió celebrada el 6 de setembre de 1782 i acords semblants en anys posteriors.

deia el següent:

*Que en la Capilla de Musica de esta Santa Iglesia havia varios sugetos benemeritos, y Jovenes Habiles, que no obstante de servir en ella con muchisima utilidad o no percivian la parte, que correspondia a su merito, o ninguna percivian: Que con este motivo varios de ellos querian dejar el servicio de la Capilla referida. Que no obstante de que en el Plan, que S.S. formó para la union de las dos Musicas quedo acordado que las partes de la Capilla de Musica se redujesen a 45 entendia era necesario que se provehiesen aora algunas de las que se hallavan vacantes, sin embargo de no quedar reducidas todavia al numero sobredicho, para que en el interim no se quedasen sin premio alguno los que le merecian: Y que como Protector de la Capilla mencionada lo hacia entonces presente, para que en atencion a ello S.S. acordase lo que tuviese por conveniente.*¹⁶⁹

Com a conseqüència dels llistats confeccionats pel mestre de capella, Llorenç Estada, i el director de la mateixa, Jaume Sancho, arran de l'anterior exposició, el capítol premià el mèrit de setze músics en la sessió celebrada el 24 de juliol.¹⁷⁰

Quarterones fuera de la Cathedral

<i>Pedro Lucas Alberti Mayor</i>	<i>1</i>
<i>Pedro Lucas Alberti menor</i>	<i>1</i>
<i>Joseph Alcover</i>	<i>1</i>
<i>Pedro Joseph Crespi</i>	<i>1</i>
<i>Jayme Barrera</i>	<i>1</i>
<i>Pablo Sancho</i>	<i>1</i>
<i>Juan Mut por Bajon</i>	<i>Medio</i>
<i>Miguel Sancho con obligacion de enseñar de violin</i>	<i>Medio</i>
<i>Pedro Antonio Sancho con obligacion de enseñar de organo</i>	<i>Medio</i>
<i>Jayme Crespi</i>	<i>Medio</i>

Dentro de la Cathedral

<i>Pedro Antonio Arbona</i>	<i>1</i>
<i>Juan Rodenas</i>	<i>1</i>
<i>Joseph Ferrer</i>	<i>1</i>
<i>Juan Carrió</i>	<i>1</i>
<i>Martin Ballaster</i>	<i>Medio</i>
<i>Sebastian Ginard</i>	<i>Medio</i>

Com es pot observar per les xifres que acabem de relacionar, les assignacions de parts que es feien als músics en aquesta època resultaven poc significatives. Quasi podríem afirmar que l'assignació fregava més el simbolisme que l'efectivitat econòmica. A aquesta situació hi havia que agregar les dificultats econòmiques que

¹⁶⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1665, f. 289 v.

¹⁷⁰ *Ibidem*, f. 291 v.

arrossegava la capella a causa dels deutes. Així es desprèn de l'acord pres pel capítol en la reunió celebrada el 29 de novembre de 1782. En aquella sessió es tingué present un memorial presentat per la capella de música en el qual exposaven que no es trobava cap músic en ella que volgués exercir el càrrec de cobrador, amb motiu que l'últim havia quedat creditor contra la capella en dues mil lliures i l'anterior encara ho era en mil lliures. Segons els estatuts cap cobrador podia executar els deutors sinó recórrer contra els pobres particulars de la música, per la qual cosa resultava molt difícil el cobrament “y se veia la Música a una summa Miseria”. Finalment els músics suplicaven alguna providència per al seu consol. Després d'una breu discussió, els canonges remeteren l'assumpte al canonge protector de la música, Francesc de Togores perquè discorregués l'arbitri més convenient i el proporcionés als músics.¹⁷¹

Les dificultats econòmiques no tan sols afectaven el funcionament intern de la capella musical, també començaven a afectar a les músiques instituïdes dins la catedral per la falta de persones devotes que volguessin costejar-les. El cas més significatiu és el de les terceres dominiques. El 13 d'agost de 1783, els canonges tractaren la falta de particulars que volguessin pagar la despesa musical d'aquelles celebracions. Per la qual cosa “quedava la Santa Iglesia con el embarazo de quien havia de costarla”. Com en la majoria de les qüestions que afectaven a l'aspecte musical del culte, el capítol decidí sufragar la despesa i així, en la reunió celebrada tres dies més tard, el 16 d'agost, s'acordà que excepte una de les terceres dominiques que es trobava fundada, la resta es paguessin dels productes de la mesa capitular.¹⁷²

La beneficència dels músics

Ja hem comentat, que en els anys precedents, el capítol de canonges havia ajudat de manera interessada els efectius de la capella amb la concessió d'almoines puntuals i reserves de places i emoluments en els casos de malaltia. En els anys posteriors a la unió de les dues capelles, foren bastant nombroses les peticions ateses pel capítol a fi d'ajudar econòmicament els músics malalts. Però, aquelles petites mostres de caritat eclesiàstica no bastaven per a fer front a la mala situació econòmica generalitzada i dels músics en particular.

¹⁷¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1663, f. 241 v.

¹⁷² *Ibidem*, f. 297 v.

Que la seva situació era precària, n'és una bona mostra la decisió d'erigir en la dècada dels anys vuitanta una germandat entre els propis músics amb la intenció de pal·liar aquelles estretors i l'estat llastimós de la majoria d'ells. Avançant-se en quasi un segle, la mencionada germandat fou precursora de l'associacionisme mutualista que florí amb força a Espanya durant la segona meitat del segle XIX i fou nexa d'unió i solidaritat entre els músics davant la crisi institucional eclesiàstica.

No obstant això, aquella iniciativa, aquell instrument d'autoprotecció i solidaritat, no era nou entre els músics mallorquins. Cal recordar que en la dècada dels anys trenta d'aquell segle, una vegada consumada l'expulsió d'una part important dels músics que formaven la capella de música catedralícia i mentre es pledejava a la Rota Romana, aquells músics demanaren i aconseguiren uns anys més tard, en 1736, l'establiment d'una confraria sota l'advocació de santa Cecília, verge i martir, encara que com hem comentat, malgrat tractar-se en origen d'una organització amb una finalitat benèfica o d'ajuda mútua entre els músics, el seu objectiu principal i vertader fou l'autoprotecció d'aquells músics contra els atacs llançats pel capítol catedralici, el seu antic patró. Amb això, no hi ha dubte, doncs, de la raó per la qual els músics ara, a la darrerria del segle, optaren per fer una nova germandat i no rescatar la finalitat pietosa de la vella confraria, que encara continuava erigida i en funcionament des del punt de vista gremial. Sobre el seu funcionament no en tenim cap mostra per tractar-se d'una associació privada, sense la participació d'altres organismes i institucions, i sobre la seva erecció només hem trobat algunes referències a les actes capitulars, degut a l'interès que mostraren els canonges perquè la capella es mantingués unida.

Amb tota seguretat, l'inici i origen d'aquella germandat fou la decisió presa pels canonges a la primeria de 1784. En la reunió celebrada l'11 de febrer d'aquell any, el capítol tingué presents uns memorials mitjançant els quals, alguns músics de la capella suplicaven algun remei per a pal·liar les necessitats dels músics malalts. Com que aquella reunió no havia estat citada expressament per a tractar assumptes de música els canonges diferiren l'assumpte per a la reunió següent. En ella, celebrada aquell mateix dia, el capítol, per uniformitat de vots, acordà que una part que en aquell moment es trobava vacant en les músiques de fora de la catedral i la primera que vaqués en les músiques de dins es reservessin amb aquella finalitat i el seu producte es diposités a

l'arxiu capitular a disposició del capítol.¹⁷³ Com que els emoluments corresponents a aquelles parts no es podien repartir, aquestes parts reservades foren conegudes pels músics de l'època com la "part morta" de la capella.

Amb la decisió, el capítol encara agreujà més la situació dels pobres músics. Fins aquell moment, el capítol havia contribuït amb la concessió puntual d'algunes almoines, extretes del ram homònim, d'altres rams econòmics de la catedral o, fins i tot, de la mesa capitular, és a dir, de fons propis. Ara, amb l'acord, sens dubte contrari a les intencions i els interessos dels peticionaris, tots els músics que formaven part de la capella catedralícia contribuirien de manera forçosa en aquella causa tan pietosa, ja que s'hi destinaven dues parts dels seus emoluments, aquells que es repartien segons les porcions que tenien assignades.

Sembla que la solució donada pel capítol no fou discutida ni protestada pels músics, ja que a la documentació que hem consultat no hem trobat cap indici en aquest sentit. Els músics n'eren conscients. Ara bé, en algunes ocasions aquella solidaritat benèfica no fou entesa ni compartida, sobretot, pels músics forasters que arribaven a la ciutat, en la majoria dels casos formant part dels regiments que hi eren destinats de guarnició a la plaça, i que posteriorment foren agregats a la capella, la qual cosa ocasionà algun que altre conflicte. És el cas de tres músics del Regiment de Dragons del Rei que foren agregats a la capella en els darrers anys d'aquella mateixa dècada. En la reunió celebrada el 27 de març de 1787, un dels canonges assabentà el capítol d'algunes diferències sorgides entre els músics de la capella de música, alguns dels quals no volien formar germandat amb els altres. A fi de tallar d'arrel el problema, el capítol comissionà el canonge Jaume Sureda, el qual s'entrevistà amb els dissidents. Els músics en qüestió eren Antoni Busquets, Josep Arias i Josep Garcín. Quasi un mes més tard, en la sessió celebrada el 20 d'abril, el canonge comissionat informà el capítol que les gestions realitzades al respecte no havien estat fructíferes. Els tres músics es negaven rotundament en formar part de la germandat. Aleshores, el capítol instà el canonge Sureda perquè intentés per segona vegada persuadir aquells tres músics i que si no acceptaven definitivament la germandat es consideressin expel·lits de la capella. Sembla que finalment l'assumpte se solucionà perquè, com hem comentat anteriorment, uns mesos més tard, en la reunió del capítol celebrada el 2 de juliol de 1788, els tres músics

¹⁷³ ACM. Actes capitulars, sig. 1664, ff. 24 v. i 25 r.

militars demanaren el preceptiu permís als canonges per poder passar a l'illa de Menorca amb la companyia còmica de l'empresari Josep Leal. Com que ja l'havien aconseguit del coronel del regiment, el capítol també concedí la pretesa llicència.¹⁷⁴

Amb aquell sistema benèfic, les peticions d'ajut dels músics malalts es reduïren considerablement. Entre 1784 i 1792, en què es tornà a erigir la capella de música de santa Aina, només hem pogut documentar dues peticions d'ajut econòmic relacionades amb malalties. La primera presentada per Sebastià Corró, i atesa pel capítol amb data del 15 de novembre de 1786. En ella, Corró fa referència a la greu malaltia que durant un any l'havia deixat postrat al llit i que no tenia cap altre arbitri per a subsistir que la part que li corresponia de la capella. Després de llegir-la, el capítol acordà passar la petició al canonge protector de les almoines perquè, amb el seu informe, el canonge distribuïdor li'n fes arribar alguna.¹⁷⁵ L'altra fou presentada, en semblants termes, per l'esposa del violinista Gabriel Cursach en el mes de febrer de 1790 i fou resolta de la mateixa manera.¹⁷⁶

Només en una ocasió una part d'aquell dipòsit reservat a l'arxiu fou destinada a altres menesters. Fou l'any 1789, quan el protector de la capella comunicà al capítol que el director de la capella, el prevere Jaume Sancho, es trobava mancat de diners per a acudir amb el precís als minyons de la capella, que a l'arxiu hi havia dipositada una partida procedent de la part que es deixava per a acudir als músics malalts i que amb aquell motiu el director suplicava el permís per a poder treure d'aquell dipòsit quaranta lliures, les quals es comprometia a reemplaçar a raó de quatre lliures mensuals. En la sessió celebrada el 22 d'abril d'aquell any, després d'una breu conferència sobre l'assumpte, els canonges resolgueren que del mencionat dipòsit es donessin al director aquelles quaranta lliures per via d'emprèstit i amb l'obligació d'haver de pagar-les a quatre lliures cada mes, la qual cosa serví per poder atendre millor les necessitats dels minyons, tan importants en la seva tasca dins la capella.¹⁷⁷

El control del dipòsit corresponia al capítol, al canonge protector de la música, el qual, d'acord amb les informacions rebudes pel mestre de capella i a través d'ell assignava les quantitats necessàries per al socors del músic malalt. Sembla que des d'un

¹⁷⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1665, ff. 34 v., 42 r. i 184 v.

¹⁷⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1664, ff. 306 v.-307 r.

¹⁷⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1665, ff. 12 v. i 17 v., actes del 18 de febrer i 16 de març de 1790.

¹⁷⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1665, ff. 265 r.-265 v.

primer moment el mestre de capella informava als comptadors de la capella –aquells músics encarregats de dur els comptes de la capella– i als músics de les quantitats que es destinaven, però, amb els pas dels anys aquella obligació es relaxà i la informació no arribava als músics amb la claredat i promptitud que corresponia. Així les coses, el 2 de juny de 1790, el capítol tingué present un memorial del mestre de capella Llorenç Estada, amb data del 31 de maig, en el qual es queixava de la resolució que havien pres els comptadors de la capella de retenir ells el producte de la part morta i de la part que gaudia el mestre en les funcions capitulars. Aquella decisió estava basada, segons inferim de l'exposició del mestre de capella, en la falta de transparència en la inversió del dipòsit. Explica el mestre en el seu escrit que per la mort del músic Joaquim Rodenas, ocorreguda l'any 1784, el capítol resolgué que el producte de la part que deixava vacant en les músiques de dins la catedral s'entregués al canonge arxiver, que en aquell moment era Joan Dezcallar, amb l'única finalitat que amb ella se socorregués als músics malalts. El canonge, considerant que seria més a propòsit valer-se d'un altre eclesiàstic per a poder dur a terme aquella funció, designà el doctor Mateu Bennassar, un dels arxivers, el qual, com a encarregat, havia concorregut sempre amb el mestre en l'aplicació d'aquella part en observança i compliment de la resolució del capítol. Amb això, el 27 de maig de 1790, els comptadors de la música havien determinat que a partir d'aquell moment el cobrador retingués en el seu poder la part destinada a l'arxiu per als pobres músics malalts i que si el mestre de capella, en tot el mes de juny, no donava compte i cabal raó del mode com s'havia invertit es reservés igualment el cobrador la que li corresponia com a mestre.

La postura dels músics era d'allò més lògica. Malgrat que el producte fos destinat a cobrir les necessitats del companys malalts, no deixaven de ser diners procedents del producte de les músiques que, de no reservar-se, es repartirien entre els músics que gaudien d'alguna porció i per aquesta raó volien saber en tot moment com s'empraven i invertien. No obstant això, per al mestre de capella, la determinació dels comptadors no era lícita, perquè s'havien pres facultats que no els pertanyien amb infracció de les que eren nates i privatives del capítol i amb conegut greuge i menyspreu de la seva pròpia persona. Per això, proposava que el capítol nomenés un comissionat per a passar els comptes d'aquell dipòsit per a desengany dels comptadors i que prengués les mesures addicionals pertinents.

Una vegada assabentat d'aquella informació, el capítol resolgué que els

comptadors de la capella fossin exonerats del mencionat encàrrec i que esborressin la determinació que havien pres aquell 27 de maig. A fi de comprovar el compliment de l'acord, els canonges també resolgueren que els comptadors fossin informats i que aquests havien de donar testimoni d'haver esborrat la mencionada determinació.¹⁷⁸

Com era d'esperar, als pocs dies, arribà la comunicació i la subordinació dels músics. En la sessió del 16 de juny, el capítol tingué present una certificació en la qual Antoni Rotger, secretari de la capella de música catedralícia, donava fe d'haver-se esborrat la resolució presa el 27 de maig. Malgrat això, com que a la certificació no s'expressava si el producte de la part continuava dipositat a l'arxiu o no i si els comptadors havien estat exonerats de l'encàrrec, els canonges encarregaren al secretari que ho esbrinés. La comissió del secretari fou efectiva, ja que dos dies més tard, el 18 de juny, es tingué present una altra certificació mitjançant la qual el secretari de la capella donava fe de la suspensió dels comptadors i d'haver dipositat a l'arxiu els diners corresponents a la part morta. Una vegada llegida la certificació, els canonges acordaren reintegrar els comptadors en el seu càrrec, en atenció a haver-se conformat i obeït la resolució capitular.¹⁷⁹

L'excisió produïda en la capella pocs anys després, que donà lloc a la nova erecció de la capella de música de santa Aina, perjudicà greument els interessos econòmics dels músics catedralicis, tal com veurem tot seguit. Malgrat això, el sistema benèfic establert per als músics malalts sembla que continuà sent eficaç, ja que en els anys en els quals estigué operativa la capella musical de santa Aina només hem documentat altres dues peticions. La primera, presentada pel músic Antoni Aulí, tractada en la reunió celebrada el 11 de novembre de 1793, per la qual el capítol li concedí una almoïna de dos doblons, procedent dels productes que es guardaven a l'arxiu, per a subsidi de la malaltia que estava patint.¹⁸⁰ La segona fou tractada en la sessió capitular celebrada el 7 de juliol de 1797, i en ella el músic Roc Sebastià, de setanta-vuit anys d'edat, demanava alguna quantitat de la part morta destinada als músics malalts –d'aquelles que es custodiaven a l'arxiu– a fi de pal·liar la seva misèria. Després de llegir-la, els canonges li la concediren “a direcció del Canonigo Protector

¹⁷⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, f. 25 r.

¹⁷⁹ *Ibidem*, ff. 27 v. i 28 v.

¹⁸⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1667, f. 103 r.

de la Capilla Musica”.¹⁸¹

Com veurem més endavant, les dues capelles musicals es tornaren a unir a la primeria del mes de febrer de 1800. Una vegada consumada la unió, amb la incorporació del contingent de músics procedents de la capella de santa Aina, els músics decidiren tornar a erigir de bell nou la germandat a fi de socórrer els companys malalts. Fou en la junta general celebrada el 27 de novembre d'aquell mateix any, quan els músics decidiren l'erecció d'aquella espècie d'associació de socors mutus per a la subvenció dels músics en les seves malalties i defuncions. Pocs mesos més tard, a la primeria del mes de març de l'any següent, la capella demanà al capítol el permís perquè el producte de la part morta que abans es dipositava a l'arxiu capitular –aquelles dues parts de música que es reservaren l'any 1784– es pogués dipositar en el dipòsit de la mencionada germandat perquè amb rectitud i igualtat gaudissin tots els músics malalts d'un mateix socors. La petició fou llegida pels canonges en la sessió celebrada el 5 d'aquell mes i considerant que ningú cuidaria amb més exactitud d'un dipòsit que no tenia altre objectiu que subvenir els músics malalts, el capítol “prestó su consentimiento” i aprovà el que havia disposat la junta.¹⁸²

Enfrontament entre l'autoritat militar i el capítol: l'erecció de la Capella Reial de santa Aina de 1792

La unificació de les dues capelles musicals que havien estat actives durant bona part del segle XVIII, aprovada pel capítol de canonges de la Seu l'any 1772, no fou definitiva. El crescut nombre de músics que formaven la capella musical i la seva situació econòmica, de cada vegada més precària, esdevingueren factors cabdals per al conreu de les insubordinacions en el seu si, fins al punt de provocar l'escissió una altra vegada.

A aquella situació de plena efervescència, ja de per si difícil de controlar per al capítol, s'agregà la figura del comandant general de l'Exèrcit i Regne de Mallorca, Bernat de Tortosa, el qual acabava de substituir el comte de Cifuentes, Juan de Silva Pacheco Meneses y Rabata, a la primeria de 1791.¹⁸³ Des del primer moment, el nou comandant general prengué partit i protegí els músics civils que foren expel·lits de la

¹⁸¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1668, f. 192 r.

¹⁸² ACM. Actes capitulars, sig. 1669, ff. 221 v.-222 r.

¹⁸³ Gaceta de Madrid, 4 de gener de 1791, p. 7.

capella de la catedral el 1792 arran de les mencionades insubordinacions. L'enfrontament entre la màxima autoritat militar i el capítol de canonges provocà la nova erecció de la capella de música que sota la protecció dels comandants i capitans generals havia subsistit en anys anteriors.

A la darrerria de la dècada dels anys vuitanta es reproduïren les desavinences entre els músics, que ja havien estat habituals pocs anys després de la unificació de les dues capelles. El rerefons econòmic aflorava en cada diferència. El 24 de juliol de 1789, el canonge Miquel Serra, protector de la capella de música, exposà al capítol que alguns músics faltaven amb molta freqüència a les seves funcions, sense que per remeiar-ho bastessin les reprensions del mestre o el director. En opinió del canonge, l'única solució possible era privar de la presència els músics malalts que amb freqüència faltessin a les funcions de la capella, ja que en aquell moment la majoria dels músics es negaven a repartir amb ells els productes dels tons. Com que la solució perjudicava els músics més vells, el mateix canonge proposava que continués la pràctica com abans, és a dir, que els músics repartissin els productes amb els músics amb presència concedida. Després d'escoltar la proposta, el capítol l'aprovà i comissionà el canonge protector perquè de la seva part participés als músics la resolució “y les hiciera todas las advertencias que considerase oportunas, paraque de aqui en adelante cumplieran con su obligación, y viviesen con la unión y paz Christiana que devian entre si”.¹⁸⁴

Malgrat la resolució anterior, l'actitud dels músics persistí i un avís semblant es reproduí l'any 1791. A la vista de la indocilitat i poca subordinació als mestres que tenien alguns músics de la capella, oblidats de la seva obligació, en la sessió celebrada el 26 d'octubre d'aquell any, els canonges acordaren que a partir d'aquell moment qualsevol dels músics que no obeís els mestres o s'absentés sense el seu permís fos expel·lit i que els mestres tinguessin facultat per a poder-ho executar sense donar part al capítol, encara que el músic afectat podria exposar-li les raons que tingués conduents a la seva justificació. Segons consta, l'endemà la resolució fou llegida pel secretari capitular a tots els músics que es trobaven congregats a l'oratori de l'Almoina, lloc on se solien celebrar els assajos i les reunions de la capella.¹⁸⁵

¹⁸⁴ *Ibíd.*, f. 292 r.

¹⁸⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, f. 147 r.

Pocs dies després d'haver pres aquella resolució arribaren les primeres expulsions i amb elles allò que el capítol havia intentat evitar durant els anys precedents amb la seva actitud conciliadora i interessada: l'erecció d'una altra capella musical a la ciutat.

En la reunió capitular del 16 de novembre de 1791, el canonge Josep Montes, exposà que els músics de la capella Antoni Busquets, José Antonio Garcín, Josep Arias, Feliu Pons, Joan Rodenas, Joan Carrió i Joan Estrader no havien acudit a una funció de música que s'havia efectuat al monestir de religioses de santa Margalida, en la qual es donava el vel negre a una de les religioses del mencionat monestir, malgrat haver estat avisats el dia anterior. La falta es feia tant més atencible i notòria quan donava el vel un dels capitulars de la catedral i la religiosa era filla del tresorer de la mesa capitular i que a la funció havien acudit molts canonges. Continuà el canonge recordant l'anterior resolució i digué que en altres circumstàncies s'hagués pogut dissimular la falta, però entenia que en aquella ocasió era fer burla manifesta de les ordres del capítol i faltar-li al respecte que li devien els músics. Després d'escoltar l'exposició i haver precedit una breu conferència, els canonges resolgueren expulsar de la capella els set músics i que aquests no fossin admesos a cantar en cap de les funcions, ni en concepte de músics ni d'aficionats, és a dir, d'agregats o supernumeraris.¹⁸⁶

La nit del 18 de novembre, els músics expel·lits es presentaren en casa del director de la capella, Jaume Sancho, encarregat des de la jubilació del mestre Llorenç Estada dels papers de la capella, amb la intenció d'aconseguir, per les bones o per les males, els papers que havien estat propietat de la capella de música de santa Aina, abans de la seva unió amb la de la catedral. El director es resistí a entregar-los i al·legà que els mencionats papers eren de la capella, que ell no tenia cap facultat d'entregar papers que no eren seus i menys a individus que ja no eren músics d'ella, ja que una vegada expel·lits de la capella no podien ser reconeguts com a tals.

L'endemà, es convocà una reunió extraordinària del capítol a fi de tractar els fets. En ella, l'assistent de vicari capitular exposà el que havia ocorregut, "pudiendo ser muy perjudiciales las resultas que podían seguirse de un pasage de esta calidad". Després d'una dilatada discussió i a la vista de les veus i queixes que havien proferit els

¹⁸⁶ *Ibíd*em, ff. 150 v.-151 r. El secretari capitular utilitza el terme afeccionats per referir-se als músics agregats o supernumeraris, és a dir, aquells que participaven esporàdicament en les funcions de la capella però que no tenien assignada cap part de música dins la capella.

músics expulsats, ignorant la justa raó que havia tingut el capítol per a expulsar-los, el capítol comissionà els canonges Josep Montes i Francesc Ferrer de Sant Jordi perquè, no amb diputació formal, sinó com a particulars, informessin al capità general, el regent i l'Ajuntament dels motius que assistien al capítol per a dur a terme l'expulsió.¹⁸⁷

Malgrat la negativa del director d'entregar els papers i el contraatac informatiu del capítol, els músics expulsats aconseguiren en pocs dies l'objectiu d'organitzar una petita capella de música. I és que a aquells músics se'n havien unit d'altres que expulsats o voluntàriament havien abandonat la disciplina de la capella de música de la Seu, tal vegada amb la promesa i la intenció d'aconseguir els desitjats emoluments que fins aquell moment no havien pogut aconseguir o simplement per no sentir-se recompensats en els seves habilitats musicals. Al respecte, cal anotar que les actes capitulars no fan menció d'altres expulsions posteriors a la dels set músics que ja hem comentat. No obstant això, segons les actes de les reunions de l'Ajuntament de Palma, foren onze els músics expulsats, entre els quals es trobaven dos ministrils de la capella que pagava el consistori. Així s'expressa a l'acta de la sessió municipal celebrada el 2 de desembre d'aquell any. En ella, el mestre de cerimònies del consistori comunicà als regidors que dos canonges, en representació del capítol de la catedral, l'havien informat de l'expulsió d'onze músics i que entre ells es trobaven Joan Estrader i Feliu Pons, ministrils. Després de discutir l'assumpte, els regidors realitzaren la votació pertinent i acordaren, amb total sintonia amb la postura del capítol catedralici, que la plaça que servia Joan Estrader, àlies *Xaramello*, fos servida interinament per Martí Ballester, músic, amb el salari i emoluments corresponents a la dita ocupació, i que la plaça que servia Feliu Pons la servís, també interinament, Vicenç González, "con las mismas circunstancias que Felio". Finalment, acordaren que es participés l'acord al capítol catedralici.¹⁸⁸

Entre els que també havien abandonat la capella de música catedralícia, bé expulsats o de manera voluntària, es trobaven els germans Pere Joan i Antoni Lliteras, que, com hem vist abans, l'any 1779 ja havien protagonitzat alguns actes d'insubordinació i que d'acord amb l'informe del director de la capella, Jaume Sancho, havien estat apartats de la mateixa durant cinc mesos. Sembla que les diferències sorgides arran d'aquella situació encara eren presents ja que ara els dos germans

¹⁸⁷ *Ibidem*, f. 151 r.-151 v.

¹⁸⁸ AMP. Actes municipals, sig. AH-2115, s. f.

passaren a liderar el grup de músics expel·lits.

Mentre els canonges Montes i Ferrer de Sant Jordi realitzaven la tasca encomanada pel capítol, a la catedral es prenien noves mesures a fi d'evitar que la incipient agrupació musical quallés. El 26 de novembre, els canonges foren informats que els músics expel·lits havien de cantar a l'església del monestir de les religioses de santa Teresa de Palma. Aleshores, el capítol acordà que a partir d'aquell moment els canonges no havien d'assistir a les cerimònies que s'havien de celebrar a les comunitats que contractessin els mencionats músics per a les funcions pròpies. S'exceptuaven de l'acord aquelles funcions instituïdes o pagades per particulars devots en aquelles comunitats.¹⁸⁹

El 5 de desembre, els dos canonges comissionats informaren el capítol del resultat de les gestions i comunicaren que la ciutat també havia expel·lit els dos ministrils. Amb això, als pocs dies, en la sessió celebrada el 9 d'aquell mes, els canonges proveïren les porcions o parts de música, tant de dins com de fora de la Seu, que havien quedat vacants arran de l'expulsió. En total foren agraciats vint-i-tres músics de la capella, en porcions que oscil·laven entre el quart de part i la part sencera.¹⁹⁰

Fuera de la Cathedral

<i>A Guillermo Ferrer</i>	<i>4 quartones</i>
<i>Al Rdo. Antonio Cladera Subdiacono</i>	<i>4 quartones</i>
<i>A Andres Llabres</i>	<i>2 quartones</i>
<i>A Antonio Pablo Sancho</i>	<i>1 quarton</i>
<i>A Joseph Alcover</i>	<i>1 quarton</i>
<i>A Pedro Joseph Crespi</i>	<i>1 quarton</i>
<i>A Jayme Barrera</i>	<i>1 quarton</i>
<i>A Juan Pastor</i>	<i>1 quarton</i>
<i>A Bartholome Cañellas</i>	<i>1 quarton</i>
<i>A Joseph Gonzalez</i>	<i>2 quartones</i>

Dentro de la Cathedral

<i>A Miguel Crespi</i>	<i>2 quartones</i>
<i>Al Rdo. Honofre Pomar Pro.</i>	<i>2 quartones</i>
<i>A Juan Dols</i>	<i>2 quartones</i>
<i>A Miguel Sancho</i>	<i>2 quartones</i>
<i>A Antonio Morro</i>	<i>1 quarton</i>
<i>A Mathias Alsamora</i>	<i>1 quarton</i>
<i>A Pedro Antonio Alcover</i>	<i>1 quarton</i>
<i>A Juan Grau</i>	<i>1 quarton</i>
<i>A sebastian Ginard</i>	<i>1 quarton</i>

¹⁸⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, f. 157 v.

¹⁹⁰ *Ibidem*, ff. 162 r.-162 v.

A Miguel Roqueta..... 1 quarton
A Pedro Antonio Arbona..... 1 quarton
A Pedro Lucas Alberti..... 1 quarton
A Antonio Roig..... 1 quarton

Resulta curiós que en la sessió del 5 de desembre els canonges comissionats només fessin referència a “la comisión de dar parte a la Ciudad de la expulsion de los Individuos” i que no mencionessin les gestions practicades amb Bernat de Tortosa, que, com hem comentat abans, des de principis d’aquell any ocupava el càrrec de comandant general de l’Exèrcit i Regne de Mallorca. Tal vegada perquè ja es tenien notícies sobre els contactes que havien tingut els músics amb la màxima autoritat civil de l’illa i del possible partit que aquest havia pres en l’assumpte. El propi comandant general ho reconeixia en un ofici que mesos mes tard, a la primeria del mes de març de 1792, envià al capítol catedralici, el qual començava amb l’exposició següent:

Pedro Juan Lliteras, su Hermano Antonio y otros Individuos Musicos de la Capilla de Santa Ana de este Real Palacio, recurrieron a mi por el Mes de Diciembre ultimo exponiendo, que el Cavildo Eclesiastico los havia despedido de la Musica de la Catedral a la que en años pasados se agregó la expresada de Santa Ana, pidiendo mi proteccion para erigirla de nuevo, respeto de haverseles privado de las utilidades que percivian, extendiendose la providencia a prevenir el que en parage alguno pudiesen trabajar para ganar el Pan, y el sustento de sus Familias.

Los señores Dean [Josep Montes], y D. Francisco Ferrer vinieron a insinuarme algun tanto de la citada providencia, y como no tenia el menor antecedente quise acercarme a saber el origen de la materia...¹⁹¹

En efecte, una vegada escoltada la súplica dels músics, a favor de tornar a erigir la capella reial de música de santa Aina, i les explicacions dels dos canonges comissionats, el comandant general prengué la prudent decisió d’esbrinar “el origen de la materia”. Així, en la reunió del 16 de desembre de 1791, els canonges tingueren present un ofici de Francesc de Orrios, secretari de la Capitania General del Regne, en el qual, en nom de la màxima autoritat civil i militar de l’illa, demanava al secretari capitular còpia de les convencions o capítols que es feren per a la unió de la Capella Reial a la de la catedral. El memorial deia el següent:

¹⁹¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, ff. 182 r.-182 v., acta del 6 de març de 1792.

Palma 19 de Diciembre de 1791. Al Secretario del Cabildo Eclesiástico.

Amigo mio: El Exmo. Sr. Dn. Bernardo de Tortosa Comandante General de este Reyno, desea saber, y tener conocimiento de la unión que de la Capilla Real de música de este Palacio que se hizo en años pasados, por medio según dicen de D. Ramón de Alós entonces Capitán del Regimiento de Dragones de Almansa; y me manda le ruego a V.M. como lo hago participarselo a fin de que se sirva embiarme una copia del papel de Capítulos, o convenciones, de dicha unión.

Dios guarde a VM. muchos años

*Sr. D. Bartolomé Quetglas.*¹⁹²

Davant la petició, els canonges resolgueren de comú acord que el secretari podia donar la còpia sol·licitada en els mateixos termes que apareixien expressats a les actes capitulars.¹⁹³ Malgrat l'acord pres, sembla que el secretari capitular tardà alguns dies a enviar la còpia del mencionat acord a la secretaria de la Capitania General i que una vegada en poder d'aquella autoritat el document no complí les expectatives. Així es desprèn d'una carta personal que Felipe de Agüera dirigí al seu pare en aquella època, en la qual li demanava notícies referents a l'assumpte dels músics. En ella s'especificava el següent: “[...] le he de merecer me diga si en el asunto de los Musicos ay algo adelantado, y si el Secretario del Cabildo Eclesiastico ha encontrado ya el papel de la union de Capillas que se le pidio tanto tiempo hace, pues me hace mucha lastima ver a estos pobres sufrir las violencias de que soy noticioso por vivir donde vivo”.¹⁹⁴

Aquell mateix dia també es tractà la readmissió d'un dels músics que havien abandonat voluntàriament la disciplina de la capella de música de la catedral. En el memorial presentat, Antoni Ferrà exposava que encara que s'havia subscrit al poder de Pere Joan Lliteras ho havia fet sense cap reflexió i pels oferiments avantatjosos que aquell li havia fet. El músic reconeixia ingènument el poc seny que havia tingut en prendre aquella decisió, recordava al mateix temps la subordinació que sempre havia tingut als mestres de la capella i assegurava que mai havia estat el seu ànim apartar-se de la del capítol de la catedral, en el servei del qual desitjava continuar. Amb aquest motiu suplicava la gràcia de ser incorporat una altra vegada a la capella de música catedralícia. Després d'escoltar la súplica, els canonges acordaren un rotund “no tener

¹⁹² Hem cregut convenient la transcripció íntegra del document perquè després de nombrosos canvis d'ubicació (a mitjan dècada dels 2000 es trobava custodiat a la biblioteca del Castell de sant Carles de Palma), en l'actualitat ens ha resultat impossible localitzar-lo.

¹⁹³ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, ff. 163 r.-163 v.

¹⁹⁴ La mencionada carta forma part del lligall de documentació que es trobava custodiat al Castell de sant Carles de Palma, al qual ens hem referit anteriorment.

lugar la pretension del suplicante”.¹⁹⁵ Les acusacions abocades per Ferrà al seu memorial provocaren la reacció de Pere Joan Lliteras, que pocs dies més tard, presentà un altre memorial al capítol en el qual exposava que en aquell escrit, Ferrà suposava fets i utilitzava expressions que perjudicaven i ofenien la seva opinió i per aquesta raó demanava una còpia a fi d’acudir amb ell al tribunal competent, a fi de vindicar la seva opinió ofesa i perquè es donés el càstig merescut al mencionat músic. Com que l’assumpte no incumbia al capítol, els canonges només acordaren posar-hi el decret llatí *Lectum*.¹⁹⁶

En aquest estat, l’1 de febrer de 1792, el capítol remeté al canonge protector de la música dos memorials en els quals Joan Estrader i Antoni Ferrà imploraven el seu patrocini perquè fossin readmesos a la capella de música, tenint en compte que tenien una família que alimentar i que no tenien cap altre subsidi que els assegurés la subsistència. Com era habitual en aquests casos, el canonge protector demanà al mestre de capella els informes pertinents sobre l’habilitat dels dos músics i en la sessió celebrada el 6 de març assabentà el capítol de l’opinió del mestre, el qual no considerava útil la incorporació de Ferrà però sí la d’Estrader. Després d’una breu discussió, en la qual el canonge Antoni Nicolau Lobo es mostrà contrari, fins i tot, a la incorporació d’Estrader, Francesc Ferrer de Sant Jordi, un altre dels canonges, exposà que abans de prendre una decisió, tal vegada convenia tenir en compte l’ofici que el comandant general havia enviat al capítol el dia anterior referent a l’assumpte dels dos músics. En el seu ofici, Bernat de Tortosa, després de relatar els fets que havien ocorregut des que Pere Joan Lliteras, el seu germà i altres músics de la capella de santa Aina havien acudit a ell en el mes de desembre, recordava que era constant que els capitans i comandants generals predecessors seus sempre havien estat protectors de la música de la Reial Capella de santa Aina i per aquesta raó no es podia creure que per la referida unió de les dues capelles es desprengués el difunt marquès d’Alós d’aquella autoritat ni que aquella perdés el nom de capella reial. En conseqüència, el comandant general deduïa que el capítol hagués tingut que comptar amb la seva autoritat abans de prendre la resolució d’expulsar els músics. Concloïa el seu escrit amb un paràgraf ple d’intencions, que deïa el següent: “He querido esperar algun tiempo para ver si el Cavildo mejorava la providencia y asegurandoseme, que dos de ellos presentaron

¹⁹⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, f. 163 v.

¹⁹⁶ *Ibidem*, ff. 165 v.-166 r., acta del 23 de desembre de 1791.

Memorial, y no han sido oídos, en consideración a la compasión, que me merece la situación de estos infieles, me ha parecido manifestar a V.S. quanto llevo dicho, a fin de que sirva decirme, si está en ánimo de admitirlos de nuevo con la distinción que cada uno merezca en el haber conforme a su habilidad, y trabajo, lo que celebraré se verifique, y de todos modos espero se sirva V.S. avisarme, para mi conocimiento, y gobierno”. No hi ha dubte que la màxima autoritat civil s’havia posicionat definitivament en defensa dels músics. Davant la situació, el capítol decidí convocar una altra reunió per a tractar l’assumpte i que el secretari capitular comunicés al secretari del comandant general la resolució.¹⁹⁷

El 8 de març es tornà a reunir el capítol amb la intenció de prendre alguna resolució al respecte. A l’inici de la sessió el secretari, per indicació dels canonges, llegí l’ofici del comandant general, la Reial cèdula de 18 de juliol de 1765, per la qual el rei havia concedit el títol de capella de música reial a la que es trobava erigida i instituïda a l’oratori de santa Aina del Palau de l’Almudaina, i la resolució del capítol de 15 de novembre de 1772, per la qual s’agregà aquella a la capella de música de la catedral a petició del mestre i la resta de músics que en formaven part. Després de la lectura i una vegada assabentat del contingut de la reial cèdula, el capítol acordà inserir-la a l’acta d’aquell dia, no sense subratllar i ressaltar aquelles frases que en opinió dels canonges reforçaven la postura del capítol en l’assumpte.

El Rey

Por quanto por parte de D. Rafael Generes pro. Maestro de Capilla de la de Musica establecida en el Real Oratorio de Santa Ana, sito en el Castillo, o Palacio de la Ciudad de Palma en el mi Reyno de Mallorca, y demas individuos de ella, se me representó: Que en virtud de Bula Apostolica, consiguieron el año de mil setecientos treinta y quatro, facultad para erijir Cofradia en dicho Real Oratorio, bajo el Titulo de Santa Cecilia: Que esta Bula fue cometida al Nuncio de Su Santidad, y la delegó en el Rvdo. Obispo de Mallorca, el qual precedido el Decreto de la Real Audiencia para el cumplimiento hizo dicha ereccion en el año de mil setecientos treinta y seis: Que todo este tiempo ha asistido la Musica de dicha Capilla a las funciones celebradas en el Oratorio por mi Real Audiencia, y particualres, como tambien a quatro festividades que es de su obligacion celebrar en cada un año, y son la de Ntra. Sra. del Pilar, Santa Ana, San Fernando, y San Hermenegildo: Que deseando añadir a estas festividades annualmente la de San Carlos, y en el dia siguiente celebrar un Aniversario en sufragio de los Sres. Reyes y Real familia: Me suplicavan fuese servido honrarles con el Titulo de Musia Real o Capilla Real de dicho Oratorio, respecto de valerse

¹⁹⁷ Ibídem, ff. 173 v. i 181 r.-183r.

la expresada mi Real Audiencia de ella para todas sus Funciones, y de tener alli establecida la Cofadria: Visto en el mi Consejo de la Camara con lo informado por dicha Real Audiencia y lo expuesto sobre todo por mi Fiscal, y teniendo presente por el informe de dicha mi Real Audiencia que no resulta perjuicio a terzero, pues el animo de los suplicantes, ni es estancar la Musica, ni perjudicar la libertad de los naturales de la Isla, para poder elegir si quieren la Capilla de la Catedral en todas las otras funciones que no hay obligacion de celebrarse en dicha Real Capilla; me consultó dicho mi Consejo de la Camara lo que se le ofrecia y parecia en tres de Junio proximo pasado, y por resolucion a dicha Consulta, he venido en conceder a la mencionada Capilla de Musica establecida en el Real Oratorio de Santa Ana, sito en el Palacio, o Castillo de esa Ciudad, el Titulo de Musica Real o Capilla Real, pero sin mas que el titulo honorifico, y sin esencion de la Jurisdiccion ordinaria. Por tanto en virtud de la presente concedo a la expresada Capilla de Musica establecida en el Real Oratorio de Santa Ana sito en el Palacio o Castillo de dicha Ciudad de Palma el Titulo de Musica Real o Capilla Real, con la calidad y circunstancias expresadas. Y en su consecuencia mando a Vos mi Comandante General, Regente y Audiencia del dicho mi Reyno de Mallorca, y a otros qualesquier mis ministros, y personas a quienes en qualquier manera pueda tocar, y toque, tener noticia de esta mi Real resolucion lo tengais entendido, haciendo registrar esta mi Real Cedula donde convenga para que siempre conste, entregandola despues original a la referida Capilla para en guarday uso de la gracia concedida. Que asi es mi voluntad. Fecha en Madrid a diez y nueve de Julio de mil setecientos sesenta y cinco.

Yo el Rey

Por mandado del Rey nuestro Sr. Nicolas Mansano y Marañon.

Seguidament, els canonges reflexionaren sobre el contingut de l'ofici del comandant general. Sobre la pretesa autoritat d'aquest sobre la capella de música de la catedral a causa de la unió de la capella de santa Aina, els canonges opinaven que no li podia competir cap dret, perquè agregant-se els músics de la capella reial a la capella catedralícia s'havien ofert a subsistir amb la resta sota l'autoritat del capítol. És més, que l'erecció de la capella de música de santa Aina en capella reial no podia atribuir autoritat alguna als comandants generals, principalment després d'estar unida a la de la catedral, ja que el rei només li havia concedit el títol honorífic de música reial, sense exempció de la jurisdicció ordinària que, gràcies al gaudi del fur eclesiàstic, per als músics de la capella de música catedralícia era la del bisbe. En conseqüència d'aquestes facultats absolutes i que eren privatives, després de la unió mencionada, el capítol les havia exercit com abans, sobre tots els músics que en aquella època formaven la capella musical sense cap dependència del comandant general, admetent i acomiadant per si mateix els músics que havien donat motius, com la resta de dependents que servien a la

catedral. Per als canonges, corroborava aquesta raó el fet que des de la unió, cap dels comandants generals precedents a l'actual no tan sols no havien reclamat aquella autoritat sobre la capella de música sinó que havien reconegut el domini i autoritat absoluta que el capítol tenia sobre ella, especialment el difunt marquès d'Alòs –en temps del qual i per la seva superior insinuació es dugué a terme aquella unió– el qual, després de dita unió, en reconeixement de les facultats del capítol sobre la capella de la catedral, no havia dubtat en fer diverses vegades en el seu nom recomanacions a través d'alguns capitulars perquè el capítol admetés algun músic a la capella o perquè es millorés l'haver a algun dels que ja hi estaven incorporats. Per tant, tenint en compte que no podia estar més justificat el motiu que havia tingut el capítol per a l'expulsió de Pere Joan Lliteras, el seu germà i la resta d'associats, els canonges acordaren contestar al comandant general amb un ofici en el qual figuressin les antecedents reflexions. L'únic canonge que es mostrà contrari a l'acord fou Jaume Sureda, que opinà que el capítol havia de contestar al comandant general “que si era de su gusto el Cavildo para complacerle, no tendría reparo en bolver a admitir a los Músicos que havia expelido de la Capilla”. Per a la confecció de l'ofici es comissionaren els canonges Francesc Ferrer de Sant Jordi, Jaume Oliver, arxiver, i Joan Antoni Colom, protector de la capella de música.¹⁹⁸

Quatre dies més tard, en la reunió celebrada el 12 de març, els tres canonges presentaren l'ofici al capítol, acompanyat d'una còpia de la Reial Cèdula anteriorment transcrita. En ell, es ressaltaven les frases que havien estat subratllades amb anterioritat en aquell document reial i es defensava la facultat absoluta del capítol per a admetre i expulsar els músics. Cap dels capitans generals anteriors havien posat en dubte aquella facultat i, encara més, el capità general marquès d'Alòs, sota en mandat del qual s'havia realitzat la unió d'aquelles dues capelles, no dubtà en els anys posteriors a recomanar músics per a la capella de la catedral i, fins i tot, millorar els emoluments d'alguns altres. Després de justificar l'expulsió dels músics, per les insubordinacions i poc respecte que aquests havien mostrat als mestres de capella, i en conseqüència al capítol, els tres canonges exposaven que si en comptes d'acudir i buscar la seva protecció i aprovació per a erigir de bell nou la capella del palau, els músics haguessin implorat la seva mediació davant el capítol per a tornar a formar part de la capella de la qual havien estat expel·lits, el capítol, en haver comprovat el seu arrepeniment, no hagués dubtat ni

¹⁹⁸ *Ibidem*, ff. 183 v.-185 r.

un moment en tornar-los a admetre. Finalment, al document es resumien els dos principals objectius: informar el comandant general i la servitud condicionada del capítol vers la màxima autoritat militar.

Exmo Sr.

El Cavildo ha visto con la debida reflexion el officio que V.E. tuvo a bien pasarle en 5 de este Mes motivado por Pedro Juan Lliteras, su Hermano Antonio y demas asociados, y para su contextacion acordó uniformemente trasladar a la superior noticia de V.E. la Copia adjunta de la Real Cedula fechada en Madrid a 19 de Julio de 1765, por la qual acreditará V.E. de equivocadas quantas haya recibido sobre el origen de la materia, en que reclamaron a V.E. los sobredichos Musicos, y el que tenia la Capilla Musica por su denominacion Real, que fue unicamente un Titulo Honorifico sin perjudicar la libertad de los Naturales de esta Isla para arbitrar la eleccion de las dos Capillas, que havia en aquel entonces, y sin esencion de la Jurisdiccion Ordinaria, como literalmente lo dice la Real Cedula. Bajo este supuesto, y el que ya el Cavildo tiene manifestado a V.E. con Copia anterior pedida por el secretario de la Capitania General D. Francisco Miguel de Orrios para la inteligencia de V.E. en quanto a union, o agregacion del Cuerpo de Musica de la Capilla de Santa Ana a la de nuestra Santa Iglesia en que se firmaron todos los que componian la primera, sugetandose en lo que cupiese de su parte bajo la direccion y Authoridad del Cavildo con reciproca comunicacion de todos los derechos, y prerrogativas, que una, y otra disfrutava. Se hace asi reparable, que hayan podido impresionar a V.E. algun estorvo el goze de la Facultad absoluta del Cavildo y que le es nata en admitir, y despedir por si solo a los Musicos, como los demas dependientes, que en las Clases sirven a la Santa Iglesia, que hayan dado motivo. Y en prueba de esta produccion por lo respectivo a los Musicos sepa V.E. que el Capitan General de esta Egercito, y Reyno Marques de Alos, que en su tiempo se hizo la union de las dos Capillas, sus inmediatos sucesores, y todos Predecesores de V.E. jamas hizieron la menor insinuacion en quanto a dudar, que el Cavildo es el que tiene el Dominio, y la Authoridad de despedir, o admitir los Musicos, segun lo exigiesen las circunstancias, y oportunidades: Y aun mas: El Marques de Alos uniformadas ya las dos Capillas Musicas, si alguna vez quiso inclinar a que alguno entrase en Plaza de Musico, o mejorase de sueldo lo insinuava al Cavildo a su Nombre por mediacion de alguno de los que lo componen. En realidad es asi, y que el Cavildo discurrió muy de espacio las continuadas faltas de Pedro Juan Lliteras, su Hermano, y asociados antes de despedirles, a que se vio precisado, pues sus inobediencias a los Maestros de la Capilla, quando los llamavan al cumplimiento de su Profesion, y en casos de importancia, muy lejos de asistir se demostravan perezosos, morosos, y mas propriamente voluntariosos, en seguimiento de su poco respeto, y no teniendolo a los Maestros, por ellos transciende al Cavildo, y de esto dieron la mayor prueba, como del poco caso, que hizieron al verse despedidos; pues estandoles a mejor partido, y siendoles de mas cuenta, que quando el Dean de esta Santa Iglesia y el Canonigo D. Francisco Ferrer de St. Jordi insinuaron a V.E. la providencia su expulsion, que asi como V.E. les significó, que Pedro Juan Lliteras en su Nombre, el

de su Hermano, y los demas se havia solicitado el que les concediese licencia para formar una nueva Capilla Musica, huviesen implorado la recomendacion de V.E. para que el Cavildo les reintegrase, sin haver buscado otros medios de introducirse en las Iglesias, y demas funciones publicas, a que asiste la Musica de la Cathedral, con lo que siguieron aquella primera impresion de que está persuadido el Cavildo y deve presenciara, de que en los Musicos despedidos obrava, no la de haver hecho caso de verse fuera de la Capilla de la Cathedral, afianzados en que por su Habilidad o algun otro merecimiento lo tendrian o sia acaso se lo sabrian ganar por no constituirse en la Clase de infelizes; lo que serviria de compasion al Cavildo si a su devido tiempo se huviesen demostrado con aquella humiliacion, y profundo rendimiento que bastase al Cavildo para jamas dudar de que era Reas, sincero, y en todo proprio de unos subdito del Cavildo arrepentidos de los motivos, que obligaron su despedida.

Crea V.E. que el Cavildo con esta contextacion se ha propuesto dos objetos, que son el de cerciorar a V.E. con la sencillez, que corresponde, y el de que V.E. se prometa la continuacion de los deseos del Cavildo en tenerle complacido en lo que sea agraciable, con los de que Dios guarde a V.E. muchos y felizes años. Aula Capitular de Palma, en Mallorca, y 12 de Marzo de 1792.

El capítol acordà enviar-lo al comandant general, signat pel vicari capitular i el protector de la capella de música. Segons la certificació que consta a l'acta d'aquella sessió, el secretari entregà l'ofici al comandant general l'horabaixa d'aquell mateix dia.¹⁹⁹

Una vegada enviat l'ofici només quedava resoldre la qüestió de la readmissió de Joan Estrader i Antoni Ferrà, els dos músics que ja ho havien sol·licitat a la primeria del mes de febrer i que el capítol encara no havia decidit. Mentre els canonges recollien les informacions necessàries per a la readmissió dels dos músics, el 15 de març l'ajuntament estudià les dues sol·licituds presentades per Joan Estrader i Feliu Pons en les quals demanaven que fossin reintegrats a les places de les quals havien estat apartats. Els regidors acordaren que es tornarien a tenir en compte quan les requerís el consistori.²⁰⁰ Per la decisió presa, no hi ha dubte que els regidors esperaven el resultat de les gestions que s'estaven duent a terme a la catedral per a la readmissió d'Estrader. En aquest sentit, en la reunió del 27 de març, el capítol comissionà el canonge Josep Montes perquè s'informés amb els mestres de capella sobre l'utilitat que podrien aportar a la capella Estrader i Ferrà i perquè esbrinés amb els regidors de la ciutat si tindrien cap inconvenient en què el capítol admetés a la capella de música catedralícia el músic

¹⁹⁹ *Ibíd.*, ff. 187 v.-188 v.

²⁰⁰ AMP. Actes municipals, sig, AH-2116, f. 98 r.

Estrader, “atento a haverle privado de la Plaza de Música, que obtenia en la Ciudad, no con otro motivo, que con el de haverle expelido de la de esta Catedral”.²⁰¹ Dos dies més tard, en la reunió celebrada el 29 de març, el canonge Montes informà que s’havia entrevistat amb alguns regidors, els quals li havien assegurat que no tan sols no tindrien cap inconvenient en què el capítol readmetés Joan Estrader a la capella musical sinó que, endemés, s’interessaven en l’assumpte i que els mestres de la capella es mostraven d’acord amb l’utilitat que podrien aportar a l’agrupació els dos músics, Estrader i Ferrá. En conseqüència de l’exposició, per vots uniformes, els canonges admeteren una altra vegada els dos músics, “con partes enteras fuera de la Santa Iglesia reservandose S.S. proveherles, a proporcion del mérito de cada uno, de Porción dentro de la Santa Iglesia al paso que fuesen vacando atento a que en el Dia estavan todas provistas”.²⁰² Una vegada confirmada la seva admissió a la capella de música de la Seu, el 17 d’abril els regidors de l’ajuntament reintegraren a Joan Estrader la plaça de ministril que havia ocupat abans de la seva expulsió.²⁰³ Amb aquest nomenament, deixà de servir la plaça Martí Ballester, que havia substituït Estrader els mesos que havia estat expel·lit.

No tingueren tanta sort els altres músics, Feliu Pons i Josep Antoni Garcin, que decidiren continuar la seva activitat musical agregats a la capella de música de santa Aina, juntament amb la resta de músics expel·lits de la capella catedralícia. L’únic que intentà recuperar la plaça de ministril en els mesos posteriors fou Feliu Pons. A la reunió del consistori, celebrada el 6 de juliol de 1792, els regidors tingueren present una petició seva en la qual sol·licitava el seu reintegrament a la plaça de música de la ciutat que ocupava abans de la seva expulsió. El consistori acordà que “haciendo constar Felipe Pons haversele reintegrado de la plaza de Musico por el Cabildo Eclesiástico como lo hizo constar Juan Estrader, se le reintegrará en la de esta Ciudad”.²⁰⁴

En aquell estat, el 18 d’abril, es reuní el capítol en cercle i després d’escoltar una exposició del canonge Josep Montes, nou electe per torn protector de la capella de música, “lo que ofrecia a S.S. justo motivo para recelar algunas novedades en asunto de Musicos”, el capítol acordà, a fi de discórrer amb el remei oportú sense que fos necessària la celebració de reunions capitulars, comissionar al propi canonge protector i als canonges Ferrer, Lobo i Joan Antoni Colom, perquè en l’assumpte poguessin

²⁰¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, f. 195 v.

²⁰² Ibídem, ff. 196 v.- 197 r.

²⁰³ AMP. Actes municipals, sig. AH-2116, f. 100 v.

²⁰⁴ Ibídem, ff. 300 v.-302 v.

acordar i obrar tot allò que els paregués conduent, útil i necessari, donant-los totes les facultats que residien en el propi capítol.²⁰⁵ Cal anotar al respecte que l'elecció dels comissionats motivà una certa polèmica. El 20 d'abril, se cità per a celebració d'una reunió extraordinària del capítol catedralici. En ella, el vicari capitular, el canonge Francesc Ferrer de Sant Jordi exposà que el motiu d'haver convocat aquella sessió extraordinària era per a comunicar que el dia anterior, havent convingut que es reunirien en sa casa amb el canonge protector i la resta de comissionats a fi de tractar l'assumpte dels músics i prendre l'acord més convenient "atendidas las ocurrencias presentes", en avisar el bidell al canonge Joan Antoni Colom aquest havia contestat que li estranyava l'avís ja que entenia que en el seu lloc havia quedat nomenat el canonge Joan Barceló. Poc després d'aquest fet, el vicari capitular havia rebut una carta del canonge Colom en la qual especificava que la reunió en la qual es nomenaren els comissionats no hagués tingut que ser en cercle sinó capítol i amb citació per música i recriminava "que habiendose originado las diferencias de una Providencia mia quando Protector, y no habiendose contado para ninguna de quantas se han tomado posteriormente con los Musicos, no puedo concurrir con VV.SS. para ningun asunto de este genero". Davant el contingut de la missiva, els comissionats havien decidit que l'assumpte s'havia de tractar en reunió capitular. Després d'escoltar la relació antecedent, d'haver llegit la carta del canonge Colom i haver mantingut una llarga conferència sobre els fets, els canonges decidiren, a fi d'acordar una resolució convenient, convocar una reunió extraordinària per al dia 24 d'abril, "expresando a los Sres. Capitulares al citarles el Vedel para el Cavildo de aquel dia que en el caso de no poder asistir manifestasen el motivo, y añadiendo el Sr. Canonigo D. Juan Colom, que el Cavildo necesitava de su asistencia".²⁰⁶ No hi ha dubte que el capítol volia evitar de totes les maneres possibles que no es produïssin dissensions entre els canonges tal com es produïren en el conflicte musical ocorregut en els anys vint d'aquell mateix segle, pel qual s'erigí per primera vegada la capella de música de santa Aina.

Mentre el capítol intentava posar ordre entre els canonges, el 21 d'abril, el comandant general, a la vista de la contestació que des de la catedral s'havia enviat al seu ofici de data del 5 de març, decidí erigir de bell nou la Reial Capella de Música de santa Aina. La màxima autoritat militar es basava en el dret i la potestat que li assistien

²⁰⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, f. 199 v.

²⁰⁶ *Ibidem*, ff. 199 v.-200 v.

en tractar-se d'una capella de música reial, honorífica o no, al servei del rei i el poble i, per tant, sota la seva directa autoritat. En base als fets ocorreguts des de l'expulsió i l'actitud que havia pres el capítol, intentant que aquells pobres servidors de la música no poguessin exercir el seu art, sense tenir en compte la seva opinió, ja que de l'acte d'unió no constava cap document oficial, només l'acta del capítol de canonges, Bernat de Tortosa habilità i capacità els músics perquè poguessin concórrer als actes que fossin cridats, sense cap impediment, de la mateixa manera que ho havien fet en altra època. L'acta d'erecció deia el següent:

Don Bernardo de Tortosa, Theniente General de los Reales Exercitos de Su Magestad Comandante General del Exercito y Reyno de Mallorca, e Islas adyacentes, Presidente de su Real Audiencia, Inspector del, Regimiento de Milicias etc^a.

Haviendo en la Capilla de Santa Ana de este Real Palacio Musica desde mucho tiempo erigida, y condecorada con el titulo onorifico de Musica Real sin excempcion de la Jurisdiccion Ordinaria mediante Real Cedula dada en Madrid a 13 de Julio de 1765, de la qual se mandó, por auto de este Real Acuerdo de 24 de Diciembre de 1738, se sirviesen precisamente los Gremios en todas las Fiestas que annualmente celebran a varios Santos, para evitar de esta suerte las disensiones y disturbios que se experimentavan entre los Mayordomos parciales ya de esta Musica, ya de la de la Santa Iglesia Cathedral, a la qual se supone haverse unido posteriormente la de la Real Capilla, no constando de tal union por autoridad legitima, y pareciendo solo haver Acuerdo del Cabildo Eclesiastico en que suponiendose pedimento de los Musicos de la Real Capilla de Santa Ana, dijo les admitia y admitio, para que siguiesen unidos, y agregados a la Musica de la Santa Iglesia si que para ello conste haver intervenido el Excelentissimo Señor Capitan General Marques de Alos que entonces hera, quien tampoco huviera podido perjudicar (aun quando interviniere) los derechos de esta Real Capilla, que nunca pudieran transmigrar, ni confundirse con los de la Santa Iglesia, por ser siempre, como es, Musica Real erigida con distinta autoridad a la del Cabildo Eclesiastico, y condecorada, como se ha dicho, con el titulo de Musica Real, de esta Real Capilla de Santa Ana, para que en ella existiese, y permaneciese al servicio del Rey, y de los Gefes que en su Real nombre presidiesen este Reyno en las funciones que se ofrezcan en la Real Capilla, y demas mandadas, por el Real Acuerdo: siendo igualmente libre a todos los naturales, y moradores de esta Isla valerse, si quisieren de la Musica Real para qualesquiera funciones; pues ademas de ser libre y liberal este arte, tiene la Musica de que se trata, la atendible circunstancia de Real, que la califica y autoriza mucho mas, para exercer libremente qualesquiera funciones: Haviendo acudido a mi Pedro Juan Lliteras, y otros compañeros exponiendome ya con fecha de 20 de Diciembre del año proximo pasado 1791; que el cavildo Eclesiastico los havia despedido: Suplicandome tuviese a bien restablecer la Real Capilla en los terminos que anteriormente estava, declarando a los Suplicantes por Musicos de dicha Capilla Real, en

la que puedan incorporarse los demas que quisieren; y pasado yo, despues de esperar algun tiempo a ver si mejorava su providencia, Oficio al mismo Cavildo con fecha de 5 de Marzo, de este año acordole mi autoridad en quanto a la Musica Real y situacion de los infelizes Musicos despedidos, a fin de que me manifesto si estava en animo de admitirlos de nuevo con la distincion que cada uno mereciese en el haver conforme a su avilidad y trabajo, y respondidome el Cavildo largamente pero en substancias que no tenia arbitrio para admitirlos. Siendo el referido Pedro Juan LLiteras, y demas compañeros separados, de notoria avilidad, y Musicos en su origen de esta Real Capilla de Santa Ana, de lo que no ha podido, ni puede, por ningun titulo, separarlos el Cavildo Eclesiastico, sin contar con mi autoridad, a quien pertenece en nombre del Rey Nuestro Señor, la proteccion de dicha Real Capilla, y estando los sobredichos Musicos separados de la Santa Iglesia, y aviles en la facultad, en la mas triste, y lamentable situacion, no pudiendo ganar su Pan por haverse extendido la providencia del Cavildo a prevenir que no pudiesen de exercer funcion en parte alguna, aun fuera de la Santa Iglesia Cathedral; he venido en declarar, como declaro; Que el referido Pedro Juan Lliteras y compañeros, son y permanecen, deben ser y permanecer Musicos de esta Real Capilla de Santa Ana, y Cofadria de Santa Cecilia, a la que puedan unirse, y agregarse todos los que libre, y voluntariamente quisieren. Restaurando como restauro, y bolviendo como buelvo a su pristino estado (en quanto de hecho y no de derecho hiviase procedido) la expresada Musica de esta Real Capilla de Santa Ana, para que haga, y exerza todas las funciones de su instituto, y las mandadas por el Real Acuerdo: no estancando la Musica (como se expresa en la citada Real Cedula) ni perjudicando la libertad de los naturales de la Isla para poder elegir, si quieren, la Capilla de la Cathedral en todas las otras funciones que no hay obligacion de celebrarse en esta Real Capilla, o mandadas, por el Real Acuerdo. Pero declarando que por el mismo derecho de libertad, son, y deben ser aviles, y capaces, como avilito y capazito en quanto sea necesario los Musicos de la Real Capilla, para poder, como antes, concurrir siendo llamados, a qualesquiera funciones, sin estorvo, ni impedimento alguno. Y nombro, por ahora, Director de ella, al mencionado Pedro Juan Lliteras. Y mando que por el Secretario de la Capitania General, se les de las copias autorizadas que pidan de esta mi declaracion, y auto, para su resguardo, y que no pueda ponerseles en ninguna parte, estorvo ni impedimento alguno. Dado en este Palacio Castillo Real de Palma de Mallorca, a 21 de Abril de 1792

Bernardo de Tortosa

Francisco de Orrios.

Aquell mateix dia, fou elegit i nomenat pels músics mestre de la mencionada capella musical el prevere Antoni Ferrer, per haver-ho estat en l'etapa anterior, i tot amb l'aprovació del propi comandant general, el qual comunicà la decisió al capítol. En el seu ofici, Bernat de Tortosa, després de relacionar breument els fets, especificava el següent: “No deviendo Yo [el comandant general] consentir por mas tiempo la miseria, y mendiguez de estos pobres perseguidos hasta el Dia, he tomado la resolucion de

restablecer, y habilitar la Musica de la Capilla Real de Santa Ana en el modo, que antes estava a Nombre de los expresados Pedro Juan Lliteras, y consortes, como Individuos, que son, y han sido siempre de ella”. Finalitzava el seu ofici amb un contundent: “Lo que participo a V.S. para no defraudarle de esta noticia, y que tenga entendida mi Autoridad, y Proteccion sobre la Musica de la Real Capilla de Santa Ana”.²⁰⁷

En la reunió que celebrà el capítol aquell 21 d'abril ja es tingué present l'antecedent ofici, però com es tractava d'un cercle, a fi de prendre una decisió més encertada, els canonges decidiren convocar una altra reunió extraordinària per al dia 23, de la mateixa manera i amb les mateixes circumstàncies que havia estat acordat per al dia 24.²⁰⁸ Així, doncs, el 23 d'abril, els canonges tornaren a llegir l'ofici que havia enviat el comandant general i després d'una llarga conferència sobre el seu contingut, el capítol acordà que es contestés el seu rebut, “ciñiendose en la respuesta a expresar que el Cavildo estimava la atencion que acabava de merecer a Su Exa. en no haver querido defraudarle de la noticia que le comunicava en su atento, de la resolucion que havia tomado de restablecer, y habilitar la Musica de la Real Capilla de Santa Ana en el modo que estava antes: Y que el Cavildo de esta Santa permanecia en los mismos deseos que estava antes de complacer a V. Exa. en quanto alcanzasen sus arbitrios”.

Malgrat l'acord, en aquella sessió hi hagueren tres canonges que formalitzaren el seu vot de manera individual i amb un notable extremisme. El canonge Villalonga expressà que, encara que el comandant general no hagués restablert i habilitat del mode que estava abans la música de la Capella Reial de santa Aina, el capítol no podia consentir que romangués per més temps unida a la de la catedral perquè considerava la unió perjudicial a l'autoritat del capítol que havia exercit sempre amb independència d'altre sobre la capella de música catedralícia i a un mateix temps nociva al fur eclesiàstic que gaudien els músics de la mateixa per ser porcioners de la catedral. El canonge Francesc Ferrer de Sant Jordi digué que podia estranyar-se que els músics expel·lits, entre els quals només Antoni Lliteras i Joan Carrió formaren part de la capella de música de santa Aina, tan lliurement intentessin i poguessin aconseguir separar la unió que es féu de les dues capelles musicals per a tallar d'arrel les diferències i discòrdies, i l'esperit de partit que es notava amb inquietud entre les famílies naturals del país, i que ja començava a renàixer, després d'haver-se introduït en

²⁰⁷ ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 12 r.-13 v.

²⁰⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, ff. 202 v.-203 r.

algunes funcions Pere Joan Lliteras i els seus associats. Endemés, agregà que molt al contrari de contemplar-se pobres, infeliços, captaires, aquests no es detenien amb pública descaradura a fer malbé el bon concepte i respecte degut al capítol pel seu caràcter. Per això, el canonge concloïa que en idèntiques circumstàncies el capítol podia obrar de la manera que li paregués. Finalment, el canonge Jaume Oliver era del parer que el capítol donés ordres als mestres de la capella de música de la Seu perquè recollissin i apromptessin tots els papers que existissin i fossin de la capella de música de santa Aina abans d'unir-se a la de la Seu i que en la contestació que s'havia de fer al comandant general s'especificués que aquests s'entregarien a la persona que ell indiqués.

Conforme a la resolució presa pel capítol, el dia 24 els canonges Pasqual Dezcallar i Jaume Oliver signaren l'ofici que contestava la comunicació del comandant general, al qual es respirava un cert aire de malestar, expressat, com no podria ser d'una altra manera, amb una barreja de cortesia, educació i respecte a l'autoritat, però, amb un rerefons picant.

Exmo. Sr.

El Cavildo de esta Santa Iglesia en el atento de V.E. de 21 del que rige ha visto con una satisfaccion muy particular la atencion, que V.E. acaba de practicar con este Cuerpo Eclesiastico en comunicarle la noticia de haver restablecido, y habilitado la Musica de la Capilla Real de Santa Ana en el modo, que antes estava.

Haviendo sido este el gusto de V.E. desea el Cavildo de esta Santa Iglesia ardientemente y pide a V.E. con el mayor encarecimiento, no quiera defraudarle del que tendrá, en que V.E. con este motivo tenga a bien proporcionarle reiteradas ocasiones de contribuir al de V.E. en quanto alcancen sus arbitrios. Mientras queda rogando constantemente a Dios para el acierto de V.E. para su mayor prosperidad, y conservacion. Aula Capitular de Palma, y 24 de Abril de 1792.

Exmo Sr. B.L.M. a V.E. sus mas atentos seguros servidores.

Por el Cavildo y Canonigos de la Santa Iglesia de Mallorca

D. Pasqual Dezcallar Canonigo

D. Jayme Oliver Canonigo

Segons consta a les diligències practicades pel secretari Bartomeu Quetglas, inserides a l'acta de la reunió del 21 d'abril, l'ofici fou entregat al comandant general l'horabaixa del dia 25 d'aquell mateix mes.²⁰⁹

Mentre es confeccionava l'anterior escrit i s'entregava al seu destinatari, els

²⁰⁹ *Ibíd.*, ff. 203 v.-206 r.

canonges continuaren prenent acords amb la finalitat d'arraconar i aïllar el màxim possible l'activitat de la capella de música novament instaurada. Com ja havia succeït en èpoques anteriors en què havia hagut excisió dels músics, el capítol tractà d'impedir, de totes les maneres possibles, que els particulars, institucions i comunitats religioses contractessin la nova agrupació musical per a solemnitzar les seves celebracions. En aquest sentit, en la reunió celebrada el 23 d'abril, els canonges recordaren que en èpoques passades tenien acordat que no celebressin –l'acta utilitza el verb cantar– els capitulars en cap funció en què hi intervingués la música de la Capella Reial de santa Aina i que en el dia després d'haver-la separat el comandant general de la de la catedral no subsistia el menor motiu per a renovar aquella resolució. En atenció a aquella reflexió, per vots uniformes, el capítol acordà, com si es tractés d'una vulgar picabaralla entre dos nins, que a partir d'aquell dia cap capitular celebrés o prediqués en les funcions d'aquelles comunitats o esglésies a les que assistís la mencionada capella musical.²¹⁰

El següent pas fou comissionar els canonges Ferrer, Lobo, Barceló menor i el protector de la música, perquè informessin el bisbe de la diòcesi, Pedro Rubio Benedicto y Herrero, de tot el que havia succeït en l'assumpte dels músics, de tot el que havia mediat i donat ocasió per a la divisió feta pel comandant general d'ambdues capelles i tot allò que trobessin conduent sobre el particular.²¹¹ Malauradament, no sabem quina fou la resposta oficial del bisbe a l'assumpte, encara que suposem que no fou del grat del capítol, ja que a les actes no hi ha cap rastre d'aquella diligència. No creiem possible que el bisbe com a bon regalista –havia estat proposat al Papa pel propi rei Carles III– s'atrevis a qüestionar l'autoritat del comandant general, màxima autoritat del rei a l'illa.

Ni l'intent d'arraconar la nova capella, utilitzant la preeminència eclesiàstica que havien exercit els canonges fins aquell moment, ni el fet d'involucrar el bisbe en l'assumpte, perquè actués de defensor del capítol davant l'amenaça i la ingerència del poder civil i militar produïren els efectes esperats i la música de la Capella Reial de santa Aina de cada vegada augmentava la seva activitat sota la protecció reial. Així ho inferim dels acords presos en les sessions capitulars celebrades el 25 de maig i el 27 de juny de 1792, poques setmanes després de la instauració oficial de la capella pel

²¹⁰ *Ibíd.*, f. 206 v.

²¹¹ *Ibíd.*, ff. 207 v.-280 r., acta del 27 d'abril de 1792.

comandant general. En la primera, el canonge Josep Montes exposà que des que s'havien separat les dues capelles fins a aquell dia, la de la Seu havia sofert el perjudici de perdre prop de cent seixanta lliures i que ho feia present per si el capítol creia convenient acordar algun arbitri a fi d'indemnitzar-la d'aquell dany. Després d'una llarga conferència i per la majoria de vots, els canonges acordaren que del producte del llegat de l'il·lustríssim Joan Baptista Desbach, bisbe que fou d'Urgell, es donessin als músics cent seixanta lliures moneda del país, a compte del crèdit considerable que tenia el capítol després de les quantitats que havia lliurat de la mesa capitular en qualitat de reemplaçament del mencionat llegat per a joies i ornament de la catedral.²¹²

Més contundent i previsor fou el capítol en l'acord del 27 de juny. En aquella reunió, després d'haver acordat una gratificació demanada pels domers i primatxers, el capítol recordà l'estretor econòmica que patia la capella de música amb motiu de la separació. En opinió dels canonges, amb aquest motiu, els músics de la catedral es trobaven més exposats a la contingència de patir alguna necessitat i per consegüent importar-los algun socors. Si destinaven les almoines que havien de repartir a altres contingències, els músics podien quedar desatesos per falta d'arbitris i, en iguals casos, els canonges consideraven creditors a la preferència els músics com a dependents seus que eren. Per tot això, per majoria de vots resolgueren que a partir d'aquell moment les almoines que haguessin de repartir es reservessin per al socors de les urgències i necessitats dels músics catedralicis, "reservandose sin embargo S.S. no obstante esta resolucion, la Facultad de dispensarla a otros sugetos segun lo exigiesen las circunstancias de la necesidad, que se expusiera en los Memoriales que acostumbran presentarse por Limosna, y cuya admision no quiso S.S. pudiese embarazar con este motivo con la aplicacion de las limosnas a las necesidades de los Musicos referidos".²¹³

Com veurem més endavant, en els mesos posteriors els ajuts econòmics i la protecció capitular als seus músics continuaren amb una certa assiduitat, no només amb la intenció de esmenar aquella situació econòmica desfavorable, també en un clar intent d'evitar el transfuguisme i que la capella catedralícia, i en conseqüència el capítol, perdés el monopoli i la preeminència que havia exercit durant segles.

²¹² *Ibíd*em, f. 212 r.

²¹³ *Ibíd*em, ff. 218 r.-218 v.

Insults i trompades entre els músics de les dues capelles

Sens dubte, la situació que acabem de relatar era propícia perquè augmentés la tensió entre els músics de les dues capelles musicals. Tensió que en ocasions es traduï en agressions verbals i físiques. És el cas dels fets ocorreguts a la darrereria del mes d'agost de 1792, que tingueren com a protagonistes músics d'ambdues capelles musicals, la de la catedral i la reial, a causa dels quals es formà un expedient informatiu a la cúria eclesiàstica mallorquina i s'arrestà de manera cautelar alguns d'ells.

Segons consta a l'expedient titulat *Sumaria información recibida a instancia de Antonia Boscana madre de Felipe Pons músico de la Capilla Real contra los músicos de la catedral*, custodiat a l'Arxiu Diocesà de Mallorca,²¹⁴ el 23 d'agost d'aquell mes i any comparegué davant el vicari general interí de la diòcesi, el felanitxer Joan Binimelis Puig (1756-1826), Antònia Boscana a fi de denunciar que el seu fill Feliu Pons, músic de la Capella Reial de santa Aina es trobava impedit al llit amb molts cops i contusions al cap, després d'haver rebut una brutal agressió la nit anterior. La mencionada es querellava contra Antoni Ferrà, músic el Regiment de Milícies i de la capella de la catedral, Joan Dols, Martí Ballester, el prevere Sebastià Ginard i el sotsdiaca Antoni Cladera, tots quatre músics de la capella de música de la catedral, i contra Miquel Jaume, company de Feliu Pons a la Capella Reial, com a culpables de l'agressió.²¹⁵ D'entrada, de la denúncia resulta sorprenent la implicació i la participació en l'apallissament dels dos eclesiàstics, Ginard i Cladera, que, en teoria, segons el seu estat havien de ser contraris a qualsevol agressió. Tal era el nivell de crispació i enfrontament al qual s'havia arribat, fruit de la disputa mantinguda entre el capítol i el poder civil i militar.

De manera immediata, el Vicari General interí manà citació personal a cadascun dels músics implicats perquè compareguessin a les nou de matí del dia següent davant el tribunal eclesiàstic. Malgrat això, abans que els músics citats exposessin els fets des del seu punt de vista, el vicari general volgué rebre declaració de l'agredit i amb aquest objectiu, el dia 24, el prevere i doctor Francesc Arbona es desplaçà a casa del ferit, el qual es trobava al llit, baldat i malalt, perquè havia estat precis practicar-li una sangria.

²¹⁴ ADM, sig. 18/10/13. L'expedient ha estat estudiat recentment per VICH, Llorenç: "Feliu Pons, un músic de la Capella Reial palliat l'estiu de 1792" dins *Estudis Musicals* (EM) XV (2008), p. 99-106.

²¹⁵ *Ibidem*, ff. 1 r.-1 v.

Després del preceptiu jurament, el doctor li prengué declaració dels fets. En ella, Feliu Pons, primerament digué que era fill de Jordi i d'Antònia Boscana, de 25 anys d'edat, natural de Palma, músic del Regiment de Milícies i de la Capella Reial. Després començà a declarar els fets i digué que al voltant de la una de la matinada del dia 22 d'agost es trobava dormint damunt un banc de la Rambla i sentí que el punxaven i el maltractaven. En despertar-se, intuï que amb un poc de foc li miraven la cara dos homes i altres dos que es trobaven un poc més apartats, els quals no reconegué. Aleshores agafà el garrot que duia i s'aixecà, i en aquell moment, dos dels homes l'agafaren pel coll, començaren la baralla, caigueren a terra i posteriorment la continuaren dins la síquia de la Rambla. Fou en aquell moment, quan reconegué el músics Joan Dols, que no deixava de colpejar-lo, i als mencionats Ferrà, Ballester, Ginard i Cladera. La baralla durà prop de mitja hora i Feliu Pons reconegué que arribà a perdre les forces. També reconegué al seu company Miquel Jaume, el qual volia aturar la baralla cridant a la resta de músics, advertint-los la identitat de l'agredit. Mentre això es produïa, Pons s'aixecà del terra entre els cops dels agressors, fins al punt d'arribar a posar-li el cap contra les pedres. Després, Pons declarà que pogué arribar fins a la casa de Joana Maria Boscana, una tia seva, on hi trobà el marit d'aquesta, Cristòfol Company, els seus cosins germans Antoni Company i Joan Marcó i altres persones desconegudes, els quals es dirigiren a la Rambla, però els agressors ja havien desaparegut. Una vegada acabada la declaració, Pons la signà i afirmà que mai no havia tingut cap assumpte amb els mencionats músics i "solo al presente puede decir que los músicos de la Cathedral llevan grande ojerisa á los de la Capilla Real, lo que es público y notorio".²¹⁶

Després de llegir aquesta primera declaració, el Vicari General ordenà que el prevere Sebastià Ginard i el sotsdiaca Antoni Cladera es presentessin immediatament a la Casa de la Missió i que la resta de músics romanguessin arrestats a casa seva. De tots ells, tan sols Miquel Jaume no complí l'ordre donada pel Vicari General perquè, segons ell, el seu superior era el comandant general, per ser músic de la Capella Reial.²¹⁷ Cal recordar que els únics músics que depenien de la justícia eclesiàstica eren els de la catedral a causa del fur eclesiàstic que gaudien. La resta de músics estaven supeditats a la justícia ordinària, com era el cas dels que pertanyien a la Capella Reial, sota la protecció del comandant general.

²¹⁶ *Ibíd*em, ff. 2 r.-6 v.

²¹⁷ *Ibíd*em, ff. 7 r.-7 v.

L'endemà es reuní el capítol de la catedral a fi de tractar l'assumpte. En aquella reunió, el canonge Josep Montes, protector de la capella de música, exposà que havia fet reunir els canonges per a comunicar-los la novetat d'haver quedat arrestats alguns músics de la capella amb motiu de la baralla que havien tingut amb un altre de la Capella Reial. Com que en els propers dies la capella havia de solemnitzar moltes funcions, en les quals es notarien a faltar els arrestats, feia present la situació perquè es prengués l'acord més oportú. Després d'escoltar la relació, el capítol resolgué que el secretari capitular passés un ofici al provisor eclesiàstic a fi d'aconseguir la llicència oportuna per als músics arrestats, "precisamente para asistir a las Funciones de su Capilla, con el motivo insinuado del perjuicio, que esta sentiria, y de la falta, que hacian los Musicos detenidos en sus Casas, si no podian asistir".²¹⁸ És a dir, sembla que als canonges no els preocupava que els seus músics haguessin participat en una agressió – qüestió intolerable i greu des del punt de vista social i, sobretot, eclesiàstic–, el que vertaderament els importava era la imatge que donaria el capítol presentant una capella de música amb mancances a les funcions d'aquells dies.

En la mateixa reunió, a la vista del problema que podrien sorgir en l'assumpte musical, tant de la baralla com de la situació entre les dues capelles, el capítol comissionà els canonges Lobo i Barceló menor, d'acord amb el canonge protector, perquè en el seu nom poguessin dur a terme totes aquelles accions que estimessin convenientes, segons les novetats que ocorreguessin a partir d'aquell moment en els assumptes de la capella de música.²¹⁹

Sembla que finalment l'encarregat de presentar l'ofici al vicari general no fou el secretari capitular perquè aquell mateix dia, el reverend Jaume Sancho Melis, autoproclamat mestre de les capelles de música de la Seu i de santa Aina, presentà un ofici, si cap, més contundent i reivindicatiu que les directrius manades pel capítol, en defensa dels seus músics. En ell exposava que es trobava amb la novetat que a la Casa de la Missió es trobaven reclosos el prevere Sebastià Ginard i el sotsdiaca Antoni Cladera i arrestats en les seves respectives cases els músics Dols, Ferrà i Ballester, components de la capella musical de la qual ell n'era el director. Endemés, afegia que l'altre músic, Miquel Jaume, també acabava de ser admès a la seva capella musical pel capítol, encara que havia pogut evadir-se de l'arrest i li havia reconegut els fets, que

²¹⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, f. 229 v.

²¹⁹ *Ibidem*.

havien ocorregut de la manera següent:

*...de tomar el fresco á cosa de las doze de la noche del dia 22 del que rige pasando por la Rambla equivocaron Dols, y Jaume á cierto hombre que dormia en ella, y acudiendo á despertarle observaron no ser el que pensavan, por cuiio motivo dixo Dols á Jaume lo dexasen; pero el referido hombre que fue Felio Pons otro de los Musicos de la Quadrilla que nuevamente se ha formado, sugerido de la reconcentrada malicia que cada individuo de aquella lleva contra los Musicos de la Cathedral por haverlos despedido el Muy Reverendo y Venerable Cabildo por inobedientes, y de mala conducta empezó á ultrajar á Dols con expresiones muy indecentes que como á tales se omiten, y no contento Pons acometio á Dols con la cachiporra que llevaba y rompio sobre este y viendose desarmado se agarró del mismo Dols con animo sin duda de despadazarle...*²²⁰

Com es pot observar, la versió diferia bastant de la que havia relatat Feliu Pons al doctor Francesc Arbona. La malícia que tenien els músics de la catedral vers els de la capella reial en el relat de Feliu Pons havia estat reconvertida i canalitzada contra els músics catedralicis en l'exposició del mestre Sancho. A banda d'aquestes diferents apreciacions, continuava el mestre Sancho el seu escrit amb una aferrissada defensa dels seus músics, quan afirmava que “atendido lo expuesto crehe, y aun tiene por seguro fueron los Musicos de su Capilla los ultrajados, respecto de que los de aquella quadrilla cada día estan provocando á los Musicos, aun dentro las mismas iglesias, burlandose de sus instrumentos y haciendo mofa de sus cantos, lo que ha observado el presente Director”.²²¹

Seguidament, el director de la capella de la Seu assegurava que no era la seva intenció graduar el dilecte que havien comès els implicats i aleshores aprofità per a exposar que es trobava molt apurat perquè no podria complir amb les funcions musicals programades per falta d'aquells músics tan indispensables. Per tot això, demanava al vicari general que se servís els remeis més oportuns a fi d'evitar a la capella els greus i irreparables perjudicis que se li anava a produir amb la falta d'aquells.²²² Finalment agregava i demanava, que en cas de trobar-los culpables, fossin castigats després de les mencionades funcions. Després de llegir-lo, el vicari general Binimelis decretà que es tindria en compte la súplica realitzada pel director de la capella catedralícia.²²³

²²⁰ ADM, sig. 18/10/13, f. 8 r.

²²¹ Ibídem, ff. 8 r.-8 v.

²²² Ibídem, f. 8 v.

²²³ Ibídem, f. 9 r.

Entre els dies 25 i 26 d'agost, es prengué declaració a cadascun dels acusats. El dia 25 es prengué declaració al prevere Sebastià Ginard, natural de Campos, de 29 anys d'edat i beneficiat a la parròquia de sant Miquel. Al dia següent, declararen el sotsdiaca Antoni Cladera, natural de sa Pobla, de 28 anys d'edat i beneficiat a la parròquia de santa Creu; Joan Dols, fill de Sebastià, casat, natural de Santa Maria, de 36 anys d'edat, i Miquel Jaume, fill de Llorenç, fadrí, natural de Palma i de 27 anys d'edat.

Totes les declaracions foren més o menys coincidents i de la seva lectura queden provats els fets següents: que els músics de la catedral, al voltant de les deu i mitja de la nit del dia 22, anaren a menjar un meló que havien comprat a una casa a prop de sant Gaietà; en aquell indret se'l menjaren en companyia de Miquel Jaume, el qual havien trobat al poc temps de sortir de casa; després anaren a prendre la fresca a la Rambla, on es varen seure i començaren a conversar sobre música, en el decurs de la qual Miquel Jaume afirmà que havia deixat la Capella Reial perquè li havien ofert majors conveniències; parlaren devers una hora; a la Rambla hi havia un home dormint damunt un banc; Miquel Jaume el confongué amb Jaume Olier, a qui volgueren despertar; un dels músics ho intentà tocant el capell de l'home dormit, el qual es defensà amb el seu garrot, agredint Joan Dols, i finalment començà la baralla. Tots els músics asseguraven a les seves declaracions que Miquel Jaume havia intentat defensar Feliu Pons, però ja era massa tard.

A fi d'arrodonir l'expedient informatiu, el 26 d'agost també es prengué declaració al cirurgià Joan Mestre, fill de Pere Josep, natural de Palma i de 27 anys d'edat, que fou reclamat en virtut del seu ofici. Declarà que trobà al pacient, Feliu Pons, al llit amb tres contusions a la part davantera del cap, una en el múscul temporal i altres dues a la part mitjana del cap, a la sutura sagital. En opinió del cirurgià, no es tractava de contusions accidentals ni mortals. Feliu Pons afirmà que li feia mal la part esquerra a causa de la caiguda dins la síquia, però el cirurgià no trobà cap contusió i certificà que totes elles havien pogut ser causades per objectes contundents com podrien ser pals o pedres.²²⁴

Després d'estudiar totes les declaracions, el 29 d'agost, el vicari general considerà els motius que havien provocat la causa de poca consideració i gravetat i per aquest motiu donà per conclosa la instància que havia presentat Antònia Boscana, mare

²²⁴ *Ibidem*, ff. 10 r.-24 r.

de Feliu Pons. Manà que s'aixequés l'arrest i reclusió dels músics i condemnà Antoni Cladera, Joan Dols i Martí Ballester a satisfer els danys que havien ocasionat a Feliu Pons, a pagar a parts iguals les costes de la causa i els recomanà que “en adelante se abstengan de conversaciones y disputas sobre division de las dos Musicas o cosa que pertenezca a ello”. No sabem per quin motiu a l'acte no apareix nomenat el prevere Sebastià Ginard, encara que és possible que es tracti d'un error. La sentència fou comunicada a totes les parts el dia 30 d'agost i l'endemà, Joan Dols, un dels condemnats a pagar, presentà un ofici en el qual, contestant la comunicació de la sentència, ratificava la seva innocència. Finalment, el 7 de setembre, el vicari general ordenà al fiscal el tancament de l'expedient.²²⁵

Pels fets relacionats, sembla que tot havia estat un malentès. No obstant això, es posa de manifest la tensió i la rivalitat que aleshores existia entre els músics d'ambdues capelles musicals i per la recomanació final del vicari general, sembla que aquella encesa rivalitat fou el rerefons de la baralla. En aquest sentit cal recordar que el director de la capella de música catedralícia en el seu escrit es dirigia despectivament a la capella musical de santa Aina anomenant-la “quadrilla”. Les diferències eren més que evidents i aquesta situació s'allargaria uns pocs anys més.

Reclamació dels efectes propietat de la música de la Capella Reial de santa Aina

Una vegada aconseguida la independència de les dues formacions de la mateixa manera que havien estat en anys precedents, una sota la protecció del capítol catedralici i l'altra sota la del comandant general, calia que els efectes –instruments, partitures, llibres de comptabilitat, llibres d'actes, i d'altres– que cadascuna d'elles havien aportat al patrimoni comú en la unió tornessin als seus propietaris. Ja hem comentat unes pàgines abans, que en el moment de ser expulsats, els músics s'havien presentat en casa del director de la capella de música de la Seu a fi d'aconseguir els papers de música que havien pertangut a la música de la Capella Reial de santa Aina, sense aconseguir-ho. Aquesta seria una lluita constant en els primers mesos des de la separació. Així, en la reunió celebrada el 23 de juliol de 1792, el canonge Oliver informà el capítol que tenia entès que volien llevar-se violentament als mestres els papers de música que pertanyien a la capella de música de la catedral. Una vegada escoltada la relació, els canonges

²²⁵ *Ibidem*, f. 25 v.

resolgueren que el canonge Josep Montes, protector de la música, cridés als mencionats mestres i de part del capítol els previngués que duguessin tots els papers de música per a custodiar-los a l'arxiu de la catedral.²²⁶

No hi ha dubte, que el canonge Oliver estava assabentat del llistat que en aquells dies havia confeccionat el mestre de capella de la música de santa Aina a fi de reclamar els efectes que havien pertangut a la capella reial i a la confraria de santa Cecília, el contingut del qual era el següent:

Relacion de los efectos de la Real Capilla Musica y correspondientes a la cofadria de Santa Cecilia, los quales indevidamente estan ahora en poder de los Musicos de la Santa Iglesia Cathedral.

Propios de la Cofadria

El Breve de Su Santidad con un estuche para su resguardo
La Real Cedula original de su Ereccion
Dos reliquias de la Santa
Una Imagen de Escultura de Santa Cecilia
La Lamina de estampar la Imagen
El sello que husa el secretario de la Capilla
Una Arca donde se guardan varias Proviciones, y Decretos de la Real Sala sobre Privilegios, y fundaciones a favor de la Capilla Real.
Dos Roquetes con randa, y dos sotanas asules para los Muchachos.
La campana de mano
La Bolsa para recoger la Limosna de la Cofadria
Los libros de los cofadres de Santa Cecilia
Los Libros en que se notan las determinaciones, y gastos de la cofadria.

Propios de la Capilla Real

Las Plaguetas antiguas sobre cuentas de la Musica.
El contrabajo que costeo, y ya tenia la capilla Real.
Dos cajonsitos, y Bolatines para votar los Musicos en secreto.
Los Papeles de solfa que al tiempo de la supuesta reunion llevó, y entregó al Maestro de los Musicos de la Santa Iglesia Cathedral, los quales existen, toda via, y se estan sirviendo de ellos.

Palma 19 Julio de 1792

Antonio Ferrer Pro. y Maestro. [rub.]

Convé aprofitar el llistat per a fixar-nos en dos objectes de poca vàlua, però, a la vegada, importantíssims, perquè denoten una major llibertat dels músics de la Capella Reial a l'hora de triar i incorporar nous efectius a la formació respecte als de la catedral. Ens estem referint als dos caixonets i les paperetes per a votar els músics de manera

²²⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, f. 221 r.

secreta. Com a formació que gaudia de total autonomia, és a dir, que no depenia d'altre òrgan administratiu eren els propis músics els que escollien o expulsaven els seus companys, aquells amb els quals havien de fer parts en les músiques. Probablement, la forma d'elecció fos la mateixa que es practicava a la capella de la catedral, ja que els primers estatuts de la capella musical de santa Aina eren idèntics als que estaven en vigor a la catedral abans de la primera ruptura. L'única diferència existent era que a la catedral era el capítol el que donava l'aprovació definitiva a les propostes dels músics i, per tant, el que gaudia de la potestat nominativa i sancionadora.

L'antecedent relació fou enviada pel comandant general al vicari capitular el 19 d'octubre de 1792, junt amb un ofici en el qual, després de realitzar la reclamació, l'argumentava de la manera següent: “No puedo a la verdad mirar con indiferencia una solicitud tan justa de unos Hombres, que habiendo antes merecido mi compasion, son acrehedores en el dia a mi Proteccion, y amparo, ni desentenderme de que la Capilla de esa Santa Iglesia se ha valido contra toda razon del Breve, y Cedula Real, para aparentar, que ella es la verdadera Musica Real menospreciando mi autoridad, y Decreto, executando otras gestiones verdaderamente ajenas de la caridad, y politica Christiana”. Finalment, demanava el comandant general, que el capítol imposés la seva autoritat a fi de mantenir els músics en els límits de la justa moderació i respecte a les seves decisions i disposés que fos restituït a la Reial Capella de santa Aina tot el que havia referit amb la màxima brevetat possible, “avisandome con la misma su resolución para tomar yo las medidas convenientes”.

Els dos documents es tingueren presents en el cercle que se celebrà el 20 d'octubre i, com que aquell dia era la vigília de la solemnització de la beatificació de Sor Catalina Tomàs, la qual cosa no permetia deliberar madurament l'assumpte, el capítol decidí citar una reunió extraordinària per al dia 26 d'aquell mateix mes. L'acord fou comunicat al comandant general aquell mateix dia.²²⁷

En els dies posteriors, el capítol realitzà les gestions oportunes a fi d'esbrinar l'estat i la localització dels objectes reclamats i mentre les dues institucions, el capítol i la comandància general, dirimien les seves diferències en l'àmbit particular, la vida social de la ciutat continuava, com no podia ser d'altra manera. Hem anotat anteriorment que en aquelles dates se celebrà a Palma la solemnització de la

²²⁷ *Ibíd*em, ff. 250 r.-252 v.

beatificació de Sor Catalina Tomàs, una de les celebracions més importants d'aquella època, tant en l'àmbit religiós com civil. A la reunió capitular celebrada el 26 d'octubre de 1792 acudiren tres capitans de la guarnició palmesana, un del Regiment de Suïssos de Bestchard, un altre de dragons i l'altre de milícies, els quals comunicaren als canonges que el comandant general, junt amb tota la tropa de la guarnició, havien decidit celebrar una festa a honor de la beata Sor Catalina Tomàs al monestir de religioses de santa Magdalena de la ciutat, i que amb aquest motiu convidaven el capítol catedralici, "esperando de S.S. que tendría a bien honrar aquella función con su asistencia". De seguida, el vicari capitular contestà als tres capitans que el capítol no podia deixar d'estar molt agraït a l'atenció que acabava de merèixer al comandant general i tropa de la guarnició, que el capítol tindria present la invitació i en la seva vista acordaria la resolució que tingués per oportuna. Una vegada els tres capitans abandonaren la reunió, els canonges discutiren l'assumpte i després d'una breu conferència acordaren no assistir a la mencionada festa o funció mentre no cantés la capella de música de la catedral, d'acord amb la resolució i la pràctica que ja havia posat en marxa amb data del 26 de novembre de l'any anterior de no assistir el capítol a cap funció que no fos solmenitzada per la seva capella musical.

En aquella mateixa reunió, el capítol també acordà que per les tres funcions de completes, ofici i missa major i oratori que s'havien cantat en la festa que el dia 22 havien realitzat el bisbe i el capítol a la beata Catalina Tomàs es donessin a la capella de música catedralícia tres doblons de a vuit. També es tornà a llegir l'ofici del comandant general i acordà que els canonges comissionats per a assumptes de la capella de música Antoni Nicolau Lobo i Joan Barceló, usant de les facultats que ja els havia concedit amb data del 25 d'agost, "contextasen en los terminos que les pareciese acordando además todas las providencias que tuviesen por oportunas en orden al particular y contenido del citado oficio".²²⁸

L'endemà, 27 d'octubre, els dos canonges ja havien confeccionat l'escrit de contestació a l'ofici del comandant general. En ell, exposaven que després d'haver-se informat amb els mestres de la capella i per la relació uniforme d'ambdós havien quedat cerciorats que a excepció d'uns pocs papers que encara subsistien quasi inútils, tota la resta s'havien tingut que copiar de nou per haver-se inutilitzat o trencat amb l'ús en els

²²⁸ *Ibíd.*, ff. 254 r.-254 v.

vint anys que havien mediat des de la unió de la Capella Reial de santa Aina a la de la catedral i que el seu cost l'havia sufragat tota la capella, “como era regular, como lo es, que a proporcion del grado, que cada individuo obtiene en ella, sea tambien comun la utilidad”. Anunciaven que tota la resta d'objectes continguts al llistat encara subsistien i, respecte que el comandant general no tenia cap objecció en afirmar que la capella catedralícia els retenia indegudament, recordaven que sota aquelles circumstàncies, malgrat el decret de separació donat pel comandant general, el cos de la música de la Capella Reial de santa Aina es mantenia en el de la catedral, ja que en ell figuraven nou músics d'aquella, que es conservaven amb les seves voluntats conformes i unides a la de la catedral, mentre que en la que s'havia erigit de nou només en figuraven dos. Respecte a les joies de la capella de santa Aina –la relíquia de santa Cecília, la butlla de la confraria de santa Cecília i el títol honorífic que havien rebut del rei–, recordaven que havien estat sufragades pels diners que havien guanyat amb el treball de tots els músics que la formaven i fruit de la sol·licitud de tots ells. Per tant, i segons advertien els músics de la Capella Reial que encara estaven agregats a la de la catedral, no semblava conforme al principi d'igualtat que només dos músics reclamessin com a propis aquests objectes i documents. Per tot això, el capítol esperava que el comandant general aprovés la sol·licitud dels músics agregats a la capella catedralícia, que amb el motiu insinuat reclamaven com a seus els objectes mencionats, tal com ho esperava que l'aprovés el rei, al tribunal superior del qual havia traslladat la notícia de tot el que havia succeït perquè se servís donar la providència que tingués per oportuna. Finalitzaven els canonges l'escrit amb el paràgraf següent: “Entretanto viva V.E. firmemente persuadido de que asi como este Cuerpo Eclesiastico dista infinitamente de faltar en ningun tiempo al respeto que se deve al superior caracter de un Comandante General de esta Isla, como es V.E., del mismo modo es incapaz permitir en quanto a este, y depende de su parte, que ninguno de los que le estan subordinados ofendan su decoro, y aquella veneracion que es devida a su determinacion”. Segons les anotacions que figuren a l'acta del dia 20 d'octubre, en la qual s'insereix, l'escrit fou entregat al comandant general l'horabaixa del dia 28 d'octubre.²²⁹

No sabem si finalment els objectes, els documents i les papers musicals reclamats retornaren a la capella reial ja que a la documentació consultada no hem pogut localitzar cap altra referència a l'assumpte, encara que per les argumentacions

²²⁹ *Ibíd*em, ff. 253 r.-253 v.

donades, sembla que finalment els canonges aconseguiren l'objectiu de retenir-los.

Llibertat d'elecció de capella per als ciutadans

Abans hem comentat que en el moment d'haver-se organitzat la nova capella de música –anomenada despectivament “quadrilla” pels músics catedralicis– el capítol intentà impedir que les comunitats religioses la contractessin per a la solemnització de les seves funcions ordinàries vetant la participació de capitulars en aquelles. Sembla que en els mesos posteriors aquella presió exercida pel capítol no només es limità a l'àmbit religiós sinó també al civil, concretament a les festes que celebraven els gremis ciutadans. Per aquesta raó, el 20 d'octubre de 1792, el prevere Antoni Ferrer, mestre de la Capella Reial de santa Aina, presentà un memorial al Reial Acord en el qual exposava que havia tingut notícia que en les funcions que anaven a celebrar els gremis a honor i veneració de la beata Catalina Tomàs es volia contractar la capella de música de la catedral. Segons Ferrer, aquella postura era contrària als drets i regalies de la Capella Reial, ja que en temps de les dues capelles musicals ja s'havia manat, mitjançant el Reial Acte d'Acord del 24 de desembre de 1738, pels motius continguts en ell, “que son los mismos que militan en el dia”, que els gremis donessin la música de les seves festes als músics de la Capella Reial. Per aquesta raó, el mestre de capella demanava que el Reial Acord manés als majordoms de tots els gremis que donessin qualsevol música a la Capella Reial, sense poder-se valer d'una altra, tal com ja havia estat manat en el mencionat Reial Acte sota la pena de cinquanta lliures.²³⁰

El mestre de capella acompanyava el seu escrit amb una còpia de la instància que presentà el notari Joan Alomar, en nom dels músics de la capella de santa Aina, al Reial Acord el 1738 i l'acte donat per aquesta institució judicial, els quals, a fi d'il·lustrar la situació, passarem a relacionar. Com hem anotat, el 24 de desembre de 1738, el notari Joan Alomar, en nom del prevere Bernat Palmer, mestre de capella de la música de la Reial Capella de santa Aina del Reial Palau, presentà un escrit davant el comandant general en el qual exposava que mitjançant Reial Acte d'Acord donat el 8 de gener de 1734 es declarà que s'havia de mantenir aquella capella musical en cantar com abans les músiques de les funcions i festivitats que se celebraven en la mencionada Reial Capella, nomenant amb propietat la capella per a cantar les músiques que

²³⁰ ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 4 r.- 4 v.

s'oferissin i celebressin en aquell indret, tant les que celebrés la Reial Audiència, amb motius particulars i regis, com també les que celebressin el gremis i confreres agregats a la mencionada Reial Capella. Per aquest motiu, “siendo muy propio el que se conformen con esta Real Resolución todos los gremios generalmente, cuyo gobierno en todo y por todo se maneja a dirección de V.E., que les seria muy impropio llamar para sus festividades otra capilla que la que sirve a V.E. con la satisfacción que procura”, sol·licitava que manés que tots els gremis, en totes les festivitats que s'oferien a compte del comú, uniformement, tinguessin per nomenada la capella musical de santa Aina, sense que es poguessin valer d'una altra. Aquell mateix dia, estant l'acord general, el regent i els oïdors Laudes, Valderrama, Ballesteros, Chacon i Serra, a fi d'evitar les inquietuds i els inconvenients que havien sorgit entre els majordoms dels gremis a l'hora de contractar la música per a les celebracions dels seus patrons, dictaren l'acte pel qual, basant-se en la dependència dels gremis de l'autoritat del Reial Acord i que la nova capella de santa Aina també havia estat admesa sota la seva protecció, manaven que a partir d'aquell moment totes les músiques dels gremis fossin donades a la capella de santa Aina, sota la pena de cinquanta lliures als contraventors.

En vista del pedimiento antecedente: Dixeron que haviendose experimentado en estos años frequentes decensiones en los Gremios sobre dar las musicas de las fiestas que celebran annualmente a los Santos de dichos Gremios, diuidiendose en los Mayordomos de ellos unos por una musica, y otros por otra de que han resultado inquietudes entre los individuos, y recursos por los que se ha conocido, obran en este punto sin libertad, y solo por empeños, de que se han originado muchos incombenientes, que es justo se euiten con prouidencia fixa, que en adelante sigan los Gremios inalterablemente, respecto de que su gouierno esta sujeto en el todo a la authoridad del acuerdo, y teniendo presente que la Cofadria de Musica erigida en la Real Capilla de Santa Ana se ha admitido bajo su proteccion, por cuyo motivo, y el de impedir los incombenientes refferidos arriua, à fin de que los Gremios se conseruen pacificos, y sin las discordias, que en ellos ha producido hasta aora la diuersidad de opiniones, en orden a dar la musica en sus fiestas: Deuián mandar y mandaron, que en adelante todos los Gremios, den la musica de sus fiestas a los musicos de la cofadria de la Real Capilla de Santa Ana, sin attender à empeño, ni otro respeto alguno de contemplacion, y lo cumplan inuiolablemente pena de cinquenta libras, en que incurriran los Mayordomos que contrauieren. Las que se le sacaran en caso de contrauencion sin remission alguna, y se apliquen desde ahora para entonces à penas de Camara y gastos de justicia por metad, y por este su auto assi lo proueyeron, mandaron y rubricaron.

Segons les anotacions que segueixen, l'acte fou comunicat a tots els gremis,

mitjançant billets, el 10 de gener de 1739²³¹ i sembla que a partir d'aquella data i fins a la unió de les dues capelles musicals, ocorreguda en 1772, ja no es produí cap altra dissensió entre els majordoms dels gremis a l'hora de contractar la capella musical que havia de solemnitzar les seves festivitats. No obstant això, ara, amb la nova erecció de la Reial Capella, es tornava a aquella situació i per aquest motiu els seus músics reivindicaven els drets que havien aconseguit els seus avantpassats.

Tornant a l'assumpte actual, el 22 d'octubre de 1792, el comandant general passà l'assumpte a mans del regent perquè com a jutge privatiu dels gremis providenciés el corresponent i aquest el passà al Reial Acord. Finalment, pocs dies més tard, el 25 d'aquell mes, l'assumpte passà a mans del fiscal amb els antecedents que s'hi citaven, "a cuyo fin se saque el Expediente del Archivo Real".²³² En aquest sentit, cal aclarir que a l'arxiu de la Reial Audiència es custodiaven altres dos expedients referents a la capella de música de santa Aina: un de 1732, sobre un recurs econòmic entre els músics i el capítol, per les costes a les quals havien estat condemnats els primers per la sentència de la Sagrada Rota, i un altre de 1736, *Sobre la ereccion de Capilla de la Musica con el titulo de Santa Ana de la Real Capilla de Palacio y con el titulo y honores de Real Capilla en todo este Reyno de Mallorca*.²³³

Mentre a l'Audiència es recollia tota la informació relativa a la demanda presentada pels músics, a la catedral es prenen les primeres mesures a fi de preparar la defensa dels interessos de la seva capella musical. Com ja hem comentat abans, aquell mateix dia, 25 d'octubre de 1792, el capítol comissionà alguns canonges perquè en el seu nom poguessin seguir i realitzar qualsevol causa o tràmit en l'assumpte dels músics.²³⁴

El 29 d'octubre, després de revisar tota la documentació disponible, el fiscal Villamil presentà un detallat informe, en el qual es relacionaven els antecedents de la manera següent:

Excelentísimo Señor

El Fiscal en vista de este Recurso, i de los antecedentes de el, dice, que para formar juicio de lo que hay en este negocio entiende que conviene

²³¹ *Ibíd*em, ff. 1 r.-3 v.

²³² *Ibíd*em, ff. 4 r.-4 v.

²³³ Ambdós expedients acabaren relligats a l'expedient de 1792, en qualitat d'antecedents d'aquest.

²³⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, f. 229 v.

referir por orden los hechos que constan del expediente.

Antes del año 1727, no habia en Palma mas Capilla de Musica que la de la Cathedral, de donde fueron despedidos en dicho año el Licenciado Miguel Suau, i otros Musicos: los quales movieron i siguieron Pleyto sobre su reintegracion, primero ante el Ordinario eclesiastico de esta Diocesis, i despues en la Rota Romana, en cuyo tribunal por sentencias de vista i de revista de 6 de Mayo de 1729 i 28 de Agosto de 1730, de que se despacharon Executoriales en 1º de Septienbre de dicho año de 1730, se revocó la sentencia del Ordinario, publicada en 13 de Marzo de 1728 por la qual se habia mandado reintegrar a dicho Suau i Socios en sus empleos.

Separados entonces de la Cathedral se unieron en la Capilla de Santa Ana del Palacio Real, i en ella a cantar en las festividades i demas funciones, que se celebraban, ya por la Real Audiencia, ya por los Gremios que las celebran en ella; a quienes por auto del Real Acuerdo de 8 de enero de 1734 se mandó que llamasen a dichos Musicos para sus festividades, como lo habian hecho hasta entonces.

En tal estado Suau i Socios obtuvieron del Sumo Pontifice Clemente XII letras, despachadas en Roma a 27 de Agosto de dicho año 1734 i cometidas al Nuncio en estos Reynos, para la ereccion de una Cofradia con la advocacion de Santa Cecilia; i en efecto el Ordinario, a quien lo cometio el Nuncio, la erigio por decreto de 2 de Mayo del año 1736; sin que conste ni del pase de dichas letras, ni de la intervencion i autoridad Real.

Dos años despues Bernardo Palmer, Maestro de la expresada Capilla, habiendo acudido al Real Acuerdo logró que por auto de 24 de Diciembre de 1738, de que se representa testimonio por los Recurrentes, se mandase a todos los gremios que, pena de 50 libras, llamasen para todas sus fiestas a los Musicos de la citada Capilla, sin que conste haberseles oido, ni que hubiesen reclamado los Gremios de dicha providencia.

No contentos aun los Musicos de Santa Ana acudieron a la Camara en 1740 solicitando se les concediese el titulo i honor de Capilla Real; a cerca de lo qual se pidió informe a esta Real Audiencia; i de este informe hay un borrador no cabal en el Expediente, terminando en tal estado los antecedentes de este negocio.

Pero el Fiscal, como tenga a la vista una Real Cedula dada en Madrid a 19 de Julio de 1765, halla, que por ella se concedió a dicha Capilla el titulo de Real, pero no mas que el titulo honorifico, i sin exencion de la jurisdiccion ordinaria, i que la Real Audiencia informó a la Camara que el animo de los que constituian dicha Capilla no era estancar la Musica; ni perjudicar la libertad de los naturales de la Isla, para poder elegir la de la Capilla de la Cathedral en todas las otras funciones que no habia obligacion de celebrar en la Capilla Real de Santa Ana.

Posteriormente como no pudiesen sostenerse las dos Capillas, Real i de la Cathedral, se deshizo la primera, de suerte que hasta el año pasado no hubo mas capilla que una; y no consta en que terminos, ni porque individuos de la anterior Capilla Real, ni con que formalidad i autoridad sehaya vuelto a renovar.

En vista de estos hechos se reduce, que, sea lo que fuere de la nueva ereccion, los que componen la que se llama Capilla Real estan sugetos a la jurisdiccion Ordinaria; i que no pueden estancar la Musica, ni quitar a los naturales, ni a los cuerpos su libertad para poder valerse de la Capilla que

quieran, como lo hacen en todas partes, i en todo aquello que es puramente facultativo i dependiente de la voluntad, como lo es el ser parroquiano de este o el otro artista, sin que en ello pueda moverse pleyto en justicia, por no ser materia de ella.

El auto del Real Acuerdo de 1738 ofende este principio i por ser opuesto a la libertad no causa obligacion, ni se puede traer a consecuencia para renovar su disposicion, i pena; i lo que seria notoria injusticia i violencia para con un particular, tambien con un gremio o cuerpo lo ha de ser; ni las discordias sobre eleccion autorizan ni bastan para que la justicia prive de la libertad perpetuamente a quien alguna vez abusó de ella en hechos de esta naturaleza fuera de que determinada la cosa a votos, el mayor numero decidiria siempre qualquier disputa.

Asi pues es de sentir el Fiscal que, por quanto dicha Cedula de 19 de Julio tenia la calidad de que se registrase, i este registro en este tribunal era donde se debia hacer, se mande poner certificacion de ella en el Expediente i en su vista procede que se desestime el Recurso, i mande al Maestro de la Capilla Real muestre i acredite en que forma se ha vuelto a erigir i renovar esta Capilla, i por que individuos, si de los incorporados anteriormente en ella, o por otros que se han juntado de nuevo, para que en vista de todo se pueda acordar lo que convenga : o V. Exc^a. sobre todo se servirá acordar lo mas acertado. Palma 29 de Octubre de 1792.

Villamil [rúbrica]²³⁵

El 5 de novembre, el regent decretà l'aprovació de l'informe del fiscal en tots els seus termes i per aquesta raó al dia següent es comunicà el decret al mestre de la Capella Reial. Sembla que els músics ja estaven apercebuts de les intencions del fiscal perquè a l'expedient figura, a continuació del mencionat decret, una còpia de la Reial Cèdula per la qual el rei concedia el títol honorífic de Capella Reial a la capella musical de santa Aina, amb data del 19 de juliol de 1765, i en la qual figurava, amb data del 5 de setembre d'aquell mateix any, la presentació formal que havien realitzat els músics després d'haver-la rebut. La mencionada còpia de la Reial Cèdula, que es trobava al llibre de registres de Reials Títols i Cèdules de Sa Magestad, custodiat a la secretaria de l'Acord, fou certificada pel notari Onofre Gomila, secretari, amb data del 3 de novembre, dos dies abans del decret del regent.²³⁶

En aquest estat, el 23 de desembre, es reuniren els músics de la capella catedralícia a casa del mestre a fi de nomenar procurador de número de la Reial Audiència perquè en nom i representació de la capella pogués presentar, demandar i seguir causa contra el mestre de la nova capella, i fou elegit per uniformitat de vots

²³⁵ ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 4 v.-5 v.

²³⁶ *Ibidem*, ff. 7 r.-9 r.

Josep Cerdà. Com era habitual, el secretari de la capella, Antoni Rotger, –al document apareix nomenat “secretario de las dos Musicas unidas la Real de Santa Ana y la de la Santa Iglesia”– certificà l’acord uns dies més tard, el 29 de desembre, i quasi un mes després, el 23 de gener de 1793, arribà al Reial Acord el primer escrit del mencionat procurador. En ell, Cerdà, en nom del prevere Jaume Sancho, “Director de las capillas la Real de Santa Ana y la del Cavildo de la Santa Iglesia”, i la resta de músics, exposava que aquets havien tingut extrajudicial notícia que el prevere Antoni Ferrer, a títol de mestre de la nova capella o quadrilla de músics que s’havia format, havia sol·licitat que es manés als artesans que en les seves festes se servissin de la seva música, “suponiendo componen la Capilla Real en esta Isla”. Com que sobre l’assumpte els seus representats tenien que fer present al comandant general tot allò que els competia en ordre al seu dret, per a no quedar perjudicats en el pacífic possessori en què es trobaven de cantar en les festes que celebressin aquells artesans, presentava el poder que li havien concedit i suplicava una còpia de la mencionada sol·licitud, “al fin expresado”. Endemés, en l’escrit, Cerdà posava de manifest que Antoni Danús, procurador de l’altra part es trobava encarregat de l’expedient des de feia molt de temps sense que s’hagués aconseguit que el restituís. Per aquesta raó, també suplicava que es manés a aquell procurador que restituís a l’ofici l’expedient “dentro del dia bajo la pena bien vista”. L’endemà es decretà un breu “Se le comunique por el termino regular y Antonio Danus restituya el Expediente” i dos dies més tard, el 26 de gener, es comunicà a les dues parts la resolució.²³⁷

El 30 de gener, Antoni Danús, en nom del prevere Antoni Ferrer, mestre de la Reial Capella de Música de santa Aina, formalitzà un escrit en el qual exposava que pel testimoni que presentava constava que la Capella Reial, incorporada per alguns anys en la de la catedral, “aunque nunca confundida”, pel que respectava als seus drets amb ella, havia estat restituïda l’any anterior en el seu anterior estat per l’excel·lentíssim comandant general. Endemés, per l’informe rebut del seu representat, el procurador agregava que en la mencionada capella restablerta hi havia sis músics originaris d’ella, “con el mismo Maestro inclusive”. Per tot això, demanava que es donés per complit el que havia estat manat a sol·licitud del fiscal. El testimoni al qual feia referència Danús era l’acte d’erecció de la Capella Reial de Música de santa Aina que havia donat el comandant general Bernat de Tortosa amb data del 21 d’abril de 1792, que ja hem

²³⁷ *Ibíd.*, ff. 10 r.- 11 v.

reproduït unes pàgines abans. Consta que l'escrit i l'acte d'erecció foren presentats el 31 de gener i que aquell mateix dia el mestre de capella Antoni Ferrer, constituït personalment a la Cúria de la Reial Audiència i a l'ofici de l'escrivà major, Onofre Gomila, donà tot el poder complit, el qual de dret es requeria i era necessari, a favor d'Antoni Danús, un dels procuradors de número de la Reial Audiència perquè en el seu nom i representant la seva persona pogués presentar els pediments necessaris al Reial Acord perquè tots els majordoms del gremis donessin qualsevol música a la Capella Reial, sense poder valer-se d'una altra, tal com estava manat amb Reial Acte del 24 de desembre de 1738, i fer totes les diligències judicials i extrajudicials que fossin necessàries, i prometé tenir per ferm tot el que el seu procurador obrés i actués en el seu nom, “por lo que obligó todos sus bienes, muebles y rahizes, havidos y por haver, renunció a su propio fuero, jurisdicción y domicilio y se sometió a esta Real Audiencia”.²³⁸

Semblava que l'assumpte quedava finiquitat amb la presentació de la documentació que havia demanat el fiscal. No obstant això, el fet d'escollir procurador, cadascuna de les parts, indicava que el litigi anava a continuar, com així ocorregué. El 18 de febrer, Josep Cerdà, en nom del prevere Jaume Sancho, director de les capelles, la Reial de santa Aina i la de la catedral, i altres músics que la componien, contestà el recurs interposat pel també prevere Antoni Ferrer, “que dice ser de la nueva música que intenta titularse la Real de Santa Ana”. En el seu escrit, el procurador recordava primerament que a la vista del informe del fiscal el comandant general havia desestimat aquell recurs i seguidament exposava que la nova capella pretenia apropiar-se indegudament del títol honorífic de Reial Capella, malgrat l'existència dels músics per ell representats que obtingueren l'honor d'aquell títol, per la Reial Cèdula del 19 de juliol de 1765. Per tant, en la seva opinió, la nova capella no tenia cap dret per a perturbar “la pacífica posesion en que se hallan mis principales del goce de las gracias que han obtenido de ejercer las funciones que les corresponden en virtud de dicha Real Cédula como músicos de la Real Capilla”, segons s'acreditava per la certificació que presentava. Finalment, d'acord amb el que s'havia decretat amb data del 5 de novembre de 1792, a sol·licitud del fiscal, Cerdà demanava que el mestre de la nova capella manifestés quins músics l'havien format, si dels incorporats anteriorment a la Capella Reial de santa Aina, que s'uní a la de la catedral, o per altres que de nou s'havien

²³⁸ *Ibíd.*, ff. 12 r.-15 v.

ajuntat, perquè en la seva vista els seus representats poguessin exposar al fiscal el més convenient.²³⁹ El procurador acompanyà el seu escrit amb una certificació expedida pel prevere Antoni Noguera, beneficiat a la catedral i rector per Sa Magestad a la Reial Capella de santa Aina del Palau, amb data del 17 d'abril de 1792, que deia el següent:

*Certifico, como la capilla Musica de la Sta. Iglesia [la de la catedral] despues que se le agregó la que antes se denominava de la Capilla de Santa Ana, y su titulo Real, premeditando los motivos que presisaron la union para cortar de raiz las diferencias, y otros muchissimos motivos de conocida parcialidad que cortavan enteramente la plausible quietud, de los naturales de este Reyno: Asi como se uniformaron las dos Capillas de Musicos, subordinadas à la de la Catedral. Esta ha cumplido, en la Real Capilla de Santa Ana, Oratorio de Palacio que esta à mi cargo, las solemnidades de San Ermenegildo; San Fernando; Santa Ana; Ntra. Sra. del Pilar; San Carlos; y al dia siguiente un Aniversario en sufragio de la Alma de los Reyes Difuntos. Y lo ha hecho à toda perfeccion, por el lucimiento que resulta, y procura en las funciones musicas que estan à su cargo.*²⁴⁰

Arribats a aquest punt convé realitzar algun comentari al respecte. Per la documentació presentada al plet i per la que es conserva a l'Arxiu Capitular sabem que en ambdues capelles, la de la catedral i la que acabava d'erigir de bell nou el comandant general, figuraven músics que havien pertangut a la primitiva Capella Reial de Música de santa Aina, abans d'estar unida a la de la catedral. Per tant, tal com es començava a posar de manifest al plet, una de les qüestions primordials era demostrar quina de les dues capelles estava en possessió del títol honorífic que havia concedit el rei en 1765, perquè d'aquella possessió derivava el recurs presentat pel mestre de capella Antoni Ferrer, a fi d'aconseguir les regalies i prebendes aconseguides per aquella.

En aquest estat, en el mes de juny de 1793, el rei destinà Bernat de Tortosa a l'Exèrcit del Rosselló, en qualitat de comandant general d'Artilleria, i nomenà interinament el tinent general marquès de Castellodosrius, per a la comandància general de l'Exèrcit i Regne de Mallorca, amb la presidència de la Reial Audiència. El 2 de juliol Tortosa s'acomiadà oficialment del capítol mitjançant un ofici dirigit al canonge Francesc Villalonga Mir, vicari capitular, en el qual expresava el seu immutable afecte i la seva més sincera servitud, malgrat les diferències existents a causa dels músics.²⁴¹

²³⁹ *Ibíd.*, ff. 17 r.-17 v.

²⁴⁰ *Ibíd.*, f. 16 r.

²⁴¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1667, f. 67 r., acta del 8 de juliol de 1793.

Les formalitats es completaren el 9 d'aquell mateix mes amb la visita de la màxima autoritat militar al capítol.²⁴²

Probablement per aquesta raó el plet romangué aturat al Reial Acord durant uns mesos. No obstant això, el nou comandant general prompte s'adonà del greu problema que existia entre els músics, perquè en la reunió capitular celebrada el 27 de novembre d'aquell any, el canonge Marc Carreras exposà que el marquès de Castelludosrius li havia encarregat que de la seva part manifestés al capítol els desitjos de què es compongueren les desavenències de la capella de música de la catedral amb la que es titulava capella de santa Aina, “que deseoso de la paz de la Isla solicitava, que las dos músicas procediesen de acuerdo, porque la división entre ellas la ocasionava en las familias”. Endemés, agregava que des de la separació els músics de la capella de santa Aina “se veian reducidos a su mayor estrechez”, el remei de la qual considerava segur reinant bona harmonia entre uns i altres. Després d'escoltar les paraules del canonge, immediatament digué el canonge i degà Josep Montes, que el comandant general també els havia comentat l'assumpte a ell i al canonge Serra. Després d'una llarga discussió, el capítol acordà comissionar els canonges Miquel Serra i Jordi Puigdorfila perquè informessin el marquès de tot el que havia ocorregut en l'assumpte de música i dels desitjos que tenia el capítol de complaure'l, i una vegada escoltada la seva opinió la comunicuessin al capítol.²⁴³

Dos dies més tard, el 29 de novembre, els dos canonges comissionats assabentaren el capítol de les gestions realitzades amb el comandant general, al qual havien informat de tot el que havia ocorregut amb els músics en els darrers dos anys. Després d'escoltar la informació, el marquès de Castelludosrius proposà alguns mitjans a fi que finalitzessin les desavinences, que en opinió dels canonges no eren adaptables. No obstant això, el comandant general manifestà que perseveraria en la unió de les capelles per l'assossec de l'illa i bé dels propis músics. El capítol donà les gràcies als dos capitulars per la puntualitat i l'excatitud amb què havien desenvolupat aquell encàrrec.²⁴⁴

La perseverància de la màxima autoritat civil i militar de l'illa es posà de manifest de seguida. El 2 de desembre, tan sols cinc dies després de la reunió abans

²⁴² *Ibíd*em, ff. 68 v.-69 r.

²⁴³ *Ibíd*em, ff. 105 v.-106 r.

²⁴⁴ *Ibíd*em, f. 107 r.

comentada, a l'expedient del Reial Acord apareix un decret mitjançant el qual es manava al mestre de la Capella Reial que dins el termini de tres dies acredités de quina manera s'havia tornat a erigir i renovar la mencionada capella i per quins músics, si dels incorporats anteriorment en ella o per altres que s'havien ajuntat de nou, i una vegada fet es tornés l'expedient al fiscal. El mencionat decret fou comunicat pel porter de la Reial Audiència als procuradors de les dues capelles musicals el 6 del mateix mes.²⁴⁵

Mentre a l'Audiència es realitzaven els tràmits pertinents, sembla que el comandant general també començà a gestionar la crisi musical des de la part que li pertocava, és a dir, a intentar convencer els músics de la Reial Capella perquè tornessin a estar units amb els de la capella de la catedral. Així ho inferim de l'acta de la reunió capitular celebrada el 5 de desembre, en la qual el canonge Jordi Puigdorfila exposà que el director de la capella música, Jaume Sancho, havia rebut una carta escrita i firmada per Antoni Lliteras, que deia el següent: "Muy Señor mio: en atencion a que como V.M. no ignora S. Exa. se interesa en que todos gocemos de paz, y finalicen las desensiones, espero, que hecho cargo de esto, me proporcione V.M. tiempo, y lugar donde viendonos, y conferenciando sobre los asuntos, que le impiden, ambos contribuyamos a complacer a S. Exa. Dios guarde a V.M. muchos años = B.L.M. de V.M. = Antonio Lliteras Musico de la Real Capilla". Una vegada llegit el seu contingut, el director Sancho no havia volgut respondre sense consultar abans amb el capítol. Després d'escoltar al canonge Puigdorfila, el capítol donà l'ordre que el secretari capitular llegís la mencionada carta, sobre el contingut de la qual, havent-hi precedit una breu conferència, els canonges acordaren que el director contestés a aquella, no per escrit, sinó de paraula, dient que ell no ocupava a la capella un altre lloc, ni exercia cap altre càrrec, que el que li havia concedit el capítol i per aquesta raó si Lliteras volia tractar sobre l'assumpte que insinuava o per a qualsevol altre no devia dirigir-se a ell sinó al capítol.²⁴⁶ D'aquesta manera els canonges tallaven qualsevol via d'enteniment entre els propis músics i feia valer la seva autoritat.

Sembla que al dia següent de la comunicació del decret donat per l'Acord, Antoni Danús, procurador de la capella musical de santa Aina, sol·licità l'expedient a fi estudiar-lo i a mitjan mes encara no l'havia tornat. Així es desprèn de la informació donada per l'altre procurador, Josep Cerdà, que representava els músics de la catedral,

²⁴⁵ ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, f. 18 r.

²⁴⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1667, f. 107 r.

perquè en aquelles dates es queixava amb un memorial dirigit a la institució, en el qual relatava que després d'haver rebut la comunicació de l'antecedent decret no havia pogut contestar per no estar disponible l'expedient i, per tant, demanava que Danús el tornés a fi que el fiscal i després l'Acord poguessin donar les providències oportunes. A la sol·licitud de Cerdà, l'Acord decretà el dia 19 que es tiguessin disponibles els antecedents –és a dir, l'expedient– per al pròxim acord, la qual cosa fou comunicada als dos procuradors al dia següent.²⁴⁷

Als pocs dies arribà a l'Audiència la contestació del procurador Danús. En ella, exposava que per a complir el reial acte que es decretà el dia 2 de desembre necessitava treure còpies d'alguns documents que es trobaven a la secretaria de la capitania general i d'altres que es trobaven al llibre de resolucions antic de la Reial Capella abans de restablir-se. Encara no havia pogut treure les mencionades còpies, bé per les ocupacions de la mencionada Reial Capella o per la dificultat de poder obtenir-les. “En atencion à que se le molesta para la restitucion del Expediente, a fin de poderlo instruir en la debida forma”, suplicava que se li concedissin vuit dies més de termini per al fi referit. El 24 de desembre, li fou concedit el termini –“se le conceden las vacaciones”, diu l'expedient– i aquell mateix dia, com era habitual, fou comunicada la resolució als dos procuradors.²⁴⁸

El termini dels vuit dies donat per l'Acord no fou suficient per a poder obtenir els documents que es trobaven a la secretaria de la capitania general, perquè, segons el procurador Danús, el secretari Francesc de Orrios estava molt ocupat en el servei del rei. Per aquesta raó, a la primeria del mes de gener de 1794 tornà a demanar un altre termini, en aquesta ocasió de vint dies. El 9 de gener, el tribunal decretà que només se li concedien tres dies precisos i peremptoris, i una vagada passats es recollissin els actes. El decret fou comunicat l'endemà als dos procuradors.²⁴⁹

El 16 de gener, Danús entregà al secretari del Reial Acord, el notari Gomila, un escrit acompanyat de set documents, còpies i certificacions, que il·lustraven els seus interessos en l'assumpte. D'entrada, el procurador afirmava amb rotunditat que la intenció del comandant general Bernat de Tortosa, en tornar a erigir la capella del palau, fou tornar-la al seu primitiu estat, després de comprovar que el capítol catedralici no

²⁴⁷ ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 19 r.-19 v.

²⁴⁸ *Ibidem*, ff. 20 r.-20 v.

²⁴⁹ *Ibidem*, ff. 21 r.-21 v.

estava disposat a admetre els músics d'ella que havien estat expulsats. Mitjançant els documents, Danús intentà demostrar la mala fe dels canonges, els quals, segons ell, només volien apropiarse de la facultat absoluta sobre la capella, sense tenir en compte les regalies donades a ella i els seus integrants per la Reial cèdula de 1765. Precisament aquest document i l'absència d'aprovació reial en la unió de les dues capelles feia que els drets i les jurisdiccions de les dues capelles –recordem que els músics catedralicis gaudien del fur eclesiàstic i els de la capella reial estaven subjectes a la jurisdicció ordinària– no s'haguessin confós mai. Per això, demanava la imposició del silenci a l'altra part i la prohibició al mestre Sancho d'utilitzar el nom de mestre de la capella reial, ja que ara, amb la nova erecció, ja no ho era.

Excelentísimo Señor

Antonio Danus en nombre de Don Antonio Ferrer Pro. Maestro de la Real Capilla Musica de Santa Ana, en los autos que sigue Don Jayme Sancho en cumplimiento de lo mandado por V. Exc^a. con Real auto de 2 de Diciembre ultimo Digo: que la forma con que bolvió à erigirse la Real Capilla Musica de Santa Ana, no fue otra que restaurar la misma à su pristino estado, despues de haver el Excelentísimo Señor Don Bernardo de Tortosa Presidente que entonces era de esta Real Audiencia, pasado los correspondientes oficios al Cabildo Eclesiastico para ver si admitiria urbanamente à algunos Musicos que lo eran de la Real Capilla, y los havian despedido. No pudo conseguirlo, y con este motibo restauró dicha Real Capilla à 21 Abril de 1792 como resulta folio 12.²⁵⁰

Los motivos ya quedan bastantemente insinuados en este titulo, pero toda via se acreditan mas por el oficio que pasó dicho Cabildo al Señor Tortosa à 12 de Marzo del citado año que presento bajo el N° 1^o²⁵¹ en que pretendia tener facultad absoluta sobre la Real Capilla desentendiendose de los privilegios de que goza desde su ereccion, y que jamas podian los Musicos ni otro alguno, por mas que lo huvieran echo, sujetarse à un Cuerpo Eclesiastico, y que fuese dispotico de ellos contra lo prevenido en la Real Cedula de 19 de Julio de 1765, y las regalias correspondientes à la Jurisdiccion Real Ordinaria de que o quedan esentos, segun se previene en la misma Real orden, y que no es asi en los Musicos de la Cathedral como lo pretenden. A mas de esta autoridad absoluta que queria abrogarse el Cabildo tenemos en el Oficio de 21 de Abril que presento bajo el N° 2^o²⁵² los motibos que inducieron à restablecer, y abilitar la Musica de la Real Capilla de Santa Ana en el modo que antes lo estava, y en efecto si se concideran, y las facultades que reciden en el Señor Presidente, y

²⁵⁰ Es referia a la còpia del decret d'erecció de la música de la Capella Reial de santa Aina donat pel comandant general Bernat de Tortosa amb data del 21 d'abril de 1792.

²⁵¹ El procurador presentà una còpia certificada de la contestación donada pel capítol catedralic el 12 de març de 1792 a l'ofici que li havia dirigit el comandant general amb data del 5 del mateix mes i any, dels qual ja hem parlat abans (ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 22 r.-23 v.).

²⁵² Còpia certificada de la comunicació enviada pel comandant general al capítol, el 21 d'abril de 1792, en la qual comunicava la seva decissió d'erigir de bell nou la música de la Capella Reial (ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 24 r.-24 v.).

Comandante General de esta Ysla se verá que solo el Cabildo Eclesiastico podia tener la avilantez de disputarsela, pero no lo hizo asi mediante el oficio que pasó al Señor Tortosa y presento bajo el N° 3²⁵³ en que demuestra la particular satisfaccion de el restablecimiento de la Real Capilla, y que le proporcione ocasiones de contribuir al encarecimiento en quanto alcancen su albritia. Esto ya se ve que nadie podrá dudar ser un reconocimiento, y aprovacion expresa de el restablecimiento de la Real Capilla, que reconoció, a pesar suyo el mismo Cavildo Eclesiastico. Y atreverse ahora à disputarlo el que es Director de aquella Musica, es la cosa mas ridicula que pueda imaginarse. Pero no solo queda reconocida por tal; sino que mediante la certificacion que presento bajo el N° 4²⁵⁴ resulta que cumplen mi Principal y demas Musicos que en ella se expresan con las funciones propias de la Real Capilla, y como tales cantaron tambien la funcion que hizo el Real Acuerdo en el convento de Santo Domingo por el feliz alumbramiento de la Reyna Nuestra Señora que fue un acto de passecion, y esto parece ya suficiente para que quede fundado el primer extremo del citado Real auto, y el restablecimiento de la Real Capilla.

Pero para que se vea que de ningun modo quedaron confundidos los derechos de las dos Capillas (à mas de que no tenian facultad los Musicos para hacerlo) presento certificacion librada por el Secretario de la Real Capilla bajo el N° 5²⁵⁵ de la qual resulta unicamente un razonamiento que tuvieron sobre este particular los Musicos que entonces eran sin saberse ni constar de otra union, ni modo con que se juntaron, de manera que lo que fué acaso un mero capricho, ò voluntariedad, pretendia el cavildo, y ahora el Director de la Musica de la Cathedral que sea un acto de subordinacion al Cabildo con total indepedencia de los Superiores à quienes corresponde. Esto es ya quererse apropiar demasiadamente las facultades, y querer privar de ellas à la Jurizdiccion Real Ordinaria.

²⁵³ Còpia certificada de la contestació del capítol, amb data del 24 d'abril de 1792, a la comunicació que li havia enviat el comandant general el 21 d'abril d'aquell mateix any, comunicant-li l'erecció de la Capella Reial (ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 25 r.-25 v.).

²⁵⁴ Escrit del prevere Antoni Noguera, beneficiat a la catedral i rector per Sa Magestad de la Reial Capella de santa Aina del Palau, amb data del 4 de gener de 1794, mitjançant el qual certificava com abans d'ajuntar-se els músics de la catedral amb els de la Reial Capella, eren músics d'aquesta i compliren a la Capella Reial de santa Aina, oratori del palau que estava al seu càrrec, les solemnitats de sant Hermenegild, sant Ferran, santa Anna, la Mare de Déu del Pilar, sant Carles i al dia següent un aniversari en sufragi de l'ànima dels reis difunts, els músics Arnau Palmer, prevere, Jeroni Cirer, Antoni Ferrer, prevere, Antoni Lliteras, Joan Carrió i Pere Joan Lliteras. Després d'haver-se ajuntat les dues capelles, assistiren a aquestes funcions els mencionats amb Francesc Pasqual, prevere, Josep Arias, Antoni Busquets, José Garcín, Joan Rodenas, major, Feliu Pons i Miquel Jaume. I des que s'havia restablert la Capella Reial "a su pristino estado" s'havien unit a ella i complit igualment les expressades funcions, amb els altres músics, Antoni Pujol, Josep Rodenas, menor, Josep Pujol, Antoni Ramon, Gabriel Mulet, sotsdiaca, Maties Edel, i Antoni Riera, que ho feien amb tota perfecció per al lluitament que era públic (ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, f. 26 r.).

²⁵⁵ Certificació expedida pel prevere Francesc Pasqual, secretari de la Reial capella de música de santa Aina, de la reunió dels músics celebrada el 20 d'abril de 1770, que figurava al llibre antic de resolucions d'aquesta. Segons l'antic secretari, congregats tots els músics en casa del mestre de capella, el prevere Joan Cerdó, el músic Antoni Rotger presentà als presents Ramon d'Alós, fill del capità general Antoni d'Alós, i exposà que es trobava en ànim de juntar les dues músiques. A fi de confeccionar els capítols del conveni, aquell dia es comissionaren dos músics i el mestre i decidiren que una vegada realitzats, es tornarien a reunir. Endemés, s'imposà silenci als socis sobre l'assumpte sota pena d'una lliura. Aquesta era l'única referència que existia als llibres de resolucions referent a la unió de les capelles (ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, f. 27 r.).

Y para que no quede extremo alguno sin la debida justificacion, presento yguualmente Certificacion bajo el N° 6²⁵⁶ de el N° de Musicos que lo eran ya de la Real Capilla antes de juntarse, y lo son actualmente que son los seis primeros, y Antonio Riera que lo era meritorio, y despues siete quando hivan unidos los Musicos de una y otra, de manera que los primarios son siete y los otros ygual numero que componen el de catorze, à mas de los otros que se han juntado, y podría tambien hacerlo el Director de la Cathedral y los demas como antes, y se leé expresamente en el titulo folio 13 pero que aqui no hay que cansarnos en demostrar que es este un pleyto de pura malicia, porque basta para desengañar a qualquiera leer la carta que remitió el Maestro de la Cathedral a Don Arnaldo Palmer Pro. y Decano actual de la Real Capilla que presento bajo el N° 7²⁵⁷ por motibo de que en la fiesta que se ha dicho celebró el Real Acuerdo franqueó el Tedeum que se cantó. En ella se lee no solo haver despedido el Cavildo un numero de Musicos, sino que por haver echo aquella fineza era tambien Palmer uno de ellos, y que quedava privado de todos los sufragios correspondientes à los mismos Musicos. Pensando sin duda el Maestro à imitacion del Cabildo poderse tomar qualesquiera facultades, pues vehia que el Cabildo acabava de privar à muchos del Alimento corporal, y queria el hacerlo tambien con el espiritual.

A mas de estas concideraciones, y motibos que se han dicho tenemos que la Capilla Real no se juntó jamas con la de la Cathedral y lo prueba el no encontrarse permicion alguna para ello de Su Magestad sin la qual no podian juntarse las dos Capillas, y seria querer confundir las facultades, y jurisdicciones, y que la Capilla Real estuviese sujeta à un Cuerpo Eclesiastico contra lo prevenido en la Real Orden que se halla Folio 7²⁵⁸ y ahunquando constase de la union por parte de los Musicos, teniendo la Real Capilla a mas de la Bula de Clemente XII la aprovacion Real mediante la Real Orden de 19 de Julio de 1765 mandada executar por el Real Acuerdo, y los Musicos de que se compone no estan esentos de la jurisdiccion Real Ordinaria, nunca por mas que se uniesen los Musicos pudieron quedar confundidos los derechos, y jurisdicciones de las dos Capillas.

En estos terminos parece que el Director Sancho no puede decir sin abusar de la bondad de V. E. que lo sea tambien de la Real Capilla, ni menos sin el mismo motibo precisar à esta que por su impertinencia haya de seguir un Pleyto costosisimo al paso de que se compone de unos infelices à quienes no contento el Cavildo con el castigo que les dió les redujo al mas

²⁵⁶ Escrit del prevere Francesc Pasqual, secretari de la Capella Reial, amb data del 8 de gener de 1794, mitjançant el qual certificava que al llibre antic d'actes de la mencionada capella constava que abans de la unió de les dues capelles, ja pertanyien a ella els que ara es trobaven incorporats a ella: el prevere Arnau Palmer, Jeroni Cirer, qui assistia sempre que no tingués ocupació en el seu empleu d'escrivà major, el prevere Antoni Ferrer, ara mestre de capella, Antoni Lliteras, Joan Carrió i Pere Joan Lliteras. Després, quan estaven unides les capelles hi pertanyien l'infrascrit secretari Francesc Pasqual, Josep Arias, Antoni Busquets, José Garcín, Joan Rodenas, Feliu Pons, Miquel Jaume i Antoni Riera, que era abans meritori de la Capella Reial i ara estava també agregat a ella. Els que havien entrat de nou eren els següents: Antoni Pujol, Josep Rodenas, Josep Pujol, Antoni Ramon, Gabriel Mulet, sotsdiaca, i Maties Edel (ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, f. 28 r.).

²⁵⁷ ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, f. 29 r.

²⁵⁸ Reial Cèdula del 19 de juliol de 1765 per la qual el rei concedí el títol honorífic de Capella Reial a la música de la capella de santa Aina.

miserable estado, interesandose algunos Diputados suyos con el Comandante General para que no les Oyese en justicia, con los Gefes Militares, para que impidiesen à sus Musicos juntarse con ella, y que no les cometiesen funcion alguna practicando lo mismo con todas las comunidades, asi seculares, como regulares y otros sujetos particulares; Y siendo este modo de poceder dirigido à estancar las musicas en la de la Cathedral, y opuesto à la libertad contra lo prevenido en la citada Real Cedula: Por tanto, y considerando que V.E. atenderá à estos motibos del mejor modo haya lugar.

A V. E^a. suplico que se sirva haver por presentados los referidos Documentos, y por cumplido lo mandado en el citado Real Auto de 2 de Diziembre ultimo, y en su vista mantener à la Real Capilla Musica en el possessorio en que se halla, declarando que deve gozar, y le pertenecen todas las regalias, y privilegios que le competen desde su ereccion, imponiendo à Don Jayme Sancho Director de la de la Cathedral perpetuo silencio con todas costas como procede en justicia de que se me haga cumplimiento Omni etc. et Licet etc.

Altissimus etc.

Dr. D. Sebastian Salas y Roca [rubrica]

Antonio Danus [rubrica]²⁵⁹

Després d'estudiar la documentació presentada, el 29 de gener, el fiscal Villamil informà que l'expedient tenia estat perquè, en compliment de l'acte que s'havia donat amb data del 24 de gener, la part del mestre Jaume Sancho exposés el que tingués per convenient i després tornés al fiscal, que diria allò més procedent. L'endemà, l'Acord aprovà el dictamen del fiscal i seguidament es comunicà als dos procuradors.²⁶⁰

Pocs dies després arribà a l'Audiència la contestació del procurador Cerdà, que en representació del prevere Jaume Sancho, director de la música de la catedral, demanava un termini de deu dies per a poder elaborar la contestació a les al·legacions que havia fet l'altra part i aconseguir les còpies certificades dels documents que havien d'il·lustrar-la i complementar-la. El 6 de febrer se li concedí el termini demanat i el 20 d'aquell mes Cerdà presentà les al·legacions, acompanyades de set documents. En un extens escrit, el procurador de la capella de la Seu intentà rebatre un per un els arguments de la part contraria, defensant la unió de les dues capelles, perquè a partir d'aquell moment les dues capelles unides havien solemnitzat les funcions de música, i la facultat absoluta del capítol sobre les dues capelles.

²⁵⁹ ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 30 r.-33 r.

²⁶⁰ *Ibíd*em, f. 33 v.

Iniciava el seu argumentari amb una breu referència a la concessió de la butlla per a la erecció de la confraria de santa Cecília i la Reial cèdula de 1765 i aclaria que el primer document facultava els músics a elegir els seus propis companys i el segon només donava el títol honorífic i la jurisdicció civil, la qual era comunicada pel rei a les autoritats civils i militars. Basant-se en això, Cerdà deia que en el moment de la unió, la qual havia estat sol·licitada pels músics de la capella reial a causa de les dificultats econòmiques que patien, s'havia donat un trasvals recíproc dels drets, prerrogatives i gràcies que una capella i altra havien gaudit fins aquell moment. Aleshores, d'acord amb el que disposava la butlla, tots els músics pertanyien a les dues capelles i sota aquesta premissa, la separació només hagués estat possible amb l'aprovació de la majoria dels músics o, almenys, dels que ho eren abans de la unió. Amb aquest argument, el procurador, en un estudi exhaustiu de la documentació presentada fins aquell moment a l'expedient, intentà rebatre i posar en dubte el nombre de músics facultats per a prendre aquella decisió i en el qual es basava l'altra part. La disputa se centrava en demostrar quins dels músics eren o no en el moment de la unió i aprofitant aquella circumstància, el procurador defensava la potestat absoluta del capítol sobre les dues capelles, observant que foren els canonges els que, una vegada unides, aconseguiren la facultat d'admetre i expulsar els músics de les dues capelles, de la mateixa manera que s'havia practicat en els anys anteriors.

En darrer lloc, Cerdà intentava desfer el conflicte de compatibilitats entre les dues jurisdiccions: la civil i la eclesiàstica. La part contraria havia argumentat fins aquell moment la diferenciació entre les dues jurisdiccions, és a dir, l'eclesiàstica per a la capella de la catedral i l'ordinària per als de la reial. Però, segons el procurador, reseguint les regalies donades a la capella reial en la Reial cèdula de 1765, si els músics d'aquella formació només podien estar subjectes a la ordinària no hi podrien haver músics eclesiàstics, ja que aquests no podien renunciar al seu fur en instàncies civils i criminals i, per tant, el jutge secular es feia incompatible. El mateix ocorreria amb els músics civils agregats a la capella de la catedral que gaudien del fur eclesiàstic. Per tant, per a Cerdà, quan la Reial cèdula deia "sin esencion de la Jurisdiccion ordinaria" només volia dir sense exempció de la jurisdicció que fins aquell moment havien gaudit, que era l'eclesiàstica.

Excelentísimo Señor

Josef Cerdá en nombre de Don Jayme Sancho Pro. Director de las Capillas de Musicas, la Real de Santa Ana y de la Cathedral, en el expediente con Don Antonio Ferrer Pbro. Maestro que se titula de la Real Capilla de Santa Ana Digo: Que quando huviesse este cumplido con lo mandado por V.E. à solicitud del Señor Fiscal siempre se haria despreciable quanto de contrario se expone por no poder tener subsistencia la renovacion que se ha intentado, por estar existente esta unido con la de la Cathedral quien ha practicado en la misma conformidad que en el dia todas las funciones en la Real Capilla de Santa Ana segun la Certificacion librada por el Rector de ella en 17 Abril 1792 y obra folio 16.²⁶¹ Para poder formarse una completa idea de su existencia, y manifestarse al propio tiempo haver sido voluntaria la pretensa renovacion, se hace indispensable tener presente lo que dice el Señor Fiscal de que antes del año 1730 existian dos Musicas, la de la Cathedral y otra que se titulava de Santa Ana, cuyo origen era muy reciente pues al parecer tuvo principio poco antes del año 1730: Que esta nueva Capilla solicitó de la Santidad de Clemente XII las correspondientes Letras para la ereccion de una Cofadria, bajo el patrocinio de Santa Cecilia, que en efecto alcanzaron, y son las que presento bajo el N° 1^o²⁶² logrando despues la Posesion y goze de la misma.

En la citada Bula, previno su Santidad algunos Estatutos que debian observar los Musicos (à mas de las gracias de los Cofadres) concediendoles pero la facultad de poder variar su contenido siempre que fuese en Utilidad de la Capilla, por Pluralidad de votos, y en caso de Paridad por la à que se adiriera el Maestro.

No contentos estos Musicos con la Cofadria que habian alcanzado, acudieron à la Real Camara solicitando el titulo y honor de Capilla Real atendido el haver obtenido la mencionada Bula, y en 1765, lograron la gracia de titulo honorifico de musica Real sin exempcion de la jurisdiccion Ordinaria, segun parece por la Copia de la Real Cedula que se halla folio 7 y 8²⁶³ en la que no se lee se concediesse facultad à persona alguna para poder crear nuevos musicos quedando por lo mismo la Capilla con las mismas facultades que antes tenia al thenor de lo Establecido en la Bulla Pontificia que en el Capitulo 8° manda, que por la Congregacion Saniorum de los 24 vocales, se debiessen repartir las Porciones, que viene à ser lo propio que elegir musicos; Y debe entenderse assi, pues S.M. en la Real Cedula, solo encarga al Excelentísimo Capitan general, Ohidores de esta Real Audiencia y demas Ministros à quienes correponda tener noticia de ella, la tengan entendida, haciendola registrar, debolviendola à los Ynteresados para el uso de sus gracias, sin conceder pero, mas facultad al Excelentísimo Señor Capitan General de este Reyno, ni atribuirle la necessaria para la creacion ni nombramiento de nuevos Musicos.

Esta Capilla exercio sus funciones establecidas en la Real de Santa Ana al

²⁶¹ El procurador es refereix a la certificació expedida pel prevere Antoni Noguera, beneficiat a la catedral i rector per Sa Magestad a la Reial Capella de santa Aina del Palau, amb data del 17 d'abril de 1792.

²⁶² Còpia de la butlla pontificia de Clement XII de 1735 per la qual es concedia als músics de la música de la capella de santa Aina l'erecció d'una confraria sota l'advocació de santa Cecília (ARM, fons Audiència, Reial Acord, sig. AA 788/22).

²⁶³ El procurador es refereix a còpia de la Reial Cèdula de 19 de juliol de 1765 per la qual el rei concedí el títol honorífic de Capella Reial a la música de la Capella de santa Aina.

thenor de sus obligaciones, y cantando las otras Musicas à que eran llamados; pero viendo no podian subsistir por sus cortos caudales, arbitraron el medio de unirse con los de la Cathedral segun se desprende por la Certificacion de Folio 27 presentada de Contrario²⁶⁴ y en efecto usaron los conbenientes para lograrla, acudiendo al Rdo. Cavildo Eclesiastico, manifestandole que contemplavan beneficosa la union de ambas Capillas al maior servivio de los Yndividuos de una y otra Musica, y se ofrecieron bajo la direccion y authoridad del Cavildo, con reciproca Comunicacion de todos los Derechos, prerrogativas y gracias que una y otra disfrutava, cuya union y agregacion, fue admitida por el Cavildo Eclesiastico, formando para ello el correspondiente Plan, segun resulta por los Documentos que acompañan bajo el N° 2 y 3 de las resoluciones que tomó el Cavildo en 13 y 14 Noviembre 1772,²⁶⁵ desde cuyo tiempo hasta el 21 Abril 1792 en que se pretendió renovar, gozaron los musicos todas las gracias y utilidades que correspondian a cada una de ellas.

Esta union que podieron muy bien solicitar y hacer los musicos de la Real Capilla y que suscrivieron y firmaron los que contiene la Certificacion de N° 4²⁶⁶ en virtud de las facultades concedidas en la Bula Pontificia, hizo que todos los Musicos de la Cathedral, lo fuesen igualmente de la Capilla Real, pues quedavan admitidos por lo que verdaderamente, y unicamente tenian facultad para ello, y por lo mismo es constante quedó la Capilla Real refundida en la de la Cathedral, y existiendo esta, no cabe duda existe igualmente la Real cuya existencia manifiesta la voluntaria renovacion de la Real Capilla, que solicitaron algunos, y à que se adherió el Excelentissimo Señor Don Bernardo de Tortosa, en quien segun se ha dicho no podian residir suficientes facultades por ser en perjuicio de los Musicos que tenian aquella corriente; ni menos podian los que lo intentaron ejecutarlo por dever ser la separacion por pluralidad de votos de los que componen ambas Capillas, ò, almenos, de los que eran ya antes de la union en la Capilla Real, pues segun los Capítulos de la Bula Pontificia a que en este caso debian arreglarse no podia executarse de otra manera.

Y aunque de contrario se pretenda ser siete los musicos que ya antes existian en la Real Capilla, es muy insierto, pues tal no eran Don Antonio Ferrer Pro., Don Francisco Pasqual Pro., ni Pedro Juan Lliteras, ni Geronimo Cirer se reputa por musico de esta nueva Capilla, segun el

²⁶⁴ Es refereix a la certificació expedida pel prevere Francesc Pasqual, secretari de la Reial capella de música de santa Aina, de la reunió dels músics celebrada el 20 d'abril de 1770.

²⁶⁵ Certificacions expedides el 7 de febrer de 1794 pel secretari del capítol de la catedral, el prevere Bartomeu Quetglas, dels acords capitulars presos sobre la unió de les dues capelles de música en les dates indicades (ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 37 r.-38 v.).

²⁶⁶ Certificació d'Antoni Rotger, secretari de la capella de música de la catedral, en la qual relacionava els noms dels músics que firmaren, amb data del 13 de novembre de 1772, l'acte d'unió de les dues capelles musicals. Segons Rotger, de tots ells, només dos formaven part de la nova capella de música de santa Aina, Joan Carrió i Antoni Lliteras. La resta havien mort –els preveres Andreu Corró, mestre de la capella de santa Aina aquell any de la unió, Rafel Janer, Joan Fullana, Andreu Cabrer, Josep Santiago, Joan Cerdó i Antoni Josep Lliteras, i els músics, Gabriel Cursach, Sebastià Corró, Damià Font, Miquel Oliver, Joan Tries, Josep Botellas, Carles Glat, Pere Antoni Servera i Antoni Morro–, o es trobaven absents –el prevere Arnau Palmer, aleshores acòlit, i els músics Josep i Joan Pujol–, o continuaven al servei de la catedral –els preveres Jaume Sancho, director de la capella de la catedral, i Onofre Pomar, i els músics Jaume i Miquel Crespí, Antoni Rotger, Roc Sebastian, Miquel Roca, Antoni Ferrà i Martí Ballester (ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 39 r.-40 r.).

Documento de N° 5²⁶⁷ y por consiguiente se reduce su numero à solos tres de los antiguos, y aun con la advertencia que don Arnaldo Palmer Pro. hace ya muchos años que no exerce el officio por vivir en el termino de Calvia donde tiene su Capellania; y existiendo aun en el dia nueve de los antiguos segun la citada certificacion de N° 4 que perseveran en la Union que lograron en el año 1772 es constante que por ningun respecto, pudieron estos formar de nuevo Capilla Real sin la pluralidad de votos, assi de los que fueron de esta Capilla, como de los unidos, y esta misma hace estable la union y la Capilla Real que deve exercer todas las funciones que le corresponden, como a tales aunque esten, bajo la direccion del Rdo. Cavildo, pues esta y el haverse addicado la facultad de repartir Porsiones, y crear nuevos musicos, como fuesse à beneficio de la Cofadria en nada les perjudica, mayormente quando quedaron con las demas de poder nombrar y elegir los otros empleos, bajo cuyo pie, se establecio la Cofadria, con total independenciam en el Cavildo.

Los motibos con que quizo el Excelentissimo Señor Don Bernardo de Tortosa establecer la Real Capilla segun la certificacion de folio 12²⁶⁸ son insubsistentes, como dimanados unicamente por el favor de aquellos musicos, à quienes se vió el Cavildo en necesidad de despedir por sus excessos, pues segun se ha dicho existia la Real Capilla, celebrando las funciones que le correspondian, y sin que por este motibo se viessen los Artesanos obligados à valerse de ellos bajo este concepto, por quedar derogado el Real Auto de 24 Septiembre 1738 mediante la referida Real Cedula de 19 Julio 1765, y por los demas motibos que sobre ello tiene expuesto el Señor Fiscal sin que para la union que hizo la Real Capilla, necesitase de autoridad Real ni de otro Gefe, pues no se hizo mas con ella que agregarse los Musicos de esta à la de la Cathedral admitiendo assi mismo en la suya todos los de la Cathedral gozando una y otra las mismas gracias y prerrogativas de que ambas estavan dotadas, para lo qual tenian suficientes facultades mientras se executase por la mayor parte de votos; Y sin esta circunstancia, es positivo no pueden unirse y agregarse todos los que libre y voluntariamente quisieren, como lo expresa en el Despacho de su restauracion, pues lo contrario seria Opuesto à la deliberacion de su Santidad que concedio aquella gracia à los Musicos.

Sin que pueda valer el Officio del Cavildo de 24 Abril 1792 en que demostró particular satisfaccion de haberse restaurado la Capilla Real, pues siendo en perjuicio de los Musicos que la componen, y demas unidos, de nada sirve su aprobacion, sin proceder el abono y consentimiento de estos, y yo creheré que el Cabildo contestó en aquellos terminos, por no disgustarse con el Excelentissimo Señor Comandante General à tiempo en que avisava este haver puesto ya en execucion sus resoluciones, pero no obstante queda siempre el Derecho expedito à mis Principales para reclamarles atendidos sus intereses y que no fueron ohidos sobre la

²⁶⁷ Es tracta d'una carta personal del director de la capella de la catedral, el prevere Jaume Sancho, a l'escrivà major i músic Jeroni Cirer, en la qual li preguntava si es considerava músic de la nova capella, i la contestació que aquest havia donat. En ella Cirer deia que no es considerava músic de la nova capella ni de la catedral, només es considerava confrare de la confraria de santa Cecília (ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 41 r.-41 v.).

²⁶⁸ Es refereix a l'acte d'ereció de la nova capella donat pel comandant general Bernat de Tortosa amb data del 21 d'abril de 1792.

materia.

La certificacion que de contrario se ha presentado folio 26 es muy contraria à la que dio don Antonio Noguera folio 16 en que asegura, que la Capilla de la Cathedral, he desempeñado las funciones que correspondian en la Capilla de Santa Ana, y se hace muy reparable, afirme asistian antes de la union solo los musicos que expresa, quando segun tiene dicho, no eran todos aquellos Musicos de la Capilla Real, ni bastavan para el desempeño de ellas, y el que despues de la union se efectuasen las funciones, por musicos de la Capilla Real que no hace 13 años residen en la Isla, y por otros que en aquella sazón eran Infantes, lo que acredita de voluntaria y parcial aquella certificacion en que se omitten los Individuos que las executaron en los años antes de venir los musicos Dragones que en ella se expresan, y tambien por que el Geronimo Cirer, desde el año 1770 sirve de Escrivano en la Curia del Corregimiento, y desde mucho tiempo antes dejó à causa de su ausencia de servir la musica, y no ha continuado, lo que reconoce bien claro por el producto de N° 5 y certificacion de folio 28²⁶⁹ en que se dice solo haver asistido estando desocupado, lo que igualmente ha practicado en las musicas de mi parte siempre que le ha sido dable, y esto mismo verifica haverlo solo hecho en calidad de apasionado, y no de Musico, lo que corrobora su carta, pues no se tiene por tal. Y se da motibo de graduar de poca fee la certificacion de folio 28 por la que se quiere persuadir ser tambien musico de la Real Capilla el Secretario que la Subscribe, Josef Arias y Otros, respeto de no existir en esta Capilla unos, y hallarse en infantil edad otros antes del año 1772 y que si bien posteriormente se admitieron à la Musica fue por determinacion del Cavildo Eclesiastico à quien de Contrario se opone no tenia facultades, y por lo mismo es la Certificacion en un todo desatendible: Y si las tubo para formar musicos Reales à los que ahora han querido llamarse tales, porque no las ha de tener para aceptar la union que solicitó la Capilla Real? Porque estando en el pasifico goze de repartir porciones, y admitir Musicos, no lo ha de estar en el de despedir los mismos que habia admitido? Porque han de llamarse ahora estos Musicos de la Capilla Real, y no han de tener las propias gracias los que lo eran ya antes, los que intervinieron en la union, cediendo sus Intereses, y los que han sido admitidos posteriormente, y quiza bajo el concepto de hallarse unidas las dos musicas? Yo no contemplo la diversidad de razon, ni alcanzo la que pueda darse, pues es constante que los mismos Adversos que dando en la propia suspension han de apearse seguramente en su infundado dictamen.

La carta presentada de Contrario firmada por el Maestro Don Lorenzo Estada nada hace al caso, y aun quando sirviessé seria muy racional y justa por hacerse indigno de reportar beneficios, el que voluntariamente y sin motivo alguno, se separa de una Congregacion, fomentando al que contra su propio bien quiere destruirla como lo executó don Arnaldo Palmer confiando à la nueva Quadrilla de Musicos los Papeles, sin mas objeto que el de arrancar a sus propios hermanos sus utilidades para darlas à sus amigos, que por sus inobediencias y excesos se havian hecho acrehedores a que se les despidiesse, no obstante sus habilidades que havian dado motibo

²⁶⁹ Es refereix el procurador a la certificació expedida pel prevere Francesc Pasqual, secretari de la Reial Capella de música de santa Aina, amb data del 8 de gener de 1794, que havia presentat el procurador Danús junt al seu escrit.

de disimulo, y sobre todo V.E. queda bien enterado de las costumbres de los dos hermanos Lliteras, que son los fomentadores de esta discordia.

Ni puede valer à la Contraria el que la Real Gracia del año 1765 diga ser sin exencion de la jurisdiccion Ordinaria, pues a mas de que no puede entenderse preceptiva de que devan estar los Musicos de la Capilla Real sujetos al Real Ordinario, lo cierto es que su natural sentido es, de no ser el animo de Su Magestad el eximirlos de la jurisdiccion ordinaria que tenian, y era la Eclesiastica segun la Certificacion de N° 6²⁷⁰ y conservaron despues sus Individuos sin oposicion alguna segun la de N° 7²⁷¹ que me contento de presentar por ahora, pues serian infinitas las que podia producir. El sujetarse a la jurisdiccion Ordinaria Eclesiastica los Musicos de la Capilla Real aun quando lo huviesse estado al Real Ordinario, en nada perjudicaria el Onor de la Real Capilla, por ser accidental ni creo se opusiese a la Real Cedula por la que no quizo S.M. concederles el fuero Militar unicamente, y a no entenderse assi, deven de contrario confesarse no poder ser musico Real el Eclesiastico, pues llevando de si el Sacerdocio, el fuero que no puede renunciar asi en instancias Civiles como criminales de que no puede conocer el Juez Secular, se hace incompatible, el que queden los Eclesiasticos Musicos de aquella Capilla, segun el sentir de la contraria, y sujetos al Real Ordinario, pudiendose igualmente decir lo propio en quanto a los Musicos que nuevamente se han agregado y sirven en los Regimientos de Dragones y Provisional esentos de un todo de la jurisdiccion Ordinaria, y si no obstante la Real Cedula, pueden los Musicos gozar de fuero privilegiado, porque motibo no habian de poderse subordinar al Eclesiastico, siendo assi que antes lo tenian y que no quedar eximidos de él por creherse fue la intension de S.M. no concederles la jurisdiccion militar, y que por lo mismo no les eximio de la ordinaria que tenian.

Lo demas que de Contrario se expone nada hace al caso como tampoco las expresiones que usa contra un respetable Cabildo, cuyo Cuerpo les ha auxiliado tantos años, y con arto dolor les ha despedido, temeroso de verlos miserables, y no obstante, retribuyen sus beneficios calumpniando sus resoluciones y precederes, lo que se hace digno de correccion, y no deficulto, que à tenerlo presente el Cabildo, la procurara, en consideracion à lo qual, y à que la nueva formacion à renovacion, digase lo que quiera parece dimana de pura malicia de aquellos Musicos, quienes procuraron sorprender la justificacion del Excelentissimo Señor Bernardo de Tortoza, quien por un efecto de piedad, y por no haver el Cavildo querido aderirse à su solicitud, manteniendo una partida de inobedientes, que no davan Ocasion à la Capilla, sino de disturbios, faltando al respeto de los superiores, se aderió à ella: Por tanto reproduciendo lo favorable que resulta de autos, y quanto sobre ello tiene expuesto el Señor Fiscal, impugnando lo perjudicial.

²⁷⁰ Certificació expedida per Benet Verd, escrivà major i secretari de la Cúria Eclesiàstica de Mallorca, de les provisions donades amb data del 28 de gener i 4 de juliol de 1763 en les qual figuraven com a implicats els músics Arnau Palmer i Pere Joan Crespí, de la capella de música de santa Aina (ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 42 r.-42 v.).

²⁷¹ Certificació expedida per Benet Verd, escrivà major i secretari de la Cúria Eclesiàstica de Mallorca, de les provisions donades amb data del 8 i 9 de març de 1768 en les qual figurava com a implicats els músics Joep Botellas, de la capella de música de santa Aina (ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 43 r.-43 v.).

*A V.Exc^a. suplico se sirva teniendo por presentados los documentos que acompaño, despreciar el recurso que interpuso Don Antonio Ferrer y la nueva solicitud de ser mantenido en el Posesorio en que se halla de Real Capilla, y declarar, que esta queda unida a la de la Cathedral, a quien corresponde por lo mismo Exercer todas las funciones pertenecientes a la Capilla Real, y que desde la union ha gozado y debe gozar todas las gracias Privilegios y regalías de que estavan dotadas ambas Capillas, assi las concedidas por la Bula Pontificia, como por la Real Cedula, y demas de que se halla en posesion, inponiendo silencio a Don Antonio Ferrer Pro. con todas costas, acordando al mismo tiempo las Providencias necesarias para contener aquella nueva Capilla lo que en justicia recibiré à favor.*²⁷²

Una vegada rebudes les al·legacions del procurador Josep Cerdà, l'expedient passà a mans del fiscal, que deprés d'estudiar tota la documentació presentada, emeté el seu informe. Villamil iniciava l'escrit, datat el 8 de març, dient que una confraria, com qualsevol associació, es disolia de la mateixa manera que es formava, és a dir, per la unió de voluntats i parèixer dels qui la formaven. L'única diferència existia en la formació, ja que les lleis prohibien que sense la preceptiva aprovació del Govern s'erigissin confraries ni altres cossos per sant i bo que fos el seu títol i pretexte que hi hagués per ajuntar-se. Per contra, per a la seva dissolució no es necessitava l'aprovació ni consentiment de ningú. Per aquesta raó, deduïa el fiscal que els que formaven la confraria de músics i capella, a favor de la qual es despatxà la Reial Cèdula de 19 de juliol de 1765, mitjançant la qual es legitimava la seva associació i li atribuïa el títol de Reial Capella, es pogueren separar, de la mateixa manera que ara ho havien fet Ferrer i els seus socis.

La separació d'aquests músics extingí la mencionada capella i per a renovar-la de bell nou, de manera pura, és a dir, "sin mezcla de Cofradia", entenia el fiscal que bastava també la voluntat dels qui es volguessin unir, per ser la música un art liberal, no gremial, que es podia exercir o per singulars persones o per companyia de parts, veus o porcions segons s'acomodés als qui professaven l'art i excepte els pactes que entre si fessin. Per això, respecte a l'ús d'aquesta llibertat d'ajuntar-se Ferrer i la resta de socis per a l'exercici de la seva professió i anomenar-se capella o música, entenia el fiscal que no se'ls podia ni devia impedir continuar.

Una altra qüestió era la pretensió que tenien les dues parts de gaudir el títol honorífic que es concedí per aquella Reial Cèdula de 1765. Segons el fiscal, Ferrer i els

²⁷² ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 44 r.-49 v..

seus socis no podien gadir d'aquell títol perquè aquest havia estat concedit a un cos que s'havia dissolt i que ja no es podia ell mateix erigir. Era una pretensió impossible perquè els cossos, una vegada dissolts, perdien tots els seus drets i quan s'erigien per persones diverses o, fins i tot, per les mateixes, eren del tot nous i exigien la nova concessió de gràcies, i per al fiscal, aquest era l'estat en el qual es trobava l'associació o capella de músics fora de la catedral. Tampoc el podien gaudir els músics de la catedral, perquè la Cambra el concedí a la capella establerta a l'oratori de santa Aina i no aprovà que el tingués la de la catedral, en la qual havien entrat els membres d'aquella capella. Així, doncs, ni la una ni l'altra degueren pretendre successió de drets d'un cos del tot extingit perquè el que l'havia concedit per primera vegada no els havia atorgat la gràcia.

D'aquesta manera, “quedando pues unos y otros en plena libertad, a los demas toca llamarles para las funciones, cada uno segun su grado y voluntad, y es muy vano alegar titulos para hacer esto asunto de justicia, sin que a unos y otros Musicos se les impida el solemnizar voluntariamente las fiestas que dicen en la Capilla de Santa Ana; pero absteniendose una y otra Musica o Capilla del uso del titulo de Real que no les corresponde, y que assi se les haga saber; ó como fuere acertado”.²⁷³

Dos dies més tard, el 10 de març, el Reial Acord decretà, d'acord amb el dictamen del fiscal, que es fes saber als mestres de les dues capelles que s'abstinguessin d'utilitzar el títol de Capella Reial que no els corresponia, sense que a uns i altres músics se'ls impedís solemnitzar voluntàriament les festes que se celebraven a la Capella Reial de santa Aina, romanent uns i altres en plena llibertat per a concórrer a les funcions que fossin cridats. El 17 d'aquell mateix mes es comunicà l'antecedent decret als procuradors de les dues parts.²⁷⁴

La sentència, justa, era una autèntica bufetada a les dues parts: als canonges, que defensaven els interessos de la capella catedralícia i al comandant general, fundador i protector de la nova capella de música. Els únics que havien sortit guanyant d'aquell plet foren els palmesans que a partir d'aquell moment podien elegir qualsevol de les dues capelles de música per a solemnitzar les seves celebracions.

El 27 de març, el canonge Jaume Sureda presentà al capítol la sentència donada pel Reial Acord, segons ell, “a favor de la Capilla Musica de esta Santa Iglesia”. Tenint

²⁷³ *Ibíd*em, ff. 50 r.-50 v.

²⁷⁴ *Ibíd*em, ff. 50 v.-51 r.

en compte que per a poder seguir la causa els mestres de la capella havien donat part i demanat el permís al canonge protector d'ella i que s'havia seguit per a evadir-se dels perjudicis que pretenia irrogar la part contrària, després d'una breu conferència, el capítol resolgué que dels productes de la mesa capitular es pagués l'import de les despeses ocasionades en la causa.²⁷⁵ D'aquesta manera finalitzà el que podríem anomenar primera fase de l'enfrontament, ja que la tensió i les disputes continuaren en els anys posteriors.

Abans de donar per conclòs aquest capítol, ens resulta obligat comentar que, mentre l'assumpte es dirimia als jutjats, a la Seu arribava la primera petició d'un dels músics expulsats. Fou en la reunió celebrada el 21 de febrer de 1794 quan el capítol tingué present el memorial presentat per José Antonio Garcín, en el qual exposava que havia format part de la capella de música de la catedral i que “le había llenado del mayor sentimiento el verse comprendido en el numero de los que S.S. despidió”. A fi de reparar-se d'aquesta desgràcia manifestava el seu arrepeniment, “para qualquiera fuese el motivo que hubiese dado”, amb motiu del qual suplicava la gràcia de ser admès una altra vegada al servei de la capella. Després d'escoltar l'arrepeniment, el capítol acordà la concessió de la gràcia demanada pel músic, mentre no trobés objecció en això el canonge Nicolau Villalonga, protector de la música.²⁷⁶

Disputes derivades de la sentència donada per l'Audiència

Amb la sentència donada per l'Audiència el 10 de març de 1794 es resolgué la qüestió del nom de la capella musical novament instaurada i la capella de música de la catedral evità els perjudicis que li hagués ocasionat aquella circumstància, sobretot, en les músiques fundades a l'època en la qual estigué activa la Reial Capella de santa Aina, que des de la unió de les capelles havia solemnitzat. Ara bé, no cessà la tensió entre els músics ni les disputes pel que respecta a aquelles músiques fundades i les decisions que en base a aquella sentència prengueren algunes institucions eclesiàstiques encarregades d'administrar-les.

Així, a la darrerria del mes de juny d'aquell any, acudí a l'Audiència el procurador Josep Cerdà, en representació del prevere Jaume Sancho, director de la

²⁷⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1667, f. 179 v.

²⁷⁶ *Ibidem*, f. 160 v.

capella de música de la catedral, amb un escrit mitjançant el qual denunciava el poc respecte que havia mostrat el prevere Antoni Ferrer, mestre de la capella de música de santa Aina, a la sentència abans mencionada i les precaucions, mitjans i protestes que havia utilitzat a fi d'impedir la seva execució, procurant suspendre la llibertat de les comunitats perquè no elegissin per a les funcions la capella de la catedral, en perjudici d'aquesta, per privar-la d'exercir el seu art en contra del que havia exposat el fiscal i manat l'Audiència.

Com a prova del que denunciava, Cerdà presentà tres documents: un acte requisitori, un expedient format a la Cúria Eclesiàstica a instància d'Antoni Ferrer, prevere i mestre de la capella de música fundada al reial oratori de santa Aina, i un acte notarial. En el primer d'ells es relacionaven els fets ocorreguts arran d'una música fundada a la Congregació de sant Felip Neri. Resulta que la nit del 31 de maig de 1794, comparegué el prevere Antoni Ferrer, mestre de la capella de música de santa Aina i confraria de santa Cecília, davant l'escrivà i notari Joan Oliver i Oliver dient que la seva capella tenia el possessori d'acudir a unes vespres fundades per la donzella Maria Aguiló en la tarda d'aquell mateix dia a l'església i Congregació de sant Felip Neri de Palma, segons havia disposat la testadora en el seu últim i vàlid testament. Com la capella no havia estat avisada per a la solemnització d'aquestes vespres, a fi de no prendre perjudici, requerí al notari perquè amb la presència de testimonis es personés a la casa i Congregació de sant Felip Neri i en el seu nom protestés al prefecte de la sagristia de la mateixa de tots els danys, perjudicis i menyscapes que es poguessin derivar d'aquella circumstància. L'endemà, per raó del seu ofici i d'acord amb l'acte requisitori, el notari efectuà la diligència, protestà davant el prevere Antoni Massot, prefecte de la sagristia de la congregació, i continuà a les seves notes l'acte de diligència i protesta en virtut d'aquell requeriment.

Respecte a l'expedient format a la Cúria Eclesiàstica, consta, segons la còpia presentada pel procurador Cerdà, que el 5 d'abril de 1794, Antoni Ferrer, mestre de la capella de música del reial oratori de santa Aina, presentà un escrit al Vicari General mitjançant el qual informava que l'arxiver de la comunitat de preveres de la parroquial de santa Eulàlia li havia comunicat aquell mateix dia una resolució presa per la majoria d'aquella reverenda comunitat en 3 d'abril perquè els músics de la catedral cantessin en aquella església la tarda del Diumenge de Passió la funció que deixà fundada Miquel Esteva, cerer. Segons Ferrer, la comunitat o els particulars que firmaven la comunicació

no tenien cap facultat d'excloure la seva capella de la mencionada funció perquè el fundador, segons l'instrument públic que presentava, havia manat expressament que fos la seva i no altra la que cantés totes les funcions, tal com s'havia practicat fins aquell moment sense la menor alteració. Sembla que la comunitat de preveres de la parroquial havia basat la seva decissió en el decret que havia donat l'Audiència amb data del 10 de març perquè el mestre de capella en feia menció i recriminava que “no es menester mucha viveza para entender que no ha quitado la Audiencia a mi capilla el serlo de Santa Secilia fundada en la Real Capilla de Santa Ana que es lo que importa para el cumplimiento de la voluntad del Fundador”. Finalment, demanava que el vicari manés a la comunitat de preveres de santa Eulàlia que no intentessin ni pressumessin que altra capella de música que no fos la seva cantés funció alguna fundada pel mencionat Esteva, “y las demas que sean de la misma expresión”, sota les penes de propis i prevencions ben vistes, i que es titllés i esborrés per poc reflexionada l'esmentada resolució, que així procedia de justícia, segons la seva opinió. Aquell mateix dia, el vicari Colom decretà, amb una certa ambigüitat, que la comunitat de santa Eulàlia s'havia d'ajustar al previngut en la fundació.

Malgrat el decret, la comunitat no varià la seva intenció i no permeté que la capella de música de santa Aina solemnitzés aquella funció del Diumenge de Passió fundada pel cerer, malgrat la protesta que abans de començar la funció havia realitzat Antoni Ferrer a la pròpia comunitat. Així ho expressava el propi mestre de capella en un altre escrit presentat a la darrera del mes de maig en el qual, endemés de denunciar els fets mencionats, exposava que es trobaven en vespres d'una altra funció de música fundada pel mencionat Miquel Esteva, que s'havia de cantar el dilluns de la *Dominica infra octavam* de l'Ascenssió, precedides completes en la tarda d'aquell mateix diumenge, i que tenia per cert que la major part dels vocals de la comunitat elegiria per a cantar-les els músics de la catedral. Per això, presentant una altra vegada el document en el qual figurava la mencionada fundació, acusant a un mateix temps la inobediència del decret que havia donat el vicari general amb data del 5 d'abril, protestant altra vegada tots el danys i perjudicis a dita comunitat, “que se pueden inferir asi en nombre propio por miembro de aquella Comunidad por beneficiado en ella, como por maestro de la prenarada capilla”, i recordant el pocs dies que restaven fins al diumenge pròxim, demanava que els vocals de la comunitat que havien decidit que la capella de la catedral cantés aquella funció del Diumenge de Passió fossin condemnats a pagar la

gratificació corresponent i determinada i tornava a reiterar la petició realitzada en l'anterior escrit. El 30 de maig, el vicari general Villalonga decretà que tota la documentació presentada s'agregués a l'expedient i passés a mà del fiscal perquè exposés el que convingués i amb plena instrucció es pogués donar la providència corresponent. Pel que fa a la funció a la qual feia referència el mestre de capella Ferrer en el seu escrit, el vicari general decretà que mentre no s'emetés la resolució, a fi de mantenir il·lesos tots els drets dels interessats, aquesta se celebrés només amb l'assistència del clergat sense la participació de cap capella de música.

Pocs dies més tard, el 3 de juny, el fiscal eclesiàstic emeté el seu informe. En ell, una vegada vist el que havia exposat Antoni Ferrer i els documents que havia presentat, el fiscal trobava justificat i provat que era la voluntat de Miquel Esteva, cerer, que en la festa del diumenge *infra octavam* de l'Ascensió, que deixà fundada a la parroquial església de santa Eulàlia, cantés la capella de música i confraria de santa Cecília fundada a la Reial Capella de santa Aina, així com en la resta de funcions musicals que es cantessin per la seva disposició en la mencionada església, i per aquesta raó la comunitat de preveres d'aquella havia d'ajustar-se a la fundació. Ara bé, si la capella de música d'Antoni Ferrer era o no l'expressada Capella i confraria de santa Cecília fundada a la Reial Capella de santa Aina, "sobre que unicamente puede recaer la duda", comprenia el fiscal que no pertanyia a aquell tribunal el seu coneixement. Per això, demanava "que se mande al referido D. Antonio Ferrer Pbro. use de su derecho donde corresponda, como así parece proceder en justicia". Aquell mateix dia, el vicari general Villalonga decretà: "Como lo pide el Fiscal, y á su consecuencia se haga saber a D. Antonio Ferrer Pbro. use de su derecho donde toca, como y del modo que mas le convenga".

L'últim document era un acte continuat en les notes del notari Gabriel Nadal, davant el qual comparegué, el 9 de juny d'aquell any, Antoni Danús, procurador de número de la Reial Audiència, apoderat de la Capella de Música de l'Oratori de santa Aina, dient que com a tal el requeria perquè l'acompanyés a prevenir i donar testimoni de la protesta que intentava fer al reverend rector i arxivers de l'església parroquial de santa Eulàlia, administradors de l'herència de Maria Morales, per no haver avisat la mencionada capella per a la festa que s'havia de celebrar al dia següent, que segons la seva fundació li corresponia. Es tractava de la festa del sant Crist que aquella ciutadana havia fundat, que consistia en el cant de les complètes en la vespra i l'ofici el dia de la

feita. Els dos –el procurador i el notari– i dos testimonis es traslladaren a l'església parroquial on trobaren al rector i als arxivers i Danús realitzà la protesta, no només pel que respectava a aquella funció sinó també de totes aquelles en les quals no fos avisada la capella de santa Aina, sempre que estiguessin fundades amb l'expressió d'haver-se d'executar per ella.²⁷⁷

El 26 de juny es decretà que s'ajuntessin els documents i la petició a l'expedient i que el relator donés compte per al primer Acord. Pocs mesos més tard, el 18 de setembre, ajuntat l'Acord, decretà que es comunicessin a Jaume Sancho, director de la capella de la catedral, els actes que havia demanat.²⁷⁸

Mentre a l'Audiència es preparava la documentació, el comandant general marquès de Castelludosrius anuncià les celebracions de la seva entrada a la ciutat per als dies 24 i 25 d'agost, a les quals, segons el seu desig, havien de concórrer les dues capelles de música. Uns dies abans, el 19 d'agost, es tractà l'assumpte a la catedral. En la sessió celebrada aquell dia, el canonge Josep Montes exposà al capítol que el comandant general desitjava que la capella de música toqués damunt un cadafal al Born en les nits d'aquells dos dies i que el mestre de capella tenia objecció a fer-ho perquè la capella de música de santa Aina també hi havia de concórrer a tocar, encara que a un cadafal diferent. Amb aquest motiu, de part del mestre de capella, el canonge demanà si sota aquella circumstància el capítol tenia inconvenient perquè la capella pogués assistir-hi. Sense cap altre comentari, els canonges manifestaren no tenir cap inconvenient.²⁷⁹ Amb aquella decisió, el capítol evità l'enfrontament amb la màxima autoritat civil i política de l'illa, tal vegada com a mostra de bona voluntat davant l'actitut reconciliadora que havia mostrat el marquès en l'assumpte dels músics des de la seva arribada a l'illa.

Després de revisar els antecedents i estudiar-los, el 23 de desembre de 1794, el procurador Josep Cerdà, en nom del director de la capella de música de la catedral, presentà una petició en la qual exposava que malgrat el Reial Acte de 10 de març d'aquell any encara no havia pogut aconseguir que Antoni Ferrer deixés de pertorbar a les seves parts i complís amb el que havia estat manat. Després de relacionar el contingut dels tres documents que hem comentat anteriorment i que ell mateix havia

²⁷⁷ ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 53 r.-62 r.

²⁷⁸ *Ibidem*, f. 62 v.

²⁷⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1667, ff. 228 v. i 232 r.

presentat com a proves, el procurador opinava que pareixia que aquella nova capella, no tenia altre objectiu que el de pertorbar els ànims dels músics de la catedral i de les comunitats regulars i seculars i la resta de cossos, “para de este modo hacer ilusorias las Providencias de V. E.”, la qual cosa era intolerable i digna de la més sèria repremsió. Per aquesta raó, suplicava que s’acordessin les providències més conformes perquè el mencionat Ferrer i els seus socis s’abstinguessin de fomentar dissensions i discòrdies entre les comunitats i, amb la finalitat que aquestes estiguessin assabentades de la llibertat que tenien d’elegir la capella que més els convingués, que se’ls comunicués el contingut del Reial Acte donat amb data del 10 de març d’aquell any.²⁸⁰

Una vegada passades les celebracions del cicle nadalenc, el 8 de gener de 1795, el Reial Acord, després d’escoltar l’opinió del fiscal, decretà que es fes saber a les comunitats i gremis el mencionat decret de 10 de març de 1794, “librandose las copias o testimonios que se pidieren de dicho Real Auto, y de esta providencia, todo a costas del suplicante”. Segons consta, per les diligències anotades a l’expedient, entre els 13 de març i el 29 d’abril de 1795 es notificà l’antecedent decret i el del 10 de març de 1794 a tots els gremis i les comunitats regulars i seculars de la ciutat.²⁸¹

Per a finalitzar amb aquesta nova fase de l’enfrontament entre els músics cal anotar aquí que en la reunió que celebrà el capítol catedralici l’11 de febrer de 1796 es tingué present una notificació feta per l’escrivà major del Reial Acord, el notari Onofre Gomila, al director de la música de la catedral, el prevere Jaume Sancho, perquè pagués vint-i-quatre lliures, vuit sous i dos diners per les costes causades per la seva part en l’expedient que seguia contra el prevere Antoni Ferrer, mestre de la capella de música de santa Aina. Els canonges acordaren, per vots uniformes, que la mencionada quantitat es pagués del dipòsit existent a l’arxiu de la mesa capitular per a despeses de la sagristia.²⁸²

L’últim episodi derivat d’aquella sentència donada per l’Audiència el 10 de març de 1794 es desenvolupà entre els mesos d’octubre i novembre 1796. Cal recordar que en ella el Reial Acord especificava que ambdues capelles podien solemnitzar voluntàriament les festes que se celebraven a la Capella Reial de santa Aina. Amb aquesta intenció, el 24 d’octubre de 1796, acudiren al Regent el director i els músics de

²⁸⁰ ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 63 r.-63 v.

²⁸¹ *Ibíd*em, ff. 64 r.-65 v.

²⁸² ACM. Actes capitulars, sig. 1668, f. 8 v.

la capella de música de la catedral –“única en esta Isla de Mallorca”, segons s’especifica al document– amb un escrit en el qual recordaven la mencionada sentència i exposaven que es trobaven disposats a solemnitzar voluntàriament la festivitat de santa Cecília i la resta de les que s’acostumaven a celebrar en aquella Reial Capella. Per aquesta raó suplicaven el decret del seu abonament, amb prevenció al rector o capellà major de la Reial Capella de santa Aina, que no els impedís “el uso de esta grande obra, propia de su Estatuto”. Pocs dies més tard, el 3 de novembre, el regent decretà a fi d’aconseguir el que es demanava, que el suplicant havia d’acudir al Reial Acord, de qui havia dimanat la sentència mencionada. L’endemà, el porter reial Ros comunicà el decret al director de la capella de la catedral.²⁸³

A la vista del decret, el 5 de novembre els músics es reuniren a casa del mestre de capella a fi d’elegir procurador perquè en nom d’ells pogués presentar un o diversos memorials al Reial Acord en benefici dels mateixos, i seguir qualsevol causa contra la nova capella de música, “que se titula Real contra lo mandado por dicho Real Acuerdo”. Tots conformes, elegiren com a procurador Jaume Brotat, un dels procuradors de número de la Reial Audiència. Així, el 7 de novembre, el mencionat procurador, en nom dels preveres Llorens Estada i Jaume Sancho, mestre i director respectivament de la capella de música de la catedral, presentà escrit al Reial Acord mitjançant el qual tornà a reiterar la petició que havien fet els músics al Regent. El Regent i els oïdors, amb bon criteri, decretaren un simple “no ha lugar”, perquè d’altra manera qualsevol decisió hagués suposat un perjudici per a qualsevol de les dues capelles musicals, coartant la llibertat d’elecció que havien aconseguit els gremis i les comunitats arran d’aquell conflicte.²⁸⁴

Unió de les capelles de música i reformes en l’organització: l’inici del declivi.

Com hem pogut comprovar al llarg dels capítols precedents, el principal problema que hagueren d’afrontar els músics durant el darrer quart del segle XVIII fou l’econòmic. En el cas de la capella de música de la catedral la situació era apressant. La falta de mitjans per a la subsistència dels músics provocà l’increment de peticions de socors, la majoria de les quals foren ben ateses pels canonges conscients de la difícil situació que duia a alguns d’aquells a situacions límits.

²⁸³ ARM. Fons Audiència, sig. AA 788/22, ff. 66 r.-66 v.

²⁸⁴ *Ibidem*, ff. 67 r.-68 r.

L'increment dels preus dels productes bàsics durant l'últim terç del segle XVIII –l'increment de la carestia de vida– motivà moltes de les peticions d'ajut. Ja en la dècada dels anys vuitanta començà a posar-se de manifest aquesta situació que afectà els músics, fins i tot, als minyons de la capella. El 6 de setembre de 1782, els canonges tingueren present un memorial presentat per Jaume Sancho, director de la capella de música, encarregat de la manutenció i instrucció dels minyons del cor, en la qual suplicava alguna remuneració que li ajudés a portar el pes dels encàrrecs que el capítol li havia confiat, principalment el de la manutenció del minyons de la capella, sense més gratificació que el que aquests guanyaven i que a penes bastava per a mantenir-los. Després d'una breu conferència, el capítol acordà que per aquell any tansolament es donés al mencionat director el sobrant de la partida de blat que quedava, una vegada satisfets els càrrecs passius que feia la mesa capitular de censos d'aquella qualitat.²⁸⁵ A partir d'aquell moment, any rere any, es repetí la demanda que fou esmenada pel capítol segons les seves possibilitats, bé amb el sobrant de blat dels censos passius de la mesa capitular,²⁸⁶ amb alguna almoïna a cura de l'arxiver i el distribuïdor del ram²⁸⁷ o amb algun ajut econòmic designat pel canonge protector de la música.²⁸⁸

Cal comentar que entre 1782 i 1795 l'únic any que el capítol no concedí cap ajut al director fou en 1784. Aquell any, com era habitual, passat l'estiu, el 20 d'octubre, el llicenciat Jaume Sancho, diaca, acudí al capítol mitjançant un escrit en el qual, en atenció a l'esterilitat de l'any, demanava la concessió de la gràcia del sobrant dels censos passius que la mesa capitular feia en blat, de la mateixa manera que se li havia concedit en els dos anys precedents. Dos dies més tard, els canonges acordaren “no tener lugar la pretensión del referido Sancho”.²⁸⁹ Desconeixem els motius pels quals el capítol prengué aquella decisió ja que a l'acta no s'especifiquen, però, tal vegada fos per a evitar que la petició i l'ajut es convertissin en costum, cosa que no s'evità perquè vertaderament la situació ho mereixia, tal com es posà de manifest pocs anys més tard. En 1789, endemés de concedir-li al director de la capella el sobrant de blat, els canonges

²⁸⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1663, f. 215 v.

²⁸⁶ *Ibidem*, ff. 333 v.-342 r. i 345 v.-346 r., actes del 19 i 28 de novembre de 1783; sig. 1665, ff. 88 v., 91 r., 224 v.-225 r., 326 v., 327 v.-333 r. i 333 r.-333 v., actes del 7 i 12 de setembre de 1787, 19 de novembre de 1788 i 9, 16 i 30 d'octubre de 1789; sig. 1666, ff. 55 r.-55 v., 152 r.-152 v. i 262 v., actes del 29 d'octubre de 1790, 23 de novembre de 1791 i 31 d'octubre de 1792; sig. 1667, ff. 106 v., 255 v. i 369 v., actes del 29 de novembre de 1793, 22 d'octubre de 1794 i 16 d'octubre de 1795.

²⁸⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, ff. 234 r.-234 v., acta del 5 de setembre de 1792.

²⁸⁸ ²⁸⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1664, ff. 187 r., 187 r.-187 v. i 307 r., actes del 17 i 22 de juny de 1785 i 15 de novembre de 1786.

²⁸⁹ *Ibidem*, ff. 101 r. i 105 r.

aprovaren un prèstec de quaranta lliures. En la reunió celebrada el 22 d'abril d'aquell any el canonge protector de la capella de música exposà que el director es trobava mancat de diners per a acudir amb el precís als minyons del cor, que a l'arxiu quedava dipositada una partida procedent de la part que es deixava per a socórrer els músics malalts i que amb aquests motius el mencionat director suplicava el permís per a treure d'aquell dipòsit quaranta lliures, les quals prometia tornar a raó de quatre lliures cada mes. Després d'escoltar la proposició i una breu conferència, els canonges acordaren aprovar-la per la majoria dels vots.²⁹⁰ Un altre dels anys difícils fou 1792, en el qual el capítol acordà, a la primeria de setembre, que dels productes dels residus i de les almoines es fes alguna almoina per a la manutenció dels minyons i tan sols un mes més tard, el 31 d'octubre, acordà l'habitual concessió del blat sobrant de la mesa capitular.²⁹¹

Aquell mateix any i el següent els canonges també destinaren ajuts econòmics a la capella de música a fi de pal·liar els perjudicis que li produïa el restabliment de la nova capella musical a l'oratori de santa Aina. Concretament, en la reunió del 25 de maig, celebrada tan sols un mes després de l'erecció oficial de la mencionada capella per part del comandant general, el canonge Josep Montes, protector de la música, exposà al capítol que en aquell curt termini la capella catedralícia havia sofert unes pèrdues aproximades de cent seixanta lliures. Després d'una llarga conferència, els canonges acordaren per majoria que del producte de la deixa testamentària de l'il·lustríssim Joan Baptista Desbach, bisbe que fou d'Urgell, es donessin cent seixanta lliures a la capella de música amb la finalitat de mitigar aquell perjudici.²⁹² Un mes més tard, el 27 de juny, el capítol tornà a tenir presents les necessitats dels músics amb el reonament següent:

[...] habiendo recordado S.S. la estrechez a que se hallava reducida la Capilla de Musica de esta Santa Iglesia con motivo de la separacion de las dos Capillas: Que con este motivo los Individuos de la de esta Santa Iglesia se hallavan mas expuestos a la contingencia de padecer alguna necesidad, y por consiguiante importarles algun socorro: Que en este caso podian dejar de quedar atendidos, por falta de arbitrios, si se aplican al remedio de otras necesidades las Limosnas que tenia que repartir el M. I. Cavildo con destino a semejante objeto: Y que en iguales casos eran acrehedores a la preferencia los Musicos de esta Santa Iglesia como Dependientes de S.S. por la mayor parte de votos se resolvio que de aqui en adelante las

²⁹⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1665, ff. 265 r.-265 v.

²⁹¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, ff. 234 r-234 v. i 262 v.-263 r., actes del 5 de setembre i 31 d'octubre de 1792.

²⁹² *Ibíd*em, f. 212 r.

*Limosnas, que huviese que repartir se reservaran para el socorro de las urgencias y necesidades de los Individuos de la Capilla de Musica de esta Cathedral reservandose sin embargo S.S. no obstante esta resolucion, la Facultad de dispensarla a otros sugetos segun lo exigiesen las circunstancias de la necesidad, que se expusiera en los Memoriales que acostumbran presentarse por Limosna, y cuya admision no quiso S.S. pudiese embarazar con este motivo con la aplicacion de las limosnas a las necesidades de los Musicos referidos.*²⁹³

A la darrerria de l'any, en la sessió celebrada el 19 de desembre, després d'escoltar l'exposició feta pel canonge protector de la música, el capítol acordà que dels productes que hi hagués arbitri a l'arxiu es fes l'almoïna que fos possible a favor dels músics, principalment als més pobres i als malalts, deixant el repartiment d'aquesta al canonge protector.²⁹⁴ Finalment, ja a la darrerria de 1793, en la reunió del 21 de desembre, els canonges tornaren a destinar alguna almoïna als músics, després d'escoltar l'exposició feta pel canonge arxiver, en la qual expressà que per aquelles festes de Nadal es podien repartir algunes almoïnes del producte dels retards. Cal anotar que a l'acord s'especifica que només s'entregaria almoïna a aquells músics que l'arxiver considerés creditors a aquell socors.²⁹⁵

La manca de diners i queviures era patent i la situació s'agreujà encara més durant els quatre últims anys del segle. El 23 de novembre de 1796, el capítol decidí denegar l'ajut a Jaume Sancho i no li concedí el blat que acostumava donar-li cada any. Un mes després arribà la reacció del director de la capella. El 20 de desembre els canonges tractaren el memorial que havia enviat, mitjançant el qual presentava la seva dimissió a causa de l'onerós que li resultava el continuar en el càrrec per la seva edat i xacres que patia. El capítol, considerant que no era convenient per a la formació musical condescendir a la sol·licitud i que el que tal vegada l'havia motivat era el no haver-li concedit l'almoïna de blat per a la manutenció dels minyons que havia sol·licitat en el memorial abans mencionat, per unanimitat acordà que se li entregués la mateixa almoïna de blat que havia acostumat en els altres anys.²⁹⁶

De moment semblava que el capítol havia pogut aturar la dimissió del director, però, no fou així, i en els anys successius la dimissió aparegué lligada a la concessió de

²⁹³ *Ibíd.*, ff. 218 r.-218 v.

²⁹⁴ *Ibíd.*, f. 290 r.

²⁹⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1667, f. 122 r.

²⁹⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1668, ff. 118 v. i 129 v.

l'ajut per als minyons de la capella de música. Endemés, la situació es complicà per al capítol quan començaren a fer-se patents les dificultats econòmiques que afectaven a la resta d'integrants de la capella, que demanaren la necessària reforma de la vella institució musical. L'any 1797 arribaren al capítol les primeres peticions en aquest sentit. Aleshores, les peticions d'ajut econòmic que fins aquell moment havien estat individuals i puntuals –en la majoria dels casos a causa de les malalties que patien els músics– passaren a ser col·lectives i en els anys posteriors, tant des de la capella de música com des del capítol, es treballà per a intentar corregir el problema econòmic que s'arrossegava amb algunes propostes. Malgrat això, de poc serviren les reformes introduïdes ja que tan sols dos anys més tard, en 1799, ja es començà a tractar la possibilitat de reintegrar a la capella els músics que fins aquell moment havien format la Capella de Música de santa Aina, que acabaria dissolent-se l'any següent. Aquell increment dels efectius de la capella catedralícia suposaria la desvirtuació una altra vegada de les reformes.

El 6 d'abril de 1797, els canonges tornaren a tractar l'assumpte de la pretesa dimissió del director de la capella de música sense adoptar cap resolució. No obstant això, el 17 de maig d'aquell mateix any, el capítol, tenint en compte que per la carestia dels queviures faltaven arbitris per a la manutenció dels minyons de la capella i que era precís prendre alguna providència per a reparar aquell inconvenient, comissionà els canonges Antoni Nicolau Lobo i Joan Muntaner perquè parlessin amb els bisbe sobre l'assumpte i arbitressin els mitjans més equitatius perquè a partir d'aquell moment poguessin mantenir-se els expressats minyons i després ho fessin present a fi d'acordar la resolució que considerés més oportuna. L'únic que dissentí fou el canonge Marc Truyols que acceptà la comissió, però, es mostrà contrari a contribuir en alguna quantitat procedent de la mesa capitular per a l'expressat fi. Pocs dies més tard, en la reunió celebrada el 24 de maig, els dos comissionats donaren compte de les gestions realitzades i exposaren que el bisbe estava disposat a aportar quaranta lliures addicionals per a la manutenció dels musiquets sempre que el capítol aportés la mateixa quantitat. La majoria dels canonges acceptaren la proposta i acordaren donar al director de la capella la mencionada quantitat del producte de la mesa capitular, tan sols per aquella vegada. El canonge Truyols es tornà a mostrar contrari a l'acord, de la mateixa manera que ja ho havia manifestat en l'anterior reunió, i el canonge Jordi Puigdorfila el condicionà a l'exacte compliment de les obligacions per part dels minyons i que se'ls

intruís diàriament a la Capella de l'Almoina, tal com corresponia.²⁹⁷ D'aquesta manera els canonges calmaren la situació econòmica dels minyons durant uns mesos.

D'altra banda, com hem apuntat abans, la situació dels músics de la capella començava a ser desesperant i per aquest motiu, a la darrerria del mes d'agost, un grup de set músics presentaren al capítol un memorial en el qual posaven en evidència la seva difícil situació econòmica, així com els problemes que la produïen: el nombre desproporcionat de músics útils i inútils que formaven part de la capella, així de veu com d'instrument, l'incompliment per part del capítol de la reducció de parts que s'havia d'efectuar arran de la unió de les dues capelles de 1772, la nova instauració de la Capella de Música de santa Aina realitzada en 1792 –amb els problemes que es derivaven d'aquesta oferta i demanda– i, una de les peculiaritats de la nostra capella de música, la dotació de les places per recomanació i no per oposició, tal com se solia fer a la resta de catedrals espanyoles.

Muy Ilustre Señor

Los Musicos de la Capilla de esta Santa Iglesia, que se subscriben, y acompañan este Memorial, con la mas atenta veneracion a V.S.M.I. exponen: Que por la multitud de Musicos utiles e inutilis, asi de voz como de Instrumento, que entran en parte igual en los productos de la misma Capilla, se han reducido estos a tan corto alcance, como es que la parte entera del año pasado de 1796, se reduxo a sesenta y seis libras en corta diferencia. Esta decadencia ya se experimentó en el año de la reduccion de los Censos 1750, respeto de las fundaciones, y en lo adventicio se experimenta tambien desde muchos años, por haverse aumentado el numero de las Partes, a que sucedio la carestia de Viveres, que es notoria, y a esta la division de Capillas que les acarrea un perjuicio notable, porque los Señores Maestro y Director de esta Capilla se ven precisados a admitir funciones de mucha fatiga y corta paga, pues si no las admiten, tienen los Particulares y las Comunidades el recurso de acudir a la otra Capilla y como los de esta quedan privados por V.S. de hacer funciones con los otros Musicos, lo quedan tambien de la ganancia que les produciera su asistencia. Si al tenor de lo que se observa en las Iglesias Cathedrales del Continente de España, tuviesse esta, dotadas sus Plazas de Musica, y estas se concediessen por rigurosa oposicion, entonces no solo seria premiado el merito, y los que tuviessen mayor habilidad, conseguirian una decente subsistencia, mas tambien se estimularia la juventud al Estudio, al ver que sin el no pudiera obtener un honesto acomodo. Por estos motivos seria verdaderamente sensible a los Exponentes, que haviendo empleado su juventud en habilitarse para vivir en esta Carrera, se huviessen de ver precisados en el dia a abandonarla, y haver de subsistir en otro Arte, u

²⁹⁷ *Ibíd.*, ff. 154 v.-156 r., 169 v. i 171 r.-171 v.

oficio, por no poder vivir con las utilidades que les produce la Capilla. En esta atencion, recurriendo a la poderosa proteccion de V.S.M.I.

Suplican, se sirva favorecerles en el infeliz estado en que se hallan, con una competente dotacion o dar las providencias mas conducentes para que quede de algun modo premiado su merito, y consigan una decente subsistencia, lo que recibiran por gracia particular de V.S. Palma, y Agosto 30 de 1797

Sebastian Ginard Pro. = Antonio Cladera Pro. = Miguel Sancho = Pedro Josef Crespi = Juan Estrader = Andrez Llabres = Jayme Barrera.

En la reunió celebrada el 6 de setembre, el capítol, sense cap comentari al respecte, remeté l'escrit al canonge Antoni Nicolau Lobo, protector de la pròpia capella.²⁹⁸

Vertaderament, si donem com a bona la informació econòmica proporcionada pels músics en aquell escrit i tenim en compte la gran divisió de les parts o porcions de música que hi havia a la capella, la situació era més que preocupant. En capítols precedents hem vist que una part o porció de música podia estar dividida, fins i tot, en octaus. Si aquell any de 1796, el producte de la part sencera havia ascendit a sexanta-sis lliures, volia dir, que el músic que tenia assignat un octau de part, només havia cobrat vuit lliures i cinc sous, una quantitat del tot insuficient per al seu manteniment, la qual cosa feia que, com denunciaven els músics, molts d'ells es plantejessin abandonar la professió.

A mitjan mes de novembre d'aquell mateix any el director Jaume Sancho tornà a demanar als canonges l'admissió de la dimissió del seu càrrec, de la mateixa manera que l'havia demanada anteriorment. En la reunió del 17 d'aquell mes el capítol acordà tractar l'assumpte en el primer ordinari que es convoqués i així, el dia 24, tal vegada conscient de l'important paper que desenvolupava el director Sancho dins la capella de música catedralícia, que des de la jubilació del mestre de capella Llorens Estada havia assumit totes les funcions pròpies d'aquell càrrec, i de la situació econòmica de la capella que havien posat en evidència aquells set músics en el seu memorial, comissionà els canonges Joan Barceló i Joan Muntaner perquè formessin un nou pla segons el qual s'hagués de regir la capella de música i una vegada realitzat el presentessin a fi de prendre la resolució més convenient.²⁹⁹

²⁹⁸ *Ibíd*em, ff. 216 r.-216 v.

²⁹⁹ *Ibíd*em, ff. 246 v. i 248 r.

Sembla que els canonges no tenien molta pressa en donar-li sol·lució al problema o que la sol·lució no resultava gens fàcil, perquè a la darrera del mes de desembre el pla encara no estava enllestit. Així ho manifestà el propi capítol en la reunió del 22 de desembre d'aquell any en tenir coneixement d'un memorial que l'organista Josep Alcover havia enviat al protector de la música, sobre el qual no pregué cap decisió "respecto de haver confiado a los Señores Canonigos Barcelo menor y Muntaner la formacion de un Plan de arreglo de la misma Musica".³⁰⁰ Malgrat aquesta afirmació, el pla no s'arribà a confeccionar.

De cada vegada la necessitat era més apressant i per aquest motiu l'any 1798 foren tres les donacions que formalitzà el capítol per a la manutenció dels minyons músics de la capella. El 27 de febrer, els canonges concediren al director de la capella, Jaume Sancho, –l'acta especifica "al Maestro de la Capilla Musica de esta Santa Iglesia"–, per via d'almoïna i per aquella vegada tansolament, el sobrant dels censos passius de blat que feia la mesa capitular, una vegada satisfets els que feia aquesta en aquella espècie, destinat a aquell menester. Tan sols tres mesos més tard, en la reunió celebrada l'11 de maig, el canonge protector de la capella, Joan Barceló, exposà que el mestre de la capella es trobava en les majors dificultats per no tenir aquella subsistència per a la manutenció dels minyons, la qual cosa recordava per si el capítol trobés oportú sentir commiseració de l'infeliç estat en el qual es trobaven. En aquella ocasió els canonges no prengueren cap decisió i acordaren tractar l'assumpte en una propera reunió. Com no podia ser d'una altra manera, el 25 de maig, els canonges, atesa la relació feta pel canonge Joan Barceló, protector de la música, en la qual exposà les reiterades súpliques del director perquè el capítol l'exonerés de l'encàrrec de la instrucció i la cura dels minyons, recordant la carestia dels queviures i l'escassetat dels ajuts, acordaren donar al mencionat director una almoïna dels productes de la mesa capitular a beneplàcit del mencionat canonge protector. L'últim ajut concedit aquell any es féu efectiu a mitjan mes de desembre i, una altra vegada, arran de la reiterada dimissió del director. En la reunió celebrada el 19 d'aquell mes, el capítol tingué present un altre memorial presentat pel director en el qual tornava a suplicar que l'exonerés de l'encàrrec respecte de no poder servir ja per l'avansat de la seva edat i xacres que el molestaven. Sobre el memorial, els canonges no prengueren cap decisió. Ara bé,

³⁰⁰ *Ibíd.*, f. 253 v.

acordaren que s'entregués una altra vegada al mencionat Sancho el sobrant dels censos passius de blat de la mesa capitular.³⁰¹

Pel que respecta al pla que havien de formar els dos canonges comissionats res més es va saber i davant la seva aparent passivitat, a la primeria del mes de novembre de 1798, els músics tornaren a demanar la reforma de la capella de música. En aquesta ocasió foren catorze els músics que firmaven el memorial –Sebastià Ginard i Antoni Cladera, preveres, Miquel Sancho, Josep González, Antoni Ferrà, Joan Dols, Pere Joan Ferragut, Jaume Barrera, Antoni Pau Sancho, Andreu Llabrés, Joan Alcover, Joan Baptista Alcover, Bartomeu Cañellas i Pere Joan Crespí–, en el qual exposaven la dificultat de poder subsistir de la manera en la qual es trobava la capella, així com la implicació dels joves músics per considerar la carrera incapaç d'assegurar-los una decent subsistència i que els més hàbils que assistien amb la seva suor als inútils no podien viure esperançats de què gaudissin d'igual benefici en la seva vellesa. Per això, suplicaven que el capítol se servís adoptar algun mitjà subsistent al socors necessari als músics de la capella, ja per via de dotació de places o per l'augment de les seves parts, o bé, deixar a l'arbitri dels mateixos el govern econòmic de la capella, amb la finalitat d'establir algun mètode que pogués millorar el seu infeliç estat. L'escrit fou llegit en la sessió capitular celebrada el 9 d'aquell mes, i després d'una llarga conferència, el capítol acordà remetre-lo als canonges Barceló i Muntaner, aquells als qui un any abans havia comissionat, perquè formessin el pla. Malauradament, una vegada més es possà de manifest la poca voluntat del capítol, ja que en la reunió celebrada el 19 de desembre, després de veure l'informe que havien donat els dos canonges comissionats sobre el memorial, acordà que els músics exhibissin el mètode que insinuaven en l'últim extrem de la seva súplica.³⁰²

Als pocs dies, el 3 de gener de 1799, els músics enviaren al capítol el seu pla de reforma i sanejament de la capella de música, en el cas de quedar encarregats del govern econòmic de la mateixa. En primer lloc, els músics proposaven la reducció del nombre de minyons que el director ensenyava només als imprescindibles, als quals se'ls destinaria mensualment una quantitat de producte ben proporcionada per al seu manteniment. Encara que no ho podem demostrar, sembla que durant els anys en els quals subsistiren les dues capelles de música de manera independent, la capella

³⁰¹ *Ibíd.*, ff. 266 v., 307 v., 308 v. i 369 v.

³⁰² *Ibíd.*, ff. 360 v.-361 v. i 369 v.

catedralícia intentà aclaparar el major nombre possible de joves, només amb la intenció d'evitar que ingressessin en l'altra capella. D'aquí la reducció proposada. Ara bé, la proposta anava més enllà. En l'aspecte econòmic, els músics volien que es destinés una quantitat mensual fixa, tal vegada, a fi d'evitar destinar-hi les quatre parts que del producte de les funcions tenien assignades en aquell moment, la qual cosa suposaria un increment del producte per part o porció que la resta de músics gaudien.

En segon lloc, i en relació amb el que acabem de dir, proposaven la reducció de les parts a un nombre més proporcionat d'acord amb les circumstàncies que es vivien. És clar, a menys parts o porcions, més producte per a cadascuna d'elles. En tot cas, es respectarien les parts assignades als músics degans, en senyal de respecte. Ara bé, als músics joves se'ls assenyalava el termini d'un any per a poder habilitar-se i en cas contrari se'ls privaria de la part o porció de música que tenien assignada. No hi ha dubte que amb aquesta proposta els músics intentaven evitar la presència dels músics inútils als quals es feia referència en la petició que hem comentat abans.

A fi de garantir l'habilitat dels músics joves, els músics proposaven adjudicar les parts mitjançant oposició, sempre tenint en compte les necessitats de la capella, i assenyalaven com a examinadors el mestre de capella, el primer violí, el primer contralt, el primer tenor i el primer violó. D'aquesta manera es volia evitar la presència a la capella de músics que no havien estat recomanats pels propis músics i, evidentment, calibrar l'habilitat dels candidats. Davant la quantitat, s'imposava la qualitat i l'única manera de fer-ho era amb un examen.

Finalment, com a últim punt de la proposta, figurava la possibilitat que els músics poguessin decidir l'augment del preu de les funcions, tant de les de la catedral com de la resta, amb l'objectiu i única intenció de pal·liar l'infeliç estat de la capella. Fins aquell moment, havia estat el mestre de capella el que havia negociat el preu de les contractes de les músiques externes a la catedral. Les que tenien lloc dins la Seu eren estipulades i negociades pel capítol. Ara, els músics volien controlar els seus propis preus per a les funcions, una qüestió aquesta que difícilment podia ser acceptada pels canonges, pel que respecta a les funcions que ells mateixos pagaven als seus assalariats, i condicionada fora de la catedral a l'oferta i la demanda que hi havia amb la presència de la capella de música de santa Aina.

Amb tot, es començava a albirar un canvi de mentalitat i de situació dels músics respecte a la institució catedralícia: selecció natural davant les dificultats econòmiques, valorització de les habilitats i reivindicació i revalorització dels músics respecte a l'òrgan de govern de la catedral, que fins aquell moment havia dirigit la capella de música de manera arbitrària i totalitària. Sens dubte, una situació difícil de gestionar per als canonges.

Malgrat la urgència de l'assumpte, l'escrit no es tingué present fins a la reunió capitular celebrada el 5 de març d'aquell any, en la qual, després d'una llarga discussió, els canonges suspengueren el prendre resolució fins a un altre acte capitular. Tampoc prengueren cap decisió quan, el 10 de maig, tornaren a tenir present un memorial de Jaume Sancho, director de la capella, en el qual reiterava la súplica de l'admissió de la renúncia que havia formalitzat dos anys abans.³⁰³

Aquella aparent passivitat dels canonges es devia a una altra qüestió: la unió de les dues capelles, de la qual necessàriament s'havia de partir a l'hora de realitzar el pla que fes viable la capella de música de la catedral. Així s'exposà en el decurs de la reunió capitular celebrada el 7 de juny. En ella, després de discutir l'estat en el qual es trobava la capella de música i els mitjan que es podien prendre a fi d'assegurar la subsistència dels seus integrants, sense que el capítol romangués perjudicat en les facultats que tenia sobre la mateixa, el capítol comissionà els canonges Miquel Serra i Joan Muntaner perquè es reunissin amb tots els músics de la capella catedralícia; tinguessin facultat de permetre en nom del capítol que els músics de la capella anomenada Reial –és a dir, els de la capella de música de santa Aina– s'unissin a la de la catedral; escoltessin les pretensions de tots els músics i que aquests poguessin nomenar quatre diputats per a formar nous estatuts, que devien presentar després al capítol per a la seva aprovació; tractessin sobre la quantitat que s'havia de donar al que s'havia d'encarregar de la instrucció i manutenció dels quatre minyons del cor, podent oferir fins a cent lliures i vint quarterades de blat anuals del producte de la mesa capitular, i sol·licitar del bisbe el pagament de cent lliures anuals per al mateix efecte. Per tot això, el capítol conferí tot el poder necessari als mencionats comissionats per a fer i obrar tot allò que jutgessin convenient a fi d'establir un mètode equitatiu i prudent, perquè sense menyscapse de les facultats que competien al capítol sobre la capella de

³⁰³ ACM. Actes capitulars, sig. 1669, ff. 10 r.-10 v. i 35 v.

música, poguessin els músics assegurar la seva subsistència i viure amb la decència pròpia del seu estat, segons les circumstàncies d'aquell moment. Endemés, en aquella reunió, atenent les repetides instàncies presentades per Jaume Sancho perquè fos exonerat del càrrec de director, els canonges acordaren acceptar-li la renúncia, la qual tendria efecte a partir del primer de juliol d'aquell any.³⁰⁴

En els mesos següents, la tasca realitzada pels dos canonges comissionats començà a donar els primers fruits i així també començaren a posar-se solucions a alguns dels problemes que patien els músics. Tan sols uns dies més tard de l'anterior acord, el 19 de juny, el capítol aprovà l'esborrany dels nous estatuts que s'havien confeccionat per al govern de la capella. L'únic canonge que realitzà alguna objecció als estatuts fou Antoni Nicolau Lobo, el qual expressà que els aprovava amb la circumstància que al prevere Josep Alcover, organista de la catedral, se li donés una de les parts vacants en la música de dins la pròpia catedral, la qual cosa fou aprovada per la majoria dels canonges assistents. Una vegada resolta aquesta qüestió, el canonge Serra, insinuà que alguns músics de la capella de música de santa Aina, en representació de la resta, li havien suplicat que fossin admesos en la capella catedralícia, formant una sola capella. Davant la proposta, el capítol acordà l'admissió i foren agregats a la capella de música de la catedral, però, amb la circumstància que haguessin de presentar al capítol un memorial firmat per tots, en el qual sol·licitessin la mencionada unió.³⁰⁵

Sembla que els estatuts aprovats no deixaven clares algunes qüestions i per aquesta raó, tres mesos més tard, en la reunió celebrada el 27 de setembre, el capítol, després de tenir en compte la resolució donada pel canonge Serra, un dels comissionats per a entendre, arranjar i compondre el mètode amb què s'havia de governar el cos de la capella de música, prengué els acords següents:

- Que el cos de la mencionada capella de músics donés i assignés les parts fora de la catedral amb la indispensable obligació de participar-ho al capítol per a la seva aprovació.
- Que els músics de la mencionada capella governessin per si mateixos, així com els paregués, l'aspecte econòmic de la mateixa.

³⁰⁴ *Ibíd*em, ff. 46 r.-46 v.

³⁰⁵ *Ibíd*em, ff. 49 r.-49 v.

- Que el capítol eligiria i nomenaria els músics que li pareguessin necessaris per a les funcions catedralícies, a les quals havien d'assistir precisament i sense cometre cap falta.
- Que seria peculiar i privatiu del capítol el nomenament de mestre de la mencionada capella, el qual havia de portar el compàs en totes les funcions, i en el cas de no poder, l'encarregaria a qui li paregués més útil.
- Tenint en compte els pocs emoluments que percebien els músics en algunes funcions de la catedral, se'ls agregaria el que paregués equitatiu.
- Que tot el referit s'entengués sense perjudici dels emoluments que percebien en aquell moment els músics.
- Que es fes efectiva la resolució del capítol en la qual Josep Alcover, organista, havia de percebre una part sencera dins la catedral.³⁰⁶

D'aquestes resolucions cal destacar les dues primeres per la seva transcendència. Pel que respecta a la potestat cedida als músics per a l'assignació d'emoluments – l'assignació de parts– en les funcions realitzades fora de la catedral, el capítol retrocedia a la situació en la qual es trobava la capella de música abans dels plets que es dirimiren en la dècada dels anys vint d'aquell mateix segle, ja que una de les qüestions que els provocaren, sinó la principal, fou aquella potestat defensada pels músics catedralicis expulsats, una pràctica que ja era habitual, com ja hem comentat a l'inici d'aquesta secció. D'altra banda, per primera vegada, el capítol es desvinculava definitivament de l'economia de la pròpia capella i donava la responsabilitat als propis músics. Això si, els canonges continuaven reservant-se la potestat de nomenar els músics que havien de solemnitzar les funcions catedralícies. D'aquesta manera, davant les dificultats econòmiques, la capella de música aconseguia una certa independència respecte al control natural exercit pel capítol a través del mestre de capella i del canonge protector de la mateixa.

Per les nombroses resolucions adoptades pels canonges en aquell curt espai de temps, no hi ha dubte que aleshores la capella es trobava immersa en un evident procés de reforma i algunes d'elles encara no havien assolit el caràcter definitiu. És el cas de la

³⁰⁶ *Ibíd*em, ff. 81 v.-82 r.

renúncia de Jaume Sancho, director de la capella, que el capítol havia acceptat amb data del 7 de juny d'aquell any i que, malgrat tenir efectes a partir del primer de juliol, en el mes d'octubre encara no s'havia fet efectiva. Així ho reconegué el propi interessat en el seu memorial enviat al capítol a la darrera d'aquell mes, en el qual recordava que malgrat haver-se-li admés la renúncia havia continuat en el càrrec. Per aquesta raó, suplicava una gratificació suficient per al desenvolupament d'aquell encàrrec, oferint-se a continuar en ell. En la sessió celebrada el 30 d'octubre el capítol remeté el memorial als dos canonges comissionats per als assumptes de la capella, Serra i Muntaner, i acordà que s'entreguessin al mencionat director deu quarteres de blat dels censos passius de la mesa capitular per a poder continuar desenvolupant el seu càrrec.³⁰⁷

A mitjan mes de novembre es produí un fet luctuós que, malgrat no afectar directament al funcionament de la capella de música i a les reformes que s'hi havien posat en marxa, ens convé comentar. El 15 d'aquell mes morí el canonge Martí Torrens, que havia ocupat el càrrec de canonge protector de la música des del mes de març d'aquell any. Per acord del capítol pres en la sessió celebrada el 27 el seu lloc fou ocupat pel canonge Llorens Serra. En l'acord s'especifica que després d'una llarga discussió sobre l'arranjament de la capella de música es diferí prendre resolució sobre aquest particular per a una altra reunió, "nombrandose solo en este Protector de dicha Capilla Musica hasta el marzo".³⁰⁸ Aquest raonament confirma la diferenciació de funcions entre els canonges encarregats o relacionats amb la música: d'una banda, el canonge protector, que continuà realitzant les seves funcions habituals, com a enllaç entre el capítol i els músics i encarregat de tot allò relatiu a la música en el temple, i, de l'altra, els dos canonges comissionats, Miquel Serra i Joan Muntaner, encarregats només de realitzar la necessària reforma de la capella de música.

A la primeria del mes de desembre, els dos canonges informaren el capítol, que en compliment del seu encàrrec havien parlat amb el bisbe, el qual havia assegurat que no tan sols estava d'acord en pagar cent lliures per a afegir a la quantitat que percebria el músic que tingués al seu càrrec l'instrucció i la manutenció dels minyons del cor, sinó que també es conformava en pagar igual quantitat a la que pagués el capítol per a les funcions capitulars, és a dir, per a les funcions musicals que se celebraven a la catedral per ordre del capítol, que no provenien de deixes testamentàries ni fundacions de

³⁰⁷ *Ibíd.*, f. 91 v.

³⁰⁸ *Ibíd.*, ff. 98 r.-98 v. i 99 v.

particulars, confraries, gremis o altres institucions, que des de la instauració de la capella de música havien pagat a parts iguals el capítol i els bisbes. Seguidament, en aquella reunió, celebrada el 2 de desembre, també es discutí i reflexionà sobre la reforma de la capella de música. Per aquest motiu es tingueren en compte les discussions i els acords presos en les reunions que s'havien celebrat el 10 de maig, 7 i 19 de juny i 27 de setembre d'aquell mateix any. Malgrat això, els canonges acordaren, per uniformitat de vots, que la capella de música es governés de la mateixa manera que s'havia fet fins aquell moment, és a dir, totalment dependent del capítol. D'aquesta manera, els canonges deixaven sense efecte l'acord que havien pres el 27 de setembre anterior, pel qual es donava una certa autonomia a la institució musical, tal vegada pel perill que això suposava, a la vista dels plets seguits en aquell segle, tal com hem apuntat en diverses ocasions anteriorment. Com que els queviures havien sofert un important increment de preu, el capítol considerà oportú introduir-hi les modificacions econòmiques següents:

- Afegir a la capella de música, per totes les funcions capitulars que pagava el capítol, cent sixty-six lliures i deu sous, que junt a altres cent sixty-six lliures i deu sous, que ja percebia del capítol la mencionada capella, componien la suma de tres-cents trenta-tres lliures, “condesciéndolo el Ilustrísimo Señor Obispo a añadir igual cantidad”.
- Que el que tingués al seu càrrec la instrucció i manteniment dels minyons de la capella, pogués admetre només els que es jutgessin necessaris fins a un màxim de dotze, i per a poder dur a terme aquesta tasca el capítol, junt amb els bisbe, afegirien dues-cents lliures –cent cadascun, segons el que havia resultat de les gestions amb el prelat– i el capítol tot sol, vint quarteres de blat, amb la circumstància que s'havien de demanar anualment i el capítol les concediria o negaria al seu arbitri.
- Que el que s'encarregués de l'ensenyament dels minyons, havia de mantenir-los i vestir-los, i en el moment que perdessin el tiple –quan mudessin la veu– només mantenir-los un any sencer, amb la indispensable obligació d'instruir els minyons, no tan sols de música a la capella de l'Almoina tots els dies que no fossin festius o impeditos, sinó també de lectura i escriptura.

- Que el mestre, junt amb sis consellers dels músics que nomenaria el capítol, s'encarreguessin de l'aspecte econòmic de la capella i proposessin els músics més hàbils per a la provisió de les parts vacants.
- El capítol començaria a nomenar consellers pels músics més antics i en renovaria dos cada any. Segons aquesta premissa, els canonges nomenaren consellers el prevere Sebastià Ginard, Marià Do, Josep Ferrer, Joan Garau, Miquel Crespí i Miquel Sancho.
- Finalment, a partir d'aquell moment no es podria admetre cap músic al cos de la capella de música sense l'especial consentiment del capítol.³⁰⁹

Les úniques novetats que s'hi introduïen, respecte a l'estat en el qual es trobava la capella abans de l'aprovació d'aquests estatuts, eren el límit en el nombre de minyons que el director podia instruir i el nomenament de sis consellers músics que junt amb el mestre de capella atendrien tota la qüestió econòmica de la capella i proposarien els músics més hàbils per a la provisió de les parts. Qüestió aquesta última que no introduïa cap reforma, més bé reforçava la potestat nominativa que havia exercit el capítol en els anys precedents.

Immediatament la comissió econòmica inicià la seva tasca i en la sessió celebrada el 20 de desembre el capítol ja aprovà la proposta feta pel mestre de capella Llorenç Estada, que encara que jubilat continuava ocupant el càrrec, i els sis consellers per a millorar la situació de deu músics de la capella respecte a les porcions que percebien en les funcions musicals de fora de la catedral. Els agraciats foren els següents: el prevere Miquel Cardell, amb dos quartons de part; Joan Alcover, major, amb dos quartons; Bartomeu Cañellas, amb un quartó; Antoni Pau Sancho, amb un quartó; Joan Alcover, menor, amb un quartó; Pere Joan Ferragut, menor, amb un quartó; Damià Font, amb dos quartons; Andreu Pavia, àlies Valldemossa, amb dos quartons; Pere Joan Salvà, amb dos quartons, i Benet Pomar, amb un altre quartó. Com que amb les modificacions introduïdes se suposava superada la situació econòmica dels minyons de la capella, en aquella mateixa sessió els canonges acordaren que una part i mitja de

³⁰⁹ *Ibíd.*, ff. 100 v.-102 v.

les quatre que es destinaven al director per a la seva manutenció fossin destinades o aplicades a la capella.³¹⁰

Pocs dies després d'aquestes resolucions, el 23 de desembre, alguns dels músics que havien format part de la capella de música de santa Aina presentaren el memorial que havia demanat el capítol en la reunió celebrada el 19 de juny, a fi de ser admesos en el cos de la capella de música de la catedral. En ell, Antoni Lliteras, en nom propi i el de la resta dels seus companys, es mostrà submís als desitjos del capítol catedralici, fins al punt de demanar el perdó dels greuges que l'haguessin pogut ofendre. Una vegada més, les canonges havien aconseguit doblegar la voluntat dels pobres músics.

M.I.S.

Antonio LLiteras por si, y en nombre de sus compañeros Musicos, que abaxo firman, con la mas atenta veneracion hacen presente a V.S.M.I. haber llegado a su noticia, que V.S.M.I. por un efecto de su generosidad, y deseando la paz, y buena correspondencia, entre los exponentes, y los Individuos que componen la Capilla de Musica de la Santa Iglesia, resolvio en 19 de Junio ultimo, que pudiese pasarse a la admision de los exponentes al servicio de dicha Santa Iglesia. Esta determinacion anima a los exponentes a presentarse por medio de este humilde Memorial a V.S.M.I. de cuya bondad esperan, y perdone qualquier agravio, con que hayan podido ofender su decoro, deseando servirle, y obsequiarle cordialmente en lo succesivo, dando para ello pruebas, segun las fuerzas, y habilidades de cada uno como destinados al servicio de la Iglesia, y culto a Dios, en cuya atencion, y ademas, que podra tener en consederacion V.S.M.I.

suplican rendidamente. Primero que V.S.M.I. se sirva admitir a los suplicantes al servicio de la Santa Iglesia en su Capilla de Musica, en lo modo que va dicho; 2º que tenga a bien mandar que las funciones de Musica de la Capilla de Santa Ana se cumplan, y costen como se cumplan y costeavan antes de la separacion de los exponentes. 3º que teniendo presente la situacion de estos, y la actual carestia de viveres, sea del agrado de V.S.M.I. favorecerles, concediendoles la Porcion, que estime conveniente, y ultimamente suplican y ruegan quan encarecidamente pueden a V.S.M.I. que dispensando a los exponentes la gracia de ser admitidos al servicio de la Santa Iglesia se digne no permitir la exclusion de ninguno de los exponentes, a no ser por el delito feo de hurto, o embriaguez publica y escandalosa. Gracia que esperan recibir de V.S.M.I. Palma 23 de Diziembre de 1799 M.I.S.

Firmaven la petició Antoni Lliteras, Francesc Arias, Joan Carrió, Miquel Jaume, Josep Arias, Pere Joan Gazaniol, Joan Rodenas i Feliu Pons. A la vista del curt nombre de músics firmants, suposem que en els mesos posteriors al mes de juny d'aquell any

³¹⁰ *Ibídem*, ff. 104 r.-104 v.

s'inicià un procés intern de discussió entre els propis músics de la capella de música de santa Aina i que com a resultat només aquests músics decidiren incorporar-se a la capella catedralícia. La resta, si és que n'hi havia més, tal vegada decidiren continuar pel seu compte de manera independent.

Per motius que desconeixem, el memorial no es tingué present fins a la reunió capitular celebrada el 5 de febrer de 1800. El capítol catedralici, després de llegir-lo i mantenir una llarga discussió sobre el seu contingut acordà admetre a la capella de música de la catedral els firmants del memorial, de la mateixa manera en la qual estaven abans de ser expel·lits, amb la circumstància de percebre els mateixos emoluments en les funcions realitzades fora de la catedral que percebien quan es trobaven incorporats a ella. Respecte al que havien de percebre en les funcions de dins la catedral, els canonges expressaren que serien atesos segons les seves habilitats quan es tinguessin que proveir les parts, “segun pareciere al Ilustrisimo Cabildo”. Com que es tractava d'un acord unilateral, potestatiu, pres sense tenir en compte el consentiment dels músics, en aquella reunió el capítol acordà que el mestre no pogués acomiadar del cos de la capella, sota cap pretexte, cap dels seus músics, i es reservà aquesta facultat en aquells casos que li pareguessin conformes a la equitat i justícia.³¹¹ No hi ha dubte que amb aquell acord, els canonges pretenien evitar les possibles represàlies que poguessin adoptar el mestre, el director i la resta de músics de la capella de la catedral contra aquells que fins aquell moment, amb la seva actitud, havien atacat i posat en perill la seva subsistència.

Amb la incorporació d'aquells músics i les noves normes dictades i introduïdes pel capítol per al seu govern en aquells últims anys del segle XVIII, la capella de música catedralícia inicià la seva activitat en el segle XIX com a única agrupació musical oficialment instituïda a Palma.

L'entrada al segle XIX: pervivència de la vella estructura organitzativa

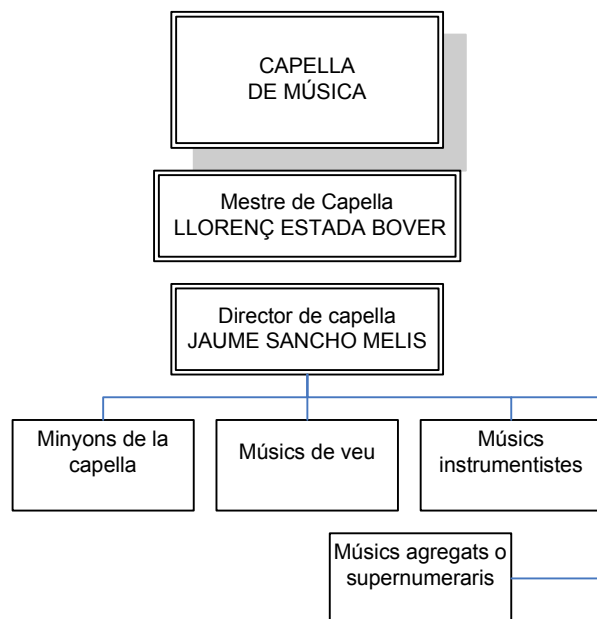
De tot el que acabem d'exposar es dedueix un immobilitisme organitzatiu en la capella de música respecte als dos segles anteriors. Així, a l'inici del segle XIX el vell organigrama continuava vigent. A dalt de tot, com a màxim responsable de la formació, figurava el mestre de capella Llorenç Estada Bover, el qual havia estat nomenat pel capítol catedralici en 1747 en substitució del mestre Rafel Vallès. Com hem comentat,

³¹¹ *Ibidem*, ff. 114 v.-115 v.

com a conseqüència de la seva jubilació, ocorreguda en 1778, havia assumit la majoria de les seves tasques Jaume Sancho Melis, nomenat aquell mateix any director de la capella. Ell era, segons les funcions que se li encomanaren en aquell moment, el màxim responsable de la instrucció dels minyons de la capella, de la conservació dels papers de música i l'encarregat de dirigir els músics en absència del mestre. Finalment, sota les ordres del mestre i el director figuraven els minyons i els músics, tant de veu com d'instrument.

Secció a part era la formada pels músics que figuraven agregats a la capella, els quals no gaudien de part o porció en les funcions de música que solemnitzava, però, que solien participar-hi de manera esporàdica en la suplència de les faltes. Traslladat a termes laborals actuals, era una espècie de borsa de treball temporal voluntària de la qual s'aprofitava la capella. Formaven part d'ella els músics que encara no havien aconseguit cap porció i que volien fer els mèrits suficients per a merèixer-la. Malgrat que no ho hem pogut esbrinar, suposem que també formaven part d'aquella secció els minyons que una vegada transcorregut l'any de termini donat pel capítol, des de la pèrdua del tiple, havien decidit continuar en la capella i encara no havien aconseguit cap part o porció de música.

Organització de la capella de música (1800)

Vicissituds, nomenaments i successions

Pel que respecta al canvi nominatiu, en els primers anys d'aquesta centúria es produí el relleu lògic i natural en totes aquestes places.

El canonge protector

Com hem comentat en altra ocasió, tota l'organització era controlada pel capítol a través del canonge protector de la música, càrrec que era elegit per torn d'entre els capitulars anualment en el mes de març, al mateix temps en què s'elegien la resta de càrrecs i oficis de la catedral. Durant un any –des del començament del mes d'abril fins al final del mes de març següent– era el canonge que s'ocupava de totes les qüestions relacionades amb la música i la capella i feia d'intermediari entre els músics i el capítol catedralici. Ell era l'encarregat de recollir informació i elaborar els informes que el capítol requeria en els assumptes musicals i de transmetre al mestre de capella els acords adoptats en les sessions capitulars. No en poques ocasions, el capítol li conferí tota la seva autoritat perquè en el seu nom pogués realitzar les accions necessàries a fi d'acabar disputes i enfrontaments haguts entre els músics i, fins i tot, perquè pogués expel·lir aquells músics dissidents.

Relació de canonges protectors de la música (1799-1819)

Data d'elecció	Canonge
14.03.1799	Martí Torrens († 15.11.1799)
27.11.1799	Llorenç Serra
06.03.1800	Llorenç Serra
10.03.1801	Josep Quadrado
31.03.1801	Martí Tous (Josep Quadrado absent del regne)
09.03.1802	Miquel Serra
10.03.1803	Marc Truyols
15.03.1804	Joan Colom
11.03.1805	Jordi Puigdorfila
06.03.1806	Joaquim Cotoner
17.03.1807	Joan Muntaner
10.03.1808	Pere Roig (Doctoral)
09.03.1809	Pere Josep Molinas
15.03.1810	Llorenç Monserrat
14.03.1811	Gabriel Salas
10.03.1812	Antoni Evinent
11.03.1813	Joan Ferrà

10.03.1814	Marc Ignasi Rosselló
14.03.1815	Manel Verd
14.03.1816	Sebastià Socias
13.03.1817	Rafel Barceló (Lectoral)
14.03.1818	Josep Vilella
22.03.1819	Antoni Llaneras

Mestres i directors

El director de la capella, Jaume Sancho Melis, morí el 8 de gener de 1803 i el càrrec fou ocupat pel seu fill Miquel Sancho Vicens. Així ho féu saber el propi Miquel Sancho als canonges en un memorial enviat en el mes d'agost de 1803, en el qual exposava que des de la mort del seu pare havia quedat encarregat de la direcció de la capella, instrucció i manutenció dels minyons. Suposem que aquella responsabilitat li havia estat cedida momentàniament pels propis músics, ja que faltava l'aprovació del capítol catedralici. El nomenament oficial no es produí fins al 17 de setembre d'aquell mateix any. En aquella sessió, el capítol, després d'escoltar les recomanacions del canonge Marc Truyols, protector de la música, nomenà per unanimitat Miquel Sancho director de la capella.³¹²

L'any següent, en 1804, la tasca d'instruir els minyons fou encomanada al músic Joan Alcover i suposem que per aquest motiu també fou nomenat vocal de la junta econòmica de la capella.³¹³ A tall de curiositat, cal anotar que entre els mesos de setembre i octubre de 1805, Alcover fou qüestionat en dues ocasions per a continuar realitzant aquella tasca. Segons consta a les actes, aquella situació fou deguda a un fals informe que algú havia fet arribar al canonge protector de la música. Una vegada esbrinat l'assumpte, el músic tornà a ser habilitat per a ensenyar els musiquets.³¹⁴

Pel que respecta a la plaça de mestre de capella, Llorenç Estada continuà ocupant-la fins a la seva mort, ocorreguda el 16 de gener de 1810.³¹⁵ Uns anys abans, el 20 de març de 1804, el capítol, tenint en compte l'avançada edat del mestre i les xacres que patia, nomenà el prevere Antoni Cladera substituït seu.³¹⁶ El 3 de juny de 1808, el

³¹² ACM. Actes capitulars, sig. 1670, ff. 210 v.-211 r. i 219 v.

³¹³ ACM. Actes capitulars, sig. 1670, f. 258 v.

³¹⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1671, f. 93 r., 97 v., 101 r.-101 v. i 102 r., actes del 5 i 25 de setembre i el 9 i 11 d'octubre de 1805.

³¹⁵ ACM. *Llibre dels prebendats y beneficiats morts*, sig. 15577, f. 61 r.

³¹⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1670, f. 259 r.

capítol atengué una petició seva i li concedí una almoina mensual de quatre duros del producte de la mesa capitular i el 23 de febrer de 1809 li assignà una almoina vacant de deu lliures mensuals ³¹⁷.

Així, durant quasi sis anys, coexistiren dins la capella tres caps: el mestre de capella, Llorenç Estada, el seu substitut, Antoni Cladera, el qual realitzava les funcions assignades al mestre quan aquest no podia assistir a les celebracions que solemnitzava la capella per la seva malaltia, i el director de la capella, Miquel Sancho. Aquesta situació finalitzà el 16 de desembre de 1812, quan fou nomenat mestre de capella el propi Miquel Sancho. ³¹⁸ Aleshores, les dues places, la de mestre de capella i la de director, foren assumides per la mateixa persona. La prova d'això la tenim en les peticions de blat que cada any realitzava el director de la capella al capítol, destinades a la manutenció dels minyons músics, les quals, a partir de 1813, foren formalitzades pel mestre de capella Sancho. ³¹⁹

Els minyons o musiquets

Les places que més canvis experimentaven en la capella eren les dels minyons per la seva dedicació condicionada per les característiques de la veu. Com en els segles precedents, quan els minyons mudaven la veu i perdien el tiple continuaven demanant als canonges la preceptiva almoina d'acord amb els anys de servei que havien realitzat i a partir d'aquell moment podien optar per romandre al servei de la capella o abandonar-la de manera definitiva. La majoria d'ells, per no dir tots, optaven per la continuïtat ja que era l'únic ofici que havien après i, per tant, l'únic mitjà per a la seva subsistència.

Relació de minyons (1799-1819)

Data reunió	Nom	Temps de servei	Almoina	Observacions
12.06.1799	Andeu Pavia Àlies Valldemossa	[més de 5 anys]	10 L + almoina	Per a poder vertir-se amb decència
28.06.1799	Pere Joan Salvà	[més de 5 anys]	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i poder vestir-se amb decència

³¹⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1672, ff. 79 r. i 153 v.. En aquella reunió del mes de febrer de 1809, el canonge distribuïdor de les almoines comunicà que per la mort del prevere Miquel Coll havia quedat vacant un dels bitllets de deu lliures mensuals destinats als eclesiàstics pobres. L'almoina fou concedida per unanimitat al vell mestre de capella.

³¹⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1673, f. 361 r.

³¹⁹ *Ibidem*, f. 474 v.

09.07.1800	Rafel Mas	[més de 5 anys]	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i poder vestir-se amb decència
13.07.1803	Pere Andreu i Marroig	[més de 5 anys]	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i poder vestir-se amb decència
11.09.1805	Francesc Quetglas	?	?	Desitja ingressar al convent de sant Domingo i demana un vestit per a poder presentar-se amb decència.
29.01.1806	Antoni Josep Cañellas	[més de 5 anys]	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i poder vestir-se amb decència
23.05.1806	Antoni Lliteras	[més de 5 anys]	10 L.	Desitja continuar en la capella de música
10.09.1806	Pere Joan Matas	[més de 5 anys]	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i poder vestir-se amb decència
09.10.1807	Josep Ubach	[més de 5 anys]	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i poder vestir-se amb decència
15.11.1809	Miquel Noguera	?	?	Desitja continuar en la capella de música i poder vestir-se amb decència
01.08.1810	Lluís Vaquer	[més de 5 anys]	10 L.	Per a poder vestir-se amb decència
16.09.1812	Miquel Torelló	[més de 5 anys]	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i poder vestir-se amb decència
11.03.1813	Martí Coll	[més de 5 anys]	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i poder vestir-se amb decència
21.10.1814	Antoni Llull	[més de 5 anys]	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i poder vestir-se amb decència
02.12.1814	Josep Lladó	[més de 5 anys]	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i poder vestir-se amb decència
23.06.1815	Miquel Buadas	[més de 5 anys]	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i poder vestir-se amb decència
17.02.1818 19.02.1818	Joan Portell	[més de 5 anys]	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i poder vestir-se amb decència
09.06.1819	Jaume Sancho	[més de 5 anys]	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i poder vestir-se amb decència
22.10.1819	Francesc López	[més de 5 anys]	10 L.	Per a poder ingressar en la Companyia de Jesús
17.11.1819	Francesc Cañellas	[més de 5 anys]	10 L.	Desitja continuar en la capella de música i poder vestir-se amb decència

Aquells minyons que havien perdut la veu i havien decidit continuar al servei de la capella, romanien sota les ordres del director de la capella un any més, durant el qual, no només havien de continuar rebent instrucció musical, sinó també de lectura i escriptura. Durant aquell termini d'habilitació i d'acord a la vàlua del músic, en no poques ocasions el capítol acordà ajuts econòmics, destinats preferentment a l'adquisició d'instruments musicals i així garantir la seva continuïtat en la capella. El primer minyó que es beneficià d'aquell sistema fou Andreu Pavia, àlies Valldemossa, a qui en el mes de juny de 1799 se li concediren deu lliures i una almoïna a arbitri del canonge distribuïdor “en atención a su mérito”. Tan sols dos mesos més tard, en la sessió celebrada el 3 d'agost d'aquell mateix any, el capítol acordà que el canonge almoïner fes una almoïna mensual al seu arbitri, de les sobrants que estaven al seu càrrec, al mateix músic.³²⁰

En idèntica situació, però, amb l'ajut econòmic destinat a l'adquisició d'un instrument musical, trobem Pere Joan Matas i Josep Ubach. Matas havia perdut el tiple l'any 1806. Pocs mesos més tard, en la reunió capitular celebrada el 14 de gener de l'any següent, els canonges llegiren un memorial seu en el qual exposava que havia estat musiquet de la catedral, desitjava seguir en la capella en qualitat de músic de violí i no podia costejar la despesa necessària per ser pobre. Per això suplicava una almoïna per a poder adquirir l'instrument. Després de llegir-la, els canonges acordaren, per uniformitat de vots, que el director de la capella comprés un violí per a Matas i el seu import es pagués del dipòsit existent a l'arxiu de producte de la mesa capitular.³²¹ Maluaradament, als llibres comptables de la mesa capitular no s'especifica en què es gastaven els diners existents en aquell dipòsit, només s'especificava la quantitat existent, i per aquesta raó deconexim la quantitat pagada pel violí.

El cas de Josep Ubach és molt semblant a l'anterior. Aquest minyó havia perdut el tiple l'any 1807. Poc més d'un any més tard, en el mes de maig de 1809 envià un memorial al capítol en el qual exposava que desitjava servir la capella de música amb algun instrument, però, no tenint possibles, suplicava que se li costejés l'import d'una flauta o un altre instrument per a poder dur a terme el seu desig. En la sessió celebrada el 19 d'aquell mes els canonges acordaren que s'adquirís aquell instrument i es pagués

³²⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1669, ff. 48 v. i 57 v.

³²¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1671, f. 268 v.

de la mesa capitular.³²² Finalment, l'instrument que s'adquirí per al músic fou un oboè, pel qual el capítol pagà nou lliures en el mes de setembre.³²³

El 29 de març de 1814, el capítol, després d'escoltar l'informe donat pel canonge protector de la música, decidí comprar dos instruments més destinats a altres tants minyons que havien perdut el tiple i desitjaven continuar al servei de la capella de música en qualitat d'instrumentistes.³²⁴ Malauradament a les actes no s'inclouen els noms dels dos minyons ni els instruments que s'adquiriren, com tampoc s'incluen als registres comptables de la mesa capitular, en el quals només s'especifica que en el mes d'abril d'aquell any es pagaren vint-i-set lliures per comprar dos instruments músics.³²⁵

L'últim cas que hem pogut documentar en aquest període és el del músic Joan Portell, al qual se li subvencionà la compra d'una trompa. Fou el 3 de juny de 1818 quan el capítol remeté al canonge protector de la música el memorial presentat per Portell, en el qual exposava que desitjava continuar al servei de la capella i demanava algun subsidi per a poder comprar l'instrument. Poques setmanes més tard, el 10 de juliol, després d'escoltar l'opinió del protector, els canonges acordaren concedir-li vint-i-quatre lliures.³²⁶ La quantitat fou pagada en el mes d'agost al mestre de capella, Miquel Sancho, que fou l'encarregat d'adquirir l'instrument.

En ocasions, la condescendència capitular fou desvirtuada temporalment a causa de les estretors econòmiques que patien els minyons i, possiblement, per la vàlua extraordinària d'alguns d'ells. És el cas de Lluís Vaquer, que segons les actes capitulars pergué el tiple l'any 1810. Malgrat això, en el mes de gener de 1807 ja havia suplicat una almoïna per a fer-se un vestit.³²⁷ Un any i mig després d'aquesta petició, en la sessió del 13 de juny de 1808, els canonges tornaren a llegir un memorial seu en el qual exposava que es trobava en disposició d'aplicar-se al violí, "por cuyo medio podía ser útil a la capilla", però, com era pobre no podia comprar l'instrument. Finalment suplicava que el capítol costejés el seu import. Davant aquella avançada petició, els canonges només pogueren decretar que si el canonge protector i el mestre de la capella ho jutjaven necessari, es podia adquirir el violí, a fi d'assegurar la subsistència del

³²² ACM. Actes capitulars, sig. 1672, f. 166 r.

³²³ ACM. Mesa capitular, sig. 2905, s.f.

³²⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1674, f. 17 v.

³²⁵ ACM. Mesa capitular, sig. 2905, s.f.

³²⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1675, ff. 70 v. i 77 v.-78 r.

³²⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1671, f. 268 v., acta del 14 de gener de 1807.

músic.³²⁸ En el mes d'agost, el capítol pagà del producte de la mesa capitular dotze lliures destinades a l'adquisició d'un violí per a ús del músic,³²⁹ la qual cosa possibilità continuïtat de Vaquer com a minyó de la capella i posteriorment com a músic. Com hem dit, dos anys després, en la reunió del primer d'agost de 1810, el capítol li concedí una almoïna de deu lliures perquè pogués vestir-se amb alguna decència i així poder continuar en la capella.³³⁰

Els músics

A l'inici del segle XIX, la capella de música continuava formant un tot heterogeni des del punt de vista organitzatiu. En ella convivien músics que tenien part o porció en les músiques catedralícies, altres que en tenien en les músiques de fora i altres que no en tenien assignada, però, que també participaven esporàdicament en algunes d'elles. Els músics s'organitzaven en cors, els quals cobrien les necessitats musicals de la catedral i de les parròquies. El producte es dividia entre tots els participants, d'acord amb les parts que tenien assignades. Malauradament, encara no coneixem el sistema que se seguia per a realitzar aquell repartiment, ja que aquest aspecte econòmic pertanyia a l'àmbit privat de la capella i de moment no s'ha localitzat cap document que en parli amb detall.

El que si coneixem és la manera amb la qual es proveïen les parts o porcions de música, tan les de dins de la catedral com les de fora. Fins als últims anys del segle XVIII foren els canonges, bé a proposta dels músics o del protector de la música, els que assignaven als músics les porcions que havien de rebre en les músiques, tan de dins com de fora. Aquest sistema fou substituït l'any 1799, a causa dels problemes econòmics de la capella. A partir d'aquell any, la pròpia capella, a través de la seva junta, s'encarregà d'assignar les parts o porcions de les músiques de fora la catedral i el capítol d'assignar les de dins. En tot cas, la capella continuà proposant els músics més hàbils per a la provisió de les parts vacants i els candidats a formar part de la capella. És per això, que a partir d'aquell moment, reseguint les actes capitulars, només podem conèixer la formació o la plantilla de músics que gaudien de part o porció en les músiques capitulars, aquelles en les que la potestat nominativa continuava residint en el

³²⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1672, f. 95 r.

³²⁹ ACM. Mesa capitular, sig. 2905, s.f.

³³⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1671, f. 268 v., i sig. 1672, f. 302 r.

capítol de canonges. D'acord amb les dades que ens proporcionen les mencionades actes, els músics que tenien part en les músiques capitulars a l'inici del segle eren els següents:

Llorenç Estada, pre., mestre de capella ...	1 part
Jaume Sancho, pre., director.....	2 parts
Josep Alcover, organista.....	1 part
Martí Ballester	1 part
Lluc Pons	1 part
Andreu Llabrés	2 quartons
Joan Garau	3 quartons
Antoni Aulí.....	1 part
Joan Estrader, àlies Xeremello	1 part
Pere Lluc Albertí	3 quartons
Josep Ferrer	1 part
Pere Joan Ferragut	3 quartons
Marià Do.....	1 part
Miquel Crespí.....	2 quartons
Pere Antoni Arbona.....	2 quartons
Pere Josep Crespí.....	2 quartons
Onofre Pomar, pre	2 quartons
Pere Joan Ferragut, nebot	1 quartó

A mesura que les parts o porcions quedaven vacants, per la mort o la renúncia dels seus titulars, els canonges les tornaven a assignar, bé a músics que ja en tenien o a altres que encara no en gaudien. Així, aquell any de 1800 moriren els músics Martí Ballester i Lluc Pons, els quals gaudien d'una part sencera en les músiques capitulars. En la sessió celebrada l'11 de juliol, tenint en compte els serveis que havia prestat el músic Joan Garau a la capella de música des de l'any 1758, els canonges li assignaren un quartó perquè pogués tenir una part sencera, respecte d'estar vacant una part per la mort de Martí Ballester. Tres mesos més tard, el 29 d'octubre, se li concedí al prevere Onofre Pomar, músic, el qual havia servit la capella durant trenta anys tocant el violí, un quartó més provinent de la part que es trobava vacant per la mort de Lluc Pons. Amb aquesta assignació, a partir d'aquell moment Pomar passaria a gaudir de tres quartons en les músiques capitulars.³³¹

El 10 de març de 1801, atesa la relació feta pel canonge protector de la música es proveiren tres quartons que estaven vacants dins la catedral. Els agraciats foren el prevere Miquel Cardell, Joan Carrió, àlies Juanello, i Antoni Lliteras, tots tres amb un

³³¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1669, ff. 159 r.-159 v. i 181 r.

quartó per a cadascun. Amb aquesta resolució els tres músics començaren a tenir alguna porció en les músiques capitulars.³³²

Com hem comentat, quasi dos anys més tard, el 8 de gener de 1803, morí el director de la capella, el prevere Jaume Sancho Melis i a partir d'aquell moment s'encarregà de la direcció de la capella el seu fill Miquel Sancho Vicens. Malgrat això, el nomenament oficial no es produí fins a la sessió celebrada el 17 de setembre d'aquell mateix any i fou a partir d'aquell moment quan Miquel Sancho començà a gaudir de les dues parts que fins aquell any havia tingut assignades el seu pare per a la mantenció dels minyons de la capella que tenia al seu càrrec.³³³

A la darrera del mes de maig de 1805, s'incrementà l'assignació d'Andreu Llabrés. El 29 d'aquell mes, Llabrés, que ja servia a la capella de música en qualitat d'organista, fou nomenat pel capítol segon organista de la catedral perquè pogués tocar l'orgue per setmanes alternativament amb el prevere Josep Alcover, titular de l'ofici col·latiu d'organista que havia erigit el bisbe Nadal l'any 1796, i que poguessin suplir-se en les absències i malalties. Aquell mateix dia, els canonges li assignaren un sou anual de vuitanta lliures, pagadores per mesades de la mesa capitular i dos dies més tard, en la sessió celebrada el 31, se li assignaren dos quartons dels que es trobaven vacants en les músiques catedralícies.³³⁴ Entre els mesos de novembre i desembre d'aquell any, el capítol tornà a assignar alguns quartons vacants. El 29 de novembre, els agraciats foren el prevere Miquel Cardell i Pere Lluç Albertí, cadascun amb un quartó, i el 20 de desembre, els canonges proveïren dos quartons a Joan Rodenas, un quartó a Pere Joan Ferragut i un altre a Damià Font.³³⁵

A poc a poc, anaven assignant-se les porcions vacants en aquelles músiques i incorporant nous músics de la capella en aquelles parts. L'últim músic que s'incorporà, abans de la realització del pla de reforma elaborat en 1809, del qual parlarem més endavant, fou Pere Joan Lliteras, un dels caps que havien promogut la separació de les dues capelles en la dècada dels anys noranta. En la sessió celebrada el 26 d'agost de 1808, el capítol tingué present la petició que havia presentat aquest músic, en la qual exposava que des de la unió de les dues capelles hi servia d'agregat, disposat a servir

³³² *Ibíd.*, f. 223 r.

³³³ ACM. Actes capitulars, sig. 1670, f. 219 v.

³³⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1671, f. 74 v.

³³⁵ *Ibíd.*, ff. 160 r. i 166 v.

totes les funcions en què es jutgés necessari, perquè en aquell moment no necessitava els diners. No obstant això, ara li faltaven els arbitris per poder alimentar la seva família i per això demanava que li fos reconeguda la porció que gaudia en les músiques abans de la separació. Després d'una breu conferència i per la majoria dels vots, li fou concedida i d'aquesta manera Lliteras passà a tenir assignada una part sencera en les músiques capitulars.³³⁶

Amb aquests canvis, les assignacions de porcions i parts en les músiques capitulars, és a dir, en les músiques de dins la catedral, coincideix amb el llistat elaborat pels canonges Pere Roig i Joan Ferrà, inserit en el pla de reforma de la capella de música de 1809, el qual transcrivim més endavant, i que varià segons les noves assignacions realitzades a partir d'aquell any que més detalladament expliquem als capítols corresponents.

Si l'adjudicació o assignació de porcions o parts en les músiques de dins la catedral resulta relativament fàcil, d'acord amb les dades que ens proporcionen les actes capitulars, més difícil, per no dir impossible, resulta saber la plantilla dels músics que tenien part o porció en les músiques de fora i els noms d'aquells que estaven agregats a la capella. Si bé les actes capitulars ens aporten les dades referents a les assignacions de les porcions d'aquestes músiques, en poques ocasions ens assabenten de la mort o renúncies de músics, la qual cosa ens impedeix elaborar una taula fiable amb la plantilla. Davant aquest obstacle, a continuació relacionarem els noms dels músics que apareixen a les actes capitulars entre els anys 1772 i 1800, anys de les unions de les capelles, catedralícia i de santa Aina, a fi de fer-nos una idea del nombre de músics que, tal vegada, formaven part de la capella musical de la catedral a l'inici del segle XIX.

³³⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1672, ff. 150 r.-105 v.

Relació de músics de la capella de música de la catedral (1772-1800)³³⁷

Càrrec	Nom	Veu Instrument	
Mestre	Mateu Estada Bover, pre.		
Organistes	Macià Jaume Fonollar, pre. Clement Amengual Thomàs, pre. Josep Alcover, pre.		
Músics	1	Pere Joan Coll, pre.	
	2	Mateu Cañellas	Contralt
	3	Lluc Oliver (degà)	Violí
	4	Josep Joaquim Rodenas	Contralt
	5	Gabriel Pons	
	6	Antoni Sastre, pre.	Tenor
	7	Jeroni Juan	
	8	Lluc Pons	Oboè, Xirimia
	9	Marià Do	Violí
	10	Maties Alzamora	Violí
	11	Josep Soler	
	12	Antoni Ferrà, clergue	
	13	Joan Juliani	Violí
	14	Pere Joan Ferragut	Sacabutxo
	15	Josep Pons	
	16	Josep Ferrer	Contralt
	17	Pere Lluc Albertí, major	
	18	Benet Vadell	Contralt
	19	Antoni Aulí	Violí
	20	Guillem Ferrer, acòlit	Orgue, Clavicordi
	21	Salvador de Lorenzo, pre.	Violí
	22	Josep Albertí	Violí
	23	Vicenç González	Contralt
	24	Gabriel Pons	
	25	Joan Morell	Violí
	26	Francesc Estada	Violí
	27	Joan Garau	
	28	Joan Rodenas	
	29	Pere Antoni Arbona	
	30	Andreu Corró	Tenor
	31	Francesc Bas	Tenor
	32	Antoni Lliteras	Tenor
	33	Miquel Roqueta	Contralt
	34	Josep Santiago, pre.	Contralt
	35	Jaume Sancho	Violí
	36	Antoni Rotger	Violí
	37	Joan Fullana, pre	Clavicordi
	38	Miquel Morell, pre	Clavicordi
	39	Antoni Joseph	Clavicordi
	40	Guillem Beltran	Violí
	41	Gabriel Cursach	Violí
	42	Jordi Roig	Violí

³³⁷ La present relació ha estat confeccionada cronològicament a partir de les dades proporcionades per les actes capitulars des del 1772.

43	Pere Antoni Servera	Violí
44	Joan Carrió	Violí
45	Carles Glat	Oboè
46	Miquel Crespí	Oboè
47	Fernández	Trompa
48	Joan Roig	Trompa
49	Roc Sebastià	Trompa
50	Sebastià Corró	Trompa
51	Antoni Estrader	
52	Fernando Ferrando	
53	Josep Roig	
54	Mateu Cabrer, pre.	
55	Joan Cerdó, pre.	
56	Pere Josep Palmer	
57	Sebastià Roca	
58	Josep Bennassar	
59	Pere Joan Manques	Sacabutxo, Baixó
60	Antoni Roig	
61	Josep Botellas	
62	Joan Alzina	Orgue, Clavicordi
63	Joan Estrader, fill	Xirimia
64	Nadal Torrens	
65	Pere Joan Lliteras	
66	Antoni Rosselló	
67	Domingo Fiol	
68	Miquel Rodenas	
69	Joan Ferragut	
70	Onofre Pomar, pre.	
71	Miquel Roca	
72	Antoni Morro	
73	Martí Ballester	
74	Jaume Caymari	
75	Gabriel Gil	
76	Maties Sureda	Orgue
77	Pere Antoni Alcover	
78	Damià Alcover	
79	Antoni [Roig] de Sineu	
80	Miquel Fonollar	
81	Sebastià Ginard, pre.	
82	Arnau Palmer	
83	Miquel Sancho	
84	Miquel Jaume	
85	Feliu Pons	
86	Martí Mas	
87	Jaume Crespí	
88	Josep Antoni Garzin	Violí, Baixó
89	Antoni Frontera	Orgue
90	Joan Mut	Baixó
91	Pere Josep Crespí, àlias camaró	
92	Jaume Barrera	
93	Joan Dols	Contralt
94	Antoni Busquets	
95	Josep Arias	

96	Pere Lluç Albertí, menor	
97	Josep Alcover	
98	Antoni Pau Sancho	
99	Pere Antoni Sancho	
100	Antoni Roca	
101	Guillem Ferrer	Oboè, Flauta, Flautí
102	Antoni Cladera, pre.	
103	Andreu Llabrés	Orgue
104	Joan Pastor	
105	Bartomeu Cañellas, àlies Pòrtol	
106	Josep González	
107	Santiago Le Fevre	
108	Gerónimo Tarbouriech	
109	Vicenç Ensenyat	Contralt
110	Damià Font	
111	Pere Joan Crespí	
112	Tadeo Boer	
113	Joan Alcover, clergue	
114	Jaume Gelabert, clergue	
115	Antoni Sastre	
116	Joan Baptista Alcover	
117	Miquel Cardell, pre.	

Si comparem aquesta relació amb la que hem elaborat anteriorment, amb els músics que tenien porció assignada en les músiques de dins la catedral, podrem comprovar com alguns dels músics que formaven part de la capella en 1772 encara en formaven part l'any 1800. Cal tenir en compte que els músics, sobretot aquells que ingressaven com a minyons, dedicaven tota la seva vida a servir la capella i no resulta estrany trobar músics amb més de cinquanta o seixanta anys de servei continuat. Així, doncs, podem inferir que una gran part dels músics compresos en aquest últim llistat encara formaven part de la capella.

Malgrat haver comentat anteriorment que les assignacions de parts o porcions en les músiques de fora de la catedral era potestativa dels propis músics, durant els primers anys d'aquest període encara trobem alguns acords capitulars que en fan referència. El 31 d'agost de 1803, fou remès al canonge protector un memorial del mestre de capella i els sis vocals de la junta econòmica, mitjançant el qual comunicaven que, atenent els mèrits de Joan Estrader, menor, Joan Capó, Luis –a les actes no apareix el cognom–, Joan Alcover, menor, Benet Vadell i Francesc Arias, els pareixien acrehedors a què se'ls agregués un quartó de les porcions de fora de la catedral. Dos dies més tard, en la sessió del 2 de setembre, d'acord amb la relació donada pel canonge protector, el capítol

aprovà l'assignació.³³⁸ Podem observar la presència de músics que no figuraven al llistat que hem elaborat, com és el cas de Joan Estrader, menor, Joan Capó, Luis i Francesc Arias. L'última mostra d'aquesta pràctica data de l'any 1808. En la reunió capitular celebrada el 26 d'agost d'aquell any, el capítol tingué present una memorial del músic Josep González, en el qual exposava els mèrits d'haver servit el seu pare, Vicenç González, amb cura a la capella per espai de 54 anys i el mateix en la plaça de ministril, assistint a moltes de les funcions de la catedral sense cap utilitat. Com que havia mort Miquel Roca i aquest havia deixat vacants tres quartons, suplicava que se li concedissin. El capítol era conscient que ja no tenia la potestat d'assignar les porcions de fora la catedral i per questa raó no prengué cap resolució.³³⁹

Allò que si continuava sent potestatiu del capítol era l'ingrés a la capella. Així, en la reunió capitular celebrada el 20 de març de 1804, els canonges llegiren el memorial presentat per Martí Garcia, músic, en el qual exposava que havia servit en dos regiments i, desitjant entrar en el cos de la capella de música catedralícia, suplicava la seva admissió en qualitat de músic de flauta, oboè i clarinet. Sembla que els canonges no tenien cap referència d'aquell músic i per això acordaren que la junta de la capella emités un informe.³⁴⁰ No sabem el sentit de l'informe de la junta, encara que l'absència de més informació sobre aquell músic ens fa pensar que finalment no fou admés.

Pocs mesos més tard, en la sessió del 7 de setembre del mateix any, el capítol tingué present el memorial que Antoni Busquets, músic del Regiment de Dragons del Rei, havia enviat al canonge protector. En ell, el músic militar exposava que havia servit la capella durant nou anys i haver conclós el servei reial els anys competents per a la seva jubilació. Per aquestes raons, suplicava el seu ingrés en la capella. Com que l'informe donat pel protector fou favorable, Busquets fou admés com a músic de la capella.³⁴¹

Aquesta fou l'única incorporació que es produí en el cos de la capella de música, abans de l'esclat de la Guerra de Francès. L'escassetat de recursos econòmics i les mesures preses respecte a la reducció de porcions i parts que s'havia d'operar, sens dubte dificultaren l'ingrés de nous músics a la capella.

³³⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1670, ff. 211 r. i 214 v.

³³⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1672, f. 105 v.

³⁴⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1670, f. 259 r.

³⁴¹ *Ibidem*, f. 287 r.

El músic degà

Com hem comentat, entre els músics que formaven part de la capella existia una certa jerarquia basada en l'aspecte artístic i econòmic donada per l'assignació de porcions o parts en les respectives músiques. Des de la seva incorporació a la capella, el músic començava la seva activitat i a poc a poc, d'acord amb els criteris de vàlua artística, se li anaven assignant les porcions. El temps que trigava a aconseguir una part sencera en les músiques depenia de la seva habilitat i quantes més porcions tenia un músic més valuós i respectat era dins la capella

Complementari a aquest tipus d'escalafó existia un altre tipus de reconeixement basat únicament en l'antiguitat en el servei musical. Així el músic més antic de la formació era reconegut com el músic degà. Per a aconseguir aquell títol honorífic, l'antiguitat era calculada des que el músic havia aconseguit alguna porció en la capella, sense tenir en compte els anys de servei prestats com a minyó i els que havia servit d'agregat a la capella. El músic que ostentava el deganat obtenia, a petició del propi interessat, la "presència" a totes les músiques, la qual cosa implicava cobrar tots els emoluments que li corresponien per les porcions que gaudia, però, sense participar físicament en les funcions. Era el reconeixement de tots els seus companys a la llarga trajectòria professional desenvolupada dins la capella. En definitiva, una espècie de jubilació. Els músics que solien ostentar aquell reconeixement eren els més vells, pràcticament impedits per al servei a causa de les xacres i malalties que patien. Com que el càrrec era vitalici, en el moment de la seva mort, es designava un altre músic com a degà, el que el seguia dins aquell escalafó tan particular.

En els anys que aquí estudiem, les actes capitulars ens aporten informació valuosa en la qual hem basat la nostra explicació. En la sessió celebrada el 6 de setembre de 1815, el capítol tingué presents dos memorials presentats pels músics Antoni Ferrà i Pere Lluç Albertí, els quals es presentaven com a pretendents al deganat de la capella. Ferrà al·legava que havia començat el servei en la capella en qualitat de minyó abans que Albertí. Per la seva part Albertí exposava que havia obtingut porció en la capella abans que Ferrà. Davant aquella disputa, el capítol comissionà el protector perquè esbrinés si el que exposava Albertí era cert i en cas afirmatiu declarés pertanyer-

li el deganat que sol·licitava.³⁴² Dos anys més tard, en 1817, morí Pere Lluç Albertí i el deganat passà a ocupar-lo el mencionat Ferrà. En la reunió del 28 de novembre d'aquell any, a petició de Ferrà, en atenció als seus seveis i als setanta-set anys d'edat que tenia, el capítol el declarà exempt d'acudir a la música i que els seus companys li entreguessin tots els emoluments que percebria assistint a aquells actes, per ser aquesta la pràctica i costum.³⁴³

La junta econòmica

L'única novetat introduïda en els últims anys en l'organigrama havia estat la creació de la comissió o junta econòmica, formada pel mestre de capella i sis músics elegits pels propis músics i nomenats pels canonges, començant pels més antics i renovats de dos en dos cada any, encarregada de tot allò relacionat amb l'economia de la capella i de proposar al capítol els músics més hàbils per a la provisió de les parts o porcions vacants.

Malauradament les actes capitulars no ens proporcionen les dades suficients com per seguir completament els canvis nominals produïts en la junta durant el període que aquí estudiem. Malgrat això, podem inferir que es complí la renovació proposada inicialment. Any rere any, els músics elegien per votació els dos consellers, els quals eren presentats al capítol perquè fossin nomenats de manera oficial, bé mitjançant memorial o a través del canonge protector. Per això, a mitjan mes de desembre de 1801, atesa la relació del canonge protector de la música, el capítol nomenà consellers de la junta de la capella els músics Vicenç González i Pere Lluç Albertí, repecte d'haver conclòs el mencionat càrrec Marià Do i Josep Ferrer.³⁴⁴ L'any següent, en la sessió celebrada el 20 de desembre, els canonges remeteren al protector el memorial del mestre de capella i junta de la mateixa en el qual es feia present que els músics havien elegit consellers els músics Onofre Pomar i Andreu Llabrés.³⁴⁵ Com que la informació de l'acte és limitada no sabem quins havien estat els dos músics cessats.

De l'any 1803 no tenim cap notícia i sembla que aquell any no s'elegiren els vocals corresponents. Probablement degut al perill de contagi de febre groga, l'elecció

³⁴² ACM. Actes capitulars, sig. 1674, ff. 113 v.-114 r.

³⁴³ ACM. Actes capitulars, sig. 1675, f. 45 v.

³⁴⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1669, f. 301 r.

³⁴⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1670, f. 104 v.

es diferí al mes de març de 1804. En la sessió celebrada el 20 d'aquell mes, el capítol ratificà l'elecció feta pels músics de tres vocals: el prevere Antoni Cladera, Joan Rodenas i Joan Alcover.³⁴⁶ L'elecció de tres músics en lloc dels dos habituals fou motivada, amb tota seguretat, pel nomenament de Miquel Sancho, fins aquell moment conseller de la junta, per al càrrec de director de la capella, en substitució del seu pare. D'aquesta manera es renovaren els dos vocals que tocaven per torn i es cobrí la vacant que havia deixat el mencionat Sancho.

A partir d'aquell any 1804 i fins a 1812 la documentació capitular silencia el nomenament dels vocals de la junta econòmica de la capella. Fou en el mes de març de 1812, concretament en la sessió celebrada el dia 17, quan el capítol nomenà els vocals Josep Arias i Antoni Ferrà, els quals havien estat elegits en la junta de músics que s'havia celebrat el 21 de novembre de l'any anterior. En la sessió del 16 de desembre d'aquell mateix any, els canonges ratificaren l'elecció dels vocals Feliu Pons i Joan Ferragut, els quals havien estat elegits pels músics en la junta celebrada el 21 de novembre anterior.³⁴⁷ D'aquests dos acords inferim que els músics aprofitaven la junta general que celebraven anualment, al voltant de la festivitat de santa Cecília, per a realitzar l'elecció dels càrrecs.

Les dues últimes dades referents a l'elecció de vocals de la junta econòmica, corresponents a aquest període, són dels anys 1815 i 1817. En la reunió celebrada el 20 de desembre de 1815, el capítol aprovà l'elecció dels vocals Antoni Lliteras i Antoni Busquets, realitzada en la junta celebrada el 21 de novembre, i en la que celebrà el 28 de novembre de 1817, aprovà els vocals Joan Alcover i Joan Capó, que havien estat elegits pocs dies abans, en la junta celebrada el 20 d'aquell mateix mes.³⁴⁸

La qüestió econòmica: a la recerca d'una possible solució

Com hem pogut comprovar, a la vista de les dades que hem oferit en els capítols anteriors, el principal problema al qual s'havia d'enfrontar la capella de música per a intentar garantir la seva supervivència a l'entrada del segle XIX era l'econòmic. El producte de les funcions realitzades, tant dins com fora de la catedral, resultava insuficient per al manteniment dels músics i les seves famílies, agreujades per

³⁴⁶ *Ibídem*, ff. 258 v.-259 r.

³⁴⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1673, ff. 232 v. i 361 r.

³⁴⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1674, f. 128 v., i sig. 1675, f. 45 v.

l'escassetat i l'increment de preus que havien sofert els queviures. Per a pal·liar aquella situació, el capítol havia introduït en els últims anys algunes reformes: havia duplicat, junt amb el bisbe, els diners destinats a les funcions catedralícies, intentà que no s'hi incorporessin més músics dels imprescindibles i que aquests fossin hàbils i destinà, també d'acord amb el prelat, una quantitat de diners fixa i vint quarteres de blat anuals a la manutenció dels minyons. Per la seva part, els músics, conscients de l'increment d'efectius que havia suposat la unió de les dues capelles de música, ja havien començat a posar en marxa la reducció d'efectius. Per un acord prè uns anys més tard, ens assabentem que en la junta celebrada el 31 d'octubre de 1800, els músics ja havien acordat reduir les parts o porcions al nombre de quaranta. El pla consistia en proveir la meitat de les porcions que quedessin vacants i la resta deixar-les sense adjudicatari, fins a arribar a la mencionada reducció.³⁴⁹

Amb tot, podríem dir que els canonges començaven a distanciar-se d'aquell problema, d'aquella realitat, amb tota seguretat perquè eren conscients de les dificultats que s'oferien per a solucionar-lo. Les contribucions i subsidis de guerra imposats pel monarca a l'Església en aquells anys començaven a dinamitar la gestió econòmica del capítol. Sens dubte, la conseqüència més directa d'això, fou la creació i erecció de la junta de la capella, que a partir d'aquell moment havia d'ocupar-se i preocupar-se de l'aspecte econòmic, és a dir, serien els propis músics els que gestionarien els recursos disponibles, aquells que havien estat aprovats. L'altra dificultat que s'oferia, lligada a l'econòmica, era la situació social dels músics. Els recursos econòmics eren escassos, no bastaven per a tots, i si es continuaven reduint hauria de plantejar-se una reducció dràstica de la plantilla musical, l'acomiadament d'un nombrós contingent de músics.

Que la reforma aprovada en el mes de desembre de 1799 resultà poc satisfactòria, tant per al capítol com per als músics, són una bona prova els diversos plans de reforma de la capella que s'intentaren posar en marxa, en allò referent al grup de músics que gaudien porcions en les músiques de dins de la catedral, ja que el capítol s'havia desentés totalment de les músiques que la capella solemnitzava fora, i els memorials presentats pels músics, mitjançant els quals demanaven el socors econòmic per poder sobreviure. Per això, pocs anys més tard, en la sessió del 7 de maig de 1802, els canonges conferenciaren llargament sobre l'estat de la capella de música i

³⁴⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1670, ff. 258 v.-259 r.

concloueren que, malgrat les reformes introduïdes, ni l'església estava ben servida ni molts dels músics satisfets, "teniendose que tratar continuamente en el Cabildo de asuntos de Musica". Aleshores es pensà en elegir, d'entre els músics, alguns dels més hàbils perquè cantessin totes les funcions de música catedralícies, destinant-los de les parts o porcions de música que estaven vacants i de les que en el futur quedarien vacants dins la catedral, aquella quantitat que es jutgés convenient per a la seva dotació. A fi de confeccionar aquell nou pla, es comissionaren els canonges Miquel Serra i Joan Muntaner.³⁵⁰ És a dir, que la viabilitat de la capella de música passava per reduir el nombre de places, seleccionant els músics més hàbils i descartant aquells que els propis músics titllaven d'inútils.

D'aquest pla no es tornà a parlar en els mesos posteriors, almenys, de manera oficial, tal vegada perquè resultava massa violent haver de deixar un bon grapat de músics sense el seu únic mitjà de supervivència. No obstant això, la mencionada reducció continuava present i tan sols dos anys més tard, en la reunió del 20 de març de 1804, el capítol ratificà, d'acord amb la resolució que havien pres els propis músics en la reunió celebrada el 8 d'aquell mateix mes, el compromís de reduir el nombre de parts existents a la capella fins a les quaranta.³⁵¹

Mentre en el si del capítol es reflexionava i debatia la manera d'escometre la reforma necessària, els músics continuaren demanant l'auxili econòmic per a pal·liar la precària situació en la qual es trobaven. En la sessió celebrada el 18 de novembre de 1801, el capítol remeté al canonge protector el memorial del músic Miquel Jaume, en el qual exposava els distingits mèrits i perícia en la seva facultat i el poc producte que li rendia, no sufragant-li quasi per poder subsistir, i per això suplicava als canonges que, "apiadándose de su infeliz estado", determinessin el mode per a poder sostenir-se amb decència d'acord amb els seus mèrits.³⁵² L'informe del protector trigà sis mesos en arribar al capítol, tal vegada pel debat musical que s'havia obert en aquells mesos. En la reunió del 7 de maig de l'any següent, malgrat la relació favorable del protector, el capítol acordà no tenir lloc la pretensió del músic.³⁵³

³⁵⁰ *Ibíd.*, ff. 44 v.- 45 r.

³⁵¹ *Ibíd.*, ff. 258 v.-259 r.

³⁵² ACM. Actes capitulars, sig. 1669, f. 297 r.

³⁵³ ACM. Actes capitulars, sig. 1670, f. 44 v.

Pocs anys més tard, d'aquella petició individual, puntual i aïllada, es passà a les peticions col·lectives. El 28 de març de 1805, el capítol envià al canonge protector el memorial firmat per Joan Rodenas, Josep Ferrer, Antoni Ferrà, Antoni Lliteras, Vicenç Enseñat, Damià Font, Pere Antoni Arbona, pere Joan Ferragut, menor, i Miquel Roca, en el qual exposaven que degut a la carestia de queviures les porcions que percebien de la música no eren suficients per a la seva manutenció i per això suplicaven alguna almoïna que alleugés les seves necessitats. Dos mesos més tard, el 17 de maig, els canonges remeteren a l'arxiver i al distribuïdor de les almoïnes la petició del mencionat Lliteras, mitjançant la qual exposava que es trobava necessitat a causa d'una llarga i greu malaltia que havia patit i suplicava alguna almoïna, a fi d'alleugerir la seva indigència. Finalment, el 31 d'aquell mateix mes, el capítol tornà a remetre a aquells dos canonges el memorial de Miquel Sancho, director de la capella, en el qual exposava que degut a l'esterilitat del temps i carestia de queviures, a la capella hi havia alguns pobres músics que per necessitat i indigència no podien presentar-se en públic sense notar-se la seva misèria i per això demanava alguna almoïna per a repartir-la entre ells.³⁵⁴

Malgrat el compromís de reducció de parts de 1804, tres anys més tard, es tornà a tractar l'assumpte. En la reunió celebrada el 10 de juliol de 1807, els canonges tornaren a discutir àmpliament sobre els mitjans que es podien prendre perquè en els dies en els quals cantava la capella de música a la catedral ho executés amb gravetat, primor i gust i que servís d'edificació i no de distracció. Aleshores es tornà a pensar que el més eficaç seria la selecció dels músics més hàbils per a realitzar amb lluïment les funcions catedralícies i, a la vegada, capaços de compondre la música. Pensant en aquella solució, el capítol acordà per unanimitat que les parts vacants i les que en un futur quedessin vacants a la catedral no es proveïssin i que el canonge Joan Muntaner, aquell any protector de la música, escollís els músics que li semblessin més a propòsit, donant-li especial comissió amb totes les facultats necessàries perquè obrés sobre el particular tot allò que jutgés conduent per al major decor de les funcions de música catedralícies i que l'import de les composicions que manés escriure es pagués de la mesa capitular sense donar part al capítol, bastant només l'aprovació del mencionat canonge.³⁵⁵

³⁵⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1671, ff. 67 r.-67 v., 71 r. i 74 v.

³⁵⁵ *Ibidem*, ff. 367 v.-368 r.

Com en l'anterior ocasió i, tal vegada, pels mateixos motius que hem exposat anteriorment, el projecte no es duqué a terme. A canvi, aquell mateix any es tornà a aprovar una reducció de les parts de música. Fou en la reunió del 14 d'octubre, en la qual el propi canonge protector, Joan Muntaner, exposà que en compliment de la comissió que se li havia confiat, havia reflexionat seriosament sobre els mitjans que es podien prendre per a formar aquell cos de música capaç de realitzar amb lluïment i gravetat les funcions catedralícies i li havia paregut que per aquell moment bastava que les vint porcions que es repartien els músics en les funcions de dins la catedral quedessin reduïdes a quinze. Després d'escollar l'exposició, el capítol acordà la mencionada reducció i al seu temps ja es formaria el pla que hauria de regir les funcions de música de la catedral.³⁵⁶

La reducció de les parts, a mesura que s'anaven produïnt les vacants, era la forma més lògica per a alleugerar d'efectius la capella de música de manera progressiva, fins a comptar només amb els músics hàbils imprescindibles, capaços, com deien els propis canonges, de solemnitzar amb decor i bon gust les celebracions catedralícies i escriure la música que s'hi interpretés. Així, doncs, des de l'any 1800 s'havien començat a posar les bases per a la consecució d'aquell pla, el qual, s'intentà dur a terme l'any 1809.

El pla de música catedralici de 1809: l'intent de retorn als orígens

En la reunió del 20 de març de 1809, el canonge doctoral, Pere Roig, aquell any protector de la capella de música de la catedral, exposà al capítol que havia registrat les actes capitulars, reflexionant el que constava en les mateixes des de l'erecció de la capella, en què foren nomenats dotze músics –quatre baixos, quatre tenors i quatre contralts–,³⁵⁷ quasi tots eclesiàstics, per a realitzar les funcions. Per això, feia present que, tenint en compte el que contribuïen les meses episcopal i capitular i altres rams per a les funcions de música, es podrien erigir dotze oficis col·latius, inclòs el d'organista actual, dotats competentment i coberts per oposició. Segons el canonge, els obstantors tindrien l'obligació de realitzar les funcions de música de la catedral i les altres que se'ls imposés, el que pareixia no tan sols útil sinó necessari perquè les funcions de música i

³⁵⁶ *Ibidem*, f. 392 v.

³⁵⁷ Probablement, el canonge protector es referís a la nova erecció de la capella de música que es féu efectiva l'any 1622, ja que si comparem el nombre d'aquestes places amb les de 1596 –quinze– no coincideixen.

del cor se celebressin amb aquella gravetat, llustre i decor que corresponia. Després d'escoltar l'exposició i d'haver conferenciat llargament sobre l'assumpte, el capítol comissionà els canonges Pere Roig i Joan Ferrà perquè formessin un pla relatiu a la música i després el fessin present al capítol a fi d'acordar el que es tingués per convenient.³⁵⁸

Malgrat que l'esperit del pla del canonge protector era el mateix que els dos anteriors, és a dir, reduir els efectius de la capella als imprescindibles, els més hàbils, ara s'hi introduïa un nou element: es pretenia que aquells que ocuparen les places de la capella fossin eclesiàstics beneficiats. Per primera vegada es plantejava a la catedral el prescindir dels músics civils.

No sabem si aquella nova proposta tenia el seu fonament en un vertader clima d'enfrontament entre els músics civils i els eclesiàstics que formaven part de la capella en aquell moment, ja que les úniques disputes que hem pogut documentar entre els dos bàndols daten de l'any 1804, un tant allunyades en el temps. La primera data del mes de febrer d'aquell any, i consta que el músic Miquel Ferrer, el dia de la celebració de la festivitat del beat Ramon Llull, al temps de cantar a l'església del convent de sant Francesc, s'havia propassat amb algunes expressions denigratòries cap al mestre de capella. El capítol corregí l'excès, comissionant el canonge protector perquè pogués expel·lir el músic Ferrer en cas que no donés satisfacció al mestre. L'altra tingué com a protagonistes els músics Miquel Cardell, prevere, i Antoni Aulí. Segons el prevere, el 26 de maig, dia de la festivitat de la Trinitat, després de vespres i per crida del mestre de capella es presentà a la capella de l'Almoina a fi d'assajar un salm i va veure al músic Antoni Aulí que conversava amb el director de la capella, Miquel Sancho. Al poc temps, Aulí, en presència d'altres músics i davant els minyons proferí les paraules següents: *que surten aquets Sacerdots indignes, lladres, polisons, que no parlen? si no tenen vergoñe, ni ne han tinguda may*. Davant aquella actitud, el prevere informà el capítol i aquest, després de diverses gestions, acordà que Aulí havia de donar satisfacció al prevere o en cas contrari seria expel·lit de la capella.³⁵⁹ És clar que d'aquestes diferències puntuals no podem extraure cap conclusió, però, a la vista de la proposta, sembla que alguna cosa estava passant.

³⁵⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1672, ff. 160 r.-160 v.

³⁵⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1670, ff. 249v.-250 r., 276 v., 282 r.-282 v., 283 r.-283 v., 287 r. i 330 r.-330 v., actes de l'1 de febrer, 15 de juny, 1 i 8 d'agost, 7 de setembre i 23 de novembre de 1804. Les instàncies originals i els decrets donats es troben inserits als folis 327 r.-329 r. del mateix volum.

Un altre aspecte d'aquella proposta que cal tenir en compte és el que fa referència al tipus de música que els canonges pretenien que s'interpretés en les celebracions capitulars a partir d'aquell moment, la qual havia de proporcionar al culte gravetat, llustre i decor. Pretenien els canonges canviar l'estil del que s'havia fet fins aquell moment? Deslligar la música eclesiàstica de l'evolució i dels estils compositius d'aquells anys? Sembla que la intenció era tornar la capella musical als orígens, és a dir, a la polifonia clàssica acompanyada de l'orgue o algun instrument capaç de sostenir totes les veus, tal com es feia a l'època en la qual havia estat erigida. En tot moment només es parlava d'erigir oficis de cantors, amb l'organista inclòs. Per tant, es volia apartar de la capella la resta d'instruments? Vertaderament resulta difícil contestar aquesta i la resta de preguntes a la vista de les dades que ens aporta el pla, basades majoritàriament en la realitat econòmica. No obstant això, resulta simptomàtic el canvi tan radical que ara es proposava.

Pocs mesos més tard de la comanda, a mitjan mes de juny de 1809, els dos comissionats ja tenien el pla enllestit. Malgrat això, no es tingué present ni es tractà a les reunions capitulars fins a la darrera del mes de desembre. En la reunió celebrada el 22 d'aquell mes, el capítol tingué present el pla per a l'erecció d'onze oficis col·latius, els obtentors dels quals serien anomenats capellans de cor, i acordà que s'exposés a la secretaria per espai d'un mes perquè els capitulars poguessin estudiar-lo, a fi d'acordar després "una sabia y prudente resolución sobre lo contenido".³⁶⁰

Com havia anunciat el canonge Pere Roig en aquella reunió inicial, el pla que ara es presentava contenia l'erecció d'onze oficis col·latius, anomenats capellans de cor. No se'n creaven dotze perquè l'ofici d'organista, que havia estat erigit el 20 d'abril de 1796, seria tingut per un dels dotze que s'havien acordat erigir. Les obligacions d'aquests oficis serien les següents:

Obligaciones de los Capellanes de Coro

Tedrian la de residir continuamente a todos los actos de Coro de esta Santa Iglesia, de manera que por ningún título ni motivo alguno podrán ir a cantar fuera de ella mientras que los haya en la Santa Iglesia, y la de salir al Facistol siempre que haya necesidad para cantar los introitos de las

³⁶⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1672, f. 215 v.

misas, antífonas, et alias para ayudar a los Primicerios, y a los Semaneros.

Uno de los once se le destina para Organista, cuyo obtentor tendrá además la obligación de tocar el Órgano, alternando por semanas con el antiguo.

Deberán hacer, o cantar en todos los actos y funciones que haya música en la Santa Iglesia. Bien que el producto de las que se fundaran después de esta erección, y de las adventicias que no se acostumbraban hacer por personas de fuera Casa, se repartirá entre los once.

Todos menos los dos organistas deberán por semanas cumplir el encargo de Semaneros como en el día se ejecuta.

El más antiguo llevará el Compás en las músicas.

El que nombrare el Cabildo deberá cuidar de la instrucción, y manutención de los seis muchachos, dándose lo justo y equitativo axi para su trabajo como para la manutención de ellos. Y estos deberán residir a todos los actos de coro.

Como el obtentor del mencionado oficio de organista creado en 1796 no tiene por su fundación la obligación de tomar papel y cantar en las músicas, pero si la de tocar el órgano cada día, respeto de que a uno de los once oficios se le pone la de tocar el órgano por semanas con este y de aumentar la dotación de su oficio en diez libras mas, deberá cantar en todas las músicas siempre que no toque el órgano, lo mismo que los demás Capellanes de coro.

Vestirán todos la Capa de Coro, vulgo Capa de Os, y se les señalan en el Coro, esto es: a la parte del Señor Obispo cinco sillas del 2º orden de las siete que están delante el facistol mayor, entre las dos escalerillas por donde se suben a las de 1º orden y las mas inmediatas a dichas escarillas: Y en la parte de Señor Arcediano seis en el mismo lugar y modo: en los actos fuera del Coro tendrán el lugar inmediato a los subdiaconiles por antigüedad de posesorio.

Sobre la forma de provisió dels onze oficis, els canonges especificaven al pla que es donarien per oposició, cridant abans a concurs mitjançant edictes i donant el termini d'un mes per a firmar oposició. No es feia menció de l'ofici d'organista perquè en la seva fundació ja estava previst el mode i forma amb que s'havia de proveir. Els individus que volguessin optar a les places havien de ser de bona vida, fama i costums i tenir la veu i habilitat que correspongués a la plaça que havia d'obtenir. Les veus que havien de conformar la música eren quatre baixos, quatre tenors i quatre contralts, que eren les mateixes que s'assenyalaren en la creació de la capella de música catedralícia. Si en el moment d'una vacant, després de posar cartells, no comparegués cap candidat que tingués aquella veu, la resta d'opositors no tindrien cap dret a ella, igual que si no haguessin firmat l'oposició.

Per a poder realitzar l'examen, el capítol nomenaria tres examinadors, els quals tindrien la gravíssima obligació de proposar tres dels aprovats que “según Dios y su

conciència” havien de ser els més hàbils i tinguessin la resta de qualitats per a l’ofici que s’havia de proveir.

Respecte que la dotació dels onze oficis es feia dels mateixos productes de les parts de la música de la catedral i del producte que percebien els dos setmaners, el capítol faria la provisió d’ells, de la mateixa manera i forma que sempre havia observat en la de les referides parts i dels dos mencionats encàrrecs de setmaner.

A fi de saber en quant havien de contribuir anualment les meses episcopal i capitular als Aniversaris i obtentors dels mencionats oficis, després que tots estiguessin en peu i en exercici, ja que les dues meses estaven obligades a pagar a parts iguals les músiques de totes les festivitats, axí ordinàries com extraordinàries de la catedral, com així havia estat declarat en judici contradictori contra la episcopal, amb sentència de 26 de febrer de 1742, donada a Mallorca, i altra de 16 de febrer de 1743, donada a Roma pel tribunal de la Rota, els canonges proposaven extendre un estat en forma dels productes de totes les músiques, així fundades com adventícies no capitulars que fins aquell moment s’havien acostumat realitzar.

Així, doncs, basant-se en aquell estudi de la situació, els dos canonges comissionats proposaven que a cadascun d’aquests onze oficis se’ls assenyalessin cinquanta lliures anuals de dotació i respecte que a l’ofici d’organista només se li havien assignat quaranta lliures se li’n agregaven deu més, a fi que tots els oficis fossin iguals. Amb tot, el total de la dotació ascendia a cinc-centes seixanta lliures anuals. Com que els obtentors dels onze oficis havien de percebre les distribucions, igual que qualsevol beneficiat, per a indemnitzar el ram dels Aniversaris, se’ls havia de contribuir cada any amb setanta lliures a cadascun, la qual cosa suposava set-centes setanta lliures anuals més. Així, doncs, la suma total anual, entre dotació i distribucions, ascendia a mil tres-centes trenta lliures. Ara bé, inicialment i fins que quedessin vacants les parts o porcions de música, és a dir, fins que s’extingís el sistema actual, els dos canonges proposaven dotar els onze oficis amb trenta-dues lliures anuals, que era la quantitat mínima exigida perquè els oficis fossin col·latius. Aquesta quantitat augmentaria proporcionalment fins a arribar a les cinquanta lliures proposades a mesura que les parts de música quedessin vacants.

I és que en aquell moment la pràctica totalitat de les vint parts de música encara

es trobaven assignades als músics. En els dos anys que havien transcorregut, des del 17 d'octubre de 1807, en què s'havia aprovat la reducció de les vint parts a quinze, pràcticament no s'havia produït cap moviment en l'adjudicació de parts o porcions, malgrat les peticions que havien arribat. L'única petició que fou atesa pel capítol fou la del músic Pere Joan Lliteras, al qual se li reconegué una part en la reunió celebrada el 26 d'agost de 1808.³⁶¹ Així, segons les dades econòmiques recollides i l'estudi realitzat pels propis canonges, l'any 1809 els músics que tenien part o porció en les funcions capitulars eren els següents:

Músics que tenien porció en les músiques capitulars en 1809

Llorenç Estada, pre., mestre de capella ...	1 part + 75 L. de sou (37 L. 10 s. del capítol 37 L. 10 s. del bisbe)
Josep Alcover, organista.....	1 part
Andreu Llabrés, organista.....	1 part
Joan Garau	1 part
Antoni Aulí.....	1 part + 50 L. ministril xeremia de la ciutat
Joan Estrader, àlies Xeremello	1 part
Pere Lluc Albertí	1 part
Josep Ferrer	1 part
Pere Joan Lliteras.....	1 part
Pere Joan Ferragut	1 part + 25 L. del capítol + 25 L. del bisbe + 50 L. ministril baixó de la ciutat
Marià Do.....	1 part
Miquel Sancho.....	2 parts
Miquel Crespí.....	2 quartons
Pere Antoni Arbona	2 quartons
Pere Josep Crespí.....	2 quartons
Joan Rodenas	2 quartons
Onofre Pomar, pre	3 quartons
Miquel Cardell, pre.....	2 quartons
Joan Carrió.....	1 quartó
Antoni Lliteras	1 quartó
Pere Joan Ferragut, nebot	1 quartó
Damià Font	1 quartó

Pel que respecta a l'economia, a allò que rendia cadascuna d'aquestes parts o porcions, cal recordar que el 2 de desembre de 1799, el capítol i el bisbe havien pactat doblar les cent seixanta-sis lliures i deu sous que fins aquell moment aportaven cadascuna de les dues institucions a les funcions capitulars. Així, a partir d'aquell

³⁶¹ *Ibidem*, ff. 105 r.-105 v.

moment, la quantitat total de les músiques capitulars ascendia a sis-centes seixanta-sis lliures anuals, que repartides entre aquelles vint parts donava un producte per cadascuna de trenta-tres lliures i sis sous. A l'import de les funcions capitulars hi havia que agregar l'import del que s'havia fundat en les borses de la catedral i de la confraria de sant Pere i sant Bernat i les funcions adventícies, que ascedia a dues-centes cinquanta-una lliura anuals, les quals, repartides entre les vint-i-una parts en què es dividia aquell producte no capitular, resultava un benefici per part d'onze lliures, catorze sous i nou diners. Amb tot, cada part rendia anualment quaranta-cinc lliures i nou diners.

De les parts que hem relacionat, a la primeria de 1810 estaven vacants tres parts de les vint capitulars i altres tres de les vint-i-una no capitulars, la qual cosa suposava un remanent de cent trenta-cinc lliures, dos sous i tres diners.

Respecte als minyons de la capella, l'estudi només especificava el pagament de dues quantitats: dotze lliures en els enterraments de càrrec i sis lliures al viàtic. La resta de funcions entraven dins els cos de la música sense percebre cap estipendi.

Amb l'estudi precedent a la mà, els canonges calcularen les quantitats que es podien destinar a cobrir l'import total del cost de l'erecció dels onze oficis col·latius, d'acord amb les funcions musicals i de ministeri que se'ls encomanava, i hi aplicaren les rebaixes següents:

		Lliures	Sous
1r	Com els referits obtentors (menys els dos organistes) tendrien l'obligació de complir el càrrec de setmaner, es rebaixaven sis sous diaris –4 dels Aniversaris, 1 de la confraria de sant Pere i sant Bernat i 1 de la mesa capitular– que es donaven en aquell moment als dos que servien aquell encàrrec	109	10
2n	El salari del mestre de capella	75	
3r	El que es donava a Andreu Llabrés per tocar l'orgue	80	
4t	Enterraments / viàtics de canonges cada any	18	
5è	Del bosser dels Aniversaris	84	
6è	De la confraria de sant Bernat	61	
7è	Del bisbe Desbach	13	
8è	Músiques que pagava el capítol endemés de les capitulars: oficis del Corpus, Matines de la Mare de Déu i la seva octava, ...	47	
9è	Música de fora casa, de la ciutat: la Puríssima, ...	55	
	Total	542	10
	Sent el total de la fundació	1330	
	Importava únicament	787	10

A aquesta rebaixa agregaven els dos canonges els estalvis que es podien fer en els minyons. Segons el que se'ls havia informat “por sugeto de profesión e inteligencia”, només eren necessaris sis minyons i en aquell moment el capítol pagava les despeses i la manutenció de dotze: dues-centes lliures –cent el capítol i altres cent el bisbe–; vint quarteres de blat; quatre distribucions dels Aniversaris, excepte matines; els segons salms d'Aloys i conventuals de la confraria de sant Pere i sant Bernat, i dues parts de música de la catedral. A això, hi havia que agregar el que aportava la mesa capitular per al vestuari. Per tant, es podia fer un estalvi sucós en totes aquelles partides.

Endemés, si d'aquells minyons es destinessin al seu temps quatre per torn per a portar els cirials, tal com ja s'havia proposat en algunes reunions capitulars, s'estalviarien dues-centes seixanta-tres lliures, set sous i quatre diners, ja que a cadascun dels sagristans se'ls donaven vint-i-quatre lliures del ram dels ròssecs –el *ramo de los resagos*– i les distribucions que percebien en les misses d'aurora, conventuals i vespres, que en l'any 1779 ascendien a quaranta-dues lliures, un sou i vint diners anuals a cadascun. Per tant, a cadascun dels sagristans els tocaven seixanta-cinc lliures, un sou i vint diners, que multiplicat pels quatre sagristans feia la quantitat total abans mencionada.³⁶²

Si tenim en compte totes les quantitats que acabem de relacionar, el nou pla suposava un petit estalvi respecte al que s'havia pagat anualment i fins aquell moment a la capella de música, setmaners i sagristans per les funcions especificades. L'única partida que es reduïa substancialment era la que es destinava a la manutenció dels minyons, que en passar de dotze a sis, s'havia de reduir pràcticament a la mitat, encara que aquest aspecte els canonges no l'arribaven a quantificar a la proposta. Amb tot, podem concloure que l'estalvi es feia, sobretot, a costa dels setmaners i els sagristans i, tal vegada per aquesta raó i les especials circumstàncies de l'època, en plena guerra contra el Francès, el pla no es posà en marxa.

El que si sembla que es continuà respectant fou l'acord del 14 d'octubre de 1807, pel qual s'havien de reduir les parts de música de vint a quinze. Des d'aquesta data, en diverses ocasions el capítol denegà les peticions realitzades pels músics: el 26

³⁶² ACM. Quaderns i papers solts, sig. 16024, docs. 2, 3 i 4.

de juny de 1808, se li negà la gràcia de tres quartons de música a Josep González, ministril, que estaven vacants per la mort de Miquel Roca; el 23 de febrer de 1809, es remeté al canonge protector la petició de Joan Alcover, en la qual exposava els serveis que havia prestat sense percebre cap sou ni gratificació i demanava una part sencera dels set quartons que hi havia vacants a la capella; el 20 d'octubre d'aquell mateix any, es tornà a remetre al protector el memorial d'Antoni Josep Rodenas, músic de trompa, en el qual, per falta de mitjans, demanava mitja part de les vacants, i, finalment, el 22 de desembre d'aquell any, el capítol denegà a Joan Alcover la gràcia de part sencera que demanava. L'única petició que s'atengué durant aquell període fou la que formalitzà Pere Antoni Lliteras, que per decisió personal es trobava agregat a la capella de música catedralícia des de la unió de les capelles, en la qual demanà que per motius de necessitat se li reconegués la mateixa part de música que gaudia abans de la separació. El capítol condescendí.³⁶³

Circumstàncies especials en temps de la Guerra del Francès

Acabem de comentar que tal vegada per les especials circumstàncies de l'època, en plena guerra contra el Francès, no es dugué a terme l'erecció dels onze oficis col·latius que havien de substituir la capella de música existent. De ben segur, les dificultats econòmiques de l'Església mallorquina, en especial de la catedral, en aquells anys i l'extrema pobresa dels músics que hi servien impossibilitaren aquella reforma.

A aquella situació s'agregà l'arribada en aquells anys d'un important contingent de refugiats, més nombrós a mesura que les tropes franceses s'apoderaren de les principals places costaneres del llevant peninsular. L'inici de la Guerra del Francès suposà per a Mallorca un increment considerable de la seva població. Així com uns anys abans ho havien fet una part del clergat, la noblesa i militars francesos, fugint dels efectes de la Revolució, a partir de l'inici del conflicte bèl·lic començà a arribar un nombrós contingent de refugiats a l'illa de la calma. Per als refugiats, Mallorca oferia seguretat i aïllament, característiques que satisfieien àmpliament les seves aspiracions. Com ha demostrat Lluís Roura,³⁶⁴ la primera onada important de refugiats es produí a partir de l'1 de març de 1808, arran de l'ocupació de la ciutat de Barcelona per les tropes franceses, encara que les emigracions més significatives de la ciutat comtal no es

³⁶³ ACM. Actes capitulars, sig. 1672, ff. 105 r.-105 v., 154 r.-154 v. i 215 r.-215 v.

³⁶⁴ ROURA, Lluís: *op. cit.*, pp. 123-175.

produïren fins a l'abandonament de Villel, el 10 de juliol de 1808, i del bisbe Pau de Sitjar, el 30 de juliol de 1808, és a dir, després d'un obert enfrontament entre els francesos i el poble revoltat. A mesura que els francesos avançaven i prenien les places més significatives –recordem que el domini francès fou un domini de les ciutats i dels corredors d'enllaços– s'anava produint l'arribada de refugiats. La caiguda de Tarragona en mans dels francesos provocà l'arribada d'una altra allau important de refugiats, ja que a la capital del Tarragonès es trobaven els refugiats de les comarques dels voltants i de Barcelona. Finalment, amb la caiguda de València, el 8 de gener de 1812, es cloïa l'etapa més propícia a les emigracions des de les costes del llevant, frenant l'arribada de refugiats a Mallorca.

Durant tot aquest període arribaren a Mallorca representants de la noblesa, del clergat, dels propietaris i dels comerciants de les zones ocupades pels francesos. Eren, sobretot, gent que disposava dels recursos econòmics suficients, per la qual cosa els illencs, circumstancialment, aprofitaren l'avinentsa i llogaren, a preus elevats, habitacions als emigrats, que aixecaren de bell nou els seus negocis, fàbriques i magatzems als llocs que els havien acollit. Entre els nombrosos refugiats també figuraven alguns músics, que, com la resta de ciutadans, buscaven la seguretat personal i un lloc on poder desenvolupar el seu treball. La falta d'un registre concret sobre el nombre i, sobretot, els noms dels refugiats que arribaren durant aquests anys a Mallorca dificulta la localització d'aquests músics. Malgrat tot, disposem de dades suficients per a corroborar la seva presència a l'illa.

En aquest sentit, la catedral no fou una excepció i acollí sota la seva protecció els músics que ho sol·licitaren. En la reunió del 9 de març de 1811, el capítol tingué present un memorial presentat per Josep i Felip Molina, prevere i sotsdiaca respectivament, en la qual exposaven que per invasió dels francesos s'havien vist precisats a sortir de les ciutats on habitaven i refugiar-se a l'illa, amb la seva mare i dos germans de menor edat, esperançats de trobar en ella algun asil. Com els dos exercien de músics, suplicaven als canonges que se servissin admetrer-los a la catedral d'acord amb la facultat que exercien. Després d'una llarga conferència, el capítol acordà per unanimitat que els suplicants fossin admesos a la capella de música catedralícia, assenyalant-los, a cadascun, una part sencera de les que hi havia vacants dins la catedral i cent lliures anuals pagadores per mesades de la mesa capitular, per aquell moment i pel temps que el capítol estimés oportú. A canvi, els dos músics havien d'assistir

indispensablement a totes les músiques que s'havien de cantar a la catedral, així com als actes de cor d'ofici major i vespres diàriament, i en les octaves solemnes, en tots els actes i sempre que fos útil i necessària la seva assistència, sense percebre cap distribució. Per a poder assistir als actes corals, se'ls assenyalà seient –“la primera silla inmediata a la escalera, por donde suben los Señores Dignidades y Canónigos”– i se'ls autoritzà a vestir el mateix hàbit de cor que utilitzaven els seminaristes quan hi assistien. Dos mesos més tard, en la reunió del 17 de maig, se'ls imposà l'obligació de cantar el gradual amb els minyons músics del cor sempre que al faristol no hi haguessin suficients beneficiats d'ordres menors per a completar el nombre establert.³⁶⁵

Amb aquell acord i la incorporació dels dos músics a la capella s'abandonà momentània i progressivament la tendència reformadora que havia dut a terme el capítol en els últims anys i es continuaren adjudicant les parts o porcions de música vacants als músics que ho sol·licitaren.

El 10 de maig d'aquell mateix any, el capítol remeté al canonge protector el memorial presentat per Joan Otero, en el qual suplicava ser admés a la capella de música, oferint-se a assistir “graciosamente” a les funcions de la catedral i ensenyar a aquells que volguessin aprendre a tocar el fagot, el clarinet i la trompa. Pocs dies més tard, en la sessió del 27 d'aquell mes, els canonges, després d'una llarga conferència en la qual el canonge Gabriel Salas, protector de la música, exposà diversos mitjans per a establir una bona capella de música a la catedral i el seu parer sobre el memorial d'Otero, no prengueren cap resolució.³⁶⁶ Malauradament, a les actes no s'especifica quins foren els mitjans que proposà el protector a la resta de membres del capítol.

Les decisions preses pels canonges des d'aquesta data fins a l'acabament del conflicte bèl·lic foren les habituals, amb un predomini de la concessió de les parts o porcions que havien quedat vacant en els mesos precedents i les que anaven vacant, concients de les dificultats econòmiques que afrontaven els músics en aquells anys. El 12 de juny de 1811, a petició de la pròpia capella de música, s'hi exclogué el músic Joan Dols per haver-se absentat de l'illa sense el corresponent permís. Quasi un any més tard, el 5 de març de 1812, el capítol adjudicà una part sencera, de les que es trobaven vacants dins la catedral, als músics Andreu Pavia i Joan Alcover, que segons

³⁶⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1673, ff. 30 r.-30 v. i 53 r.

³⁶⁶ *Ibídem*, ff. 49 v.-50 r. i 57 v.

l'estat de la capella que hem transcrit anteriorment, corresponent a l'any 1809, encara no percebien cap porció. El 27 de maig d'aquell mateix any, d'acord amb el decret donat pel director i vocals de la capella de música, fou admés com a efectiu el músic Josep Albertí. No sabem si també en aquell decret figurava la part o porció que se li assignava perquè a les actes no se'n fa cap relació. No obstant això, suposem que es tractava d'un simple reconeixement com a músic catedralici, sense assignació, ja que cal recordar que era el capítol qui havia de confirmar i adjudicar les parts de música catedralícies.³⁶⁷

En la reunió celebrada el 21 d'octubre, el capítol tingué presents els memorials enviats per Pere Josep Crespí, àlies camaró, Miquel Jaume i Josep González, mitjançant els quals demanaven ser agraciats amb una part de les que vacaven. Després de llegir-los, acordà que es remetessin al canonge protector perquè s'informés de les parts que es trobaven vacants, esbrinés els mèrits dels suplicants i assenyalsés a cadascun el que li paregués. Poques setmanes després, el 16 de desembre, el protector informà que es trobaven cinc quartons vacants i per això, el capítol n'adjudicà dos a Pere Josep Crespí, altres dos a Pere Joan Ferragut i un a Miquel Jaume. No sabem el motiu pel qual no s'adjudicà cap porció a Josep González, que era el que havia demanat la gràcia.³⁶⁸

A la primeria del mes de setembre de 1813, el capítol acordà per unanimitat exonerar dels seus encàrrecs els dos músics forasters, Josep i Felip Molina. La principal raó d'aquella decisió fou que la terra d'origen dels dos músics havia estat alliberada i ja no estava ocupada pels francesos, per tant, havien cessat les circumstàncies que havien dut al capítol a acollir-los. A fi de poder-se costejar el viatge, els canonges acordaren pagar-los dues mesades, les quals podrien cobrar, encara que al dia següent resolguessin partir cap a la seva terra.³⁶⁹ D'aquesta manera finalitzava l'acolliment i la relació d'aquells dos músics forasters amb la capella de música catedralícia. Una relació que, a causa de les concessions fetes pel capítol, sembla que no fou del tot cordial, ja que a les actes capitulars consta que en les vespres de santa Cecília de l'any 1811, els dos músics forasters havien proferit algunes paraules injurioses contra alguns músics de la capella. Així en la reunió capitular celebrada pocs dies més tard, el 27 de novembre d'aquell any, els canonges comissionaren el protector perquè manés als referits forasters que

³⁶⁷ *Ibíd.*, ff. 67 r.-67 v., 219 v. i 277 v.-278 r.

³⁶⁸ *Ibíd.*, ff. 340 r. i 361 r.

³⁶⁹ *Ibíd.*, f. 472 v., acta del 3 de setembre de 1813.

donessin satisfacció als agraviats i que a partir d'aquell moment s'abstinguessin de semblants excessos.³⁷⁰

L'última adjudicació de parts o porcions de música en la capella catedralícia, abans de concloure el conflicte bèl·lic es produí en la reunió que se celebrà el 17 de novembre de 1813. Aquell dia, atesa la relació feta pel protector, els canonges proveïren tres parts vacants dins la catedral, de la manera següent: mitja part a Miquel Cardell, prevere; mitja part a Francesc Quetglas; mitja part a Joan Capó; tres quartons a Feliu Pons; mitja part a Miquel Jaume, i un quartó a Antoni Ferrà.³⁷¹

Però, sens dubte, la decisió més curiosa d'aquesta època la trobem a la darrerria de l'any 1812. En la reunió celebrada el 2 de desembre d'aquell any, el capítol tingué present el memorial que li havien enviat el director i els vocals de la capella, en el qual exposaven que la junta havia acordat que a partir d'aquell moment els músics que la formaven no podien fer contracte per a servir en cossos militars i que en cas de contravenir aquella norma fossin expel·lits de la mateixa. Els membres de la junta demanaven que el capítol confirmés l'acord i l'aprovés per a major estabilitat de la capella. Sense cap objecció, els canonges confirmaren i aprovaren la decissió de l'òrgan rector dels músics.³⁷²

Aquella resolució tenia el seu fonament en la relació que en èpoques anteriors havia existit entre els àmbits religiós i militar, pel que respecta als músics, i les especials circumstàncies bèl·liques, en aquell intercanvi de músics que ja hem fet palés en aquest treball i que, en certa manera, contribuí a l'evolució musical operada al llarg del segle XVIII. Però, sobretot, en l'especial relació que existí entre la capella de música catedralícia i la música del Regiment de Milícies de Mallorca, posteriorment, en plena Guerra del Francès, convertit en Regiment 2n d'Infanteria de línia de Mallorca, de la qual parlarem més endavant, en la secció dedicada a les bandes de música, i que estava formada per músics que pertanyien a la capella.

D'un inventari datat el 3 d'abril de 1812,³⁷³ inferim que la banda de música d'aquell regiment es disolgué precisament en aquell any, ja que els instruments i la resta

³⁷⁰ *Ibidem*, f. 156 r.

³⁷¹ *Ibidem*, f. 484 r.

³⁷² *Ibidem*, f. 356 r.

³⁷³ ARM. Fons marquès de la Torre, sig. 139. El reproduïm més endavant, en parlar de les bandes de música.

d'estrís i uniformes pertanyents a la formació musical es trobaven dipositats al magatzem del regiment, just quan estava formant-se a la ciutat l'anomenada Divisió Mallorquina, comandada pel general anglès Samford Whittingham. No hi ha dubte que la posterior sortida de la Divisió cap a la Península i el perill que suposava per als músics catedralicis que fossin destinats al front, junt a la resta de tropes, motivaren aquell acord pres per la junta de la capella i ratificat pel capítol en el mes de desembre de aquell mateix any.

Nous projectes de reforma durant els anys de la restauració absolutista

En els mesos posteriors a l'acabament de la Guerra del Francès, la capella de música continuà la seva activitat habitual, de la mateixa manera que l'havia continuada fins aquell moment. Així ens ho indica l'absència de dades que en fan referència a les actes capitulars. En l'aspecte econòmic continuaven les mateixes dificultats, encara que agreujades pels pagaments de les diferents contribucions i subsidis que havia de realitzar la catedral.

Davant aquesta postura continuïsta, els músics continuaven demanant les parts o porcions que quedaven vacants a la catedral. El 8 de juliol de 1814, el capítol remeté al canonge protector alguns memorials de músics que suplicaven la concessió d'algunes porcions. La resolució es féu esperar, ja que no arribà fins al 16 de novembre d'aquell any. En aquella reunió, el canonge protector Marc Ignasi Rosselló, exposà que només es trobava vacant a la capella una part sencera i, segons la seva relació, els canonges adjudicaren dos quartons a Antoni Lliteras, un quartó a Antoni Ferrà i un altre quartó a Joan Rodenas. Endemés, indicaren que el mestre de capella havia de treure un quartó de les faltes per a aplicar-li'l al propi Rodenas. També en aquella sessió s'acordà no admetre el músic Domingo Font al cos de la capella de música catedralícia, el qual, sembla que ho havia demanat.³⁷⁴

Tal era la necessitat dels músics que cada part o porció que quedava vacant a la capella era disputadíssima. Immediatament després de produir-se la vacant arribaven al canonge protector i al capítol les nombroses peticions d'aquells que volien millorar els seus ingressos i la seva situació. Així, la part sencera que hi obtenia Andreu Pavia, el qual havia abandonat la disciplina de la capella a mitjan mes de febrer de 1815, per a

³⁷⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1674, ff. 32 v. i 52 bis r.

traslladar-se a Barcelona amb els músics de la companyia còmica que fins aquell moment havien treballat al coliseu palmès, ja fou adjudicada en la sessió celebrada el 12 de maig d'aquell any. D'acord amb l'exposició feta pel canonge protector, el capítol fraccionà la part i n'adjudicà mitja a Antoni Ferrà, un quartó a Antoni Lliteras i un altre quartó a Joan Capó.³⁷⁵

També en aquella reunió els canonges es queixaren sobre la falta d'assistència dels músics a les funcions de música que se celebraven a la catedral. Sembla que els músics no arribaven a l'hora de començar les celebracions, ja que el capítol imposà que hi assistissin des del principi i en el cas de contravenir, pogués el mestre, prèvia consulta al canonge protector, privar, multar i, fins i tot, expel·lir de la capella, en cas necessari, a qualsevol músic que no complís amb les seves obligacions.³⁷⁶

Tal com s'especifica a l'acta, aquell correctiu venia donat per la impuntualitat dels músics, la qual cosa venia forçada per la realitat que es vivia en el si de la capella. Davant l'escassetat d'ingressos que sembla produïa la música catedralícia, insuficients per al manteniment de les seves famílies, els músics intentaven diversificar al màxim la seva activitat. Alguns es dedicaven a donar lliçons de música. Altres, eren contractats per a formar part de l'orquestra que amenitzava les funcions teatrals diàries que en aquells anys es realitzaven al teatre de la ciutat. A això hi ha que agregar que la majoria o quasi la totalitat dels músics que tenien part en les músiques de la catedral també en tenien assignades en les músiques externes, fora de la catedral, i moltes d'aquestes coincidien temporalment amb les primeres.

Probablement, degut a aquesta situació, un mes més tard, en la sessió celebrada el 16 de juny, el capítol, després de tenir en compte la relació i l'informe donat pel protector, accedí a les súpliques dels músics Pere Joan Ferragut i Domingo Font. Al primer se li concedí un quartó de música “de los avansos, o de donde tuviese arbitrio el Maestro de la Música” i el segon fou admés com a individu de la capella de música catedralícia, tal com ja ho havia demanat dos anys abans.³⁷⁷

³⁷⁵ *Ibíd.*, f. 95 v.

³⁷⁶ *Ibíd.*

³⁷⁷ *Ibíd.*, f. 101 r.

El pla de música de 1817: intent de racionalització dels recursos econòmics i humans i actualització de la capella

En l'estat que acabem de descriure arribà la capella de música a l'any 1817. La sol·lució no resultava fàcil. Sembla que tot passava per una racionalització dels recursos, tant dels econòmics, els quals de cada vegada eren més escassos, com dels humans. Segurament el mateix degué pensar el canonge Joan Muntaner quan a la darrera del mes d'abril d'aquell any tornà a proposar la confecció d'un nou pla de música.

En la reunió celebrada el 30 d'aquell mes. El capítol tingué present que per la mort del músic Pere Lluç Albertí es trobava vacant una part, la qual es podia proveir sencera o per quarts. Aleshores el canonge Muntaner exposà que en resolució capitular del 24 de novembre de 1797 se li havia donat comissió, juntament amb el canonge Joan Barceló, per veure la manera de proveir les places que estaven vacants i anirien vacant en el futur. Malgrat això, per diversos incidents ocorreguts en temps de la unió de les dues capelles musicals, dels quals ja hem parlat, les parts es tornaren a proveir i, per tant, s'havia frustrat l'execució d'aquell pla. Una vegada escoltada l'exposició, els canonges acordaren que el mencionat Muntaner presentés, a la major brevetat possible, l'expressada comissió, que de moment se suspenguessin les parts o parts de música que vaquessin a partir d'aquell moment i es diposités el seu producte a disposició del capítol.³⁷⁸

La tasca encomanada resultava en certa manera més fàcil respecte que la situació de la capella havia canviat molt des d'aquell any 1797, en què el capítol havia comissionat per primera vegada el canonge Muntaner. Ara només es tractava de posar en ordre les funcions catedralícies, definir-les, i elegir els músics mínims necessaris, capaços de solemnitzar-les, amb una dotació competent. Però, per a poder presentar aquella reforma calia fer un notable exercici didàctic i per aquesta raó tot el pla presentat era en si una gran justificació.

El canonge partia de la base que el decor i l'esplendor de les funcions de música de la catedral formaven una part important del culte diví, pel qual els reis, en les fundacions de les catedrals havien assenyalat mitjans suficients. Suposava Muntaner

³⁷⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1675, f. 12 v.

que el capítol volia per a les seves solemnitats la millor capella de música que es pogués aconseguir, la qual cosa resultava impossible amb el sistema de capella que hi havia – veus acompanyades de dos o tres xeremies i un sacabutxo–, encara que s’augmentés i es gratifiqués amb el doble o el triple les veus humanes. Per això, trobava necessari adoptar el sistema de veus acompanyades d’instruments de corda i vent. Basant-se en aquesta premissa, proposava una nova capella de música formada per setze places, que era el nombre mínim de músics que podia haver-hi, basant-se en la polivalència de cadascun d’ells. Ara bé, segons el canonge, aquests músics havien de gaudir d’una assignació competent i, per tant, proposava un augment de l’assignació de música respecte al que fins aquell moment havia invertit el capítol. L’augment no era més que l’import de les funcions que assenyalaria al pla, tal com les pagaven la resta d’esglésies de la ciutat. Amb això, la catedral s’assegurava la millor capella de música i els millors professors que hi havia a Mallorca, avantatge que no gaudien la resta d’esglésies mencionades. Endemés, entre els professors proposats, n’hi havien que composaven bé i s’oferien a proporcionar al capítol de franc les obres de més fama que hi havia a Europa –misses, salms, i d’altres composicions–, de les quals el capítol només hauria de pagar la primera còpia.

Així, doncs, basant-se en aquestes premisses, el canonge Joan Muntaner confeccionà el pla, el qual estigué enllestit a la primeria del mes de setembre i fou presentat a la resta de canonges en el decurs de la reunió capitular celebrada el 9 de setembre d’aquell any de 1817.

Ilmo. Sr.

En Cabildo de [30] de [abril] ultimo se sirvio V.I. encargarme de un nuevo arreglo de musica para las funciones de la Santa Iglesia.

Desde luego supongo a V.I. convencido de que en una catedral deben celebrarse las funciones de musica con el esplendor: y brillantez posible, pues forma parte principal del culto, el qual es el obgeto de las Iglesias Catedrales, que son la madre y el modelo de todas las demas de la diocesi.

A este fin los reyes catolicos nuestros fundadores y patronos destinaron copiosa porcion de diezmos, deseosos de que a mas de la decente subsistencia de los canonigos, no faltasen medios con que mantener el culto en toda su extencion.

Una iglesia catedral es por excelencia un trono donde quiere ostentarse la magestad de Dios con el mayor lucimiento, no porque Dios lo necesite, sino para que los fieles, formando mas cabal idea de su grandeza, le sirvan con mas amor y respeto.

V. I. sabe quan escaso se hallaba en tiempos pasados este nobilissimo templo de adornos y alhajas, y quan poca era la concurrencia del pueblo en

el. En quanto a las funciones de Musica, era voz comun que si se queria oir musica despreciable, fuesen a la catedral.

Desde que el zelo ilustrado de V.I. ha tomado en estos veinte años ultimos un particular esmero en estos ramos, ha crecido notablemente la concurrencia de los fieles, y el elogio que estos hacen de las sagradas funciones de la catedral.

Pero uno de los puntos que menos adelantamiento habian logrado, era la musica. De tiempo inmemorial se cantaban aqui tonos, cuyo estilo ya a nadie puede agradar, por quanto el gusto ha hecho mas sublime y no es posible que apruebe tonos insulsos, por falta de ciencia en los compositores, y aun dire ridiculos, como lo era la musica del Pasio en semana santa que venian a oir muchos para reirse con el crucifigatur de la turba; siendo asi que este genero de composicion debe ser exquisito, grave, devoto, y en una palabra, digno de un asunto tan serio y lastimoso. Por esto la piedad de algunos señores capitulares deseó se mejorase; y en brevisimo tiempo, el talento extraordinario de D. Joaquin Sancho, dispuso la musica del Pasio del Domingo de Ramos, y del Pasio del Viernes Santo, obra que tanto satisfizo a V.I. y a todos, por haverse evitado en ella los defectos de las antiguas, haberse observado exactamente las reglas de una composicion eclesiastica, pues ni se repiten alli las palabras, ni se confunden; ni se violentan las silabas, ni la mas minima expresion de aquellos quarenta versos carece de la gravedad y dulzura que exige; ni se descuido un solo punto interrogante admirativo; por lo que, digeron algunos oyentes, que era musica del cielo.

Yo comprehendo que V.S. quiere elevar a este grado de decoro todas las demas funciones de la santa iglesia. Por tanto me dispensa del trabajo de recordarle la suma importancia con que en todos los siglos se ha mirado la musica de los templos. Sabe V.I. que en el de Salomon habia veinte y quatro coros de musicos Levitas pagados de los diezmos destinados a aquella tribu. Sabe el esmero con que han fomentado la musica de los templos, no solo los Papas, como san Gregorio y San Leon de Sicilia, mas aun los santos que no fueron Papas, como San Francisco de Asis, San Felipe Neri y San Ignacio de Loyola, como medio muy propio de promover la devocion. Sabe el pie en que se hallan las capillas musicas de varias catedrles de España, y tambien de muchas iglesias particulares, por exemplo en Madrid la capilla de la Encarnacion, la de las Decalzas, y sobre todo la capilla del Real Palacio, modelo del qual es justo se arreglen y uniformen en quanto sea dable las demas capillas de la Monarquia del Soberano, cuyos augustos progenitores dexaron a las iglesias catedrales suficientes medios para llenar tan digno objeto.

Todas las capillas citadas son numerosas, y cada uno de los profesores musicos que las componen, goza una dotacion competente, tanto de voz como de instrumento.

La capilla de esta santa iglesia consta de unas veinte plazas pagadas de los fondos de ambas mesas capitular y Episcopal. Cada plaza se divide en quatro porciones, que hasta ahora han provisto por V.I. ya separadas, ya juntas, segun le ha parecido. El profesor que goza una de estas plazas por entero viene a tener unas veinte y quatro libras al año por su asistencia y trabajo en mas de ochenta funciones capitulares. Pero como no puede vivir con esto solo, tiene que mezclar (como ellos dicen) con los profesores

musicos que nada perciben en la catedral, y asi viene unicamente a tener unas doce libras al año. Algun otro aditamento tienen, como unas quatro libras anuales los profesores de plaza entera. Mas como no lo paga el Cabildo, sino administraciones particulares, y por otras funciones distintas, no entran en consideracion.

La Capilla de esta santa iglesia se compone de voces sin mas acompañamiento que el de dos o tres chirimias y un trombon o sacabuche. Sobre que la experiencia ha acreditado que baxo de este sistema no pueden ser brillantes las funciones segun corresponde en una catedral y que ademas ninguna iglesia particular quiere tal musica para sus festividades: es cierto asimismo, que aunque V.I. doblase y aun triplicase el estipendio, no hallaria diez y seis o diez y ocho voces de buena calidad y destreza para las solemnidades de la santa iglesia. En medio siglo no ve esta isla sino tal qual voz de las circunstancias que acabo de decir. Desde que tengo uso de razon no he visto sino dos tiples de un merito regular. V.I. no puede hallar un cantor para el coro, cuyo trabajo es mucho, y necesita de quatro al menos; y si hay medio de hallarlos, el unico seria un estipendio suficiente, y al cabo de quince años lo mas, una jubilacion absoluta con todos sus goces y emolumentos. En un buen profesor se reunen muchas calidades que no es facil hallar sino con propuestas ventajosas, que le desquiten de su trabajo y estudio continuo. Los musicos Levitas del templo de Salomon paraban su vida en el exercicio de su arte y en habilitarse mas y mas; y con este solo titulo ocupan un lugar muy distinguido en las sagradas letras los maestros de capilla Asaph, Heman y Idithún.

Conviene pues adoptar para las solemnidades de la santa iglesia el sistema que en todas las suyas han adoptado las demas iglesias de esta capital, que es el de voces acompañadas de instrumentos; y este es el que propongo a V.I. formando la capilla de diez y seis plazas que es lo preciso y lo menos que puede haber: tiple, contralto, tenor y Bajo; dos violines primeros, dos segundos, viola, oboé primero, oboe segundo, trompa primera, trompa segunda; fagot, violon y contrabajo: Con lo que contentara a los de aqui, no los traheria V.I. de fuera. Los profesores del pais se satisfacen con premios moderados. La composicion de los dos Pasios no costó al Cabildo sino veinte duros; trabajo dificil por el qual otros ompositores de fuera hubieran pedido veinte doblones lo mismo que un doblero, pues, estan compuestas a diez voces; y aun digo mas, que entre los que V.I. puede colocar en el plan, hay algunos que gratuitamente compondran a satisfaccion de V.I. todas las piezas que quiera sustituir a las antiguas, que ya absolutamente carecen de merito, por exemplo la del Descendimiento, que a su tiempo gustaria v. gr. [verbi gratia] quando el terno del Sor. Arnedo honraba las mayores solemnidades; pero que al presente dicha musica no fixa la atencion de ninguna persona de conocimiento, con ser funcion muy clasica, y de suma concurrencia.

En quanto al numero de funciones de musica, señalo para la santa iglesia las fiestas capitulares, las novenas de la Concepcion y de san José y algunas otras funciones que merecen a V.I. particular recomendacion, como aqui diré.

En la misa mayor y segundas visperas de la circunsición, Epiphania, Purificacion, Anunciacion, y otras de igual clase, pongo la capilla entera, lo mismo que en todos los dias de la novena de la Concepcion y de la

novena y dia de San José; la misa y visperas del sabado Sto., segundo dia de Pascua, segundo dia de Pentecostés, misa maytinal del dia del Corpus, de la exaltación de la Cruz y talqual otra, voces con acompañamiento de organo: resultando de todas (como mas por extenso podrá ver V.I. en la adjunta lista), combinado el trabajo de una y otras, esto es mayores y menores, el numero de 61 funciones de capilla entera, entrando en la referida lista la misa mayor de los tres dias de quarenta horas, los viaticos de los señores capitulares, misa de su funeraria, rogativas, misas y Te Deum para funciones reales, y demas que ocurran y sean de cuenta de V.I.

En todos los dias de la lista expresada en que pongo misa y visperas con toda la Capilla, a mas de fundarme en los motivos de decoro y magnificencia propios de la gran solemnidad de aquellos dias, y del desempeño de una iglesia catedral, sigo el loable espiritu y costumbre de las demas iglesias de esta capital, las que se esfuerzan quanto pueden para dar al publico en sus fiestas las funciones mas completas y brillantes. Los dias señalados en la lista adjunta evidentemente son los mas solemnes y de mayor asistencia de los fieles; y por lo tanto juzgo que la piedad del cabildo querrá realzarlos del modo mas particular.

Me ha parecido debia suprimirse la musica de las primeras visperas capitulares, por quanto no se advierte en ellas especial asistencia del pueblo; prefiriendo el que en el dia principal sean las visperas, no con las musica campestre y rustica de las chirimias, sino con la armonia magestuosa y devota de toda la capilla. En lugar de las visperas suele haver en las fiestas de las iglesias particulares completas lo mas solemnes que se puede, y en las tardes del dia de la fiesta suele haver siestas y oratorios: costumbre que no se ha introducido en la santa iglesia, pareciendo mas propio el solemnizar aquellas tardes con las visperas alternadas entre el coro y la capilla entera, esto es los Salmos segundo y quarto el coro, y los demas la capilla.

He dicho que esta lo menos de que puede formarse es de cuatro voces humanas, tiple, contralto, tenor y Bajo, y de doce instrumentos, esto es cuatro violines, dos oboeses, dos trompas, viola, fagoto, violon y contrabajo.

Se conoce aqui claramente el merito y habilidad de todos los profesores de musica. Y si V.I. quiere, formaré la capilla del modo siguiente, persuadido de que los profesores que nombro son notoriamente mas aptos para el lucimiento de las funciones, quedando al arbitrio de V.I. el conformarse en esto, y en todo lo demas que digo en la presente exposicion o bien variar segun su beneplacito, que siempre será la regla de mi mas rendida obediencia.

*Capilla musica propuesta al ilmo.
Cabildo de la Santa Iglesia*

Tiples

La voz de tiple es la que menos dura. Desde los doce años, no suele pasar de los catorce. Segun ya se ha apuntado, es raro el tiple instruido y de voz alta, clara y firme. En algunas composiciones como en el celebre Dixit Dominus de Pergolese entran tres tiples. En la Santa Iglesia no debe escasearse nada de lo que sea necesario. Para poder asegurarse en las

funciones de un tiple bueno, es preciso que de los doce que siempre se estan enseñando, haya a los menos cuatro sobresalientes a fin de poder suplir con unos la falta que en otros ocasiona muchas veces un resfriado, una enfermedad, o algun otro accidente imprevisto. Por lo que hace a la enseñanza de leer solfa, y estilo, es cierto que no se advierte omision substancial; siendo prueba convincente de ello el que todos los musicos de Mallorca que han salido de aquella escuela, a no perderse por su inaplicacion, son profesores habiles en el conocimiento del arte. Y de paso digo a V.I. que dificilmente podra hallarse en ninguna Provincia de España, un conjunto de profesores igual que va propuesto; y logrando dela piedad de V.I. mayores ventajas, que hasta aqui, sin duda crecera su habilidad a proporcion del mayor estimulo para el trabajo y estudio, Volviendo a los tiples, añado que, si entre los doce se logran estos tres o cuatro en grado sobresaliente; como es muy raro, puede V.I. darse por muy satisfecho; porque aunque la enseñanza sea siempre vigilante de parte del maestro, no siempre corresponden las calidades fisicas del discipulo.

Contralto

D. Juan Alcover

Tenor

D. Andres Paviás alias Valldemosa

Baxo

D. Jose Alcover pro.

Primeros violines

D. Jayme Sancho

D. Miguel Sancho

Segundos violines

D. Pedro Juan Gazaniol

D. Miguel Sancho, minor

Viola

D. Joaquin Sancho

Oboeses

D. Juan Capó 1º

D. Juan Estarder 2º

Trompas

D. Jose Arias 1º

D. Juan Otero 2º

Bajón o Fagot

D. Pedro Juan Ferragut

Violon o Contrabajo

D. Andres Llabres

D. Miguel Jaume
D. Felio Pons.

Todos estos profesores tienen la suficiencia competente para el desempeño de su plaza; y además casi todos ellos pueden suplir unos la falta de otros en caso necesario; pues el Bajo D. Jose Alcover puede cantar el tenor, y el tenor nombrado para la plaza de tal D. Andres Paviás puede cantar el Bajo, y además puede tocar el violín. Los dos primeros violines D. Jayme Sancho y D. Miguel Sancho pueden tocar en caso urgente el violon y el contrabajo. El segundo violín D. Miguel Sancho menor puede tocar la trompa, el clarín, el violon y el Contrabajo. Don Joaquín Sancho nombrado para la plaza de viola o contralto en las clase de los instrumentos, puede igualmente tocar el violín, violon, contrabajo y el órgano. El primer oboe D. Juan Capó puede cantar el tenor y tocar a si mismo la flauta, el clarinete, el Fagot, el Corno Inglés y aun el violín. El segundo oboé D. Juan Estrader puede tocar Flauta, Clarinete y Fagot. D. Jose Arias designado para primera trompa, puede también tocar la viola, y el violon. D. Juan Otero nombrado para segunda trompa, puede igualmente tocar el clarinete y fagot. D. Pedro Juan Ferragut nombrado para la plaza de Fagot, toca igualmente el trombon o sacabuche. D. Andres Llabres toca el violon y contrabajo: D. Miguel Jaume puede cantar la voz de Bajo y además toca el violín, violon y el contrabajo. Por último D. Felio Pons toca el violon, contrabajo y clarín.

El poder unos profesores suplir la falta de otros realza su mérito y es de grande utilidad, sin que por esto, quando alguno de ellos esté impedido de asistir, sea de temer el que falte el número suficiente de los diez y seis de que se compone la capilla según va propuesta, a V.I., porque quedando, como se espera, gratificado su trabajo y habilidad, puede V.I. tener por cierto que no faltaran jóvenes meritorios que con sola la esperanza de obtener alguna vacante de número, servirán gratuitamente en las funciones de la Santa Iglesia, ejercitándose en el interin a la vista del Cabildo, quien es regular les atienda a su tiempo con preferencia a otros concurrentes.

Fuera de Mallorca es bastante, usual el ver profesores de música limitados al desempeño de una sola habilidad, y con ella se proporcionan una decente subsistencia; como sucedió poco ha a un músico del regimiento de Nápoles que dejó su plaza de fagot dotada en treinta reales de vellón diarios, por otra del mismo instrumento con que le onvidó el Cabildo de a Colegiata de Calatayud dotada en diez reales de vellón diarios, y seis quarteras de trigo anuales.

Finalmente desearia tal vez V.I. saber que remuneración corresponda a los expresados profesores por el desempeño de sus respectivas plazas. La música es una de las partes nobles cuyas obras se estiman dignas de todo premio. Un artesano con pagarle su trabajo material queda satisfecho. El mérito de un buen profesor de música, pintura, o escultura es superior, porque a más del trabajo material, se le debe recompensar su habilidad, la qual no se adquiere sino con el continuo estudio. Ni aun este alcanza, si el sugeto carece de capacidad e ingenio. Asi es que por cada cien artesanos regulares no sae un apreciable profesor en música, pintura, o escultura.

Con lo que hasta aquí del fondo de ambas mesas se ha satisfecho a la Capilla música, podrá V.I. arbitrar el estipendio que corresponderia al

merito de la nueva capilla que propongo. Con las veinte plazas antiguas era imposible lograr buenas funciones. Aun quando V.I. hubiese resuelto conservar el sistema antiguo de voces, era absolutamente indispensable doblar su numero, o a lo menos añadir una tercera parte. Porque como toda voz con la edad y achaques decae; siempre debia contarse con la mitad inutiles para el decoro de las funciones de una catedral, donde no parece bien la disonancia que hacen las voces gangosas, debiles, o broncas como se ve en casi todos los profesores de la actual capilla, no por culpa suya, sino por los motivos ya dichos, siendo evidente que muchos de ellos cantan en las funciones de la santa iglesia mas hace de cinquenta o sesenta años, acudiendo anualmente a mas de ciento y veinte funciones las unas capitulares y las otras no, por diez y seis o diez y ocho libras de parte entera, pues queda advertido que dividen casi la otra mitad con los que nada tienen en la catedral.

En la catedral de Barcelona los profesores de la capilla gozan salario y ademas se les pagan a parte las funciones. Los salarios que gozan los de otras capillas son arto ventajosos. En las iglesias particulares de esta Ciudad se paga un tanto por cada funcion. Las mas lucidas se gratifican con veinte y quatro o treinta duros y algunas veces mas. Las otras de capilla entera con veinte y quatro libras pero estas no siempre son de igual lucimiento; porque estando toda la compañía de musicos dispuesta en dos y tres coros, cuyos individuos no son de igual merito, sucede frequentemente que uno de estos coros tiene que asistir por su turno a ciertas funciones donde se desearia asistiesen los profesores mas aptos y sin embargo no asisten, por quanto en cada coro van colocados los profesores mas habiles con los que no lo son. Y como no puedo suponer que las funciones de la santa iglesia hayan de executarse asi, antes juzgo que V.I. quiere se desempeñen por los mejores que son los que van propuestos; es facil se convenza V.I. que para asegurarlos en las funciones de la santa iglesia, es necesario que logren en el servicio de V.I. mayores ventajas que en el una iglesia particular. El unico medio pues que ocurre para conseguirlo, seria el que a los mismos nombrados para la nueva capilla de la santa iglesia se les vaya creciendo las porciones que en adelante vacaren de las que actualmente estan provistas, porque entonces mezclando, como ellos dicen, o repartiendo con los profesores que nada tienen en la catedral casi una mitad de lo que perciban en la misma aunque por un lado sufriesen este descuento o perdida, por otro lado quedarian recompensados con el acrecimiento sobre dicho, lograndose, por este medio la ventaja de que todos y cada uno de los profesores, que arriba se señalan, desempeñen las funciones de la santa iglesia reguladas con el aumento de las veinte y quatro libras por cada una.

En el interin no parece justo que los musicos que actualmente gozan porcion en la catedral y por otra parte no han podido entrar en la nueva capilla por falta de aptitud dexen de conservar su porcion durante la vida pues han hecho hasta ahora lo que han podido. Si V.I. no resolviese suprimir de pronto las funciones que no entran en la adjunta lista, como son misas de corpus, manifestacion de la cruz Sta., continuen asistiendo a ella los mencionados profesores, pues gozan su porcion en la santa iglesia.

Arreglandose de esta suerte el estipendio, la mitad de los profesores instrumentistas que señalo para la nueva capilla, los cuales no tienen en la

santa iglesia porcion alguna de las antiguas, tendrian que dividir asi como los otros, con el resto de toda la compañia casi una mitad de lo que ahora aumentasen ambas mesas Episcopal y Capitular por la razon arriba expresada. De modo que el profesor de la nueva capilla, por cuyo merito y habilidad se le señalase del fondo de dicho aumento la dotacion de cien libras anuales, no gozaria sino de cincuenta y uy poco mas, por quanto tendria que ceder lo restante a beneficio de toda la compañia.

Se ha dicho que las funciones se harian con el mayor lucimiento. Por lo qual debe entenderse que se desempeñarian lo mejor que pueden desempeñarse en Mallorca, y que ademas las obras v.g. la musica de las misas, la de los salmos etc. no siempre serian las mismas para evitar el tedio; sino varias, y las mejores que se conocen en España, Italia, Alemania y otras partes; y aun aqui se compoundrian a gusto y satisfaccion del Cabildo las que quisiese; todo sin costarle mas que la primera copia; porque gastandose con el uso los papeles el coste de las demas copias seria como hasta aqui de cuenta del Maestro y Director de la Capilla.

A cerca de los tiples conviene añadir, que si V.I. no pasase cosa alguna en dinero o en grano para su enseñanza y subsistencia en razon del servicio que hacen todo el discurso del año en la santa iglesia, vendria a costarle un equivalente el expresado servicio si este se regulase por funciones: pues siendo los tiples laparte mas necesaria, su merito el mas raro, y su enseñanza las mas trabajosa; su recompensa siempre se ha estimado la mas subida. Sin embargo en el plan de la nueva capilla no se señala mas que la dotacion correspondiente a un solo tiple con ser necesarios dos o tres (que no faltaran) en muchas de las funciones indicadas: favor con que la nueva capilla quiere distinguir a V.I., quando en las funciones de las demas iglesias cada tiple tira su parte.

Si adoptando V.I. el sistema propuesto, osase alguno obgetar que el aumento de que se habla se substraeria al socorro de muchos pobres; bien pronto pudiera respondersele, que tambien son pobres lo musicos que trabajan en esta parte del culto divino, y que despues de la decente subsistencia de los señores capitulares, debe darse por muy bien empleado quanto se expendia en promover todos y qualesquiera ramos propios del decoro, magnificencia y esplendor de la casa de Dios. Al avariento Judas que tenia por perdido el balsamo que la contrita Magdalena vertio sobre los adorables pies del Salvador, añadiendo que mas valia dar su precio a los pobres, contesto Jesus, que aquella muger honrando anticipadamente la memoria de su sepulcro, hacia una buena obra; y que por tan buena seria preconizada en todo el mundo. Lo que se gasta en el culto de Dios no se quita a los pobres, antes con ello se mantienen muchas familias utiles, no ocusas, sino ocupadas en tan recomendables obgetos. Siempre se dirá que V.I. en justicia hace una limosna muy pia y razonable a los artesanos y artistas que trabajan en beneficio de la santa iglesia. La actual renavacion del piso y otros monumentos de su piedad realzaran su elogio.

A fin de que nada quede por apuntar en la exposicion presente, me parece pudiera graduarse del modo siguiente la gratificacion correspondiente al merito de cada uno de los profesores nombrados para la nueva capilla: tiple o tiples (una plaza) 108 L. Plaza de contralto 108 L. de tenor 108 L. de Bajo 108 L. de violin 1º 190 L. del otro violin 1º 108 L. de violin segundo 88 L. del otro violin segundo 88 L. de viola 108 L. de oboe primero 100 L. de

oboe segundo 60 L. de trompa primera 80 L. de trompa segunda 70 L. de Fagot 52 L. de violon 80 L. de Contrabajo 80 L. Las quales sumas componen la de mil quinientas treinta y seis libras que importaria el aumento de las sesenta y cuatro funciones enteras arriba enunciadas [vegeu la relació que inserim a continuació]. Son muchas mas en numero; pero ya queda advertido que de mayores y menores se ha hecho una prudente regulacion, de la qual resultan las sesenta y quatro cumplidas o de capilla entera.

La asignacion puesta para la plaza de violin principal que es el primero de los primeros, en toda capilla es el alma de los demas instrumentos y voces, e que mas trabaja y el que necesita de mas primor y habilidad. Y faltando el correspondiente desempeño en esta plaza, toda musica se queda lánguida, y de ningun modo puede brillar. Lo mismo sucede, a proporcion con el oboe, flauta o clarinete primero, y asi respectivamente con las demas plazas por lo que es desigual la gratificacion o asignacion.

Con el tiempo no habra mas que un profesor para el violon y otro para el contrabajo. Por ahora quedan tres nombrados D. Andres Llabres, D. Miguel Jaume y D. Felio Pons; sin que por esto haya mas asignacion que para dos plazas, cuyo producto unido a lo que actualmente gozan en la capilla, se repartira por igual, alternando por meses en su trabajo; quedando de esta suerte asistido el organo, y los bajos de la nueva capilla.

He expuesto Ilmo. Sr. quanto me ha parecido conducente al mejor arreglo de la capilla de esta santa iglesia a fin de que V.I. pueda tomar la resolucio[n] que mas sea de su agrado. Quisiera haber acertado, tanto quanto lo merece la dignidad del asunto, y la confianza que ha hecho de mi la bondad de V.I. a cuyo obsequio deseo se dediquen siempre mis tareas; y concluyo con añadir que estimulando del modo expresado a los profesores de su capilla, hace tambien V.I. indirectamente un beneficio a todas las demas iglesias de la diocesi; pues resultando, como resultaran con el tiempo profesores mas habiles, mejor desempeñaran generalmente las sagradas funciones: y como los musicos tendran mas medios para subsistir, y vestir con la decencia propia de su exercicio, podra V.I. tener la satisfaccion de verles asistir dentro y fuera del templo en las procesiones con trage que verdaderamente honre y no degrade su destino. Sobre lo qual podra prevenirles o por si o por medio del señor canonigo protector lo conveniente paraque en esto se guarde el decoro y la uniformidad posible por quanto en cierto modo forman parte del mismo clero.

Nuestro señor guarde a V.I. muchos años. Palma 9 de setiembre de 1817.

Ilmo. Sr.

Juan Muntaner pro. canonigo [rub.]

Respecte a les músiques capitulars que havia de solemnitzar aquella renovada capella musical, el canonge proposava les següents:

Circumcisió: Missa i <i>villancico</i> amb tota l'orquestra Vespres amb tota l'orquestra	2
Epifania: Missa i <i>villancico</i> amb tota l'orquestra Vespres amb tota l'orquestra	2
Purificació: Benedicció de les candeles amb tota l'orquestra Missa amb tota l'orquestra Vespres amb tota l'orquestra	2
Anunciació: Missa amb tota l'orquestra Vespres amb tota l'orquestra	2
Sant Josep: Novena de sant Josep i missa del dia amb tota l'orquestra	3
Diumenge de Rams: Missa i Passió amb tota l'orquestra	1
Dijous Sant: Missa amb tota l'orquestra, processó del monument, el motet <i>Sepulto Domino</i> i el Llavatori amb tota l'orquestra	1
Els responsoris de les Matines dels tres dies del triduo amb tota orquestra i el Miserere junt al faristol gran a veus, baixó i corneta	3
Divendres Sant: Passió. Adoració de la Creu. Processó des del monument	1
El Davallament, processó de l'Enterrament i motet <i>Sepulto Domino</i> amb tota l'orquestra	1
Dissabte Sant: Missa i Vespres amb l'orgue	½
Dia de Pasqua: Processó. Missa i motet <i>Regina Caeli</i> amb tota l'orquestra i Vespres amb tota l'orquestra	2
Segon dia de Pasqua: Missa amb orgue. Processó de les Relíquies	½
Ascensió: Missa i Vespres amb tota l'orquestra. Nona	2
Dia de la Creu: Missa amb l'orgue i Vespres. Processó	1
Dia de Pentecosta: Missa i Seqüència amb tota orquestra. Vespres	2
Segon dia de Pentecosta: Missa i Seqüència amb l'orgue	½
Dia de la Trinitat: Missa i Vespres amb tota l'orquestra	2
Dia del Corpus: Missa matinal i seqüència amb l'orgue	½
Missa major i Seqüència amb tota l'orquestra Vespres amb tota l'orquestra	2

Intermedis mentre surt la processó	1
<i>Dominica infra octavam:</i> Misa amb tota l'orquestra	1
Dia de l'Octava: Missa i Seqüència amb l'orgue Processó	1
Dia de Sant Joan: Missa amb tota l'orquestra	1
Dia de Sant Pere: Missa i motet amb tota l'orquestra Vespres i processó amb tota l'orquestra	2
Assumpció: Missa i motet amb tota l'orquestra Vespres i processó amb tota l'orquestra	2
Dia de l'Octava: Completes amb tota l'orquestra	1
Naixement de Maria Santíssima: Missa i Vespres amb tota l'orquestra	2
Dia del nom de Maria: Missa amb tota l'orquestra	1
Exaltació de la Creu: Missa amb l'orgue	½
Dia de Tots Sants: Missa i Vespres amb tota l'orquestra	2
Dia del Difunts: Missa amb tota l'orquestra Novena de la Concepció, Missa i vespres amb tota l'orquestra Processó	4
Naixement del Senyor: Matines amb tota l'orquestra i Missa del Gall amb l'orgue	1
Missa major i Vespres amb tota l'orquestra	2
Segona festa: Missa i <i>villancico</i> amb tota l'orquestra	1
Segona festa. Vespres amb l'orgue	½
Tercera festa: Missa i Vespres amb l'orgue	1
Quaranta hores: Missa major en els tres dies amb tota l'orquestra	3
Oració mental i les Reseves, sent la de l'últim dia amb tota l'orquestra	2
Viaticos del Capitulars: Misses de Requiem dels dies de la seva Funerària	1
Rogatives Capitulars:	1
Misses i Te-deum per a funcions reials i d'altres	1

El capítol, després d'haver llegit el pla, resolgué que fos custodiat a l'arxiu, franquejant-lo, sota resguard, als capitulars que volguessin estudiar-lo, i passat un mes se citaria capítol per a determinar sobre l'assumpte.³⁷⁹

Del pla resulten curioses algunes qüestions que convé comentar. En primer lloc es fa una diferenciació entre la composició de la capella que actuava en les funcions capitulars –o de dins la catedral– i la que solemnitzava aquelles funcions que no pagava el capítol i les que es realitzaven a altres esglésies de la ciutat, és a dir, entre aquells músics que tenien part o porció en les músiques de dins la catedral i aquells que tenien part en les de fora. La primera, diu el canonge Muntaner, que estava formada per veus acompanyades de dos o tres xeremies i un sacabutxo –tal com ho hem pogut comprovar en el llistat que havia presentat el canonge Pere Roig en el seu pla de 1809–, la qual interpretava “tonos insulsos”, i la segona estava formada per veus amb acompanyament instrumental variat. Derivat d'això, podriem preguntar-nos, si a cas el repertori que s'interpretava a la catedral era diferent al que s'interpretava a la resta d'esglésies ciutadanes i si aquesta diferenciació de repertori estava condicionada per la composició de la capella de música i pels músics que tenien part en aquelles funcions. Malauradament, aquesta és una qüestió que encara avui resulta difícil de contestar, ja que per les dades que hem aportat fins ara, la presència d'instruments de corda i de vent a la capella era notable, tant en aquesta com en anteriors èpoques. Fins i tot el capítol sufragava l'import d'instruments perquè els minyons que havien perdut el tiple poguessin estudiar-los. Ara bé, cap la possibilitat que la renovació dels repertoris no hagués afectat a les funcions que es realitzaven a la catedral, immerses en l'immobilisme, en la interpretació de les mateixes obres durant anys, tal com es pot inferir de les explicacions donades pel propi canonge Muntaner, quan parla de la renovació de la *Passio* que s'interpretava en la Setmana Santa, ara escrita per Joaquim Sancho.

D'altra banda, també resulta curiosa la forma d'organització de la capella a l'hora de realitzar les funcions. De l'exposició del canonge es desprèn que tots els músics que formaven part de la capella, tinguessin part o no en les músiques, participaven en les funcions dividits en dos o tres cors, depenent del nombre de funcions que coincidien en el mateix dia. Era el que en èpoques anteriors s'anomenaven

³⁷⁹ *Ibíd.*, f. 35 v. i següents.

“boxards” o particions. Els músics més hàbils estaven repartits entre els distints cors, interpretant les principals veus, a fi de poder oferir un mínim de qualitat musical en el conjunt. Amb aquest sistema, a l’hora de remunerar els músics, els que tenien part o porció en les músiques solemnitzades havien de repartir el benefici amb aquells que no en tenien. Ara bé, com es repartien, en quina proporció, encara avui és un misteri, ja que els comptes de la capella pertanyien a l’àmbit privat d’aquesta i de moment no s’ha trobat cap document que hi faci referència.

De tot l’exposat al pla, queda clar que la divisió entre les dues capelles, la de dins i la de fora, era ja una realitat. Des dels últims anys de la dècada dels anys noranta de l’anterior segle, el capítol s’havia desentés de la gestió econòmica de la capella i de la concessió de parts o porcions en les músiques de fora de la catedral, deixant aquesta potestat en mans de la junta econòmica. El canonge Muntaner havia treballat el pla en aquest sentit, procurant que els músics més hàbils de la capella formessin part de la nova capella que havia de solemnitzar les funcions capitulars. Així, s’hi donava plaça o dotació a músics que fins aquell moment no havien gaudit de part o porció en les músiques catedralícies, però que formaven part de la capella de música, com és el cas de Jaume Sancho, Miquel Sancho menor, Joaquim Sancho, Pere Joan Gazaniol, Joan Otero i Josep Arias.

La darrera qüestió que cal tenir en compte del nou pla és l’increment de la despesa que produïa la proposta respecte al que havien invertit anualment fins aquell moment les meses capitular i episcopal. Si l’anterior pla, el presentat l’any 1809, suposava una inversió anual de mil tres-cents trenta lliures, aquest ascendia a les mil cinc-cents trenta-sis lliures, i tal vegada per aquest motiu, passaren els mesos i la reunió anunciada en aquella sessió no arribà i en conseqüència no es tornà a parlar de l’assumpte.

Malgrat això, per tractar-se d’un pla basat en l’únic interès del capítol d’aclaparar els millors músics sota la seva potestat, discriminatori des del punt de vista laboral, ja que s’hi exclouïen músics que fins aquell moment havien gaudit de part o porció de música en les funcions capitulars i es donava entrada a d’altres que encara no n’havien tingut assignada, i tenint en compte que els ingressos de la capella de cada vegada eren més minsos, els músics intentaren autoprotegir-se. Per aquesta raó, poques setmanes després de la presentació del pla, en la reunió celebrada el 29 d’octubre, el

capítol remeté al canonge protector de la música, un memorial del mestre i junta de la capella, en el qual exposaven que havien acordat no admetre músics que no fossin alumnes o fills de músic de la pròpia capella, a causa d'haver-se disminuït els productes d'ella una tercera part i demanaven la seva aprovació. Com era l'habitual en els assumptes de música, l'informe del protector es retardà unes setmanes. La sol·lució al problema que s'havia generat no resultava fàcil i la prudència i la cautela començaven a dominar els actes. En la reunió del 28 de novembre, el protector féu relació sobre el mencionat memorial i el capítol, després d'escoltar-la acordà que, de moment, no hi havia raó per atendre aquella sol·licitud.³⁸⁰

Amb tot això, el funcionament de la capella musical continuà sent l'habitual i ja en el mes de gener de l'any següent es tornaren a repartir els quartons vacants a la capella de música. En la sessió celebrada el 10 d'aquell mes, atés l'informe donat pel canonge protector de la música, el capítol s'assabentà de la vacant que s'havia produït en el cos per la mort de Pere Lluç Albertí. De la part sencera que aquest músic gaudia en les músiques de dins la catedral, un quartó ja el gaudia Pere Joan Ferragut, el qual se li havia adjudicat per acord pres en la reunió del 16 de juny de 1815. No obstant això, el capítol dubtava d'aquella concessió i ara li'l tornà a adjudicar. Els restants tres quartons foren proveïts al clergue Antoni Maria Planas, al qual se li exonerava de la plaça de setmaner que servia, en atenció a no ser necessària en aquell moment i adhoc onerosa al clergat, a causa dels grans desfalscs que patien el ram dels Aniversaris i les deixes testamentàries, ja amb motiu de diferents contribucions, ja per no pagar-se els censos hipotecats sobre el crèdit públic.³⁸¹

Vertaderament, els continus pagaments de les contribucions i subsidis que eixugaven els diversos rams de l'economia catedralícia i la crisi econòmica, social i política de l'època començaven a ofegar el funcionament de la catedral i, com no, de la música, element indispensable del culte. La minva d'ingressos de la capella i els fracassos de les reformes proposades abocaven els músics a una situació econòmica més que preocupant. Per això, en el mes de desembre de 1818, els músics tornaren a demanar l'auxili del capítol catedralici. En la reunió celebrada el 22 d'aquell mes, els canonges atengueren el memorial que havien presentat vint-i-sis músics de la capella de música, en el qual, suposem, que feien present la precària situació en la qual es

³⁸⁰ *Ibíd.*, ff. 42 v. i 45 v.

³⁸¹ *Ibíd.*, f. 48 r.

trobaven, ja que després d'escoltar el seu contingut, el capítol acordà que se'ls assistís amb una almoïna d'una lliura i deu sous a cadascun d'ells dels productes de la sagristia.³⁸²

Aquestes ajudes econòmiques puntuals alleujaven la situació però no la sol·lucionaven. Aleshores, es tornà a recórrer a una de les fòrmules més habituals per a assegurar-se la subsistència: la diversificació de tasques. És a dir, exercir de músic en diversos indrets, en diferents àmbits, tal com s'havia practicat en èpoques anteriors. Per això, malgrat que el capítol havia aprovat a la primeria del mes de desembre de 1812 l'acord de la junta de la capella en virtut del qual els músics no podien fer contracta per a servir en els cossos militars, sota la pena de ser expel·lits, el 30 de març de 1819, el capítol tornà a concedir el permís necessari als músics Joan Otero i Antoni Estrader perquè poguessin firmar contracte amb el coronel del Regiment de Saragossa i així formar part de la banda de música d'aquell cos militar. L'única condició que imposaren els canonges als dos músics fou la de faltar a la assistència i obligacions de la capella.

També en aquella reunió, els canonges resolgueren que es tornés a admetre a la capella el músic Josep Lladó, el qual s'havia absentat de l'illa amb motiu de certa causa matrimonial i havia aconseguit sentència al seu favor.³⁸³

L'abandó definitiu de la tendència reformista

En els capítols anteriors hem comentat els plans de reforma de la capella de música presentats pels canonges en els anys 1809 i 1817 i els intents de reduir les parts en què es repartien els ingressos procedents de les funcions solemnitzades. Malgrat ser un assumpte de vital importància, cap d'ells es dugué a terme.

Per part dels músics, la preocupació era constant, ja que el seu futur depenia de la supervivència de la capella, i per això no ens ha d'estranyar que els propis músics oferiren possibles sol·lucions. En la reunió capitular celebrada el 20 d'octubre de 1819, els canonges tingueren present un memorial de Jaume Sancho, músic de la capella, resident a Madrid, mitjançant el qual demanava alguna subsistència, oferint-se a proporcionar un pla per al servei del cor de la catedral, el qual no resultaria gravós.

³⁸² *Ibíd*em, f. 105 v. No ha estat possible localitzar el mencionat memorial.

³⁸³ *Ibíd*em, f. 119 bis v.

Malgrat l'ofertament, el capítol no prengué cap resolució.³⁸⁴ Malauradament, a causa d'aquesta decisió no ens podem assabentar de la proposta que volia realitzar el músic, encara que suposem que aquesta estaria basada en alguna de les formules empleades a les capelles musicals de la cort.

Per aquests últims esdeveniments, sembla que els canonges havien abandonat definitivament l'esperit reformista que havien mostrat en els últims anys. Reforma que, tal com s'explica als plans, resultava necessària per a la supervivència de la capella i el manteniment del decor i la brillantor en les funcions capitulars. Sens dubte, el retorn a l'actitud conservadora, a l'immobilisme, i la situació econòmica que es vivia, de cada vegada més complicada, foren els principals motius en els quals es basà la desfeta de la capella ocorreguda en aquest segle.

La capella de música durant el Trienni Constitucional i la Dècada Ominosa

En anteriors capítols hem comentat els plans de reforma de la capella de música i els intents de reduir les parts en què es repartien els ingressos procedents de les funcions solemnitzades per la capella musical. Tots ells dirigits a fer viable l'existència de la institució de cara al futur i, en conseqüència, dignificar l'ofici de músic, perquè aquest es pogués mantenir amb dignitat. Les úniques reformes introduïdes en els primers anys del segle foren la creació de la junta econòmica que entengués sobre tot allò relatiu a l'economia de la capella i que fossin els propis músics els que s'ocupessin de gestionar les actuacions i actes que la capella solemnitzava fora de la catedral. Incapaç d'aportar una solució al problema que havia creat durant els segles precedents, d'aplicar les reformes confeccionades pels canonges i demanades pels propis músics, necessàries per a la supervivència de la capella i el manteniment del decor i la brillantor en les funcions capitulars, l'única decisió que prengué el capítol fou desentendre's de tot allò que no tingués relació amb la qüestió musical catedralícia. Aquest immobilisme capitular i la situació econòmica que es vivia, de cada vegada més complicada, marcaren l'inici de la desfeta.

³⁸⁴ *Ibidem*, f. 140 bis r.

Com veurem tot seguit, la difícil situació s'agreujà encara més durant el Trienni Constitucional.³⁸⁵ Les disposicions governamentals dirigides a fer efectiva la reducció del delme a la meitat, principal via de finançament de l'Església fins aquell moment, afectaren els emoluments i les quantitats destinades al culte, les quals minvaren dràsticament.

Amb el retorn al règim absolutista es derogaren els decrets que havien estat aprovats durant el Trienni i d'aquesta manera es tornà a implantar l'antic sistema del delme, en tot el seu vigor. Amb el restabliment, semblava lògic que els assumptes havien de tornar al seu estat i que aquelles decisions preses en sentit restrictiu ja no havien de tenir efecte. No obstant això, els únics que recuperaren l'estatus econòmic anterior a les restriccions foren els canonges, els quals recuperaren totes les seves distribucions.

La situació féu trontollar allò que el capítol encara intentava preservar, les solemnitzacions dels actes religiosos realitzats a la catedral, causant un greu perjudici econòmic a la capella i als seus músics, els quals començaren a diversificar la seva activitat i posar en marxa altres iniciatives que els aportessin els ingressos que ara deixava d'aportar l'activitat musical a les esglésies i convents, i de manera especial, a la catedral.

Estructura orgànitzativa: vicissituds, nomenaments i successions.

La nul·la introducció de reformes féu que la vella estructura organitzativa continués vigent durant el segon període constitucional. De l'únic òrgan que no tenim notícies durant els anys constitucionals és de la junta econòmica de la capella de música. Suposem que la situació econòmica a la qual fou exposada la capella féu que en aquells anys no es renovessin els seus membres, tal com estava acordat amb el capítol.

³⁸⁵ Per a l'estudi d'aquest segon període constitucional disposem de les actes capitulars, les quals es conserven incompletes: de mitjan mes d'octubre de 1821 a mitjan dels mes de gener de 1822 no hi hagueren reunions capitulars a causa del contagi de febre groga que es produí a la ciutat i entre els mesos de juny i desembre de 1822, les actes no són fiables a causa de la demència que patí el secretari Josep Barberí, prevere.

El canonge protector

Com cada any, el capítol, en el mes de març, continuà renovant els càrrecs i d'aquesta manera continuà nomenant per torn el canonge protector de la música. Només en l'any 1822 se suspengué l'elecció de canonge protector a l'espera de l'aprovació del pla de reducció de càrrecs motivat per la reducció del delme. Amb tot, els canonges nomenats aquells anys foren els següents:

Relació de canonges protectors de la música (1820-1831)

Data d'elecció	Canonge
12.03.1820	Penitencier
15.03.1821	Terrens
14.03.1822	Se suspengué elecció de càrrecs fins haver aprovat el pla de reducció del delme
13.03.1823	Joan Payeras
18.03.1824	Joan Binimelis
17.03.1825	Guillem Dezcallar
16.03.1826	Josep Cerdà
15.03.1827	Nicolau Monblanch
13.03.1828	Manel Moragues
14.03.1829	Pere Francesc Sastre
01.04.1830	Joan Palerm
17.03.1831	Priam Villalonga

El mestre de capella

El càrrec de mestre de capella continuava ocupat per Miquel Sancho Vicens, el qual havia estat nomenat pel capítol el 16 de desembre de 1812.³⁸⁶ Sancho continuava ocupant-se de l'ensenyament i de la manutenció del minyons o musiquets i, almenys, durant el primer any del Trienni comptà amb l'ajut del capítol per poder mantenir-los. El 6 de setembre de 1820, el capítol tingué en compte el memorial que el director i mestre de capella, Miquel Sancho, havia enviat sol·licitant les vint quarteres de blat que acostumava demanar cada any. Els canonges acordaren lliurar lliurança com de costum.³⁸⁷ Aquesta és l'última referència que tenim sobre aquest tipus d'ajut.

³⁸⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1673, f. 361 r.

³⁸⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1675, f. 193 v.

Són poques les dades que hem pogut aconseguir sobre la manera com el mestre de capella instruïa els minyons. En el període que tractem, sabem que a la primeria del mes d'agost de 1824, el capítol donà permís al mestre de capella perquè pogués utilitzar el llibre vell de *tractus* de la catedral per a l'ensenyament dels minyons.³⁸⁸ Uns anys més tard, el 30 d'abril de 1831, el capítol donava per segur que un llibre de graduals molt usat, el qual es trobava al púlpit de pedra de la catedral, havia de donar-se al mestre de capella per a la instrucció dels minyons, i que aquest havia de ser reemplaçat per un altre nou que es trobava custodiat a l'arxiu.³⁸⁹ Finalment, el 24 d'abril de 1833, el capítol acordà la confecció d'un nou antifonari per als minyons de cor. El nou antifonari fou presentat en la sessió celebrada el 3 de juliol i havia estat escrit pel primatxer Francesc Oliver, el qual rebé una gratificació de sis lliures. Les despeses de tintes, paper i enquadernació ascendiren a dues lliures i dotze sous.³⁹⁰

Ja hem vist que una altra qüestió que apareix poc a les actes catedralícies és el lloc allà on es desenvolupava l'ensenyament. El 20 d'abril de 1825, el capítol comissió el canonge Joaquim Cotoner perquè facilités al mestre de la música la capella de sant Pau per a l'ensenyament dels minyons.³⁹¹ La mencionada capella és una petita capella situada fora del recinte catedralici, annexa al Palau del Bisbe, i era considerada una capella més de la catedral.

Els minyons o musiquets

Una vegada més, gràcies a les sol·licituds presentades pels minyons com a conseqüència del canvi de veu o per algun esdeveniment especial relatat a les actes capitulars ens assabentem dels noms d'alguns dels minyons que reberen la instrucció del mestre de capella Miquel Sancho durant aquests anys.

En el curt termini del Trienni només tenim constància de la mutació de veu de tres minyons del cor. A la primeria del mes d'abril de 1821, Pere Josep Buadas, presentà memorial, mitjançant el qual exposava que li havia mudat la veu i desitjava continuar al servei de la capella de música, per la qual cosa demanava un ajut econòmic

³⁸⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1676, f. 140 r., acta del 4 d'agost de 1824.

³⁸⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1677, f. 214 v.

³⁹⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1678, ff. 81 v., 87 r. i 87 v., actes del 24 d'abril i el 3 i 10 de juliol de 1833.

³⁹¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1676, f. 203 v.

per a poder vestir-se amb alguna decència. En la sessió del 5 d'aquell mateix mes, el capítol acordà concedir-li deu lliures.³⁹²

Els altres dos músics, malgrat haver mudat la veu en el període constitucional, demanaren la corresponent almoïna pocs anys més tard. En la reunió capitular celebrada el 19 d'abril de 1826, els canonges tingueren present el memorial de Miquel Planes, en el qual explicava que havia servit de minyó del cor des de l'any 1819 fins al 8 de febrer de 1823, per la qual cosa suplicava ser agraciat amb deu lliures per a sufragar l'import d'un violí que li era necessari per a poder continuar en classe de músic de la capella de música catedralícia. El capítol resolgué donar-li la quantitat que demanava. Igual resolució fou donada a la sol·licitud que també havia presentat Salvador Ferrer, el qual exposava que havia servit de minyó del cor des de l'any 1817 fins al 23 d'octubre de 1822.³⁹³

El 22 de gener de 1825, el canonge Sebastià Socias exposà que se li havia donat queixa que el dia anterior, després de l'ofici, un dels minyons de la música havia comés una indecència "más que regular" al cor, i encara que fos un nin, semblava una falta de criança molt punible. Després d'una breu conferència, el capítol acordà confiar a la prudència del canonge protector que el mestre donés al minyó la competent correcció i que no tornés a enviar-lo al cor. El minyó fou expel·lit immediatament. No obstant això, poques setmanes més tard, en la sessió del 13 d'abril, el canonge Cotoner informà que el minyó havia corregit les faltes que havia comés i per això el capítol acordà tornar-lo a admetre. El minyó protagonista d'aquests fets fou Francesc Magrí, el qual continuà al servei de la capella durant anys.³⁹⁴

L'any 1829 foren dos els minyons del cor que demanaren al capítol la corresponent almoïna per haver mudat la veu. En la reunió capitular celebrada el 16 de setembre, els canonges llegiren el memorial presentat per Joan Moll, i en la que se celebrà el 16 de setembre el que presentà Joan Carreras. Aquesta última, inicialment fou enviada al canonge protector perquè informés al respecte. Finalment, a Joan Moll se li

³⁹² ACM. Actes capitulars, sig. 1676, ff. 17 r.-17 v.

³⁹³ *Ibidem*, f. 254 r.

³⁹⁴ *Ibidem*, ff. 175 r. i 202 v.

concediren deu lliures i a Carreras, després d'escollar l'informe del protector, “la limosna acostumbrada”.³⁹⁵

En la reunió capitular celebrada el 17 de novembre de 1830, els canonges llegiren el memorial presentat per Josep Vaquer, músic, el qual, havent tingut la precisió de separar-se de l'assistència al cor per haver perdut la veu i desitjant continuar en el servei de la capella, demanava l'almoïna acostumada per a poder adquirir un instrument. Una vegada assabentat del contingut, el capítol decidí passar el memorial al protector de les almoïnes perquè socorregués l'exponent amb la quantitat acostumada.³⁹⁶

Uns mesos més tard, en la sessió del 6 de juliol de 1831, el capítol acordà el mateix sobre una petició presentada per Llorenç Cladera, el qual havia servit de minyó en el cor, havia perdut la veu i desitjava continuar en la capella de música.³⁹⁷

Si el mestre de capella era l'encarregat de l'ensenyament i la manutenció dels minyons del cor, l'encarregat de vestir-los decentment per a les funcions era el capítol. A la darrera del mes de març de 1825, el canonge protector de la música, Guillem Dezcallar informà el capítol sobre la indecència amb la qual es presentaven els minyons del cor a les celebracions. Aleshores, els canonges encarregaren el protector manar que es fessin les sotanes i sobrepellissos nous que fossin necessaris.³⁹⁸ Idèntica resolució s'adoptà en la reunió del 22 de febrer de 1832, ja que aquelles sotanes ja es trobaven bastant indecents una altra vegada.³⁹⁹

A més de rebre la formació musical necessària i, una vegada preparats, participar junt amb la capella de música en les celebracions, també trobem els minyons de la capella realitzant altres funcions litúrgiques. Sembla que en aquests anys, el capítol havia acordat amb el mestre de capella que quatre minyons havien d'assistir –residir, en el llenguatge litúrgic de l'època– als actes de cor, és a dir, a les celebracions i funcions religioses que se celebraven dins el cor. Relacionat amb aquest assumpte trobem una consulta a les actes capitulars. En el mes de febrer de 1828, un d'aquells minyons es

³⁹⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1677, ff. 56 v., 74 v. i 75 v., actes del 2 d'abril, 16 de setembre i 7 d'octubre de 1829.

³⁹⁶ *Ibidem*, f. 165 v.

³⁹⁷ *Ibidem*, f. 227 v.

³⁹⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1676, f. 199 r., acta del 26 de març de 1825.

³⁹⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1678, f. 7 v.

trobava malalt i suplïa la seva absència un altre. En cada acte, com la resta dels assistents, el bosser pagava o distribuïa les quantitats corresponents, d'acord amb la classe o dignitat, inclosos els minyons. Com el minyó que suplïa no era el que assistia habitualment, el bosser dubtà si havia de pagar-li la distribució corresponent. Finalment, el capítol acordà donar-li la distribució que li pertocava.⁴⁰⁰

La falta d'assistència dels minyons al cor era corregida pel capítol a través del protector de la música, el qual era l'encarregat de prendre les providències oportunes perquè aquella falta no es tornés a repetir.⁴⁰¹

Els músics

La postura continuïsta instaurada féu que els músics continuessin demanant al capítol les parts o porcions de les músiques capitulars que quedaven vacants per la mort d'algun dels seus companys. Així, en la reunió del 24 de gener de 1821, es tingué present un memorial de Joan Rodenas, músic, mitjançant el qual demanava un quartó de la part vacant per la mort d'Antoni Ferrà. El capítol acordà passar l'assumpte al canonge protector, així com la resta de sol·licituds que arribessin demanant el mateix. Als pocs dies, el 14 de febrer, el canonge protector exposà al capítol que havien arribat dotze memorials sol·licitant la part d'Antoni Ferrà. Els sol·licitants foren els següents: Joan Rodenas, Onofre Pomar, prevere, Miquel Jaume, Josep González, Feliu Pons, Francesc Quetglas, Antoni Maria Planas, Antoni Josep Cañellas, Joan Portell, Francesc López, José Arias, Benet Valls i Joan Capó, aquest últim agregat pel propi protector, per considerar-lo mereixedor. No obstant això, després d'una breu conferència, el capítol no prengué cap acord al respecte.⁴⁰²

No fou fins a la darrerïa de 1822, quan els canonges adjudicaren aquella part vacant. En la sessió del 18 de desembre, el capítol tingué present el memorial presentat per Josep González, en el qual exposava els seus serveis i els del seu pare i demanava la part vacant que havia deixat Ferrà. El capítol acordà concedir-li-la en qualitat d'interí.⁴⁰³

⁴⁰⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1677, f. 7 r.

⁴⁰¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1678, f. 87 v., acta del 10 de juliol de 1833.

⁴⁰² ACM. Actes capitulars, sig. 1676, f. 3 v. i 7 v.

⁴⁰³ *Ibíd*em, f. 65 v.

El 22 de desembre de 1823, el capítol, després d'escoltar el dictamen del canonge protector de la música acordà concedir un quart de part als músics següents: Onofre Pomar, prevere, Miquel Jaume, Feliu Pons, Antoni Maria Planes, Joan Capó, i Joan Rodenas. En el memorial que havien presentat, els músics afirmaven que hi havia a la capella dues parts de música vacants, les quals no sabem per qui motiu havien quedat en aquell estat.⁴⁰⁴

Les peticions que arribaren en els mesos posterior foren enviades pel capítol al canonge protector de la música i no fou fins a la sessió celebrada el 15 de setembre de 1824 quan el capítol decidí adjudicar la part que havia deixat vacant Pere Joan Lliteras i la mitja que havia deixat Francesc Quetglas, ambdós difunts. Al canonge protector havien arribat vuit sol·licituds i una vegada escoltat el mèrit dels pretendents, els agraciats només en foren sis, tots amb un quart de part: Benet Valls, prevere, Joan Portell, Antoni Josep Cañellas, Lluís Vaquer, Miquel Tortell, subdiaca i organista de la catedral, i Antoni Estrader.⁴⁰⁵

L'any 1825 morí el músic Antoni Lliteras, el qual deixà una part vacant en la capella de música. Des del moment de la seva mort i fins a la primeria del mes de setembre es presentaren cinc memorials, d'altres tants pretendents a aconseguir alguna porció. El 7 d'aquell mes, després d'escoltar l'informe presentat pel canonge protector de la música, el capítol adjudicà un quart de part, és a dir, repartí la part que gaudia Lliteras entre Benet Valls, prevere, Antoni Domingo Llull, Lluís Vaquer i Joan Portell.⁴⁰⁶

El 26 de desembre de 1828 morí el prevere Miquel Cardell, primatxer i músic de la capella de música de la catedral,⁴⁰⁷ el qual deixà vacant una part. Dues setmanes més tard, en la reunió del 14 de gener de 1829, es llegiren els memorials presentats pels músics Benet Valls, prevere, Antoni Domingo Llull, Miquel Buadas, Salvador Ferrer, Pere Josep Lladó, Josep Marià Torrelló, prevere, Joan Portell, Antoni Josep Cañellas, Lluís Vaquer, Miquel Planas i Joan Otero, els quals demanaven se'ls concedís la mencionada part. Després d'escoltar l'informe del canonge proector, Manuel Moragues, el qual digué que una vegada presos els informes corresponents resultava que els més

⁴⁰⁴ *Ibíd.*, f. 98 v.

⁴⁰⁵ *Ibíd.*, f. 140 r., acta del 4 d'agost de 1824, f. 145 v., acta de l'1 de setembre de 1824, i f. 147 v.

⁴⁰⁶ *Ibíd.*, f. 234 v.

⁴⁰⁷ ACM. *Llibre del prebendats y beneficiats morts*, sig. 15577, f. 68 v.

creditors eren Valls, Llull, Buadas i Ferrer, el capítol suspengué la provisió de la part. A aquells memorials, s'agregà, a la setmana següent el que presentà Bartomeu Ferragut. Finalment, el 28 de gener, tenint en compte el informe donat pel protector, el capítol assignà un quart de part a Benet Valls, prevere, Antoni Domingo Llull, Miquel Buadas i Bartomeu Ferragut.⁴⁰⁸ A la vista de l'acord final, sembla que el motiu pel qual el capítol no prengué una decisió en aquella primera reunió fou perquè entre aquelles peticions faltava la de Ferragut, millor considerat que alguns d'aquells músics.

A la primeria de 1830 morí el músic Joan Garau, deixant una part de música vacant en la capella de música. A la darrerria del mes de febrer alguns músics ja havien presentat memorials a fi d'aconseguir alguna porció, els quals foren enviats al canonge protector perquè prengué els informes corresponents. Una vegada informat sobre els mèrits de cadascun d'aquells músics, el 9 de juny, comunicà al capítol que la part que havia deixat vacant Garau es podia repartir entre Benet Valls, prevere, Bartomeu Ferragut, Joan Portell i Antoni Josep Cañellas, i així ho acordaren els canonges.⁴⁰⁹

A mitjan mes de febrer de 1831, després d'escoltar els informes presentats pel canonge protector Joan Palerm, el capítol assignà la part que havia quedat vacant per la mort d'Onofre Pomar repartint-la entre els músics Miquel Tortell, organista, Miquel Buadas, Lluís Vaquer i Pere Josep Lladó, adjudicant-los un quart de part a cadascun d'ells.⁴¹⁰

Com hem pogut comprovar en les precedents assignacions, la precària situació econòmica feia que les parts vacants fossin cobdiciades pels músics que formaven part de la capella de música, els quals, segons els llistats presentats per la junta econòmica de la mateixa al consistori a l'inici de la dècada dels anys trenta, a fi de formalitzar el pagament de la reial contribució de palla i utensili,⁴¹¹ eren els següents:

⁴⁰⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1677, ff. 48 v., 49 r. i 49 v., actes del 14, 21 i 28 de gener de 1829.

⁴⁰⁹ *Ibidem*, ff. 131 v. i 142 v., actes del 25 de febrer i 9 de juny de 1830.

⁴¹⁰ *Ibidem*, ff. 203 v. i 205 r., actes del 26 de gener i 17 de febrer de 1831.

⁴¹¹ Contribució de quota fixa derivada de l'antiga obligació de proporcionar a les tropes de la guarnició llit, llum, lleña, oli, vinagre, sal i pebre i als oficials certa quantitat de diners i que el 1824 se li va donar una foma més estable i encertada, posant-la en la classe de contribució uniforme per a totes les províncies contribuents, i de la qual només estaven exents els jornalers, els pobres de solemnitat, i els eclesiàstics pels béns que gaudien del dret canònic, pels adquirits abans del concordat de 1737, pels pertanyents a primeres fundacions, i pels beneficiaris i patrimonials que posseïen amb dret personal (MIÑANO Y DEBODA, Sebastián de: *Diccionario geográfico-estadístico de España y Portugal*, Vol. IV. Madrid: Imprenta de Pierart-Peralta, 1826, p. 34-35 [En línia] [Ref. del 2 de juliol de 2015] Disponible en web:

D. Miguel Sancho mayor, Maestro
 D. Juan Capó, Músico del Ministril con plaza del M. I. Ayuntamiento
 D. Antonio Estrader, con plaza
 D. Joaquín Sancho
 D. Andrés Llabrés, con plaza de órgano de la Catedral
 D. Pedro Juan Ferragut con plaza
 D. José González, con plaza
 D. Miguel Jaume
 D. Felio Pons
 D. Miguel Sancho menor
 D. Antonio Domingo Llull
 D. Pedro Juan Luis Gazaniol
 D. Pedro José Lladó
 D. Miguel Ramón Noguera
 D. Salvador Ferrer
 D. Juan Portell
 D. Juan Alcover, Muerto
 D. Juan Otero, Retirado
 D. Miguel Planas
 D. Miguel Buadas
 D. Bartolomé Ferragut
 D. Luis Vaquer
 D. Onofre Pomar pro.
 D. Benito Valls pro.
 D. Juan Rodenas
 D. José Arias, Retirado
 D. Antonio Maria Planas
 D. Antonio José Cañellas, Muerto⁴¹²

L'antecedent llistat, fou elaborat a la primeria de 1831, ja que en ell encara apareix com a contribuent el prevere Onofre Pomar i, en canvi, apareix com a difunt Antoni Josep Cañellas, al qual, segons hem comentat, el 9 de juny de 1830 se li havia assignat un quart de part.

En el llistat corresponent a 1832 apareix com a nova incorporació a la capella el músic Joan Carreras i en el que es formà el 9 de gener de 1834 ja no figuraven Feliu Pons i Joan Portell i s'incorporà José Otero. També s'especificava en aquesta última relació que Joan Otero, militar, es trobava en servei i, per tant, no se li computaven els guanys que hagués pogut obtenir de la capella.⁴¹³ L'any 1835, desapareix del llistat

<<https://books.google.es/books?id=mPwHAAAQAAJ&pg=PA34&dq=contribucion+de+paja+y+utensilio&hl=es&sa=X&ved=0CDUQ6AEwBGoVChMI0faJqaGZxwIVhjwUCh1UKwQk#v=onepage&q=contribucion%20de%20paja%20y%20utensilio&f=false>>

⁴¹² AMP. Fons Pons, lligall 214/1, s.f.

⁴¹³ AMP. Fons Pons, lligall 214/4, s.f.

Joan Rodenas i torna a figurar com a músic en actiu de la capella Joan Otero, militar retirat. Sembla que el lloc que havia deixat vacant Rodenas fou ocupat per Josep Arias, el qual figura per primera vegada.⁴¹⁴ Finalment, en el que es presentà el 27 de gener de 1836 ja no figura Joan Carreras i tornen a aparèixer els músics Joan Alcover i Joan Rodenas. Com a nova incorporació a la capella en aquell any figura Francesc Frontera de Valldemossa.⁴¹⁵

Aquest foren els músics que formaren la capella de música de la catedral en els últims anys del període que aquí estudiem.

La junta econòmica

Després del silenci que ofereixen les actes capitulars durant els anys del Trienni Constitucional sobre l'elecció dels dos vocals que havien de renovar-se cada any com a integrants de la junta econòmica, és en aquests anys quan tornem a tenir notícies sobre aquest òrgan de la capella musical. El 18 de gener de 1827, el capítol tingué present un memorial del mestre de capella en el qual exposava que en la junta celebrada el 20 de novembre de 1826 havien estat elegits socis, és a dir, membres de la junta econòmica els músics Andreu Llabrés i Jaume Sancho. Com la potestat nominativa era dels propis músics el capítol només es limità a aprovar el mencionat nomenament.⁴¹⁶ Dos anys més tard, a la primeria de 1829, fou el secretari de la capella musical el que escrigué al canonge protector de la música demanant l'aprovació dels dos músics que havien estat elegits: Josep Lladó i Miquel Sancho. Malgrat no especificar cap informació més, suposem que l'elecció havia tingut lloc en la junta de la capella de música celebrada a la darrerria de novembre de 1828. En la reunió celebrada el 4 de febrer de 1829, el capítol aprovà l'elecció.⁴¹⁷

Malgrat no tenir més dades, suposem que la renovació dels vocals de la junta econòmica continuà en els anys en els quals les actes no donen cap notícia al respecte, ja que l'òrgan resultava primordial a fi de garantir la custòdia i repartiment just dels ingressos de la capella.

⁴¹⁴ AMP. Fons Pons, lligall 214/6, s.f.

⁴¹⁵ AMP. Fons Pons, lligall 214/7, s.f.

⁴¹⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1676, f. 278 r.

⁴¹⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1677, f. 50 r.

La reducció de la inversió en culte durant el Trienni Constitucional i les seves conseqüències en la capella de música

La situació econòmica preocupava molt als músics catedralicis, ja que d'ella depenia la seva subsistència. En tot moment volien estar assabentats de qualsevol circumstància i per això, allò que fins aquell moment no havia suscitat cap dubte ara alçava sospites. En la sessió capitular celebrada el 26 d'abril de 1820 el canonge protector exposà que el mestre de capella li havia preguntat sobre qui havia de ser l'encarregat de satisfer l'import de les músiques que s'havien realitzat el dia de l'entrada i visita del nou bisbe. El capítol, enterat que no hi havia res escrit sobre el particular, resolgué, que les mencionades funcions es paguessin a parts iguals entre la mesa capitular i la mesa episcopal, "supuesto que el Obispo y Cabildo pagan todas las funciones de música de esta Santa Iglesia".⁴¹⁸

Uns mesos més tard es reproduí la petició d'ajut dels músics. El 20 de setembre d'aquell mateix any, els canonges tingueren present un memorial en el qual diversos músics exposaven la seva infeliç situació a causa de faltar-los moltes funcions, tant adventícies con fundades, i que les que es realitzaven a la Catedral només rendien vint-i-sis lliures a aquell músic que tenia una part sencera. Tenint en compte això, els músics demanaven algun ajut a fi de no quedar submergits en la indigència. L'únic acord que es prengué al respecte fou enviar el memorial al canonge protector de la música.⁴¹⁹

L'únic ajut destinat als músics acordat pel capítol catedralici en aquells anys fou per a l'adquisició del violí que necessitava Francesc López, ex-jesuïta, per a estudiar i reprendre la carrera musical que exercia abans d'entrar a la companyia de Jesús. L'ex-jesuïta demanà l'ajut a mitjan mes de març de 1821, uns mesos després d'haver-se decretat l'expulsió dels jesuïtes –recordem que fou en agost de 1820– i el 15 d'aquell mateix mes el capítol li'l concedí.⁴²⁰ Segons els registres de la mesa capitular, en el mes d'abril els mensaris pagaren les setze lliures i deu sous que costà el violí.⁴²¹

Malgrat que no podem realitzar un estudi exhaustiu de les funcions musicals que anaven desapareixent, ja que les dades de les que disposem ens ho impedeixen, si hi ha

⁴¹⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1675, f. 166 r.

⁴¹⁹ *Ibidem*, f. 196 v.

⁴²⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1676, f. 14 v.-15 r., acta del 15 de març de 1821.

⁴²¹ ACM. Mesa capitulars, sig. 2905, s.f.

indicis que afirmen la mencionada reducció. En parlar de l'ofici d'organista més endavant veurem que a la darrereria del segle anterior s'hagueren d'unir beneficis per la falta de censos que els cobrissin econòmicament. Suposem que una cosa semblant ocorria amb les músiques fundades sobre censos, els quals, de cada vegada eren més minsos, incapços de cobrir les despeses, i amb les adventícies, aquelles que eren pagades puntualment pels fidels, de cada vegada més escasses. Un bon exemple el tenim amb els responsoris de les Matines de sant Joan, que fins al 1820 havia solemnitzat la capella de música, i que en 1821 el capítol acordà que es diguessin amb orgue.⁴²²

No obstant això, les vertaderes dificultats per a la capella de música començaren a notar-se a partir del 1822, com a conseqüència de l'aprovació a les Corts del Decret LXVII, de 29 de juny de 1821, per a la reducció del delme i primícies que s'aplicaven a la dotació del clero i del culte a la meitat. A la nostra catedral, l'assumpte fou tractat a la primeria de 1822, ja que l'activitat administrativa capitular es veié interrompuda durant la tardor de 1821 a causa del contagi de febre groga que patí la ciutat. En la sessió capitular del 17 de gener de 1822, els canonges, amb motiu de la mencionada reducció acordaren que, mentre es formés un pla, els torns de misses i evangelis que cantaven els capitulars quedessin reduïts a mig duro de plata en lloc del duro que abans percebien i que es comunicés al mestre de capella, Miquel Sancho, i a l'organista Andreu Llabrés, si estaven d'acord amb la mateixa reducció en els seus salaris i emoluments. Pocs dies més tard, el 22 d'aquell mateix mes, el secretari informà el capítol de les gestions realitzades amb els dos músics sobre si volien estar a les resultes del pla que s'anava a formar sobre emoluments i salaris dels empleats capitulars i que ambdós havien contestat afirmativament. El pla s'aprovà definitivament del 3 d'abril. Al mes següent arribà la primera queixa. En la reunió celebrada el 4 de maig de 1822, es tingué present un memorial d'Andreu Llabrés, músic i organista, en el qual exposava l'excessiva reducció dels seus honoraris a tan sols vuitanta lliures de les cent cinquanta que gaudia i demanava que en atenció al seus serveis se li concedís la manutenció ben vista. Una vegada llegit i discutit l'assumpte, els canonges acordaren que Llabrés es conformés amb el que es disposava al nou pla, no obstant això, se li concedí momentàniament el salari que gaudia el difunt organista Albertí.⁴²³

⁴²² ACM. Actes capitulars, sig. 1676, f. 30 r.

⁴²³ *Ibidem*, ff. 44 r.-44 v., 44 v. i 55 r.

Una vegada resolta la reducció dels salaris dels empleats tocava aplicar la corresponent reducció a la capella de música. En principi es prengueren acords que l'afectaven puntualment: a la primeria del mes de juny s'acordà que no hi hagués música en l'octava del Corpus, menys en la *dominica infraoctavam*, vespres i processó del dia de l'octava.⁴²⁴ Suposem que aquella no fou l'única resolució presa sobre les celebracions que havia de solemnitzar la capella musical en aquell any. L'absència d'actes en els mesos següents, a causa de la demència que patí el secretari Josep Barberí, prevere, ens impossibilita poder donar més dades. Finalment, el 15 de gener de 1823, el capítol, en relació al pla de despeses i empleats i sobre l'acord de despeses de culte i fàbrica en el corrent any de 1823, a proposta dels comissionats, acordà que se celebressin aquell any les mateixes funcions de música que fins aquell moment s'havien celebrat i que en lloc de les mil dues-centes lliures que es donaven anualment a la capella de música se'n donessin només set-centes, participant aquella resolució al director i mestre de capella perquè una vegada assabentat manifestés si es conformaven amb l'acord.⁴²⁵ La reducció que s'intentava aplicar era superior al quaranta per cent.

Malgrat que les actes no ens aportin cap dada més sobre l'assumpte, suposem que els músics protestaren i els canonges reflexionaren i finalment arribaren a la conclusió que si s'aplicava aquella reducció a un grup de músics tan nombrosos, la capella acabaria per desaparèixer i d'aquesta manera es posaria fi a la solemnització dels actes religiosos tal com s'havia dut a terme en els anteriors segles. Poques coses quedaven per reivindicar quan tot depenia de l'economia i aquesta havia estat reduïda d'una manera dràstica, però, d'aquella decisió depenia la pervivència de la institució musical més prestigiosa i, com hem dit, de la brillantor dels actes religiosos catedralicis. En definitiva, si es prenia aquella decisió també es posaria en entredit el prestigi del capítol i creiem que fou per aquesta raó per la qual no es reduí en aquell moment l'economia de la capella musical, encara que aquesta fou una qüestió que, com veurem més endavant, continuà oberta en els anys posteriors.

⁴²⁴ *Ibidem*, f. 57 r., acta del 5 de juny de 1822.

⁴²⁵ *Ibidem*, f. 67 v.

Algunes decisions sobre les músiques catedralícies en la Dècada Ominosa: anys d'incertesa

Amb el retorn al règim absolutista s'aboliren tots els decrets aprovats pel govern constitucional. Aleshores, els capitulars no trigaren a restablir l'antic sistema de distribucions. En la sessió del 22 de desembre de 1823, els canonges acordaren reposar a l'estat que tenien abans de 1822 els torns de misses cantades, repartint un duro de plata al canonge que cantés la missa i un altre al que cantés l'Evangeli, i a aquell que comencés el torn, tenint en compte que no havia de cantar l'evangeli, i regularment feia la doma a primeres i segones vespres, se li donessin dos duros, tal com s'acostumava antigament, els quals s'havien de satisfer del producte del delme destinat a culte. També resolgueren en aquella sessió que als canonges que cantessin els versicles en les primeres verpres dels Alois –amb aquest nom es designaven les celebracions de màxima solemnitat, ja que en elles se solia tocar la campana més gran, coneguda amb el nom d'Aloi–, se'ls donessin, a cadascun d'ells, els tres sous que s'acostumaven abans i a la resta de canonges, la mateixa distribució que es repartia en les festivitats d'Alois Capitulars abans de l'any 1822.⁴²⁶

Poc més d'un any més tard, en la sessió celebrada el 26 de gener de 1825, el capítol tingué present una sol·licitud d'Andreu Llabrés, organista de la catedral, en la qual exposava que feia prop de vint anys que es trobava servint aquell càrrec amb la major exactitud i assiduitat, per la qual cosa el capítol li havia assenyalat cent cinquanta lliures anuals, les quals, amb motiu de les circumstàncies viscudes en els anys anteriors, havien estat reduïdes a vuitanta. Una vegada reposades les coses a l'antic estat, suplicava tornar a cobrar les mencionades cent cinquanta lliures. Després d'una breu conferència, els canonges resolgueren que Llabrés gaudís d'una salari de cent lliures anuals.⁴²⁷

Respecte a les diccions que afectaven l'economia de la capella musical, en els anys que ara estudiem encara trobem algunes decisions que afectaven a la presència de l'element musical en les celebracions catedralícies. Incapaços de prendre una decisió i solucionar l'assumpte d'una vegada, els canonges es dedicaren a prendre acords puntuals respecte a la presència musical d'acord amb l'economia domèstica disponible.

⁴²⁶ *Ibidem*, ff. 98 r.-98 v.

⁴²⁷ *Ibidem*, ff. 176 r.-176 v.

El 26 de gener de 1825, el capítol resolgué que a partir d'aquell any se suprimís la música de la Novena de la Puríssima Concepció que es cantava tots els anys, la qual havia estat instaurada novament per resolució capitular del 26 de novembre de 1814. Segons els canonges, aquella celebració que ja se celebrava a la catedral solemnement amb música abans de 1814 i que aquell any, per haver estat considerada d'inferior qualitat, el capítol havia decidit que es pagués de la mesa capitular, amb una dotació de trenta lliures anuals, i que fos una música decent,⁴²⁸ havia de consistir en una missa resada, una estona d'oració mental amb la seva corresponent lectura, la qual podria fer, si ho volgués, algun capitular, i els parenostres acostumats.⁴²⁹ Aquesta resolució es mantingué en vigor fins l'any 1830, en què el canonge doctoral exposà al capítol que la manera tan senzilla amb què es feia la Novena de la Puríssima a la catedral semblava que no era regular, per la qual cosa proposà que a partir d'aquell any es fes amb música, i si no fos possible amb la major solemnitat, almenys d'una manera pròpia i tal com era exigible a una catedral. En la sessió del 9 de desembre, d'aquell any, el capítol aprovà la proposta i comissionà el canonge Joan Dameto.⁴³⁰

Aquell mateix dia, 26 de gener de 1825, els canonges acordaren que en les misses de rogatives que, exposat el Santíssim Sagrament, es cantaven a la catedral a sol·licitud de l'Ajuntament, o a conseqüència de la mencionada sol·licitud, degués el consistori costejar la música i en cas contrari que no hi hagués música.⁴³¹ D'aquesta manera quedava clar que el capítol no estava disposat a sufragar despeses musicals que no li eren pròpies, és a dir, manades o instaurades per ell.

En canvi, el capítol si que es mostrà notablement receptiu a les millores musicals, sempre que aquestes fossin sufragades per altres persones o institucions. Un bon exemple el tenim en la resolució presa en 30 de març de 1831. En aquella reunió, el canonge Joaquim Cotoner informà que havia una persona que, a fi que la processés de l'enterrament del divendres sant tanqués amb major devoció, desitjava que la capella de música cantés el motet *Sepulto Domino* amb més solemnitat, la qual cosa costejaria si era de l'aprovació del capítol. Els canonges aprovaren l'oferiment.⁴³²

⁴²⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1674, f. 53 v., acta del 26 de novembre de 1814.

⁴²⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1676, ff. 176 v.- 177 r.

⁴³⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1677, f. 169 v.

⁴³¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1676, f. 177 r.

⁴³² ACM. Actes capitulars, sig. 1677, f. 210 v.

Un cas curiós d'aquests anys fou la instauració del nou rés i missa de sant Ferran, que s'havia de celebrar el 30 de maig. Per la Reial ordre del 16 de desembre de l'any 1819 s'havia enviat al Consell, pel Ministeri de Gràcia i Justícia, perquè disposés allò convenient per al seu compliment, el Breu expedit pel Papa amb data del 212 de setembre del mateix any, sobre el Rés i Missa de Sant Ferran per a tot el Clero Secular i Regular d'Espanya. Havent-se concedit el passi al mencionat Breu pel Suprem Tribunal, sense perjudici d'allò que poguessin dir els Prelats diocesans en el moment de la seva presentació, amb certificació acreditativa, es tornà al propi Ministeri per al coneixement del rei amb data del 12 de febrer de 1820. El Breu havia quedat paralytat durant els anys del Trienni, fins que, una vegada restablert l'absolutisme, per Reial ordre del 8 d'abril de 1824 es manà remetre novament al Consell el citat Breu perquè es comunicés i procedís a allò corresponent per a la seva execució. El Breu, amb la seva traducció al castellà, fou enviat des de Madrid el 28 de febrer de 1825.⁴³³ La comunicació degué arribar a Palma a la darrera del mes de març. En la reunió del 20 d'abril, el capítol tingué present que amb motiu del nou rés de sant Ferran instava el temps de compondre les solfes corresponents. A fi de dur a terme la feina foren comissionats Joan Noguera i Josep Alcover, primatxer i beneficiat de la catedral, respectivament. Poc més d'un mes més tard, en la sessió celebrada l'1 de juny, el Doctoral comunicà al capítol que els comissionats presentaven el llibre del mencionat rés. Aleshores els canonges acordaren gratificar els mencionats amb quatre duros de plata a cadascun, a Benet Sancho, beneficiat a la catedral, el qual havia treballat la lletra, amb divuit duros de plata i que es pagués a l'impressor nou duros i setze sous per l'enquadernació i el paper.⁴³⁴

Quasi una dècada més tard, el 17 de juliol de 1833, el capítol acordà gratificar el primatxer Francesc Oliver per haver posat amb notes la missa de sant Francesc Caracciolo.⁴³⁵

La fallida del pla de música de 1831 i la inevitable reducció econòmica

A l'inici de la dècada dels anys trenta l'assumpte de la inversió en música encara continuava patent en el si del capítol. En la reunió celebrada el 20 d'abril de 1831,

⁴³³ [En línia] [Ref. de l'11 d'octubre de 2014]. Disponible en web: <http://hdl.handle.net/2027/ucm.5327251693>.

⁴³⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1676, ff. 203 v. i 214 r.

⁴³⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1678, f. 88 v.

suscitada la discussió sobre música instrumental en algunes funcions catedralícies, despeses generades per elles, i minyons del cor, el capítol acordà convocar una reunió extraordinària per al 30 d'aquell mateix mes, només a fi de tractar l'assumpte musical. En aquella propera reunió, el canonge protector havia de presentar un estat de les músiques que es cantaven, amb l'import i tota la informació relativa a elles.⁴³⁶

Com estava previst, en aquella reunió, Priam Villalonga, com a protector de la música presentà una relació de les músiques que es cantaven a la catedral i de la meitat de les despeses que generaven amb què contribuïa el capítol.

Musicas que por mitad paga el Muy Iltre. Cabildo de esta Santa Iglesia en todos los meses del año

<i>Enero</i>	<i>La Circuncision del Señor</i>	
	<i>Visperas</i>	<i>5 L.</i>
	<i>Oficio y Villancico</i>	<i>7 L.</i>
	<i>Visperas</i>	<i>5 L.</i>
	<i>La Adoración de los Santos Reyes</i>	
	<i>Visperas</i>	<i>5 L.</i>
	<i>Oficio y Villancico</i>	<i>7 L.</i>
	<i>Visperas</i>	<i>5 L.</i>
<i>Febrero</i>	<i>La Purificación de Nuestra Señora</i>	
	<i>Visperas</i>	<i>5 L.</i>
	<i>Bendicion de las Candelas</i>	
	<i>Oficio</i>	<i>5 L.</i>
	<i>Visperas</i>	<i>5 L.</i>
	<i>Oficio tercera dominica</i>	<i>3 L.</i>
<i>Marzo</i>	<i>Oficio tercera dominica</i>	<i>3 L.</i>
	<i>Visperas</i>	<i>5 L.</i>
	<i>Oficio</i>	<i>5 L.</i>
	<i>Visperas</i>	<i>5 L.</i>
<i>Semana Santa</i>	<i>Dia de Ramos Bendición</i>	
	<i>Paso Orquesta</i>	<i>13 L. 10 s.</i>
	<i>Voces</i>	<i>4 L.</i>
	<i>Los Pasios</i>	<i>7 L. 4 s.</i>
<i>Miercoles Santo</i>	<i>Lamentaciones y Fas</i>	
<i>Jueves Santo</i>	<i>Oficio</i>	<i>5 L.</i>
	<i>Sepulto</i>	<i>1 L.</i>
	<i>Lavatorio</i>	<i>1 L.</i>
	<i>Lamentaciones y Fas</i>	<i>2 L.</i>
<i>Viernes Santo</i>	<i>Pasio orquesta</i>	
	<i>Voces</i>	<i>4 L.</i>
	<i>Adoración</i>	<i>1 L.</i>

⁴³⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1677, f. 212 v.

	<i>Stabat</i>	4 L.
	<i>Motete</i>	4 L.
	<i>Procesion</i>	2 L. 10 s.
	<i>Sepulto</i>	
<i>Sabado Santo</i>	<i>Oficios y Visperas</i>	2 L.
<i>Dia de Pasqua</i>	<i>Procesion y Ministriles</i>	2 L. 10 s.
	<i>Oficio con toda orquesta</i>	11 L.
	<i>Visperas</i>	5 L.
<i>Segunda fiesta</i>	<i>Oficio y motete</i>	7 L.
	<i>Visperas</i>	5 L.
<i>Abril</i>	<i>Oficio Tercera dominica</i>	3 L.
<i>Mayo</i>	<i>La Ascension del Señor</i>	
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Oficio</i>	5 L.
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Oficio tercera dominica</i>	3 L.
<i>Pentecostes</i>	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Oficio y motete</i>	7 L.
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Oficio</i>	5 L.
<i>Junio</i>	<i>Corpus</i>	
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Oficio con toda orquesta y motete</i>	7 L.
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Motete, procesion y Tedeum</i>	13 L.
	<i>Dia de Sn. Pedro</i>	
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Oficio y motete</i>	7 L.
	<i>Visperas</i>	5 L.
<i>Julio</i>	<i>Oficio tercera dominica</i>	3 L.
<i>Agosto</i>	<i>La Asuncion de Ntra. Señora</i>	
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Maytines</i>	4 L.
	<i>Oficio y motete</i>	7 L.
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Procesion</i>	2 L.
	<i>Completas</i>	4 L.
	<i>Oficio tercera dominica</i>	3 L.
<i>Septiembre</i>	<i>La Natividad de Nuestra Señora</i>	
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Oficio</i>	5 L.
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Oficio tercera dominica</i>	3 L.
<i>Octubre</i>	<i>Oficio tercera dominica</i>	3 L.
<i>Noviembre</i>	<i>Todos los Santos</i>	
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Oficio</i>	5 L.
	<i>Visperas</i>	5 L.

	<i>Oficio tercera dominica</i>	3 L.
<i>Diciembre</i>	<i>Purissima</i>	
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Oficio con toda orquesta</i>	5 L.
	<i>Nona</i>	3 L.
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Oficio tercera dominica</i>	3 L.
	<i>Navidad</i>	
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Maytines</i>	5 L.
	<i>Oficio del Gallo</i>	3 L.
	<i>Oficio y motete</i>	7 L.
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Oficio y Villancico</i>	7 L.
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Oficio</i>	5 L.
	<i>Visperas</i>	5 L.
	<i>Manutencion por los Muchachos</i>	100 L.
	<i>Plazas</i>	100 L.
		599 L. 4 s.

Acompanyava l'antecedent llista un informe elaborat pel mestre de capella, Miquel Sancho, en el qual especificava que el capítol invertia tots els anys cinc-centes noranta-nou lliures en les despeses musicals, la qual quantitat es distribuïa i s'havia distribuït en els anys anteriors de la manera següent:

- Cent lliures per les tres places dotades que posseïen en l'actualitzat el mestre de capella, Antoni Estrader i Pere Joan Ferragut: el primer per les funcions que exercia i eren pròpies del seu magisteri, el segon per tocar la xeremia en tots els actes en què era requerit i el tercer per tocar igualment el trombó.
- Cent lliures per a la manutenció i ensenyament dels alumnes o minyons confiats al mestre, i per als vestits que usaven els mateixos en les esglésies, segons costum.
- Dues-centes quaranta lliures per als professors que havien obtingut del capítol la part, mitja o quart de part de les vint que hi havia creades, i de les quals quatre eren a benefici del mestre per les funcions que exercia com a tal,

i pels càrrecs expressats en el punt anterior, aquest i els altres amb l'obligació d'assistir a tots els actes que se celebressin amb música. Entre aquests actes hi havia nou que, segons el mestre de capella, s'havien de diferenciar de la resta, que eren aquells en què es cantava algun motet, l'import del qual eren divuit lliures, de les qual nou estaven assenyalades al mestre per als *villancicos* que composava o feia compondre i per a la seva còpia i paper.

- Cent cinquanta-nou lliures, que era la quantitat que solia entrar regularment en el fons comú que es feia del producte de totes les funcions d'Església que se celebraven fora de la catedral els dies que en aquestes se celebraven també i que distribuïda entre tots els professors de la capella corresponien amb curta diferència a tres o quatre lliures cadascuna.

Aclaria el mestre de capella, que el càlcul de les quantitats expressades en els últims dos punts s'havien realitzat per aproximació, ja que aquestes depenien de les funcions que es realitzaven fora de la capella els dies en els quals parlava l'últim article i aquestes eren més o menys depenent de la combinació dels dies i per aquesta raó no es podia donar la quantitat exacta.

Després d'escoltar els informes, el capítol comissionà els canonges Joan Muntaner, Joan Palerm i el mencionat Priam Villalonga perquè presentessin al capítol un pla en el qual es possessin les funcions de música catedralícia en millor ordre en què es trobaven.⁴³⁷

Sembla que no havia cap pressa per a solucionar l'assumpte de les músiques, ja que en el mes de març de 1833, quasi dos anys després d'haver comissionat els canonges encarregats de redactar el pla, aquest encara no estava enllestit. El 7 d'aquell mateix mes i any, el capítol acordà que com en virtut de les disposicions del nou Estatut en les vespres de la segona i tercera fèria de Nadal i Pasqua de Resurrecció havia de fer la doma un dels domers, en elles no hi hagués música i que amb respecte al tant que per dites funcions percebien el músics, els canonges comissionats ho tinguessin present per als efectes oportuns per a la formació del pla sobre músiques.⁴³⁸

⁴³⁷ *Ibíd.*, ff. 214 v. i 215 r.-218 v.

⁴³⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1678, f. 74 v.

Amb aquella situació, la reducció econòmica fou inevitable. Any rere any, el producte que generaven les places de música era menor, la qual cosa es pot observar amb més claredat en la taula que inserim a continuació, formada a partir de la informació proporcionada per la mateixa capella de música:

Nom	1831	1834	1835
Miguel Sancho mayor, Maestro	180 L.	160 L.	150 L.
Juan Capó Músico ministril con plaza del M. I. Ayuntamiento	130 L.	110 L.	100 L.
Antonio Estrader, con plaza	130 L.	120 L.	110 L.
Joaquín Sancho	130 L.	120 L.	110 L.
Andrés Llabrés, con plaza de organo en la Catedral	120 L.	110 L.	100 L.
Pedro Juan Ferragut, con plaza	120 L.	110 L.	100 L.
José González, con plaza	80 L.	50 L.	40 L.
Miguel Jaume	80 L.	70 L.	60 L.
Felio Pons	80 L.	X	X
Miguel Sancho, menor	80 L.	70 L.	60 L.
Antonio Domingo Llull	80 L.	70 L.	60 L.
Pedro Juan Luis Gazaniol	80 L.	70 L.	60 L.
Pedro José Lladó	80 L.	70 L.	60 L.
Miguel Ramón Noguera	80 L.	70 L.	60 L.
Salvador Ferrer	80 L.	70 L.	60 L.
Juan Portell	80 L.	X	X
Juan Alcover Mulato	80 L.	Pobre, no arriba a ½ jornal	X
Juan Otero, retirado	80 L.	X	60 L.
Miguel Planas	80 L.	70 L.	60 L.
Miguel Buadas	80 L.	70 L.	60 L.
Bartolomé Ferragut	80 L.	70 L.	60 L.
Luis Vaquer	80 L.	Pobre, no arriba a ½ jornal	Pobre, no arriba a ½ jornal
Onofre Pomar	50 L.	X	X
Juan Carreras		50 L.	40 L.
Benito Valls, Pro.	50 L.	Pobre, no arriba a ½ jornal	Pobre, no arriba a ½ jornal
Juan Rodenas	50 L.	Pobre, no arriba a ½ jornal	X
José Arias, retirado	50 L.	Pobre, no arriba a ½ jornal	Pobre, no arriba a ½ jornal
Antonio Maria Planas	50 L.	Pobre, no arriba a ½ jornal	Pobre, no arriba a ½ jornal

Antonio José Cañellas	50 L.	X	X
José Otero		50 L.	40 L.

Amb tot, la reforma arribaria obligatòriament amb l'aplicació de la Llei de supressió del delme, aprovada el 29 de juliol de 1837.

Algunes almoines destinades als músics i les seves famílies

Com ja hem pogut comprovar, la situació econòmica dels músics durant aquests anys continuà sent difícil i per aquesta raó a les actes es torna a deixar constància d'alguns dels ajusts destinats a pal·liar les estretors. El 16 de juliol de 1828, els canonges tingueren present un memorial de Maria Francesca Obrador, esposa de Joan Alcover, músic, mitjançant el qual demanava alguna almoina en atenció a la indigència que patien amb els seus sis fills, i acordaren que prenent l'informe corresponent del rector de la parròquia de sant Miquel, on vivien, se'ls donés una almoina de les destinades als pobres vergonyants. Pocs mesos més tard, el 24 de setembre d'aquell mateix any, es llegí el memorial presentat per Miquel Jaume, el qual demanava una almoina mesual, en atenció als seus mèrits, edat i misèria a la qual estava reduït. El capítol acordà que l'escrit passés al canonge Doctoral, el qual havia de socorrer el músic de les almoines disponibles.⁴³⁹

Aquestes són les úniques peticions d'ajut relacionades a les actes capitulars durant la Dècada Ominosa. La situació econòmica de la catedral tampoc permetia socórrer els necessitats de la mateixa manera que ho havia fet en el segle anterior.

⁴³⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1677, ff. 20 v. i 28 r.

ORGUES I ORGANISTES

L'instrument: aproximació històrica

La primera notícia que ens indica la presència de l'orgue a la Seu mallorquina data de l'any 1328, encara que de manera indirecta ens revela que l'instrument ja hi era present d'una època anterior. Segons les anotacions que apareixen al primer llibre de fàbrica de la catedral, a la darrereria d'aquell any, es construí, per manament dels canonges, un corredor de fusta pintada que anava del corredor dels ciris a l'orgue.⁴⁴⁰ De la notícia inferim que es tractava d'un instrument fix i no pas portàtil, les característiques del qual encara desconeixem.

Segons que apunta Jaume Sastre, aquell any també fou traslladat el cor des de l'antiga mesquita a l'absis de l'obra nova, al qual s'hi afegí una trona nova, la situació de la qual es desconeix, encara que no devia trobar-se gaire lluny de la capella reial. Així es desprèn de les dades extretes del mencionat llibre de fàbrica, anotades l'any 1334, amb motiu de l'adquisició d'un nou orgue, que fou comprat pel capítol a Pere de Rosselló, àlies Pere Sabater, per quaranta-dues lliures i deu sous i la coberta per dues lliures i deu sous més. L'instrument fou traslladat per bastaixos a l'obra nova, la qual cosa ens fa suposar que no fou construït allí mateix. Després fou pujat a la capella del reii definitivament situat damunt la trona.

Després de quasi un segle i de nombrosos adobs i substitucions necessàries per al normal funcionament de l'instrument, l'any 1417, el bisbe i el capítol decidiren substituir-lo per un de nou, que costà setanta lliures.⁴⁴¹ A banda d'aquestes, el sotsobrер de l'obra de la Seu, Pere Bertran, pagà altres trenta-tres sous i sis diners al fuster i imatger Bernat Soler, per fer les portes del mencionat orgue.⁴⁴² Malauradament, la sèrie de llibres de comptes de la sagristia ens ofereix un buit documental que abraça els anys 1415 a 1419, la qual cosa no ens permet assabentar-nos del nom del mestre orguener que fabricà el nou instrument. Amb la nova factura de l'instrument, es reduí considerablement la despesa dels adobs en els anys posteriors.

⁴⁴⁰ SASTRE, Jaume: *El primer llibre de fàbrica i sagristia de la Seu de Mallorca 1327 a 1345*. Mallorca, Catedral de Mallorca. Publicacions, 1994, pàg. 39.

⁴⁴¹ ACM. Fàbrica, sig. 1722, ff. 180 r. i 182 r.

⁴⁴² *Ibidem*, f. 129 r.

A partir de 1429 comencem a tenir la sospita que a la nostra catedral hi havia instal·lats dos instruments, ja que a partir d'aquell any, cada vegada que s'hi fa referència als adobs de l'instrument s'identifiquen amb els "orguens majors". Cap la possibilitat que l'instrument anterior romangués en funcionament a l'església en lloc de ser substituït pel nou. L'any 1456, els llibres de la sagristia ens aporten la confirmació de l'existència d'un altre orgue a banda de l'orgue major. En el mes de novembre d'aquell any, el regent anotà la despesa següent: "Item a moss. P. domingo dos sous per adobar las manxas dels organs patits ____2 s."⁴⁴³ Com hem apuntat abans, possiblement es tractés d'un orgue de dimensions més reduïdes que es trobava situat al cor, el qual era emprat en les cerimònies pròpies del clero, a diferència de l'orgue major, emprat en aquelles cerimònies a les quals assistia el poble.

Al llarg del segle XV la construcció de la catedral avançava a la mesura que les possibilitats econòmiques ho permetien. Durant la prelatura del bisbe Lluís de Prades i d'Arenós (1390-1430) es construïren les capelles de sant Bernat i de les Onze Mil Verges a la part sud, les capelles de santa Anna i santa Catalina a la part nord; el tercer i quart parell de columnes de la nau central i els quatre trams menors laterals corresponents a aquells pilars, dos al costat de l'Evangeli i altres dos al costat de l'Epístola i el magnífic Portal del Mirador o dels Apòstols.⁴⁴⁴ En els anys posteriors la construcció avançà més a poc a poc i, malgrat això, s'aconseguí cobrir el tercer i quart tram de la nau major. La Seu començava a prendre forma i la modificació i ampliació de l'espai féu necessàries algunes modificacions a fi de corregir les deficiències respecte a la ubicació dels elements existents i a l'adquisició de nous. Aquestes modificacions afectaren directament a l'orgue. A la darreria de la dècada dels anys setanta, s'inicià la construcció d'un pis a l'antiga capella de santa Anna, sustentat per una baixa boveda, el qual seria el lloc escollit per a la ubicació definitiva de l'orgue major de la Seu. Sembla obvi pensar que en el canvi d'ubicació, a banda de la modificació de l'espai catedralici, també pesà de manera significativa, per no dir definitiva, els últims avenços constructius de l'instrument, dels quals n'eren conscients els canonges. I és que a partir de mitjan segle XV s'havia començat a introduir a les catedrals del Regne d'Aragó l'orgue monumental, amb diversos teclats, i ubicat a un lateral de la catedral, sobre una

⁴⁴³ ACM. Sagristia, sig. 1149, f. 55v.

⁴⁴⁴ Per a una informació exhaustiva i rigorosa sobre aquest període consulteu el magnífic treball SASTRE, Jaume: *La Seu de Mallorca (1390-1430). La prelatura del bisbe Lluís de Prades i d'Arenós*. Palma: Consell de Mallorca, 2007.

capella baixa. Hom afirma que aquella innovació fou obra d'orgueners flamencs o alemanys, en els casos de Barcelona (1459), València (1460) i El Pilar de Saragossa (1462), o dels seus deixebles, en els casos d'Osca (1465) o La Seo saragossana (1469), per citar-ne alguns.

Amb aquells precedents i el lloc escollit, a la primeria de 1478, el bisbe i el capítol decidiren obrir una subscripció entre els capitulars a fi de substituir l'orgue vell per un altre de nou. Sembla que les quantitats recollides no bastaren per a poder engegar el nou projecte i per aquesta raó es decidí aplaçar-lo per uns anys. Amb aquella situació, pocs anys més tard, el 24 d'octubre de 1481, el capítol nomenà una comissió formada per quatre canonges perquè s'informessin sobre el mestre que havia construït l'orgue del convent de sant Domingo i sobre el que podria convenir per a la construcció del nou orgue catedralici. Sembla que l'enteniment entre el mestre orguener i els canonges fou total perquè pocs mesos més tard, el 24 de març de 1482, el bisbe beneí el tub major de l'orgue, el qual fou dipositat sobre una taula situada davant la capella del Corpus Christi a fi que els fidels poguessin contemplar-lo i així poder continuar amb la recollida d'almoines destinades a la construcció de l'instrument.⁴⁴⁵

L'orguener encarregat de la construcció del nou orgue fou Jaume Febrer, que com hem comentat abans, acabava de construir l'orgue del convent de sant Domingo. L'any 1476, Febrer havia marxat a Saragossa a fi d'aprendre l'ofici d'orguener amb el mestre Juan Ximénez Garcés, que en 1461 havia construït l'orgue de l'església de sant Pere d'Osca i en 1469, amb el càrrec de "sonador de órganos de La Seo", havia construït el nou orgue que per a la pròpia Seo li havia encarregat el seu capítol.⁴⁴⁶ Durant la seva estada a la capital aragonesa el jove mallorquí entrà en contacte i aprengué les noves tècniques constructives sobre l'orgue monumental. Tècniques que deixà plasmades en els pactes que acordà amb el capítol catedralici a la primeria de 1484 per a la construcció del nou orgue, semblant al que s'havia construït pocs anys abans a la Seo saragossana.

⁴⁴⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1624, ff. 79 v. i 84 r.

⁴⁴⁶ CALAHORRA, Pedro: *La música en Zaragoza en los siglos XVI i XVII: I. Organistas, organeros y órganos*. Saragossa: Institución Fernando el Católico, 1977, p. 95.

*Die mercurii IIII februarii anno
A natt. Dni. MCCCCLXXXquarto*

En nom de IHS, e de la sua gloriosa mare comensen los capítols fets e concordats entre lo Reuerendissimo Senyor Bisbe e son vener. capitol de una e mestre jacme fabrer organista sobre la factura dels orguens de la seu de Mallorques los quals dit mestre jacme deu fer.

I E primerament es concordat entre dites parts sia fet un orga gros de la entonacio del cano gros ia comensat e que hage de joch tant quant es pintat en la mostra.

II Item mes son de concordia que tots los canons del deuanter del dit orgua e dels dos altres sian tots brunits deuant e darrere.

III Item mes es concordat que la mixtura sia de plom e quey hage vint canons per punt ço es del b.f.a.b.mi primer en amunt en los altres punts, pus baxos sia aconeguda del mestre.

IIII Item mes es tengut lo mestre fer hun altre orgue de stany de deu palms concordat ab lo dessus dit gros e que hage lo joch tant quant en pintat en la mostra e que hage dotze canons per punt axi com es expressat en lo tercer capitol.

V Item mes es concordat que lo orgue maior sien fetes floutes per tot lo deuanter solament en los greus ço es del e.faut en auall.

En lorgue segon hage floutes tot lo deuanter.

VI Item mes es concordat que dit orgue menor puixa sonar en tres maneres e que sia concordat ab lo gros que puixan sonar ensemps si mester sera.

VII Item mes es tengut de fer un orgue de fust ab tres canons per punt lo qual sonara en set maneres e sera de deu palms e concordara ab tots los altres e fera musetes e que hage lo joch com es pintat e que sia semblant al de saragossa.

VIII Item mes es tengut de fer un orgue petit de sinch palms e sonara per si mateix e concordara ab tots los altres e hage lo joch axi com es pintat.

Item mes es concordat que lo Capitol hage donar tot lo que sera mester en dits orguens tant fusta com stany plom claus fil e totes coses necessaries per dit orgue e sols lo mestre a metre les mans e te fer tot.⁴⁴⁷

Malauradament no s'ha conservat l'esboç pintat del projecte al qual es fa referència en diverses ocasions al document. Malgrat això, els pactes són suficientment explícits com per fer-nos una idea del canvi experimentat respecte als orgues que fins aquell moment s'havien construït a la nostra catedral. L'any següent es completà la construcció amb la factura de les portes frontals que havien de preservar l'instrument de la pols, la decoració de les quals fou encarregada al pintor Rafel Mòger.

De les dades anteriors podríem deduir que el nou instrument ja estigué enllestit en el mes de setembre de 1485, encara que no ho podem afirmar. L'única dada que ens

⁴⁴⁷ ACM. Quaderns i papers solts, sig. 18.222, doc. núm. 33.

fa pensar en l'orgue finalitzat a mitjan dècada dels anys vuitanta és la franquesa i immunitat, “dita de prevere”, que els jurats de la Ciutat i Regne de Mallorca atorgaren a Jaume Febrer i la seva família el 24 de novembre de 1488, amb la intenció que no marxés de l'illa. En la resolució es posen de manifest la ciència, perícia i gran indústria del mestre orguener i la necessitat que tenia la Universitat.⁴⁴⁸ L'any 1497, l'orguener tornà a realitzar un condicionament puntual a l'instrument⁴⁴⁹ i un any més tard, el 26 de maig de 1498, fou encarregat pel capítol catedralici de tenir a punt l'orgue que ell mateix havia construït, amb un salari anual de dotze lliures per tota la seva vida, les quals havia de cobrar per semestres, per les festes de sant Joan del mes de juny i de Nadal en desembre, endemés d'una lliura de cera cada any en la festa de la Purificació, la festa de la Mare de Déu de febrer,⁴⁵⁰ encàrrec que ocupà fins l'any 1506.⁴⁵¹ Pocs anys més tard, Febrer abandonà l'illa i s'establí a Barcelona on el 1510 construï l'orgue del convent dominic de santa Caterina.⁴⁵²

Sens dubte, l'absència de Jaume Febrer, constructor d'aquell orgue monumental, i els adobs necessaris i habituals en un instrument tant important per al culte provocaren que el capítol es plantejés una altra vegada la possibilitat de contractar un orguener que realitzés les adobs. Consta que a partir de 1516 fou el mestre fuster Esteve Sanxo qui s'ocupà de realitzar els treballs necessaris a l'orgue.⁴⁵³ La presència i elecció de Sanxo no fou casual, ja que uns anys abans, el 7 de maig de 1510, havia firmat unes capitulacions amb l'Abat de La Real per fer un orgue nou per a aquella església, la qual cosa el confirmava com un mestre capacitat per al treball que s'havia de realitzar.⁴⁵⁴ Finalment, el 14 d'octubre de 1517, el capítol acordà que els canonges obrers contractessin el mestre orguener, bé per jornals o per salari anual, a fi d'atendre la reparació i conservació de l'orgue de la catedral.⁴⁵⁵ Sembla que Esteve Sanxo s'ocupà de l'orgue fins l'any 1541, encara que en els dos últims anys del seu mestratge els llibres de la fàbrica no especifiquen el nom de l'orguener que es féu càrrec de

⁴⁴⁸ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-18, f. 313 r., citat i reproduït a ROSSELLÓ, Ramon i PARETS, Joan: *op. cit.*, vol. I, p. 151.

⁴⁴⁹ ARM. Protocols notarialis, sig. C-256, f. 27 v., citat per ROSSELLÓ, Ramon i PARETS, Joan: *op. cit.*, vol. I, p. 154.

⁴⁵⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1625, f. 18 r.

⁴⁵¹ ACM. Fàbrica, sig. 1766, ff. 62 r., 62 v., 63 v., 64 r., 71 r., 73 r. i 74 v.

⁴⁵² MULET, Antoni: “Els orgues”, dins *La Seu de Mallorca*. Palma: J.J. de Olañeta, 1995, p. 304.

⁴⁵³ ACM. Fàbrica, sig. 1770, f. 96 r., i sig. 1771, f. 92 v.

⁴⁵⁴ ARM. Protocols notarialis, sig. C-259, ff. 10 r.-11 r., citat per ROSSELLÓ, Ramon i PARETS, Joan: *op. cit.*, vol. I, p. 159-160.

⁴⁵⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1628, f. 27 r.

l'instrument.⁴⁵⁶ Tampoc sabem quina fou la raó per la qual Esteve Sanxo possiblement no continuà en l'encàrrec, ja que l'última dada que tenim de la seva activitat correspon a l'any 1541, quan el procurador reial li pagà tres lliures i setze sous per l'adob de l'orgue de la capella de santa Anna del palau de l'Almudaina.⁴⁵⁷

El lloc que deixà vacant Sanxo fou ocupat, a partir de 1541, per l'orguener català Gaspar Roig.⁴⁵⁸ El 7 de maig de 1536, se signà a Mallorca el contracte entre Gaspar Roig, orguener, oriünd de Blanes, domiciliat a la vila de Palamós, en el moment resident a l'illa "per causa de fer orgues", i el prevere i rector de la parroquial de sant Nicolau de Palma, mitjançant el qual es comprometia a construir un nou orgue en el termini de deu mesos i per dues-centes lliures.⁴⁵⁹ Dos anys després hi ha constància de la construcció d'un orgue nou a Porreres i el 1539 de l'orgue de l'església del convent de sant Francesc de Palma.⁴⁶⁰ Aquests foren els primers treballs de Gaspar Roig a Mallorca i, amb tota seguretat, fou per aquesta feina realitzada per la qual es féu càrrec dels adobs dels orgues catedralicis.

Entre els anys 1559 i 1562 es preparà el relleu generacional al capdavant del mestratge de l'orgue. Així ho indiquen les dades aportades pels sotsobrers, ja que durant aquests anys figuren com a cobradors de les quantitats estipulades el propi Gaspar Roig, el seu fill Joan Gaspar Roig i el seu gendre Cosme Gener, el qual ja havia col·laborat amb l'orguener uns anys abans.⁴⁶¹ A partir de 1563 ja només figura Joan Gaspar Roig com a mestre de l'orgue de la Seu, encarregat de tenir en condret l'instrument.⁴⁶² Segons els llibres de la fàbrica de la Seu, l'orguener i organista Joan Gaspar Roig rebé

⁴⁵⁶ ACM. Fàbrica, sig. 1792, f. 115 v., i sig. 1793, f. 117 v.

⁴⁵⁷ ARM. Reial Patrimoni, sig. RP-3.702, f. 69 v., citat per ROSSELLÓ, Ramon i PARETS, Joan: *op. cit.*, vol. I, p. 19.

⁴⁵⁸ Abans de la seva arribada a l'illa, Roig havia realitzat treballs a instruments de Catalunya i el Rosselló: treballs a l'orgue petit de Santa Maria del Mar (1513), orgue de santa Maria de Puigcerdà (1522), sant Mateu de Perpinyà (1524), Palau del Vidre a França (1524) i el de la col·legiata de santa Maria de Vilabertran, entre d'altres.

⁴⁵⁹ ARM. Protocols notariais, sig. C-311, f. 36 r., citat per ROSSELLÓ, Ramon: "Sant Feliu de Guixols-Mallorca (s. XIII-XVI)", dins *Sant Feliu de Guixols. Arxiu i museu d'Història de la ciutat*, núm. 20 (desembre, 1994), s. p.

⁴⁶⁰ MULET, Antoni: "Lista cronològica de mestres orgueners que han treballat a Mallorca fins 1935", dins *II Simpòsium sobre els Orgues Històrics de Mallorca* (Inca, 1995). Mallorca: Fundació ACA-Centre de Recerca i Documentació Històrico-Musical de Mallorca, 1996, p. 65.

⁴⁶¹ ACM. Fàbrica, sig. 1810, f. 71 r.; sig. 1812, ff. 79 v., 95 r. i 95 v., i sig. 1813, ff. 60 v., 61 r., 76 v., 86 r., 123 v. i 124 v.

⁴⁶² ACM. Fàbrica, sig. 1814, ff. 75 v. i 76 r.

les setze quarteres de forment o les setze lliures, a elecció i en compliment de l'acord pres pel capítol catedralici en data del 5 de febrer de 1558, fins l'any 1592.⁴⁶³

A la reunió capitular celebrada el 18 de novembre d'aquell mateix any el capítol reconegué que l'instrument es trobava en un estat llastimós, quasi en ruina, i davant la negativa de l'organer a condicionar-lo, els canonges decidiren contactar amb l'orguener Joanot d'Osona, de la vila de Muro, perquè es fes càrrec de les reparacions necessàries.⁴⁶⁴ Els treballs es realitzaren al llarg de 1593 i amb l'orgue reparat no fou necessària la intervenció de cap altre mestre orguener fins l'any 1600. Aquell any, l'orguener català Pau Estada, inicià els treballs de construcció de dos orgues per a la Seu, l'orgue major i l'orgue petit, els quals s'allargaren diversos anys a causa de les divergències entre l'orguener i el capítol catedralici.⁴⁶⁵ L'any 1609, una comissió nomenada pel capítol fou l'encarregada d'examinar el treball de l'orguener català. Estava formada pel beneficiat organista de la catedral Miquel Pasqual, el prevere Nadal Rexach, l'honor Agustí Domenge i el fuster i orguener alcedienc Guillem Barrera.⁴⁶⁶ El dictament de la comissió fou desfavorable i aleshores el capítol decidí seguir causa judicial contra l'orguener, que l'any següent passà al Tribunal Superior de l'Arquebisbe de València, diòcesi de la qual depenia la mallorquina, per no complir amb els pactes estipulats.⁴⁶⁷

Jo dit Pau Stada me oblig a hauer de fer de nou tot lorga dela present Iglesia de la Seu Catedral de Mallorca tant lorga major com la cadireta manxes y tot lo necessari dell exceptat la chara ço es la part de fora enuers de la Iglesia del dit orga major lo quel se ha de tocar del modo que sta ab los registres debax scrits:

Primo lo flautat maior posarlo en la llargaria de 26 palms seruint los canons de la chara.

Mes altre flautat de largaria de tretze palms y stara unit y ajuntat ab lo flautat major.

Mes altre flautat de largaria y entonasio de tretze palms y anira sol.

Mes altra flautat de la mateixa largaria y sera de fusta.

Mes una dotzena de flautat major.

Mes una quizenana larga.

Mes una quinzenana grossa anomenada nasarda.

Mes una desinovenana grossa tambe nasarda.

Mes una desinovenana y vintidozenas que seran dos canons per punt.

⁴⁶³ ACM. Fàbrica, sigs. 1814 a 1841.

⁴⁶⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1634, f. 36 v.

⁴⁶⁵ ACM. Fàbrica, sigs. 1848 a 1857.

⁴⁶⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1635, f. 224 r.

⁴⁶⁷ ACM. Fàbrica, sigs. 1558 a 1860.

Mes dues vintydozenas fins a mig joch y de mig joch tindra tres canons per punt.

Mes una registre anomenat simbalet de tres canons per punt.

Mes un registre anomenat alemanya de quatre canons per punt.

Mes se tenen de fer set canons grans de fusta unison dels canons majors de la cara.

Mes se tenen de fer dos salmers per lorga major de laragaria de 12 palms yde la amplaria que seran menester perque los dits registres hi stiguen ben accomodats conforme requerexen.

Mes se tenen de fer cinch manxes a la moderna ab los alarons de fusta y cuberts de aludes com se usen y ben encaxades que les rates y pols noy puguen danyas hi tindran de larch dotze palms y de amplaria quatre palms y mig.

Mes se te de fer un joch de tecles que ni haura 42 ab los bemolls per lorga major.

Mes se tenen de fer dos salmers per les contrabaxes majors tindra tot lorga major vint canons per punt.

Item som de pare que los registres de la cadireta seran lo següents:

Primo lo flautat de la chara de largaria y entonacio de sis palms

Item altre flautat y sera de fusta octava mes baix del de la cara y tindra 13 palms.

Item una octaua del flautat de la chara.

Item una dotzena grossa nasarda.

Item una quinzena larga.

Item una desisetena nomenada cimbalet.

Item una desinoveny y vintydozena que seran dos canons per punt quiscuna.

Item una quinzena nasarda per fer los flebiolets.

Item tindra loch de la cadireta 42 tecles ab los bemolls y ferse ha tambe nou.

Mes se han de fer temblants y quatre russinyolets.⁴⁶⁸

De l'orgue com a instrument no es tornà a parlar a les actes i als llibres de fàbrica fins l'any 1620, en què l'organista i orguener Jeroni Roig, fill de Joan Gaspar, adreçà un canó. Jeroni havia estat nomenat beneficiat organista de la catedral després de la mort de Joanot Socies, el 1598, i havia demanat llicència per traslladar-se a Navarra i País Basc, on construï alguns orgues.⁴⁶⁹ Després retornà a Mallorca i es féu càrrec de sonar i adobar l'instrument catedralici. A la darrera de la dècada dels anys vint, el capítol decidí tornar a adobar l'orgue major i per això, el 18 d'agost de 1628 ordenà la firma del contracte amb el propi Jeroni Roig. Pel que es pot inferir de les actes de les

⁴⁶⁸ ACM. Quaderns i papers solts, sig. 16059, doc. núm. 1

⁴⁶⁹ Segons Mulet, Jeroni Roig construï un orgue nou a Lumbier (Navarra), l'any 1606, reparà els orgues de Tolosa (Guipuzcoa) i Ujué (Navarra), en 1607 i 1608, respectivament, construï els orgues nous a Larraga (Navarra) i Irún, en 1613, i treballà en els orgues de la catedral de Sigüenza (Guadalajara), entre els anys 1613 i 1614 (MULET, Antoni: "Llista cronològica..." pp. 65-66).

reunions capitulars, l'orgue degué estar enllestit l'any 1630. Roig, orguener i organista, s'ocupà de l'orgue fins a la seva mort.

A la primeria del mes de febrer de 1653, el capítol, nomenà com a substitut de Jeroni Roig el prevere Josep Jaume, el qual adobà les manxes i el secret de l'orgue l'any 1655.⁴⁷⁰

Pocs anys més tard, el 1661, el sotsobrer de la Seu anotà al llibre comptable corresponent el següent:

Nota com lo molt Ilustre Capítol als 10 de maig 1661 me ordena que gastas en adobs del orga de pit y regalias y altres flautats necessaris lo que me apareixeria aço es que no excedis per ara de xexante, o setante lliures, y axi fiu concert ab lo Rt. P. fr. Pisa de St. Domingo en companyia del Rt. Juseph Jauma nostron Organista que lo adobas de modo que estigues y fos conexedor que lo auia adobat y que ly doneria sinquante lliures, y encara que deit Pare non uolia sino xexante lo dit Rd. Juseph Jauma diguem que siu feia per les 50 L. que tindriem barato lo que es concerta dit dia.

La malaltia de fra Vicenç Pizà retrassà la realització de la feina encomanda que estigué enllestida pel mes de desembre d'aquell mateix any. Segons l'albarà, els treballs consistiren en acomodar les regalies i el flautat de l'orgue de pit, en el qual ajustà de canons seus dos registres, els quals foren una octava i una quinzena.⁴⁷¹

A la dareria del mes de juny de 1665 el mateix orguener remeté un paper al capítol mitjançant el qual assabentà els canonges del mal estat en el qual es trobava l'instrument. Una vegada llegit el document, el capítol acordà que els canonges protectors de la fàbrica manessin examinar l'orgue i una vegada feta relació donessin l'ordre al pare Pizà d'adobar-lo, concertant del preu dels adobs necessaris.⁴⁷²

Jo debaix firmat Fr. Vicens Piza del Orde de Predicadors confes hauer concertat de adobar lo orga de la Iglesia Cathedral ab los Illustres y Molt Reverents Señors Doctors Pere Amangual y Doctor Michel Antich preveres canonges y Protectors de dita Cathedral per preu de sincentes sinquanta lliures dich 550 lliures moneda de Mallorca les quals me hajan de entregar el dia del entrego del orga sempre y quant estiga templat y afinat conforme lo art demane offerintme a los pactes següents:

⁴⁷⁰ ACM. Fàbrica, sig. 1889, f. 21 r.

⁴⁷¹ ACM. Fàbrica, sig. 1892, f. 27 v.

⁴⁷² ACM. Actes capitulars, sig. 1639, f. 137 v.

Primo me offeresch a limpiar tres orgas ó es orga major de pit y Cadireta, tornarlos assentar y fer tota la cañoteria que falta en ells, temprarlos y afinarlos conforme lo art demana.

2o. Me obligo jo dit Piza a concertar tres jochs de teclats un per cada orga, ab dos jochs de molinets ab tots los moviments necessaris.

3o. Me obligo a fer los moviments dels contrabaxos y ajustarlos a la entonacio del orga.

4o. He de fer sinch manxes noves de costelles de set plechs cada una, seruintme de los lleñams quem podre servir com son sols y cubertas ab tots los moviments de ferros y lleuas, estañant los conductos y secrets per ahont passa el vent, las maxes cubertas de aludas per totes les costelles las quals manxes han de tenir nou palms y mitx de largaria y sinch y un quart de ample.

5o. He de fer los moviments dels Registres y me offeresch a pagar de dit preu mestrals, lleñams, claus, feros, aygua cuyta, pells per las manxes y qualsevol altre cosa que sia necessari per adobar dit orga sens que dits señors Canonges Protectors hajen de tenir cuydado de cosa alguna per dita feyna sino que tot corre a compte meu de tot lo gasto ques pot ocasionar. Tot lo qual mo offeresch observar inviolablement fins u tant estiga perfecta la obraa gust de dits SS. Y per sr axi la veritat ho firme de ma mia propria als 26 Juliol de 1665.⁴⁷³

Probablement degut a la precària situació econòmica de la Seu en aquesta època, els treballs avançaren molt a poc a poc,⁴⁷⁴ fins al punt que el mestre orguener morí sense poder acabar la seva obra. Segons consta al llibre d'enterraments del convent de sant Domingo, fra Vicenç Pizà morí a les set hores del matí del 18 de setembre de de 1677.⁴⁷⁵

En la reunió celebrada el 20 d'octubre d'aquell mateix any, el capítol encomanà al canonge Font que concertés amb el mestre orguener Miquel Caymari, el qual havia col·laborat anteriorment amb fra Pizà en la realització dels orgues d'Artà (1655) i Binissalem (1658), l'acabament de la cadireta, que encara no tenia tots els canons que havia de tenir segons els pactes signats per Pizà, “y que lo orga major y lo orga de pit estigan tots ben templats conforme lo art demane”.⁴⁷⁶

Mentre Pizà realitzava els treballs a l'orgue major, a la darrerria del mes de maig de 1676, una devota persona s'oferí a costejar la reedificació de l'orgue del cor “para que ab major solemnitat sia alebat Deu nostre Señor en esta Santa Iglesia”. Els canonges

⁴⁷³ ACM. Quaderns i papers solts, sig. 16059, docs. núms. 2 i 3.

⁴⁷⁴ Als llibres de la fàbrica i als llibres d'actes capitulars corresponents a aquests anys només consta el pagament de les quantitats següents: 50 lliures el 1666, 25 lliures el 1669 i 40 lliures el 1676.

⁴⁷⁵ ADM, sig. I/129-D/9, f. 43.

⁴⁷⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1640, f. 86 r.

no dubtaren a autoritzar el devot a complir el seu desig.⁴⁷⁷ Com que es tractava d'una iniciativa privada, ni als llibres comptables ni a les actes capitulars hi ha cap rastre de la reforma de l'orgue petit. Ès gràcies a la inscripció de la mort de l'orguener que sabem que ell fou l'encarregat de construir-lo.

L'obra inacabada de Pizà aguantà uns anys. El 26 de gener de 1685, el capítol catedralici encomanà als canonges obrers que “quanto antes se pos ma en adobar lo orga major” i que l'encarregat de realitzar els treballs fos el pare fra Pere Genovard del convent de sant Francesc. Tan sols un mes després, el pare Genovard ja havia templat i concertat l'instrument: havia espolsat i templat tots els canons dels tres orgues, el major, el de pit i la cadireta. Així, en la reunió capitular celebrada el 27 de febrer, el capítol acordà pagar-li vint-i-cinc rals de vuit i donar-li la caritat de cent misses de l'obra pia de de la senyora Valentina, malgrat que el religiós no demanava cap estipendi pels treballs realitzats. Endemés, també acordà que els canonges obrers comentessin al religiós la conveniència d'acabar de perfeccionar l'orgue respecte als canons contrabaixos i fer els canons que faltaven perquè estigués perfecta la música dels tres orgues. L'endemà, el canonge Truyols, un dels obrers, comunicà al capítol el compromís del pare Genovard de realitzar els treballs necessaris una vegada passada la quaresma, període en el qual s'absentà de la ciutat. Finalment, el capítol pagà trenta rals de vuit al religiós pels adobs i tres lliures al manxador pels treballs extraordinaris que havia realitzat en temps de l'adob.⁴⁷⁸

Poc anys més tard, en el mes d'agost 1695, el capítol comissionà el canonge Francesc Togores perquè sota la seva direcció s'adobés novament l'orgue catedralici.⁴⁷⁹ Idèntica resolució es féu el 28 de gener de 1707, però, aquesta vegada s'havien de reparar els dos orgues, el gran i el del cor, sota la direcció dels canonges obrers.⁴⁸⁰ Suposem que els adobs que es realitzaren no foren importants.

El 13 de juliol de 1708, el capítol comissionà els canonges obrers perquè fessin reparar els orgues majors sota la seva direcció, ara bé, s'especificà que els dos orgues havien de tocar a un temps així com era el costum en altre temps i “tocar simul los dos en algunas ocasiones”. No sabem si aquella reparació es dugué a terme immediatament.

⁴⁷⁷ *Ibíd.*, f. 44 v.

⁴⁷⁸ *Ibíd.*, ff. 359 v., 361 r. i 361 v.

⁴⁷⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1642, ff. 33 v. i 34 v., actes del 3 i 26 d'agost de 1695.

⁴⁸⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1643, f. 68 r.

Suposem que no ja que a la primeria del mes de setembre el canonge Flor féu relació de l'estat dels orgues majors, els quals s'havien de reparar necessàriament. Els encarregats de realitzar els adobs foren els germans Caymari, els quals finalitzaren el seu treball a mitjan mes de novembre. En la reunió del 23 d'aquell mes, el canonge Togores major comunicà que els mestres orgueners havien finalitzat la seva feina i que per aquell motiu s'havia de prendre resolució sobre la quantitat de diners que se'ls havia de donar. El capítol resolgué que els preveres Joan Martí, possessor del benefici de l'orgue de la catedral i mestre de capella, i Joan Simonet, organista de la capella de música, examinessin amb presència dels canonges obrers el treball realitzat i que aquest últims determinessin la quantitat que s'havia de pagar. Finalment es pagaren cent rals de vuit.⁴⁸¹

El 21 d'abril de 1730 el secretari recordà al capítol que en dies passats Agustí Navarro, orguener, havia presentat una petició en la qual deia que havia reconegut els orgues, major i menor, i havia vist que els faltaven algunes veus. Per això, esperava l'orguener que el capítol manés que a l'orgue major se li agreguessin els registres moderns de clarins de campanya, baixons i trompetes reials. Després de discutir l'assumpte, els canonges acordaren que en aquell moment no hi havia cap possibilitat de realitzar aquells treballs.⁴⁸²

A la darrerria d'aquell mateix any de 1730 prengué possessió del benefici de l'orgue de la catedral el reverend Macià Jaume Fenollar, prevere, per òbit del mestre de capella Joan Martí. Dos any més tard, a mitjan mes de desembre de 1732, l'organista presentà una sol·licitud al capítol, en la qual exposava que el orgues, tant major com menor, es trobaven descomposts, "de tal manera que no se pueden tañer por la disonancia que hacen a los ohidos" i demanava que es reparessin. La petició fou enviada al canonge Villalonga perquè esbrinés quin podria ser el preu de la mencionada reparació i després poder prendre una decisió sobre de quina forma es podria satisfer l'import. En aquella mateixa reunió, els canonges acordaren, a fi de poder dur a terme la reparació, intentar cobrar les quantitats que devia a l'obra de la Seu l'heretat de Morell.⁴⁸³

⁴⁸¹ *Ibíd.*, ff. 113 v., 118 r. i 123 r., actes del 13 de juliol, 5 de setembre i 23 i 28 de novembre de 1708.

⁴⁸² ACM. Actes capitulars, sig. 1646, ff. 67 v.-68 r.

⁴⁸³ ACM. Actes capitulars, sig. 1647, ff. 483 v.-484 r., acta del 17 de desembre de 1732.

El 14 de gener de 1733, Villalonga informà que havia fet reconeixer els orgues pel mateix pèrit que havia fet els orgues de la parròquia de santa Eulàlia i que havia trobat que estaven amb molt mala disposició i que feta la diligència per saber amb aquell la despesa que s'oferia per compondre els dos orgues, li havia respost que donant-li dues-centes lliures els posaria en condicions, només limpiant-los, sense l'obligació d'agregar cap altre registre.⁴⁸⁴ Com encara no s'havien pogut cobrar les quantitats que es devien a l'obra de la mencionada heretat, les reparacions, tan necessàries no es dugueren a terme. Les peticions presentades per Macià Jaume es repetiren en els mesos d'abril i setembre d'aquell mateix any. En aquesta última l'organista arribà a dir que els orgues “es troban molt destruits de conformitat que los mes dels registres dels mateixos son inhabils per tocar, y que facilmente se pot seguir una total ruina de dits orgas”. Finalment, en la reunió del 23 d'octubre es tornà a tenir present l'assumpte de les reparacions dels orgues i els canonges, tal vegada veient que el cobrament de les quantitats que havia decidit destinar als orgues era molt complicat, decidiren que els canonges obrers informessin de l'estat en el qual es trobaven els productes de l'obra de la catedral i una vegada feta la relació s'acordaria el més convenient.⁴⁸⁵

El 15 de gener de 1734, el capítol tingué present un paper format per Lluís Navarro, orguener, en el qual quedaven descrits diferents pactes que demanava es tinguessin presents per a executar el conveni de la composició dels orgues. Després de llegir-lo, els canonges acordaren que es fessin veure a un religiós franciscà i a altres orgueners a fi d'esbrinar l'estat en el qual es trobaven els orgues, especialment el menor, i digués que es necessitava per compondre'ls, i una vegada feta la gestió, s'encomanés al mencionat religiós o a qualsevol altre pèrit en espolsar i templar aquells orgues menors. Quant als orgues majors ja es resoldria el que s'havia d'executar.⁴⁸⁶ L'economia disponible impossibilitava la reparació dels orgues, per això, a mitjan mes de maig el capítol encarregà el cobrament de diverses partides que es devien a l'obra de la Seu a fi de destinar-les a la composició dels orgues i a la reparació d'alguns danys a l'edifici. Dos mesos més tard, el canonge Carrió, obrer, informà el capítol de les gestions realitzades. El canonge havia fet mirar i reconèixer els orgues petits a l'organista Macià Jaume i a un religiós de l'ordre de sant Francesc, separatament, i els

⁴⁸⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1648, f. 4 v.

⁴⁸⁵ *Ibidem*, ff. 35 v., 110 v. i 125 r., actes del 22 d'abril, 25 de setembre i 23 d'octubre de 1733.

⁴⁸⁶ *Ibidem*, ff. 185 v.-186 r.

dos havien coincidit en assenyalar que els adobs necessaris d'aquell orgue costarien al voltant de quinze lliures, la mateixa quantitat que havia dit el mestre orguener que s'havia d'encarregar de l'adob. Aleshores s'informà sobre les partides disponibles i li havien dit que aquella quantitat es trobava disponible, per això havia ajustat i acordat el preu amb el mestre que havia de dur a terme els treballs. Els treballs, realitzats per Jaume i Daimà Caymari, estigueren enllestits a la primeria del mes d'agost d'aquell mateix any.⁴⁸⁷

Una vegada reparat l'orgue petit, tocava el torn a l'orgue major. El 13 d'agost de 1734, el canonge obrer Carrió, informà el capítol que, amb el canonge Salas, també obrer, havia fet reconèixer l'orgue major a dos religiosos organistes, un del Reial Convent de Sant Domingo, fra Vicens Amengual, i l'altre de sant Francesc, fra Bernardí Ferrers, els quals havien fet nota del que faltava per a la total composició i reparació. Segons els propis religiosos, la reparació podria ascendir a unes cent trenta lliures. Aleshores, el capítol acordà que es compongués l'orgue major del mode i forma que diguessin els mencionats canonges obrers.⁴⁸⁸ Una vegada resolt l'assumpte en el capítol, els dos canonges començaren les gestions per a dur a terme la reparació: contactaren amb els fusters Jaume i Damià Caymari, els mateixos que havien realitzat els treballs en l'orgue menor, i pactaren pel preu de cent lliures realitzar els treballs descrits a la nota feta pels dos religiosos. Una vegada informat el capítol, els canonges aprovaren les gestions i acordaren que una vegada realitzats els treballs fossin revisats per entesos en la matèria per veure si la feina havia estat ben feta.⁴⁸⁹

Amb el beneplàcit del capítol, els dos canonges obrers formalitzaren davant el notari Valentí Terrers el contracte, el qual deia el següent:

*Die IIII Mensis Septembris Anno
A natte. Dni. MDCCXXXIII*

En nom de Nostre Señor Deu Jesuchrist etc. Sia a tots notori y cosa manifesta, com Nosaltres Don Nicolau Salas y Berga y Antoni Carrio Preveres y Canonges obrers de la Sta. Iгла. Cathedral del present Regne de Mallorca, usant de la facultat a Nosaltres atribuïda mediant Determinació Capitular celebrada per lo Molt Illtre. Capítol de la matexa Sta. Iгла. Als 2 de Agost proximpassat havem acordat ab vosaltres los honors Jaume Caymari, y Damiá Caymari fusters de la Ciutat de Palma la composicio, y

⁴⁸⁷ Ibídem, ff. 253 v.-254 r., 278 r.-278v. I 293 r., actes del 14 de maig, 28 de juliol i 11 d'agost de 1734.

⁴⁸⁸ Ibídem, f. 288 v.

⁴⁸⁹ Ibídem, ff. 303 v.-304 r., acta del 27 d'agost de 1734.

arreglament dels Orgas majors de la expressada Sta. Iгла . en los quals, segons resulta de la nota feta per los Organistas dels Rs. Convents de St. Domingo y de St. Francesch falten al dit Orga major de 40 a 45 canons = Mes al Orga de pit falten de sis fins en nou canons = Mes a la cadireta falten onze canons, dos casetas de las peñas majors = En el secret major falten algunas Bossetas = El el secret de la cadireta falten algunas molletas = los canons tots son de estatura menor pell etc. La qual minuta fonch manifestada al Molt Illtre. Capítol en el qual se celebrá als 13 dels citats per mi dit Canonge Carrio y en vista de ella fonch resolt que se componguessen los dits Orgas majors de dita Sta. Iгла. Del modo i forma que apareixeria a Nosaltres dits canonges Don Nicolau Salas, y Antoni Carrio Obrers, y en la precalendada Determinació Capitular de 27 de Agost, appar que havent jo dit Canonge Carrrio fet present a Su Señoria, que en execucio de la potestat antecedentment a Nosaltres atribuïda haviam convingut ab vosaltres Mestres Jaume Caymari y Damia Caymari fuster la composicio y arreglament dels mencionats Orgas majors, en los quals no solament quedarian obligats a posar a aquells los canons y demes requisits mencionats en la preinserta nota, si tambe tots los adarents de que necessitara per quedar totalment y perfectament composts aquells y corrents, y ben arreglats tots los Registres que actualment se ttroben en los matexos Orgas majors, subministrant a costes vostras propias los metalls, madera, pells y demes que será menester per el perfec arreglameent dels dits Orgas, sens que haguessem Nosaltres dist Canonges Obrers de contribuir a vosaltres en cosa alguna, sino solament en cent lliuras moneda de Mallorca a Vosaltres pagadoras del producte de la obre pia de dita Sta. Iгла. Ab la forma, y plasos que nos seria ben vistos per los treballs que pretarien en dita composicio. Y axi Nosaltres los sobredits D. Nicolau Salas y Antoni Carrio Pres. Y Canonges Obrers, de grat etc. Ab lo present publich Instrument etc. Permetem y en lo nom expressat usant de la potestat a Nosaltres atribuïda en la precalendada Determinació Capitular y en altre celebrada als 3 dels corrents pagar a vosaltres dits Mestres Jaume Caymari y Damià Caymari fusters presents etc. Las refferidas 100 L. De dita moneda que son las matexas que havem acordat com se ha dit pagarvos per las causas y rahons de sobre individuadas, ab asso empero que desde luego degueu possar ma en la obra, y composicio dels insinuats Orgas majors, y proseguirla sens intervenció alguna fins a quedar perfectament concluhida y visurada desspres per medi de peritos elegidors per Nosaltres dits Canonges obrers, lo qual prometem cumplir y observar sots obligació dels bens, y productes de la expressada Fabrica de dita Sta. Cathedral etc. Y Nosaltres los de sobre nomenats Jaume Caymari y Demia Caymari fusters approbant en primer lloch tot lo de sobre especificat a primo ad ultimum nos obligam a possar dits Orgas majors ab tota perfecció, y ben arreglats, de forma que consentim, el que despres sian visurats aquells per experts elegidors per VS. Y admetre per remuneració del nostre treball, y per el valor dels canons, y demes requisits que deurem en força de lo acordat subministrar y posar en dits Orgas las insinuadas 100 L. de dita moneda en la forma ya expressada sicque promittimus habere rattum etc. Sub

*obligatione bonorum etc; et large fiat etc; Actam in pnti. Majm. Civitatte etc.*⁴⁹⁰

Els treballs de condicionament de l'instrument finalitzaren en el mes de desembre d'aquell mateix any. Com havia estat acordat, els canonges obrers feren revisar la feina als dos organistes religiosos i a Macià Jaume, organista de la catedral, els quals expressaren que els treballs havien estat satisfactoris i que els orgues estaven en condicions de sonar. Aleshores, el capítol acordà pagar les cent lliures pactades als dos fusters Caymari.⁴⁹¹

Amb aquells treballs l'orgue major no necessità altres adobs importants durant vint anys. A la darrerria del mes de juny de 1755, l'organista Jaume, presentà una petició al capítol catedralici en la qual exposava que l'orgue major es trobava molt descompost, a causa de faltar-li alguns registres i trobar-se els canons plens de pols, per la qual cosa es trobava quasi inhàbil per a sonar. Per aquesta raó demanava que es donessin les providències ben vistes per a compondre l'instrument. Els canonges acordaren comissionar el canonge Ballester perquè fes registrar l'orgue i així poder saber quines eren les reparacions necessàries. Pocs dies després, el 9 de juliol, Ballester comunicà al capítol que havia fet registrar els dos orgues, el major i el petit, per medi del mestre orguener Pere Josep Bosch, "home molt entes en esta fabrica", i informà que per tenir els dos orgues completament condicionats es necessitaria fer una inversió de cent setanta-nou lliures i catorze sous, segons el compte que havia presentat l'orguener. Una vegada tractat l'assumpte, se suscità que a la catedral hi havia altres obres més importants i precises que condicionar l'orgue, ja que l'obra de l'edifici podria amenaçar alguna ruina. Tenint en compte aquelles circumstàncies, el capítol acordà que els canonges obrers fessin relació de les obres més urgents i amb això es prendria alguna resolució. Tan sols dos dies més tard, els canonges protectors de la fàbrica feren relació de les obres precises i que la fàbrica no tenia fons per a poder realitzar-les.⁴⁹² Queda clar, doncs, que la prioritat del capítol era assegurar l'obra de l'edifici abans que reparar, condicionar i actualitzar l'orgue.

⁴⁹⁰ ARM. Protocols notariais, sig. T-597, ff. 35 r.-36 r.

⁴⁹¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1648, ff. 349 v. i 352 r., actes del 17 i 24 de desembre de 1734.

⁴⁹² ACM. Actes capitulars, sig. 1654, ff. 281 v., 284 v.-285 v., actes del 27 de juny i 9 i 11 de juliol de 1755.

Set anys després d'aquell intent, Macià Jaume tornà a reproduir la petició que havia presentat en la dècada dels cinquanta. A la darrera del mes de juliol de 1762, el canonge Dezcallar major, un dels protectors de la fàbrica, als quals havia estat enviada la petició presentada per l'organista, en la qual s'informava que era necessari el condicionament del orgues major i menor, explicà que el fuster Jordi Bosch havia fabricat un nou orgue petit molt bo, segons l'organista Jaume, el qual volia vendre o canviar-lo amb l'orgue menor de la catedral amb la competent compensació. Una vegada escoltada la relació del canonge, el capítol acordà que els canonges protectors de la fàbrica esbrinessin quins eren els adobs necessaris per a compondre un i altre orgue i, així mateix, quines eren les compensacions que volia el mencionat Bosch per canviar l'orguet nou per l'orgue menor de la catedral, i una vegada feta relació de tot es prendria un acord. El 16 d'agost, el canonge Dezcallar tornà a fer relació dels adobs necessaris en els dos orgues, però, el capítol suposem que no quedà satisfet de l'explicació, ja que en aquella mateixa sessió acordà que es tornessin a revisar els orgues per experts en la matèria i que es tornés a fer relació. Poques setmanes més tard, el 10 de setembre, el mateix canonge exposà que havia parlat amb un subjecte, el qual, donant-li tres-centes lliures per mà d'obra i bestretes, s'oferia a compondre l'orgue petit, agregant-li dues tecles, que necessitava. En aquella mateixa reunió, el canonge Ferrer de Sant Jordi major també exposà que hi havia un altre subjecte que donant-li quatre-centes lliures per mans i bestretes se obligaria a compondre a satisfacció d'organistes i experts els dos orgues, major i menor. Després d'escoltar les dues propostes, el capítol resolgué que el canonge Ferrer de Sant Jordi practiqués la diligència de dir a aquell subjecte que posés el tracte per escrit i una vegada realitzat prendria una decisió.⁴⁹³ Sembla que el subjecte al qual es referia el canonge Ferrer de Sant Jordi no fou capaç de posar per escrit les condicions perquè no hem trobat cap acord relatiu als orgues en els acords capitulars posteriors.

En aquella situació, en el mes de juliol de 1764, l'organista Macià Jaume es tornà a queixar de l'estat en el qual es trobaven els dos orgues, “en atenció de no ser dable usar de ells per les funcions de chor, y servici de esta dita Iglesia”. En aquesta ocasió, el capítol, sembla que conscient de la inutilitat dels dos instruments acordà que

⁴⁹³ ACM. Actes capitulars, sig. 1656, ff. 237 v., 238 r., 246 r, 246 v. i 252 r., actes del 23 i 28 de juliol, 13 i 16 d'agost i 10 de setembre de 1762.

s'adobessin i componguessin els dos orgues i que l'import de les reparacions es pagués dels productes de la fàbrica, d'on s'acostumaven pagar semblants despeses.⁴⁹⁴

En el mes de juny de 1771 el capítol tornà a acordar que es componguessin els orgues major i menor sota la direcció dels canonges obrers Miquel Barceló i Joan Baptista Ferrer de Sant Jordi, els quals havien estat comissionats.⁴⁹⁵ No sabem amb seguretat per quina raó, els dos canonges no dugueren a terme aquell acord de manera immediata, però, suposem que el principal impediment fou, una vegada més, l'escassetat de recursos econòmics, la qual cosa impossibilitava el pagament de despeses elevades en adobs de l'instrument. Així les coses, el 25 d'octubre d'aquell any, els canonges acordaren que inicialment i amb la brevetat més possible es compongués l'orgue menor i es tornà a comissionar els dos canonges obrers anteriorment mencionats. En compliment de la comissió, els dos canonges havien fet registrar els dos instruments al mestre orguener Pere Josep Bosch, el qual havia expressat no poder fer les reparacions i condicionaments necessaris en l'orgue menor per menys de cinc-cents lliures i de mil cent en l'orgue major. En 13 de novembre, una vegada escoltat l'informe, el capítol acordà que els obrers passessin diputació al bisbe a fi de donar-li tota la informació sobre l'assumpte i que formalitzessin la corresponent escriptura d'ajust amb l'orguener.⁴⁹⁶ La intenció del capítol era implicar en el pagament de les despeses el nou bisbe, Juan Díaz de la Guerra, acabat d'arribar en el mes de setembre,⁴⁹⁷ el qual contestà que com a canonge que era contribuiria en l'obra, però, que com a bisbe no volia contribuir. Amb aquella resposta, el capítol confirmà l'acord pres en la sessió del 13 de novembre.⁴⁹⁸

Finalment, el contracte entre Pere Josep Bosch, orguener, i els dos canonges obrers comissionats es formalitzà el 10 de març de 1772 i deia el següent:

Nosaltres los infrascrits D. Miquel Barceló, y D. Joan Ferrer de St. Jordi Pres. y Canonges de la Sta. Iglesia Cathedral de Mallorca, y en lo any present y infrascrit Protectors de la Fabrica de dita Igla. atenent a que los dos Orgas de dita Iglesia, ço es lo orga del chor, y lo altre Orga Major necesitan de remendarse, y fer ajustar a aquells diferents coses a fi de que sonen ab la diguda consonància, y esplendor, per cuya causa havem

⁴⁹⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1657, ff. 176 r-176 v., actes del 13, 25 i 26 de juliol de 1764.

⁴⁹⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1659, f. 272 r., acta del 19 i 21 de juny de 1771.

⁴⁹⁶ *Ibidem*, ff. 311 v. i 315 v.-316 r.

⁴⁹⁷ MATEU, Gabriel: *Obispos de Mallorca*. Mallorca: Ediciones Cort, 1985, p. 449.

⁴⁹⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1659, f. 316 v., acta del 21 de novembre de 1771.

tractat, y convingut ab vos infracrit Pere Joseph Bosch, que remendarieu aquells, y ferieu en ells lo que per dit fi era necessari a vostra matexa consideració, que es la seguent:

Primo en lo dit Orga del Chor per ser de teclat menor, y haver de ser de teclat major fereu nou lo teclat, y secret añadint mes tecles.

Mes al ple de dit Orga ajustareu fins a dotze veus per tecla de ma dreta y deu de la esquerra, per quant al present no hey ha sinó set veus per tecla.

Mes fareu nova una corneta a sinch veus de ma dreta, y a tres veus de ma esquerra, y las tres manxas de dit orga las posareu com a noves, de forma que si la lleña no pot servir la deureu fer bona, y tot lo demás nou.

Y per lo treball y bestretes per vos fehedoras en dita operació, y fabrica prometem, y nos obligam en dit nom donarvos y pagarvos sinchcentes y sinquante lliures son_____550 L.

Y en quant a lo orga Major lo deureu compondrer ab lo modo, y forma que al present esta, però si falta algun canó, lo deureu fer nou, y lo mateix de la Tolosana.

Y respecte del segon orga situat baix del dit Major, deureu fer en ell nou lo secret, y en el pla deureu ajustar a vint y quatre veus a la ma dreta, y vint a la esquerra, mes deureu fer una corneta nova a deu veus per tecla de ma dreta, y quatre veus per tecla de ma esquerra.

Mes deureu posar planxillas de lleutó noves en las regalies ques troban en lo dit orga.

Mes deureu fer nous los tres teclats, y axi mateix deureu posar las sis manxas que en dit orga se troban com a noves de forma , que si la lleña no pot servir, la deureu fer bona, y tot lo demes nou.

Mes en la cadireta deureu fer tots los canons nous, per no trobarse en ella algun. Advertint, que en tots los canons, que per dits orgas deureu fer nous no se podrà posar sinó vint lliures de lliga per cada quintar.

Y per los treballs, y bestretes per vos fehedoras en la renovació de dits orgas major, y menor, y cadireta prometem y nos obligam en dit nom donarvos y pagarvos mil y cent lliures son_____1100 L.

I yo lo dit insfracrit Pere Josep Bosch accepto las referides obligacions de fer y prestar tot lo sobre dit per renovació y operació fahedoras en dits orgas ab lo modo, y forma de sobre expressats, y axi mateix la sobre dita gratificació de mos treballs y bestretes per mi fahedoras regulada en dites mil sis centas siquante lliures compostes de las dos partides de sobre expressades. Advertint que lo Molt Illustre Capitol se reserva la facultat de examinar per alguns Peritos per ell elegidors, la dita renovació, y operació, a fi de veurer si se haurà fet conforme a lo antecedentment expressat, y en la diguda forma. Palma y Mars 10 de 1772.

*D. Miquel Barcelo canonge
En dit nom*

*D. Joan Ferrer de St. Jordi
Canonge en dit nom
Pere Joseph Bosch.⁴⁹⁹*

⁴⁹⁹ ACM. Quaderns i papers solts, sig. 16059, doc. núm. 4

Els treballs començaren d'immediat. Amb les directrius donades i el nivell d'especialització dels treballs que s'havien de realitzar en els instruments, era clar que els canonges obrers només es podien encarregar de pagar les corresponents despeses. Els canonges necessitaven algun expert que controlés els treballs realitzats. Per això, en la reunió celebrada el 26 de juny de 1772, el canonge Pasqual Dezcallar, un dels protectors de la fàbrica, exposà al capítol la conveniència que l'organista Macià Jaume –a l'acta apareix escrit Macià Fonollar, el seu nom i segon cognom–, “de los mas peritos que hay en esta Isla”, anés de quan en quan a casa de l'orguener per a veure la manufactura i materials que utilitzava en la composició dels dos orgues. L'organista acceptà l'encàrrec i per a poder controlar millor la feina de l'orguener, el capítol li proporcionà una còpia del contracte.⁵⁰⁰

A la darrerria del mes de gener de 1773 ja havien finalitzat els treballs en l'orgue menor i en conseqüència el capítol comissionà els canonges obrers a fi que Macià Jaume i Joan Fullana, preveres, i Guillem Ferrer, músics de la catedral registressin el mencionat orgue per a veure si Bosch havia complit amb les obligacions previngudes en l'escriptura.⁵⁰¹ Aquests eren els tres organistes que hi havia actius a la catedral en aquell moment: Macià Jaume, com a beneficiat organista de la catedral, Joan Fullana acabava d'incorporar-se a la capella de música catedralícia provinent de l'extingida capella de música de santa Aina, unida a la de la catedral en 1772, i Guillem Ferrer, era músic de la capella catedralícia i organista interí de la parroquial de santa Eulàlia. Suposem que els treballs foren satisfactoris ja que no hem trobat cap al·legació feta pels organistes.

Tres anys més tard, a la darrerria del mes de setembre de 1776 ja estaven enllestits els treballs que s'havien realitzat per a adobar les manxes de l'orgue major, l'import dels quals ascendí a catorze lliures, dos sous i vuit diners.⁵⁰² D'aquesta dada inferim que els treballs en l'orgue major ja havien finalitzat.

El 1781, vuit anys després que finalitzessin els treballs a l'orgue menor o del cor es tornà a sol·licitar el seu condicionament. En la sessió del 20 d'octubre d'aquell any el capítol tingué present la queixa que havia formalitzat l'organista catedralici. Clement Amengual argumentà que els orgues no es trobaven en estat de servir com corresponia. Aleshores, el capítol comissionà el canonge Jaume Sureda perquè fes registrar l'orgue

⁵⁰⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1660, ff. 46 v.-47 v., actes del 26 i 29 de juny de 1772.

⁵⁰¹ *Ibidem*, ff. 102 r.-102 v., acta del 29 de gener de 1773.

⁵⁰² ACM. Actes capitulars, sig. 1661, f. 208 v., acta del 27 de setembre de 1776.

menor a un músic de la capella que l'entenia i que després fes rrelació del que es necessitava per al seu condicionament.⁵⁰³ Encara que les actes no ens aporten el nom del músic, suposem que aquest fou Joan Alzina, ja que fou admès com a músic capitular en 1775, amb plaça de clavecí i orgue, i amb la intenció de suplir les faltes de Macià Jaume, d'avançada edat.⁵⁰⁴

Quatre dies més tard, el canonge Sureda féu relació d'allò que resultava necessari per a poder posar en condicions l'orgue petit: convenia netejar-lo, encara que no era molt necessari, i era indispensable arreglar tres tecles que no funcionaven correctament. Immediatament, el capítol ordenà que el canonge cuidés de fer compondre l'instrument, donant al subjecte realitzés els treballs la corresponent gratificació. Com es tractava d'una reparació de poca importància, els treballs estigueren enllestits al cap de pocs dies.⁵⁰⁵

A la primeria del 1784 es tornà a parlar sobre la necessitat de compondre l'orgue major. El 14 de gener, el capítol comissionà els canonges Villalonga i Sureda perquè ho fessin present al bisbe i que al mateix temps li recordessin que tots els anteriors prelats havien contribuït amb la meitat de les despeses de la fàbrica. El capítol intentava involucrar una altra vegada la mesa episcopal en el pagament de la despesa de l'adob de l'orgue i aprofitava que des del 1778 ocupava la mitra el bisbe Pedro Rubio Benedicto Herrero. Els canonges compliren amb l'encàrrec i el bisbe contestà que estava disposat i desitjava fer per la catedral, però, no per via de contribució mentre el capítol no li manifestés i fes constar l'obligació que hi tingués. Davant aquella contestació, el capítol acordà que s'esbrinés, per les actes capitulars, el costum de contribuir els prelats per meitat com ho havien fet diferents fins aquell moment en les ocasions en què s'havien ofert despeses per a la fàbrica.⁵⁰⁶

A mitjan mes d'agost d'aquell mateix any, el canonge Antoni Despuig, d'acord amb la comissió que li havia confiat el capítol per a l'adob de l'orgue, féu present una carta, en la qual el mestre orguener Jordi Bosch li havia contestat des de Madrid expressant-li el sentiment que tenia per trobar-se en la impossibilitat de passar a

⁵⁰³ ACM. Actes capitulars, sig. 1663, f. 106 v.

⁵⁰⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1661, f. 31 v., acta del 16 de març de 1775.

⁵⁰⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1663, ff. 107 r. i 120 r., actes del 24 d'octubre i el 12 de novembre de 1781.

⁵⁰⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1664, ff. 1 v. i 25 r., actes del 14 de gener i 11 de febrer de 1784.

Mallorca per a servir al capítol en la composició de l'orgue. El capítol només pogué donar les gràcies al canonge per les gestions realitzades.⁵⁰⁷

Que l'instrument es trobava en mal estat n'és una bona prova la caiguda d'un dels canons grans a la primeria de 1785. El 14 de gener, el capítol, tenint en compte aquell fet, que desconfiava de la precaució que s'havia pres de lligar la resta de canons amb cordes i que pensava posar l'instrument en el mateix estat en què es trobava abans, comissionà els canonges Sureda i Dezcallar menor, a fi que el fessin reconèixer per experts i saber el que pogués costar la composició. Pocs dies més tard, en la sessió del 19 d'aquell mateix mes, el canonge Sureda féu relació d'allò necessari per a la composició de l'instrument. Després d'una llarga discussió, per unanimitat, el capítol resolgué que mentre es pensava la forma de reparar l'orgue, respecte de no trobar-se a l'illa cap mestre orguener hàbil, els canonges comissionats cuidessin de posar en lloc segur el canó que havia caigut i de prendre les precaucions oportunes perquè no caiguessin la resta.⁵⁰⁸

En aquell estat, a la primeria de juny d'aquell any arribà al capítol l'oferta de l'orguener suís Ludwig Scherrer, el qual havia treballat a Catalunya, almenys, entre els anys 1764 i 1783, per a emplear-se i compondre l'orgue major catedralici. De seguida el capítol volgué esbrinar la qualitat professional de l'orguener. Als pocs dies, el canonge Francesc Ferrer de Sant Jordi, protector de la fàbrica, informà que l'orguener era home de coneguda habilitat, tal com ho acreditaven les certificacions que havia ensenyat, d'haver desenvolupat a satisfacció la comissió que se li havia confiat d'alguns orgues de primera consideració que havia fet nous en algunes ciutats “de Nuestra España”.⁵⁰⁹ Com el suís es trobava de pas per l'illa, havia manifestat que si el capítol no estava disposat a

⁵⁰⁷ *Ibidem*, f. 79 v., acta de l'11 d'agost de 1784. Per a conèixer la trajectòria de l'orguener Jordi Bosch i Bernat conculteu MULET, Antoni: “Jordi Bosch: la seva petjada a Mallorca... i a fora Mallorca”, en *Estudis Musicals* núm. 14, 2007. Mallorca: Fundació ACA-Centre de Recerca i Documentació Històrico-Musical de Mallorca, 2008, p. 15-50.

⁵⁰⁸ *Ibidem*, ff. 121 v. i 122 r.

⁵⁰⁹ Segons Miquel González, Scherrer treballà en els següents orgues abans de passar per Mallorca: 1764, restaurà l'orgue de la Catedral de Girona; 1765, realitzà treballs a la Catedral de Vic; 1765, treballs a l'Església del Remei, a Vic; 1766, orgue nou a Valls; 1767, orgue nou a Alcover; 1771, orgue nou a Porrera; 1771, restaurà l'orgue de Sant Llorenç, a Lleida; 1772, presentà un projecte d'orgue nou per a la Catedral nova de Lleida; 1772, orgue nou a Sant Martí de Malda; 1773-1778, orgue nou a la Catedral nova de Lleida; 1775, restauració de l'orgue de Sant Llorenç, a Lleida; 1776, orgue nou al Vendrell; 1779-1782, orgue nou a la Catedral nova de Lleida, i 1783, restauració de l'orgue de la Catedral nova de Lleida destruït a causa d'un incendi. [En línia] [Ref. del 3 de maig de 2015]. Disponible en web: <<https://aov.files.wordpress.com/2008/10/scherrer-2.pdf>>. També consta, pel llistat confeccionat per Antoni Mulet, que Scherrer féu un orgue nou pel convent del Carme, a Maó, el 1782, i realitzà un informe per l'orgue de la Seu de Ciutadella el 1783 (MULET, Antoni: “Llista cronològica...”).

fer l'orgue completament nou no li convenia als seus interessos quedar-se a l'illa per fer adobs. Després d'escoltar la informació i de discutir l'assumpte, i tenint en compte que no era possible en aquell moment fer nou l'orgue major, els canonges acordaren que se li digués al mestre orguener que no era possible fer l'orgue nou, però, que si més endavant es decidís fer-lo, el capítol procuraria buscar-lo per a la realització del treball, ja que estava segur de la seva habilitat.⁵¹⁰

Com hem pogut comprovar en parlar de la capella de música, eren anys difícils i la situació econòmica de la catedral no permetia l'adob de l'orgue. Malgrat això, la reparació era molt necessària per al culte. El 16 de desembre de 1789 el canonge Miquel Serra informà el capítol que a l'arxiu es trobaven dipositades mil lliures, meitat del preu del comptat en què s'havien venut al canonge Jaume Oliver les cases capitulars que havia usufruït últimament del canonge Miquel Seguí i que molt prompte es dipositarien unes altres mil. Aquella era una bona oportunitat per a adobar l'instrument i així ho acordà el capítol després d'una llarga discussió. Endemés, comissionà els canonges protectors de la fàbrica, Pere Sard i Martí Torrens, perquè insinuessin al bisbe la resolució, i els canonges Sureda i Dameto perquè entenguessin juntament amb els anteriors en la mencionada composició.⁵¹¹

L'endemà d'aquella reunió, els quatre canonges comissionats acordaren les capitulacions que Pere Josep Bosch havia proposat per a la composició de l'instrument i signaren el document següent:

Capitulacions per compondrer lo Orga de la Cathedral, que proposa Pera Josep Bosch.

Se ha de fer tota la fabrica de fusta nova com si se fabricas de nou, per ser tota la fusta compodrida, y corrompida, y corresponent tots los moviments nous sens posar ninguna fusta vella, y los dos teclats nous y las sis manxas novas, y han de tenir la matexa llargaria, y amplaria, y se han de fer set contrabaxos nous de fust per contras per donar forsa a los set mes grosos, qui servexan de contras y el primer te vint y vuyt pals de llargaria, y tindrè obligació de posar los canons vells que se troban en el secret vell, y conduhirlos al nou, y si ni ha de espeñats, compondrerlos, y si ni falta algun, ferlo nou, y el canó gros, qui va caurer del orga, compondrerlo del millor modo, que será possible; y será de la mia obligació regonexer la caixa del Orga per veurer si está ben fortificada a la paret, y tindran obligació de donarme, si se ofereix, Picapedrer, y materials corresponents,

⁵¹⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1664, ff. 185 v.-186 r. i 186 r.-186 v., actes del 6 i 9 de juny de 1785.

⁵¹¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1665, f. 338 v.

*e igualmente de donar ma Manxador tot el temps de trempar; cuia obra ab las condiciones referidas se obliga a fer per mil setcentas cinquanta lliuras moneda del Pais ab los plasos sigüents; luego de comansar la obra, sinch centas lliuras, y en anar a compondrer altres 500 L. en sonar 300 L., y concluhida la obra 450 L. Esto es lo ultim preu arreglat a la mia conciencia. Palma 17 de decembre de 1789.*⁵¹²

El pla fou aprovat pel capítol en la reunió del 21 de desembre. En aquella mateixa sessió el canonge Sard informà el capítol sobre la resposta del bisbe. El prelat havia dit que en el moment en el qual havia fet la visita a la catedral havia fet notar i insinuat la necessitat que hi havia de fer un baptisteri nou i ubicar-lo a un lloc distint al que ocupava, que aprovava la intenció del capítol d'adobar l'orgue, i per consegüent deixava en les seves mans escollir la part que li paregués, o bé fer nou el baptisteri i traslladar-lo a un altre lloc o bé posar corrent l'orgue major. El capítol, incapaç de plantar-li cara al prelat, comissionà els canonges protectors dels aniversaris perquè en nom i representació seva deixessin l'assumpte en mans del bisbe. Tan sols tres dies més tard, el 24 de desembre, els dos canonges informaren al capítol de la resposta del bisbe. El prelat agrai l'atenció del capítol i assenyala que respecte d'haver estat seu el pensament de la fàbrica d'un nou baptisteri ell s'encarregaria d'aquest perquè comencés la seva fàbrica el més aviat possible i així que el capítol cuidés que s'iniciessin els treballs a l'orgue el més aviat possible. Amb aquella resposta, el capítol acordà per unanimitat que es comencés a compondre l'orgue major.⁵¹³

Poques setmanes més tard, en la reunió del 13 de febrer, el canonge Jaume Sureda informà al capítol que el mestre orguener els havia presentat el pla de la manera amb la qual pensava compondre l'orgue, el qual havia obtingut l'aprovació de tots els subjectes de major intel·ligència en la matèria que hi havia a la ciutat. El pla era el següent:

Lo orga major de la Cathedral de Mallorca tindrà los sigüents Registres

- 1. Un flautat major*
- 2. Mes tindrà una Ma dreta de Flautat Major*
- 3. Mes: un Octava, y de Ma dreta, dues veus.*
- 4. Mes: una Dotzena, y de Ma dreta, duas veus.*
- 5. Mes una quinzena, y de Ma dreta duas veus.*
- 6. Mes, Disetena, y de Ma dreta duas veus.*

⁵¹² ACM. Quaderns i papers solts, sig. 16059, doc. núm. 5

⁵¹³ ACM. Actes capitulars, sig. 1665, ff. 340 r.-340 v. i 342 r.

7. *Mes. Desinovenena, y de Ma dreta duas veus.*
8. *Mes: Vint y dosena a tres flautas per tecla.*
9. *Simbalet a tres flautas per tecla.*

Segon Orga

1. *Flautat Major*
2. *Octava*
3. *Tolosana*
4. *Regalias*
5. *Trompas Reals Bastardas.*

A més, exposava que en el cas que el capítol volgués agregar en un futur una corneta magna, el mencionat mestre s'oferia a deixar lloc apte en el secret per al nou registre pel preu de vuitanta lliures més que se li havien d'agregar al preu en què havia quedat convinguda la composició. Ara bé, el canonge aclaria que en aquest cas l'orgue havia de quedar sense portes. Després d'escoltar el contingut de la proposta el capítol acordà aprovar el pla, que pel preu de vuitanta lliures es treballés el lloc per al nou registre d'una corneta magna i que amb aquest motiu es retiressin les portes de l'orgue major.⁵¹⁴

Amb el pas dels dies l'instrument anava prenent forma de la mà del mestre orguener Pere Josep Bosch. Sembla que després de tant de temps sense poder gaudir de la plenitud de l'instrument, amb tots els avenços tècnics i sons, el capítol estava conscienciat que aquesta era una bona oportunitat per a deixar l'instrument en condicions i digne per a les celebracions catedralícies. Així, a mitjan mes d'abril, es presentà el pla de les despeses que havia de costar l'adornament de l'instrument i després d'una llarga conferència, per unanimitat s'acordà que els canonges comissionats cuidessin del mencionat adornament i gastessin en ell allò que els paregués convenient.⁵¹⁵ Malauradament no sabem amb detall en que consistia l'adornament de l'instrument, però, si sabem que l'import total de l'escultura, dorat, pintura, fusteria i andami costà vuit-centes catorze lliures.⁵¹⁶ En el mes de setembre de 1792, dos anys i mig després d'aquella decisió, Antoni Colom i Petronila Soma, viuda de Pere Joan Obrador, presentaren un memorial en el qual exposaven que quan se'ls va donar a dorar a d'estall i compondre algunes peces de l'orgue major no pogueren tenir presents alguns

⁵¹⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, ff. 7 v., 11 r. i 12 r.

⁵¹⁵ *Ibidem*, f. 21 r., acta del 16 d'abril de 1790.

⁵¹⁶ ACM. Quaderns i papers solts, sig. 16059, doc. núm. 7

treballs imprevists, pels quals els canonges comissionats els havien promés alguna gratificació, la qual suplicaven. No obstant això, el capítol replicà que tots els treballs havien estat pagats i que no tenia lloc aquella petició.⁵¹⁷

El 16 de juny, Jaume Sureda tornà a proposar un nou avenç tècnic i sonor per l'orgue major. En aquella reunió exposà al capítol que en aquell moment estava pactat amb el mestre orguener que només s'adobessin els dos teclats que formaven l'orgue i que en vista a un futur, tal vegada, el capítol, a fi de completar l'instrument, podria pensar en agregar el tercer teclat que faltava, per la qual cosa seria convenient, segons el canonge, que aquest estigués fet i ubicat en l'instrument. Després d'una breu discussió, el capítol acordà que el mencionat canonge disposés el que tingués per més convenient.⁵¹⁸

L'any 1791 s'introduïren nous avenços. El 17 de març d'aquell any, el canonge Josep Montes exposà que en virtut de la resolució que s'havia pres el 13 de febrer de l'any anterior s'havia deixat lloc per a un nou registre a l'orgue major que s'estava composant. Sobre aquest assumpte havia parlat amb algun expert, els quals havien assegurat que l'orgue mai no correspondria a la magnificència de l'edifici catedralici si no se li agragava aquell registre. Com en aquell moment es trobava de pas a l'illa un subjecte hàbil i capaç de treballar aquell registre, el canonge creia que era l'ocasió idònia per a fer-lo, ja que si el capítol deixava passar aquella oportunitat possiblement passaria molt de temps i no es podria tenir. Pocs dies més tard, el 22 d'aquell mateix mes, després de meditar i discutir l'assumpte, el capítol acordà agregar no un sinó dos registres nous: la corneta magna i la trompeteria reial. Novament comissionà els dos canonges, Sureda i Dameto, perquè fessin i manessin tot el que entenguessin que fos necessari perquè l'orgue fos perfecte.⁵¹⁹

Segons els registres comptables de la mesa capitular, aquell any de 1791, el capítol pagà les següents quantitats relacionades amb els treballs que s'estaven duent a terme en l'orgue catedralici:

Juliol 1791: 194 lliures a Pere Josep Bosch, import del tercer pagament del total del contracte.

⁵¹⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, ff. 21 r. i 239 r., actes del 16 d'abril de 1790 i 26 de setembre de 1792.

⁵¹⁸ *Ibidem*, f. 27 r.

⁵¹⁹ *Ibidem*, ff. 89 v. i 90 r.-90 v.

Juliol 1791: 612 lliures a Pere Joan Obrador i Antoni Colom, import de vint mil quatre panys d'or, i de compondre i daurar l'escultura de l'orgue major.

Setembre 1791: 450 lliures a Pere Josep Bosch per l'últim pagament per la composició de l'orgue.

Setembre 1791: 9 lliures per manxar durant 43 dies que s'empraren per adobar l'orgue.

Setembre 1791: 153 lliures i 16 sous al patró Pere Antoni Gazà, import de quatre quints i mitx d'estany dut de fora del Regne.

Desembre 1791: 80 lliures a Josep Bosch per l'import del canons de perspectiva fets per l'orgue major.

Febrer 1792: 211 lliures i 10 diners a Antoni Colom i Pere Joan Obrador, escultors, per sis peces d'escultura treballades i daurades per a l'orgue major.⁵²⁰

Com acaben de relacionar, en el mes de desembre de 1791 el capítol havia pagat a l'orguener Pere Josep Bosch l'import dels canons de perspectiva que acabava de fabricar per a l'orgue catedralici. Per això, ens resulta un tant sorprenent que el 28 de febrer de 1792, el canonge Sureda informés al capítol que el canonge Dameto havia estat l'encarregat de fer treballar els canons de perspectiva que s'havien posat en el lloc on abans hi havien dos àngels a l'orgue major i que el mestre que havia treballat aquells canons, el qual era el mateix que havia compost l'orgue major, sol·licitava el seu import. Malgrat poder donar les ordres de pagament, no havia volgut prendre aquella decisió perquè Dameto es trobava a Madrid i no es podia assabentar de l'ajust i tracte que havia tingut amb el mestre per a la construcció d'aquells canons i perquè el mestre orguener no havia complert amb la totalitat del contracte firmat per a la composició de l'instrument, ja que havia faltat en diversos punts d'ell, els quals eren bastant importants. Com Sureda també informà el capítol que el mestre orguener encara tenia en la seva casa els canons d'un dels registres que quedaven per col·locar en el lloc que els corresponia i que encara no havia portat a la catedral, el capítol resolgué que el mencionat canonge donés providència perquè els mencionats canons es tornessin a la catedral, que es fes complir al mestre orguener amb les obligacions del contracte en tots els seus punts i que aleshores el capítol acordaria providència per al pagament dels canons de perspectiva que s'havien col·locat en l'orgue.⁵²¹

Per raons que desconeixem, la reforma quedà paralitzada i incabada i per aquesta raó, el 16 de gener de 1793, d'acord amb el que havia exposat el canonge Sureda, el capítol resolgué per majoria que el mencionat canonge cuidés que els experts

⁵²⁰ ACM. Mesa capitular, sig. 2904, ff. 178 r., 179 r, 180 v. i 182 v.

⁵²¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, ff. 178 r.-178 v.

formessin un pla de tot el que fos necessari per a perfeccionar l'orgue major catedralici i que una vegada format el presentés a fi d'acordar la resolució més convenient. Poques setmanes després, el 26 de febrer Sureda comunicà al capítol tenir enllestit el pla per a la total composició de l'orgue major el qual fou presentat en la reunió capitular celebrada el 5 de març. En aquella sessió el canonge comissionat exposà que el pla havia rebut l'aprovació de tots els més experts. Després d'una llarga discussió, tenint present el pla i el seu import, el capítol ajornà la resolució. Finalment el 20 de març, resolgué, respecte haver estat aprovat anteriorment, que es fessin els registres de corneta magna i trompeteria reial i, endemés, els registres amb capacitat per a integrar el ple de l'orgue i sense que fos necessari després agregar cap cosa en el mencionat registre, “para el caso en que el M. I. Cavildo resuelva integrar el citado Pleno”. A fi de dur a terme aquelles disposicions, el 17 d'abril, el capítol facultà els canonges comissionats per a gastar el que fos necessari per a posar l'instrument corrent, integrant-hi el ple, ja que era necessari.⁵²²

L'encarregat de dur a terme el mencionat pla fou Gabriel Thomàs, diexeble de Bosch, el qual possiblement ja havia treballat en l'orgue catedralici juntament amb el seu mestre. Suposem que el contracte fou signat el 19 de maig de 1793, ja que aquell mateix dia el capítol pagà cent cinquanta lliures dels productes de la mesa capitular, primer plaç de les dues mil vuit-centes lliures amb les quals dit Thomàs havia convingut en compondre a satisfacció l'orgue major de la catedral.⁵²³ Malauradament no sabem en què consistí la reforma, ja que el contracte encara no ha estat localitzat. Tampoc les actes capitulars ens aporten cap detall de l'obra. Només pels registres compatibles de la mesa capitular sabem que el capítol pagà a l'orguener cinquanta lliures mensuals fins al mes d'agost de 1797.⁵²⁴

Tan sols un mes abans d'acabar de pagar aquella reforma, el 7 de juliol de 1797, el capítol aprovà una nova contrata amb l'orguener a fi de completar l'instrument. El document deia el següent:

Nosotros los Señores Don Josef Montes Dean y Canonigo y Don Jayme Sureda Canonigos Presbiteros y comisionados del Muy Ilustre Cabildo de esta Santa Iglesia Cathedral, para tratar, y ajustar con Vos Señor Maestro y Fabricante de Organos Gabriel Thomas la construccion

⁵²² ACM. Actes capitulars, sig. 1667, ff. 6 r., 23 v., 24 r., 31 v. i 42 v.

⁵²³ ACM. Mesa capitular, sig. 2904, f. 191 r.

⁵²⁴ *Ibidem*, ff. 191 r.- 221 v.

*del Organo Mayor de esta Santa Iglesia: Acordamos y declaramos tener acordado con Vos dicho Gabriel Thomas que ademas de lo contenido en la Contrata de 19 de Mayo de 1793, hecha y firmada por Nosotros: hagais ahora con la brevedad posible lo siguiente = Primo: seis registros de trompeteria: mano izquierda trompa de Batalla = segundo: Baxoncillo = Tercero: Clarin de Campaña = Quarto: Clarin quinzena = Quinto: Enanos = Sexto: otro Registro, que sera el mas adecuado conforme el lugar que quede = Septimo: mano derecha trompa Magna = Octavo: Clarin claro = Nono: Clarin de Campaña = Decimo: Chirimia alta = Undecimo: Enanas las quales han de estar fuera de la fachada= Duodecimo: Ecos, y flautado violon con flautas traveseras = Decimotercio: segundo flautado de Estaño = Decimo quarto: Tolosana, la primera octava a seis voces, y la segunda a ocho voces, su mano derecha a diez voces y saldra en dos registros = Decimoquinto: Trompa Real = Decimo sexto: Tapadillo = Decimo septimo: la silla vulgo *cadirete*, habrá el secreto nuevo de ella, y un flautado violon de madera, otro flautado de Estaño octava alta: Tapadillo de Estaño y ultimamente corneta; cuya primera octava será a tres voces, segunda a quatro y la mano derecha a cinco.*

Todo lo qual deberá quedar a gusto de Don Guillermo Sastre Pro. del P. Fr. Juan Florit Religioso Minimo, de Don Lorenzo Estada, y de Don Jayme Sancho tambien Presbiteros, ó, en falta de estos a gusto del Maestro, ó, Maestros de la Musica de esta Santa Iglesia, que en el dia del entrego vivieren. El precio convenido para materiales, y trabajo (excepto el Estaño) son tres mil libras de esta moneda, que se deberan entregar a vos dicho Gabriel Thomas a razon de sesenta libras mensuales, durante la citada construccion, y si esta se finalizase antes, deberá entregarse en el mismo dia del entrego de dicha obra toda la cantidad que huviere quedado por satisfacer. Y asi los tres convenimos en todo lo referido, obligandonos respectivamente, y queriendo que esta escriptura sea lo mismo, que un Instrumento publico, de la qual tendremos copia firmada esta reciprocamente, es decir de cada uno de los tres. Palma etc^a.

Puntualitzà el capítol que per al cobrament de les mencionades seixanta lliures mensuals, fins al compliment d'aquelles tres mil, l'orguener s'havia d'entendre amb el canonge arxiver, el qual les havia de pagar de les deixes destinades per a adornaments de la catedral.⁵²⁵

El 29 de novembre de 1797 el degà Josep Montes informà el capítol que l'orgue major ja estava conclós d'acord amb la primera contracta, és a dir, aquella que s'havia firmat en el mes de maig de 1793, per la qual cosa li pareixia que es podria tocar l'instrument per la festivitat de la Puríssima Concepció. El capítol condescendí i li donà les gràcies pels treballs de havia prestat.⁵²⁶

⁵²⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1668, ff. 193 r.-193 v.

⁵²⁶ *Ibíd.*, f. 249 r.

A partir d'aquell moment l'orguener continuà treballant en l'instrument per a poder complir el contracte. L'11 de maig de 1798, el capítol debatí sobre la conveniència de posar la trompeteria que s'estava treballant en tota la façana de l'orgue. Una vegada escoltada l'opinió del degà, els canonges acordaren que es posés la mencionada trompeteria en els nínxols del mig, deixant així com estaven els nínxols col·laterals on estaven colocats els canons més grans de l'instrument perquè no s'alterés la seva arquitectura.⁵²⁷

Com l'any anterior, el degà, en la reunió capitular celebrada el 28 de novembre de 1798, informà que molts dels registres de l'orgue ja estaven finalitzats i que per aquesta raó es trobava en estat de poder-se tocar. Aleshores el capítol acordà que es comencés a tocar l'orgue el dia de la Puríssima, i seguidament els diumenges, dies de festa i d'Aloi, i que en les matines de la Concepció es toqués també a *Benedictus*.⁵²⁸

Els treballs estipulats en el contracte degueren finalitzar l'any següent, encara que per ordre dels canonges comissionats l'orguener realitzà algunes millores en els anys posteriors. L'1 de juliol de 1803, el capítol tingué present un memorial del mestre orguener en el qual exposava que havia realitzat molts treballs que no es trobaven detallats en el contracte, els quals ascendien a mil quaranta-sis lliures, i com necessitava els diners suplicava que se li paguessin aquells diners. El capítol acordà que els comissionats, el degà Josep Montes i Joan Muntaner, examinessin el compte i allò que consideressin equitatiu es pagués a l'orguener de productes de la deixa de l'il·lustre Desbach, no tan sols el que havia treballat fins aquell moment, sinó també el que treballés posteriorment fins a la conclusió de l'orgue.⁵²⁹

Entre els anys 1804 i 1820 Thomàs realitzà els treballs de manteniment en els orgues. L'11 d'agost de 1821 presentà el compte de tot el que el capítol li devia.⁵³⁰ Sembla que sorgiren algunes divergències o el capítol no quedà satisfet perquè en el mes de setembre de 1821 li pagà cent cinquanta lliures dels productes de la mesa capitular.⁵³¹ El 1827, la relació de l'orguener i el capítol no era del tot cordial. Així ho inferim del memorial presentat per Nadal Nicolau, en el mes de gener d'aquell any,

⁵²⁷ *Ibidem*, f. 308 r.

⁵²⁸ *Ibidem*, f. 364 r.

⁵²⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1670, f. 184 v.

⁵³⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1677, f. 31 v., acta del 22 d'octubre de 1828.

⁵³¹ ACM. Mesa capitular, sig. 2905, s.f.

firmat també pel canonge magistral, un altres del obrers de la catedral, en el qual exposava que en el cas que el capítol decidís gastar cent lliures, poc més o menys, compondria les manxes de l'orgue petit, en faria una de nova i adobaria el que fos necessari, fins a deixar-lo corrent, i en el cas que el capítol el nomenés mestre orguener s'oferia a refinar els dos orgues sempre que fos necessari, concedint-li la gratificació que convingués al capítol. Malgrat que el capítol resolgué que es tornaria a tractar aquella petició en una propera reunió, el fet és que no es va tornar a parlar de l'assumpte.⁵³²

L'any 1828 trobem treballant en l'orgue, no sabem si en el del cor o en el major, l'organista Andreu Llabrés. En la sessió capitular celebrada el 18 de juny els canonges acordaren que l'ardiaca demanés a l'organista el compte del seu treball extraordinari per a la composició de l'orgue, perquè la presentés i que el capítol acordés al respecte. Uns dies més tard l'ardiaca informà que la contestació de l'organista havia estat que deixava a l'arbitri i prudència del capítol assenyalar la quantitat que volgués. Amb això, el capítol acordà que l'ardiaca li preguntés quina quantitat anual voldria per cuidar de les recomposicions que necessités l'orgue. Sembla que aquells treballs foren puntuals i que l'organista no volgué prendre aquella responsabilitat, ja que a les actes no es troba cap contestació sobre l'assumpte.⁵³³

A la vista d'aquelles decisions i els treballs realitzats per l'organista Llabrés, en el mes d'octubre d'aquell mateix any, Gabriel Thomàs envià una altra petició al capítol en la qual reclamava tres-centes trenta-cinc lliures que se li devien per la construcció de l'orgue i la seva recomposició en distintes èpoques. El 15 d'octubre de 1728, l'escrit fou enviat al canonge Joan Muntaner, perquè informés al capítol sobre el contingut de la petició. Pocs dies més tard, el 22, Muntaner féu patents les diferències que hi havia entre la petició i el compte que havia presentat l'orguener amb data de l'11 d'agost de 1721 i suggerí que Thomàs fos cridat perquè donés sol·lució a les dificultats que s'oferien. De seguida, el capítol el comissionà perquè aclarís l'assumpte amb l'orguener. La resolució final no arribà fins quasi dos anys més tard. El 12 de maig de 1830, el canonge Muntaner féu relació de les gestions realitzades. Informat sobre el contingut del memorial presentat per l'orguener, en la seva opinió i en la de persones intel·ligents en la matèria, pareixia arreglada i equitativa la petició i constava certament

⁵³² ACM. Actes capitulars, sig. 1676, ff. 277 r.-278 v., acta del 18 de gener de 1827.

⁵³³ ACM. Actes capitulars, sig. 1677, ff. 18 r. i 18 v., actes del 18 i 25 de juny de 1828.

haver realitzat els treballs i obres relacionades en el memorial, per la qual cosa el capítol podia manar que es pagués a Thomàs la quantitat que demanava. A la vista de l'exposició del canonge, el capítol així ho acordà.⁵³⁴ D'aquesta manera finalitzà la relació de l'orguener Thomàs amb l'orgue de la Seu.

L'última actuació que tenim documentada a l'orgue d'aquest període és de l'any 1829. El 14 d'octubre d'aquell any, el canonge Joan Dameto exposà que l'orgue es trobava quasi inservible per estar ple de pols, com així ho havien manifestat els organistes. Aleshores, el capítol acordà que els canonges obrers possessin remei a aquella situació.⁵³⁵

Després de totes les intervencions realitzades en els últims quaranta anys, l'instrument encara no estava complet. Segons la relació feta per l'orguener Thomàs el 14 d'agost de 1731, presentada en la reunió capitular del 15 de febrer de 1832 pel canonge Muntaner, sobre els registres que hi havia a l'orgue major, s'havien realitzat treballs en alguns registres que deixarien complet l'orgue.⁵³⁶ L'estat de l'orgue era el següent:

Registras que y ha en l'orga gran

Trompateria.

Trompa de batalla a ma esquerra: trompa magna a ma dreta.

Trampa real qui corre tot el teclat.

Baxo a ma esquerra: clarí a ma dreta.

Baxo de campana a ma esquerra : clarí de campana a ma dreta.

Clarí quinçena a ma esquerra: xirimia alta a ma dreta.

Enanos o nans a ma esquerra :Jayes a ma dreta.

Flautat.

Flautat major que corre tot el teclat.

Flautat segon qui corre tot el teclat.

Flautat violó qui corre tot el teclat.

Dotsena major qui corre tot el teclat.

Octava primera qui corre tot el teclat.

Octava segona qui corre tot el teclat.

Dotsena menor qui corre tot el teclat.

Quinsena qui corre tot el teclat.

Decinovena qui corre tot el teclat.

Ventidosena qui corre tot el teclat.

Cimbalet qui corre tot el teclat.

⁵³⁴ *Ibíd.*, ff. 30 v., 31 v. i 139 v.-140 r.

⁵³⁵ *Ibíd.*, f. 76 r.

⁵³⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1678, f. 7 r.

*Corneta primera qui corre tot el teclat.
Corneta segona qui corre tot el teclat.*

Ecos o orga interior.

*Trompa real qui corre tot el teclat.
Flautas qui corre tot el teclat.
Flautat violó a ma esquerra: Flauta trevesera a ma dreta.
Corneta qui corre tot el teclat.
Tolosana qui corre tot el teclat.
Tapadillo qui corre tot el teclat.*

Cadireta.

*Flautat violó qui corre tot el teclat.
Octava qui corre tot el teclat.
Tapadillo qui corre tot el teclat.
Corneta qui corre tot el teclat.*

Nota= En lo orga gran se dexá lloc buit per poderi haver quatre rregistras de ma esquerra y altres quatre de ma dreta, que en tot serian vuit registras. Solament faltan los canons, pues los secrets estan posats y també las estacas exteriors per tancar i obrir dits registras.

En los Ecos o orga interior se dexá lloch per poderi haver un registre de trompeteria qui correria tot el teclat. Mes: se dexá lloch per poderi haver set registras de flautas, qui correrian tot el teclat. El dit registre de trompeteria y los set de flautas corrspondrian al nombre de setsa registres. Per tot lo referit ja estan fets los secrets, solament faltan los canons.

En la Cadireta se dexá lloch per poderi haver un registre de trompeteria y un de flautas: los quals correrian tot el teclat. També estan fets los secrets per dits registres.

Nota= Cuant lo Ilm. Capítol me encarregá la cosntrucción del orga se me previngué que aprofitas el metall del roga vell, dit metall tenia molt de rovey: y per millorarlo fonch precis fer varias fusas y refusas: Pero may se pogué conseguir dexarlo en el estat de solides que convenia a fi de que las veus sortisen tan sonoras com jo desitjava. Mediant la mescla de alguna porcio de plom quedá de alguna manera dulcificat el mertall y per conisguient mes sonoro. Però ab el temps ha resultat que esent mes fluix el metall de lo que seria estat si fos estat nou y escullit: las trompas se son aplanadas insensiblement un poch: per lo cual se es fet indispensable que alla ahont descansan sobre la verga de ferro, sien reforsadas per medi de un anell de metal solido.

Nota= El registre de trompeteria que (segons queda dit) podria posarse en la cadireta, es olt util y convenient per certs modos y cantables que correspon ecsecutarse en tota cadireta ben arreglada, com sucseeix en lo orga de la iglesia de St- Domingo, cuya cadireta y lo demes del dit orga fonch construít per el celebre mallorquí D. Jordi Bosch constructor del

*orga de la capella real de Palacio a Madrid, y del orga de la Catedral de Sevilla.*⁵³⁷

Organistes

Pel que respecta a l'ofici d'organista, al primer llibre de fàbrica i sagristia de la Seu figura el pagament de 5 lliures efectuat el 12 de juny de 1336 a Pere de Rosselló “qui alias dicitur Petrus Sabater” –el mateix P. Rosseyon al qui el capítol comprà el nou orgue– “in recompense laboris quem sustinuit in pulsatione organorum”.⁵³⁸ En aquells anys sembla que també polsà l'orgue el prevere Francesc Comes, així es desprèn de l'anotació que figura a l'annex I del llibre, de la qual no se sap la data concreta, que diu el següent: “Item XII kalendas februaryi solvi predicto Francisco Comes presbitero ratione pulsacionis organorum sicut est”.⁵³⁹

Ja a la darrerria del segle XIV, concretament a partir de 1389, és quan comencem a tenir al nostre abast, gràcies als llibres de comptes de la sagristia, els noms dels organistes que ocuparen l'encàrrec successivament. Així, doncs, ens consta que a partir del mencionat any i fins el 1421 ocupà el càrrec d'organista i orguener de la Seu el prevere Antoni Mercader, el qual rebia el seu salari en dues pagues: una per sant Joan, a la darrerria de juny, i l'altra per Nadal, a la darrerria de desembre. Durant tot aquest temps, la sagristia de la catedral li pagà anualment vuit lliures, entre 1389 i 1411, nou lliures, entre 1412 i 1415, i dotze lliures, entre 1416 i 1421. A través de les anotacions fetes als llibres, Mercader se'ns presenta com un músic polifacètic, capaç de fer sonar l'orgue, reparar-lo, escriure himnes i reproduir-los sobre pergamí i paper. Posseïa una excel·lent cal·ligrafia, la qual cosa li permeté escriure i il·luminar alguns llibres litúrgics i substituir les pàgines deteriorades d'alguns altres.⁵⁴⁰

Antoni Mercader morí el 25 d'octubre de 1421⁵⁴¹ i sembla que aleshores el seu lloc fou ocupat pel clergue alemany Gerardus de Randen. Així es desprèn de l'albarà escrit i firmat pel propi Gerard que es troba al llibre de la sagristia d'aquell mateix any: “Ego Gerardus de Randen clericus Trierden diocesis recipi de vobis Francisco Frigola

⁵³⁷ *Ibíd*em, f. 7 bis r.-7 2 r.

⁵³⁸ SASTRE, Jaume: *El primer llibre de fàbrica...*, p. 94.

⁵³⁹ *Ibíd*em, p. 147.

⁵⁴⁰ ACM, Sagristia, sig. 1094 a 1117.

⁵⁴¹ ACM, Sagristia, sig. 1117, f. 23 r.

tres liberas maioricensis XXIII mensis decembris anno dni. MCCCCXXI que tres libere debebantur de salario organorum illius anni, scriptum manu mea propria”.⁵⁴² Com apunta Jaume Sastre,⁵⁴³ l’organista podria ser natural de la ciutat alemanya de Trèveris –Trier, en alemany–, que pertany al *bundesländer* Renània-Palatinat, situada a la vora del riu Mosel·la i considerada la ciutat més antiga d’Alemanya. L’organista alemany ocupà el càrrec de sonar els orgues de la Seu fins al mes d’abril de 1423 i durant aquest temps cobrà vint sous, és a dir, una lliura, per cada mes meritat, el mateix que fins aquell moment havia cobrat Mercader.⁵⁴⁴

A partir del mes de maig de 1423 i fins al mes de maig de 1425 figura com a organista, en substitució del clergue alemany, mossèn Pere Domingo, amb un salari mensual de quinze sous, cinc sous menys que els anteriors, la qual cosa suposava que la paga anual fos de deu lliures.⁵⁴⁵ Són poques les dades que coneixem d’aquest organista ja que la presència de dos eclesiàstics amb el mateix nom ens impossibilita afirmar amb rotunditat quin dels dos era. No obstant això, optem, igual que ho fa el professor Sastre, per triar com a organista el Pere Domingo que l’any 1422 ja figura com a canonge de la Seu i que morí el 28 de setembre de 1427.⁵⁴⁶ Les dades que donarem a continuació avalen, en certa manera, aquesta hipòtesi.

Tal vegada fos mossèn Pere Domingo el primer obtentor del benefici de l’orgue de la Seu instituït en 1423, encara que no ho podem assegurar. Consta que el 25 de novembre d’aquell any misser Arnau Desmur instituï tres beneficis sacerdotals: un a l’altar de sant Miquel o de l’orgue, un altre al de Tots Sants i un tercer al de les Onze Mil Verges. Segons l’acte notarial d’institució, el beneficiat de l’orgue havia de ser mestre d’orgue i tenia l’obligació, endemés d’oficiar i dir missa, de sonar l’orgue en totes les festes solemnes de nou lliçons i altres dies i proporcionar els preveres que havien d’encarregar-se de les manxes i de tot allò necessari per a l’instrument. També tenia l’obligació de dir la missa que en honor del fundador s’havia de celebrar el dia de la seva mort i sonar l’orgue en els aniversaris del seu naixement –el 25 d’agost– i de la

⁵⁴² *Ibidem*, f. 53 v.

⁵⁴³ SASTRE, Jaume: “Notas para la historia de la música en la Seo de Mallorca (Prelatura de Luis de Prades y Arenós 1392-1429)”, dins *IX Trobada de documentalistes musicals-Muro 2002*. Illes Balears: Fundació ACA-Centre de Recerca i Documentació Històrico-Musical de Mallorca, 2003, pp 91-101 i SASTRE, Jaume: *La Seu de Mallorca...*, p. 273-274.

⁵⁴⁴ ACM, Sagristia, sig. 1118, ff. 41 r. i 50 r., sig. 1119, f. 40 v.

⁵⁴⁵ ACM, Sagristia, sigs. 1119, ff. 42 v., 50 r. i 53 r.; sig. 1120, f. 41 v., 49 r., 52 r. i s.f.; sig. 1121, f. 40 r., 40 v., 41 v., 42 v., 43 r., 44 r., 45 r., 47 r., 47 v., 49 r., 50 r. i 57 r.

⁵⁴⁶ ACM. Sagristia, sig. 1123, f. 13 v.

seva mort. Pel que respecta a la incompatibilitat de les seves obligacions, es disposà que el dia que havia de sonar l'orgue a la missa havia de ser tingut per excusat. Per a complir amb totes aquelles obligacions, Arnau Desmur dotà el benefici amb vint-i-quatre lliures anuals.⁵⁴⁷

Com hem dit abans, Pere Domingo fou l'encarregat de sonar l'orgue fins al mes de maig de 1425, amb el salari de quinze sous mensuals. Entre els mesos de juny i desembre ocupà el càrrec d'organista una altra vegada l'alemany Gerardus de Randen, el qual, endemés de cobrar el seu estipèndi, també cobrà l'estipèndi assignat als manxadors, que per aquesta raó a partir d'aquell any ja no figuraven anotats. Al llarg de tot l'any 1426 tornà a ocupar l'encàrrec d'organista mossèn Pere Domingo i a partir del mes de gener de 1427 tornà a exercir l'organista alemany. Probablement aquesta alternança en l'encàrrec fos a causa de la indisposició de mossèn Pere Domingo, ja que com hem dit morí a la darrera del mes de setembre d'aquell mateix any. Amb la mort de Domingo, fou Gerardus de Randen qui polsà l'orgue de la Seu fins a la darrera de 1434. Durant aquest període, consta que entre els anys 1432 i 1433 l'organista alemany fou procurador dels vuitens que pertanyien al bisbe i als pabordes mallorquins i que a partir del mes d'abril de 1434 fou rector de la parròquia de Sencelles.⁵⁴⁸

Pel que respecta al salari de l'organista, ens resulta obligatori fer algunes observacions a fi d'aclarir els diferents pagaments fets pels regents de la sagristia durant aquells anys. A partir del mes de juny de 1425 s'anoten als llibres els pagaments mensuals corresponents per sonar i manjar l'orgue, els quals oscil·laven entre les dues lliures i la lliura i deu sous mensuals, encara que la quantitat més repetida és la d'una lliura i quinze sous mensuals. A banda d'aquestes quantitats, també figuren cada any algunes quantitats per a completar el salari estipulat. Amb això, les quantitats anuals⁵⁴⁹ variaven cada any: vint-i-tres lliures i deus sous en 1426, vint-i-una lliura i quinze sous en 1427 i 1428, vint lliures en 1429 i 1430 i cap quantitat en 1432. El 15 de setembre de

⁵⁴⁷ ACM. Capbreus, sig. 2723, ff. 326 r.-334 v.

⁵⁴⁸ ACM, Sagristia, sig. 1121, f. 40 r., 40 v., 41 v., 42 v., 43 r., 44 r., 45 r., 47 r., 47 v., 49 r., 50 r. i 57 r.; sig. 1122, f. 39 v., 40 v., 41 v., 42 r., 43 r., 44 r., 45 v., 46 v., 48 v., 49 v., 50 v., 51 v. i s.f.; sig. 1123, f. 13 v., 34 v., 35 v., 36 v., 37 r., 38 r., 39 r., 40 r., 41 r., 43 r., 44 r., 45 v., 47 v. i s.f.; sig. 1124, f. 38 v., 39 r., 40 v., 41 r., 41 v., 43 r., 44 r., 44 v., 45 v., 47 ., 48 v., 50 r., 51 v. i s.f.; sig. 1125, f. 35 v., 37 r., 38 r., 38 v., 39 v., 40 r., 40 v., 41 v., 42bis r., 42bis v., 43 r., 44 r., 45 r. i s.f.; sig. 1126, f. 41 r., 41 v., 43 r., 43 v., 44 v., 45 r., 45 v., 46 v., 48 v., 49 r., 50 v., 51 v., i s.f.; sig. 1127, f. 37 r. i 70 v.; sig. 1128, f. 48 v., 49 v., 72 r. i 72 v., i sig. 1129, f. 37 v., 39 v., 40 v., 41 v., 43 r., 44 v., 46 r., 46 v., 47 r., 47 v., 50 v., 72 r. i 73 r.

⁵⁴⁹ Aquí ens referim a anys d'Encarnació, és a dir, del mes d'abril de l'any indicat al mes de març de l'any següent.

1433 el regent de la sagristia pagà dos sous a la cort de l'ofici pel trasllat d'un monitori que el mestre de l'orgue li entregà perquè se li paguessin quaranta lliures, les quals se li devien per sonar els orgues "en temps passats". Les quantitats reclamades foren pagades en el mes de novembre de 1434: vint lliures pel salari corresponent a l'any de l'Encarnació de 1432 i quinze lliures pels mesos d'abril a desembre de 1433. Una última variació salarial es produí en el mes de març de 1434 quan l'assignació mensual de dues lliures pagades pels mesos de gener i febrer passà a una lliura, és a dir, a dotze lliures anuals. Tal vegada aquesta variació fos deguda al nomenament del mestre organista com a rector de la parròquia de Sencelles, que abans hem mencionat.

No sabem amb certesa qui es féu càrrec de l'orgue a partir del mes de gener de 1435, ja que als llibres de la sagristia es deixà d'anotar les quantitats que fins aquell any s'havien pagat a l'organista. Malgrat això, tot apunta que fou mossèn Antoni Just qui començà a sonar l'orgue aquell any. Així ho inferim d'una anotació feta l'any 1459 als llibres de possessoris. El 28 de setembre d'aquell any prengué possessió del benefici de l'orgue a l'altar de sant Miquel mossèn Pere Domingo, prevere i domer, per mort de mossèn Just.⁵⁵⁰ L'absència d'altra anotació referent al benefici de l'orgue en els anys anteriors –els llibres de possessoris comencen l'any 1439– ens fa pensar que fou ell qui prengué possessió d'aquell benefici en el mes de gener de 1435 i sonà l'orgue fins al mes de setembre de 1459, en què afagà el relleu mossèn Pere Domingo, que des de l'any 1436 s'havia encarregat de les manxes.

Respecte a Pere Domingo, abans hem comentat, sense entrar en detalls, la presència de dos preveres amb el mateix nom. Hem dit que un d'ells, el que en 1422 era canonge, ocupà amb tota seguretat el càrrec d'organista fins a la seva mort, ocorreguda en 1427. Doncs bé, aquell mateix any ens consta que un dels dos preveres era procurador de l'almoïna de l'honor mossèn Bernat Sacrista. L'any següent, el 7 de setembre de 1428, al llibre de comptes dels aniversaris s'anotà el pagament de dos sous "en la cort del officiall per un monitori que tregui contra moss. Pere domingo prevere hareu del honrat moss. P. domingo canonge q[uondam] per norante set liures e deu s. que li deuian per venda que havia feta del uisma del alberch den simon vantos...".⁵⁵¹ Cap la possibilitat que els dos preveres fossin pare i fill.

⁵⁵⁰ ACM. Possessoris, sig. 2716, f. 6 r.

⁵⁵¹ ACM. Aniversaris, sig. 61, f. 78 v., i sig. 62, f. 18 r.

A partir de 1459 s'encetà un breu període en el qual se succeïren diversos organistes. Deu mesos després d'haver pres possessió del benefici de l'orgue mossèn Pere Domingo, al llibre de possessoris s'anotà el següent: "It. digous a 24 de juliol [1460] pras possessio an Johan [no dona cap altra informació] qui esta ab mossen pere domingo de hun benifet dels organs an lo altar de snt Miquel per permutacio ab mossen pere domingo".⁵⁵² L'escasa informació de l'anotació ens impedeix saber quina persona ocupà el càrrec d'organista en lloc de Pere Domingo. Tampoc és aclaridora l'anotació que tres anys més tard, en 1463, ens informa de la permuta d'aquell benefici: "It. a 25 de octubra [1463] pras possessio mossen guillem Ballester de un benifet an lo altar de sant miquel ab prumutacio ab [no apareix el nom] per moss. Pere domingo".⁵⁵³ Així, doncs, fou mossèn Ballester qui polsà l'orgue a partir d'aquell moment fins al mes de juny de l'any següent, perquè, segons el llibre de possessoris, el 14 de juny de 1464 prengué possessió del benefici de l'orgue mossèn Bernat Nicolau, àlies Calsiner, per la permuta amb mossèn Guillem Ballester.⁵⁵⁴

Mossèn Bernat Nicolau ocupà la plaça d'organista fins a la seva mort el 1475, probablement a causa de la pesta. L'1 d'agost d'aquell any prengué possessió del benefici de l'orgue mossèn Bartomeu Caldentey,⁵⁵⁵ el qual l'ocupà, probablement, fins al mes d'abril de 1489. Cap la possibilitat que fos el mateix Caldentey, clergue, que l'any 1468 fou nomenat, elegit, creat i diputat pels jurats d'Inca per a sonar els orgues d'aquella parròquia, en substitució d'un organista amb el cognom Llabrés.⁵⁵⁶ Segons Maria Barceló i Gabriel Ensenyat, Bartomeu Caldentey era natural de Felanitx, on nasqué el 1447 i disposà d'un renom consolidat com a lul·lista i erudit. Fou mestre en arts i teologia, estudis que havia cursat a Nàpols, i es doctorà a la Sorbona. Va ensenyar teologia a la catedral i, a Barcelona, fou deixeble de Pere Daguí, a qui després succeí, per molt poc temps, en la càtedra lul·liana de Mallorca. Junt al també prevere Francesc Prats fundà a Palma una escola d'humanitats i de ciència lul·liana, que després Caldentey traslladà a Miramar, i junt a Nicolau Calafat establí la primera impremta de Mallorca, la qual suposà una nova passa en la línia d'introducció d'aires renovelladors a l'illa. De les seves premses sortiren obres de caràcter pedagògic o religiós útils per a

⁵⁵² ACM. Possessoris, sig. 2716, f. 7 v.

⁵⁵³ *Ibidem*, f. 13 r.

⁵⁵⁴ *Ibidem*, f. 13 r.

⁵⁵⁵ ACM. Sagristia, sig. 1164, f. 26 v.

⁵⁵⁶ ARM. Arxiu Històric, sig. AH-182, f. 62 v., citat a ROSSELLÓ, Ramon i PARETS, Joan: *op. cit.*, vol. I, pp. 147-148.

l'ensenyament: edició de la gramàtica de Pastrana i un breviari, que fou objecte de competència per part d'una altre text de les mateixes característiques imprès a Venècia. El 1488 Caldentey fou ambaixador a la cort reial i tornà a esser nomenat el 1495, tot i que hom hagué de cercar-li un substitut a causa de la seva absència. Va morir poc després d'ocupar la càtedra lul·liana, entre el 23 i el 28 de novembre de 1500.⁵⁵⁷

Hi ha constància que el 28 d'abril de 1489, el vicari general comunicà a Gregori Burgues, procurador reial, que el benefici de l'orgue de la Seu es trobava vacant per ressignació de mossèn Bartomeu Caldentey, professor en sagrades escriptures.⁵⁵⁸ Consta que el primer de juny de 1489 es donà possessió a mossèn Miquel Avellà d'un benefici en l'altar de santa Anna que canvià amb mestre Caldentey per un benefici de Menorca i el 4 de juny d'aquell mateix any es donà possessió a mossèn Gabriel Mora per mestre Caldentey del benefici de sant Jordi.⁵⁵⁹

Les dades que ens aporten els llibres comptables de la sagristia ens fan pensar que les possibles absències de Caldentey foren cobertes per Miquel Garcia, diaca, ja que hi ha constància de pagaments a aquest últim entre els mesos de novembre de 1479 i març de 1481⁵⁶⁰ i entre l'abril de 1486 i octubre de 1489, en aquesta segona etapa ja com a prevere.⁵⁶¹

Després de mestre Caldentey, les dades que hem pogut aconseguir són un poc confuses i no aclareixen de cap manera qui era el que ocupava el benefici de l'orgue catedralici. En principi, si ens fixem en les dades que apareixen en els pagaments realitzats per la sagristia al manxador, sembla que el successor del mestre Bartomeu Caldentey fou Joan Miquel, el qual probablement començà a exercir el benefici de l'orgue en el mes de novembre de 1489⁵⁶² i l'ocupà possiblement fins l'any 1522,

⁵⁵⁷ BARCELÓ, Maria i ENSENYAT, Gabriel: *Els nous horitzons culturals a Mallorca al final de l'edat mitjana*. Col·lecció Menjaments, núm. 36. Palma: Documenta Balear, 2000, pp. 107-110. BARCELÓ, Maria i ENSENYAT, Gabriel: *Clergues il·lustrats. Un cercle humanista a l'entorn de la Seu de Mallorca (1450-1550)*, Col·lecció Seu de Mallorca, núm. 6. Palma: capítol Catedral de Mallorca, 2013, pp. 41-45. Per a ampliar les dades biogràfiques de Caldentey cal consultar les monografies de ROSSELLÓ, Ramon: *Mn. Bartomeu Caldentey introductor de la impremta a Mallorca*. Felanitx, 1981; i de PASCUAL, Miquel: *Bartomeu Caldentey fundador de la primera impremta mallorquina*. Felanitx, 1987. Sobre la impremta consulteu MUNTANER y BUJOSA, Juan: "La primera impremta mallorquina. Los impresores Caldentey y Calafat", *BSAL* 31 (1953-1960), pp. 493-494.

⁵⁵⁸ ARM. Fons Reial Patromoni, sig. RP-50, f. 140, citat a ROSSELLÓ, Ramon i PARETS, Joan: *op. cit.*, vol. I, p. 152.

⁵⁵⁹ ACM. Sagristia, sig. 1177, f. 28 r.

⁵⁶⁰ ACM. Sagristia, sig. 1167, f. 95 v., i sig. 1168, f. 53 r., 54 r., 60 v. i 81 v.

⁵⁶¹ ACM. Sagristia, sig. 1174,s.f.; sig. 1175, f. 54 r.; sig. 1176, f. 60 v., i sig. 1177, f. 59 v.

⁵⁶² ACM. Sagristia, sig. 1177, f. 59 v.

encara que aquest any no figura als apunts comptables cap albarà que ens confirmi la continuïtat de Miquel en el càrrec.⁵⁶³ Foren anys difícils els que transcorregueren entre 1521 i 1523 i amb tota probabilitat l'absència del registre fou per la situació en la qual es trobava la ciutat a causa de la revolta dels agermanats i de la pesta. Sobre Miquel només podem dir, resseguint els registres de la sagristia que fou ordenat diaca l'any 1494 i a l'any següent ja era prevere.⁵⁶⁴

Malgrat tot el que acabem de dir, al llarg de la nostra investigació no hem estat capaços de localitzar el possessorí que ens confirmi que Joan Miquel fos l'organista, d'igual manera que tampoc hem localitzat el possessorí de Salvador Oliver i de Pere Joan Xaueri, que foren les dues persones que cobraren les nou lliures que pagava la sacristia al manxador de l'orgue en els anys posteriors. A partir de 1523 figura com a cobrador Salvador Oliver, clergue,⁵⁶⁵ el qual rebé aquelles nou lliures fins al mes de març de 1527.⁵⁶⁶ El seu successor, sembla que fou el prevere Pere Joan Xaueri –o Xeuari, ja que apareix escrit de les dues maneres–, el qual començà a cobrar els quinze sous mensuals a partir del mes d'abril de 1527.⁵⁶⁷

Després d'aquests anys d'incertesa, l'1 d'abril de 1544, es donà possessió del benefici de l'orgue que havia fundat l'honor Arnau Desmur en la capella de sant Miquel a mossèn Jaume Blanquer, prevere, el qual estava vacant per mort de Jaume Garcia, també prevere.⁵⁶⁸ No sabem si l'error es produeix en aquesta inscripció o en la rúbrica dels possessoris dels beneficis que emprarem tot seguit, ja que en la primera apareix com a beneficiat Jaume Garcia i en la segona Joan Garcia. Com en els anteriors casos, tampoc hem pogut localitzar el possessorí de Garcia i per aquesta raó no podem assegurar ni el nom ni la data en la qual prengué possessió del benefici.

A partir de 1544, gràcies a la rúbrica dels possessoris de beneficis que es conserva a l'arxiu de la catedral,⁵⁶⁹ ens assabentem amb més seguretat dels noms dels organistes que ocuparen el benefici de l'orgue catedralici.

⁵⁶³ ACM. Sagristia, sig. 1207, f. 76 v.

⁵⁶⁴ ACM. Sagristia, sig. 1182, f. 48 v., i sig. 1183, s.f.

⁵⁶⁵ ACM. Sagristia, sig. 1208, f. 83 v.

⁵⁶⁶ ACM. Sagristia, sig. 1211, f. 91 r.

⁵⁶⁷ ACM. Sagristia, sig. 1212, f. 99 r.

⁵⁶⁸ ACM. Sagristia, sig. 1227, f. 50 r.

⁵⁶⁹ ACM. Possessoris, sig. 2719, f. 145 r.

Nom	Data possessori	Data finalització	Observacions
Joan Garcia (prevere)	?	1544†	
Jaume Blanquer (prevere)	01.04.1544	1580†	
Joan Gaspar Roig (clergue)	19.10.1580	1581†	
Joanot Socies (diaca)	02.05.1581	1598	Permuta
Jeroni Roig (sotsdiaca)	08.04.1598	1653†	
Josep Jaume (acolit)	05.02.1653	1675	Professa religió
Pere Josep Riera (prevere)	09.10.1675	1679	Ressignació
Joan Sastre (sotsdiaca)	22.07.1679	1682†	
Miquel Martí (prevere)	09.10.1682	1686†	
Pere Joan Martí (prevere)	16.01.1687	1730†	
Macià Jaume (prevere)	25.11.1730	1776†	
Clement Amengual (clergue)	25.01.1777	1810†	

A banda d'aquests organistes titulars, a la Seu n'hi havia d'altres que els substituïen en les seves absències. L'any 1593, el capítol pagà al reverend Miquel Pasqual, prevere el que li pertocava per haver polsat l'orgue en les absències del titular Joanot Socies.⁵⁷⁰ En el mes de setembre de 1607, s'acordà donar distribucions dobles a l'organista Antoni Beltran els dies que toqués l'instrument en les absències de l'organista titular, Jeroni Roig. Aquell mateix any, Beltran marxà cap a València i el seu lloc de substitut fou ocupat per un tal Domenge. En 1608 es nomenaren substituïts fra Llitrà del convent del Socors i Miquel Pasqual, per segona vegada, i en 1611 el reverend Tries.⁵⁷¹ El 20 de setembre de 1633, el capítol admeté com a substitut de Jeroni Roig el prevere Miquel Ramis, el qual havia de tocar l'orgue en l'absència de Roig, que havia d'anar a Artà a acabar l'orgue que estava fabricant.⁵⁷² A la primeria de 1674, Joan Sastre ja suplía la falta de l'organista titular, Josep Jaume, el qual es trobava a Barcelona. El 31 de gener d'aquell any, el capítol l'obligà a tocar l'entaulatura, sempre que hi hagués música amb orgue.⁵⁷³ Dos anys més tard, el 1676, l'encarregat de tocar l'entaulatura a l'orgue era el prevere Michel Martí. El 7 de setembre de 1678, el capítol disposà que Joan Sastre, que tocava l'orgue i servia d'organista, tingués la part d'organista en les músiques dels Alois Capitulars –les celebracions més importants– i

⁵⁷⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1634, ff. 61 r., 62 r. i 62 r.-62 v., actes del 9 i 30 de juny i 7 de juliol de 1593.

⁵⁷¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1635, ff. 158 r., 159 r.-159 v., 164 v., 169 r., 170 r., 178 v., 186 r. i 266 v. actes del 7 i 12 de setembre, 19 i 26 d'octubre i 28 de novembre de 1607, 13 de febrer i 2 de maig de 1608 i 15 de juny de 1611.

⁵⁷² ACM. Actes capitulars, sig. 1636, ff. 315 v.-316 r.

⁵⁷³ ACM. Actes capitulars, sig. 1639, f. 476 r.

que el reverend Miquel Martí, que abans tocava les entaulatures i tenia part de música de veu, toqués l'orgue del cor "ab partidura doble".⁵⁷⁴

Sembla que és a partir d'aquesta época quan la capella de música incorporà a la seva plantilla l'encàrrec d'organista, necessari en la interpretació de les músiques amb orgue que interpretava fora de la catedral. L'any 1682, les actes nomenen Joan Benejam, organista de la capella de música.⁵⁷⁵ El 16 de novembre de 1696, el capítol posà en execució la promesa feta el 28 de març d'aquell mateix any a Francesc Martínez, la qual consistia a adjudicar-li la primera mitja part que quedés vacant en la capella de música, amb la condició que el dia de sant Joan de 1697 fos hàbil a l'orgue, de manera que pogués acompanyar a la música i que si no era capaç es deixés vacant la mencionada porció.⁵⁷⁶ L'any 1707, Martínez encara no era hàbil a l'orgue i per aquesta raó, el capítol, en assignar algunes porcions de música als músics de la capella li'n assignà mitja recordant-li que tenia l'obligació d'habilitar-se per tocar l'orgue i acompanyar amb l'orgue la música dins el termini de mig any, de la mateixa manera que ja havia determinat en 1696. Aquell mateix any de 1707 es nomena Miquel Capdebou per a suplir les faltes de Macià Jaume a l'orgue. Tres anys més tard, el 29 de gener de 1710, el capítol li assignà un quart de part de música amb la condició d'haver d'acompanyar la música amb l'orgue en el termini de mig any.⁵⁷⁷

De l'acord pres pel capítol el 1715 inferim que tots els organistes hàbils que hi havia en la plantilla de la capella de música solien suplir les absències de l'organista catedralici. El 13 de setembre d'aquell any, el capítol comissionà els canonges Francesc de Togores, vicari capitular, i Jordi Serra, perquè decidissin qui era l'organista que havia de suplir les absències del beneficiat organista, Pere Joan Martí, que també ostentava el càrrec de mestre de capella. Tan sols set dies més tard, el 20 d'aquell mes, a les actes es nomena un altre organista de la capella, el prevere Miquel Suau, més tard, el 16 de juny de 1717, elegit i nomenat substitut de mestre de capella.⁵⁷⁸

Fins l'any 1720 també exercí d'organista a la capella de música el reverend Joan Simonet, prevere. A l'hora de provehir la part de música que havia deixat vacant, el

⁵⁷⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1640, ff. 44 r. i 107 v.

⁵⁷⁵ *Ibidem*, f. 254 r.

⁵⁷⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1642, f. 72 r.

⁵⁷⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1643, ff. 85 r.-85 v. i 163 v.

⁵⁷⁸ *Ibidem*, f. 391 r. i sig. 1644, ff. 30 v.-31 r.

capítol reconegué que aquella part era d'organista i que en les músiques de fora de la catedral hi havia molta falta d'organista. A fi d'esmenar aquella situació, la part vacant es repartí a parts igual entre Sebastià Oliver i Macià Jaume, tots dos organistes.⁵⁷⁹

L'any 1736 apareix a les actes capitulars el nom de Francesc Caymari, músic de la capella que feia vuit anys que hi servia d'organista. Posteriorment Caymari passaria a la vila de Sóller per a ocupar plaça de mestre de música.⁵⁸⁰

Sembla que a la capella de música hi havia actius a mitjan segle XVIII, almenys, dos organistes: un al primer cor i l'altre al segon. A la primeria de 1739, el músic Miquel Morell presentà una petició d'ajut econòmic al capítol en la qual referia els seus serveis per espai de vint anys i els del cor segon de la capella amb el càrrec d'organista. L'any 1742 figuraven també com a organistes de la capella de música els preveres Macià Jaume Fonollar, beneficiat organista de la Seu, i Pere Joan Coll.⁵⁸¹

El 10 de març de 1762 fou admès a la capella de música Joan Frontera, fill de Bartomeu, de la vila de Sóller, estudiant d'orgue i música.⁵⁸² L'any 1779 es concedí l'almoïna pertinent al minyó del cor Sebastià Ginard, el qual havia perdut la veu i que es trobava en ànims de seguir en la capella de música, per la qual cosa estudiava l'orgue. A l'any següent fou admès a la capella de música Macià Sureda, natural d'Artà, per a tocar l'orgue.⁵⁸³

En ocasions la necessitat d'organistes a la capella de música estava coberta i per aquesta raó el capítol, sense deixar de banda els bons músics, intentava que aquests dediquessin els seus esforços a exercitar-se en altres instruments més necessaris per a la capella i que d'alguna manera els permetrien ascendir més ràpidament. El 28 de novembre de 1783, el capítol tingué present el memorial presentat per Pere Antoni Alcover en el qual suplicava ser admès a la capella de música en qualitat d'organista. El capítol li contestà que s'apliqués al baixó, respecte de necessitar-lo la capella.⁵⁸⁴

⁵⁷⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1644, ff. 307 r. i 311 v., actes del 15 de gener i el 5 de febrer de 1721.

⁵⁸⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1649, ff. 183 r i 186 v., actes del 20 i 27 d'abril de 1736.

⁵⁸¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1650, f. 266 r, acta del 30 de gener de 1739.

⁵⁸² ACM. Actes capitulars, sig. 1656, f. 203 r.

⁵⁸³ ACM. Actes capitulars, sig. 1662, ff. 206 v.-207 r., 267 r-267 v. i 272 v., actes de l'11 d'agost de 1779 i 14 i 24 de gener de 1780.

⁵⁸⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1663, ff. 345 v. i 354 v., actes del 28 de novembre i 17 de desembre de 1783.

Per la petició presentada pel jove Salvador Ferrer en el mes d'agost de 1786, ens assabentem que havia entrat a l'ordre dels Agustins amb la llicència del mestre de capella, i que abans havia servit dos anys la capella de música en qualitat d'organista. En el mes de desembre d'aquell mateix any, el capítol agregà a la capella musical Antoni Frontera per a tocar l'orgue.⁵⁸⁵

El 24 de juliol de 1789, el capítol assignà porcions de música a alguns músics, entre els quals es trobava Pere Antoni Sancho, al qual li assignà mig quart de part en les músiques de fora de la catedral, amb l'obligació d'ensenyar d'orgue.⁵⁸⁶

Per a concloure aquest capítol cal fer menció d'alguns dels músics catedralicis que ocuparen beneficis de l'orgue en algunes parròquies de la part forana. Per una sol·licitud presentada pel reverend Pere Joan Bennasser, prevere i substitut de primatxer, ens assabentem que el 1729 els reverends preveres Miquel Suau i Joan Crespí obtenien el beneficis de l'orgue de les parroquials de Santanyí i Alaró, respectivament. Tots dos residien a Palma i tenien substituïts que tocaven aquells orgues per ells. Aixó era el que pretenia Pere Joan Bennassar aquell any en la parròquia de Felanitx.⁵⁸⁷ El 23 d'agost de 1752, el diaca i músic de la capella Antoni Amengual comunicà al capítol que havia estat elegit organista de la parroquial de Pollença i demanava poder passar a aquella vila pel termini de mig any conservant la porció de música que tenia assignada. Els canoges no li concediren el que demanava.⁵⁸⁸ Finalment, a la darrera del mes de juliol de 1773, el capítol tingué present un memorial de Guillem Ferrer, acòlit, músic de la capella catedralícia i organista interí a la parroquial de santa Eulàlia de Palma, en el qual exposava que havia de passar a Madrid per certes dependències i que en el temps que romandria a la cort posaria tota la seva cura a la major aplicació de l'estudi de l'orgue per a perfeccionar-se.⁵⁸⁹

⁵⁸⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1664, ff. 279 v.-280 r. i 325 r., actes del 23 d'agost i 20 de desembre de 1786.

⁵⁸⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1665, ff. 291 v.-292 r.

⁵⁸⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1646, ff. 441 r. i 457 v.-458 r., actes del 21 de març i 1 de juny de 1729.

⁵⁸⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1653, f. 352 v., acta del 23 d'agost de 1752, i sig. 1654, f. 11 r., acta de l'11 de gener de 1753.

⁵⁸⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1660, ff. 137 v.-138 r., acta del 30 de juliol de 1773.

Necessitat d'un bon organista a la darrerria del segle XVIII

El 15 de juliol de 1791, amb els treballs de l'orgue major a punt de concloure, el vicari capitular Pasqual Dezcallar insinuà que seria convenient destinar-hi algun subjecte hàbil per a tocar i que sabia de cert jove molt instruit que admetria l'encàrrec si se li proporcionés acomodament. El vicari capitular esperava que el bisbe convindria en proveir cert benefici de patronat inferior, que quedà vacant en mes ordinari, no obstant que per fer-lo congru tingué que unir-lo a altres dos beneficis més, els quals havien vacat en mes reservat, i que en el cas que el bisbe, enterat de la necessitat que tenia la catedral d'un bon organista, resolgués proveir el benefici mencionat, ell presentaria el jove organista, ja que li tocava a ell per torn. El capítol agrai el zel que manifestava el vicari capitular en servei i utilitat de la catedral.

Davant aquella resposta i la immobilitat per part del bisbe i el capítol, el 3 d'agost el vicari capitular tornà a insistir, en aquesta ocasió a través del canonge Miquel Serra, dient que persistint la necessitat que tenia la catedral d'un bon organista se sentia persuadit que el capítol no tindria inconvenient en què se fes una representació perquè el rei es dignés fer de qualitat el mencionat benefici i conferir-li un subjecte hàbil per a tocar l'orgue. Després d'una breu conferència els canonges acordaren que es dirigís al rei la mencionada representació, sol·licitant del sobirà que es dignés destinar el benefici per a un subjecte hàbil i que per a la seva obtenció tingués que carregar amb l'obligació de tocar l'orgue major de la catedral i que per dit efecte hagués de donar-se per oposició a aquell que fos més digne.⁵⁹⁰

Sembla que el jove al qual es referia el vicari capitular Dezcallar era Josep Alcover, clergue, ja que el 30 d'octubre de 1792, el capítol acordà donar-li per via de gratificació, dels productes de la mesa capitular, dos doblons d'or per haver tocat l'orgue major de la catedral des de feia molt de temps, sense que fins aquell moment se l'hagués atés pel seu treball.⁵⁹¹

No sabem si finalment, el capítol envià la representació que demanava el vicari capitular al rei, encara que sembla que no, ja que el 14 de febrer de 1793 el canonge protector de la música exposà al capítol que el clergue Josep Alcover, que en els dies

⁵⁹⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, ff. 114 v.-115 r. i 117 v.-118 r.

⁵⁹¹ *Ibidem*, f. 262 v.

festius tocava l'orgue major estava en ànim de presentar un memorial al rei perquè li fes gràcia d'un dels sis beneficis que eren de la seva provisió, el quals es trobaven vacants; que per a facilitar-li la seva consecució desitjava que el capítol interposés la seva mediació i que per a mereixer la gràcia s'oferia a tocar l'orgue tots els dies de la seva vida en el cas d'aconseguir el benefici que sol·licitava. Tot seguit, el capítol acordà recomanar el clergue.⁵⁹²

Així les coses, l'any 1794 es produí el relleu al capdavant de la mitra mallorquina, que fou ocupada per Bernat Nadal, en substitució de Pedro Rubio Benedicto, prelat liberal i molt conscienciat en els assumptes catedralicis.

Erecció de l'ofici d'organista a la Catedral

El 7 d'abril de 1796, el bisbe Nadal dirigí al capítol de la catedral un escrit en el qual exposava que, desitjant donar compliment a repetides ordres de la Reial Cambra havia pensat procedir a l'erecció d'algunes vicaries perpètuas a la diòcesi, sempre que el capítol ho trobés convenient i se servís aconsellar-lo en aquell assumpte tan important. Per això, esperava que el màxim òrgan governatiu de la Seu comissionés dos canonges a fi de deliberar i resoldre el més convenient sobre aquella qüestió i, així mateix, sobre si seria conduent per a l'esplendor i decor de la catedral erigir en ella un ofici d'organista.⁵⁹³

No hi ha dubte que la proposició del bisbe sobre l'erecció de l'ofici d'organista tenia l'objectiu d'esmenar la situació que s'havia produït a la Seu arran del decret donat pel bisbe Pedro Rubio Benedicto y Herrero en 1788 sobre la unió i supressió de beneficis de la Santa Església de Mallorca. El 31 de juliol de 1781, la Reial Cambra encarregà al bisbe Rubio la confecció d'un nou pla de beneficis de la diòcesi que havia de contemplar la unió i supressió dels beneficis que no arribessin a la còngrua de setanta lliures aprovada per la pròpia Cambra. Segons les indicacions donades, s'havien de declarar suprimits aquells que no arribessin a la tercera part de la mencionada còngrua, aplicant-los a fins pietosos, i unir els que ascendissin a aquella quantitat, en el cas de no augmentar els patrons eclesiàstics i seculars les rendes del seus respectius beneficis fins a les setanta lliures. Endemés, només es deixarien els títols o beneficis suficients per a

⁵⁹² *Ibíd.*, f. 20 r.

⁵⁹³ ACM. Actes capitulars, sig. 1668, f. 26 r.

mantenir el culte diví, celebració dels divins oficis i assistència espiritual del fidels de cada església parroquial. El 17 de setembre d'aquell any, el bisbe comunicà al capítol l'inici de les gestions per a la formació d'aquell pla, mitjançant un escrit en el qual el prelat ja realitzava les primeres observacions: si s'havien de seguir literalment les anteriors providències, tenint en compte les rendes dels beneficis, dels vuit-cents trenta-vuit beneficis fundats a la diòcesi –quatre-cents a les parròquies foranes, cent setanta-set a les ciutadanes i dos-cents seixanta-un a la Seu– només en quedarien una seixantena, un nombre insuficient per al servei de les esglésies. Per això, el bisbe proposava al seu pla suprimir aquells beneficis que haguessin perdut per complet les seves rendes i unir entre si la resta a fi de poder atendre les necessitats de cada església, encara que no arribessin a les setanta lliures mencionades i si a la quantitat que havia estat fixada al Sínode, lliure de tota càrrega o desemborsament del beneficiat “o algo mas si puede ser”. La mesura afectava de manera especial al nombre de cantors en el cor per als oficis i aquesta fou una de les observacions que féu el capítol en la seva contestació del 29 d'octubre. Malgrat tot, el bisbe remeté el pla al rei el 8 de gener de 1782 i la Cambra, després d'escoltar el dictamen del fiscal, l'aprovà. Per a posar-lo en marxa, el 18 de març de 1784, el prelat expedí un edicte, publicat el 25 d'aquell mes, mitjançant el qual es convocà als patrons de beneficis que tinguessin alguna renda i no ascendís a trenta-dues lliures perquè en el termini de sis mesos augmentessin la seva còngrua fins a aquella quantitat i que, una vegada finalitzat el termini, es procediria a formalitzar la unió d'aquells beneficis incongrus, que conservessin algun romanent de la seva dotació, i a la supressió i extinció dels que es trobessin totalment indotats. El nou pla s'inicià a les esglésies de la part forana, continuà a les parròquies ciutadanes i finalitzà a la Seu, mitjançant el decret del 4 de setembre de 1788, consensuat amb el capítol.

Entre els beneficis de patronat laïcal afectats es trobava el de l'orgue, fundat a l'altar de sant Miquel el 25 de novembre de 1423 per Arnau Desmur, que, segons el decret, quedava unit a un altre benefici fundat a l'altar de Nostra Senyora de la Clastra. En aquell any era el beneficiat organista el prevere Clement Amengual Thomàs, que havia pres possessió el 25 de gener de 1777 per mort del seu antecessor, el també prevere Macià Jaume Fenollar.⁵⁹⁴ Així, doncs, resulta més que probable que la necessitat

⁵⁹⁴ ACM. Possessoris, sig. 2719 bis, f. 145 r. Consta que el 15 de gener de 1777, el capítol tingué present un memorial del clergue Clement Amengual, fill de Cosme i de Joana Thomàs, en el qual demanava la seva admissió per al benefici de l'orgue de la Seu, fundat a la capella de sant Martí, abans de sant Miquel, vacant per la mort del prevere Macià Jaume i haver-lo presentat per al mateix el seu patró Pere Gual

d'un bon organista, l'avançada edat de l'obtentor⁵⁹⁵ i la possible desaparició de la obligació de tocar l'orgue del futur beneficiat, a causa de la unió d'aquells dos beneficis,⁵⁹⁶ foren els motius principals pels quals el bisbe Nadal, en aquell any de 1796, plantegés al capítol la proposta per a l'erecció de l'ofici d'organista a la Seu.

Amb tot, en la reunió celebrada el 8 d'abril de 1796, el capítol comissionà els canonges Antoni Nicolau Lobo i Joan Muntaner, als quals conferí tot el poder necessari perquè poguessin acordar allò que jutgessin més oportú i uns dies més tard, el 20 d'aquell mateix mes, el bisbe remeté al capítol el decret d'erecció de l'ofici d'organista.⁵⁹⁷

Nos Don Bernardo Nadal y Crespi por la gracia de Dios y de la Santa Sede Apostolica Obispo de Mallorca del Consejo de Su Magestad etc.

Teniendo en consideracion que en virtud del nuevo plan de Beneficios hecho con Real aprovacion por el Ilustrisimo Señor Don Pedro Rubio Benedicto antecesor nuestro, muchos de las Iglesias de esta Diocesis quedaron unidos a otros, o extinguidos, de cuyo numero fue el Beneficio del Organo de nuestra Santa Iglesia Catedral; y que esta se halla por lo mismo expuesta a quedar sin Organista, creemos propio de nuestro cargo Pastoral ocurrir a tan grave inconveniente y tratar sobre ello con nuestro Cabildo, segun asi se ha verificado; y despues de una madura deliberacion hemos venido en erigir e instituir, como con acuerdo del mencionado Cabildo, erigimos e instituímos en nuestra Santa Iglesia un Oficio de Organista colativo, a semejanza de los Oficios de Primicerio y Subdiaconil, con la dotacion de quarenta libras anuales, de las quales se pagaran veinte por la Cofradia de San Pedro y San Bernardo del producto de las pias

Desmur, oferint-se a realitzar examen i tot allò necessari. Aquell mateix dia, després d'escoltar la relació del canonge Cristòfol Martorell sobre la idoneïtat del suplicant, el capítol l'admeté per al benefici (ACM. Actes capitulars, sig. 1661, f. 236 r.).

⁵⁹⁵ Cal anotar aquí que el 28 d'abril de 1800 el capítol concedí a Clement Amengual la jubilació del faristol, és a dir, l'eximí d'estar davant del faristol en qualsevol acte de cor (ACM. Actes capitulars, sig. 1668, f. 141 v.) i, segons les ordinacions donades pel bisbe Nadal en aquest sentit, amb data del primer de juliol de 1797, els beneficiats només podien aconseguir aquesta jubilació si havien complert els seixanta anys d'edat, amb deu anys de residència efectiva, o amb vint-i-cinc anys de residència efectiva sense tenir en compte l'edat (ACM. Actes capitulars, sig. 1668, ff. 189 v.-191 r.).

⁵⁹⁶ En la reunió celebrada l'11 de maig de 1810, el capítol tingué present un memorial presentat pel prevere Guillem Pujol, en el qual exposava que pel decret d'unió de beneficis de la catedral, donat pel bisbe Pedro Rubio, havien quedat units tres beneficis de patronat laïcal, el patró dels quals era Pere Gual. Com que l'últim obtentor, el difunt Clement Amengual, tenia l'obligació de tocar l'orgue i al decret d'unió no s'especificava aquesta qualitat per a poder obtenir aquell benefici, suplicava al capítol se servís declarar si sense aquella qualitat podia prendre possessió d'aquell benefici, al qual havia estat presentat pel patró. Els canonges no posaren cap objecció (ACM. Actes capitulars, sig. 1672, f. 276 v.). Segons el llibre de possessoris de beneficis, el 18 de maig de 1810, el prevere Guillem Pujol prengué possessió del benefici fundat en l'altar de sant Miquel, vacant per mort del mencionat Amengual, que havia estat unit amb el benefici fundat a la capella de Nostra Senyora de la Clastra, vacant per mort del prevere Sebastià Rosselló, i amb el benefici fundat a la capella de Tots Sants, vacant per mort del prevere Mateu Vidal (ACM. Possessoris, sig. 2719 bis, f. 145 r.).

⁵⁹⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1668, ff. 26 r.-27 v. i 33 r.-34 v. Del decret es conserven dues còpies més a la sig. 15912, sobre el benefici de l'orgue, docs. núms. 1 i 2.

fundaciones libres; y las veinte restantes las satisfará nuestro Cabildo de las fundaciones que administra y cuyo destino no pueda verificarse de hecho; en su defecto, de la Manda Pia del Ilustrisimo Señor Don Juan Bautista Desbach Obispo que fue de Urgel; y esto ademas de las distribuciones quotidianas, y de los emolumentos acostumbrados; y su provision se hará por concurso, en la forma siguiente.

En caso de vacante se llamará por Edictos a los Organistas, a efecto de que los que quisieren concurrir se presenten en el termino de veinte dias a firmar oposicion ante el Secretario del Cabildo. Este, el dia antes de los exámenes, nombrará dos examinadores timoratos y habiles en Organo y solfa; y el Procurador Mayor y los Conciliarios de la Cofradia de San Pedro y San Bernardo nombrarán otro examinador de las mismas circunstancias. Las oposiciones se harán publicamente en nuestra Santa Iglesia; y de los opositores que saldrán aprobados por los enunciados examinadores nos propondrán el Cabildo a Nos y a nuestros sucesores los tres mas dignos y habiles en Organo, solfa y buena voz, prefiriendo siempre a los que tubieren estas tres calidades, y la de ser Musicos de la Capilla de nuestra Santa Iglesia, y de ellos nombraremos al que nos pareciere, y lo mismo haran nuestros sucesores.

El nombrado, ademas de la obligacion de tocar el Organo tendrá la de suplir en algunas funciones del coro como Responsorios, u otras semejantes, por los Subdiaconiles quando estos estubiesen impedidos y no se hubiese de tocar el Organo.

A este fin será reputado el Organista por Oficial de Coro: tendrá lugar despues de los Subdiaconiles y en el coro ocupará la silla del Beneficio de la Candela unido al Seminario, que es la inmediata a la del Subdiaconil de la parte del coro del Obispo.

Nos reservamos proveer por esta primera vez y vacante, sin proceder oposicion, el sobredicho Oficio de nuevo erigido; y con efecto, con consejo, parecer, y acuerdo de nuestro Cabildo, lo proveemos en Don Josef Alcover Subdiacono, Beneficiado de la Parroquial de Algayde, de quien esperamos provendra mucha utilidad y lustre a nuestra Santa Iglesia.

Al actual antiguo Organista se le conservarán, durante su vida, todos los emolumentos de Organo; y sin ellos tendrá, entretanto, el nuevo la obligacion de tocar el Organo, y servir su Oficio solo por las distribuciones quotidianas y las quarenta libras de su dotacion.

Y para que conste hemos mandado extender el presente Decreto por duplicado, para que quede un exemplar en nuestra Secretaria de Camara, y el otro se custodie en el Archivo de nuestro Cabildo; e irá firmado de nuestro propio puño, sellado con nuestro sello, y refrendado por nuestro infrascrito Secretario de Camara. Palacio Episcopal de Palma 20 de Abril de 1796.

Bernardo Obispo de Mallorca

*Por mandado de Su Señoria Ilustrisima el Obispo mi Señor.
D.D. Nicolas Sala y Roca Pro. Secretario.*

El 24 d'abril es donà possessori de l'ofici d'organista novament erigit pel bisbe a la Seu a favor del sotsdiaca Josep Alcover, d'acord amb l'antecedent decret.⁵⁹⁸ Pocs mesos després, el 3 d'agost de 1796, el capítol donà permís a l'organista per anar a Sineu a tocar l'orgue en una festa que s'havia de celebrar en honor de la beata Catalina Tomàs, deixant substituït que suplís en el temps de la seva absència.⁵⁹⁹ No sabem qui fou el seu substituït, però, cap la possibilitat que fos el prevere Clement Amengual, ja que ell era l'últim organista nomenat abans d'Alcover.

Respecte a Amengual, cal dir que com a prevere estava obligat a prendre part en el torn de misses. Per raó del càrrec d'organista, el capítol l'havia eximit d'aquesta obligació i l'havia excusat en el mencionat torn, i ara, des de l'erecció del nou organista i d'acord amb el nou pla que s'havia confeccionat per a la celebració de misses, se li havia suspès la gràcia. Com aquella circumstància li ocasionava molt de perjudici, a la darrera del mes de juny de 1797 demanà que se li seguís concedint aquella gràcia. El capítol li la concedí fins que el nou organista fos ordenat sacerdot i amb la condició de ser l'últim dels excusats.⁶⁰⁰

A més de les obligacions com a organista catedralici, Alcover també prestà els seus serveis com a organista en la capella de música. Així ho féu constar el propi organista en la reunió del 25 d'octubre de 1797, mitjançant un escrit en el qual exposava tots els treballs que havia realitzat en la capella de música i suplicava les providències corresponents a fi que se li remunerés tant pel que treballava dins com fora de la catedral. L'escrit fou remès al canonge protector de la música. Quasi dos mesos més tard, el 22 de desembre, el canonge protector féu relació d'aquell memorial, però el capítol no prengué cap resolució al respecte perquè en aquell moment s'estava confeccionant el pla per a la reforma de la capella de música.⁶⁰¹

El mencionat pla o estatuts per al govern de la capella de música no estigué confeccionat fins a mitjans de 1799. En ell, el capítol prengué la decisió d'assignar una part sencera de música dins la catedral al prevere Josep Alcover, organista.⁶⁰²

⁵⁹⁸ ACM. Possessoris, sig. 2719 bis, f. 238 r.

⁵⁹⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1668, ff. 85 v.-86 r.

⁶⁰⁰ *Ibidem*, f. 181 v., acta del 28 de juny de 1797.

⁶⁰¹ *Ibidem*, ff. 235 v. i 253 v.

⁶⁰² ACM. Actes capitulars, sig. 1669, ff. 49 r.-49 v. i 81 v.-82 r., actes del 19 de juny i 27 de setembre de 1799.

En el mes de febrer de 1801, Alcover tornà a absentar-se de la catedral amb al permís del capítol i amb l'obligació de deixar substituït que toqués l'orgue en els oficis. En aquesta ocasió el motiu fou la visita a la seva mare a Sóller.⁶⁰³

Dos organistes a la catedral

La càrrega de feina de l'organista era molta: assistir a tots els oficis, a les músiques que solemnitzava la capella de música dins la catedral i a les que se solemnitzaven fora d'ella, en cas de ser cridat. Per aquesta raó, el 29 de maig de 1805, el capítol nomenà Andreu Llabrés, músic organista, perquè per setmanes, alternativament amb Josep Alcover, toqués l'orgue i servissin un a l'altre en absències i malalties respectivament, i conformant-se els dos amb aquesta resolució li assenyala a Llabrés vuitanta lliures anuals, pagadores per mesades de la mesa capitular. Dos dies més tard, el 31, els dos organistes donaren les més expressives gràcies al capítol.⁶⁰⁴

A mitjan mes de febrer de 1816, Andreu Llabrés presentà un escrit al capítol en el qual exposava els serveis que havia prestat en tocar l'orgue els dies que el capítol li havia assenyalat i per això suplicava un augment de salari. Considerant que el mencionat organista tenia una habilitat extraordinària per a tocar l'orgue i que era molt convenient per al decor de la catedral que continués en l'encàrrec, el capítol acordà per unanimitat concedir-li l'augment, fins a la quantitat de cent duros anuals –cent cinquanta lliures–, “esperando de su hombría de bien que seguiría en el desempeño de su obligación”.⁶⁰⁵

Erecció d'un nou ofici d'organista

En la reunió capitular celebrada el 5 de març de 1816, els canonges tingueren present un memorial de Josep Alcover, prevere i organista, en el qual exposava que es trobava pròxim a prendre possessió d'una capellania a la Capella Reial de santa Aina, unida a un benefici de la catedral, la qual li havia concedit el rei, i feia present la cura amb la qual havia servit tots els encàrrecs que li havia manat el capítol i la seva disposició a seguir servint. Per això, suplicava al capítol que una vegada possessionat del nou benefici li concedís la gràcia de l'antiguitat i els honors que gaudia abans. Els

⁶⁰³ Ibídem, f. 196 v., acta del 4 de febrer de 1801.

⁶⁰⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1671, ff. 73 r.-73 v. i 74 v.

⁶⁰⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1674, ff. 138 v. i 140 v., actes del 16 de febrer i del 5 de març de 1816.

canonges accediren a les pretensions del beneficiat, a excepció de la cadira d'organista. En aquella mateixa reunió també s'acordà augmentar el salari de l'altre organista, el músic Andreu Llabrés, de les vuitanta lliures als cent duros anuals, tal com ho havia demanat, en atenció als serveis prestats en l'orgue, a l'habilitat extraordinària que posseïa i que, segons els capitulars, convenia molt per al decor de la catedral que perseverés en el mateix encàrrec.⁶⁰⁶ Les decisions preses pel capítol eren lògiques. La possessió de la capellania haguera impossibilitat Alcover el normal desenvolupament del càrrec d'organista i per aquesta raó els canonges decidiren no concedir-li la gràcia respecte al càrrec musical. D'altra banda, els capitulars també eren conscients que Llabrés, a partir d'aquell moment hauria de suplir les tasques del titular.

Així, doncs, a partir d'aquell moment començaren les gestions a fi de cobrir la vacant que deixava Josep Alcover. El 12 de juny, el canonge doctoral exposà al capítol que havia parlat amb el bisbe sobre el decret d'erecció de l'ofici d'organista de la catedral. Entre els dos havien reflexionat sobre l'assumpte. No semblava lògic que pagant-se la seva dotació de les deixes testamentàries que administraven el capítol i la confraria de sant Pere i sant Bernat fos el bisbe el que l'hagués de proveir a un dels tres candidats que aprovats en l'examen pels examinadors se li proposarien i per aquesta raó el prelat li havia manifestat que estava disposat a cedir el patronat i que es realitzés una nova erecció de l'ofici de la manera i circumstàncies conformes al capítol. Una vegada escoltada l'exposició, els canonges acordaren que l'ofici d'organista es dotés competentment de la deixa testamentària de l'il·lustríssim Desbach, excloent-hi la confraria de sant Pere i sant Bernat, romanent el capítol com a únic patró, i en el cas que fos necessari la mesa capitular suplís el que faltés.⁶⁰⁷

Amb aquelles indicacions, el doctoral i el bisbe confeccionaren el nou decret d'erecció de l'ofici d'organista de la Seu, el qual fou aprovat pel capítol el 26 de juny⁶⁰⁸ i publicat dos dies més tard. El seu contingut era el següent:

Decreto de ereccion de nuevo Organista

*Nos D. Bernardo Nadal y Crespi por la gracia de Dios, y de la Santa Sede Apostolica Obispo de Mallorca del Consejo de S.M. etc.
Teniendo en consideracion los inconvenientes que resultaban de la*

⁶⁰⁶ *Ibíd*em, ff. 140 v.-141 r.

⁶⁰⁷ *Ibíd*em, f. 158 v.

⁶⁰⁸ *Ibíd*em, f. 160 r.

ereccion, e institucion del Oficio de Organista de nuestra Santa Iglesia, verificada en virtud de nuestro Decreto de 20 de Abril de 1796. Hemos venido en revocarlo, suprimiendo, y anulando dicho oficio: Y en su lugar erigimos, e instituhimos de nuevo un Oficio colativo de Organista al tenor de la propuesta que se nos ha hecho por nuestro Cabildo, quien se ha ofrecido a dotarle, y le ha dotado con treinta, y dos libras anuales de la Manda Pia del Ilustrisimo Señor Juan Bautista Desbach Obispo que fue de Urgel. Y en atencion a que este Ilustrisimo Prelado dispuso que el producto de esta se invirtiese en distribuciones corales, o, en ornamentos sagrados dispensamos en virtud de nuestras facultades, en quanto sea necesario, la expresada disposicion. Y para el caso de faltar por algun incidente los reditos de dicha Manda Pia, queda obligado nuestro Cabildo a suplir la expresada dotacion de productos de su Mesa. Y esto ademas de las distribuciones quotidianas, y demas emolumentos acostumbrados.

La Provision de este Oficio se hara por concurso en la forma siguiente. Nuestro Cabildo llamara por Edictos a los Organistas, à efecto de que los que quisieren concurrir se presenten en el termino que el mismo señalare a firmar oposicion ante su Secretario. El dia antes de los exámenes eligira tres examinadores timoratos, y habiles en Organo, y Solfa. Las oposiciones se haran publicamente en nuestra Santa Iglesia, y hechas estas, el Cabildo nombrara el mas digno, y mas habil, procediendo despues a su Colacion.

El nombrado ademas de la obligacion de tocar el Organo, tendra la de suplir en algunas funciones de coro, como Responsorios, u otras semejantes por los Subdiaconiles, quando estos estubieren impedidos y no se hubiese de tocar el Organo.

A este fin sera reputado el Organista por Oficial de Coro, tendra lugar despues de los Subdiaconiles, y en el Coro ocupara la silla del Beneficio de la Candela unido al Seminario, que es la inmediata à la del Subdiaconil de la parte del coro del Obispo.

Y paraque conste hemos mandado extender el presente Decreto por duplicado, paraque quede un exemplar en nuestra Secretaria de Camara y el otro se custodie en el Archivo de nuestro Cabildo, e ira firmado de nuestro propio puño, y refrendado por nuestro infrascrito Secretario de Camara. Palacio Episcopal de Palma à los veinte y ocho de Junio de mil ochocientos diez y seis.

*Bernardo Obispo de Mallorca [rúbrica]
Por mandado del Ilustrisimo Señor Obispo mi Señor
D. Antonio Oliver y Nadal Secretario [rúbrica]⁶⁰⁹*

El 10 de juliol, el capítol acordà que es fixés als llocs acostumats l'edicte per a les oposicions, el contingut del qual era el següent:

Nos el Cabildo y canonigos de la Sta. Iglesia Catedral de Mallorca.

Hacemos saber que deviendo proveher un oficio colativo de Organo con el redito anual de treinta y dos libras, distribuciones, y emolumentos

⁶⁰⁹ *Ibíd.*, ff. 160 v.-162 r.

acostumbrados; Por esto, qualesquiera que pretendan el obtento del mencionado oficio, se presentaran ante nuestro Secretario dentro el preciso termino de veinte dias a dar su nombre para ser examinados por los examinadores que nombraremos, y de los aprobados por estos eligiremos al mas habil en organo; y solfa, e inmediatamente procederemos a su colacion y posesorio. El nombrado ademas de la obligacion de tocar el organo, tendra la de suplir en algunas funciones de coro por los subdiaconiles, quando estos estubieren impedidos, y no se hubiese de tocar el organo. A este fin sera reputado por oficial de Coro, tendra lugar, despues de los subdiaconiles, y en el coro ocupara la silla imediata a la del subdiaconil de la parte de coro del Obispo. Sala Capitular de Palma 11 de Julio de 1816.

*Marcos Truyols canonigo Josef Montes Canonigo Archivero*⁶¹⁰

Una vegada finalitzat el termini dels vint dies establert a l'edicte només havien comparegut Antoni Albertí, acòlit, Antoni Josep Cañellas, clergue, i Joaquim Sancho, fill del mestre de la capella Miquel Sancho i futur mestre. El 14 d'agost el capítol acordà que les oposicions se celebressin el dia 16 a les cinc de la tarda i nomenà examinadors el religiós mínim Joan Florit i Andreu Llabrés, organista de la Seu.⁶¹¹

Aquell dia només s'examinaren Antoni Albertí i Joaquim Sancho, ja que Cañellas renuncià poc abans de començar, i al dia següent fou Sancho el que renuncià a favor del capítol tots els drets que podia tenir per raó de la seva oposició. Amb això, d'acord amb la censura donada per escrit i firmada pels examinadors, per la qual constava que Albertí posseïa totes les qualitats necessàries per a poder desenvolupar el càrrec d'organista, el 23 d'aquell mateix mes fou nomenat per unanimitat dels vots capitulars. Seguidament se celebrà a l'aula capitular la col·lació i el possessori de l'ofici en la persona d'Antoni Albertí.⁶¹²

D'aquesta manera, gràcies a la renúncia feta pel bisbe, s'inicià una nova etapa pel que respecta al càrrec d'organista de la catedral, en la qual fou l'únic patró el capítol, que fins aquell moment només havia pogut admetre els candidats presentats pels descendents d'Arnau Desmur, fundador del benefici, o aprovar les disposicions del prelat.

A partir d'aquell moment foren organistes de la catedral el mencionat Antoni Albertí i Andreu Llabrés. En la reunió del 15 d'abril de 1818, el capítol concedí el

⁶¹⁰ *Ibíd*em, f. 163 tercer r.

⁶¹¹ *Ibíd*em, f. 165 v.

⁶¹² *Ibíd*em, f. 166 v.-167 v. i sig. 2719 bis, f. 238 r.

permís a l'organista Albertí perquè pogués embarcar-se i sortir de l'illa per a ordenar-se de sotsdiaca i que es participés aquella resolució a Andreu Llabrés, el seu company, perquè suplís la seva absència.⁶¹³

Com ja hem comentat a un altre capítol en parlar de la capella de música, els anys del Trienni foren difícils en l'aspecte econòmic. A aquesta situació s'uní la mort de l'organista Albertí ocorreguda el 12 d'octubre de 1821. Les circumstàncies afectaren de manera especial l'organista Andreu Llabrés, el qual s'hagué de fer càrrec de la feina que feia el seu difunt company amb la rebaixa de sou que se li aplicà en la reunió del 17 de gener de 1822, de cent cinquanta a vuitanta lliures. Pocs mesos més tard, a la primera del mes de maig, tenint en compte el memorial presentat per l'organista, el capítol li concedí el mateix salari que havia gaudit el difunt Albertí.⁶¹⁴

Convocatòria d'oposicions a organista

Amb aquella difícil situació, una vegada restablert l'absolutisme, en la reunió del 19 de novembre de 1823, el capítol acordà fixar cartells als llocs acostumats, convocant oposicions.

*Nos el Cabildo y Canonigos de la Santa Iglesia Catedral de Mallorca
Hacemos saber que debiendo proveer un oficio colativo de organo con el
redito anual de treinta y dos libras, distribuciones y emolumentos
acostumbrados. Por esto cualesquiera que pretendan obtento del
mencionado oficio, se presentaran ante nuestro infrascrito secretario en el
preciso termino de veinte dias a dar su nombre para ser ecsaminado por los
ecsaminadores que nombraremos, y de los aprobados por estos elijiremos
al mas habil en organo y solfa, è inmediatamente procederemos a su
colacion y posesorio. El nombrado ademas de la obligacion de tocar el
organo, tendrá la de suplir en algunas funciones de coro por los
subdiaconiles cuando estos estubiesen inpedidos, y no se hubiese de tocar el
organo. A este fin será reputado por oficial de coro, tendrá lugar después
de los subdiaconiles, y en el coro ocupará la silla inmediata à la del
subdiaconil de la parte del coro del obispo = Sala Capitular de Palma 20
de Noviembre de 1823 = Miguel Serra Canonigo Decano = Sebastian
Socias Canonigo Archivero = Geronimo Estade Pro. pro. secretario.⁶¹⁵*

Una vegada finalitzat el termini de presentació assenyalat, havien donat el seu nom el clergue Miquel Tortell, Joan Nicolau i Sebastià Parets. El 10 de desembre, el

⁶¹³ ACM. Actes capitulars, sig. 1675, f. 65 v.

⁶¹⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1676, ff. 44 r.-44 v. i 55 r., actes del 17 de gener i 4 de maig de 1822.

⁶¹⁵ *Ibidem*, ff. 91 v.-92 r.

capítol nomenà examinadors el prevere Josep Alcover, beneficiat a la catedral i antic organista, i Andreu Llabrés, i acordà que les oposicions s'havien de verificar el dimarts 16 de desembre a la tarda. Tres dies més tard es llegiren les censures que havien donat els examinadors sobre el mèrit i les qualitats dels opositors i el 22 de desembre fou nomenat el clergue Miquel Tortell, amb tots els vots, a excepció del canonge Ignaci Terrers, el qual donà el seu a Joan Nicolau. A continuació es féu entrar Tortell a la sala capitular i allí acceptà l'encàrrec sota les condicions que figuraven al cartell. Amb això se li imposà el bonet al cap i el secretari continuà l'acte de col·lació següent:

Nos D. Miguel Serra y Dameto Pro. Doctor en Sagrada Teologia y anbos derechos, Cavallero de la orden de San Juan de Malta Canonigo Decano y Vicario Capitular de esta Santa Iglesia de Mallorca etc. A vos el amado en Christo D. Miguel Tortell Clerigo salud en el Señor. Habiendo de proveher el Cabildo un oficio colativo de organista vacante en esta Santa Iglesia por muerte de D. Antonio Alberti Pro. acaecida en 12 Octubre de 1821 cuia colacion nos pertenece à Nos. Por esto paraque tenga el debido efecto el nombramiento que caba de hacer à vuestro favor este Ilustrisimo Cabildo, constandonos que teneis todas las calidades nacesarias para desempeñar este oficio, os lo conferimos con todos sus derechos, honores, y preeminencias, y os instituimos en ello por la inposicion de nuestro Bonete sobre vuestra cabeza, prometiendo bajo juramento que sereis fiel y obediente al Ilustrisimo y Reverendissimo Obispo de esta Diocesi y à sus sucesores, y que mantendreis el citado oficio con todos sus usos y derechos, y procurareis sus utilidades, evitareis sus perjuicios, y le prestareis el debido servicio. Ecsortando por las presentes à todos aquellos a quienes tocar pueda que os satisfagan y den a su tiempo los frutos, rentas y emolumentos correspondientes a dicho oficio. Encargando a nuestro Pro. Secretario os ponga à vos ò à vuestro legitimo procurador en real, corporal y actual posesorio ò cuasi, del espresado oficio. En fe y testimonio de lo cual os mandamos dar y damos las presentes firmadas de nuestra mano, selladas con el sello de este Ilustrisimo Cabildo, y refrendadas por nuestro pro. secretario infrascrito. siendo presentes por testigos los Doctores D. Sebastian Rosello y D. Bernardo Galmes Pros. y Beneficiados en esta Santa Iglesia. Dado en la Sala Capitular à los 22 de Diciembre de 1823.

*Por mandado del Ilustrisimo Cabildo de
la Santa Iglesia Catedral de Mallorca.⁶¹⁶*

A mitjan 1824 el col·lector d'annualitats donà l'ordre perquè els bossers embarguessin la residència de Miquel Tortell. La residència era la quantitat que percebien aquells que residien en el cor en les celebracions, canonges i oficials del cor – domers, primatxers i sotsdiaconil–, entre els quals es trobava l'organista. Malgrat ser

⁶¹⁶ *Ibidem*, ff. 96 r., 97 v., 98 r., 99 r.-100 r.

irregular, el motiu d'aquella decisió fou que no estava clar com i amb quina quantitat havia de contribuir per l'annualitat del seu ofici. En la reunió del 2 de juny, després d'una llarga discussió, el capítol no prengué cap acord al respecte.⁶¹⁷ Suposem que com a oficial del cor que era considerat, l'organista acabà contribuint de la mateixa manera que ho feien aquests.

Ja hem comentat que a la primavera de 1825, l'organista Andreu Llabrés demanà al capítol l'actualització del seu salari. Recordem que Llabrés feia prop de vint anys que hi servia, que inicialment els canonges li havien assenyalat un salari de cent cinquanta lliures, les quals havien estat reduïdes a vuitanta en els anys constitucionals per les circumstàncies que ja hem comentat. La petició no fou atesa totalment, ja que, després d'una breu conferència, en la reunió del 26 de gener, el capítol li assignà un salari anual de cent lliures.⁶¹⁸

En aquella època el capítol solia gratificar els oficials del cor amb una quantitat fixa anual en compensació dels seus treballs en els oficis. Aquesta gratificació la rebien per meitat en els mesos de juny i desembre. Sabedor Miquel Tortell d'aquella gràcia econòmica, a la primavera del mes de juny de 1825, l'organista presentà un memorial en el qual suplicava al capítol que en atenció a ser un dels oficials del cor se li concedís la gratificació que considerés oportuna. Els canonges, en la reunió del 15 d'aquell mes li assignaren una gratificació de vint lliures anuals de productes de la mesa capitular, deu en el mes de juny i deu en el mes de desembre.⁶¹⁹

Com a organista catedralici, Tortell no només acompanyava i solemnitzava els oficis, també participava en les músiques catedralícies i per aquesta raó, igual que ho havia fet amb Josep Alcover, el capítol assignà a l'organista algunes porcions en les músiques catedralícies: el 15 de setembre de 1824 se li assignà una quart de part.⁶²⁰

Amb tot, a la fi del període que aquí estudiem, els organistes de la catedral eren Miquel Tortell i Andreu Llabrés, els quals suposem que continuaren servint la catedral per setmanes, d'igual manera que es feia en els anys anteriors al nomenament de Tortell.

⁶¹⁷ *Ibidem*, f. 147 v.

⁶¹⁸ *Ibidem*, ff. 176 r.-176 v.

⁶¹⁹ *Ibidem*, f. 217 v.

⁶²⁰ *Ibidem*, f. 147 v.

ELS MINISTRILS DE LA CATEDRAL DE MALLORCA I DE LA UNIVERSITAT

Com han demostrat la gran quantitat d'estudis sobre la música en l'àmbit hispànic i, en concret, sobre l'activitat musical desenvolupada a les catedrals espanyoles en distints períodes, la introducció dels grups de ministrils a les esglésies fou gradual i més intensa a mesura que avançà el segle XVI. Com hem apuntat a l'inici d'aquesta secció, la catedral de Mallorca no es mostrà aliena al benefici sonor que podria aportar la introducció d'un grup de ministrils a la seva capella de música que, sota la direcció del mestre de capella Pau Villalonga, encara no havia estat organitzada oficialment. Així, al començament de 1595 el capítol catedralici tractà l'assumpte de la institució d'un grup de ministrils que solemnitzés les festes solemnes que se celebraven a la catedral. El 31 de març d'aquell any el capítol, d'acord amb el bisbe, acordà comunicar als magnífics jurats del Gran i General Consell l'assumpte, puntualitzant que la meitat del salari necessari per al manteniment dels instrumentistes seria pagat pel capítol catedralici i el bisbe a parts iguals i l'altra meitat pels jurats.

[Anotació al marge] *pro componenda musica de ministrils.*

Innotificatis pro suam Illustrissimam dominationem super componenda et introducenda musica decenti de ministrils in presenti ecclesia quum qua solemnietzetur festa solemnia que decernent present capitulum et domini Iurati huius regni et unde haberi poterunt salaria necessaria pro conformandis dictis musicis Commissum dominis Decano et canonico Callar. Et quod ex parte totius Capituli notificent dominis Iuratis voluntatem et mentem sue Reverendissime dominationis et quod in omnibus sumptibus et salariis necessariis pro dicta musica. Sua Domina dominatio et domini canonici aequa aliter solvent medietatem, et quod universitas dicti regni solvat aliam medietatem.⁶²¹

Al dia següent, l'1 d'abril, el canonge degà i el canonge Garau comunicaren als jurats la conveniència per al culte d'instaurar un joc de ministrils obligats a servir totes les festes que se celebraven, tant civils com religioses, i els jurats ho proposaren al Gran i General Consell, que ho tractà el mateix dia.

⁶²¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1634, f. 115 r.

[Anotació al marge] *Ministrils*

Mes avant proposam a V^s. M^s. com lo Sr. Dega y lo Sr. canonge Garau del part del Illm. Sr. Bisbe y molt Rd. Capitol han feta embaxada a ses mag^{es}. dient convindria molt al culto divi haverhy en lo regne un Joch de ministrils los quals focen obligats a servir totes les festes axi las que fan universals [organitzades per la universitat] com las que fa la Seu y ben considerat dit Rd. Capitol ha determinat posar ma en cercar de hont me convinga un Joch de ministrils y tenirlos llogats a tant cade any ab obligacio que hagen de servir totes les diades que convindra ab aço empro que la Uni^{itat}. sia tinguda pagar la mitat del fleta o, selari de aquells, y laltre mitat dit Rm. Sr. Bisbe y molt R^d. Capitol; los magchs. Jurats entes segons los appar esser cosa molt honrosa per lo regne y convenient han determinat proposarho a Vs. Ms. Perque determinen lo ques deu fer, y apparexent a Vs. Ms. sa dega axi fer donar poder a les persones los aparega los quals ab dit molt R^d. Capitol o, persones per a deço deputades puguen haver dit Joch de ministrils taxantlos selari compatent com millor convinga y fer pacte y capitulacions necessaries ab los musichs quins dies hauran de servir forsat. Vs. Ms. determinaran lo que mes convindra.

Sobre la qual propositio passaren y discorregueren los vots y parers de dits Consellers de un en altre com es acostumat (per dos vegades) y fonch conclus diffinit y determinat per mes de les dos parts del dit gran y general Concell que lo contengut en dita propositio sia rames com de present ramet an el Mag^{chs}. Señors Jurats y honorables syndichs clavaris de la part forana los quals per fer lo quels aparega tingan tant, y tan gran poder com te lo present general Concell ab aço que los musichs sien obligats entre les altres coses apparexera a ses Machs. de anar de franch a les fires ordinaries una diada tan solament cade any quare etm.⁶²²

L'enteniment entre el capítol de la catedral i els magnífics jurats fou total, ja que uns dies després, el 7 d'abril, els canonges acordaren donar les gràcies als jurats per col·laborar en el pagament dels salaris dels ministrils.⁶²³

Respecte a la part del salari dels ministrils que pertocava al capítol, en el dies posteriors se succeïren els acords. El 14 d'abril de 1595 s'acordà prendre del delme de blat setanta-cinc lliures, que havien de ser lliurades als músics en terços, és a dir, cada quatre mesos.⁶²⁴ El 5 de maig s'acordà imposar cent lliures sobre el delme que havien de distribuir els canonges degà i Dezcallar i els mensaris.⁶²⁵ Finalment, el 9 d'agost el capítol acordà donar als ministrils cinquanta lliures a l'any per la part que li pertocava,

⁶²² ARM. Fons Universitat, sig. A.G.C. 46, ff. 150 r.-150 v.

⁶²³ ACM. Actes capitulars, sig. 1634, f. 116 r.

⁶²⁴ *Ibidem*, ff. 117 r-117 v.

⁶²⁵ *Ibidem*, f. 119 v.

que havien de ser pagades als músics per terços durant el seu beneplàcit.⁶²⁶ Suposem que aquesta quantitat corresponia a una sola plaça dels ministrils, ja que en els pagaments realitzats pel capítol en els anys posteriors només apareix el pagament a un músic dels ministrils.⁶²⁷ Així, doncs, dels diners desembossats pel capítol i de la distribució de contribucions realitzada a les actes del capítol de la catedral i a les dels jurats –“que la Uni^{tat}. sia tinguda pagar la mitat del fleta o, selari de aquells, y laltre mitat dit Rm. Sr. Bisbe y molt R^d. Capítol”– podem inferir que les places de ministrils eren quatre. Dues places pagades per la universitat, una pel capítol i una altra pel bisbe, i cadascuna dotada amb cinquanta lliures anuals, és a dir, que per cada terç el músic percebia setze lliures, tretze sous i quatre diners.

La contractació del joc de ministrils es degué produir entre el final del mes d'abril i la primera del mes de maig de 1595, ja que el primer terç del salari es complí el dia primer de setembre.⁶²⁸ El 14 de gener de 1596, amb el joc de ministrils establert i els sous i la forma de pagament establerta, el capítol acordà autoritzar una comissió formada per dos canonges perquè poguessin signar el contracte amb els jurats sobre els músics ministrils.⁶²⁹

Nombre de places, provisió i estatus

Per les dades que tot seguit exposarem, no hi ha dubte que el segle XVII i la primera meitat del segle XVIII fou el període de major esplendor per als ministrils mallorquins, i bona prova d'això fou el nomenament de Mateu Cifre, músic de corneta i ministrils, com a mestre de la capella de música de la catedral l'any 1638.⁶³⁰

Ja hem comentat que inicialment les places de ministril eren quatre, encara que aquesta afirmació la deduïm de les quantitats pagades per les tres parts implicades en la contractació. Sembla que en els anys posteriors aquestes s'augmentaren a cinc. Aquesta cinquena plaça corresponia al músic de corneta de la capella de música de la Seu, que pagaven per meitat els jurats i el capítol, és a dir, vint-i-cinc lliures cadascun. La primera referència que tenim d'aquesta plaça de corneta data del 10 de febrer de 1605,

⁶²⁶ *Ibidem*, f. 131 v.

⁶²⁷ ACM. Vegeu els llibres de mesa capitular corresponents als anys posteriors al 1596, és a dir, sigs. 2893 i següents.

⁶²⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1634, f. 137 v., acta del 23 d'agost de 1595.

⁶²⁹ *Ibidem*, fol. 150 r. Malauradament no hem pogut localitzar aquest importantíssim document.

⁶³⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1637, f. 75 v.

quan els jurats destituïren Mateu Cifre, nomenat interinament durant l'absència d'Antoni Casesnoves, titular de la plaça.⁶³¹ Posteriorment aquesta plaça fou integrada dins el conjunt de ministrils. Així es desprèn del nomenament de Jacint Garcia efectuat pels jurats el 3 de desembre de 1622, en el qual s'especifica que la plaça que se li proveïa era una de les cinc places de ministrils.⁶³² L'any 1623 se singularitzà la plaça i, a partir d'aquell moment, a les actes dels jurats aparegué amb la denominació definitiva de "la plaça de la Corneta de la musica de la Seu".⁶³³ L'ajust en la denominació concorda amb els pagaments efectuats pel capítol als músics, ja que als pagaments corresponents a l'any 1624 es diferencia la plaça de corneta de les de ministrils.⁶³⁴

L'any 1643, arran del nomenament com a mestre de capella de Mateu Cifre, aquestes places foren reduïdes a quatre una altra vegada. El 30 de gener d'aquell any, el canonge protector de la música exposà al capítol que des del nomenament de Mateu Cifre, l'any 1638, vacava una plaça de ministril dotada amb cinquanta lliures, i que els altres quatre músics de ministrils es repartien cent cinquanta lliures; els tocaven a cadascun trenta-set lliures i deu sous. Aleshores, el capítol acordà pagar les "50 lliures als menestrils, que junctament ab altres 50 lliures que pagava seran cent y que hi haia quatre menestrils çoes dos que provehiran los Magchs. Jurats, y dos lo molt Rd. Capitol".⁶³⁵

Després de la mort de Mateu Cifre, ocorreguda al començament de 1647, sembla que les places tornaren a ser cinc. Aquesta suposició concorda amb les anotacions fetes pels jurats als llibres de determinacions. En unes llistes de despeses ordinàries de la universitat corresponents als anys 1655 i 1667 es fa constar que els jurats pagaven dues places de ministrils dotades amb cinquanta lliures cadascuna i vint-i-cinc lliures al músic de corneta.⁶³⁶ Aquest nombre de places es mantingué fins a l'amortització dels

⁶³¹ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-56, f. 371 v., citat per SEGURA, Josep: "Es tamborers de la sala", dins *IX Trobada de Documentalistes Musicals* (Muro, 2002). Illes Balears: Fundació ACA - Centre de Recerca i Documentació Històrico-Musical de Mallorca, 2003, p. 181. Segura, al seu article fa referència a la plaça de trompeta de la universitat i diu que "el 10 de febrer de 1605 el jurats, atenent que quan Antoni Casesnoves s'absentà, concediren l'ofici a Mateu Cifra (sic) i ara es tornat de fora lo present regne y se troba vuy en Mallorca, destituïren l'interí per tornar la plaça al titular amb el mateix salari que tenia anteriorment, o sia, 25 lliures anuals". Malauradament, avui dia, aquesta signatura no es pot consultar, però suposem, per la seva dotació econòmica, que la notícia fa referència a la plaça de corneta de la capella de música de la Seu.

⁶³² ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-62, f. 494 r.

⁶³³ *Ibidem*, f. 626 r.-626 v.

⁶³⁴ ACM. Mesa capitular, sig. 2898, f. 88 v.

⁶³⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1637, f. 224 r.

⁶³⁶ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-73, ff. 154 r.-156 v., i sig. EU-78, ff. 11 v.-16 r.

ministrils en el segle XIX. En una relació feta pel capítol de la catedral sobre les despeses generades per la música de l'any 1730 s'especifica el següent: “dos plazas de Ministrils 50 L. quiscuna, y las restants 25 L. altre Ministril per mitat, y que la ciutat pague 125 L., ço es a dos Ministrils 50 L. quiscun, y las restants 25 L. per mitat del quint Ministril”.⁶³⁷ En el segle XIX, concretament el 1840, el capítol de la catedral fa constar en un escrit dirigit a l'ajuntament que les places de ministril eren cinc: tiple, contralt, tenor, trombó i corneta.⁶³⁸

Les cinc places de ministril que acabem d'esmentar no coincidiren sempre amb la realitat i el nombre d'instrumentistes que les ocuparen al llarg dels dos segles. Durant bona part del segle XVII cada plaça fou proveïda a un sol músic, que percebia la totalitat dels emoluments assignats a cadascuna. Poques vegades un mateix músic gaudia de dues places de ministril. Aquesta situació començà a canviar cap als darrers anys del segle XVII i, sobretot, en el segle XVIII, amb l'increment de músics de veu i instrumentistes que es produí en la capella de música de la catedral, com a conseqüència d'una demanda de cada vegada més elevada de música per part dels convents i parròquies en les celebracions religioses i les deixes pies dels ciutadans, i a la incorporació de nous instruments al conjunt de la capella –violins, oboès, trompes, clarins i clarinets, entre d'altres. Aleshores resulta força habitual trobar una mateixa plaça de ministril ocupada per més d'un músic, que es partien els emoluments en meitats i, fins i tot, en quarts, d'igual manera que es feia amb les parts de veu de la capella musical catedralícia.

Arribats a aquest punt, cal comentar que, a banda dels músics que ocupaven les places de ministrils, a les actes capitulars d'aquests dos segles també hi ha constància de la presència d'altres instrumentistes que formaven part de la capella de música i que tocaven els mateixos instruments que els ministrils. És el cas, entre d'altres, de Joan Lladó –o Lledó– i Domingo Fiol, músics de la capella de música i baixonistes que en cap moment ocuparen places de ministril com a titulars però que sí exercien amb el seu instrument en la capella i arribaren a servir dites places en absència dels seus titulars.

La majoria de músics que ocuparen les places de ministril sabien tocar i eren hàbils en diversos instruments. Per aquesta raó, malgrat que ocupaven una plaça

⁶³⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1647, ff. 101 r.-102 r.

⁶³⁸ AMP. Fons Pons, lligall 953/2.

concreta, a la documentació quasi sempre s'hi refereix com a ministril. Amb aquesta pràctica es minimitzava l'efecte de les faltes per indisposició, malaltia o mort d'alguns dels instrumentistes del conjunt. És per això que, de vegades, les institucions competents en la provisió de les places trigaven mesos a fer efectiu el nomenament de músic hàbil que ocupés la plaça vacant.

La provisió de les places de ministrils fou potestativa dels jurats i del capítol de la Seu durant el segle XVII, i del capítol i l'ajuntament a partir del Decret de Nova Planta, disposat per Felip V. Segons el que acabem d'explicar, queda clar que dues places de ministril eren proveïdes pel capítol catedralici i dues pels jurats i, posteriorment, per l'ajuntament. Segons el document de 1840, abans esmentat, les places de tiple i trombó eren potestatives del capítol de la catedral i les de contralt i tenor de l'ajuntament. No queda tan clara la provisió de la cinquena plaça, la que corresponia a la de corneta de la capella de música de la Seu, ja que hem localitzat nomenaments tant a les actes del capítol com als llibres de determinacions dels jurats. L'any 1840 s'arribà a un acord entre l'ajuntament i el capítol de la catedral perquè aquesta plaça fos proveïda alternativament pels dos òrgans.

Les places eren proveïdes amb caràcter vitalici, encara que l'òrgan que nomenava es reservava el dret d'expel·lir el músic nomenat si no complia les seves obligacions. Molt poques vegades la provisió d'una plaça era precedida d'una oposició o examen. Com que l'aprenentatge instrumental se solia produir en el si familiar, i passaven els coneixements musicals de pares a fills, no resulta estrany que diversos membres d'una mateixa família ocupessin les places de ministril. Així, al llarg del segle XVII, cal destacar la presència d'un nombrós contingent de la família Garcia ocupant diverses places de ministrils al llarg de la primera meitat del segle. També són significatives les tres generacions de la família Cifre –els tres Mateu Cifre: avi, pare i fill– i les dues generacions de la família Carbonell –Pere Carbonell i els seus fills Francesc, Miquel i Pere. Aquesta tendència canvià quan l'ensenyament instrumental s'estandaritzà i es generalitzà dins la capella de música de la catedral. Fou aleshores quan començaren a ocupar places de ministrils alguns músics sense tradició musical familiar i que havien après l'habilitat instrumental en la seva etapa formativa en la capella de música. És el cas d'Antoni Estrader, àlies *Xaramello*, sense antecedents en la capella de música i que després de servir-hi com a minyó sol·licità ser admès com a músic per a poder continuar el seu servei. Segons l'acta del 6 de setembre de 1720,

Estrader fou admès per la seva habilitat per a tocar la xeremia i la corneta.⁶³⁹ El seu nomenament fou l'inici en la família Estrader d'una llarga tradició instrumental lligada als ministrils, que es perllongà al llarg de quatre generacions.

En ocasions especials i derivades de circumstàncies personals, el nomenament i la plaça comportaven alguna connotació adherida. El cas més significatiu fou el nomenament per a la plaça de corneta efectuat el 4 de novembre de 1649. Aquell any, per la mort de Joan Garcia, vacava la plaça de corneta de la capella de música de la catedral, que pagaven a parts iguals els jurats i el capítol de la catedral. El mencionat dia es reuniren els jurats per a tractar l'assumpte, i prengueren la resolució següent:

*...sabent y attenant que per mort de Joan Garcia ha vacat la corneta de la musica de la Capella de la Seu, y havent los molt Mag^s SS. Jurats predecessors de Su S^a fet gratia de la xeremia de la dita Capella a Cosme Garçia fill del dit Joan Garcia ab tal que pertesca lo salari ab Catherina se mare vidua y ab consentiment dels dits SS. Mg^s Jurats hauer tambe rebut lo salari de la dita corneta, desitjant Su S^a acomodar a Joana Garcia donzella filla del dit Joan y per los serveys que aquell concordés y ningu discrepant fan electio de Bernat Salleres de la vila de Menechor per servir la dita corneta ab expressa condicio y no de altra manera que haja de casar ab la dita Juana Garcia y que açó sia per la dot de aquella, la qual gratia fa Su S^a y electio del dit offici de corneta al dit Salleres durant son beneplacit ab lo salari y emoluments a dit offici espectants, y ab pacte que sia nulla no effectuantse lo dit matrimoni...*⁶⁴⁰

Per la seva feina els ministrils rebien dos tipus d'estipendi: el salari i els emoluments. El salari era el benefici econòmic fix que rebia el músic per ocupar una de les places de ministril, és a dir, els diners amb què estava dotada la plaça. Els emoluments eren els ingressos que produïa la plaça en les actuacions i funcions alienes a la universitat –posteriorment a l'ajuntament– i a la catedral, és a dir, en les funcions civicoreligioses que se celebraven als convents i parròquies de Palma i a la resta de pobles. És per aquest motiu que quan es nomenava un substitut al titular d'alguna de les places, aquest continuava cobrant el salari, mentre que el substitut solia cobrar els emoluments.

Pel fet de ser pobres i empleats de la catedral, els ministrils, igual que els cantaires de la capella de música de la catedral, gaudien de carta de franquesa en

⁶³⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1644, f. 281 v.

⁶⁴⁰ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-71, f. 144 v., i sig. EU-78, f. 16 r.

l'exempció de càrregues i tributs dependents de la universitat –posteriorment de l'ajuntament– i d'immunitat eclesiàstica, és a dir, que els seus plets es resolien a la cúria eclesiàstica i no per la via judicial ordinària. Els músics gaudiren d'aquest estatus fins a la supressió de les últimes places de la capella de música de la catedral el desembre de 1870.

Vicissituds, nomenaments i successions en el segle XVII

Per a començar el present capítol cal dir que durant els primers anys de funcionament del joc de ministrils, tant les actes capitulars com les determinacions dels magnífics jurats, no aporten llum aclaridora sobre les places i els noms dels músics que les ocupaven. No hi ha dubte que un bon punt de partida hauria estat la localització dels contractes formalitzats pels jurats i el capítol de la catedral amb els músics, però malauradament aquests documents encara no han estat localitzats. Així, doncs, amb aquestes dues premisses i les dades extretes de la documentació generada pels dos òrgans competents en nomenaments i gestió dels ministrils que ens ocupen, en aquest capítol intentarem donar a conèixer els noms dels músics que ocuparen les places de ministrils de la catedral i la universitat al llarg del segle XVII. No deslligarem del conjunt la plaça de baixó que, malgrat que no estar inclosa entre les places de ministril, fou servida pels músics que ocuparen aquelles.

De les dades extretes dels llibres d'actes de les reunions i dels llibres de comptes del capítol de la catedral de Mallorca, dels llibres de determinacions del Gran i General Consell i els llibres d'Extraordinaris de la Universitat, podem afirmar que durant els primers anys del segle XVII ocuparen les places d'instrumentistes els músics següents: Antoni Garcia –que morí l'any 1601 i que des de l'any 1553 ja sonà en les festivitats celebrades a la catedral–,⁶⁴¹ Sebastià López –sacabutx–,⁶⁴² el reverend beneficiat Gabriel Ribes –baixó–,⁶⁴³ Antoni Cifre –corneta–,⁶⁴⁴ Mateu Garcia,⁶⁴⁵ Antoni Garcia –fill de l'anterior Antoni Garcia–,⁶⁴⁶ Mateu Cifre –corneta–,⁶⁴⁷ Antoni Casesnoves –corneta–⁶⁴⁸ i Jeroni Garcia –baixó.⁶⁴⁹

⁶⁴¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1634, f. 336 v., acta del 23 de maig de 1601.

⁶⁴² ACM. Mesa capitular, sig. 2894, f. 33 r.

⁶⁴³ ACM. Actes capitulars, sig. 1634, f. 253 r., acta del 5 de febrer de 1599.

⁶⁴⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1635, f. 11 v., acta del 4 de juny de 1604.

⁶⁴⁵ *Ibidem*, f. 12 r., acta del 9 de juny de 1604.

⁶⁴⁶ *Ibidem*, f. 25 v., acta del 22 d'octubre de 1604.

És a partir de la dècada dels anys vint del segle XVII quan comencem a disposar de dades més precises que ens permeten traçar la línia successòria de cadascuna de les places. L'11 de gener de 1619, Sebastià López exposà al capítol que dos dels ministrils es trobaven absents de la música i aquest el comissionà perquè pogués fer venir dos ministrils de la Península.⁶⁵⁰ Sembla que les gestions de López no quallaren, ja que l'any següent, el 29 de juliol de 1620, el capítol comissionà dos canonges perquè fessin venir a Palma Antoni Cifre, músic de corneta mallorquí que es trobava a Barcelona, assegurant-li el salari de ministril sempre que es comprometés a servir la plaça.⁶⁵¹ Uns dies després, el capítol admeté Jacint Garcia en qualitat de substitut del seu pare, Jeroni Garcia, en la plaça de baixó que servia en la capella de música de la catedral.⁶⁵²

Els problemes no acabaren de solucionar-se o algun altre assumpte degué sorgir perquè el capítol acordés, el 16 de novembre de 1622, “que se assente la plaça de corneta Matheo Cifre et se lleven los ministrils”.⁶⁵³ Suposem que la decisió afectà només les places que proveïa la Seu, ja que en cap cas es parla a l'acta dels jurats. Uns dies després, el 24 de novembre, el capítol acordà donar cent cinquanta rals castellans a Mateu Cifre, que havia vingut de Tortosa.⁶⁵⁴ El 3 de desembre d'aquell any, els jurats, sabent i atenent que vacava una plaça de les cinc que eren de ministril i que es volia proveir per la part que tocava a la universitat, ja que ella pagava vint-i-cinc lliures i el capítol altres vint-i-cinc, elegiren Jacint Garcia, músic de la Seu.⁶⁵⁵

Al començament de l'any 1623 tocava la corneta a la capella de música de la Seu el trinitari Francesc Mascaró en substitució de Cifre, que havia tornat a Tortosa “a portar se muller i se casa a Mallorca”.⁶⁵⁶ El 13 de setembre d'aqueix any, els jurats nomenaren Jacint Garcia per “haber molts anys que serveix en dits menestrils y esser persona benemerita, y practica de musica” per a ocupar la plaça de ministril que vacava

⁶⁴⁷ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-56, f. 371 v., citat per SEGURA, Josep: “Es tamborers de la sala”, p. 181.

⁶⁴⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1635, f. 25 v., acta del 22 d'octubre de 1604.

⁶⁴⁹ *Ibidem*, f. 195 v., acta del 27 d'agost de 1608.

⁶⁵⁰ *Ibidem*, f. 444 v.

⁶⁵¹ *Ibidem*, f. 464 v.

⁶⁵² *Ibidem*, f. 466 r.

⁶⁵³ ACM. Actes capitulars, sig. 1636, f. 38 v.

⁶⁵⁴ *Ibidem*, f. 39 r.

⁶⁵⁵ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-62, f. 494 r.

⁶⁵⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1636, f. 45 v., 48 r., 49 r., 56 v. i 59 r., actes del 24 de març, 26 d'abril, 10 de maig, 27 d'octubre i 29 de novembre de 1623.

per la mort de Cosme Garcia.⁶⁵⁷ En el mes de novembre arribà a Mallorca Mateu Cifre i el dia 17 d'aquell mes, els jurats, atenent a la petició formulada pel capítol, el nomenaren per a ocupar la plaça de corneta de la capella de música de la Seu.⁶⁵⁸

Amb Cifre establert a Mallorca començà una nova etapa per als ministrils, que s'inicià el 7 de febrer de 1624 amb la restitució de les places que el capítol havia suprimit dos anys abans.⁶⁵⁹ Segons els comptes del capítol catedralici de l'any 1625, les places de ministril que proveïa la catedral estaven ocupades per Mateu Cifre, Sebastià López i Joan Ferragut.⁶⁶⁰ Juntament amb aquests figuraven a la capella de música en qualitat de músics de corneta el trinitari Francesc Mascaró i Antoni Cifre,⁶⁶¹ i com a baixó, Jeroni Garcia i el seu fill, Jacint Garcia. Pel que fa a les places que proveïen els jurats, aquestes estaven ocupades per Mateu Cifre, Jeroni Garcia i el seu fill Jacint Garcia.

El 20 de desembre de 1630 el capítol jubilà Sebastià López per la malaltia que patia i acordà que en el seu lloc servís un minyó hàbil en la corneta.⁶⁶² Quasi un any després, el 8 de novembre de 1631 morí Jeroni Garcia, torner, ministril i músic de la Seu.⁶⁶³ Per a ocupar la seva plaça, el 13 de novembre de 1631, els jurats nomenaren Joan Garcia, fill de Cosme Garcia i nebot de Jeroni Garcia.⁶⁶⁴ El nomenament fou ratificat pel capítol catedralici en la reunió celebrada el dia següent.⁶⁶⁵

El 24 de març de 1632, el capítol acordà admetre a la capella de música Onofre Binimelis perquè servís en lloc de Sebastià López i que, vacant la dita plaça, es concedís al músic més hàbil.⁶⁶⁶ En el mes de setembre d'aquell any morí Jacint Garcia, i quedaren vacants les places que ocupava a la universitat i a la capella de música de la catedral. El 17 de setembre, els jurats nomenaren Antoni Garcia, torner, per a la plaça de xeremia que vacava per la mort de Jacint.⁶⁶⁷ Com en l'anterior nomenament dels

⁶⁵⁷ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-62, f. 605 v.

⁶⁵⁸ *Ibidem*, ff. 626 r.-626 v.

⁶⁵⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1636, f. 64 v.

⁶⁶⁰ ACM. Mesa capitular, sig. 2898, f. 102 r.

⁶⁶¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1636, ff. 56 v. i 76 v, actes de 27 d'octubre de 1723 i del 7 d'agost de 1624.

⁶⁶² *Ibidem*, f. 234 v.

⁶⁶³ ARM. Protocols notarials, sig. 5339, ff. 257 r.-258 r. El testament disposat per Jeroni Garcia du la data del 5 de juliol de 1631.

⁶⁶⁴ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-65, f. 345 r.

⁶⁶⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1636, f. 263 r.

⁶⁶⁶ *Ibidem*, f. 274 r.

⁶⁶⁷ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-65, f. 525 r.

jurats, aquest també fou ratificat pel capítol, a la reunió del 22 de setembre.⁶⁶⁸ El mes següent, el 27 d'octubre, el capítol nomenà Onofre Binimelis per a ocupar la plaça de baixó que vacava per la mort de Jacint Garcia.⁶⁶⁹

En el mes de gener de 1635 es produïren alguns ajustaments en les places per la mort de Sebastià López. Com hem vist, Onofre Binimelis ocupava la plaça de López en qualitat de substitut i, endemés, servia la plaça de baixó que havia deixat vacant Jacint Garcia. Aleshores, el capítol concedí la plaça de sacabutx de López a Onofre Binimelis, amb la condició de no haver de servir més la plaça de baixó, i aquesta li la concedí a Pere Onofre Mayol, “attes ses trobat mes digne en lo examen”.⁶⁷⁰

El 24 de març de 1638, el capítol de la catedral es reuní a fi de nomenar mestre de capella que vacava per la mort del reverend Miquel Serra prevere. L'elegit fou Mateu Cifre, músic de corneta i de ministrils,⁶⁷¹ la qual cosa indica la importància i l'habilitat dels músics instrumentistes en aquesta època.

El 30 de gener de 1643, el canonge protector de la música informà el capítol que havia fet examen per a cobrir la plaça de ministril que vacava per la mort de Joan Ferragut i que havien estat els més hàbils Pere Onofre Mayol i Mateu Cifre, fill del mestre de capella Mateu Cifre. També informà que des que el mestre de capella Cifre ocupava el dit ofici, vacava una plaça de ministril dotada amb cinquanta lliures, que pagava el capítol i que els altres quatre ministrils es partien cent cinquanta lliures, de manera que tocaven a cadascun trenta-set lliures i deu sous. Aleshores, el capítol acordà pagar les “50 lliures als menestrils, que junctament ab altres 50 lliures que pagava seran cent y que hi haia quatre menestrils çoes dos que provehiran los Magchs. Jurats, y dos lo molt Rd. Capitol”. Endemés nomenà Mateu Cifre, fill del mestre de capella, per a ocupar la plaça de ministril que vacava per la mort de Ferragut.⁶⁷²

Com a qualsevol altre lloc de feina, la competitivitat es manifestava, de vegades, de manera poc adequada. Així, el 21 de desembre de 1646, el canonge protector de la música informà al capítol que Joan Garcia, músic de corneta, havia perdut el respecte al mestre de capella “possant les mans en ell ab molt gran escandol”. El capítol acordà que

⁶⁶⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1636, f. 288 r.

⁶⁶⁹ *Ibidem*, f. 291 r.

⁶⁷⁰ *Ibidem*, ff. 342 r. i 343 r., actes del 12 i 31 de gener de 1835.

⁶⁷¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1637, f. 75 v.

⁶⁷² *Ibidem*, f. 224 r.

fos expel·lit de la capella i que el secretari ho comunicués als jurats perquè el privessin de la plaça de ministril que gaudia de la universitat. Pocs dies després, el 9 de gener de 1647, el mestre de capella perdonà el desacatament i el vicari capitular intercedí per Garcia davant el capítol, que el readmeté amb la condició que el vicari capitular li donés una correcció i li digués que si en altra ocasió ho tornava a intentar seria expel·lit per a sempre.⁶⁷³

En el mes de febrer de 1647 morí el mestre de capella Mateu Cifre i en el seu lloc fou nomenat el reverend Jaume Antoni Bordoy, prevere.⁶⁷⁴ Al començament de l'any següent, 1648, morí Joan Garcia, músic de corneta de la capella de música de la catedral i ministril de la universitat. Per a ocupar les places que deixà vacants, el 29 de gener d'aqueix any, el capítol nomenà Pere Cifre per a ocupar la plaça de corneta⁶⁷⁵ i el 24 de març els jurats nomenaren Cosme Garcia, fill de Joan Garcia, per a ocupar la plaça de “menestril, o, xeremia”. Segons el nomenament, Cosme havia estat elegit tenint en consideració els serveis que havia prestat el seu pare en l'ofici de ministril, el qual ja havia estat servit pel seu pare i els seus avis, que havien estat “los Inventors de dite xeremie, o, menestril”,⁶⁷⁶ i a la situació en què havia quedat Caterina Garcia, viuda de Joan Garcia, sa mare, amb quatre fills i molt pobre. Per aquesta raó, els Jurats li imposaren com a condició “que si hi falta alguna practique per continuar a servir aquell haja de donar una persona practique fins y tant dit Cosme Garsia sia per servir aquell, y aximatex per la pobresa de la dita se mare que durant la vida de dita Caterina Garcia, o, la sua viduitat haje de respondre dit Cosme de la mitat del salari a dita se mare...”.⁶⁷⁷

El 4 de novembre de 1649, els jurats nomenaren Bernat Salleres, de la vila de Manacor, per a ocupar la plaça de corneta de la capella de música de la Seu, que vacava des de feia més d'un any per la mort de Joan Garcia. El motiu de la tardança en la provisió fou, sens dubte, l'ajut econòmic a la família Garcia, ja que els jurats imposaren com a condició que el dit Salleres hagués de casar-se amb Joana Garcia, filla de Joan Garcia, especificant que “açó sia per la dot de aquella”.⁶⁷⁸ Tres anys després, el 27 de novembre de 1652, el capítol de la catedral acordà donar els emoluments de la plaça que

⁶⁷³ *Ibíd.*, ff. 330 v. i 332 r.

⁶⁷⁴ *Ibíd.*, ff. 336 r. i 336 v., actes de l'11 i 15 de febrer de 1647.

⁶⁷⁵ *Ibíd.*, f. 365 r.

⁶⁷⁶ Suposem que es refereix a Antoni Garcia, fundador de les places de ministril.

⁶⁷⁷ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-71, ff. 17 v.-18 v.

⁶⁷⁸ *Ibíd.*, f. 144 v.

ocupava Mateu Cifre a Bernat Salleres, músic de corneta, durant l'absència del dit Cifre.⁶⁷⁹

El 14 de maig de 1659, el capítol acordà donar a Pere Carbonell totes les faltes i absències dels quatre “instruments y ministrils”⁶⁸⁰ i un mes després, l'11 de juny, ratificà l'acord que havia pres el 27 de novembre de 1652 i agregà que si faltaven els dos, Cifre i Salleres, devia servir la plaça Pere Carbonell.⁶⁸¹ La incorporació de Pere Carbonell als ministrils suposà l'inici d'una nova nissaga d'instrumentistes dins el conjunt.

El 25 de març de 1665 morí Onofre Binimelis, torner i ministril.⁶⁸² Dos dies després, el 27 de març, el capítol nomenà Joan Gelabert per a servir els oficis de baixó i sacabutx que aquell ocupava.⁶⁸³ Cal recordar que el capítol nomenà Binimelis per a servir la plaça de baixó el 1632 i, posteriorment, el 1635, li concedí la de sacabutx amb la condició de no haver de servir més la plaça de baixó, plaça que es va concedir a Pere Onofre Mayol. Sembla que Mayol havia deixat la plaça de baixó amb anterioritat, probablement, en el mes d'abril de 1646, quan fou elegit procurador del ram dels aniversaris de la Seu.⁶⁸⁴ El 21 de setembre d'aquell any, Bernat Salleres renuncià a la plaça de “xeremia y corneta” de la universitat que ocupava des de l'any 1649. Aleshores, els jurats nomenaren el seu fill Joan Baptista Salleres per a servir la plaça perquè en ell “se troban pars y suficiencia”.⁶⁸⁵

El 17 de maig de 1667, comparegué davant els jurats Rafel Moncada, cirurgià, el qual comunicà la seva renúncia a la plaça de ministril que ocupava.⁶⁸⁶ Aquell mateix dia, els jurats nomenaren Salvador Moncada, fill de Rafel, per a la plaça.⁶⁸⁷ Cinc anys més tard, el 18 de novembre de 1672, el capítol de la catedral nomenà el mateix Salvador Moncada per a ocupar la plaça de baixó que havia quedat vacant per la mort

⁶⁷⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1638, f. 37 v.

⁶⁸⁰ *Ibidem*, f. 278 v.

⁶⁸¹ *Ibidem*, f. 280 r.

⁶⁸² ARM. Protocols notarials, sig. 4319, ff. 323 r.-324 v. El testament dispost per Onofre Binimelis du la data del 29 de gener de 1664.

⁶⁸³ ACM. Actes capitulars, sig. 1639, f. 128 v.

⁶⁸⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1637, f. 312 v., acta del 27 d'abril de 1646.

⁶⁸⁵ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-77, f. 170 r.

⁶⁸⁶ Malauradament no hem pogut localitzar el nomenament de Rafel Moncada com a ministril. Malgrat això, no descartem que el nomenament es produís entre els anys 1651 i 1654, ja que és un dels pocs volums de la sèrie EU de l'ARM que no es pot consultar.

⁶⁸⁷ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-77, ff. 257 v.-258 r.

de Rafel Moncada, el seu pare.⁶⁸⁸ D'aquesta manera, Salvador Moncada ocupava plaça de ministril i d'instrumentista.

El 15 de maig de 1676, els jurats nomenaren Francesc Carbonell, fill de Pere Carbonell, per a ocupar la plaça de xeremia i ministril que vacava per òbit de Joan Baptista Salleres, “donantli facultat de que en ausencia del dit Francesch Carbonell, o, altra just impediment de aquell pugue servir la dita plaça Pere Carbonell, son pare, o, Miquel Carbonell son germa ab tal que durant la vida de Joana Garcia V^a [viuda] de Bernat Salleres en primeras nupcias mare del dit difunt li hage de fer pensio quinze lliures cade any per tersias...”. Com que Joan Baptista Salleres també ocupava la plaça de corneta de la capella de música de la Seu, aquesta fou concedida a Josep Selma.⁶⁸⁹ Respecte a aquest músic valencià, cal dir que uns anys abans, l'11 de febrer de 1672, fou admès en la capella de música de la catedral, procedent de la capella de música que havia estat fundada l'any 1666 a la parròquia de santa Eulàlia, l'anomenada “música nova”.⁶⁹⁰

El 15 de març de 1678, els jurats nomenaren Mateu Gelabert per a ocupar la plaça de ministril que vacava per òbit de Francesch Carbonell i li imposaren les obligacions d'haver d'ensenyar als músics de corneta i ministrils de la “música nova” o a altres en les hores que se li assenyalessin, haver d'assistir “á las músicas del hospital y otras que fara la Ciutat en qualsevol part” i haver de pagar quinze lliures a la viuda Joana Salleres [Joana Garcia] “de 5 L. en 5 L. de quatra en quatra mesos...”.⁶⁹¹

El 2 de desembre de 1680, el capítol concedí a Mateu Cifre la gràcia de substitut i la futura successió de la plaça de corneta i ministril de la capella de música de la catedral que ocupava el seu pare, Mateu Cifre, des de l'any 1643, “ab tal que dins mitx any haje de estudiar, y perfeccionarse en tocar dits instruments”. Segons consta a l'acta, aquesta gràcia se li concedí en consideració als serveis del seu avi Mateu Cifre –el mestre de capella– i el seu pare, els quals havien servit “per espay de 75 anys a la musica”.⁶⁹²

⁶⁸⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1639, f. 440 v.

⁶⁸⁹ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-80, ff. 254 r.-255 r.

⁶⁹⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1639, ff. 406 v.-407 r.

⁶⁹¹ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-81, ff. 144 v.-145 r.

⁶⁹² ACM. Actes capitulars, sig. 1640, f. 170 r.

El 18 d'agost de 1686, els jurats nomenaren Miquel Carbonell per a ocupar la plaça de ministril que deixà vacant el reverend Mateu Gelabert, prevere, per haver estat nomenat col·legial del Santuari de Nostra Senyora de Lluch, “ab los emoluments, y salari acostumats, y que en ausencia o just impediment puguen Pere Carbonell son pare y Pere Carbonell son germà assistir per dit Miquel Carbonell, ab las matexas obligacions que feu la provisio, y eleccio a favor del dit Gelabert”.⁶⁹³ D'aquesta manera, els jurats donaren continuïtat a la càrrega econòmica a favor de la viuda Joana Garcia que comportava la plaça. Aquesta addenda començava a cansar als músics que ocupaven la plaça, fins al punt que, l'any 1695, els jurats hagueren de regular el pagament de les quinze lliures a la viuda davant els retards dels pagaments efectuats per Miquel Carbonell.

*Per quant Miquel Carbonell musich de corneta rep de salari cinquanta lliuras, que se li pagues per terssas ab obligasio de haver de contribuir a Joana Salleras de quinse lliuras durant se vida que li ha de pagar per terssas de la mateixa manera que li paga la Ciutat, y com lo dit Carbonell dilata la paga a la dita Salleras despres que ell ha rebut la integra terssa y volenthi donar providensia conferida la mateixa resolgueren que lo Sba. [escriba]de la consignacio que es Jacint Poderos fassa las polissas diuididas en cada terssa soes al dit Carbonell de 11 L. 13 s. 4 y a la dita Salleras de 5 L. y que la primera terssa nos fasse pagament al dit Carbonell que no tingue cumplida satisfaccio la dita Salleras per lo passat y axi quen fasse notta en son llibre lo dit Sba...*⁶⁹⁴

El 19 de desembre de 1687, el capítol nomenà Josep Selma, “natural de Valencia domiciliat en esta Ciutat”, per a ocupar la plaça de corneta i ministril de la música de la catedral que vacava per la mort de Mateu Cifre,⁶⁹⁵ ocorreguda el 5 d'agost de l'any anterior.⁶⁹⁶ Amb la concessió d'aquesta plaça, Selma ja ocupava dues places de ministril, ja que amb anterioritat els jurats li havien concedit la plaça de corneta.

⁶⁹³ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-83, f. 167 v. Com es pot observar, Gelabert aprofità els anys posteriors al seu nomenament com a ministril per a iniciar i finalitzar els estudis teològics i ordenar-se.

⁶⁹⁴ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-84, f. 460 r.

⁶⁹⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1641, ff. 68 v.-69 r.

⁶⁹⁶ Mateu Cifre, músic de corneta de la música de la Seu, disposà les seves últimes voluntats el 3 d'agost de 1686 davant el notari Jeroni Malla. Estava casat amb Joana Anna Serra i havia tingut dos fills, Margalida Anna i Joan. Elegí marmessors Mateu Cifre, el seu pare, Agustí Plomer, Joan Gelabert i Joan Serra, el seu sogre. Elegí sepultura a la capella de Nostra Senyora del Roser de l'església del covent de Sant Domingo de Palma. Deixà cinquanta misses baixes a la capella de Nostra Senyora del Roser del covent de Sant Domingo, trenta misses baixes a la capella del Sant Crucifici de la parròquia de Santa Eulàlia i seixanta misses baixes al covent de Nostra Senyora de Llorito, de l'ordre de Sant Domingo, a Sineu (ARM. Protocols notariais, sig. M-1798, ff. 175 r.-175 v.).

El 25 de maig de 1691, els jurats nomenaren Pere Carbonell, fill de Pere Carbonell i germà de Miquel Carbonell i Francesc Carbonell, per a la plaça de xeremia que havia quedat vacant i que ja havien servit el reverend Salvador Moncada, prevere, i el seu pare Rafel Moncada, cirurgià.⁶⁹⁷ Malgrat que a l'acta de nomenament no s'especifica, suposem que la plaça havia quedat vacant per la promoció del prevere Salvador Moncada a algun benefici eclesiàstic o per la seva mort, ja que el 4 de juny de 1692, el capítol de la catedral li proveí a Miquel Carbonell mitja part de la plaça de baixó que havia quedat vacant per la mort de Moncada.⁶⁹⁸ Desconeixem a qui se li proveí l'altra mitja part.

El 2 de desembre de 1695, el capítol catedralici li concedí a Pere Carbonell, músic de ministril, els emoluments que devia cobrar un altre músic de la capella de música de la Seu, absent amb llicència, “cum hoc que tinga obligació de tocar los ministrils ly seran asseñellats per los mestres de la Capella de le Musica”.⁶⁹⁹

El 16 de novembre de 1696, els jurats nomenaren Miquel Planes per a ocupar la plaça de “xeremia y menestril” que havia quedat vacant per la mort de Miquel Carbonell. A l'acte de nomenament, Planes acceptà la condició d'haver de donar la pensió de les quinze lliures anuals a Joana Garcia, igual que ho havien fet els seus predecessors.⁷⁰⁰ Com que Miquel Carbonell cobrava des de l'any 1692 mitja part de la plaça de baixó, el capítol de la catedral la proveí a Pere Carbonell, germà de Miquel.⁷⁰¹

Amb aquest nomenament finalitzà el segle. Així, doncs, les places de ministril a la fi del segle XVII estaven ocupades per Pere Carbonell, Miquel Planes, Josep Selma i Joan Gelabert, àlies Sencelles.

Els ministrils i l'ofici de torner en el segle XVII

A l'inici d'aquesta secció hem apuntat que els ministrils utilitzaven instruments que ells mateixos perfeccionaven i, de vegades, construïen, partint dels que ja existien, els feien evolucionar segons les exigències instrumentals de la música. Al llarg de la

⁶⁹⁷ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-84, f. 88 r.-88 v.

⁶⁹⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1641, f. 283 r. A l'acta apareix el nom de Joan, però suposem que el secretari del capítol es referia a Salvador Moncada, ja que era ell qui havia estat nomenat l'any 1672 per a ocupar aquesta plaça de baixó.

⁶⁹⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1642, f. 40 v.

⁷⁰⁰ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-85, f. 99 r.-99 v.

⁷⁰¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1642, f. 80 v.

nostra investigació hem pogut corroborar aquesta pràctica amb la localització de diversos documents relacionats amb alguns dels músics ministrils d'aquest segle.

Al capítol anterior hem vist com els jurats reconeixien que els avis de Cosme Garcia eren considerats “los Inventors de dite xeremie, o, menestril”. Per les dades que hem aportat, sembla que la família Garcia començà la seva activitat a Mallorca a mitjan segle XVI. El cap de família era Antoni Garcia, que apareix a les llistes de pagaments de la catedral. Com indiquen dits llistats, Garcia, endemés d'instrumentista, era torner, ofici íntimament lligat al treball de la fusta, matèria prima que servia per a la construcció de cornetes, xeremies i baixons, és a dir, de la majoria dels instruments emprats en el conjunt. El mateix ofici practicaven Mateu Cifre, Jeroni Garcia, Jacint Garcia, Antoni Garcia i Onofre Binimelis, ministrils durant la primera meitat del segle XVII.

Els torners a Mallorca mai no gaudiren d'estructura gremial. Malgrat això, com qualsevol altre ofici –inclòs el de músic–, els coneixements i els avenços es transmetien de pares a fills durant generacions. Ara bé, de vegades els mestres admetien sota el seu càrrec joves que volien aprendre l'ofici. Són els anomenats contractes d'afermament, pels quals el mestre rebia una quantitat anual i, a canvi, el jove aprenia l'ofici treballant per al mestre.⁷⁰² Aquest fou el cas del primer músic de corneta de la capella de música de la Seu,⁷⁰³ Mateu Cifre, que aprengué l'ofici de torner i ministril d'Antoni Garcia, segons ho testimonia el document notarial següent:

*Die 28 mensis januarii
anno a nte. Dni. 1598*

In dei nomine amen jo anthonine sifra vidua dexade de mestre antoni Sifra candeller quondam deste ville de algayde sabent y attanent en lo acta de encartament fet per mateu sifra fill meu com se propossa a carte ab mestre antoni garsie torner hare habitant en lo present regne esser me lo stitui de farmanse en aquell i are volent dit mateu sifra fill meu pedit voller fer pertit ab dit mestre antoni garsie per lo temps que venia estar i servir per acabar la carte ab lo dit mestre antoni garsie lur amo per la qual liberasio entinga jo dita vidua sifra fer per escrit dit mon fill que donera en al dit mestre antoni garsie quorante liures monade de mallorca so es que dello salari que dit mateu sifra prendra alle ceu de mallorca per la musica et alias lo dit mestre antoni garsia prendra se mitat dello salari li competira

⁷⁰² Un exemple ben clar el tenim en l'acta signada el 29 d'octubre de 1611 entre Jeroni Garcia i Gabriel Valls, forner mallorquí, pel qual Garcia posa el seu fill Joan, de disset anys d'edat, sota les ordres de Valls perquè li ensenyi l'ofici de forner (ARM. Protocols notarians, sig. 5294, f. 167 v.).

⁷⁰³ ACM. Actes capitulars, sig. 1641, ff. 68 v.-69 r., acta del 19 de desembre de 1687.

*per ses tersses fins i tant sia setisfet y pegat delle dita cantitat delles dites
xxxx l. tandem que lo temps que lo dit mestre antoni garsie no tinga dita
cantitat ab lo modo i pagas demunt dites i lo dit mateu sifre fill meu sen
anas del present regne jo dita antonine sifra vidua les hi fas bones i li
promet de pagar aquelles sots obligatio de tots mos bens mobles e immobles
presentes i esdevenidos etc. renuntiant a nostro propi for etc. sotmetentme al
for i jurisdiccio dell dit garsie etc. i sersiorade dell dret de vellea lo qual es
en favor delles dones renuntia en aquell etc. largo modo ab totes les
clausulles cautelles i renuntiations nesararias etc. et fiat large etc. pro ut in
forma etc.*

*Testes michel muntblanch
conrador i mateu molet tixador⁷⁰⁴*

Del document deduïm que Mateu Cifre era natural de la vila d'Algaida. Era fill del mestre Antoni Cifre, candeler, que morí a Algaida el 21 de novembre de 1589,⁷⁰⁵ i d'Antònia Cifre.⁷⁰⁶ Completava el nucli familiar un germà seu anomenat Joan Antoni Cifre.⁷⁰⁷

Així, doncs, tornant a l'activitat musical, Cifre aprengué l'ofici de torner i ministril de mestre Antoni Garcia, que morí l'any 1601. Queda constància de la seva activitat com a constructor d'instruments a les actes del capítol de la catedral de Mallorca. El 17 d'octubre de 1635, el canonge protector de la música proposà al capítol que el mestre de capella li havia demanat que, perquè la música estigués "en sonc punct", era convenient que hi hagués quatre cornetes, que faltaven dos instruments i que si els manés fer, els músics les conservarien i les tocarien sense salari. El capítol acordà que es comentés l'assumpte al bisbe.⁷⁰⁸ Finalment les cornetes es construïren i es lliuraren als músics de la capella. Per aquests dos instruments, el procurador de la mesa capitular pagà seixanta rals –vuit lliures i deu sous– a Mateu Cifre.⁷⁰⁹

A la família Garcia, a banda d'Antoni Garcia, fundador de les places de ministril, també desenvoluparen l'ofici de torner Jeroni Garcia, Jacint Garcia i Antoni Garcia, amb tota seguretat après en el si de la pròpia família. Jeroni Garcia, "torner y

⁷⁰⁴ ARM. Protocols notarial, sig. M-1265, ff. 31 v.-32 r.

⁷⁰⁵ ARM. Protocols notarial, sig. M-1014, ff. 66 r.-68 v. El testament du la data del 23 de juliol de 1587. Antoni Cifre era d'Algaida i elegí sepultura a l'església parroquial de Sant Pere.

⁷⁰⁶ Suposem que aquest no era el seu vertader cognom, ja que les dones, en casar-se, adoptaven el cognom de l'espòs.

⁷⁰⁷ El 26 de novembre de 1602, Mateu Cifre, "torner i músic de la Iglesia de la Seu de Mallorca", signà acta reconeixent que es trobava satisfet per part del seu germà, Joan Antoni Cifre, de l'heretat del seu pare (ARM. Protocols notarial, sig. M-1262, f. 154 v.).

⁷⁰⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1636, f. 358 v.

⁷⁰⁹ *Ibidem*, f. 360 v., i Mesa capitular, sig. 2899, f. 16 r.

musich de la Santa Seu de Mallorca”, morí a Palma el 8 de novembre de 1631.⁷¹⁰ Sens dubte, el més interessant per al nostre estudi és l’inventari dels seus bens, realitzat l’11 de novembre de 1631, a requeriment de Jacint Garcia, en el qual figuren eines emprades en l’ofici de torner i nombrosos instruments musicals.

Primo se attroba en le heretat del dit m. Hieronym garcia torner i musich de la Sta. Seu de malorca unas cases ço es botiga y algorfa situades dins la present ciutat de malorca en la parrochia de Sta. Eulalia en el carrer dit la vidriaria tingudes y afrontades com en los actes es de veure.

En la botiga

Primo dos torns de tornetjar vells
Item sinch gobias entre grosses y petites
Item sinch enfumadors entre grosses y petites
Item dotze trepans entre grosses y petites
Item tres axas velles
Item quatre ferros aganxats
Item sis Mancorles [] de ferro

En lo estudi

...
Item dos xerimies ço es un contralt y un tiple
...
Item dos trompas de leuto velles
Item un baxo de ballar petit i un tiple de ballar petit
Item dos flautes velles y un fabiol vell
Item una cornamusa vella
...
Item dos barras de ferro de tornatjar
Item dos compassos
Item una serra
...
*Item un baxo que dix dit hiasinto garcia hauerlo pagat de sos diners.*⁷¹¹

El fill de Jeroni, Jacint Garcia, degué morir en el mes de setembre de 1632, ja que l’inventari de la seva heretat es realitzà entre els dies 15, 16 i 17 de setembre a requeriment de la vidua “Catharina Garcia i Gomila”. En aquest, igual que l’anterior, s’hi fan constar eines, instruments i tipus de fusta emprats pel mestre torner per a la construcció d’instruments.

⁷¹⁰ ARM. Protocols notariais, sig. Prot. 5339, ff. 257 r.-258 r. Al seu testament, disposat el 5 de juliol de 1631, elegí sepultura en el vas de la capella de Nostra Senyora del Confaló a l’església parroquial de Santa Eulàlia. Nomenà hereus legítims els seus fills Joan, Jacint, Pere, Magdalena i Antoni, nomenà executor de les seves disposicions el seu fill Jacint Garcia i el rector de Santa Eulàlia, i instituí hereu universal Jacint Garcia. El mateix dia, en un acte privat, Jeroni reconeixia deure a Jacint dues-centes lliures, que havia rebut en diverses partides (ARM. Protocols notariais, sig. 5314, ff. 662 r.-665 r.).

⁷¹¹ ARM. Protocols notariais, sig. 5326, ff. 101 r.-102 r.

Primo se attroba en le heretat del dit mestre Hyacinto Garcia torner y musich de le Santa Seu de Mallorca unes cases scituades dins le present ciutat de Mallorca en la parrochia de Sta. Eulalia en lo carrer dit de le vidriaria tingudes y affrontades com en cartes es contingut ço es botiga, studi, Algorfa, menjador, cambres, porxo y terrat

En le Botiga

*Primo deu fins en dotse somades de Arbos y Alsina per tornetjar
Item una somade, o, circa de Boix per dit effecta
Item circa trenta dotsenas de fusos xepats
Item dos axes usades
Item vint ferros de ferrementa de torner de tota manera entre gobies y altres ferros
Item dos torns de tornetjar vells ab son gorniment
Item un banch de redorta vell
Item una post de le ferramenta*

En lo estudi

*...
Item un baxo bo un tiple y una xeremia tambe bo de sonar a le seu
Item una altre baxo y un tiple de gaytes usats
Item dos tamborinos y dues trompes vell tot
Item una cornamula [cornamusa]
Item un fabiol ab cap de Argent
Item quatre, o, sinch instruments de sonar com es un baxo y altres los quals no son pera sonar tot vells
Item dues barres de ferro de fer feyna...⁷¹²*

En els dies posteriors es féu l'encant dels béns de l'heretat. El dia 18 de setembre apareixen com a compradors d'alguns béns Mateu Cifre i Guillem Binimelis. A Mateu Cifre, músic de la Seu, se li lliurà un paner amb eina de torner per setze sous i dos diners, i a mestre Guillem Binimelis, “uns trossos de boix y dos o tres trossos de ginjoler” per una lliura i vuit diners.⁷¹³

Poc temps després, el 10 de febrer de 1633, morí l'esposa de Jacint Garcia, Caterina Garcia i Gomila, filla de Bartomeu Gomila, teixidor de lli, i de Caterina, i instituí hereus universals els seus fills Jeroni, Joan Baptista i Jacint, i elegí com a curador dels béns, heretat i fills el mestre ferrer Domingo Busquets.⁷¹⁴ Posteriorment se'n féu càrrec com a curador Antoni Garcia, torner, amb decret del veguer de la ciutat del 2 de desembre de 1638, i finalment l'escrivent Felip Pasqual, amb decret del mateix

⁷¹² *Ibíd.*, ff. 165 r.-167 v.

⁷¹³ *Ibíd.*, ff. 169 r.-172 r.

⁷¹⁴ ARM. Protocols notariais, sig. 5340, ff. 8 v.-9 v. El testament du la data del 6 de febrer de 1633.

veguer del 20 de febrer de 1642.⁷¹⁵ En fer-se càrrec de l'administració de l'heretat, béns i fills, Pasqual realitzà una altra vegada l'inventari dels béns de l'heretat de Jacint Garcia.

*Die XXVII mensis Aprilis anno
a natte. domini MDCXXXII*

In Dei nomine.

Primo attrobi en dita heretat unes cases scituades en la present ciutat en la parrochia de Sta. Eulalia en lo carrer de la vidraria ço es botiga, studi y Algorfa.

...

Item un baxo gros ab dos caps guarnits de plata

Item un fluiol garnit de plata los caps

Item una cornemusa sens ordre

Item duas trompas de leuto vellas ço es le una rompuda

Item una xaremia ab sos astots

Item una risila de temborino

Item un sacabutxo vell

Item un baxo de gaytes vell ab son tiple

Item duas barres de ferro ço es una grosa y une petita de torner

Item una serra grosa

Item une Axe

Item tres barrinas de ferro llargas per fer instruments de musica

Item unes copades ab ses puntes de ferro de torner

Item un tiple

Item un baxo de gaytes vell

*Item altre cornemusa vella sens ordre*⁷¹⁶

Per les anotacions realitzades per Antoni Garcia, anterior curador, ens assabentem que a l'època que estudiem ja se solien llogar instruments musicals.

*Mes es debitor dit Garcias en quatre lliures y deu sous per lo lloguer de une trompe que ha tinguda ocupada per temps de tres anys a reho de 1 L. 10 s. per cade any que importen quatre lliures deu sous_____4 L. 10 s.*⁷¹⁷

Finalment, cal fer referència en aquest capítol a Onofre Binimelis Martí, torner, fill de mestre Guillem Binimelis, torner, que apareix com a comprador de diversos trossos de fusta de boix i ginjoler en l'encant dels béns de l'heretat de Jacint Garcia, i de

⁷¹⁵ ARM. Protocols notariais, sig. Ll-243, ff. 39 v.-46 v. Acte del 27 d'abril de 1642.

⁷¹⁶ ARM. Protocols notariais, sig. Ll-236, f. 132 r.

⁷¹⁷ ARM. Protocols notariais, sig. Ll-243, ff. 41 r.-41 v.

Maria Anna Martí.⁷¹⁸ En aquest cas no hi ha dubte que l'ofici de torner es transmeté de pare a fill. Pel que fa a la seva activitat musical, suposem que Binimelis aprengué l'ofici sota les ordres d'algun dels ministrils anteriorment citats, ja que no consta que el seu pare formés part d'algun conjunt de ministrils de l'època.

Malgrat l'escassetat documental, gràcies als documents que hem presentat en aquest capítol podem establir un vincle directe entre els oficis de torner i d'instrumentista –en el nostre cas de ministril–, i afirmar una incipient manufactura instrumental a Mallorca, almenys, durant la primera meitat del segle XVII.

El ministrils en el segle XVIII: vicissituds, nomenaments i successions. Els inicis de la decadència.

Al llarg del segle XVIII, la música espanyola sofrí una forta influència italiana, sobretot, des del canvi de dinastia, amb la predilecció per les representacions operístiques i l'arribada a Espanya de nombrosos compositors italians que s'establiren a la cort. Durant la segona meitat del segle XVIII la majoria de les capitals espanyoles gaudiren de l'espectacle operístic amb la presència de nombroses companyies italianes que es desplaçaven per tota la geografia nacional. Malgrat la polèmica suscitada entorn de la italianització de la música, l'estil italià penetrà progressivament, revolucionant tots els àmbits del panorama musical nacional. Aquesta influència arribà, fins i tot, a l'Església, on es produïren una sèrie de canvis que esdevingueren essencials en el canvi de concepció musical.

Abans d'aquest període, era impensable que la música sagrada pogués ser interpretada amb un altre instrument que no fos l'orgue. La gran majoria de les obres compostes abans d'aquests anys són per a veus *a capella*, és a dir, sense acompanyament instrumental, o amb un reduït acompanyament d'orgue. Com hem comentat, amb la introducció dels ministrils a les capelles musicals es diversificà l'acompanyament instrumental i s'enriquí el conjunt sonor. Al llarg de la primera meitat segle XVIII, a la majoria de les capelles musicals espanyoles començà a introduir-se el violí com a element d'acompanyament. Aquest fou, sens dubte, un dels punts

⁷¹⁸ ARM. Protocolos notariales, sig. 4319, ff. 323 r. r.-324 v. El testament du data del 29 de gener de 1664 i el testador morí el 25 de març de 1665. Elegí marmessors Joana Carrió, la seva esposa, Pere Carrió, el seu cunyat, i el canonge Miquel Genestar. Elegí sepultura al convent de sant Domingo. Instituí hereva universal la seva esposa Joana Carrió. Els seus fills foren Maria Anna, Onòfria, Margalida, Anna, Pere Joan, Joan Baptista i Guillem.

fonamentals de la italianització de la música religiosa i de la consegüent decadència dels conjunts de ministrils. Seguiren a la introducció del violí la incorporació dels violons, oboès, trompes, flautes, clarinets i fagots, entre d'altres.

A poc a poc, els mestres de capella començaren a adoptar la música italiana com una forma més d'expressar el seu art. A mesura que les capelles musicals anaren incorporant instrumentistes a les seves formacions musicals, els mestres de capella començaren a fer música per als instruments que tenien al seu abast. D'aquesta manera, el violí i la resta d'instruments que acabem de relacionar es convertiren en un element habitual en la música feta en els temples, agregant-se, i de vegades substituint, les sonoritats preexistents. Malgrat això, al llarg del segle XVIII encara poden traçar la línia successòria de les places de ministrils, encara que, pels motius exposats anteriorment, a mesura que avançà el segle resulta més difícil d'entendre la utilització de l'instrumental típic dels ministrils del segle XVII.

Com hem vist, a la fi del segle XVII ocupaven les places de ministril Pere Carbonell, Miquel Planes, Josep Selma i Joan Gelabert, àlies Sencelles. El 12 de setembre de 1715, els jurats nomenaren Felip Pasqual, músic de la Seu, per a ocupar la plaça de corneta, “ministril de tiple de la ciutat”, que havia quedat vacant per la mort de Josep Selma.⁷¹⁹ Com que Selma també ocupava plaça de ministril proveïda pel capítol de la catedral, uns dies després, el 20 de setembre de 1715, els canonges acordaren dividir les places de corneta i xeremia –en realitat la plaça de tiple o corneta– que havia ocupat Selma, en tres parts. Mitja part, és a dir, vint-i-cinc lliures, a Climent Garau, i l'altra mitja part, les restants vint-i-cinc lliures, repartides entre Felip Pasqual i Pere Carbonell, “ab pacte y obligacio que uns y altres tingan la obligació de ajudarse en los Ministrils, y no se comete la minima falta en aquells”.⁷²⁰

Aquests foren els últims nomenaments abans de l'entrada en vigor del Decret de Nova Planta, decretat per Felip V el 16 de març de 1816, pel qual desaparegué el Regne de Mallorca, i les illes de Mallorca i Eivissa esdevingueren una província.⁷²¹ A partir d'aquell moment el capità general passà a ser l'autoritat suprema, política i militar, en substitució del virrei. Les atribucions de Gran i General Consell foren assumides per la Reial Audiència i els assumptes administratius i econòmics passaren a ser competència

⁷¹⁹ ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-89, f. 212 r.

⁷²⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1643, f. 392 v.

⁷²¹ No ocorregué el mateix amb Menorca, que quedà sota el domini britànic.

dels ajuntaments. Amb això la potestat nominativa en les places de ministril passà a ser competència dels regidors que formaven l'ajuntament de Palma.

El 28 de novembre de 1721, Joan Gelabert presentà una petició al capítol catedralici en la qual exposava que des del 27 de març de 1665 havia servit la plaça de ministril –sacabutx– que se li havia concedit i que tenia més de vuitanta anys d'edat, i que alguns “accidents habituals” li tenien gastada la salut. Des de feia més de deu anys supliria les seves indisposicions Climent Garau, que des de minyó havia servit en la capella de música, per la qual cosa suplicava als canonges que li concediren la gràcia de substitut al referit Climent Garau. Uns dies després, el 5 de desembre, el mateix Gelabert tornà a enviar una altra petició al capítol. Aquesta vegada es tractava de nomenar substitut per a la plaça de baixó que també servia des de l'any 1665. Vist que Mateu Crespí, músic de baixó de la capella de música i uns dels millors baixonistes d'ella, s'oferia a servir la plaça en les seves absències i malalties sense cap emolument, Gelabert el proposava per a la nominació de substitut de la plaça de baixó. Ambdues peticions foren enviades al canonge Berenguer Truyols, i se'l va comissionar perquè hi pogués prendre una decisió en nom del capítol. El 9 de desembre de 1721, Climent Garau fou nomenat substitut de la plaça de sacabutx, tal com ho demanava Gelabert, “ab la circumstancia que de tots los emoluments haje de contribuir ab la tercera part al dit Gelebert y no de altre manera” i, el dia 17 del mateix mes, fou acceptat Mateu Crespí per a suplir les absències i malalties de Gelabert amb les circumstàncies que s'havien expressat en la petició, és a dir, sense percebre cap emolument.⁷²²

Davant la disparitat entre places de ministril i músics que les ocupaven, entre titulars i substituïts, el capítol decidí compondre i regular la situació de cadascun dels músics. Així, el 8 de març de 1724, el canonge Miquel Joan de Togores proposà l'ajust dels ministrils de la manera següent:

Deinde fonch proposat per lo Señor Canonge Don Miquel Joan de Togores, que per quant la Plassa de Tiple dels Ministrils te 50 L. cada any, y esta quant vaga per mort de Joseph Selma paraque en la Musica noy hagues falta en lo lluciment se dona Phelip Pasqual al interim quey hagues qui tocas Tiple ab la obligacio de que dit Pasqual donas 25 L. cada any a Climent Garau ab lo motiu de que studias, com de fet se es aprofitat, al qual Garau lo molt Ilustre y Reverend Capítol lo ha fet substitut de Joan Gelebert que posseheix lo dia de vuy la Plassa del sacabutxo que trobava,

⁷²² ACM. Actes capitulars, sig. 1644, ff. 397 r.-399 r.

que las 25 L. sobreditas de dita Plasa se devien conservar a dit Climent Garau qui toca al sacabutxo fins que dit Gelebert acapia sos dies quant Deu nostro Señor sia servit y que las restants 25 L. de dita Plassa de Tiple que percebien ço es 12 L. 10 s. Pere Carbonell y las restants 12 L. 10 s. dit Phelip Pasqual y per quant en lo temps de la gracia de dita Plassa de Tiple que era en lo any de 1715 noy havia altres qui pogues tocar el Tiple que dit Pere Carbonell y no haverse contentat de ditas 12 L. 10 s. dit Pasqual ly affagi 5 L. mes que foren 17 L. 10 s. que ha possehidas dit Carbonell fins lo dia present; pero conciderant que al present se troba Antoni Strader que es aproposit per tocar el Tiple y tan conegut en la sua habilitat trobava que era de conveniencia el donar ditas 25 L. remanents de dita Plasa de Tiple a dit Estrader ço es las 17 L. 10 s. que dit Pasqual denava cada any a dit Carbonell y las restants 7 L. 10 s. per el cumpliment de ditas 25 L. Las donas dit Pasqual a dit Estrader en la occasio que dit Pasqual cobrara de la sala las 25 L. te de la Plassa de dita Sala. Y en materia de los emoluments dels Ministrils, que de estos se degan fer sinch parts repartideras entre los sinch que son Phelip Pasqual, Pere Carbonell, Climent Garau, Matheu Crespi y Antoni Estrader del modo que dit Pasqual ho aiustara per esser el mes vell y que per quant dit Phelip Pasqual es de mayor edad no estiga obligat a pujar als campanars, y Terradas a las Matinadas y Vespradas y que sia present a dits emoluments y que si se esdevindra quey hagues dos funcions de Ministrils a un mateix temps, que dit Pasqual pugue anar alli hahont ly apperexera y ly será de mes conveniencia per esser home de mayor edad.

Et habito tractatu: fonch feta gracia de 25 L. dedita Plassa del Tiple dels Ministrils al dit Antoni Estrader que cobrara ço es las ditas 17 L. 10 s. que percibia Pere Carbonell y las restants 7 L. 10 s. per el cumpliment de aquellas las cobrará quant dit Phelip Pasqual cobrará las 25 L. de la sala que te de la sua Plassa, reservant a dit Climent Garau las sobreditas 25 L. per tot lo temps que viurá dit Joan Gelebert qui te la Plassa de sacabutxo, que al present toca dit Garau y en orde la particio dels emoluments de dits Ministrils entre los sinch de sobre anomenats, que se fasse ab lo modo, forma, y manera que de sobre se ha dit y ho ha aiustat lo dit Señor Canonge Don Miquel Joan de Togores.⁷²³

Als cinc ministrils anteriors –Felip Pasqual, Pere Carbonell, Climent Garau, Mateu Crespi i Antoni Estrader, àlies *Xaramello*– s’hi han d’agregar Joan Gelabert, que pràcticament no servia per raons de la seva edat i malalties que patia, i el reverend Miquel Planes, prevere, que encara conservava la plaça de ministril que els jurats li havien concedit l’any 1696. Precisament foren Miquel Planes i altres músics de la capella els qui presentaren una petició al capítol en la qual es queixaven de l’ajust que havia realitzat el canonge Togores, ja que, segons ells, els emoluments dels ministrils sempre s’havien repartit entre els quatre tocadors de ministrils i no d’altra manera. El 26

⁷²³ ACM. Actes capitulars, sig. 1645, ff. 126 v.-127 r.

d'abril de 1724, el capítol conclogué l'assumpte ratificant l'acord que havia pres el 8 de març anterior.⁷²⁴

En la reunió del capítol de la catedral celebrada el 19 de gener de 1725 es llegiren dues peticions: una de Climent Garau, en la qual demanava la plaça de sacabutx que vacava per la mort de Joan Gelabert, atenent que, amb data del 9 de desembre de 1721, ja se l'havia nomenat substitut de la dita plaça, i una altra de Mateu Crespí, en la qual demanava la part de baixó que vacava pel mateix motiu, per haver-lo acceptat el capítol per a suplir les absències i malalties de Gelabert amb data del 17 de desembre de 1721. Ambdues peticions foren remeses al canonge protector de la música i uns dies després, el 30 de gener, el capítol proveí les places. Per a ocupar la plaça de sacabutx fou nomenat Climent Garau. La plaça de baixó fou adjudicada a parts iguals a Mateu Crespí i a Pere Sampsó. Endemés, el capítol aprofità per a nomenar Antoni Estrader per a la plaça de “tiple y xeremia” dels ministrils.⁷²⁵

El 4 de març de 1727 morí Felip Pasqual⁷²⁶ i el 21 de març d'aquell any els regidors de l'ajuntament de Palma nomenaren, per majoria, Antoni Estrader per a ocupar la plaça “corneta ministril de tiple de la ciudad”, que havia quedat vacant per la seva mort.⁷²⁷ Com que Pasqual també ocupava plaça de ministril proveïda pel capítol de la catedral, el 5 d'abril aquest nomenà Antoni Estrader i Pere Sampsó per a ocupar la plaça de corneta que havia quedat vacant. D'aquesta manera Estrader i Sampsó es repartiren les vint-i-cinc lliures amb què estava dotada, dotze lliures i deu sous cadascun.⁷²⁸ Pel que fa a aquesta plaça, en el mes de setembre de 1727, els dos músics que l'ocupaven, Antoni Estrader i Pere Sampsó, presentaren una petició al capítol en la qual exposaven que els dos havien servit la plaça de corneta des de la mort de Felip Pasqual fins al seu nomenament i, havent acudit al procurador de la mesa capitular a cobrar el terç dels seu salari, aquest no els havia pagat els deu sous a cadascun pel mes que havien servit sense nomenament, per la qual cosa demanaven que se'ls abonés la quantitat. El 12 de setembre, el capítol acordà que el procurador devia pagar els deu sous a cadascun pels serveis que havien prestat.⁷²⁹

⁷²⁴ *Ibíd.*, f. 142 r.

⁷²⁵ *Ibíd.*, ff. 208 v. i 211 v.-212 r.

⁷²⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1646, f. 199 v., acta del 12 de setembre de 1727.

⁷²⁷ AMP. Actes municipals, sig. AH-2078/1, ff. 68 r.-68 v.

⁷²⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1646, f. 123 r.

⁷²⁹ *Ibíd.*, f. 199 v.

Els anys 1727 i 1728 es produí en el si de la capella de música de la Seu una expulsió massiva de músics derivada de l'enfrontament d'una part dels músics que la formaven amb el capítol de la catedral. El procés començà l'any 1717, quan el músic napolità Antoni Romero Sabater sol·licità del capítol la gràcia de poder suplir les absències dels músics numeraris en les funcions de la capella de música. El capítol acceptà la petició i imposà al mestre Miquel Suau que avisés Romero per a les faltes. Suau féu cas de l'ordre ben poques vegades, ja que Romero no estava ben considerat entre els músics de la catedral. El fet provocà les queixes de Romero davant el capítol. La situació durà uns anys i finalitzà en un greu conflicte entre la capella de música, que havia gaudit fins a aquell moment d'una certa independència per a organitzar-se i administrar-se, i el capítol, que intentava recuperar la seva potestat nominativa en les places de la capella. Per a suplir els músics que havia expel·lit de la capella de música, el capítol acceptà la incorporació del mestre de capella i els músics que en aquell moment formaven la “música nova”. Així, el 12 de març de 1728, es presentà i aprovà la nova plantilla de músics que formaven la capella de música de la catedral.⁷³⁰ Per la seva banda, els músics expel·lits s'organitzaren i formaren una altra capella de música amb el nom de capella de música de santa Aina, que durant bona part del segle XVIII rivalitzà amb la de la catedral.

Entre els músics expel·lits de la capella de música de la catedral es trobaven Climent Garau –expel·lit l'11 de juliol de 1727– i Pere Carbonell, Mateu Crespí i Pere Sampsó –expel·lits el 8 de març de 1728.⁷³¹ L'expulsió només afectà les places de ministril que proveïa el capítol, ja que en cap moment l'ajuntament s'involucrà en el conflicte. Pel que fa a la plaça de sacabutx que ocupava Climent Garau, la plaça de baixó que compartien Mateu Crespí i Pere Sampsó i la mitja plaça de corneta que ocupava Sampsó, totes foren ocupades per músics que havien pertangut a la “música nova”. De les anotacions que apareixen a la nova plantilla de músics, aprovada pel capítol el 12 de març de 1728, inferim que la plaça de sacabutx fou ocupada per Pere Joan Mancas⁷³² i Joan Panó, és a dir, vint-i-cinc lliures a cadascun. La mitja plaça de corneta, que obtenia Pere Sampsó i dotada amb dotze lliures i deu sous, a Antoni Marcer Porta. De la plaça de baixó no es diu cap cosa a l'acta, però a la llista sí que hi

⁷³⁰ *Ibidem*, ff. 245 v.-246 v.

⁷³¹ *Ibidem*, ff. 169 v. i 241 v.-242 r.

⁷³² El seu cognom també apareix escrit amb les formes següents: Manques, Manjes i Manquez.

apareixen com a baixonistes Joan Panó i Domingo Fiol, per la qual cosa no descartem que aquests dos instrumentistes compartiren els emoluments de dita plaça.⁷³³

Com a qualsevol conflicte, en aquest també hi hagué músics que sortiren beneficiats al llarg del procés d'expulsió. Un d'aquests músics fou el reverend Miquel Planes, prevere, músic de la capella de música de la catedral amb plaça de ministril proveïda pels jurats en els últims anys del segle anterior. Amb l'expulsió de Miquel Suau, prevere i substitut de mestre de capella, el 16 de juliol de 1727, el capítol nomenà Miquel Planes per a exercir el càrrec de substitut del mestre de capella Joan Martí, amb l'obligació de dirigir la capella de música en les funcions que aquesta realitzava fora de la catedral. Dos anys després, el 9 de desembre de 1729, Planes renuncià al càrrec al·legant els seus seixanta-un anys d'edat i la poca salut que tenia.⁷³⁴

Pere Carbonell continuà mantenint la plaça de ministril que havia aconseguit dels jurats en el segle anterior, la qual cosa provocà algun conflicte amb el capítol. El 3 d'octubre de 1731, el canonge protector de la música exposà al capítol que el mestre de capella s'havia queixat perquè Pere Carbonell i un altre músic que tenien places de ministril per la ciutat, no acudien a les funcions de la catedral, com tenien obligació, "y en ellas per dita causa se experimentava dissonancia, y falta". Aleshores, el capítol acordà que el secretari passés informe a l'ajuntament perquè aquest ordenés als músics que assistissin puntualment a les funcions de la catedral que devien servir.⁷³⁵

El 29 d'octubre de 1732, el capítol concedí llicència a Joan Panó per a poder embarcar-se cap a la Península amb el Regiment de França per a servir el rei. Al mateix temps li fou concedida la gràcia de retenció de la plaça de sacabutx i les parts de música que obtenia a la capella de música.⁷³⁶ Les seves absències foren concedides a Joan Lledó, músic.⁷³⁷

A la reunió del capítol de la catedral, celebrada el 19 de febrer de 1734, fou llegida una petició de Pere Joan Mancas en la qual exposava que quan començà a servir a la capella de música de la catedral, amb motiu de la vacant de la plaça de sacabutx,

⁷³³ ACM. Actes capitulars, sig. 1646, ff. 245 v.-246 v.

⁷³⁴ *Ibidem*, ff. 171 r.-171 v. i 511 r.-512 v.

⁷³⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1647, f. 275 r. Idèntiques queixes es reproduïren en el mes de juny de 1735 (ACM. Actes capitulars, sig. 1649, f. 66 v.).

⁷³⁶ *Ibidem*, f. 458 r.

⁷³⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1648, f. 7 r., acta del 16 de gener de 1733.

fou manat pel capítol que gaudís de la meitat de les cinquanta lliures amb què estava dotada la plaça i que les restants vint-i-cinc lliures quedessin a benefici de Joan Passó, amb la condició d’haver d’aprendre a tocar l’instrument. Com que Joan Panó s’havia embarcat, sense haver tornat a tenir notícies, i ell havia servit la plaça tot sol, demanava que se li pagués el sou íntegre corresponent a la plaça. El capítol remeté l’assumpte al canonge protector de la música.⁷³⁸

Un mes després, el 17 de març, el protector de la música informà el capítol que la mare de Panó li havia demanat que fes present que, com que faltava poc temps per expirar el termini que se li concedí al seu fill per absentar-se de Mallorca i atès que es trobava aquell a Itàlia, “empleat en lo Real servey”, volgués concedir-li una pròrroga per a continuar mantenint la plaça. No hi ha dubte que la mare de Passó coneixia les intencions de Mancas i que, si aquest aconseguia l’altra meitat de la plaça, el seu fill es quedaria sense els emoluments de què havia gaudit fins a aquell moment. El capítol no prengué cap decisió respecte a la petició de Mancas i concedí un any de pròrroga a Passó.⁷³⁹

A la darrerria de l’any, el 17 de desembre, Mancas tornà a demanar al capítol les vint-i-cinc lliures –la meitat de la dotació de la plaça– de Panó, que havien estat concedides a Joan Lledó, ja que aquest també s’havia embarcat.⁷⁴⁰ Com l’anterior petició, aquesta també fou remesa al canonge protector de la música.⁷⁴¹ Finalment, el 14 de gener de 1735, el capítol concedí a Mancas les vint-i-cinc lliures de les absències de Passó que demanava.⁷⁴² Amb aquesta decisió, la plaça de sacabutx tornava a estar servida per un sol músic, de la mateixa manera que ho havia estat durant el segle XVII.

El 26 d’octubre de 1736, el reverend Miquel Planes, prevere, renuncià a la plaça “del quantralt de los ministriles”, que obtenia de la ciutat, i els regidors de l’ajuntament nomenaren el seu nebot, Miquel Morell, per a ocupar-la, però amb la condició que el

⁷³⁸ *Ibíd.*, ff. 204 r.-204 v.

⁷³⁹ *Ibíd.*, f. 222 r.

⁷⁴⁰ El 24 de novembre de 1734, el capítol concedí llicència a Joan Lledó i Antoni Juan, músics de la capella de música de la catedral i oboès del Regiment de Dragons perquè poguessin passar a un altre regne empleats en el servei al rei (ACM. Actes capitulars, sig. 1648, f. 343 v.).

⁷⁴¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1648, f. 349 r.

⁷⁴² ACM. Actes capitulars, sig. 1649, f. 7 v.

salari el percebés Planes durant la seva vida.⁷⁴³ Aquesta condició finalitzà l'any següent per la mort de Miquel Planes, prevere.⁷⁴⁴

Uns mesos després, el 30 de gener de 1737, el capítol remeté al canonge protector de la música dues peticions de músics de ministrils. Una, presentada per Antoni Estrader, en la qual demanava el permís per poder “girar la plaza de corneta y xeremia que obte en dita Capella” a favor del seu fill Joan Estrader. L'altra, d'Antoni Marcer, que demanava la dita plaça. El 7 de juny, el capítol, atesa la relació feta pel canonge protector, concedí la gràcia de la substitució i la futura provisió de la plaça a Joan Estrader, “ab la circunstancia de que no aprofitantse en lo estudi de dit instrument se li priverá, o anullará la gracia”.⁷⁴⁵ Sembla que la provisió del capítol no fou ben acollida pel mestre de capella i alguns músics, ja que el 5 de setembre de 1738, Antoni Estrader exposà al capítol catedralici que es trobava molt vell, amb falta de vista, i, per tant, impossibilitat per al servei de la plaça de xeremia, i que per aquesta raó ja presentà la petició del 30 de gener de 1737, amb què li féu gràcia de substitut al seu fill. Malgrat això, el mestre de capella i altres músics de la capella de música, per l'absència del suplicant, no deixaven que el seu fill servís la plaça. Per aquesta raó demanava que el capítol li concedís la jubilació i manés al mestre de capella i als altres músics que no impedissin que el seu fill pogués servir la plaça. Finalment, els canonges accediren a la petició d'Antoni Estrader.⁷⁴⁶

No hi ha dubte que les places de ministril eren unes de les places més cobejades pels músics instrumentistes de la capella. L'interès per aquestes places s'incrementà a mesura que la capella augmentà els seus efectius al llarg del segle, ja que aquestes aportaven als músics que les ocupaven una important dotació econòmica. Així, doncs, no resulta estrany que els instrumentistes de la capella intentessin per tots els mitjans possibles ocupar-les. El 8 de juliol de 1740, el capítol remeté al canonge protector de la música una petició de Josep Bennàser, músic baixonista i sacabutx, en la qual exposava que la plaça de ministril que obtenia Pere Joan Mancas sempre s'havia dividit en dues parts, “ab lo motiu de que quede sempre assistida la Iglesia”, i que ell servia la plaça en

⁷⁴³ AMP. Actes municipals, sig. AH-2080/1, ff. 98 r. i 99 v. Al foli 98 r. hi ha una anotació que diu: “Miguel Morell sobrino del Rdo. Miguel Planes, con la obligacion de dar la mitad del salario a Domingo Fiol”. La informació que aporten les actes d'aquest període és confusa, ja que la majoria d'actes són simples anotacions. Amb tot, suposem que l'acord definitiu és el que presentem al text.

⁷⁴⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1650, ff. 46 v.-47 r., acta del 8 de maig de 1737.

⁷⁴⁵ *Ibidem*, ff. 9 r.-9 v. i 60 v.

⁷⁴⁶ *Ibidem*, f. 213 v.

les absències de Mancas sense percebre cap salari. Per aquest motiu, demanava la meitat dels emoluments corresponents a la plaça. Uns dies després, el 20 de juliol, el capítol acordà no dividir la plaça.⁷⁴⁷

Respecte a la plaça de baixó hem insinuat abans que podien compartir-la Joan Panó i Domingo Fiol. Les actes capitulars no aporten cap notícia directament relacionada amb la plaça. Ara bé, suposem que amb l'embarcament de Passó, fou Domingo Fiol qui serví la plaça. Hi ha també la possibilitat que el capítol no proveís la plaça amb un músic concret i que aquesta fos servida pels baixonistes que hi havia adscrits a la capella de música de la Seu. Aquesta situació canvià el 13 de gener de 1742, quan el capítol admeté Lluç Oliver, baixonista de la capella de música de santa Aina, per a ocupar la plaça de baixó –ministril– de la capella de música de la catedral.⁷⁴⁸

L'any 1744, els regidors de l'ajuntament nomenaren Pere Antoni Servera, músic de la capella de música de santa Aina, per a ocupar una plaça de ministril. Aquesta dada ens la proporciona el mateix Servera en una instància presentada a l'ajuntament l'any 1771.⁷⁴⁹ Malauradament, no hem pogut esbrinar a quina plaça de ministril es refereix el nomenament, ja que no hem pogut localitzar l'acta, encara que és possible que es tracti de la plaça de ministril que ocupava Pere Carbonell, un altre dels músics de la capella de música de santa Aina, des del final del segle XVII.⁷⁵⁰

L'any 1750 morí Antoni Marcer, músic de la capella de música de la catedral, que obtenia mitja plaça de corneta des de l'any 1728.⁷⁵¹ El 17 d'abril d'aqueix any, el capítol remeté al canonge protector de la música una petició de Josep Pons Bennàsser, músic, en la qual demanava que se li concedís aquella mitja plaça. Cinc dies després, el 22 de d'abril, els canonges, atenent a l'informe del canonge protector de la música, acordaren que Joan Estrader perseverés a tocar la corneta, percebent dotze lliures i deu sous anuals–mitja part de la plaça de corneta–, que percebia amb l'obligació d'haver d'ensenyar a tocar la corneta a Josep Pons Bennàsser, i que quan morís Antoni Estrader,

⁷⁴⁷ *Ibidem*, ff. 467 v.-468 r. i 473 r.

⁷⁴⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1651, f. 1 r.-1 v.

⁷⁴⁹ AMP. Actes municipals, sig. AH-2096/3, ff. 74 r.-74 v.

⁷⁵⁰ En els llibres d'actes de l'Ajuntament de Palma, corresponents a les dècades centrals del segle XVIII, falten moltes de les actes de les sessions celebrades pel consistori. Cap la possibilitat que el nomenament es trobe en alguna de les actes que falten.

⁷⁵¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1653, f. 40 v.

pare del dit Joan, qui percebia les altres dotze lliures i deus sous –l'altra meitat de la plaça de corneta–, el capítol atendria Josep Pons.⁷⁵²

El 29 d'octubre de 1751, Antoni Estrader demanà l'empara i el patrocini del capítol en la determinació que havia pres de renunciar a la plaça de xeremia i conferir-la al seu fill Joan, substituït en aqueixa plaça. El traspàs es féu efectiu el 10 de novembre d'aqueix any, quan el capítol acceptà la renúncia d'Antoni Estrader i nomenà el seu fill Joan per a ocupar la plaça.⁷⁵³

Sembla que en aquest estat quedaren les places de ministrils fins la dècada dels anys setanta, ja que ni a les actes capitulars ni a les actes del consistori palmèsà figura cap altre nomenament de ministrils.

El 18 de novembre de 1771, els regidors de l'ajuntament tingueren present una petició de Pere Antoni Servera, músic de la capella de santa Aina, en la qual exposava que des de l'any 1744 servia plaça de ministril i que a causa de la seva avançada edat i alifacs que patia es trobava impossibilitat de complir amb la seva obligació en el servei de la plaça. Per aquest motiu demanava que els regidors li admetessin la renúncia amb la retenció del salari per tot el temps de la seva vida. El consistori acceptà la renúncia i acordà citar els regidors per a la propera reunió a fi de nomenar el músic que devia ocupar la plaça.⁷⁵⁴ Tres dies després, el 21 de novembre, els regidors nomenaren Benet Vadell per a ocupar la plaça de ministril que havia renunciat Servera, “con la calidad de no percibir sueldo interin que viva el que la renunció”.⁷⁵⁵

L'any 1772, després d'una quarantena d'anys separades, les dues capelles, la de la catedral i la de santa Aina, s'uniren formant un sol cos. Aquest fet no afectà les places de ministril, ja que aquestes es trobaven ben servides i proveïdes.

L'1 de març de 1774, els canonges de la catedral remeteren al canonge protector de la música la petició formulada per Pere Joan Mancas, músic de la capella, en la qual demanava que se li admetés la renúncia de la plaça de sacabutx, amb la retenció del salari, a favor de Pere Joan Ferragut, músic de la capella, que l'havia assistit en el servei de la dita plaça durant quinze anys. Al memorial, Mancas recordava al capítol que feia

⁷⁵² *Ibíd.*, ff. 44 v. i 45 v.

⁷⁵³ *Ibíd.*, ff. 243 r. i 244 v.

⁷⁵⁴ AMP. Actes municipals, sig. AH-2096/3, ff. 74 r.-74 v.

⁷⁵⁵ *Ibíd.*, ff. 77 r.-77 v.

seixanta anys que servia de baixonista, trenta-cinc anys que se li concedí la plaça de sacabutx i que havia complit puntualment els dos encàrrecs. El 3 de març, els canonges acceptaren la proposta de Mancas i a partir d'aquell moment el titular de la plaça de sacabutx fou Pere Joan Ferragut.⁷⁵⁶

L'any 1776 morí Joan Estrader. El 6 de setembre d'aqueix any, el capítol de la catedral tingué present un memorial d'Antònia Estrader, filla de Joan, en el qual demanava que se li adjudicassin les places de tiple i corneta al seu germà Joan, atenent als serveis que havia prestat el seu pare, a la misèria en què es trobava la família –amb sis fills–, i al fet que Benet Vadell, també músic de la capella, s'havia ofert a servir les dites places mentre Joan Estrader, que era menor d'edat, aprengués a tocar els instruments. Els canonges remeteren el memorial al canonge protector de la música.⁷⁵⁷

El 30 d'octubre de 1776, el capítol acordà que dels emoluments corresponents a les places de corneta i tiple, vacants per la mort de Joan Estrader, es fessin tres parts iguals, i es proveïssin de la manera següent: la part corresponent al tiple, a favor de Lluç Oliver, amb l'obligació d'ensenyar Joan Estrader, fill de l'esmentat Estrader difunt; una altra part a favor de Benet Vadell, amb l'obligació d'ensenyar a tocar la corneta al mateix Joan Estrader, d'haver de renunciar a aquesta part en favor d'Estrader quan fos hàbil i entrar el dit Vadell en el possessori d'una futura vacant; i la tercera part a favor de Joan Estrader, amb l'obligació d'habilitar-se i aprendre a tocar la corneta i el tiple.⁷⁵⁸ Com que a Vadell se li havia promès una futura vacant, Lluç Pons no trigà a demanar al capítol que se li assignessin les vint-i-cinc lliures que havien resultat a Vadell en l'anterior provisió en cas que es nomenés Vadell per a una plaça. El 25 de novembre de 1776, el capítol acordà concedir-li a Pons el que havia demanat, sempre que Vadell prengués possessori d'una vacant de ministril.⁷⁵⁹

Mentre es reestructuraven les places a la catedral, a l'ajuntament es produí el relleu en la plaça de corneta que havia ocupat Joan Estrader. El 6 de novembre de 1776, el regidors tingueren present la petició presentada per Antònia Estrader en la qual

⁷⁵⁶ ACM. Actes capitulars, sig. 1660, ff. 203 r.- 204 r.

⁷⁵⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1661, ff. 190 r.-190 v.

⁷⁵⁸ *Ibidem*, f. 224 r.

⁷⁵⁹ *Ibidem*, f. 228 r.

demanava que li fos concedida la plaça al seu germà, Joan Estrader, ja que Benet Vadell s'havia oferit a servir-la de substitut. El consistori decretà un rotund “como lo pide”.⁷⁶⁰

En el mes d'agost de 1777 es produí el relleu definitiu en la plaça de sacabutx. El dia 8 d'aqueix mes, Pere Joan Ferragut sol·licità al capítol que se li abonessin els emoluments íntegres corresponents a la plaça de sacabutx com s'havia acordat el 3 de març de 1774, ja que Pere Joan Mancas havia mort. Cinc dies després, el 13 d'agost, els canonges li ho concediren, atenent als serveis que tenia prestats a la capella de música.⁷⁶¹

El 14 de novembre de 1777, el capítol de la catedral reprengué l'actitud de Benet Vadell, al qual se li concedien vint-i-cinc lliures anuals a fi que ensenyés a tocar la corneta, ja que “era notoria su falta de aplicación en aprender a tocar este instrumento [la corneta]”. Els canonges acordaren que el canonge protector de la música l'advertís que si no procurava habilitar-se se li llevarien els emoluments que rebia d'aquella plaça.⁷⁶²

L'acord precedent ens desconcerta ja que, com hem vist anteriorment, Vadell servia les places de corneta de l'ajuntament i havia d'ensenyar a tocar la corneta a Joan Estrader, segons l'acord del mateix capítol catedralici del 30 d'octubre de 1776. Malgrat tot, la reprimenda sembla que donà fruits. El 23 de juliol de 1779, els canonges de la catedral tingueren present un memorial de Benet Vadell en el qual exposava que en el temps en què es trobaven separades del dues capelles de música hi havia tres places de ministril a la capella de la catedral i una a la de santa Aina, i que quan renuncià el músic de la capella de santa Aina –Pere Antoni Servera–, se li concedí aquella plaça, “cuyos emolumentos pretendia no tocarle el Maestro con el pretexto de que no era cosa perteneciente a la Plaza”. Endemés, continuava exposant que quan entrà a servir la plaça només hi havia tres instruments. Ara, havent mort un dels dos més antics, suposava que li'n tocaven els emoluments, ja per plaça o per antiguitat, i demanava que se li concedís la gràcia de percebre'ls. El capítol acordà que els emoluments es dividissin en tres parts iguals entre els instruments.⁷⁶³

⁷⁶⁰ AMP. Actes municipals, sig. AH-2101/1, f. 325 r.

⁷⁶¹ ACM. Actes capitulars, sig. 1661, ff. 336 v. i 337 r.

⁷⁶² *Ibíd.*, f. 369 r.

⁷⁶³ ACM. Actes capitulars, sig. 1662, ff. 205 r.-205 v.

El 13 d'agost de 1779, el capítol remeté al canonge protector de la música un memorial de Josep Pons Bennàsser en el qual demanava que s'imposés silenci a Benet Vadell, “que pretendia incorporarse de todos los emolumentos del Instrumento que servia el suplicante siendo assi, que hacia sesenta y quatro años, que servia con la mayor exactitud la Capilla de Música”.⁷⁶⁴ Cal recordar que l'any 1750 el capítol havia acordat concedir a Pons la meitat de la plaça de corneta quan Antoni Estrader morís i que aquest ja gaudia d'aquells emoluments.

Respecte a la plaça de baixó, cal recordar que aquesta la servia Lluç Oliver des de l'any 1742. Segons les actes capitulars, aquest músic simultaniejava el violí i el baixó a la capella de música de la catedral. A la reunió del capítol de la catedral, celebrada el 2 de desembre de 1785, els canonges tingueren present una petició de Lluç Oliver, músic degà de la capella de música, en la qual sol·licitava la jubilació en consideració als serveis que havia prestat. Com era el costum, el capítol li concedí la jubilació. La seva plaça fou ocupada per José Antonio Garcín, músic del Regiment de Dragons del Rei, que fou nomenat en la sessió del capítol celebrada el 16 del mateix mes.⁷⁶⁵

L'any 1784 morí el reverend Miquel Morell, prevere, i deixà vacant una de les places de ministril que proveïa l'ajuntament. El 3 d'agost d'aqueix any, els regidors, després de llegir les peticions presentades per Antoni Aulí i Benet Vadell, músics de la catedral, acordaren “de conformidad”, nomenar Antoni Aulí per a servir aquella plaça de ministril.⁷⁶⁶ Suposem que la decisió del consistori fou presa tenint en compte que Vadell ja ocupava una de les places de ministril.

Cinc anys més tard, el 1789, morí Vadell, que ocupava plaça de ministril de l'ajuntament des de 1771. El 27 de juliol d'aqueix any, els regidors de l'ajuntament es reuniren a fi de nomenar el músic que devia ocupar la vacant. Els pretendents eren quatre: Antoni Ferrà, que havia exercit “el encargo, por espacio de 7 años, de Maestro de Muchachos en la Capilla, o, esquela de Musica de esta Capital”;⁷⁶⁷ Joan Mut, músic baixonista i veí de Palma;⁷⁶⁸ Martí Ballester, que feia dotze anys que servia les

⁷⁶⁴ *Ibíd.*, f. 208 r.

⁷⁶⁵ ACM. Actes capitular, sig. 1664, ff. 206 v. i 218 v.

⁷⁶⁶ AMP. Actes municipals, sig. AH-2108, ff. 194 r.-194 v.

⁷⁶⁷ AMP. Actes municipals, sig. AH-2113/2, f. 405 r.

⁷⁶⁸ *Ibíd.*, f. 406 r.

absències i les malalties dels quatre ministrils;⁷⁶⁹ i Maria Banús, viuda de Benet Vadell, la qual exposava que havia quedat amb sis fills “destituida de todo medio para poder mantenerse con sus infelices” i que demanava que es nomenés el seu fill Benet, únic mascle, per poder ocupar la plaça del seu pare i, així, poder-se mantenir.⁷⁷⁰ Després d’estudiar amb atenció els memorials i discutir sobre l’assumpte, els regidors nomenaren el fill de Benet Vadell per a ocupar la plaça de ministril que havia ocupat el seu pare. Com que el fill de Vadell era menor d’edat i no tenia l’habilitat suficient per a poder servir la plaça, els regidors nomenaren Feliu Pons, amb la condició que Vadell havia de cobrar el salari de la plaça i Pons només els emoluments.⁷⁷¹

L’any 1791, a causa de l’enfrontament d’alguns músics amb el capítol, es produí l’expulsió d’onze músics de la capella de música de la catedral. Aquests s’organitzaren i tornaren a instaurar de nou la capella de música de santa Aina. Entre els músics expel·lits es trobaven Joan Estrader i Feliu Pons, que ocupaven places de ministril, i José Antonio Garcín. El 2 de desembre d’aqueix any, el mestre de cerimònies de l’ajuntament comunicà als regidors que dos canonges, en representació del capítol de la catedral, l’havien informat de l’expulsió d’onze músics i que entre ells es trobaven els dos esmentats ministrils. Després de discutir l’assumpte, els regidors realitzaren la votació pertinent i acordaren que la plaça que servia Joan Estrader, àlies *Xaramello*, la servís interinament Martí Ballester, músic, amb el salari i els emoluments corresponents a la dita ocupació i que la plaça que servia Feliu Pons fos servida, també interinament, per Vicenç González, “con las mismas circunstancias de Felio”. Finalment, els regidors acordaren que es participés l’acord al capítol catedralici.⁷⁷² Tres dies després, el 5 de desembre, els canonges comissionats informaren el capítol del resultat de les seves gestions, i els comunicaren que la ciutat també els havia expel·lit.⁷⁷³

L’1 de febrer de 1792, els canonges de la catedral remeteren al canonge protector de la música dos memorials en què Joan Estrader i Antoni Ferrà, un altre dels músics expel·lits, imploraven el patrocini del capítol perquè fossin readmesos a la capella de música, tenint en compte que tenien una família per alimentar i que no tenien

⁷⁶⁹ *Ibíd.*, f. 407 r.

⁷⁷⁰ *Ibíd.*, f. 408 r.

⁷⁷¹ *Ibíd.*, ff. 404 v.-405 r.

⁷⁷² AMP. Actes municipals, sig. AH-2115, s. f.

⁷⁷³ ACM. Actes capitulars, sig. 1666, 162 r.

cap altre subsidi que els assegurés la subsistència.⁷⁷⁴ Després d'obtenir els informes favorables del mestre de la capella de música que confirmaven la utilitat dels dos músics, el 29 de març d'aqueix any, Joan Estrader i Antoni Ferrà foren admesos una altra vegada a la capella de música de la catedral.⁷⁷⁵

Mentre el capítol recollia les informacions necessàries per a la readmissió dels dos músics, el 15 de març l'ajuntament estudià les dues sol·licituds presentades per Joan Estrader i Feliu Pons en les quals demanaven que fossin reintegrats a les places de les quals havien estat apartats. Els regidors acordaren que es tornarien a tenir en compte quan les requerís el consistori.⁷⁷⁶ Per la decisió presa, no hi ha dubte que els regidors estaven informats de les gestions que s'estaven duent a terme a la catedral per a la readmissió d'Estrader. Una vegada confirmada la seva admissió a la capella de música de la Seu, el 17 d'abril els regidors de l'ajuntament reintegraren a Joan Estrader la plaça de ministril que havia ocupat abans de la seva expulsió.⁷⁷⁷ Amb aquest nomenament, deixà de servir la plaça Martí Ballester, que havia substituït Estrader els mesos que aquest estigué expel·lit.

No tingueren tanta sort els altres músics, Feliu Pons i José Antoni Garcín, que decidiren continuar la seva activitat musical agregats a la capella de música de santa Aina, juntament amb la resta de músics expel·lits de la capella de música de la catedral. L'únic que intentà recuperar la plaça de ministril fou Feliu Pons. A la reunió del consistori, celebrada el 6 de juliol de 1792, els regidors tingueren present una petició de Pons en la qual sol·licitava el seu reintegrament a la plaça de músic de la ciutat que ocupava abans de la seva expulsió. El consistori acordà que "haciendo constar Felipe Pons haversele reintegrado de la plaza de Musico por el Cabildo Eclesiástico como lo hizo constar Juan Estrader, se le reintegrará en la de esta ciudad".⁷⁷⁸

El 16 de novembre de 1795, Vicenç González, substituït de Benet Vadell, presentà a l'ajuntament una petició en la qual demanava en propietat la plaça de ministril que ocupava interinament des de l'any 1791, i el salari vençut des del dia 23 d'abril de 1795. La sol·licitud es fonamentava en el fet que, per la mort de Benet Vadell,

⁷⁷⁴ *Ibíd.*, f. 173 v.

⁷⁷⁵ *Ibíd.*, ff. 196 v.-197 r.

⁷⁷⁶ AMP. Actes municipals, sig. AH-2116, f. 98 r.

⁷⁷⁷ *Ibíd.*, f. 110 v.

⁷⁷⁸ *Ibíd.*, ff. 300 v.-302 v.

el consistori havia proveït la plaça amb el seu fill Benet, que, com que no estava preparat per a servir-la, només cobrava el salari i González, que la servia com a substitut, els emoluments que produïa la plaça. Com que Benet Vadell havia assentat plaça de tambor en el Batalló d'Infanteria Lleugera de Tarragona el 23 d'abril de 1795, ara González demanava en propietat la plaça que teòricament havia quedat vacant i el salari d'aquella des de la data en què Vadell havia assentat plaça al Batalló.⁷⁷⁹ L'endemà, el 17 de novembre, els regidors acordaren nomenar González com a propietari de la plaça de ministril de Vadell i pagar-li el salari meritat des del 23 d'abril.⁷⁸⁰

Assabentades les germanes de Benet Vadell, Catalina i Margalida, del nomenament de Vicenç González per a ocupar la plaça del seu germà en propietat, el 4 de gener de 1796, presentaren una sol·licitud a l'ajuntament en la qual exposaven que era cert que el seu germà havia assentat plaça en el Regiment de *Migueletes* i que si ho havia ocultat a l'ajuntament era perquè ho havia fet com a voluntari de menor edat fins a complir els setze anys. Endemés, les dues germanes acusaven González d'haver abandonat la plaça de ministril quan hagué de sortir de l'illa amb el Regiment de Dragons d'Almansa i quan tornà, continuà servint-la. Per aquestes dues raons, Catalina i Margalida demanaven al consistori que mantinguessin el seu germà Benet com un dels músics de la ciutat, "o quando tuviese á bien que la goze Vicente González prevenir á este ó mas bien obligarle que acista con la mitad del salario a las exponentes en socorro de sus graves necesidades".⁷⁸¹ No hi ha dubte que el fet d'haver assentat plaça en el Regiment sense comunicar-ho, havia sabut greu als regidors. Per això, a la reunió que es va fer el mateix dia que es presentà la sol·licitud, els regidors acordaren posar a la petició un rotund "no ha lugar".⁷⁸²

Les decisions preses pel consistori no agradaren a Vadell. L'últim recurs que li quedava era acudir a l'empara del capità general perquè intercedís per ell davant els regidors. D'aquesta manera Benet Vadell presentà un escrit al capità general en el qual li exposava tots els fets ocorreguts fins a aquell moment sobre la plaça de ministril que ell havia ocupat, que havia assentat plaça en el Regiment en qualitat de tambor de menor edat per a poder avançar en l'estudi de l'instrument i que fins que no complís els

⁷⁷⁹ AMP. Actes municipals, sig. AH-2121, ff. 374 r.-374 v.

⁷⁸⁰ *Ibídem*, ff. 367 r.-367 v.

⁷⁸¹ AMP. Actes municipals, sig. AH-2122, ff. 9 r.-9 v.

⁷⁸² *Ibídem*, f. 5 r.

setze anys podia prendre la decisió d'abandonar la plaça de tambor i tornar a casa.⁷⁸³ El 14 de gener, el capità general envià al corregidor i a l'ajuntament el següent escrit:

Benito Vadell, Tambor del Batallon de Voluntarios de Tarragona, solicita mi recomendacion para con V. S. a fin de que se sirva continuarle la Plaza de Musico que con substituto ha obtenido hasta aqui, respecto, á que aunque marche ahora con su Batallon tiene siempre libertad, de poder salir del servicio a los 16 años de edad, que ahun no tiene: Yo desoso de contribuir en lo posible al alivio de este pobre, interpongo con V. S. mis oficios, para que se sirva atenderle, sin embargo de haver tal vez, provisto la Plaza, en el Substituto, como antes, y Vadell, del propio modo, hasta que cumpliendo los 16 años, se vea, si quiere seguir, ó no, el servicio en el Batallon.

Dios guarde á V. S. muchos años Palma 14, de Enero de 1796.

Marques de Castellidosrius [rúb.]⁷⁸⁴

El 19 de gener de 1796, després d'haver llegit l'escrit del capità general, els regidors de l'ajuntament acordaren contestar-li dient "que el suplicante Vadell abusando de la bondad de dicho Excelentissimo Señor Capitan General le ha informado siniestramente pues tiene entendido el Ayuntamiento que dicho Vadell ya tiene los 16 años de edad, y que sentó plaza por diez y seis años segun resulta en el Asiento de la Contaduria sin haverlo participado á éste Ayuntamiento en cuya virtud teniendo este noticia de ello por el pedimento que presentó Vicente Gonzalez, se dió por vacante, y se confirió al suplicante Gonzalez; Posteriormente acudieron Margarita y Catalina Vadell solicitando continuase su hermano Benito en la plaza de Musico ó quando tubiese bien que la gozase Vicente Gonzalez prevenirle, y obligarle á que asista con la mitad del salario á las exponentes á que dió el Decreto de No ha lugar".⁷⁸⁵ D'aquesta manera, la plaça quedà definitivament en propietat i servida per Vicenç González.

Respecte a la plaça de baixó, des de l'expulsió de Garcín les actes no fan cap referència a la plaça, a l'instrument i a cap músic que l'ocupés.

⁷⁸³ *Ibíd*em, ff. 53 r.-54 r.

⁷⁸⁴ *Ibíd*em, f. 52 r.

⁷⁸⁵ *Ibíd*em, f. 49 r.

Altres jocs de ministrils palmesans en els segles XVII i XVIII

Al llarg dels dos segles que ací estudiem també hi ha constància de l'existència d'altres jocs de ministrils i instrumentistes instituïts a l'empara d'òrgans de govern de convents, parròquies i santuaris amb una important activitat musical.

La primera dada que en tenim fa referència al convent de Nostra Senyora de la Mercè de Palma. Al llibre de despeses del convent que abraça els anys que discorren entre el 1642 i el 1652, el procurador anotà les partides següents:

22 juny Disapta 1649

(Manastrils)

Item de un joch de manastrils y baxo vint y dos lliuras_____22 L.

Dijous a 11 de Novembre 1649

*Item un tudell per el baxo de la capella musica de cassa que a fet m^o Segui
Argenter deu sous_____10 s.⁷⁸⁶*

Per les dades que ens aporten les dues anotacions precedents, sembla que els pares mercedaris decidiren organitzar i fundar una capella de música per a solemnitzar les celebracions litúrgiques realitzades en el si de la comunitat, ja que no tenim constància que aquesta capella solemnitzés actes a altres convents o parròquies. Sens dubte, a aquesta capella de música pertanyia el pare fra Nadal Bennàsser, religiós de l'orde de la Mercè, que ocupà plaça de contralt a la capella de música de la Seu entre els anys 1649 i 1651.⁷⁸⁷

Com hem comentat abans, l'any 1666 s'organitzà una capella de música a la parròquia de santa Eulàlia que comptava amb el suport del comú de la parròquia i la protecció dels cavallers Antoni Sureda Valero, cavaller de l'hàbit de Montesa; Francesc Desbrull; Gaspar de Puigdorfila, cavaller de l'hàbit de Santiago, i Joan Michel Fuster, donzell menor. Era l'anomenada "música nova", anomenada així per diferenciar-la de la "música vella", que era la capella de música de la Seu. Igual que aquesta, la capella de música de santa Eulàlia no renuncià a l'acompanyament instrumental de les seves veus. En l'acte de fundació, signat el 13 de gener de 1666, davant el notari Antoni Reura, figuren, com a mestre de capella, Miquel Martí, i els músics Pere Carbonell, Joan

⁷⁸⁶ ARM. Fons Convents, sig. C-1422, s. f.

⁷⁸⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1637, ff. 408 r. i 469 v., actes del 2 de desembre de 1649 i del 20 de setembre de 1651.

Mulet, Miquel Seguí, Antoni Adrover, Joan Rosselló, Mateu Cantallops, Miquel Ferrer, Guillem Carbonell, Sebastià Morey, Sebastià Crespí, Guillem Domenech, prevere, Lluch Vidal, Joan Amorós i Montserrat Amengual.⁷⁸⁸ Resulta interessant la presència de Pere Carbonell, a qui el capítol de la catedral, l'any 1659, havia concedit poder servir les faltes que es produïrien en els ministrils. Uns anys després, els jurats concediren places de ministril als seus fills Francesc, Miquel i Pere.

Un altre indicatiu de la presència d'instrumentistes dins aquesta capella de música és la petició que presentaren al capítol de la catedral el mestre de capella Miquel Martí i els músics Antoni Pieras, prevere, i Josep Selma, corneta, en què sol·licitaven ingressar a la capella de música de la Seu el 1672. Els tres músics foren admesos⁷⁸⁹ i en els anys posteriors Selma ocupà la plaça de corneta de la capella de música de la Seu, que li fou concedida pels jurats el 1676.

Sembla que fou en els inicis de la dècada dels anys setanta del segle XVII quan la capella de música de santa Eulàlia es dissolgué. Així és després de l'acta de constitució i organització de la capella de música de l'església de l'Anunciació de l'Hospital General, la Sang, en la qual es diu: "sabent y atnent que en anys passats se trobaven dos musicas, o, capelles en esta Ciutat de Mallorca, una de les quals per no estar ab la forma diguda ab molta façilitat ses destruida".⁷⁹⁰ Aquesta capella, la de la Sang, fou la successora de la capella de música de santa Eulàlia. El 16 de febrer de 1678, Sebastià Morey, Gabriel Mora, Bartomeu Blanquer, àlies *Refila*, Joan Benejam, Pau Noguera, Felip Pasqual, Arnau Pons, Josep Borràs, Joan Baptista Bolitxer, Antoni Josep Parets, Sebastià Mestre i Pere Balle, músics, es reuniren amb la intenció d'"agregar musica y ajustar capella" i elegiren mestre de capella el prevere Jaume Mir Vanrell, músic de la capella de música de la Seu i natural de Campos. A partir d'aquell moment fou coneguda com la "música nova", la capella de música de l'Hospital General i de la universitat, ja que estava agregada a la Casa de l'Hospital General, sota la protecció dels regidors protectors de l'establiment i els magnífics jurats.⁷⁹¹ Recordem que un mes després de la constitució de la capella de música, el 15 de març de 1678, els

⁷⁸⁸ ARM. Protocols notarial, sig. R-653, ff. 5 v.-10 r. Existeix una còpia d'aquest acte a ACM, sig. 16026, doc. núm. 3.

⁷⁸⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1639, ff. 406 v.-407 r.

⁷⁹⁰ ARM. Protocols notarial, sig. T-341, f. 127 v.

⁷⁹¹ Per a un estudi més exhaustiu d'aquesta capella de música consulteu GILI, Antoni: "La música a l'església de l'Anunciació (La Sang)", dins *VII Trobada de Documentalistes Musicals*, Campos, 2000, pàg. 189-199.

jurats nomenaren Mateu Gelabert per a ocupar una plaça de ministril, i li imposaren les obligacions d'ensenyar els músics de corneta i ministrils de la “música nova” o a altres en les hores que se li assenyalessin i haver d'assistir “á las músicas del hospital y otras que fara la Ciutat en qualsevol part”.⁷⁹² Sens dubte, un dels alumnes de Gelabert fou Felip Pasqual, que posteriorment, el 1715, fou nomenat pels jurats per a ocupar la plaça de corneta.

Com que els instruments que tocaven i acompanyaven les veus eren pràcticament els mateixos que empraven els ministrils instaurats pel capítol de la catedral i la universitat, els instrumentistes d'aquestes dues capelles també s'organitzaren formant jocs de ministrils que prengueren part en algunes de les funcions civicoreligioses que se celebraven a Palma. Com a botó de mostra de l'activitat d'aquests jocs de ministrils ens pot servir l'anotació següent, extreta del *Llibre de la Sancta Redemcio* del convent de la Mercè de Palma, que diu:

Vuy [29 d'abril de 1702] se dona Patria a los dits P.P. Retors y es feu prosesso anantlos a rebre a la porte del moll ab compañía de los P.P. Caputxins per quan ayaua dos catius Religiosos de dit orde. Ayauia los tambors ab los vestuaris de la ciutat las trompetas y clari que anauen deuant y ana la prosesso atots los convents de Religiosos, de tot lo qual se trobara llargament Relacio en lo llibre del cabbreu del convent en lo Arxiu.

*Mes per las trompetas y tambors _____ 4 L. 10 s.
Per los manestrils de la musica noue dos lliuras sinch y
quatre _____ 2 L. 5 s. 4⁷⁹³*

Ja en el segle XVIII, una altra capella que formà un joc de ministrils fou la capella de música de santa Aina. Ja hem explicat els motius pels quals foren expel·lits un grapat de músics de la capella de música de la catedral entre els anys 1727 i 1728. Aquests s'organitzaren i formaren la capella de música de santa Aina, instaurada a la capella homònima del Palau de l'Almudaina de Palma i sota l'empara del capità general. La capella rivalitzà amb la de la catedral, fins i tot, en el nom. Com que el capítol de la catedral havia donat entrada als músics de la “música nova” per a suplir els músics expel·lits, aquests es continuaven considerant la vertadera “música vella”, tal com es pot observar al rebut que tot seguit transcrivim. Entre els músics expel·lits figuraven Pere Carbonell, ministril, Climent Garau, sacabutx, i Mateu Crespí i Pere

⁷⁹² ARM. Extraordinaris Universitat, sig. EU-81, ff. 144 v.-145 r.

⁷⁹³ ARM. Fons Convents, sig. C-1658, f. 19 v. El subratllat és nostre.

Sampsó, baixonistes. De la mateixa manera que ho havien fet la capella de música de santa Eulàlia i la de la Sang en el segle anterior, aquesta capella també organitzà el seu joc de ministrils, que acompanyà la capella i solemnitzà algunes de les funcions civicoreligioses que se celebraven als convents i a les parròquies de Palma.

*Jo debaix firmat Matheu Crespi lloch hauent de receptor de la musica de la seu he rebut del P. fra. Guillem Mir procurador del convent de Ntra. Sra. del Socos vint y quatre lliures dich 24 L. ço es 15 L per los Ministrils acompliment fins lo dia present, esto es a 5 L. cade any, y las restants 9 L. acompta de musicas, fet als 28 8bre. 1731 dich _____ 24 L.
Matheu Crespi Musich⁷⁹⁴*

Juntament amb les capelles de música que hem relacionat fins ara figura com a centre d'ensenyament musical destacat l'Escolania de Lluç. Des que es va instaurar, en el segle XV, l'Escolania proporcionà un nombrós contingent de músics que continuaren l'activitat musical en les distintes capelles musicals o com a organistes en les parròquies d'arreu de Mallorca. La documentació dels segles XVII i XVIII és especialment interessant respecte a la instrucció musical tant en la vessant vocal com instrumental. Com apunta el pare Rafel Juan,⁷⁹⁵ el nivell d'aquests dos segles s'incrementà amb l'augment del nombre de minyons, la introducció d'instruments en l'acompanyament del cant i la docència de mestres capacitats.

Respecte als instruments, hi ha constància de la utilització de xeremies, baixons, flautes, violins, violes, violons, trompes, oboès, arpa, guitarra i orgue. El 1665 el pare Bartomeu Cifre portà de Barcelona un baixó que costà onze lliures, quinze sous i dos diners: “Als 31 [agost 1704] paguí per adobar dos baxons y una xeremia, ço es, dos tudells, quatre tapadoras, tres claus, quatre coxinets, una dotzena y mitja de claus foredats, un tudellet y una clau per la xeremia, coxinet et alias: tres lliuras y dos sous”,⁷⁹⁶

El 1734 el músic Joan Lladó, oboïsta en un regiment de soldats, cobrà quatre lliures, deu sous i vuit diners “per haver fet portar un baxó de Barcelona, qui costá tres doblas, y las duas pagá dit Sr. Lladó de sos diners propis, amore Virginis”.⁷⁹⁷

⁷⁹⁴ ARM. Fons Convents, sig. C-732, f. 178 v.

⁷⁹⁵ JUAN, Rafel: *Hojas de Lluç*, núm. 13.

⁷⁹⁶ ASL. Llibre de Priorat, sig. Ps. 83, f. 352 r., transcrit de JUAN, Rafel: *op. cit.*, pàg. 4.

⁷⁹⁷ ASL. Llibre de Priorat, sig. Ps. 98, f. 73 v., transcrit de JUAN, Rafel: *op. cit.*, pàg. 3-4.

Entre els professors destaca la presència d'Antoni Estrader, ministril, qui mantingué una estreta relació amb l'Escolania. En els anys 1709 i 1711 hi ha constància de la seva presència el dia de la festivitat principal del santuari.⁷⁹⁸ Entre 1720 i 1721 Antoni Juan, natural de Campos, i altres minyons anaren a casa del mestre Estrader a Palma per a aprendre a tocar l'oboè i altres instruments.

Als 22 set^{bre}. 1721 al S^r. Antoni Esterder, per haver enseñat de orde de Su Illma. los miñons de Violi y Abué, nou lliures un sou y quatre dich_____ 9 L. 1 s. 4

Mes dit dia doní al dit S^r. Antoni Esterder dos R^s. de 8. per los dos miñons que el S^r. M^e. de la Capella Vella de la Seu, nos anira per cantar el dia de N^{ra}. S^a., y de l'octava dich_____ 2 L. 5 s. 4.⁷⁹⁹

De vegades, també proporcionava al santuari còpies de música, els complements necessaris per als instruments –cordes i canyes per als baixons– i, fins i tot, els mateixos instruments, com dues flautes i un oboè. Entre els nombrosos minyons que continuaren l'activitat musical després del seu pas per l'Escolania de Lluç destaquem, en relació a l'activitat dels ministrils, Pere Joan Mancas, que hem vist ocupant la plaça de sacabutx dels ministrils.

Entre les activitats de la capella de música de l'Escolania del Santuari consten actuacions als pobles del voltant. Així, en el mes de febrer de 1707 es realitzaren diverses festes solemnes i processons per a commemorar la coronació del rei Carles III el Pretendent. A la processó del dia 27 hi assistí “la música del Col·legi de Nostra Sra. de Lluch, essent mestre el Rd. Sor. Francesch Caymari, prevere, ab se companyia el Sor. Don Sebastià Bertran, prevere, y també col·legial, el Rd. Sor. Miquel Planes, prevere, mestra de capella de la musica de la Seu, y altres de la matexa capelle qui sonaven las xeremias ab son sacabutxo, cornete y tot género de música”.⁸⁰⁰

De moment, aquests són els jocs de ministrils que hem pogut documentar al llarg dels segles XVII i XVIII. La majoria es concentraven a la ciutat de Palma, on, per la quantitat de parròquies i convents, es desenvolupava una activitat musical important.

⁷⁹⁸ MENZEL, Cristina i ESTEVE, Josep-Joaquim: “L’aportació musical de l’Escolania de Lluç en el segle XVIII”, dins *XXII Jornades d’Estudis Històrics Locals*. Palma: Institut d’Estudis Balearics, 2004, pàg. 163.

⁷⁹⁹ ASL. Llibre de Priorat, sig. Ps. 92, f. 34 v.

⁸⁰⁰ BNE. Manuscrit 18.394. Citat per ROSSELLÓ, Ramon i PARETS, Joan: *op. cit.*, vol. I, pàg. 204.

Respecte de l'activitat de conjunts de ministrils als pobles mallorquins en aquests dos segles, les dades que podem aportar són pràcticament nul·les, ja que, de moment, no se n'ha dut a terme una investigació exhaustiva. No obstant això, no descartem la possible existència d'altres jocs de ministrils que solemnitzessin puntualment les funcions civicoreligioses celebrades a les parròquies i els convents instal·lats als pobles mallorquins, encara que hi ha indicis que apunten que aquests podrien ser escassos. Així es desprèn d'un document conservat a l'Arxiu Diocesà, en el qual la universitat d'Alcúdia fa constar les despeses generades pels músics de la "música nova" vinguts des de Palma a festejar les festes de Sant Jaume i santa Anna de l'any 1667.⁸⁰¹ Aquell any, Antoni Roig "Balle Real y clevari" de la universitat d'Alcúdia pagà les partides següents:

Data	Pagat a	Concepte	Quantitat
27.07.1667	Francesc Ques	...valor de quatre barcelles de xexa se li ha pres de orde nostra per fer lo pa per lo musichs son vinguts de la Ciutat de Mallorca...	1 L. 14 s.
27.07.1667	Pere Carbonell, musich	...per la dietas de la cavalcaduras aportaren los de la musica nova...los quals aposentarem per ser vint y dos personas que vinguren entre los musichs y criats en casa de la S ^a Juana Amoros y Ferrer viuda dexada de mestre Juan Ferrer desta Ciutat...	15 L.
01.08.1667	Joan Torrens	...valor de peix dona a los musichs...lo qual peix los donaren que sen anaren de esta Ciutat per un regalo per quant no volgueren pague per la musica feren en ditas festas...	2 L.
17.08.1667	Catalina Ventanyol, viuda	...per sos treballs de haver pastat set barcellas xexa per los musichs...y quinze sous mes de pa se pregue de sa casade mes a mes el die que sen anaren per dinar y sopar a la Albufera...	1 L. 1 s.
21.08.1667	Martí Serra, moliner	...per lo valor de tres barcellas de xexa se pregue de sa casa per a fer pa per los musichs de la musica nova...	1 L. 4 s.

⁸⁰¹ ADM. Fons Miscel·lanies, sig. MSL/a 58.

01.09.1667	Pere Carbonell, musich de la musica nova de la Ciutat de Mallorca natural desta nostra patria y Ciutat fidelissima de Alcudia	...per las dietas los feren pagar los dueños dels bestians y cavalcaduras tingueren llogadas per venir a festetjar las festas del glorios St. Jaume y Sta. Anna assent tres festas compres lo diumenge primer que las festas essent vinguts en la nit essent se partits el disapta del diumenge a dos hores a pasar de sol que fonch esta dieta de que se tania defferentia attenant no sa havia de pagar de la qual nos tingue raho y sabent foren condempnats en pagarla no es justitia haverla de pagar los musichs de sos bens sino de bens de nostra Universitat puix vingueren ab molt gran gust y de la sua vinguda y musica no volgueran paga alguna...	4 L.
20.10.1667	Andreu Rotger	...per donar de menjar y beure a los musics de la musica nova...compre en dita summa lo valor de sinch corteras y mitge de civada se gasta per donar a menjar per las cavalcaduras aportaren a rao de setze sous cortera, tots los quals per ser vint y dos personas entre los musichs y criats aposentaren en la casa de la V ^a Joana Ferrer, y dita cantitat se gasta per companatge, molto, pollastres, porcellas, semjals, cervelles, ous, arros, fruytas, moscatells, spicias, carbo, oli, llegostas, vi, vi blanch, neu, formatge, y el gasto se feu el dilluns per ella a la Albufera hont anaven a divertirsa y en la nit se partiren per la Ciutat...	29 L. 5 s. 4 d.

Els ministrils en el segle XIX: decadència i amortització de les places

El període de decadència iniciat durant la segona meitat del segle XVIII, s'accentuà en els últims anys d'aquell segle i, sobretot, en el segle XIX. La introducció d'instruments nous, més d'acord amb els gusts estètics de l'època, i l'esvaïment de la pompa i sumptuositat en les celebracions, accentuat pels canvis socials produïts en els primers anys del segle XIX i l'establiment definitiu de l'estament burgès, relegaren els

ministrils a funcions protocol·làries i a l'acompanyament d'autoritats. Més com un vestigi de l'esplendor de segles anteriors que com una verdadera necessitat, ja que moltes de les seves funcions havien estat assumides per les agrupacions musicals militars –petites bandes de música–, que començaren a instaurar-se durant la segona meitat del segle XVIII. Malgrat això, durant el segle que ens ocupa continuaren proveint-se les places que quedaven vacants per la mort o la renúncia dels músics que les ocupaven. Gràcies als nomenaments, podem continuar traçant les successions en les diferents places i esbrinar algunes de les vicissituds que afectaren els ministrils.

A l'inici del segle les places de ministril estaven ocupades per Vicenç González, Joan Estrader, Pere Joan Ferragut i Antoni Aulí. El 5 de febrer de 1800 s'uniren les dues capelles de música, la de la catedral i la de santa Aina, sense que aquest fet afectés les places de ministril.⁸⁰²

El 2 de setembre de 1801, el capítol de la catedral tingué present un memorial en el qual Pere Joan Ferragut, músic de la capella de música, exposava la puntualitat amb la qual havia servit per espai de quaranta anys la plaça de sacabutx, que ara no podia continuar servint per la seva avançada edat i la malaltia que patia. Des que es trobava malalt havia servit la plaça “con bastante esmero y desempeño” el seu nebot, Pere Joan Ferragut, per la qual cosa suplicava al capítol que li concedís al seu nebot la gràcia de la futura vacant de la dita plaça. Els canonges, després d'escoltar l'informe del canonge protector de la música, acceptà la proposta de Ferragut.⁸⁰³

Uns mesos després, en la reunió del consistori celebrada el 13 de març de 1802, el secretari comunicà als regidors que Vicenç González havia mort i que, per tant, quedava vacant una de les places de músic i ministril de la ciutat. Aquests acordaren que es convoqués una reunió per al dimarts següent a fi de proveir la plaça. Efectivament, el 16 de març, els regidors, després d'haver llegit els memorials presentats per Feliu Pons, músic, i Josep González, músic de la catedral i fill de Vicenç, en els quals demanaven la plaça, els regidors nomenaren per majoria Josep González.⁸⁰⁴

Els primers anys del segle XIX foren anys de penúria econòmica i de pobresa en la societat mallorquina. Tampoc foren aliens a aquesta situació els ministrils. El 21 de

⁸⁰² ACM. Actes capitulars, sig. 1669, ff. 114 v-115 v.

⁸⁰³ *Ibíd.*, f. 287 v.

⁸⁰⁴ AMP. Actes municipals, sig. AH-2127/2, ff. 70 v. i 73 r.-73 v.

gener de 1803, els regidors de l'ajuntament tingueren present un memorial subscrit pels quatre ministrils –Josep González, Joan Estrader, Pere Joan Ferragut i Antoni Aulí– en el qual exposaven que “desde algun tiempo han aumentado las funciones á que asiste la Ciudad con acompañamiento de los exponentes” i, per tant, demanaven que s'augmentés la gratificació que percebien en proporció de l'augment de les funcions. Els regidors acordaren que els quatre ministrils presentessin una relació amb les funcions que s'havien augmentat i aleshores es proveiria en conseqüència.⁸⁰⁵ Suposem que els ministrils aconseguiren demostrar l'augment de funcions i que l'ajuntament fou conseqüent i augmentà l'estipendi que percebien, ja que res més apareix a les actes consistorials.

L'any 1813 morí Antoni Aulí, i deixà vacant una de les places de ministril, la de contralt –anomenada vulgarment “tororot”–, que devia proveir l'ajuntament. El 10 de desembre d'aqueix any, els regidors estudiaren els memorials presentats per Francesc Quetglas, músic de la capella de música de la catedral; Joan Capó, també músic de la capella de la catedral i que havia servit en algunes ocasions les faltes de Joan Estrader i del mateix Aulí en els ministrils; Antoni Estrader, àlies *Xaramello*, fill de Joan, que feia tres anys que servia les faltes dels ministrils, i Feliu Pons, que reivindicava el seu dret a la plaça, perquè ja havia estat nomenat el 1789 per a ocupar interinament una de les places per a servir pel fill de Benet Vadell, situació que s'allargà durant cinc anys. Una vegada realitzada la votació, fou nomenat Francesc Quetglas per a ocupar la plaça que vacava per la mort d'Aulí.⁸⁰⁶

Quasi un any després, el 16 de novembre de 1814, el capítol de la catedral conferí definitivament la plaça de sacabutx a Pere Joan Ferragut per la mort del seu oncle, “con todo su salario y emolumentos”.⁸⁰⁷

En la reunió del capítol de la catedral celebrada el 13 de març de 1823, els canonges llegiren un memorial en què Antoni Estrader demanava que se li concedís en propietat la plaça de corneta i xeremia. El capítol accedí a la petició.⁸⁰⁸ Nou mesos després, en la reunió del consistori del 30 de desembre del mateix any, es tingué present

⁸⁰⁵ AMP. Actes municipals, sig. AH-2128/1, f. 20 r.

⁸⁰⁶ AMP. Actes municipals, sig. AH-2134/1, ff. 225 v. i 228 r.-233 r.

⁸⁰⁷ ACM. Actes capitulars, sig. 1674, f. 52bis r.

⁸⁰⁸ ACM. Actes capitulars, sig. 1676, f. 72 r. A l'acta figura el nom de Joan Estrader. Suposem que es tracta d'un error perquè Joan Estrader ja gaudia de la propietat d'aquesta plaça.

una petició del mateix Antoni Estrader en la qual demanava la percepció del salari de músic de xeremia i corneta que havia obtingut del capítol de la catedral. Els regidors acordaren que se li abonés el salari corresponent des del dia 6 de novembre anterior.⁸⁰⁹ Suposem que la petició d'Estrader estava fonamentada en la percepció de la totalitat del salari i emoluments de la plaça de corneta, que pagaven per meitats el capítol de la catedral i l'ajuntament.

El 30 de març de 1824, els regidors de l'ajuntament llegiren les sol·licituds de Magdalena Barceló, viuda de Francesc Quetglas, Joan Capó, Bartomeu Ferragut, Lluís Vaquer i Antoni Josep Cañellas, en què demanaven la plaça de ministril que havia quedat vacant per la mort de Francesc Quetglas. Després de discutir l'assumpte, els regidors passaren a la votació. El degà, tenint en compte tots els memorials dels pretendents i seguint el costum que havia observat d'atendre els fills dels difunts, nomenà el fill primogènit de la viuda, amb la precisa condició de posar un substitut que fos conegut i d'aprovació del consistori. Del mateix parer foren els regidors Gual i Canaves. Per la seva banda, els regidors Cotoner, Villalonga, Palmer, Despuig i Pujol nomenaren Joan Capó. Semblant opinió expressà el regidor Francesc Berard, que nomenà Capó per a la plaça de ministril per considerar-lo de més mèrit, però amb l'obligació d'assistir la viuda de Quetglas amb la meitat del salari, ja que així s'havia practicat en altres casos. Amb tot, Joan Capó Serra fou nomenat per a la plaça de ministril que havia deixat vacant Quetglas.⁸¹⁰

L'any 1839 morí Antoni Estrader, i es va suscitar la necessitat de reglamentar la provisió de la cinquena plaça de ministril, la plaça de corneta de la capella de música de la catedral, ja que, com hem dit, la seva provisió no queda clara al llarg dels quasi dos segles i mig que havien transcorregut des de la instauració de les places de ministrils. El 17 d'octubre d'aqueix any, Pere Josep Lladó Enseñat, natural i veí de Palma i músic de la capella de música de la catedral, envià una sol·licitud a l'ajuntament en la qual exposava que, com a conseqüència de la indisposició de Josep González, servia la seva plaça des de feia dos anys i mig en totes les funcions i que en aquest temps havia adquirit l'habilitat instrumental necessària. Com que Antoni Estrader es trobava sacramentat i sense cap esperança de vida, Lladó demanava als regidors que el

⁸⁰⁹ AMP. Actes municipals, sig. AH-2140/2, f. 74 r.

⁸¹⁰ AMP. Actes municipals, sig. AH-2141/1, ff. 7 r.-7 v.

nomenessin per a la plaça de ministril que quedaria vacant.⁸¹¹ Aquest memorial es tingué present en la sessió del consistori celebrada el 25 d'octubre i, aleshores, els regidors acordaren que es publicués la vacant i assenyalaren el termini de sis dies per a l'admissió de sol·licituds.⁸¹²

Uns dies abans, el 19 d'octubre, Francesca Martorell, viuda d'Antoni Estrader, presentà una sol·licitud al capítol de la catedral en la qual exposava que la mort del seu espòs l'havia deixada en la misèria i amb quatre filles i un fill, tots menors d'edat. Amb aquestes circumstàncies s'havia oferit Miquel Ramon Noguera, músic de la capella de música que ja havia servit la plaça que ocupava el seu espòs durant la llarga malaltia que patí, a continuar servint-la com a substitut del seu fill Eugeni mentre aquest s'habilitava per a servir-la personalment. Finalment recordava al capítol els serveis prestats pels ascendents de la família Estrader i demanava el nomenament de músic de la catedral i la plaça que servia el seu espòs per al seu fill Eugeni, amb la facultat que fos servida pel substitut Miquel Ramon Noguera.⁸¹³ La petició de la viuda fou tractada a la reunió del capítol celebrada el 23 d'octubre. Els canonges, després de llegir-la, acordaren per unanimitat concedir la plaça que servia Antoni Estrader al seu fill Eugeni Estrader.⁸¹⁴

Amb el nomenament d'Eugeni Estrader aprovat pel capítol de la catedral, el 4 de novembre, Francesca Martorell envià una sol·licitud a l'ajuntament en la qual exposava pràcticament el mateix que havia exposat al capítol, feia constar el nomenament del seu fill per a la plaça que ocupava el seu espòs per part del capítol i demanava al consistori "se sirva aprobar en quanto menester sea el citado nombramiento por el interés que respeta á esta Ilustre Corporación, y dar las órdenes oportunas á los efectos consiguientes".⁸¹⁵ Cal recordar que Antoni Estrader ocupava plaça de xeremia i corneta i, per tant, cobrava de les dues institucions. A la sessió del 5 de novembre els regidors de l'ajuntament acordaren passar la sol·licitud a la comissió de govern i secretaria.⁸¹⁶

Un mes després, el 12 de desembre, la comissió emeté el dictamen sobre el nomenament que havia presentat la viuda Martorell. Els tres regidors –Trias, Terrers i

⁸¹¹ AMP. Fons Pons, lligall 953/2, f. 1 r.

⁸¹² AMP. Actes municipals, sig. AH-2148/1, s.f.

⁸¹³ AMP. Fons Pons, lligall 953/2, ff. 2 r. i 9 r.-9 v.

⁸¹⁴ ACM. Actes capitulars, sig. AC-1678, f. 330 r.

⁸¹⁵ AMP. Fons Pons, lligall 953/2, ff. 3 r.-3 v.

⁸¹⁶ AMP. Actes municipals, sig. AH-2148/1, s.f.

Sorà-, hi exposaven que “por un convenio celebrado el 1491 [es refiere a l’acord de 1595] entre los Magnificos Jurados, y el Venerable Cabildo ecclesiastico, se ajustó que la gratificacion señalada á los Musicos de Ministril por las funciones á que asistian propias de dichos Cuerpos la satisfarian por metad, lo que está en practica: Su nombramiento no se ha podido averiguar si es alternativo con el cabildo, ó si cada Cuerpo nombra dos cada uno, sin embargo de que son cinco en numero por haberse aumentado una para la asistencia de los entierros de Ilustres, y á la funcion del viernes Santo en la catedral, que se llama la Trompa [confonen la corneta per la trompa] y Chirimia”. Com que el nomenament d’Estrader que causava la vacant l’havia fet l’ajuntament, els regidors opinaven que s’havia d’oficiar al capítol, i manifestar-hi la sol·licitud de Francesca Martorell, perquè aquest n’opinés i així aclarir si el nomenament d’Estrader era competència del capítol o de l’ajuntament.⁸¹⁷ Amb el dictamen de la comissió present, el 13 de desembre, els regidors acordaren oficiar el capítol en els termes que contenia aquell document.⁸¹⁸

A la reunió del 19 de desembre el capítol tingué present l’ofici enviat per l’ajuntament i, després d’escoltar els antecedents proporcionats pel secretari capitular, els canonges acordaren que el secretari contestés a l’ajuntament.⁸¹⁹ El 9 de gener de 1840, el capítol contestà al consistori en els següents termes:

...siendo cinco las plazas de aquella clase, de dos de ellas que son la de trombón y la de tiple, el salario y nombramiento ha corrido siempre á cargo de este cuerpo [el capítol], y al de V. S. lo respectivo á las de tenor y contralto. La quinta que es de corneta, no la ha servido jamás sujeto distinto de los que han obtenido una de aquellas plazas, y ha recaido siempre en el nombrado por este Cuerpo para la de tiple con que por fallecimiento de Antoni Estrader ha sido agraciado su hijo el mencionado Eugenio. No duda este Cuerpo que el motivo de la reunión de las dos plazas de tiple y corneta en un mismo individuo no es otro sinó que esta ultima, aunque pagada por iguales partes por V.S. y este Cuerpo, no sirviendo sino en las funciones de entierro y funeral de Ilustre comunes á ambas corporaciones, pero en corto numero, y la de tiple en todas las demas que son muchas y comunes tambien, reportando al Ayuntamiento utilidad notable por esta parte, ha prescindido siempre ese M. I. Ayuntamiento del nombramiento para la plaza de que se trata, no constando en las actas capitulares de este

⁸¹⁷ AMP. Fons Pons, lligall 953/2, f. 4 r.

⁸¹⁸ AMP. Actes municipals, sig. AH-2148/1, s.f. El memorial confeccionat per la secretaria de l’ajuntament, amb data del 14 de desembre, es troba al foli núm. 5 de l’expedient *Arreglo para la provisión...*, (AMP. Fons Pons, lligall 953/2) i demana al capítol el mateix que exposa el dictamen de la comissió.

⁸¹⁹ ACM. Actes capitulars, sig. 1678, f. 332 v.

cuerpo que esa corporacion haya tomado parte jamás en dicho nombramiento á excepcion de la penultima vacante, lo que ignoraba el Cabildo hasta la comunicacion de V.S. de la citada fecha.

Sin embargo si V.S. en razon de la parte con que contribuie para la dotacion de la plaza creiese oportuna la innovacion de que en lo sucesivo sea alternativo el nombramiento para la obtencion de ella, podrá acordarlo asi y manifestarlo á este Cuerpo para los efectos consiguientes, sirviendose V.S. en el mismo acuerdo prevenir los inconvenientes que pudiesen originarse para el caso en que se intentase proveer la plaza en cuestion en sujeto distinto del que obtenga la de tiple...⁸²⁰

No hi ha dubte que l'exposició del capítol era interessada, ja que s'hi omet que abans de la instauració de l'ajuntament, durant el segle XVII, el magnífics jurats també nomenaven músics per a ocupar la plaça de corneta de la capella de música de la catedral. Suposem que el capítol aprofità els canvis institucionals instaurats pel Decret de Nova Planta per a unificar les places, ja que si revisem els nomenaments fets al llarg del segle XVIII, la plaça sempre apareix sota la denominació de corneta i xeremia.

El 14 de gener de 1840, els regidors de l'ajuntament acordaren passar la contestació del capítol a la comissió de govern i secretaria, "teniendo presente la misma si puede suprimirse este gasto".⁸²¹ Uns dies després, el 22 de gener, la comissió, formada pels regidors Puigdorfila, Ferrer i Estada, emeté el dictamen en el qual aconsellava al consistori que el nomenament de músic per a aquesta plaça fos alternatiu entre les dues institucions i que la seva provisió recaigués en un dels quatre ministrils, el que més aptitud acredités per al servei, "y por este medio quedaria premiado en parte el merito, y seria un estimulo para los demas dedicarse al estudio de aquel instrumento". Respecte a la supressió de la despesa dels ministrils, la comissió opinà que no procedia suprimir-los, tant per importar una mòdica quantitat com pel conveni celebrat amb el capítol en el segle XVI, sobretot quan el seu objecte era el decor i una distinció de la corporació municipal.⁸²² En consonància amb el dictamen de la comissió, els regidors de l'ajuntament acordaren, en la sessió celebrada el 24 de gener, que el nomenament per a aquesta plaça fos alternatiu, que es realitzarien exercicis abans de nomenar i que el nomenament recauria en un dels quatre ministrils. Finalment acordaren que es comunicués l'acord al capítol de la catedral.⁸²³ La proposició del consistori fou tractada

⁸²⁰ AMP. Fons Pons, lligall 953/2, f. 6 r.

⁸²¹ AMP. Actes municipals, sig. AH-2148/2, ff. 13 v.-14 r.

⁸²² AMP. Fons Pons, lligall 953/2, f. 7 r.

⁸²³ AMP. Actes municipals, sig. AH-2148/2, ff. 22 v.-23 r.

pel capítol de la catedral en la reunió del 29 de gener, i va ser íntegrament respectada i acatada pels canonges.⁸²⁴

L'any 1842 morí Josep González, ministril i músic degà de la capella de música de la catedral, que des del 19 de juny de 1839 havia obtingut la jubilació de músic de part del capítol catedralici.⁸²⁵ El 12 d'abril de 1842, Pere Josep Lladó presentà una petició al consistori en la qual exposava que des de feia vuit anys servia la plaça de ministril de què gaudia Josep González, que acabava de morir el dia anterior, amb motiu de la llarga i crònica malaltia que patia i per la relació d'amistat que mantenien. Segons Lladó, durant aquest període de temps havia adquirit una pràctica suficient en l'instrument i havia servit puntualment la plaça. En atenció a aquests mèrits, Lladó finalitzava el seu escrit demanant que li fos concedida la plaça de ministril que ara vacava per la mort de González.⁸²⁶ En la reunió del consistori celebrada aquell mateix dia, els regidors acordaren passar la petició de Lladó a la Comissió de Govern i Secretaria perquè l'estudiés i n'emetés un dictamen.⁸²⁷ El 20 d'abril, els regidors Sorà, Sancho i Piñana, que formaven la comissió, emeteren el dictamen, en el qual opinaven que el consistori podia atendre els mèrits i serveis prestats per Lladó i concedir-li la plaça de ministril que vacava.⁸²⁸ Finalment, a la reunió de l'ajuntament del 3 de maig, els regidors, tenint en compte el dictamen de la comissió, acordaren nomenar Pere Josep Lladó per a la plaça de ministril que havia deixat vacant Josep González.⁸²⁹

Les dificultats econòmiques que patien els estaments socials s'accentuaren a mesura que avançà el segle. Abans hem vist que els regidors de l'ajuntament plantejaven a la comissió de govern i secretaria de l'ajuntament la possibilitat de suprimir la despesa que generaven els ministrils per als comptes públics. En el cas de l'Església, les estretors encara foren majors, sobretot des de la posada en marxa dels processos desamortitzadors. En aquest sentit, el 4 de novembre de 1848, es reuní el

⁸²⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1679, f. 2 r.

⁸²⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1678, ff. 322 r.-322 v. El 12 de juny de 1839, el capítol envià al canonge protector de la música una petició de Josep González en la qual exposava que la seva edat i la pulmonia que havia patit, per la qual estigué sagramentat, li impedié assistir a les funcions de la catedral, especialment aquelles que es desenvolupaven a la matinada. Per la qual cosa demanava que se li excusessin les seves faltes i se li paguessin les distribucions com si hi fos present. Una setmana després, el 19 de juny, els canonges acordaren admetre la petició de González, atès que aquesta era una pràctica habitual quan es patia alguna malaltia o l'edat impedia el servei continu.

⁸²⁶ AMP. Fons Pons, lligall 953/2, f. 10 r.

⁸²⁷ AMP. Actes municipals, sig. AH-2149/1, f. 65 v.

⁸²⁸ AMP. Fons Pons, lligall 953/2, ff. 10 r.-10 v.

⁸²⁹ AMP. Actes municipals, sig. AH-2149/1, f. 74 v.

capítol de la catedral per a tractar els estalvis i les economies que podien adoptar en el ram de culte i fàbrica –en el qual estaven compreses les despeses per música– en atenció al notable endarreriment que se sofria en el pagament de les assignacions per aquests conceptes i als avançaments fets fins a aquell moment per a cobrir l’endarreriment. Per a poder prendre’n una resolució, els canonges comissionaren dos canonges perquè formessin un estat de l’endarreriment i estudiessin les mesures de reforma que es podrien adoptar a fi d’equilibrar les despeses amb les probables entrades. Quasi un mes després, el 23 de novembre, el capítol, seguint les directrius marcades pels dos canonges comissionats, acordà començar les reformes ajustant les funcions musicals. Se suspengué tota classe d’orquestra en les funcions, “quedándose con la propiamente catedral que son voces con el organo”, i se suprimiren també les terceres *Dominicas*, amb l’excepció d’una que era fundada per un particular i la de la novena de la Concepció. En canvi es decidí conservar les places i els salaris de mestre de capella i de la xeremia i trombó, aquests últims “en razón del convenio celebrado con el M. I. Ayuntamiento sobre dichas plazas y sus agregados”, i la manutenció dels minyons del cor. Sobre les músiques del Davallament i de la setmana santa, es resolgué que “se tomará á su tiempo otra resolución particular”.⁸³⁰ De moment les restriccions econòmiques no afectaren les places de ministrils, tal vegada, per la reduïda despesa que generaven.

Continuant amb els canvis successoris en les places de ministril d’aquest segle, en la reunió del capítol de la catedral del 15 de juny de 1853, els canonges tingueren present una sol·licitud presentada per Bartomeu i Pere Joan Ferragut, germans, músics i fills de Pere Joan Ferragut, en la qual demanaven les places de músic de la capella de música i la de sacabutx que obtenia el seu difunt pare. El capítol acordà enviar la sol·licitud al canonge protector de la música. Un mes més tard, el 13 de juliol, després d’escoltar l’informe presentat pel canonge protector i “por ser indispensable la plaza de sacabuche”, el capítol acordà que Bartomeu Ferragut servís la plaça de sacabutx interinament, “debiendo mejorar de instrumento”.⁸³¹

El 4 d’agost de 1857 morí Pere Josep Lladó Enseñat, i deixà vacant una de les places de ministril. Quatre dies després, el 8 d’agost, el seu nebot Mateu Planas Homs, músic, natural i veí de Palma, envià una petició a l’ajuntament on exposava que per

⁸³⁰ ACM. Actes capitulars, sig. 1679, ff. 144 r.-144 v.

⁸³¹ *Ibíd.*, ff. 302 v.-303 r. i 304 v.

malaltia física el seu oncle s'havia absentat de Palma el dia 3 de maig de 1852 i que des d'aleshores havia servit puntualment aquella plaça. Com que el seu oncle havia mort, Planas demanava que els regidors el nomenessin per a obtenir la plaça en propietat. En la reunió del 18 d'agost, els regidors passaren la petició a la Comissió de Govern, tal com era preceptiu abans de formalitzar els nomenaments. El 18 de setembre la comissió emeté el dictamen favorable al nomenament de Planas i en la sessió del 25 de setembre el consistori el nomenà definitivament.⁸³²

Tres anys després de la mort de Lladó, el 8 de maig de 1860, morí Joan Capó Serra, que havia estat nomenat ministril –en la plaça de xeremia baixa [tenor]– l'any 1824. En els dies posteriors a la seva mort es presentaren tres sol·licituds de músics que demanaven la vacant. El 9 de maig la presentà Gabriel Tomàs, músic de la capella de música de la catedral; el 10 de maig la presentà Antoni Rossell, músic, natural i veí de Palma, que havia servit de substitut la plaça per impossibilitat de Capó, i, finalment, el 6 de juny la presentà Josep Pujol. Totes tres foren enviades a la comissió de govern i secretaria perquè emetessin el dictamen pertinent. El 25 de juny la comissió emeté el dictamen favorable al nomenament de Josep Pujol perquè el trobaven el més apte per al servei de la plaça. Amb el dictamen damunt la taula, el 26 de juny, els regidors del consistori nomenaren Josep Pujol per a ocupar la plaça de ministril que havia quedat vacant per la mort de Joan Capó.⁸³³

El nomenament de Josep Pujol fou l'últim abans de l'amortització de les places de ministril, que es produí l'any 1879. Abans, el 1869, el capítol de la catedral, com a conseqüència de l'estretor que patia, ja havia decidit amortitzar les dues places de ministril que proveïa i pagava, és a dir, les places de xeremia tiple i trombó. Així, el 19 de novembre d'aqueix any, el canonge arxiver cridà l'atenció del capítol sobre l'estat de les despeses i els ingressos del ram de culte i fàbrica en l'exercici d'aqueix any fins al 30 d'octubre, del qual resultava un dèficit de quinze mil dos-cents vint rals de billó. Aleshores, “persuadido el Cabildo de la imperiosa necesidad de realizar radicales reformas para obtener las necesarias economias fué acordado que en atencion de haber cesado el principal objeto que aconsejó al Cabildo el 1595 l'ereccion de las plazas de Trombón y Chirimia de la capilla de esta Santa Iglesia sean suprimidas desde 1º de

⁸³² AMP. Fons Pons, lligall 953/2, ff. 11 r.-11 v. i Actes municipals, sig. AH-2152/1, f. 111 v.

⁸³³ AMP. Fons Pons, lligall 953/2, ff. 12 r.- 15 r. i Actes municipals, sig. AH-2153/1, ff. 51 v. i 62 v.-63 r., actes del 22 de maig i del 26 de juny de 1860.

Diciembre proximo las espresadas plazas prèvio el consentimiento de S. E. I. [el bisbe], que se encargó de pedir el Sr. Arcipreste, con lo que se verificará un ahorro de 854 reales 81 mrs. [morabatins] anuales...”.⁸³⁴ D’aquesta manera el capítol es desprengué de la responsabilitat dels nomenaments d’aquestes dues places i de les despeses que aquestes generaven.

Malgrat la decisió presa pel capítol, els ministrils continuaren operatius una dècada més sota la protecció de l’ajuntament, i realitzaren només els actes protocol·laris i d’acompanyament en els quals participaven els regidors del consistori com a corporació. Sis anys després, l’any 1875, l’ajuntament, a causa de les dificultats econòmiques que patia, intentà restablir de nou les places de la mateixa manera que havien estat abans. Així es desprèn de l’acta capitular del 24 de maig de 1875, en la qual el secretari capitular informà que l’ajuntament havia enviat el mestre de cerimònies a fi d’informar el capítol del pensament que tenia la municipalitat de restablir els ministrils que acompanyaven el consistori en determinades ocasions “y cuyas plazas pagaban des de muy antiguo los dos Cabildos catedral y Municipal hasta que los suprimio la Resolucion de 1868 [1869]”. Els canonges acordaren que es contestés l’ajuntament que no li era possible contribuir al restabliment d’aquelles places, ja que el seu import es necessitava “para necesidades mas perentorias de esta Santa Iglesia”.⁸³⁵

Una vegada polsada l’opinió del capítol catedralici, l’ajuntament decidí continuar mantenint les places pel seu compte. Així, el 21 de gener de 1876, els regidors acordaren que el sou dels ministrils es pagués del capítol d’imprevists, ja que no s’havia consignat en el pressupost ordinari.⁸³⁶ El 12 de març d’aqueix any els ministrils acompanyaren els regidors de l’ajuntament en l’acte de la solemne entrada pública del nou bisbe de Mallorca Mateu Jaume Garau.⁸³⁷ Dos anys després, el 3 de juliol de 1878, en la festa en honor del Beat Ramon Llull, costejada per l’ajuntament a l’església Sant Francesc, els ministrils tocaren en el trajecte de l’ajuntament a l’església vestits d’etiqueta de dol.⁸³⁸

⁸³⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1681, ff. 84 v.-85 r.

⁸³⁵ *Ibidem*, f. 172 v.

⁸³⁶ AMP. Actes municipals, sig. AH-2157/2, f. 296 r.

⁸³⁷ LLABRÉS, J.: *Noticias y relaciones históricas de Mallorca (siglo XIX)*, volum V (1871-1880. Palma: Societat Arqueològica Lul·liana, 1971, p. 355.

⁸³⁸ *Ibidem*, p. 494.

Aquesta situació s'allargà fins l'any 1879, en què el consistori decidí suprimir les places de ministril i crear la Banda de Música Municipal. A la reunió del consistori del 4 de juny d'aqueix any s'aprovà definitivament el projecte presentat per Josep Ignasi Capó, fill del músic i ministril Joan Capó, per a formar la banda de música de l'ajuntament i el reglament de règim interior. En la mateixa sessió, el batle manifestà “que toda vez que el público se había ocupado de la creación de dicha banda creyendo que con ello se habia gravado el presupuesto municipal, se consideraba en el caso de exponer que dicha institución no afectaba más que en veinte pesetas el presupuesto toda vez que los ministriles que se suprimían devengaban cuatrocientas ochenta pesetas anuales y á la banda se le ha de subvencionar con quinientas pesetas también anuales...”.⁸³⁹ El pas definitiu per a la supressió fou destinar la partida dels ministrils a la banda de música.⁸⁴⁰ D'aquesta manera quedaven oficialment suprimides les places de ministril que havien existit des de l'any 1595.

Tipologia dels actes en els quals participaren els ministrils en els segles XVII, XVIII i XIX

Hem vist en l'acte d'institució del joc de ministrils de la catedral i la universitat que aquests “focen obligats a servir totes les festes axi las que fan universals [organitzades per la universitat] com las que fa la Seu”. Així, doncs, no hi ha dubte que, una vegada instaurat, el joc de ministrils solemnitzà totes les festes públiques civils i religioses organitzades per la universitat i la catedral de Mallorca. Endemés, com que la capella de música de la catedral era l'única capella de música organitzada a Palma, aquests també solemnitzaren les celebracions de les confraries i els gremis a les parròquies i convents palmesans, almenys, fins a l'organització de les capelles de música de santa Eulàlia i de la Sang. D'aquesta manera, processons, acompanyaments d'autoritats, celebracions litúrgiques i celebracions civils, entre d'altres, foren els actes en els quals podem trobar la participació d'aquests instrumentistes.

Després d'analitzar amb deteniment tota la documentació recollida al llarg d'aquesta investigació, hem pogut establir dos tipus d'actuacions dels grups de ministrils establerts a Mallorca. D'una banda, les actuacions realitzades conjuntament amb els cantors de les capelles de música, acompanyant-los harmònicament, doblant les

⁸³⁹ AMP. Actes municipals, sig. AH-2159/1, f. 203 v.

⁸⁴⁰ *Ibíd*em, f. 222 r.-222 v.

veus o suplint-ne alguna. Solien ser actuacions íntimament lligades a les funcions i celebracions religioses. Són moltes les mostres d'aquest tipus d'actuacions dels ministrils al llarg dels segles XVII i XVIII. Una de les primeres foren les celebracions religioses de la presa de possessió del regne de Mallorca pel virrei Antonio Coloma y Saa, comte d'Elda, en nom de Felip III, el 5 de desembre de 1598. Al *Discurso brevemente de la possession tomo el Ilmo. Sr. don Antonio Coloma Conde delda del Reyno de Mallorca por su Md. Del Rey Sr. nro. Philippi tersero*, quan es fa referència a la missa, es diu el següent: “oyose la misa solemne de los Sres. canonigos Garau y Veri con muy rica y dulce, amena y sonora y delicada musica de las voces con muy lusido consierto, organo y menestriales, cansiones, vilancicos y motetes”. Després, en l'entonació del tedeum relata: “acabado esto el dicho obispo al altar mayor entono el tedeum laudamus etc. y se cantó con muy grande solemnidad arrodillados todos con una musica muy suave de voces organo y menestriales y las campanas tocando en senyal de gran alegria”.⁸⁴¹

Veus, orgue i ministrils foren el complement sonor més habitual de les cerimònies religioses del segle XVII. A aquests elements s'agregaren, a mesura que avançà el segle XVIII, el violí i altres instruments de la seva família, els oboès i les trompes, entre altres, que desplaçaren i substituïren, a poc a poc, les velles sonoritats dels conjunts de ministrils. Un exemple de la convivència dels antics i nous instruments és el repartiment de la caritat de la funció del Davallament entre els músics que el cantaren i representaren l'any 1707. En l'estat de comptes, a banda dels cantants, hi figuren una corneta, un baixó i un violó.

Deinde fuit resolutum; que se fasse el repartiment de le charitat del devallament que se cante el divendres Sanct en esta santa Iglesia en le forma, tenor y modo siguent.

Repartiment de le dita Charitat.

En lo Altar.
Joseph _____ *1 L. 10 s.*
Nicodemus _____ *1 L. 10 s.*
y esto se enten tenint part a le musica y no tenintle sols sels donera vint
sous.
Simbolo y port _____ *1 L. s.*

⁸⁴¹ SAL. Manuscrits del Fons Aguiló, sig. A (M) 15, ff. 48 r. i 51 r.

<i>Primer Chor.</i>		<i>2 Chor.</i>	
<i>Tenor</i> _____	<i>L. 10 s.</i>	<i>Corneta Selma</i> _____	<i>L. 10 s.</i>
<i>Contralt</i> _____	<i>L. 10 s.</i>	<i>Baxo. Sancellas</i> _____	<i>L. 10 s.</i>
<i>Simbolo y port</i> _____	<i>L. 10 s.</i>	<i>Gali</i> _____	<i>L. 10 s.</i>
<i>Violo</i> _____	<i>L. 10 s.</i>	<i>Marco, Pujol, Llinas y Alberti a quiscun</i> _____	<i>L. 5 s.</i>
<i>Mestra</i> _____	<i>1 L. s.</i>	<i>Servera y Barrera</i> _____	<i>L. 5 s.</i>
<i>Cañellas si ay ha falta 2 s. 6 d.</i>			
<i>Contralts</i>			
<i>Valles, Ferrer, Suñer y Martines a quiscu</i> 5 s. _____			<i>1 L. s.</i>
<i>Llodra, Cladera y Carbonell a quiscu</i> 2 s. _____			<i>6 L. 7 s. 6 d.</i>
<i>Tiples</i> _____			<i>1 L.⁸⁴²</i>

El canvi estètic operat al llarg del segle XVIII és observable en les obres musicals conservades als arxius musicals mallorquins. Mentre a les obres corresponents al segle XVII només figuren les veus i una línia d'acompanyament –preferentment d'orgue–, en les obres de segle XVIII resulta cada vegada més habitual veure, endemés de les línies vocals, línies instrumentals per a violins, oboès i trompes. Malgrat això, sembla que a la catedral els ministrils continuaven en la pràctica musical habitual al començament del segle XIX, tal vegada, per l'antic repertori que encara continuava vigent. Així, en un pla de música elaborat l'any 1817, a fi de regular i dignificar les places de la capella de música, el canonge Joan Muntaner escriu: “La Capilla de esta santa iglesia se compone de voces sin mas acompañamiento que el de dos o tres chirimias y un trombon o sacabuche. Sobre que l'experiencia ha acreditado que baxo de este sistema no pueden ser brillantes las funciones segun corresponde en una catedral y que ademas ninguna iglesia particular quiere tal musica para sus festividades...”⁸⁴³

Aquesta substitució sonora no es produí en les funcions en les quals els conjunts de ministrils actuaven com a grup independent, executant composicions expressament concebudes per al conjunt en les processons, tant claustrals com públiques, i en els actes i celebracions de caire civil, popular i festiu. És en aquestes funcions en les quals el conjunt desenvolupà tot el seu potencial artístic i sonor, ja que no depenia de l'execució vocal, i integrava, en algunes ocasions, els nous instruments de vent apareguts en el ventall sonor.

Com en el cas anterior, també són innumbrables les mostres documentals que ens aporten els llibres de comptes de la catedral, parròquies, convents i els noticiaris de

⁸⁴² ACM. Actes capitulars, sig. 1643, f. 79 r., acta del 3 de juny de 1707.

⁸⁴³ ACM. Actes capitulars, sig. 1675, ff. 35 v. i següents, acta del 9 de setembre de 1817.

l'època. Així, el 14 d'agost de 1598, el capítol de la catedral acordà que el dia de l'Assumpció es fes processó "cum musica dels ministrils".⁸⁴⁴ És aquesta una de les primeres proves de la participació dels ministrils, recentment instaurats, en les processons de Mallorca.

Durant els segles XVII i XVIII foren els actes civicoreligiosos els més solemnitzats pels conjunts de ministrils i els que més ingressos aportaven als seus integrants, ja que quasi diàriament se celebrava la devoció d'un sant o una santa per part dels gremis, confraries i germandats instaurats a les parròquies i els convents.

Jo matheu cifre musich de corneta de la Seu he rabut de mestre pascual sarda ortola un dels sobraposats de la confraria de la conseptio de St. Francesch deu lliures dich 10 lliures las quals son çoes sis lliures per la musica se feu a las completas missa y prossesso a la dita festa a un cor mitja capella y quatre lliures per los ministrils auem sonat tambe an dita festa com sea costuma fet als 14 de dasembra de 1637 _____ 10 L.⁸⁴⁵

Dins aquestes celebracions els ministrils solien amenitzar o solemnitzar diversos actes al llarg del dia de la festa i el vespre abans. Processons, aturades, sonates als terrats i als campanars de les esglésies i convents i alimares són els actes que més apareixen als albarans dels llibres de pagaments.

Jo da bax ascrit nofra binimelis music da corneta tinc rabut dal dit sobra posat quatra liuras dic 4 lliures i son par auer sonat a la festa da N^a. S^a. da consepsio da St. Francesch a completas i a lofisi major i a la prosaso i sonar a la turada al vespra da las completas y da mati a turada fet a 12 da dasembra 1638 dic _____ 4 L.⁸⁴⁶

Jo Refel Moncade musich de xeremia he rebut de Me. Sebastia Colomer sobreposat de Na. Sa. de Conseptio de St. Fh. vint sous dic 1 lliura y so per auer sonat les xeremias ala matinade la feste de Na. Sa. y per ser axi fas lo present vuy 13 10bre. [desembre] 1662 _____ 1 L.⁸⁴⁷

Jo Pere Coll pre. receptor de la musica de la seu he rebut dels sobre posats de la Confraria de Ntre. Sre. de la Concepcio del Reyal convent de St. Francesc honse lliures dich 11 lliures y ditas son ço es per la musica a completas offici 2as. vespres proçesso y ministrils a la matinade a la

⁸⁴⁴ ACM. Actes capitulars, sig. 1634, f. 238 r.

⁸⁴⁵ ARM. Fons Convents, sig. C-1592, f. 9 r.

⁸⁴⁶ *Ibidem*, f. 14 r.

⁸⁴⁷ *Ibidem*, f. 107 r.

terrada tot per la festa de la purissima Concepcio en St. Francesc fet als 17 de Xbre. [desembre] 1710 dich _____ 11 L.⁸⁴⁸

Entre els actes civils que, any rere any, comptaven amb la participació dels ministrils cal destacar, per la seva simbologia, la festa de l'Estendard. El llibre de cerimonial de 1541 a 1686, conservat a l'Arxiu del Regne, fa constar les notes següents respecte del protocol seguit a la diada:

...més avant procuraràs que los manestrils, las trompetas, trompas llargues y tots los atambors de la Ciutat sien lo disapte de dita festa tantost après de dinar a la plassa de Cort perquè quant los Jurats vindran a la Sale, tots plegats dits instruments sonen per cada Jurat qui vindrà, y vinguts tots los jurats, los massers y los lleonats pendran lo Estendart y treuran-lo a la finestra gran, la qual estirà ab lo drap, y demunt los sis coxins de vellut estirà lo dit Estendart, y en asò faràs axir tots los Jurats an el banch, y las trompetas y tots los instrumens sonan, y après que hauran ben lligat lo dit Estendart en dita finestra, los Jurats se'n tornen entrar a la Sale, y tots los dits instruments tornen sonar, y après quant los Jurats se'n aniran en ses cases tots dits instruments tornen sonar...⁸⁴⁹

Més esporàdiques, excepcionals i importants eren les actuacions lligades a les celebracions i solemnitats civils relacionades amb els estaments eclesiàstic, civil i militar. Entrades de bisbes i virreis a la ciutat, proclamacions reials, naixements de prínceps i princeses, festes cavalleresques, restauracions de confraries, actes relacionats amb el Sant Ofici i alimares de celebració d'algun fet destacat són actes en els quals els ministrils solien actuar com a acompanyament de les autoritats, tant a peu com a cavall. En aquest tipus d'actes solien coincidir amb els tambors i les trompetes o clarins de la ciutat, que també hi participaven pregonant i obrint la marxa de les comitives.

Deu la universitat a Honofre Melis [Binimelis] musich de manistril deu liures dic 10 L. Y son per haver sonat ell, y sos companions las tres vespres de las alegries se feren de la bona noue del naxament del Princep de Spànya, y dita quantitat se li paga de ordre dels Illtres. y molt mach. SS. Jurats y compte de la universitat fet als 17 de 10bre [desembre] 1661 dic _____ 10 L.⁸⁵⁰

⁸⁴⁸ ARM. Fons Convents, sig. C-1588, f. 26 v.

⁸⁴⁹ ARM. *Llibre de Cerimonial (1541-1686)*, f. 176 v.-177 r., citat per ROSSELLÓ, Ramon i PARETS, Joan: *op. cit.*, vol. I, pàg. 188.

⁸⁵⁰ ARM. Fons Diputació, sig. Dip-1118, f. 4 v.

Durant el segle XIX, tota la pompa pròpia de l'Antic Règim quedà reduïda i el servei dels ministrils es limità a l'acompanyament dels regidors de l'ajuntament, quan aquests sortien en corporació per la solemnitat d'algun acte, i als acompanyaments funeraris d'il·lustres. Com a botó de mostra dels actes realitzats pels ministrils en aquest segle ens serveixen l'acompanyament de l'ajuntament realitzat en la marxa que es realitzà dins les festes celebrades a Palma els dies 8, 9 i 10 de desembre de 1843, amb motiu de la majoria i jura d'Isabel II,⁸⁵¹ i l'acte d'entrada solemne a la ciutat del nou bisbe Miquel Salvà, celebrada el 12 d'abril de 1852. Aquell dia, com era preceptiu, totes les autoritats civils i militars acudiren a la Porta de Jesús, per on havia de realitzar l'entrada el nou bisbe. L'ajuntament hi acudí acompanyat de la banda de tambors i els ministrils. El bisbe entrà a la ciutat “al son de músicas militares”. Després d'haver vestit el bisbe amb els hàbits pontificals a l'església de santa Magdalena, sortí la processó cap a la catedral. Tancaven la marxa una companyia de granaders i la banda de música del Regiment d'Infanteria d'Isabel II.⁸⁵² No hi ha dubte que les bandes de música restaren protagonisme als ministrils en aquest segle.

Finalitzem la relació d'actes amb l'apunt d'una curiosa notícia aportada per Fernando Weyler que ens serveix per a establir, en certa manera i malgrat la distància temporal, un nexce d'unió directa amb els concerts que oferien les bandes de música dels regiments a mitjan segle XIX al passeig del Born de Palma durant l'estiu. Al seu treball sobre la història militar de Mallorca, Weyler diu que el 1631 es resolgué contractar un grup de músics –suposem que es tracta d'uns ministrils– perquè toquessin a la torre del moll, els diumenges i festius, des de la festivitat de Sant Joan fins a la Verge de setembre, i que els abonaren dues-centes lliures a l'any, “por considerar que esta medida redundaria en honra y prez del país”.⁸⁵³ Ja hem vist que els ministrils també tocaven als terrats i als campanars de les esglésies i els convents, suposem que amb l'objectiu de ser escoltats millor i amb més nitidesa. D'altra banda, sembla que el moll era una de les zones de Palma més transitades en els dies de descans, de la mateixa manera que ho fou el Born en el segle XIX pels passejants.

⁸⁵¹ *Diario Constitucional de Palma*, 1 de desembre de 1843.

⁸⁵² *Diario de Palma*, 14 d'abril de 1852.

⁸⁵³ WEYLER, Fernando: *Historia militar de Mallorca* (siglos XIII al XVIII). Palma de Mallorca: Imprenta Mossèn Alcover, 1968, p. 169.

Els instruments emprats pels ministrils palmesans

De la documentació emprada per a la realització d'aquest estudi inferim que els instruments emprats pels ministrils palmesans al llarg dels més de dos segles i mig d'existència foren la xeremia, el sacabutx, la corneta i el baixó. Malgrat això, no descartem la utilització esporàdica d'altres instruments, ja que els instrumentistes, com hem vist, eren hàbils en diversos instruments a la vegada.

Els instruments base del joc de ministrils palmesà eren les xeremies, en les seves tres tessitures: tiple, contralt i tenor. Es tracta d'un instrument de fusta de doble llengüeta elaborada amb canya, antecessor de l'oboè i el corn anglès. El tub, de perforació cònica, estava elaborat en una o diverses peces, dotat de forats per a tapar amb els dits i de vegades amb algunes claus metàl·liques per a tapar els forats més allunyats de la mà de l'interpret. El tub acabava amb un pavelló en forma de campana i amb certa freqüència presentava en l'embocadura una peça de fusta en forma de disc anomenat *pirouette*, que servia per a recolzar-hi els llavis. Pel fet de ser els instruments més nombrosos dins el conjunt resultava habitual designar tot el conjunt amb el mot genèric de xeremies: “Jo Michel Carbonell un dels musich de xeremias erabut de Mestres Jaume Llull ascultor sobreposat de la Confreria de N^a S^a de Consesio de St. Francesc una lliure per las xaremias de dita festa fet als IX 10bre. [desembre] de 1688 dich_____1 L.⁸⁵⁴

El baix del conjunt el realitzaven el sacabutx i el baixó. El sacabutx – *sacqueboute*, en francès, llengua de la qual procedeix el nom– és l'antecessor del modern trombó de vares i evolucionà com una versió greu de la família medieval de les trompetes. Similar en aparença al modern trombó, el sacabutx tenia un aspecte més lleuger i un pavelló més reduït. El menor calibre del tub li conferia un so més dolç i suau, que complementava molt bé les veus iles cornetes. En el joc de ministril palmesà només hi havia un sacabutx, així es desprèn de l'acta de la reunió del capítol de la catedral del 26 de juny de 1805. En aquella sessió el capítol tingué present un memorial presentat per Pere Joan Ferragut, substituït de la plaça de sacabutx, en el qual exposava que, per una casualitat que no havia pogut evitar, s'havia trencat el sacabutx, que comptava dos-cents nou anys d'antiguitat i es trobava quasi inútil, i que com a substituït

⁸⁵⁴ ARM. Fons Convents, sig. C-1588, f. 9 r.

no tenia diners per a costejar-ne un de nou. Ferragut suplicava que el capítol “providenciase lo que le pareceire conveniente a fin de que se evitase la falta de este Instrumento al parecer necesario para el servicio de S.S.”. Uns dies després, el 17 de juny, el capítol, després d’escoltar l’informe del canonge protector de la música, acordà costejar “el importe de un Sacapuix nuevo por ser un Instrumento necesario para el desempeño de dicha Plaza”.⁸⁵⁵

Per la seva banda, el baixó és l’antecedent immediat del fagot. El *Diccionario de Autoridades* de 1724 defineix el baixó com un “instrumento músico de boca, redondo i cóncavo, largo como una vara, y grueso como una brazo, con poca diferencia, en el qual hay diferentes agujeros por donde respira el aire, y con los dedos se forman las diferencias de la composición música y sus tañidos. Tócase por la parte superior como por una cerbatana de metal torcida en arco hacia arriba, en cuya extremidad se encaxa una que llaman caña, la qual se mete entre los labios, y por ella se infunde el aire, o aliento”. El baixó fou, juntament amb l’orgue, l’instrument més aprofitat en les esglésies espanyoles durant els segles XVII i XVIII. Endemés d’estar integrat dins el conjunt instrumental de la capella de música per a l’execució de la música polifònica, el baixó participà també de vegades com a suport del cant pla.⁸⁵⁶

En darrer lloc, però no per això menys important, es trobava la corneta –la cinquena plaça dels ministrils–, més coneguda pel mot italià *cornetto*, per la seva semblança amb la banya d’un bou. Es tracta d’un instrument de fusta que sorgí i es desenvolupà durant el Renaixement, i va assolir el màxim esplendor a Itàlia en el segle XVI i el principi del XVII. Solien construir-se de fusta o marfil, cobert de cuir per a protegir-les de les inclemències del temps. L’embocadura era semblant a la del sacabutx, però la de la corneta era de fusta, si havia estat construïda, tallada i buidada en el mateix cos de l’instrument, i de metall o banya, si es podia posar i llevar. El seu so és similar al de la trompeta, però més dolç i amb una qualitat vocal excel·lent. Per aquesta raó podia doblar la veu, sobretot, en el seu registre de tiple, i podia adaptar-se tant als instruments de fusta com de metall. Aquest instrument tingué una presència important a la capella de música de la Seu durant el segle XVII. Ja hem vist que l’any 1635 es

⁸⁵⁵ ACM. Actes capitulars, sig. 1671, ff. 77 v. i 79 r.-79 v.

⁸⁵⁶ Ja en el segle XIX, aquesta funció fou encomanada al fagot i al serpentó indistintament i, posteriorment, al bombardí.

construïren dues cornetes per a completar un conjunt de quatre instruments d'aquestes característiques necessari per a la interpretació de la música polifònica d'aquell segle.⁸⁵⁷

Amb tot, podem dir que els ministrils de la catedral i la universitat empraven els instruments característics de l'Alta Música, és a dir, que formaven una agrupació musical apropiada per a sonar en espais a l'aire lliure i en espais coberts de grans dimensions.

La música interpretada

De la tipologia dels actes en els quals participaren els ministrils al llarg de la seva existència inferim dos tipus de repertori ben diferenciat. D'una banda, les obres polifòniques dels mestres de capella i compositors que circulaven arreu de les capelles de música del territori, interpretades pels cantaires, acompanyats dels ministrils, en les nombroses celebracions religioses de cada moment. De l'altra, un repertori específic especialment concebut per al conjunt, interpretat en processons, actes i celebracions de caire civil, popular i festiu.

D'obres polifòniques se'n conserven un bon grapat als nostres arxius musicals. Malgrat que hem dit que els ministrils acompanyaven les veus en aquest tipus d'obres, resulta pràcticament impossible esbrinar quines eren les veus que doblaven o substituïen aquests instruments, ja que les partícels vocals en pocs casos reflecteixen aquesta pràctica. Només l'absència de text en algunes de les parts vocals ens anima a pensar que es tracta de partícels interpretades amb algun tipus d'instrument, encara que no podem assegurar si és vertaderament així o si, per contra, es tracta únicament de composicions vocals copiades de manera incompleta, sense aplicar-hi el text corresponent.

Respecte al repertori específic emprat pels ministrils només ha arribat als nostres dies –tot esperant noves investigacions– sis *Tonos* per a ministrils, anònims, conservats dins un llibre que es conserva a l'Arxiu Capitular,⁸⁵⁸ i la “Baixa dels Ministrils”, transcrita pel musicòleg i folklorista Josep Massot Planes al seu *Cançoner Musical de Mallorca* i sobre la qual escriu:

⁸⁵⁷ ACM. Actes cpitulars, sig. 1636, f. 358 v.

⁸⁵⁸ ACM. Fons de Música, sig. SV2. Les peces han estat transcrites i editades per Cristina MENZEL en la seva tesi doctoral.

*Aquesta tocata constitueix un vertader monument arqueològic. Data de la fi del segle XV o del començament del XVI. És la que usaven els antics ministrils per a acompanyar el Magnífics Jurats del Regne de Mallorca. Després de moltes i constants investigacions, fins ara inútils, d'infatigables arqueòlegs i historiadors, he tingut la sort de descobrir un manuscrit dels segles esmentats, on hi havia escrita per a viola aquesta Baixa com la transcrit. Tocaven amb xeremies, probablement en nombre de quatre, harmòniques. És versemblant que tinguessin altres tocatas, a més d'aquesta...*⁸⁵⁹

Com bona part de les obres destinades a l'acompanyament d'autoritats, es tracta d'una obra *all'infinito*, és a dir, que teòricament no té final, ja que els ministrils anaven tocant i repetint indefinidament la composició mentre acompanyaven els jurats. Malauradament, Massot no identifica la font documental d'on copia la composició i tampoc especifica els detalls sobre la grafia i la notació musical.

Igual que l'evolució de la música mateixa, les tocatas dels ministrils també s'adaptaren als gusts imperants en cadascuna de les èpoques viscudes. Així, al final del segle XIX, el compositor, crític i musicògraf Antoni Noguera escriu: “Las tocatas que antiguamente ejecutaban los ministriles se han perdido. En vano hemos tratado de ver si hallábamos en los archivos de la Casa Consistorial algún manuscrito musical. No se encuentra más que la partitura de las dos piezas que se tocan actualmente, las cuales no tienen valor histórico local alguno toda vez que la una es extraída de la Op. 76, núm. 5 de Haydn [quartet de corda en Re Major, op. 76, núm. 5], y la otra si no es tambien del mismo autor debe ser de algún músico célebre de principios de siglo”.⁸⁶⁰

Aquestes dues peces són les que es conservaren a l'Arxiu Municipal de Palma fins a l'incendi ocorregut el 28 de febrer de 1894, ja que uns anys abans, l'1 de gener de 1876, el consistori, a proposta d'Àlvar Campaner, acordà que “se prevenga al músico mayor escriba en partitura las piezas que tocan cuando asisten con el Ayuntamiento á fin de que puedan obrar en el archivo de este Cuerpo”.⁸⁶¹

⁸⁵⁹ MASSOT, Josep: *Cançoner Musical de Mallorca*. Palma: Caixa de Balears “Sa Nostra”, 1984, pàg. 429.

⁸⁶⁰ NOGUERA, Antoni: *Memoria sobre los cantos, bailes y tocatas populares de la Isla de Mallorca*. Palma: Establecimiento tipogràfico de J. Tous, 1908, pàg. 76-77.

⁸⁶¹ AMP. Actes municipals, sig. AH-2157/2, f. 296 r.